

26-28
EKİM
2018

KOCAELİ
KARTEPE
KARTEPEZIRVESI.COM

KARTEPE SUMMIT 26-28 OCTOBER 2018

MIGRATION REFUGEES AND HUMANITY

ULUSLARARASI AKADEMİK TEBLİĞLER KİTABI
INTERNATIONAL ACADEMIC PAPERS BOOK 2. CİLT

KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR

2. CİLT

Aralık 2018, KOCAELİ

KARTEPE ZİRVESİ 2018
GÖÇ MÜLTECİLİK VE İNSANLIK
TEBLİĞLER KİTABI

2. CİLT

Takım No : 978-605-5116-66-8

ISBN : 978-605-5116-68-2

Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı
Karabaş Mah. Salim Dervişoğlu Cad. No:80 41040 İzmit / Kocaeli
T: 0262 318 10 00
www.kocaeli.bel.tr

Yayın Sahibi

İbrahim KARAOSMANOĞLU
Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanı

Genel Koordinatör

İlhan BAYRAM

Yayın Kurulu:

Prof. Dr. Haluk SELVİ
Prof. Dr. İbrahim ŞİRİN
Prof. Dr. Yusuf ADIGÜZEL
Murat LEHİMLER
Dr. Ali YEŞİLDAL
Raşit FİDAN
Hasan YILMAZ
Hayriye SÖZER
Muzaffer SABUR

Tasarım

RNA

Bu kitabın tüm yayın hakları Kocaeli Büyükşehir Belediyesine aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. İzinsiz çoğaltılamaz ve basılamaz.
Bu eserdeki yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.
KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'nin KÜLTÜR HİZMETİDİR. PARA İLE SATILAMAZ.

ÖNSÖZ

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ev sahipliğinde, düşünen insanların, çare üreten seslerini, bütün dünyaya duyuracak bir platform, bir kürsü, bir buluşma noktası olarak ilan ettiğimiz Kartepe Zirvesi; ülkemizi ve dünyayı ilgilendiren tüm sosyal ve siyasal meselelere odaklanmak; insanlığın yaşadığı problemlere çözüm ve politika önerileri geliştirmek misyonunu üstlenmiştir. İnsanlığın bugünü ve geleceği için yeni çağın ürettiği fırsatları değerlendirmek, problemlerin çözümü için politika önerileri geliştirmek Zirvenin temel hedefidir. Başta ülkemiz olmak üzere dünyayı etkisi altına almış önemli sosyal ve siyasal konuların işlendiği Kartepe Zirvesi, bu yıl da insanlığı derinden etkileyen bir konuyu masaya yatırmıştır.

Zirve, Türkiye’den ve dünyadan çok sayıda bilim insanını, akademisyen, entelektüel, siyasetçi ve medya mensubunu küresel bir sorun etrafında, derin bir düşünce platformunda bir araya getirdi. Dünyanın makro sorunlarını teşhis eden ve çözüm üreten, bilimsel ve felsefi niteliği yüksek uluslararası bir buluşma olan Kartepe Zirvesi 2018’in başlığı: “GÖÇ, MÜLTECİLİK ve İNSANLIK” olarak seçildi.

Kartepe Zirvesi’nin ana konusunu; dünyaya ve dolayısıyla Türkiye’ye yakından temas eden, insanı ve insanlığı ilgilendiren başlıklar oluşturmuştur. Ülkemizi ve dünyayı yakından ilgilendiren göç sorununa Kartepe Zirvesinin kayıtsız kalması düşünülemezdi. Kartepe Zirvesi; İkinci Dünya Savaşından beri insanlığın büyük bir buhran yaşadığını, dünya barışı için kurulan yapıların yetersizliğini ortaya koymuştur. Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan’ın “Dünya 5’ten Büyüktür” sözü, yeni bir dünya vizyonudur ve Kartepe Zirvesi’nin ilham kaynaklarından birini bu vizyon oluşturmaktadır. Göç ve mültecilik sorununda da bu düzenin yetersizliği açıkça görülmüştür. Kartepe Zirvesi 2018, bu yetersizliği dünyaya duyurmak ve insanlık adına bir çözüme katkı sunmak amacıyla toplanmıştır. Türkiye, bu meselenin; insani, ahlaki ve teknik çözümü için her alanda inisiyatif almıştır, almaktadır. Kartepe Zirvesi 2018 de “Göç, Mültecilik ve İnsanlık” meselesinde inisiyatif alan etkili kurum/organizasyonlardan biri olmuştur.

26-28 Ekim 2018 tarihlerinde Kocaeli/Kartepe’de gerçekleştirilen Kartepe Zirvesi 2018 programı, Göç ve Mültecilik ekseninde her biri konuyu farklı bir boyuttan derinlemesine ele aldı. 44 Panel Toplantı, 12 Akademik Oturum, 11 Vaka Kritik Toplantısı ve 2 Çalıştayın gerçekleştirildiği Zirve, konu hakkında yapılan en kapsamlı uluslararası entelektüel çalışmalardan birisi olarak tarihe geçti. Göç ve Mültecilik kavramlarının Türkiye ve Dünya açısından çok yönlü bir perspektifle değerlendirildiği Zirvede elde edilen sonuçlar; bir önceki yılda olduğu gibi bir deklarasyona dönüştürüldü, bu deklarasyon başta Birleşmiş Milletler olmak üzere dünyadaki pek çok politika yapıcı ve karar alıcı kurumla resmi olarak paylaşılacaktır.

Zirve boyunca ele alınan konular, yapılan çalıştaylar, akademik sunumlar, vaka kritikler ve yayınlanan deklarasyon; konu, kişi ve alan seçiminin ne kadar isabetli olduğunu ortaya koymuştur. Kartepe Zirvesi 2018’de göç etrafında oluşan sorunlar; üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, uluslararası organizasyonlar ve kamu kurumlarını temsil eden katılımcıların tecrübeleri, deneyimleri, çalışmaları ışığında ele alındı, politika yapıcılar ve karar alıcılar için tavsiyeler geliştirildi. Zirvenin çıktılarının; kurumlar, kuruluşlar, karar alıcı ve politika yapıcılarla, akademik ve entelektüel çevre ile paylaşılabilmesi ve faydaya dönüştürülmesi için yapılan konuşmaların, sunulan tebliğlerin yayınlanması önem arz ediyordu. Elimizdeki bu iki ciltlik çalışma böyle yoğun bir emeğin sonucudur. Emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Yerli ve yabancı entelektüel, bilim insanı, siyasetçi ve medya mensubunun yoğun ilgi gösterdiği Kartepe Zirvesi 2018’e sunulan tebliğler kitabını ve yedi dilde yayınlanan deklarasyonu kamuoyu ile paylaşmaktan onur duyuyoruz.

İlhan BAYRAM
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi
Genel Sekreter

İÇİNDEKİLER

- TARİHTE GÖÇ OLGUSU VE GÖÇLER**
- 13 ENDÜLÜS'TEN SELANİK'E, SELANİK'TEN İZMİR'E
YAHUDİLERİN GÖÇ HİKAYESİ
Doç. Dr. Cengiz MUTLU
- 31 1877-1878 OSMANLI RUS HARBİNDEN (93 HARBİNDEN)
BALKAN SAVAŞLARINA GÖÇ VE KİMLİK
Doç. Dr. Funda Selçuk ŞİRİN
- 47 KOCAELİ BÖLGESİNE YAPILAN GÖÇLER VE KENTİN TOPLUMSAL YAPISINA
ETKİSİ (1850-1923)
Dr. Oğuz POLATEL
- 69 İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA BULGARİSTAN'DAKİ
TÜRKLERİN TÜRKİYE'YE GÖÇLERİ: KOCAELİ ÖRNEĞİ
Dr. Bilal TUNÇ
- YEREL BASININ GÖÇE BAKIŞI**
- 89 TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ SİĞİNMACILARIN BASIN-YAYIN FAALİYETİ:
HARMAL GAZETESİ ÖRNEĞİ
Doç. Dr. Mahmut KAYA
- 111 MÜLTECİLERİN YERLEŞİK TOPLUMA ENTEGRASYONUNDA MEDYANIN
ROLÜ: MERHABA ARAPÇA GAZETESİ
Dr. Öğr. Üyesi Ali ÖZCAN
- 131 KOCAELİ İLİNDE YAŞAYAN SURİYELİ MÜLTECİLERİN MEDYADA
KENDİLERİNE İLİŞKİN HABERLERE BAKIŞI; BİR ALIMLAMA ÇALIŞMASI
Tansu ÖZÇAM

YEREL ENTEGRASYON

- 155 SİĞINMACILARA YÖNELİK BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN ROL,
İMKAN VE KAPASİTESİ
Doç. Dr. Bedrettin KESGİN
- 173 TÜRKİYE’DE SURİYELİLERE SAĞLANAN HİZMETLERİN SPOR YÖNÜ İLE
İNCELENMESİ
Doç. Dr. Levent ATALI
- 183 YEREL YÖNETİMLERİN, KENT KİMLİĞİNDE “YERLİ” VE
“YABANCI” ROLLERİNİ YÖNETİM MODELLERİ
Dr. Ali YEŞİLDAL

PANEL VE VAKA KRİTİK

- 199 SURİYELİLERİN EĞİTİMİNİN ENTEGRASYON BAĞLAMINDA
YARATTIĞI YAPISAL VE BÖLGESEL FARKLILIKLAR
Prof. Dr. Bünyamin BEZCİ
Zehra HOPYAR
- 221 SAYILARLA ULUSLARARASI GÖÇ
Prof. Dr. Davut DURSUN
- 237 “İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE GÖÇ”
Prof. Dr. Veysel EROĞLU
- 247 GÖÇ OLGUSUNUN SOSYAL VE KÜLTÜREL ETKİSİ -DÂRU’L-İSLAM
VE DÂRU’L-İNSAN ANLAYIŞLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
Prof. Dr. Siddık KORKMAZ
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf SAYIN
- 261 LIFE AND SOCIAL INCLUSION OF THE SYRIAN REFUGEES IN THE INNER
CITY OF ISTANBUL: ZEYTINBURNU CONTEXT
Prof. Dr. Nilufer NARLI
Doç. Dr. Mine ÖZAŞÇILAR
Dr. Işıl Zeynep TURKAN İPEK

- 281 **THE LEGAL PROTECTION OF THE REFUGEES IN THE INTERNATIONAL TREATIES AND THE CURRENT SITUATION İN TURKEY**
Prof. Dr. Seldağ Güneş PESCHKE
- 289 **KAFKASYA'DA MÜLTECİ SORUNU: KARABAĞ'LILAR**
Prof. Dr. Haluk Selvi
- 299 **GÖÇ VE DEVLET İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA OSMANLI SON DÖNEMİ İLE TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLK DÖNEMİNDE GÖÇLER, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ARAYIŞLARI**
Prof.Dr. Adnan SOFUOĞLU
Seyfi YILDIRIM
- 325 **15. YÜZYILDA OSMANLI TOPRAKLARINA GÖÇ ETMİŞ AZERBAJCAN ŞAİRLERİ**
Doç.Dr.Könül HACIYEVA
- 335 **GÖÇMENLERİN, FARKLI MESLEK GRUPLARINI NASIL ETKİLEDİKLERİ ÜZERİNE BİR ANALİZ**
Doç. Dr. Murat Anıl MERCAN
Arş. Gör. Nazire BEĞEN
- 341 **REFUGEES, BORDER SECURITY, COUNTER-TERRORISM AND THE ROLE OF EU-TURKEY COOPERATION**
Doç. Dr. Giray SADIK
- 347 **TÜRKİYE'DE YAŞAYAN SIĞINMACILARA YÖNELİK YAYGIN ÖNYARGILAR VE DOĞRU BİLGİLER**
Dr.Öğr. Üyesi Faik TANRIKULU
- 355 **SURİYE'LI SIĞINMACILARIN HUKUKİ STATÜSÜ VE ÇALIŞMA ŞARTLARI**
Ar. Gör. Burcu İRGE ERDOĞAN
- 371 **GÖÇ VE KÜLTÜREL UYUM**
Turgay ALDEMİR
- 379 **ŞEHİR HAYATI VE GÖÇ(MENLİK)**
Ali KILIÇARSLAN
- 387 **ALMANYA'DA MÜSLÜMAN KADIN KURULUŞLARININ MÜLTECİ VE GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONU SÜRECİNDEKİ ROLÜ**
Ayten KILIÇARSLAN

- 407 **GÖÇMEN VE MÜLTECİLERİN ÜLKELERİNDE KALAN HAKLARINI KORUMAK**
Murat LEHİMLER
Dr. Süleyman ÖZMEN
Dr. Fatih Turan YAMAN
- 437 **THE REFUGEES' RIGHT TO THE CITY: STATE-RUN CAMPS VS COMMON SPACES IN ATHENS AND THESSALONIKI**
Charalampos TSAVDAROGLOU
- 449 **RELIGION AND MIGRATION IN A GLOBALIZED WORLD: RELATING GLOBAL TRENDS TO MIGRANTS AROUND THE EASTERN MEDITERRANEAN**
Eric M. TRINKA
- 465 **ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK - DİALOG VE EĞİTİMDE ÇAĞRILAR VE ÇELİŞKİLER**
Xatire QULIYEVA
- YAYINLANAN DEKLARASYONLAR**
- 483 Türkçe
493 İngilizce
503 Çince
513 Arapça
521 Fransızca
531 Rusça
541 İspanyolca

KARTEPE SUMMIT

TARİHTE GÖÇ OLGUSU VE GÖÇLER

ENDÜLÜS'TEN SELANİK'E, SELANİK'TEN İZMİR'E YAHUDİLERİN GÖÇ HİKAYESİ

Doç. Dr. Cengiz MUTLU

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
cengizmutlu@sakarya.edu.tr

ÖZET

1492'de Endülüs'ün düşüşüyle İspanya'dan sürülüp Osmanlı ülkesine iltica eden Yahudilerin büyük kısmı özellikle Selanik, Edirne ve İstanbul'a yerleştirilmişti. Selanik ve civarına yerleşen Yahudiler, dini-millî kimliklerine karşılmaksızın ticari hayattaki kabiliyetleri ölçüsünde Balkan Savaşları'na kadar huzur ve sükun içinde yaşamışlardı. 19.yy'da Doğu Avrupa, özellikle de Rus Çarlığı'nda Yahudiler karşı karşıya kaldıkları baskılar sebebiyle göç etmeye karar vermişlerdi. Osmanlının Sefarad Yahudilerine karşı tutumu hakkında bilgi edinen Eşkenaz Yahudileri, aldıkları olumlu referanslar üzerine Osmanlı topraklarına göçe karar vermişti. 1870'lerde uğradıkları zulüm sebebiyle Osmanlı'ya sığınan Yahudilerin göçü insani nitelik taşıdığından Osmanlı Devleti mültecileri kabul etmede bir beis görmemişti. Fakat zamanla Siyonist hareketin ortaya çıkışıyla Sultan Abdülhamit ve Meşrutiyet hükümetleri, Yahudi mültecileri Filistin haricindeki topraklara yerleştirmeyi bir politika olarak takip etmişti. Çıkarları gereği Osmanlıya sadık tebaa olan Musevilerin, Selanik'teki imtiyazlı konumları Balkan Savaşları'na Selanik'in Yunanlıların eline geçişine kadar sürmüştü. Şehrin Yunanlıların eline geçmesiyle Hellenleştirme faaliyetleri çerçevesinde gerek Müslümanlara, gerek Musevilere karşı saldırılar hızlanmıştı. Selanik'teki Musevilerin çoğu yine tebası arasında din, dil, ırk ayrımı yapmayan Osmanlı Devleti'nin, egemenliğindeki topraklara İstanbul ve İzmir'e göçe başlamıştı. Bildirim konumuz karşılaştırmalı analizlerle birlikte veri bazlı bir çalışma olacaktır. Osmanlının hoşgörü siyasetinin tüm ırk ve dinleri kucakladığı ve bu yüzden Avrupa'da dışlanan Yahudileri için neden bir melce olduğu sebepleri irdelenecektir. Osmanlı Arşiv Belgeleri başta olmak üzere dönemin gazeteleri ve basılı yayınlar incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Museviler, Göç, Babil, İspanya, Selanik

GİRİŞ

Canlılar içinde özel bir yeri olan insan ve insana dair olanı değerli ve anlamlı kılan, bunların buldukları mekânla kurduğu bağıdır. Göç ise, insan ile mekân arasındaki bağı zedeleyen önemli unsurlardan biridir. Topluluklar çeşitli nedenlerden dolayı buldukları mekânı terk ederek başka bir mekâna göç etmektedir. Birey ve topluluk açısından göç, mekânsal bir değişikliğe karşılık gelme yanında, birey ve toplumun anlam ve değer dünyasının da değişim ve dönüşüm yaşamasına da neden olmaktadır. Bu değişim ve dönüşümden terk edilen ve yerleşilen yeni mekânla birlikte, bu mekândaki insanlar ve insana dair olan her ne varsa onlar da nasibini almaktadır¹. Tarih boyunca toplumları göçe iten çeşitli sebepler vardır. Bunların arasında en önemlileri savaşlar, salgın hastalıklar, kıtlık ve doğa olaylarıdır. Tarih boyunca göç olgusunu en fazla hisseden topluluklardan biri de Yahudilerdi.

Mısır'dan Göç

Museviler, yaşadıkları Kenan topraklarında kıtlığın başgöstermesi üzerine Mısır'a göç ettilerdi. Hz. Yusuf Firavun'un rüyalarını doğru yorumlayıp Mısır halkı ve komşularını kıtlıktan kurtardığı için bu ülkede oldukça itibarlı bir konumdaydı. Hz. Yusuf'un ölümünün ardından başa geçen firavunlardan biri Mısır'daki Yahudileri yavaş yavaş köleleştirmeye başladı. Firavun'un astrologları şok edici bir kehanette bulunarak Yahudiler'i özgürlüğe kavuşturup Mısır'dan çıkaracak bir bebeğin doğmak üzere olduğunu gördüklerini söylediler. Bu haberle panikleyen Firavun, bütün doğan Yahudi erkek bebeklerin Nil Nehri'ne atılıp boğulmalarını emretti². Yahudi bir kadın bebeğini bir sepete koyarak, Nil Nehri'ne bıraktı. Firavun'nun kızı Bitya nehre yıkanmaya giderken, sazların arasındaki sepeti gördü ve sudan çıkardı. Sepetteki bebeğin Yahudi olduğunu hemen anladı. İçinde, ağlayan bu çok tatlı bebeğe karşı şefkat hisleri uyandı ve onu saraya götürmeye karar verdi. Onu evlat edindi ve ismini, 'sudan çekilmiş, çıkarılmış' anlamına gelen; "Moşe-Musa" koydu³. Sarayda büyüyen Musa delikanlılık çağına geldiğinde bir Mısırlının Yahudi bir köleyi acımasızca dövdüğünü gördü. Hemen araya girerek görevliyi öldürerek cesedini kuma gömdü. Olay, Firavun'nun kulağına geldi ve Musa'nın öldürülmesini emretti. Bunun üzerine Musa, Mısır'dan kaçıp Midyan'a geldi. Mısır'da Yahudilerin durumu

1 Süleyman Ekici, Gökhan Tuncel, Göç ve İnsan, "Birey ve Toplum", Bahar 2015 . Cilt 5 . Sayı 9, s.1.

2 Kitab-I Mukaddes, Çıkış, 1/8-22.

3 Çıkış, 2/10.

gün geçtikçe daha da kötüye gidiyordu. Kendilerini kurtarması ve Mısır'dan çıkarması için sürekli olarak Tanrı'ya dua ediyorlardı⁴. İsrâiloğulları'nı kurtarmak için Firavun'a gitmekle görevlendirilmiştir. Mûsâ'nın kendini bu işe ehil görmemesi üzerine başarılı olacağı bildirilmiştir⁵. Mûsâ ve Hârûn, Allah'ın İsrâiloğulları'nı salıvermesini istediğini Firavun'a söyler. Firavun bu isteği reddettiği gibi İsrâiloğulları'nın yükünü daha da ağırlaştırır. Bunun üzerine İsrâiloğulları Mûsâ ve Hârûn'a tepki gösterirler⁶. Tanrı, Mısır'ın üzerine büyük felaketler getirerek Paro'yu, Yahudileri serbest bırakmaya zorlayacağını bildirmiştir. Tanrı, Mısır'a on felaket göndermiştir. Onuncu beladan sonra Firavun Musa'yı çağırarak halkını da alıp derhal Mısır'ı terk etmesini söyledi. Yahudiler aceleyle çıkarken, açtıkları hamurun mayalanmasını bekleyemediklerinden, hamur kabarmamıştı⁷. Yahudiler ülkeyi terk ettikten sonra, Firavun kararından pişmanlık duyarak tüm ordusunu önüne katarak onları takibe başlamıştı. Yahudiler, bir tarafta Firavun'un ordusu, bir tarafta Kızıldeniz arasında kısılp kalmıştı. Tanrı, Musa'ya, asasını kaldırarak elini denizin üzerine uzatmasını söyledi. Musa bunu yapınca, bütün gece boyunca deniz, kuvvetli doğu rüzgârıyla itelenip yarıldı. İsrailoğulları kuru topraktan rahatça geçerlerken Tanrı, Musa'ya, tekrar elini denizin üzerine uzatmasını söyledi. Bunu yapınca, sular normale dönerek, Yahudiler'i takip eden Firavun ve tüm ordusunun boğulmasına sebep olmuştu⁸. Mısır'dan çıkış Yahudilerin ilk göçüdür.

Babil Sürgünü

İsrail'e en parlak ve sakin dönemini yaşatan Kral Süleyman ölünce İsrail birliği dağılmaya başlamıştı. Güneyde merkezi Kudüs olan Yahuda krallığı, kuzeyde on kabilenin oluşturduğu merkezi Samiriye olan İsrail krallığı kurulmuştur. Yahuda krallığını Davud soyundan gelen tek bir hanedan yönetirken, İsrail krallığı çeşitli hanedanlar arasında el değiştirmiştir⁹. Asur krallığının İsrail'e saldırmasıyla Gilat, Celile, Naftali bölgelerindeki Yahudi halkı Asur'a sürgüne gönderilmiştir¹⁰. Yahuda kralı Yehoyakim döneminde Babil kralı Nebukadnessar (Buhtunnasr), Yahuda'ya saldırır.

4 Çıkış:2:24.

5 Çıkış, 3/1-12.

6 Çıkış, 5/1-21 .

7 Çıkış, 12/12, 29-36.

8 Çıkış, 12/1-14/1-31.

9 Sevilla-Sharon Moshe, İsrail Ulusu'nun Tarihi, Yerusayalim, 1981, s. 23

10 II. Krallar, 16/5-9.

Yehoyakim, üç yıl ona boyun eğdiyse de sonradan fikrini değiştirerek Nebukadnessar'a baş kaldırmıştır¹¹. M.Ö. 605 yılında Yehoyakim'e saldıran Babil kralı Nebukadnessar, Tapınak'taki bazı eşyaları ve Yehoyakim'i esir alarak Babil'e götürmüştür¹². Yehoyakim'in yerine geçen oğlu döneminde Nebukadnessar'ın askerleri Yeruşalim'i kuşatmıştır. Babil Kralı Nebukadnessar, krallığının sekizinci yılında (M.Ö. 597) Kral Yehoyakin'i tutsak etmiştir. Yahuda halkının en yoksul kesimi dışında tüm Yeruşalim halkını sürgün eden Nabukednazar, Tapınağın ve sarayın tüm hazinesini Babil'e yollamıştır¹³. Kral Sidkiya döneminde Nebukadnessar ile bir antlaşmaya gidilmiştir. Fakat Babil'e sadık kalma sözü verilmesine rağmen daha sonra antlaşma bozularak Babil'e karşı ayaklanma patlak vermiş ve Mısır'dan yardım istenilmiştir¹⁴. Bunun üzerine Babil Kralı Nebukadnessar, Kudüs'e saldırarak halkı Babil'e sürgüne göndermiştir¹⁵. Bu sürgün esnasında Yahudiler için büyük önem taşıyan Süleyman Mabedi yıkılmıştır (M.Ö. 586). Mabedin yıkılması İsrailoğulları tarihinde devlet olarak bağımsızlık dönemlerinin sonu olmuştur¹⁶. 70 yıl sonra, Babil'in, Pers Kralı Cyrus tarafından feth edilmesinden sonra sürgünde olan Yahudilere dönüş izni verilmiştir. Çok küçük bir azınlık Filistin'e dönmekle ve mabedi yeniden inşa etmekle beraber, Yahudilerden büyük bir çoğunluk Babil'de kalır ve Diaspora'yı oluşturmuştur.

Roma Sürgünü

Romalılar bölgedeki esas kuvvet olarak Selekilerin yerine geçtiklerinde, Yahudiler yeni rejime karşı hasmane bir tavır içindeydi ve bunu izleyen yıllarda sık sık ayaklanmalar görülmüştür. Romalılar M.Ö. II. yüzyılda Seleukoslara karşı mücadele eden Yahudileri desteklemişlerdi. Pompeius, M.Ö. 63 yılında Kudüs'ü Roma'ya bağlamıştır¹⁷. Bu dönemde İsa Mesih hareketi ortaya çıkmış, tebliğiyle taraftar toplayan İsa Mesih yahudi din adamlarının şikâyeti üzerine Roma Valisi Pilatus tarafından yalancı mesihlikle suçlanarak çarmıh cezasına çarptırılmıştır. Öte yandan Roma yönetimiyle yahudi halkı

11 II. Krallar, 24/1.

12 II. Tarihler, 36/6-7.

13 II. Krallar, 24/10-17.

14 MacDonald William, Kutsal Kitap Yorumu Eski Antlaşma Serisi, Yeni Yaşam Yay, İstanbul 2004, s. 478.

15 II. Krallar, 25/1-21.

16 Sevilla-Sharon Moshe, İsrail Ulusu'nun Tarihi, s. 32.

17 Halil Erdemir, Kudüs'te Yahudi İsyanı ve Yahudiler, History Studies Ortadoğu Özel Sayısı / Middle East Special Issue 2010, s.120.

arasındaki ilişkiler söz konusu olduğunda mutlak üstünlük iddiasında bulunan Romalı yöneticilerin zaman zaman yahudilerin dinî hayatına ve bilhassa mâbede müdahalesi yüzünden karşı direniş ortaya çıkmıştır. M.S. 66'da mâbed hazinesine yönelik bir müdahale gerginliği daha da arttırmış, yahudiler arasında kurtuluş beklentisinin yüksek olduğu bu dönemde, kurtuluşu bizzat getirme iddiasıyla ortaya çıkan ve radikal tutum sergileyen devrimci-fanatikler tarafından Roma'ya karşı kanlı bir isyan başlatılmıştır. Bugünkü Irak sınırları içinde hüküm süren ve yahudi dinini benimseyen Parsî Adiabene Krallığı'nın yönetici sınıfı da yahudilerin direnişine destek vermiştir. Dört yıl süren çatışmalar neticesinde Kudüs Romalılar tarafından kuşatılmış ve mâbed M.S.70'de yıkılmıştır¹⁸. 70 yılındaki bu yenilgiyle birlikte Kudüs harap olmuş ve çok sayıda Yahudi ya öldürüldü ya da bir daha bir araya gelemeyecek şekilde köle olarak satılmıştır¹⁹. Bu büyük isyandan yarım asır sonra yine başarısızlıkla sonuçlanacak bir yahudi isyanı daha çıkmıştır. İsyanı başlatan ve geniş destek bulan Bar Kohba başlangıçta yahudi halkının mesîh beklentisine cevap verecek bir zafer kazansa da (M.S.132-135) kısa bir süre sonra Roma yönetimi tarafından devre dışı bırakılmıştır. Bunun üzerine yahudiler Kudüs'ten çıkarılmış ve Yahuda bölgesinin ismi Filistin (Palaestina) şeklinde değiştirilmiştir. Bundan önce ortaya çıkan diyaspora merkezli bir diğer isyanda da (M.S.115-117) Mısır yahudi cemaati büyük kayıp vermiştir²⁰

İspanya Sürgünü

Yahudilerin İspanya'daki varlıkları ilk Hristiyanlarla veya daha önce devirlere gitmekteydi. Kartaca ve Lübnan'dan İspanya'ya giden gemilerde Yahudiler bulunmaktaydı²¹. Daha sonra Roma döneminde Akdeniz çevresinde büyük bir Yahudi diasporası meydana gelmiştir. Mezopotomya'dan Küçük Asya içlerine Yunanistan, Sicilya, İtalya, Mısır ve Kuzey Afrika'ya oradan da Fransa'nın güney kıyılarından İspanya'ya doğru dağıldıkları tahmin edilmektedir. Romalıların M. 70 ve M. 135 yıllarında Yahudileri kıyımdan geçirmelerinden sonra yeni Yahudi göç dalgaları batıya doğru kaymıştır. İspanya ve Kuzey Afrika'ya M. I. yüzyılda yerleştikleri ve kendilerine ait bir dinî-etnik grup oluşturdukları ifade edilmektedir²².

18 DİA, Yahudi Maddesi, C.18, İstanbul 2013, s.191.

19 Erdemir, a.g.m, s.126.

20 DİA, Yahudi Maddesi, C.18, İstanbul 2013, s.191.

21 Salo Wittmayer Baron, A Social and Religious History of the Jews, 2nd edition, New York: Columbia University Press, 1993, vol. 3, s. 34.

22 Cihat Şeker, Marranolar'ın Tarihi Ve Kültürü, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din

1492 yılında Gırnaya'nın düşüşü İber yarımadasında Müslüman ve Yahudi varlığının da sonu manasındaydı. KOvma fermanlarından birinde, Yahudi varlığının İspanya topraklarında Hıristiyanlar arasında yaratmış olduğu problemlerden bahsetmekteydi. Ferman, daha sonra hükümdarların tahta geçmelerinden itibaren uygulamaya konan önlemleri incelemekteydi. Bunlar 1480'de Yahudiler'in ayrı yerlerde yaşamalarına izin vermek, 1480'deki başka bir fermanla gerçek görevi farklı Yahudi sapkınlıklarını azaltmak olan engizisyon mahkemelerinin kurulması ve son olarak da 1483'te Yahudiler'in Endülüs'ten çıkarılmalarıdır. Bu sayılan önlemlerin yetersiz kaldığını düşünen hükümdarlar daha sonra temel nedeni ortadan kaldırmak için Yahudiler'in toptan sürülmesine karar vermişlerdir²³. Yasada hiçbir istisna yapılmamıştı. Nitekim, yaşına bakmaksızın herkes vatandaş kabul edilerek ister İspanya'da doğan isterse de bütün yabancı Yahudiler hangi nedenle olursa olsun İspanya'da ikamet ederek Katolik krallıkta ve hâkimiyeti altındaki yerlerde, Kastilya'nın bütün yerlerinde, Aragon krallığında ve ilgili bölgelerde oturan bütün Yahudiler bu kapsama dâhil edilmiştir. Dört aylık bir süre konan fermanla sürenin sonunda ayrılmamış olanlara ölüm cezası verilebileceği ve bütün servetine el konulabileceği hükmü getirilmiştir. Sürgün kararının çıkmasıyla 40.000 ile 350.000 arasında bir sayı verilmektedir²⁴.

İspanya'dan kovulan Yahudilerin bir kısmının Osmanlı topraklarına gelerek yerleşmelerine müsaade edilmiştir. Gelen Yahudiler Osmanlı'nın kalkınmasında faydalı oldukları gibi özellikle ticari hayatta başarılı olmuşlardır. Vasıflı şehirli nüfustan yoksun Osmanlı Devleti, Yahudi göçüyle birlikte şehirlerin kalkınmasını da sağlamıştır. Tüccar, banker, doktor gibi vasıflı işgücüyle birlikte, teknolojik bilgi ve beceri de Avrupa'dan Osmanlı dünyasına gelmiştir²⁵.

Selanik Sürgünü

Musevi unsur Selanik'in düşmesine kadar bazı istatistiklere göre 75.000 civarındaydı. Şehirde hakim unsur olan Museviler ticareti ellerine

Bilimleri Bilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012, s.11.

23 Henry Kamen, (Edit) Elie Kedourie, "The Expulsion: Purpose and Consequence," in Spain and the Jews: The Sephardi Experience, 1492 and After, London, 1992, ss. 75-80.

24 C. Şeker, a.g.t, s.139-143.

25 Muharrem Gürkaynak, Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi ve Yahudi Milleti, Süleyman Demirel İktisadi İdari Bilimler Dergisi, 2003, C.9, s.282.

geçirmişlerdi. Yunan hakimiyeti Selanik'teki Musevi unsurun üstünlüğünü temelden sarsacaktı. Ekonomik çıkarları gereği Osmanlıya sadık tebaa olan Museviler Selanik'te imtiyazlı konumlarını sürdürürken, Hristiyan unsurlar aleyhine zenginleşmekteydiler. Musevilere her yönden iyi davranan Türk makamları Hristiyan unsurlara kuşku ile bakmaktaydı. Bu durumdan Museviler yararlanmakta, özellikle ticari teşebbüslerini genişleterek Hristiyan unsurları iktisadi egemenlikleri altına almaktaydılar. Selanik'in düşmesinin ardından Museviler bunun kefareti ödeyeceklerdi²⁶. Selanik kadar kozmopolit bir şehri Avrupa'da bulmak çok zordu. Yabancı basında Balkan Savaşları'ndan önce Selanik'in % 60 nüfusu Musevi olarak tanıtılmaktaydı. Ticari hayatta en üstte olan Musevilerin elinde şehrin en önemli firmaları bulunuyordu. Büyük devletlerden sadece Fransızların 20.000.000 paundluk yatırımı vardı²⁷. İstanbul'u başkent yapmak üzere Hellen İmparatorluğunu kurmayı hedef edinen Yunanistan'ın, ilk hedefi Makedonya'yı Hellenize etmektir. Fakat Grekler Selanik'te ne Müslümanlara, ne de Musevilere karşı çoğunlukta idi²⁸. Balkan Savaşları, Greklerin hedeflerine ulaşmalarında en önemli araç olacaktı.

Balkan Savaşlarında ummadığı bir mağlubiyetle karşılaşan Osmanlı Ordusu bozgun şeklinde geri çekilirken, Yunan ordusu, Alasonya Dışkata, Kırkgeçit, Lazarat ve Yenice-Vardar muharebelerini kazanarak, Selanik'in anahtarını ele geçirmişti. Selanik'teki Türk ordusu tarafından alınan hiçbir

26 Aram Andonyan, Balkan Savaşları, (Çev. Zaven Biberyan), Aras Yay, İstanbul 1999, s.426-427.

27 New York Tribune, 19 November 1915. Siroz ve Drama Sancakları'nın dahil olduğu 1907 tarihinde yapılan nüfus istatistikine göre Selanik Vilayeti'nde; 484.334 Müslüman, 289.684 Rum, 19.344 Ulah, 220.366 Bulgar, 50.729 Yahudi yaşamaktaydı. Geniş bilgi için bkz. Selanik Vilayet Salnamesi, 20. Tab, Selanik Hamidiye Mekteb-i Sanayi Matbaası, Selanik 1325. Balkan Savaşları'ndan önce Andonyan'a göre, Selanik'te 333.440 Türk, 446.050 Bulgar, 168.500 Rum ve 55.320 Yahudi yaşamaktaydı. Bkz. Andonyan, a.g.e., s.77. Selanik'te 1913'te bir nüfus sayımı yapılmıştı. M. Mazower'e göre, toplam nüfusun 157.889'a çıktığı Selanik Şehri'nde; nüfusun 40.000'den biraz azı Yunan, 45.867'si Osmanlı diğer bir ifadeyle Müslüman, 61.439'u ise Yahudi olarak kaydedilmişti. Şehir 1914'te tüm Hellenleştirme çabalarına rağmen bir İtalyan gazeteciye göre, "kent hala belli anlarda, nerdeyse her yerde insana tuhaf bir Kudüs" izlenimi vermektedir. Bkz. Mark Mazower, Selanik Hayaletler Şehri Hristiyanlar, Müslümanlar, Yahudiler (1430-1950), (Çev. Gül Güven), İstanbul 2004, s.311. Balkan Savaşları'ndan sonra Yunanistan'ın işgal ettiği topraklarda 1911 nüfus sayımı istatistiklerine göre, 75.522 Musevi yaşamaktayken, bu sayı 1923 tarihinde 65.569'a inmiştir. Bkz. Justin McCarthy, Death and Exile The Ethnic Cleansing of Ottoman Muslims 1821-1922, The Darwin Press, New Jersey 1996, s.162-163.

28 Marriott, a.g.e, s.362. Selanik Musevileri gerek entellektüel kapasiteleri, gerekse Avrupa'nın önde gelen yöneticileriyle kurdukları ilişkiler sayesinde politik açıdan yüksek bir konumdaydılar. Ayrıca, Balkan Savaşları'na da tanık olan bazı tarihçilerce, Selanik Musevilerinin Türk idaresi altındaki pozisyonlarını, Grek idaresi altında sürdüremeyecekleri öngörüsü yapılmaktaydı. Bkz. Lord Courtney Of Penwith, Nationalism And War in The Near East, Oxford University Press, London 1915, s.112, 304.

savunma tedbiri bir netice vermediği gibi savaş meydanından uzaklaşan Türk birlikleri, birbirine karışmış; emir, nizam dinlemeyen bir kalabalık hâlinde Selanik'e doğru çekilmeye başlamıştı. Selanik asker kaçakları ve kaybedilen yerlerden gelen muhacirlerle dolup taşmıştı. 8 Kasım 1912'de Selanik'te toplanmış olan Yunan ve Türk ordularının temsilcileri arasında yapılan görüşmeler sonunda imzalanan antlaşma ile şehir Yunanlılara bırakılmıştır²⁹.

Selanik Yahudileri muzaffer Yunan ordusunu oldukça soğuk karşılamıştır. Bir Yahudi öğretmen bu durumu, "*Yahudilerin bayram havasında olmadığını söylemek gerekir*" şeklinde somutlandırırken, vefa borcunu ise, "*...ancak kaybettiğimiz zaman sahip olduğumuz şeyin gerçek değerini anlarız ve Türk halkının sabır ve cömertlik gibi ender erdemlerini asla unutmamış olan Yahudiler, bugün en emin ve istikrarlı temelini kaybetmiş gibi hissediyorlar*" şeklinde göstermekteydi. Birçoğunun gelecekteki Yunan yönetimine karşı ciddi kuşkuları vardı. Yunanistan'a iltihakın kenti geleneksel pazarlarından kopararak ekonomik açıdan felaket getireceği öngörüsüne sahip bazı önde gelen Museviler, bunun yerine Selanik ve çevresinin büyük devletlerin garantörlüğünde, Balkan komşularının çekişmelerinde tarafsız bir Yahudi yönetiminde fiilen özerk bir devletçik olmasını önerdiler. Fikri yaymak amacıyla İstanbul'da Türk-Yahudi-Ulah Makedonya Komitesi kuruldu. Bazı ileri gelen Yahudilerin daha da ileri gitmek suretiyle Osmanlı hükümetine Balkan devletleriyle savaşmaya devam etmesi halinde mali destek vaat ettiği haberleri yayılmıştır³⁰. Fleming'e göre, Museviler Greklere direnmek için

29 Nuri Yavuz, "Birinci Balkan Harbi ve Selanik'in Kaybı", Gazi Akademik Bakış, I, sayı II, s.139-154, Ankara 2008. II. Balkan Savaşı sırasında Bulgar ordusuna mensup olup Osmanlı ordusuna iltica eden bir miktar Rum ve Musevi asker Selimiye Kışlası'na yerleştirilmiştir. Mülteci askerlerin iade edilmeyip Anadolu'nun içlerinde iskânı kararlaştırılmıştır. Bkz. BOA, BEO, 4222/316619.

30 Mazower, a.g.e., s.307. Yunan ordusunun Selanik'e varış haberinin duyulmasının ardından A. Andonyan'a göre, Rumlar ve diğer azınlıklarca şehir baştanbaşa Yunan bayraklarıyla donatılmıştır. Rum kızları balkonlarından şehre giren askerleri zito sesleri içerisinde çiçekler atarak karşılamıştı. Andonyan Selanik'e Yunan ordusunun girişini "o kadar kalabalık vardı ki askerler insane seli arasından taker taker geçmek zorunda kalıyordu. Göstericilerden binlercesi fes taşıyan Osmanlı uyrukluları. Bunlar arasında Türklerin en sadık tebaaları olarak bildikleri Yahudilerden de yüzlercesi vardı" ifadeleleriyle betimlemekteydi. Geniş bilgi için bkz. Andonyan, a.g.e., s.384. Selanik'in işgalinden en fazla etkilenen unsur hiç kuşkusuz Müslümanlardı. Her tarafta Müslümanlara yönelik başlayan saldırıları ne gazetelerin feryadı, ne kral-prensler nezdinde yapılan teşebbüsler önleyememişti. Geceleri Müslüman mahallelerinde evlere girilmekte, gündüzleri silah arama bahanesiyle insanlar soyulmaktaydı. Kale kahveleri gibi Müslüman mahallelerinde ise gece kapılar kınılmakta, evlere girilmekte ve tüm kıymetli eşya alınmaktaydı. Çaresiz Müslümanların feryadı bir sonuç vermediği Selanik'te, tüm Türkçe gazeteler kapatılmıştı. Hükümet daireleri civarındaki tüm Müslüman evler boşaltılmış bu evlere Yunan askerleri yerleştirilmişti. Kavala'da da benzer hadiseler yaşanmıştı.

ellerinden geleni yapmıştı. Hatta Selanik'teki Musevi komitesi temsilcileri, Kamil Paşa'ya başvurarak Osmanlı Ordusu'nun Balkanlı müttefiklere karşı savaşıma devam etmesi halinde Selanik'teki Musevi bankalarının cömert finansal yardım sağlayacaklarını vaat etmişlerdi³¹.

Selanik'in teslim şartlarından olan sivillerin mallarının korunacağına dair maddeye³² rağmen işgalin ardından Müslüman ve Yahudilerin ev ve dükkanlarına karşı yağma ve çapul başlamıştır. Times muhabirinin aktarımına göre, evler soyulurken metod hep aynıydı. Ayaktakımından Rumlar, Yunan askerlerine önemli evleri göstermekte, sonra kendileri de çapula katılmaktaydılar. Muhabire göre, talanın başlıca kurbanı Museviler'di. Rum basınının başlattığı Yahudi aleyhtarlığı askerler arasında da yayılmış ve şiddet-soygun hareketine dönüşmüştü. İşgalin ardından Selanik'in Zeytunluk Baruthanesi'nde esrarengiz bir patlama meydana gelmişti. Patlama sırasında baruthanenin yanındaki kışlada kalan Yunanlı süvarilerden on beşi ölmüş, otuzu yaralanmıştır. Baruthaneyi Türk askerlerinin havaya uçurduğu haberinin ardından şehirde büyük bir panik ve ardından katliam başlamıştır. Birçok Müslüman ve Yahudi'nin öldürülmesinden sonra aralarında İttihatçıların da bulunduğu 300 Müslüman tutuklanarak Yunanistan'a gönderilmiştir³³.

Şehrin Yunanlıların eline geçmesinin ardından gerek Müslümanlara, gerek Musevilere karşı saldırılar hızlanmış, esir edilen 250 neferin hepsi katledilmiş, birçok kadın ve çocuk aynı akıbete uğramıştı. Mağazaların ekserisinde yağma başlamıştır³⁴. İşgalin başlamasıyla asker-sivil birçok kişi Yunanlılarca

Bkz. Sabah, 6 Kanun-i Evvel 1328.

31 Katherine Elizabeth Fleming, *Greece a Jewish History*, Princeton University Press, New Jersey 2008, s.68.

32 "Silahları alınmış asakire, emlak ve emvaline, köylülere ve bunların dahi emlak ve emvaline çeteler tarafından taarruz edilmemesi ve müttefiklerin ordular tarafından bunlara riayet edilmesi için Yunan ordusunun baş kumandanı tarafından emr-ı kati verilecektir." maddesi hilafına şehirdeki Müslüman ve Yahudiler saldırılardan masum kalmamıştı. Teslim şartlarının diğer maddeleri için bkz. Selanik'in Teslimi ve Tahsin Paşa Ordusu, Meşrutiyet Kütüphanesi, Dersaadet 1332, s.14. Selanik'te Yunan ve Bulgar askerlerinin Osmanlı jandarma ve askerlerine yönelik uyguladıkları mezalime dair jandarma Kaymakamı Fuat Bey'in 9 Aralık 1912 tarihli raporu için bkz. BOA, BEO, 4122/309130. Ayrıca, işgalin başlamasının sonra öldürülen masum sivillerin cesedleri Museviler'e kazdıkları kuyulara doldurulmuştur. Bkz. Sabah, 30 Kanun-i Sani 1328.

33 Andonyan, a.g.e., s.388-389. Yunan askerlerinin şehre girişleriyle Türkler alabildiği eşyalarını yanlarına götürmek suretiyle İstanbul'a göçmeye başlamıştı. Arap harfli tabelalar dükkanlardan indirilirken, yerlerini Grek alfabeli olanlar almaya başlamıştı. Bkz. Leon Sciaky, *Farewell to Ottoman Salonica*, The Isis Press, İstanbul 2000, s.154.

34 Sabah, 24 Teşrin-i Sani 1328.

tevkif edilirken üzerleri aranmakta, bu esnada üzerlerindeki para vs. değerli eşyaları alınmaktaydı. Yunanlılar, mağaza ve fırınlardan aldıklarının paralarını vermemekte, sokaklardan nakledilen ekmekleri bile yağma etmekteydiler. Yağma devam ederken on iki Yunan neferi bir Musevi bakkaldan rakı almış, rakıyı içer içmez hastalanmışlar ve dördü buldukları yerde düşüp ölmüşlerdi. Fırsattan istifade eden Yunan gazeteleri ise, rakı yerine verilen subiyeden-badem içi ve kavun çekirdeği gibi şeylerden yapılan beyaz şerbet- dolayı Yunan askerlerinin öldüğünü yazmış, bundan istifade ederek Musevilerin Yunan askerlerine suikast düzenlediğini iddia etmiştir. Bunun üzerine hükümet tarafından tüm Musevi ve Müslüman bakkallar kapatılmıştır. Yunan gazeteleri bu asılsız iddiayı kamuoyunu Museviler aleyhine yöneltmek için ortaya atmıştı. Musevilere karşı başlayan yağma ve talan sinagoglara bile sirayet etmişti³⁵. Tutuklamalarına devam eden Yunanlılar hazırladıkları bir listede yazılı 41 Müslüman ve Musevi'nin tevkifi için bunların evlerini hatta akrabalarının evlerini bile aramaktaydılar. 41 kişinin aranma gerekçesi ise Yunanlılara husumet beslemeleri olarak gösterilmekteydi. Tutuklanmaları halinde 41 kişinin Atina'ya gönderilmesine karar verilmişti. Müslüman ve Musevi ahalinin göç veya geçici süre dahilinde bile olsa Selanik dışına çıkmaları yasağı bir takım şartlara bağlıydı. Aranılan 41 kişinin yakalanmaları için alınan önlemlerin insani değerlerle bağdaşır bir tarafı yoktu. Gerek aramalar, gerekse Yunanlıların saldırılarda bulunmasından dolayı birçok Musevi dışarı çıkamıyordu.³⁶ Tüm bu gelişmelerin ardından Museviler ilk kayıplarını vermeye başlamışlardı. Biri 35, diğeri 45 yaşlarında iki Musevi sarraf Lelebici Sokağı başında beş silahlı kişi tarafından gasp edilirken öldürülmüştür. Kendi milletlerinden iki kişinin ölümü Museviler arasında büyük heyecana sebebiyet vermişti. Rum basını ise adeta cinayetlerin lehinde bir lisan kullanmayı yeğlemişti. Hükümetin gizlemesine rağmen, cinayetleri işleyenlerin Yunan askerleri olduğu ortaya çıkmıştı. Hahambaşı ise sinagogunda bulunan maktullerin defnine müsaade etmemiştir. Tüm Selanik Musevilerinin dükkanlarını kapayıp cenaze alayına katılmalarına

35 Sabah, 28 Teşrin-i Sani 1328. Yağma ve talan devam ederken bazı Yunanlıların teşebbüsüyle Musevilerle kardeşliği tesis için karma heyet teşkiline gidilmiş, fakat bu girişim başarısızlığa mahkum olmuştur. Bkz. Sabah, 30 Teşrin-i Sani 1328.

36 Dönemin gazetecilerinden Abdullah Nuri Bey'in ailesi, bin bir güçlkle kendilerini Selanik limanındaki gemiye atmışlarsa da limandaki görevlilerin güçlük çıkarmaları üzerine tüm eşyalarını orada bırakmak zorunda kalmışlardı. İstanbul'a gelen vapurda çok az Selanik yolcusu vardı. Yolcuların verdiği bilgiye göre, Selanik'ten Bulgar askerlerinin ayrılması Yunan askeri ve eşkıyalarının mezalimini bir kat daha arttırmıştır. Bkz. Sabah, 12 Kanun-i Evvel 1328.

karar verilmişti³⁷. Avrupa'nın türlü himayesine mazhar olarak Makedonya'ya medeniyet getirme parolasıyla Selanik'teki işgalini sürdüren Yunanlıların yaptıkları kabul edilemezdi. Sabah Gazetesi'nin Selanik muhabirine göre, şehrin işgalinin ardından Yunanistan'dan buraya çapulculuk için hırsız çeteleri gelmişti. Bu çeteler Selanik'in Yunanlıların eline geçmesini müteakip evvela civardan gelen çetelerle, sonra Girid jandarmalarıyla işbirliği yapmışlardı. Jandarmaların her türlü müsamaha ve hatta yardımlarıyla çetelerin yapmadığı kötülük kalmamıştı. İslam ve Musevilerden soyulan, öldürülen fakat failleri meçhul olan ne kadar olay varsa hepsi istiladan önce Selanik'e gelen çetelerden kaynaklanmaktaydı. Yağma ve çapula yerli Rumlarla bazı Bulgarların da katıldığı gözlemlenmişti. Muhabir öldürülen iki Musevi'nin isimlerini de vermekteydi. David Efendi'yle ortağı Sarraf Yako Franzes, Kalıpçı David Efendi'nin Büyükpazar'daki evine gitmekte iken, haydutlar yanlarına gelmiş üzerilerini aramalarına karşı geldikleri için öldürülmüşlerdi. İki küçük Musevi'nin şahitliklerinin bir sonuç vermediği olaydan sonra Selanik'teki Museviler dükkanlarını kapamak suretiyle cenazeye katılmışlardı. Yaklaşık 12.000 kişinin katıldığı cenaze merasiminde Hahambaşı Efendi, müteessir bir şekilde cenaze alayının önünde yürümüştür. Cenaze alayı Sabri Paşa Caddesi'nden geçerken bazı Yunan subayları cenazeyi dağıtmak istemiştir. Bu olay Musevilerdeki teessürü arttırmıştır³⁸. Selanik tüccarından müteşekkil bir heyet, Noye Fraye Presse Gazetesi'ni ziyaret etmek suretiyle Selanik'te sergilenen mezalimi kamuoyuna duyurma yoluna gitmişlerdi. Heyet, Selanik Musevilerinin can ve mallarının emniyet altında olmadığını, sürekli tehditlerle karşılaştıklarını Avrupa kamuoyuna duyurmak için böyle bir yol seçmişti. 6 Ocak'ta Selanik'in önde gelen Musevilerinden iki kişi şehrin ortasında Yunan askerleri ve yerli Rumlarca katledilmişti. Saat beşten sonra hayatını korumak isteyen herkes evine kapanmaya ve her tarafı kapatmaya mecburdu. Karanlığın çökmesinin ardından Yunan askerleri rastladıkları insanları soymaya ve hanelere girmeye başlıyorlardı. Her gece ya bir Müslüman, ya da Musevi evi soyulmaktaydı. Bakkal emtiası satılan çarşıda Yunan askerlerinin bekçileri iğfal ederek defaatle mağazaları soyması üzerine, olayları sütunlarına taşıyan Fransızca yayın yapan bir gazete kapatılmıştır. Yunan resmi memurlarının önünde cereyan eden bu tarz müessif olaylara

37 Sabah, 31 Kanun-i Evvel 1328.

38 Sabah, 4 Kanun-i Sani 1328.

diplomatlar dahi seyirci kalmaktaydı. Halbuki, Batılı büyük devletler Türkiye’den kendi çıkarları aleyhine en ufak bir hareket gördüklerinde savaş gemilerini Türkiye’ye göndermekteydiler. 1913’ün ilk aylarında Selanik’te Avrupa menfaatleri tehdit altındaydı. Zira, Yunan askerlerinin şekavet eseri olarak Selanik’te tüm dünya tüccarları zarar görüyordu. Ayrıca şekavetin önü alınmayacak olursa Avusturya, Almanya, Fransa, İngiltere fabrikatörlerinin zarar göreceği muhakkaktı. Görünüşte medeniyet için savaşa başladığını savunan Yunanistan’a karşı Selanik’teki heyet, insaniyet namına Avrupa’nın yardım ve himayesini istemiştir³⁹. Selanik ahalisi birer düdük yardımıyla evlere saldıran Yunan askerleri ve yerli Rum eşkıyanın hasarlarına engel olmak için Bulgar devriyelerini çağırma yoluna gitmekteydiler. Bu sayede gündüz evlere saldırma olanağını yitiren haydutlar, akşam olunca terk edilmiş mağazalara saldırmaya başlamışlardı. Mağaza kapıları ya anahtar uydurularak, ya da kırılarak açılmakta, çalınan eşya ise vapurlara doldurularak Yunanistan’a gönderilmekte, Yunan eşkıyasınca vapurlara yüklenen balya balya eşyanın nereden alındığı sorulmamaktaydı. Mahalli hükümetçe mağazaların-dükkanların açılıp malların çalındığı tahakkuk ettirilmekteyse de, olayların faileri hakkında herhangi bir tahkikat açılmamaktaydı. Çalınan malın gerçek sahibi kendi dükkânından kaldırılan malı iskelede tanıyıp sahip çıksa veya bir memur nezdinde şikâyet etse hayatının tehlikede olduğunu bildiğinden sesini çıkaramamaktaydı. Bulgarlar Makedonya’da İslam unsuru bırakmamak için olanca gayretiyle uğraşırken, Yunanlılar ise Selanik’in gelecekte kendi ellerinde kalmama ihtimaline karşı mümkün olduğu kadar emtiayı şehirden nakletme endişesindeydiler. İsmi verilmeyen Vardar Yenicesi’nde ticaret yapan bir Musevi’nin dükkanındaki 2.600 liralık eşya gaspedilmiş, kendisi ise darp edilmek suretiyle 100 lirasına el konulmuştu. Çaresiz tacir iki çocuğu ve eşi yanında olduğu halde Selanik’e kaçmaya mecbur olmuştu. Yol şartlarına dayanamayan iki çocuğu ölmüş, naaşları şose kenarına tek ederek eşiyle Selanik’e gelmiştir. Tüccar ve eşi, Selanik’te içinde oldukları sefaleti kimseye anlatamadıklarından bir iki gün aç kalmışlardı. Selanik’ten kendisini tanıyan bir şahıs tüccara limon, portakal verip Selanik sokaklarında satıp, nafakasını çıkarmasına yardımcı olmuştur. Diğer taraftan Selanik’te Bulgarlar Yunanlıları, Yunanlılar Bulgarları kendi dillerindeki ayini kabul etmeleri için

39 Sabah, 4 Kanun-i Sani 1328.

baskı altında tutmaktaydılar. Her iki unsurdan biri diğerini zayıf bulduğunda soymakta hatta yer yer öldürmekteydi. Selanik'te Yunanlıların hırsızlık yapamayanları dükkanlardan alışveriş yapmakta, fakat para yerine değeri malum olmayan bir kağıt vermekteydiler. Mal mukabili alınan kağıdın ise herhangi bir yere verilme imkanı yoktu. Dükkan sahibi para isteyince darp edilmekteydi. Böylece Müslüman ve Musevi tüccar bir başka şekilde soyulmaktaydı. Selanik Müslümanları da Yunanlıların elinde gasp, yaralama, ölüme varan hadiselerle göğüs germekteydiler. Museviler yaşadıkları sıkıntıları Avrupa ve Amerika'daki gazetelere telgraf çekmek suretiyle duyurdukları halde Müslümanların böyle bir şansı yoktu⁴⁰.

Müslüman ve Yahudi mahallelerinde artan yağma ve çapul üzerine şehrin ileri gelen Müslüman ve Yahudileri konsoloslara müracaat ederek saldırıların durdurulması için yardım istemişlerdi. Bunun üzerine dönemin Düveli-i Muazzama devletlerinin konsolosları, Kral Konstantin'e yirmidört saat içerisinde yağmaya son verilmediği taktirde karaya asker çıkaracakları tehdidini savurmuştur. Kral Konstantin'in elinden geleni yapacağı sözüne rağmen saldırılar azalsa da devam etmişti⁴¹.

Yunan işgalinin Selanik sakinleri üzerindeki tazyiki, bölgedeki Osmanlı vatandaşlarının muhaceretini doğurmuştu. Her geçen gün artan göçle 3700 kadarı İstanbul ve İzmir'e doğru yola çıkmıştı. Selanik'ten İzmir'e hareket etmesi beklenen vapurda 1500 muhacir vardı. 2000 kadarı Üsküp'e doğru yola çıkmış, fakat yolda Bulgar çetelerince hemen hepsi katledilmiştir⁴². Makedonya ve Eski Sırbistan'dan da muhacirler akın akın İzmir'e gelmekteydi. Gazetelere göre, Selanik'ten 6000 kişi İzmir'e çıkmış, bir diğer 6000 kişi ise İzmir'e gitmek için beklemekteydi. Fakat komitacıların haydutlukları sebebiyle nakliyat zorlaşmaktaydı. O günlerde Selanik'ten gelen her vapur 1200-1500 muhacir getirmekteydi. Muhacirlerin ekserisi mallarını arkada bırakarak dehşet içinde kaçtıklarından üzerlerindeki elbiseden başka bir şeyleri yoktu. Bazıları Alman konsoloslarına liste vermek suretiyle eşyalarını talep etmekte, diğerleri ailelerinden haber alabilmek için

40 Sabah, 6 Kanun-i Sani 1328. Selanik'te Müslümanlar'a karşı baskı ve şiddet artmaktaydı. Müslümanlar tahkir edilirken, Yunan hükümeti Müslümanları sebepsiz tutuklamakta, evleri aramaktaydı. Tevkiflerden Museviler de istisna edilmemiştir. Bir çok ileri gelen Musevi hükümet konağında tutuklu kalmıştır. Yunanistan'ın uyguladığı politika sebebiyle Müslümanlar mümkün olan en kısa sürede Selanik'ten ayrılırken, Museviler de yavaş yavaş ayrılık yolunu tutmaktaydı. Bkz. Sabah, 17 Teşrin-i Evvel 1328.

41 Selanik'in Teslimi ve Tahsin Paşa Ordusu, s.27.

42 Sabah, 7 Kanun-i Sani 1328.

konsolosa başvuruyordu. Vali Kemal Bey'in başkanlığındaki komisyon muhacirlerin iskânıyla uğraşmaktaydı⁴³. 1913 Temmuz ayında aileleriyle beraber gelen ekserisi Musevi 750 kadar muhacir Rus vapuruyla İstanbul'a gelmişti⁴⁴. Artan baskılar Musevileri büyük devletlerin himayesini aramaya itmiştir. 200 kadar Musevi, konsoloshane ahiti bulunan bir Musevi'nin aracılığıyla Portekiz Konsolosluğu'na müracaat etmişti. Bu kişiler 2500 lira mukabilinde Portekiz vatandaşlığına girmişlerdi⁴⁵. İtalya, Almanya, Fransa Selanik'in Yunanlıların eline geçmesinin ardından kent üzerinde hak iddia etmemekle birlikte, kentin Yahudi tüccarlarına kendi himaye ve pasaportlarını teklif suretiyle nüfuzlarını genişletme çabasına girmişlerdi. Altı ay içinde, 2400 Yahudi Yunan uyuğundan kurtulmak için tabiiyet değiştirmiştir⁴⁶. Selanik'teki Rumlar ile Museviler arasındaki soğukluk artarak devam etmiştir. Bunun neticesi olarak dönemin basınında Musevilerin Madrid veya başka Avrupa ülkelerine gideceklerine dair haberler yer almıştır⁴⁷. Selanik'teki tüccarların muhacereti zamanla hızlanarak her vapurun İzmir ve İstanbul'a on-onbeş tüccar götürdüğü gözlemlenmiştir. Beklenildiği gibi tüccarlar büyük bir üzüntü içerisinde evlerini terk etmekteydiler⁴⁸.

Selanik'te 1917'de büyük bir yangın çıkmıştır. 1917 yangını yeni bir kent inşası ve beraberinde kamulaştırmayı getirdiği gibi, kentin özünü ve Yahudi çekirdeğini imha etmiştir. Yangından etkilenen felaketzedelerin çoğu geçici olarak kentin dış kesimine yapılan barınaklara, ordu kışlıklarına yerleştirildi ve artık asla evlerine dönemeyeceklerini anlamaya başlamışlardı. Bunların ezici çoğunluğu Yahudi olduğundan, Yahudi cemaati liderleri planın amaçlarından birinin Yahudileri kent merkezinden sürmek olduğunu ileri sürmekteydiler. Yunanlı yetkililer, her ne kadar Yahudi nüfusun şehirden göçmesine karşı olduklarını söyleseler de, diğer taraftan Yahudilerin kent

43 Sabah, 7 Kanun-i Sani 1328. Bir yandan da Rumeli'deki yerlerinden edilen Musevi muhacirlerin memleketlerine iadesine çalışılmaktaydı. Burgaz'a seyru sefer yapmakta olan Rus vapurlarıyla 200-300 kişilik kafileler halinde gönderilmeleri kararlaştırılmıştı. Muhacirler Burgaz'dan trenle Edirne'ye oradan memleketlerine gönderileceklerdi. Gerek Burgaz'da gerek Edirne'de teşekkül edecek komisyonlar muhacirlere nezaret edecekti. Balkan muhacirlerine yardım amacıyla teşkil eden merkezi Brüksel'de bulunan Musevi Cemiyetleri Birlik Heyeti, mesele hakkında müzakere ve gereken tedbirlerin alınması için toplanmışlardı. İstanbul Yardım Cemiyeti, Dr. Markos'u murahhas olarak tayin etmiş ve adı geçen İstanbul'dan hareket etmişti. Bkz. İkdâm, 19 Mayıs 1329.

44 İkdâm, 7 Temmuz 1329.

45 İkdâm, 8 Mayıs 1329.

46 Mazower, a.g.e., s.306.

47 Sabah, 20 Kanun-i Sani 1329.

48 Sabah, 8 Mayıs 1329.

merkezinde yeni arsa almaları yasaklanmıştır⁴⁹. 1923'te başlayan mübadele süreci ve gelen Rumların etkisiyle Rum-Musevi ilişkileri daha da soğumaya yüz tutmuştur. 1920'de Museviler lehine yapılan hafta tatilinin Cumartesiye alınması gibi düzenlemeler gelen muhacirler lehine değiştirilmişti. Museviler dükkanlarını iki gün kapatmak zorunda kalırken Rumlar bir gün kapatacaktı. Gelen muhacirler artık Selanik'in geleceğinde en büyük güçtü. Bazı Yunanlı yazarlara göre, Venizelos'a karşı oy vermekle Anadolu felaketinin baş mimarları Musevilerdi. Venizelos ise Selanik Musevilerinin kendilerini Yunan yurttaşları olarak görmediklerini iddia ederken, diğer taraftan böyle bir ortamda Musevi asimilasyon ligi kurulmaktaydı. Bunu Yahudi Karşıtı Gençlik Merkez Birliği izlemişti. Venizelosçu gazetelerde Museviler Yunanistan'dan ziyade Türkiye'ye daha yakın olarak lanse edilmekte hatta Bulgarlarla işbirliği içinde oldukları iddia edilmekteydi. Musevilerin Yunan politikasını etkilemesine müsaade edilmemesi vurgulanmakta, bu arada Museviler aleyhinde broşürler ise elden ele dağıtılmaktaydı. Tüm bu gelişmeleri Musevilere karşı vahşi bir boykot, ardından 1931'de Musevi aleyhtarı şiddet içeren Maccabi bürolarının yağması izlemiştir⁵⁰. 1928'de iktidara gelen Venizelos anti semitik gazete ve politik gruplara karşı hiç bir şey yapmamıştır. Venizelos'un anti semitik politikalarının zirve yaptığı tarih 29 Haziran 1931'dir. 220 Musevi ailenin yaşadığı Campbell adlı banliyöye saldıran 2000 Rum, dükkan ve evleri yağmalamış, ardından aralarında sinagog ve okulun olduğu bir çok evi yakmıştır. Yüzlerce Musevinin

49 Mazower, a.g.e., s.334-335. 72.000 kişinin evlerini kaybettiği Selanik yangınında Yunan hükümeti, dörtte üçü Yahudi, 4101 mal sahibine ait yanmış alanı kamulaştırma kararı aldı. Geniş bilgi için bkz. Gilles Veinstein, Selanik 1850-1918, (Çev.Cüneyt Akalın), İletişim Yay, İstanbul 1999, s.277. Anadolu'da Yunanlıların 1919'da başlattıkları işgal genişlerken işgal sahasındaki Müslümanlar baskı, cebir ve şiddete maruz kalmakta, Museviler de tıpkı Selanik'teki ırkdaşları gibi bu istiladan etkilenmişlerdi. Lüleburgaz'da aralarında Müslüman ve Yahudilerin olduğu bir çok kişi, komite teşkil ederek mahalli asayiş tehtid edecekleri gerekçesiyle tutuklanmış, cebir ve işkenceye maruz kalmıştır. Tutuklamalar üzerine bir çok Musevi İstanbul'a kaçmaya başlamıştı. Bkz. Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi Gayri Müslimlere Yapılan Yunan Mezalimi, III, Belge 150, s.260. Doğu Trakya meselesine dair Paris Barış Konferansı'na takdim için Venizelos'a verilmek üzere yerli Rum ahali tarafından düzenlenen dilekçeye Musevilerin de iştiraki beklenilmiş, fakat teklif Musevilerce reddedilmiştir. Bunun üzerine yerli Rumların teşebbüsü üzerine Yunan askerleri Musevi Cemaati Reisi Behar Efendi'nin evine saldırmışlardı. Bkz. a.g.e., Belge 151, s.263. Justin McCarthy Batı Anadolu'daki Yunan işgali sırasında Musevilerin Müslümanlar kadar acı çektiğini kaydetmektedir. İşgal süresince ölümler ve yağmalanan dükkanlar kayıtlara girmişti. Örnek olarak Nazilli'de toplamda kıyım uğratılan sayının dışında 11 Musevinin öldüğü kayıtlara girmiştir. Zira Türk istatistikleri Museviler hakkında doyurucu bilgi vermemektedir. Savaş bölgesinde olduklarında Musevilerin bir kısmı ölmüş, bir kısmı ise Doğu Anadolu'ya göçe mecbur kalmıştı. 1912'de Aydın'da 44.206 Musevi yaşamakta iken, bu sayı 1927'de 18.728'e düşmüştür. Bkz. McCarthy, a.g.e., s.162-163.

50 Mazower, a.g.e, s.413-418.

yaralandığı olaydan sonra Selanik merkeze doğru kaçış başlamıştı. Hemen yakınlarda bekleyen Grek polisi ise yangının çıkmasından sonra olay yerine gelmişti. Campbell pogromunu yakınlardaki Harilaos banliyösüne yine bir grup Rum'un gerçekleştirdiği saldırı ve sinagogunun yok edilmesi izlemiştir. Batı dünyasında Yunanistan'ın imajının zedelenmesinin ardından kanun önüne çıkarılan olayların sorumluları ise beraat etmiştir. Selanik'te anti semitik kampanyanın liderleri arasında diğerlerinden çok daha fazla payı olan Makedonis Gazetesi editorü Nikos Fardis vardı. Cumhuriyetin ilgası ve 1936'da Kral II. George'nin dönüşünü General Metaxas'ın askeri diktası izlemiştir. Sonraki beş yıl boyunca Yunanistan ve Selanik'teki Museviler anti semitik politikalarla ari olmuşlardır⁵¹. Yıllarca Selanik Musevilerine yönelik anti semitik politikalar başta Filistin olmak üzere Türkiye, Fransa ve Mısır'a doğru göç dalgası doğurmuştur.

II. Dünya Savaşı'nda Selanik'in işgalinin ardından Yunanistan'daki Alman diplomatları, Yunanlı yetkililerden ülke Musevileri hakkında bilgi istemişlerdi. Musevi gazeteleri ile sivil ve dini organizasyonları kapatan Almanlar, Musevi tüccarlara karşı boykotu teşvik etmiş, 1943'e kadar Musevi sürgününü uygulama safhasına geçirmemişlerdi. 520.000 ton yiyeceğin Selanik'ten gemilerle Almanya'ya nakli şehirde büyük bir kıtlık ve ardından ölümleri getirmişti⁵². Alman ordularının Selanik'i işgaliyle anti semitik faaliyetler olanca hızıyla artmıştır. 9 Kasım 1942'de Yunan gazeteleri Hitler'in şu sözünü başlık olarak kullandı "*Uluslararası Yahudilik Avrupa'dan Silinecektir*". Yapılan bildiriyle Musevilerin belirlenen alanların dışına çıkmamaları ve dükkanlarını açmamaları istendi⁵³ Nuremberg yasalarının uygulanmaya başlandığı Selanik'te Museviler'in diğer ırklarla ilişkilerinin kesilmesi için Baron Hirsch Gettosu'na kapatılmaları ve ayırtedilmeleri için sarı yıldız takmaları zorunluluğu getirilmişti. 1943 Şubat'ında 56.000 Selanik Musevisi Baron Hirsch Gettosu'na toplanmıştır. Bunun ardından Musevilerin Polanya'nın Auschwitz toplama kampına doğru çok az yiyecekle üç haftalık tren yolculuğu başlamıştır. Bazı vagonlarda ölüm oranı % 50'ye varmıştı. Gettoların boşaltılmasının ardından Grek haydutlar sürgüne gönderilen Musevilerin geride bıraktıklarını yağmalamışlardı. Haziran ayı ortalarında neredeyse tüm

51 Albert D. Vidas, "Modern Greece and the Sephardim of Salonica an Overview", Belleten, c. LXIV, sayı 239, yıl Nisan 2000, s.182.

52 Fleming, a.g.e, s.114-115.

53 Mazower, a.g.e, s. 428-33.

Selanik Musevileri sürgüne gönderilmiştir. Auschwitz-Birkenau kayıtlarına göre, 1943 ilkbahar-yaz arası dönemde Kuzey Yunanistan'dan kampa gelen 48.974 Musevi'den 2000'i geri dönebilmişti⁵⁴.

SONUÇ

Tarih boyunca büyük sürgünlere maruz kalan Yahudilerin hikayesi Mısır'dan çıkışla başlamış ve Selanik'le son bulmuştur. Hristiyan ülkelerden kovulma sebepleri genelde İsa'nın katili suçlamasıdır. Yahudilerin sürgün tarihi incelendiğinde gittikleri ülkelerin genelde Osmanlı toprakları olduğu müşahade edilmektedir. Nitekim bunun en iyi örneklerini 1492 İspanya, Orta ve Doğu Avrupa'dan kovulma süreçlerinde tüm çıplaklığıyla görebilmekteyiz. Yaşadıkları ülkelerde ticaret sayesinde finans kapitali ellerinde bulunduran Yahudiler, doktorluk, avukatlık, kimyagerlik işleriyle iştigal ettiklerinden göç ettikleri ülkelere de bu vasıflarını taşımışlardı. Osmanlı Devleti de Yahudilerin bu özelliklerinden yararlanma yoluna gitmiştir. Yahudiler özellikle bildikleri yabancı diller ve bağlantıları vasıtasıyla gittikleri ülkelerin ticari hayatına enerji katmışlardı.

54 Fleming, a.g.e, s.121-125.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri
2. BOA, BEO
3. Resmi Yayınlar
4. Selanik Vilayet Salnamesi
5. Gazeteler
6. İkdam
7. New York Tribune
8. Sabah
9. Ansiklopedi
10. DİA, Yahudi Maddesi, C.18, İstanbul 2013
11. Eserler
12. Andonyan, Aram, *Balkan Savaşları*, (Çev. Zaven Biberyan), Aras Yay, İstanbul 1999
13. *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi Gayri Müslimlere Yapılan Yunan Mezalimi*, III
14. Ekici, Süleyman, Gökhan Tuncel, *Göç ve İnsan*, "Birey ve Toplum", Bahar 2015
15. Erdemir, Halil, Kudüs'te Yahudi İsyanı ve Yahudiler, History Studies Ortadoğu Özel Sayısı / Middle East Special Issue 2010
16. FLEMING, Katherine Elizabeth, *Greece a Jewish History*, Princeton University Press, New Jersey 2008
17. Gürkaynak, Muharrem, Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi ve Yahudi Milleti, Süleyman Demirel İktisadi İdari Bilimler Dergisi, 2003
18. Kamen, Henry, (Edit) Elie Kedourie, "The Expulsion: Puposse and Consequence," in Spain and the Jews: The Sepharadi Experience, 1492 and After, London, 1992
19. Kitabı Mukaddes
20. Lord Courtney Of Penwith, *Nationalism And War in The Near East*, Oxford University Press, London 1915
21. Mazower, Mark, *Selanik Hayaletler Şehri : Hıristiyanlar müslümanlar ve Yahudiler (1430-1950).Yapı Kredi Yay, İstanbul 2007*
22. McCarthy, Justin, *Death and Exile The Ethnic Cleansing of Ottoman Muslims 1821-1922*, The Darwin Press, New Jersey 1996
23. Moshe, Sevilla-Sharon, *İsrail Ulusu'nun Tarihi*, Yeryuşayalım, 1981
24. Salo Wittmayer Baron, A Social and Religious History of the Jews, 2nd edition, New York: Columbia University Press, 1993
25. Şeker, Cihat, *Marranolar'ın Tarihi Ve Kültürü*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri Bilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012
26. Veinstein, Gilles, *Selanik 1850-1918*, (Çev.Cüneyt Akalın), İletişim Yay, İstanbul 1999
27. VIDAS, Albert D, "Modern Greece and the Sephardim of Salonica an Overview", *Belleter*, c. LXIV, sayı 239, yıl Nisan 2000.
28. William, MacDonald, *Kutsal Kitap Yorumu Eski Antlaşma Serisi*, Yeni Yaşam Yay, İstanbul 2004
29. Yavuz, Nuri, "Birinci Balkan Harbi ve Selanik'in Kaybı", *Gazi Akademik Bakış*, I, sayı II

1877-1878 OSMANLI RUS HARBİNDEN (93 HARBİNDEN) BALKAN SAVAŞLARINA GÖÇ VE KİMLİK

Doç. Dr. Funda Selçuk ŞİRİN

Kocaeli Üniversitesi

funda.sirin@kocaeli.edu.tr

ÖZET

“Yabancı ülkeye göç eden birinin, öncelikle kendi ülkesinden göçtüğü unutuluyor genelde. Sıradan bir ayrıntı değil bu, göçmen gerçekten iki kişidir, kendini de öyle görür. İki farklı topluma aittir ve her iki toplumda aynı statüye sahip değildir. Örneğin, sürüldüğü kentte, alt düzeyde bir görevde çalışmaya boyun eğen diplomalı biri, anayurdunda saygın bir kişi olabilir. Kuzey şantiyelerinde çekine çekine, hep yere baka baka konuşan Faslı bir işçi, yakınlarının arasına döndüğünde gururla kendi dilini kullanabildiğinde, özgüvenli hareketlerle, yüksek sesle konuşan, tatlı dilli bir hikâyeciyeye dönüşebilir” (Amin Maalouf, Çivisi Çıkmış Dünya)

İnsan ile mekân arasındaki bağı örseleyen, zedeleyen göç, aslında insanlık tarihinin kadim problemlerinden biridir. Kavram olarak mekânsal değişim anlamına gelen göç, hem toplum hem de birey bazında çok yönlü bir değişim ve dönüşüme zemin hazırlar.¹ Başta ekonomik ve güvenlik gerekçeleri olmak üzere pek çok neden ile insanlar yüzyıllardır sürekli olarak göç etmişlerdir. Göç sadece göçenleri değil yerleşik olanları da derinden etkilemiştir ve etkilemeye de devam edecektir. Her göç hem göçerler hem de mukimler için yeni koşulları ortaya çıkarır. Göçlerin nedeni, göç sürecini ve sonrasındaki gelişmeleri de büyük ölçüde etkilemiştir. Ekonomik nedenlerle yapılan göçler siyasi nedenli göçlerden farklı ekonomik sosyal ve siyasi sonuçları ortaya çıkarmıştır.

Siyasi nedenli göçler bilinçli ve keskin bir siyasallaşma duygusuna radikal siyasi eğilimlere, güçlü bir diasporanın oluşmasına ve toplumsal entegrasyon konusunda dirençli bir grup psikolojisinin ortaya çıkmasına da zemin

1 Süleyman Ekici, Gökhan Tuncel, “Göç ve İnsan”, Birey ve Toplum, Sayı: 9, Cilt: 5, Bahar 2015, s.9-10.

hazırlar.² Göçmen üzgün, kırılgan ve biraz da umutla geldiği yeni mekânda yeni yaşamı için öncelikli olarak bir destek arar.³ Yeni mekâna alışmaya, kendisi için alan açmaya ve yer tutmaya çalışırken diğer taraftan da son derece zorlu ontolojik bir mücadele içine girer. Bu süreçte doğal olarak yerleşik olanlardan daha yüksek bir risk alma potansiyeline de sahip olur.

Hem 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı, hem de Balkan Savaşları sonrasında siyasal gerekçelerle ve ağırlıklı olarak zorunlu kitlesel göçler gerçekleşti. Biri, 19 diğeri de 20. Yüzyılda gerçekleşen bu iki savaş sonrasındaki göçlerin nedenlerini düşünmek bizi 19 Yüzyıl boyunca dünya genelinde yaşanan nüfus hareketlerinin nedenlerini düşünmeye ve doğal olarak milliyetçiliğin gelişimi ve milliyetçilik kapitalizm ilişkisine odaklanmaya sevk eder.

Osmanlı İmparatorluğu'nun her iki savaşta da büyük kayıplar verdiği bu nedenle de kitlesel göçlerin yoğun olarak yaşandığı Balkan coğrafyası, her iki yüzyılda da nüfus hareketliliğinin merkezinde oldu. Balkanlar "uzun 19. Yüzyıl"⁴ sona erdiren ve "kısa 20. Yüzyıl"⁵ başlatan coğrafyadır. Her iki yüzyılda yaşanan nüfus hareketliliğini büyük oranda siyasal zorunlu ve kitlesel göçler oluşturdu. Zira 19. Yüzyıl imparatorluk çağından ulus devletler çağına geçişe zemin hazırlayan bir yüzyıl oldu. Balkanlar da farklı etnik dokusu ile bu süreçten en çok etkilenen coğrafyaydı.

19. Yüzyılda Dünya genelinde değişime neden olan en önemli gelişme hiç şüphesiz ki kapitalizmin gelişmesi daha doğrusu emperyalizme dönüşmesidir. Bu dönüşümün temelinde Avrupa'da yükselişe geçen burjuvazi kendi iktidarını tesis etme isteği yatıyordu. "*Teknolojik gelişmelerin kitlesel ve hızlı üretim sağlaması, merkantilizm ve emperyalizm düşüncesiyle birleşmesi burjuvaziyi ekonomik yönden tarihte benzeri olmayan bir şekilde güçlendirmiştir. Daha fazla kazanma isteğinde olan burjuvazinin daha fazla üretim yapmak için daha fazla hammadde ve emek ile ürettiğini satabileceği yeni pazar ihtiyacı hisseden burjuvazi bir taraftan da üretim ihtiyaçlarını da karşılayabilecek ekonomik siyasal ve sosyal ortam arayışı içerisine girmiştir.*"⁶

2 Ekici, Tuncel, a.g.m., s.14

3 Serhan Cengiz, "Göç Kimlik ve Edebiyat", Zeitschrift für die Welt der Türken, Vol. 2, NO: 3, s.187-188.

4 İlber Ortaylı, İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, Hil Yayınları, İstanbul 1987

5 Eric Hobsbawn, Kısa 20. Yüzyıl, Aşırıklar Çağı, Everest yayınları, İstanbul, 2006

6 Selahaddin Bakan-Gökhan Tuncel, "Küreselleşmenin Ulus Devlet Üzerine Etkisi" Birey ve Toplum, Bahar 2012, Cilt: 2, sayı: 3, s.52

Serbest piyasa ekonomisinin işlerlik kazanması için ekonomik alanda sadece çeşitli düzenlemeler yapmak yeterli olmayacaktır. Bu ortamda burjuvazi kendisinin daha etkin olacağı yeni siyasal oluşumlar arayacaktır. Kendi mülkünün siyasal patronu olan baron, lord, feodal bey ve kralın etkin olduğu siyasal yapılardan farklı yeni bir siyasal yapı arayışına girmek burjuva için bir varoluş mücadelesi oldu.⁷ Burjuvazinin bu yeni siyasal sistemden en öncelikli beklentisi esasında üretim ve pazarlama sürecinin istikrarlı şekilde güvence altına alınmasıdır.⁸ Bu nedenle burjuva kendisinin etkin olacağı ve menfaatlerini koruyacağı yeni bir siyasal düzen arayışına girdi. Bu yeni siyasal yapı ise ulus devlet oldu.

Ulus devletleri tarih sahnesine çıkaran olay Otuz yıl savaşlarından sonra imzalanan Westphalia Barışı (1648) dir. Bu tarihte başlayan “dünyanın egemen devletlerden oluştuğu görüşü” Avrupa’yı olduğu gibi yeni dünya düzenini de belirledi: *“Bundan sonra Avrupa, kendi yasalarına göre hareket eden, kendi siyasal ve ekonomik çıkarlarını izleyen, serbestlik içinde ittifaklar kuran ve bozan, savaş ile barış arasında, güç dengesi kurallarına göre durum değiştiren, elçi gönderip kabul eden bağımsız ve özgür devletlerden oluşacaktır”*⁹

19. Yüzyıl ve sonrasındaki kitlesel göçlere yol açan temel faktör, rekabeti körükleyen kapitalist gelişme idi. Milliyetçilik ve ulus devlet oluşumu da bu gelişmenin bir sonucu veyahut aracı olmuştur. Kapitalizm, bir yandan şehirleşmeye ve modern ulus devletlerin oluşmasını sağlayan iç göçlere yol açarken öte yandan da sömürge imparatorluklarına zemin hazırlayan dış göçlere kolonizasyona hareketine neden oldu. Bu bağlamda 19. Yüzyıl Osmanlı’sını ve yaşanan nüfus hareketliliğini anlamak için bir “üst belirleyen” olarak “Şark Meselesi diplomasisi”¹⁰ ve bundan kaynaklanan savaş ve göçleri dikkate almamız gerekir.

Başlangıçtan itibaren küresel potansiyel taşıyan sermayenin egemen olduğu bir üretim biçimi olan kapitalizm ana hatlarıyla emek sermaye karşıtlığı üzerine kurulmuştu. 1870’lerden başlamak üzere 1914’de kadar geçen ilk

7 Fatih Türe, “Egemenlik Temsili Demokrasi ve Ulus-Devlet”, Ekonomik Yorumlar Dergisi, Yıl:45, Sayı: 518, s.11. (11-13)

8 İmmanuel Wallerstein, Tarihsel Kapitalizm, Çev. N. Alpay, İstanbul, Metis Yayınları, 2006, s. 28

9 Murat Yıldırım, “Kürselleşme Sürecinde Egemenlik”, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 28, No: 1, 2004, s.40

10 Taner Timur, “19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Osmanlı Tarihinde Göç Olgusu”, Toplumsal Tarih, Sayı: 165 (Eylül 2007), s.3; Matthew Smith Anderson, Doğu Sorunu 1774-1923: Uluslar arası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme, Çev. İdil Eser, Yapı Kredi yayınları, İstanbul 2001, 175-185.

evrede finans kapitalin ihracı, hammadde kaynaklarını kontrol etmek, bu amaçla geri kalmış ülkeleri sömürmek yönünde sahnede olan kapitalizm yoğun bir rekabet yaratmıştır. Çok geçmeden bu rekabet dünyayı şiddetli bir sömürgeci paylaşım savaşına sürüklemiştir.¹¹ 1870'lerden başlamak üzere 1914'de kadar geçen ilk evrede finans kapitalin ihracı, hammadde kaynaklarını kontrol etmek, bu amaçla geri kalmış ülkeleri sömürmek yönünde bir değişim içine girerek yoğun bir rekabet ortamına neden olacaktır. Bu süreç ise dünyayı şiddetli bir sömürgeci paylaşım savaşına sürükleyecektir. 1880'li ve 1890'lı yıllarda tırmanışa geçen İngiliz, Rus ve Fransız sömürgeciliği Osmanlı İmparatorluğu'na yapılan göçleri artırdığı gibi özellikle Kırım Savaşı'ndan sonra göçlerin kitlesel hale dönüşmesine neden oldu.¹²

Ana hatlarıyla siyasal, ekonomik ve sosyal bir yapı olarak tanımlanan kapitalizm, 19 Yüzyılda modern devletin ulus-devletin oluşumunu hazırlayan etkenler üzerinde de belirgin bir etkiye sahiptir.¹³ Taner Timur'un da belirttiği gibi 19. Yüzyıl'da kapitalizmin emperyalizme dönüşmesi ile milliyetçi hareketler ikinci bir döneme girerek Batı yayılma siyasetine zemin hazırlamak için kullanılmaya da başlanmıştır. Bu ikinci dönemde ulusal hareketler *"ilerici niteliklerini itibarlarını tamamen"*¹⁴ kaybetmişlerdir. Bu çerçevede 19. ve 20. Yüzyıla özdeşleşen aynı zamanda Batı'nın yayılma siyasetine içten içe hizmet edecek olan sihirli kavramlar da icat edildi. *"Nüfus yoğunluğu"* ve *"plebisit"* kavramları 19. yüzyılın ikinci yarısındaki siyasi çekişme ve iddialarda önemli bir unsur haline geldi.¹⁵ Herhangi bir toprak parçasında siyasi hâkimiyet sağlamanın en önemli araçlarından birinin, o coğrafyada nüfus açısından yoğunlukta olunabilmesidir. Zira ulus devlet, belli bir nüfus yoğunluğu üzerinden siyasal olarak tahayyül edilmişti.¹⁶ Ancak her iki kavram da emperyal devletlerin arzu ve menfaatleri doğrultusunda kullanılmıştır. Bunun için iyi bir örnek; hem Balkanlar'da hem de Milli Mücadele yıllarında

11 İmmanuel Wallerstein, Modern Dünya Sistemi I. Çev. L Boyacı, İstanbul, 2010, s.143.

12 Selim Deringil, "19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'na Göç Olgusu Üzerine Bazı Düşünceler", Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi (Ayrı Basım), İstanbul 1991, 435-437

13 Erdem Özlük Fazlı Doğan, "Egemenlik Devlet ve Kapitalizm: Bermuda Şeytan Üçgeni" Türk Sosyal Bilimler Derneği, 11. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, Ankara 2009, Michel Beaud, Kapitalizm Tarihi, Ankara, Dost Kitapevi, 2003, s. 51

14 Taner Timur, Osmanlı Çalışmaları, İkel Feodalizmden Yarı Sömürge Ekonomisine, V Yayınları, Ankara 1989, s.5-7

15 İlnur Türe, "Küreselleşme, Kapitalizm ve Ulus Devlet", Finans Politik&Ekonomik Yorumlar, Sayı: 530, Cilt:46 2009, s.41-49.

16 Benedict Anderson, Hayali Cemaatler, Çev. İskender Savaşır, Metis Yayınları, İstanbul 1991, s.182

Anadolu’da her iki kavramın da Türkler aleyhine kullanılmak istenmesidir.

19. yüzyılda ortaya çıkan en temel değişiklik, farklı ırklara mensup toplumların hayatında din duygusunun geri plana düşmesi ve milliyet duygusunun ön plana çıkması, bunun da yüzyılın sonuna doğru gittikçe kuvvetlenerek Osmanlı millet sistemini de işlemez hale getirmesidir.¹⁷ Kapitalist ve emperyalist güçlerin plebisit ve nüfus yoğunluğu gibi kavramlar üzerinden Balkanları, Kafkasya’yı ve Ortadoğu’yu menfaatleri doğrultusunda paylaşmak istemesi, kitlesel göçleri ve katliamı arttıran bir gelişmedir. Zira ön görülen yeni millî ve siyasî sınırlar içindeki nüfusun etnik ve dinî yapısı, ulus-devlet yapılarına uymadığından “ötekiler” için göç ve sürgün kaçınılmaz olmuştur.

Osmanlı Devleti’nin gücünün azalması nedeniyle ardi ardına alınan yenilgiler, çoğunluğu Balkanlardan olmak üzere Kafkasya, Kırım, Afrika ve Arap topraklarından Anadolu’ya kitleler ve küçük gruplar halinde göçleri beraberinde getirmiştir.¹⁸ Böylece gerek Balkan coğrafyasının gerekse Türkiye’nin demografik yapısını önemli oranda etkileyen bir göç süreci yaşanmıştır.

Doksan Üç Harbi’nin (1877-1878) başlangıcından itibaren hem Balkanlardan hem de Kafkasya’dan başlayan göç dalgası savaş sonrasında belirli aralıklarla devam etti.¹⁹ Berlin Antlaşması ile Osmanlı’dan koparılan bölgelerdeki çetecilik ve örgütsel faaliyetler Balkanların ve Kafkasya’nın Osmanlı’dan kopmasına zemin hazırladı. 1878 Berlin Antlaşması sonrasında Osmanlı hâkimiyetinde yaşayan Hıristiyanlar arasında daha çok etnik ve dilsel bağlara dayanan bir millî şuurun yükselmesi, her etnik topluluğun, bilinçli ya da bilinçsiz olarak kendi sayısal gücü ile ilgilenmesine yol açmıştır. Fransız coğrafyacı Elysée Réclus’un 1878 Nisanında gelişmelerle ilgili olarak yapmış olduğu değerlendirme durumu oldukça açık bir şekilde ortaya koyar.

17 Seyfi Yıldırım, “Balkan Savaşları ve Sonrasındaki Göçlerin Türkiye Nüfusuna Etkileri”, Hacettepe Üniversitesi CTAD, Sayı: 16, Yıl 18 (Güz 2012), s.76-77.

18 Kemal Karpat, Etnik Yapılanma ve Göçler, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s.240-241

19 Kemal Karpat, Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikler, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003, s.69-70; J. McCarthy, Ölüm ve Sürgün, Çev. Bilge Umar, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1998, s.105-106; Nedim İpek, Rumeli’den Anadolu’ya Türk Göçleri, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1999, s. 40-41; Bilal Şimşir, Rumeli’den Türk Göçleri, Cilt: III, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara 1989.

“Türkleri tekrar Asya’ya kovmak sık sık söz konusu oldu. Fakat nasıl yok edildiklerine bakılırsa bunlardan boğazları geçecek pek insan kalıp kalmayacağını kendi kendimize sormamız gerekiyor. Kırımlar, açlık, tifüs hareket halindeki orduları izleyen tüm hastalıklar şimdiden Müslüman halkta bir nüfus düşüşüne yol açtı; şimdi devamlı baskı ve sefalet tahrip işlemini tamamlayacak...Türkler Hıristiyanların kendi yanlarında yaşamalarını hoşgörüyü karşılıyorlardı; Hıristiyanlar kuşkusuz aynı şekilde davranmayacaklar. Bütün bir halk yok olmaya doğru gidiyor. Böyle bir değişikliğin ifade ettiği tüm ıstırapı tahayyül etmek kolaydır. Bir milleti yer yüzünden silmek: işte bir sürü Ortodoks din adamının gerçekleşmesi için dua ettikleri kutsal eser budur”²⁰

Hiç şüphesiz ki 93 Harbi sonrasında yaşanan göçlerin siyasal ve ideolojik etkisi ve karşılığı olmuştur. 1877-1878 Osmanlı Harbi sonrasındaki göçlerin Abdülhamit İslamcılığına zemin hazırladı. II. Abdülhamid’in İslamcılığının şekillenmesinde etnik köken itibarıyla Türk olmayan fakat Balkanlar’da ve Kafkasya’da alevlenen ortam nedeniyle Müslüman Anadolu’dan başka sığınacak yurdu kalmayan göçmenlerin önemli bir yeri olmuştur. Bütün bu gelişmeler Abdülhamit’in din temelli “ulusallık” politikasına zemin hazırladı.²¹

20 Timur, a.g.m., s.6-7

21 Cezmi Eraslan, II. Abdülhamit ve İslam Birliği, Ötügen Yayınları, İstanbul 1992, s.177-189; Selim Deringil, Simgeden Millete II. Abdülhamid’den Mustafa Kemal’e Devlet ve Millet, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s.29-47.

93 Harbinden sonraki ikinci büyük kitlesel göç dalgası ise Balkan Savaşları sonrasında yaşandı. 1910-1914 yılları arasında Balkan haritası büyük ölçüde yeniden çizildi. Buna paralel olarak Balkan demografisi de büyük değişikliklere uğradı.²² Bu hareketlilik ve değişimin hem Balkan coğrafyasının kendi içinde hem de Osmanlı Devleti ve özellikle Türkiye coğrafyası için son derece önemli sosyal, siyasî ekonomik ve tabii ki demografik sonuçları oldu.

²² W. M. Sloane, Bir Tarih Laboratuvarı Balkanlar, Çev. Sibel Özbudun, Nesnel Yayınları, İstanbul, 2008, s. 140.

Balkanlarda yeni kurulan milli devletler öncelikli olarak tarihi toprak iddiaları ile etnik köken iddialarını özdeşleştirmeye sonrasında da milli ve siyasi birimin eşleşmesini sağlamaya çalışmışlardır. Siyasi düşman olarak algıladıkları fakındalıkları ortadan kaldırmanın yahut aza indirmemin çarelerini aramışlardır.²³ Özellikle Bulgar komitacılarının Türklere yaptığı baskı, zulüm ve katliamlar insanların göç etmesi için yeterli bir sebep teşkil etmiştir. Böylece hayat imkânı bulamayan insanların bir kısmı kendi istekleriyle, bir kısmı silah zoruyla, bir kısmı da ülkeler arasındaki ikili antlaşmalara dayanarak²⁴ göçe tabi tutuldular. Böylece Balkanlar'da demografik yapı hızla değişerek, Balkanlar Müslümanların azınlıkta, Hıristiyanların çoğunlukta olduğu, Türkiye ise Müslümanların genel nüfusa oranının yükseldiği, daha önce de azınlıkta olan Hıristiyanların oranlarının ise daha da gerilediği coğrafyalar haline geldi.²⁵

Bu demografik değişimin en önemli sonucu hiç şüphe yok ki Anadolu'da yeni bir devletin bir ulus devletinin oluşumuna her bakımdan zemin hazırlamasıdır. Milli kimliğin oluşumunda yahut içeriğinin belirlenmesinde savaşlar, fetihler, sürgün ve göç dalgaları gibi olaylar oldukça önemli bir yer işgal eder. Bu tür olaylar etnik bilinçlenmeyi körüklediği gibi yeni etnik grupların

23 Yahya Kemal Taştan, *Balkan Savaşları ve Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2007, s. 50-52

24 Selahattin Önder, *Balkan Devletleriyle Türkiye Arasındaki Nüfus Mübadeleleri (1912-1913)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora tezi), Ankara 1990, Ayrıca bkzn., Serdar Sarısr, *Demografik Oyun Sürgün (1919-1923)*, IQ Yayınları, İstanbul 2006, s.73-122.

25 Karpat, *Etnik Yapılanma...*, s.241; Karpat, *Osmanlı...*, s.124-135; Ahmet Halaçoğlu, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri 1912-1913*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1997, s. 19-25.

doğuşuna da yol açar. Zira savaş etnik duygularla milli bilincin ateşleyicisi olduğu gibi gelecek nesiller için mit ve hatıra kaynağı da olur.²⁶ Bu bağlamda Balkan savaşları hem milli bilincin ateşleyicisi hem de gelecek nesiller için hazin bir hatıra olduğu gibi Türkler ve Anadolu için bir aynı zamanda bir başlangıçtır.

Türkler için I. Dünya Savaşı 1912’de başlamıştır. Bu nedenle Balkan Savaşlarına I. Dünya Savaşının provası gözü ile de bakılır.²⁷ Türkler için Milli Mücadelenin tarihini de 1908’de başlatılması gerekir. Zira Milli Mücadele yıllarında ortaya konulan temel yaklaşımların ve yapılanmaların, kavramlar olduğu gibi ve topyekün savaşın pratiği de 1908-1913 yılları arasında verilmiştir.

Balkan Savaşları aynı zamanda ideolojik bir savaş olarak da değerlendirilir. Zira demografik olarak yaşanan hızlı ve köklü değişim beraberinde savaş üzerinden ideolojik bir dönüşüme ve değişime de zemin hazırlayarak milli bir uyanışı başlatmıştır. Bu uyanışın simge ifadesi “niçin yenildik” sorusu olmuştur.²⁸

Bir ülkenin milli sınırlarını ifade eden vatan mefhumunun ortaya çıkışıyla milliyetçilik ve savaşlar arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. “*Mülkün vatanlaşması toplumun vatanla birlikte bir kimlik kazanması Türk milliyetçiliği özelinden bakıldığında savaşlar ile mümkün olmuştur.*”²⁹ Balkan Savaşları Osmanlı devleti ve toplumunun o zamana kadar yaşamadığı eşi benzeri olmayan bir felakettir. Küçük Balkan devletlerinin yarattığı hezimet oldukça derin bir hayal kırıklığı ve özgüven kaybına neden olmuştur. Balkan Savaşları, Halide Edip’in belirttiği gibi yakıcı bir tesir yaratmıştır.³⁰ Çünkü mağlubiyet, sadece toprak kaybına değil bir milletin topyekün mahvına da sebep olabileceğini gerçeğini tartışmaya imkân vermeyecek şekilde ortaya koymuştur.

26 Taştan, a.g.e., s.46-58

27 Zafer Toprak, “Cihan Harbi’nin Provası Balkan Harbi”, Toplumsal Tarih 104 (Ağustos 2002), ss. 44-51

28 Erol Köroğlu, Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı (1914-1918), İletişim Yayınları, İstanbul 2004

29 Taştan, a.g.e, s.39

30 “Milletime ve memleketime herhangi bir durum içinde kalbimdeki sevginin gerçek anlamını o günlerde anladım. Bu sevginin siyasal düşünceler, ideolojilerle hiçbir ilgisi yoktu. Bu sevgi herhangi bir ananın ilkel ve doğadan gelen elde olmayan kudret ve egemenliğini anlatıyordu.” Halide Edip Adıvar, Mor salkımlı Ev, İstanbul 1992, s. 145–149.

Aram Andonyan'ın savaş sonrasında yaşanan göç ve insanların dramına dair anlatısı oldukça etkileyicidir:

“Sirkeci’de, Üsküdar’da, Haydarpaşa’da ve genellikle İstanbul’un bütün büyük meydanlarında, ardi arkası kesilmeyen manda arabalarının geçidi korkunç sefalet manzaraları sergiliyordu. Çocukları, Özellikle kadın ve çocuklar, belediyenin çöp arabalarına dolmuşlardı. Göçmenlere tahsis edilen ekmekler de aynı çöp arabalarıyla taşınıyordu. Altı yüzü aşkın yıldan beri Avrupa toprağında yerleşmiş bu Türk nesli, cihangir atalarının altı yüzyıl önce Asya’dan Avrupa’ya geçerken taşıdıkları aynı kıyafeti, aynı zihniyeti taşıyarak, aynı arabalarla geçtiler İstanbul’a, oradan da Asya’ya. Üzüntüyle kaydetmek gerek ki, göçmenlerin sefaleti karşısında İstanbullu zengin Müslümanlar genellikle tam bir kayıtsızlık gösterdiler. Onlar daha sonra, savaşta yaralanan ve koleraya yakalanan yahut da açlıktan erimiş, bitkin, neredeyse ölüm derecesine varmış Osmanlı askerlerinin yürekler acısı sefalet ve ıstıرابı karşısında da kayıtsız kaldılar.”³¹

Tarihi vatan olarak görülen Balkanların kaybı, devlet, halk ve aydınlar üzerinde derin bir tesir yarattı. Sınırları giderek daralan imparatorluğun çocukları her kayıp sonrasında gittikçe daralan bir coğrafyada kendilerine yeni bir yurt inşa etmek zorunda kaldılar. Anadolu, acıları, kırınlıkları ile kendisine sığınan insanlar için yeni yurt oldu. Hiç şüphesiz ki vatan mefhumu da bu ortam içinde şekillendi hatta anlam kazandı. Bu süreçte Türkler hem devleti hem de vatani yeniden inşa etmek zorunda kaldı. Bu noktada balkan Savaşları oldukça önemli bir eşiktir.

Yaklaşık 5 asır Osmanlıların hâkimiyetinde kalan Balkanların kaybedilmesi sonrasında devlet ve vatani yeniden inşa etmek zorunda kalan Türkler, imparatorluğun gerçek sahiplerinin kimler ve vatan denen kutsal toprakların neresi olduğunu tanımlama ihtiyacı hissetmişlerdir. Vatan neresidir?

Balkan topraklarının kaybedilmesinden sonra gelişen ortamda, Türk milliyetçileri için iki yol belirlemiştir. Ya elde kalan Anadolu ve Arap topraklarına yönelik bir vatanseverlik söylemi inşa edilecek ya da kayıpları telafi edecek şekilde Rusya'nın kontrolündeki Türklerin yaşadığı toprakları da içine alan Turan'a dayanan bir milliyetçilik anlayışı geliştirilecekti. Bu soruya savaşın ulusal onurda açtığı yara ve özgüven kaybını gidermek da için ilk olarak

31 Aram Andonyan, Balkan Savaşı (Çev: Zaven Biberyan), Aras Yayıncılık, İstanbul 2002

Turan ile cevap verildi. Turan, Türkçe konuşan Türklerin yaşadığı sınırları muğlak bir coğrafya idi. Balkan Savaşları döneminde başlayan sonrasında artarak devam edecek olan Anadolu vurgusu vatan neresidir sorusuna verilen diğer cevaptı.³² Anadolu'yu merkez alan milliyetçilik savunmaya, eldeki sınırlar içinde gelişmeye dayanırken, Turancı siyaset ise; daha romantik kalacaktı. Ancak Anadolu merkezli bir milliyetçilik anlayışının savaşta hemen sonraki bu yıllarda sürdürülmesi pek de kolay olmayacaktı.³³ Zira mevcut Anadolu algısı, ağırlıklı olarak olumsuzdur. Anadolu geridir, mağduriyetin yeridir. Anadolu halkı cahildir. Bu algı, Anadolu'ya dayalı bir milliyetçilik anlayışını inşa etmenin kolay olmayacağını, zaman alacağını da ortaya koyuyordu. “*Milletin kendileri için Rumeli Türklüğü*” olduğunu düşünen Türklüğün sınırlarını bu tarihlerde ancak “*Bursa ve Eskişehir’e*”³⁴ kadar uzatabilen bir kuşak için özünde Anadolu Balkan Savaşlarına kadar zihinlerde ve gönüllerde yoktur. Çünkü Anadolu henüz “*Rumeli çocuklarının hayallerini süsleyecek yer değildir.*”³⁵ Savaşla birlikte biraz da zorunluluklar sonucu gündeme gelmeye başlayan Anadolu vurgusu yeni bir milliyetçilik yaklaşımının da sinyallerini veriyordu. Göçlerle demografik yapının değişimi de bu söylemi kuvvetlendiren en önemli gelişme oldu. Osmanlı aydını savaşın yarattığı yaralı bilinç ortamında milli kimlik inşasının önemli basa-

32 Reşat Nuri Güntekin dönemin Anadolu algısına şu şekilde ışık tutar: “Sene 1913; Büyük Muharebe eli kulağında O zamanın gençliği Osmanlı devletiyle beraber memleketi de bir uçuruma doğru götüren sebeplerden bazılarını yalan yanlış sezinlemeğe başlamıştı. Bunlardan biri Anadolu'ya yapılmakta olan haksızlıktı. Asırlardan beri bütün kuvvet İstanbul'a verilmişti. Devlet Adamları, iş adamları Anadolu'yu yalnız bir asker ve zahire deposu; idealist gençlik, ancak uzaktan sevilir, akşamın ve acının karanlık ve esrarlı bir evliyalardan diyen görüyordu. Balkan felâketinden sonra İstanbul'da bir kalkınma hareketi oldu; gazetelerde bazı yazılar yazıldı....Gençler, o zaman makale ile nasihatle pek Anadolu'ya rağbet edeceğe benzemezlerdi. Bazıları kalem kâtipliği filân gibi küçük bir işle İstanbul'da tutunamazlarsa ağlaya sızlaya yakın vilâyetlerden birine çıkarlar, orada dünyanın öbür ucunda sürgüne gönderilmiş gibi âhûzâr içinde vakit geçirirlerdi.” Reşat Nuri Güntekin Anadolu Notları, Cilt: I, İnkılap Yayınları, İstanbul 1968, s.81.

33 Köroğlu 2004, s. 146-147.

34 Falih Rıfki Atay, kuşağının Anadolu algısına şu şekilde ışık tutar: “Anadolu bize bir bütün duygusu vermezdi. Bölge lehçeleri birbirleri ile anlaşamayacak kadar farklı idiler. Konyalı Trabzonlu ve Bitlisli birbirleri ile Üsküplü, Manastır'lı ve Selanik'li Türkler gibi yoğrulup kaynaşmazdı. Anadolu İstanbul'dan adam süreceğimiz veya Arnavutluk'ta, Yemen'de yeniden on binlerce adam öldürmemiz gerektiği zaman hatıra gelirdi. Araplar da yerlerinden oynadıklarına göre Türklüğün son vatani artık o idi.” Falih Rıfki Atay, Batış Yılları, Dünya Yayınları, İstanbul 1963, s. 73

35 Aydemir kuşağının Anadolu algısını şöyle tarif eder: “...Hayır, Anadolu Rumeli çocuklarının hayallerini dolduracak bir yer değildir. Bizim hayalimiz o günlere kadar Tuna'da Kafkasya'da Afrika'da Hint kapılarında dolaşmıştı. Bizim kafalarımızda yaşadığımız rüya bir cihan hâkimiyetiydi. Her birimiz bir cihangir olacaktık. İskender gibi, Yavuz gibi, Napolyon gibi.” Şevket Süreyya Aydemir, Suyu Arayan Adam, Remzi Kitapevi, İstanbul 1995, s.54

maklarından biri olan insanlar arasında aidiyet hissi³⁶ yaratacak tarihi bir vatan, toprak ve yurt inşası noktasında Anadolu'nun da kapısını aralamıştır. Bu durum aynı zamanda mevcut Anadolu algısına yönelik bir yeniden inşa sürecini de başlatmıştır. Artık Anadolu, milli kimlik inşasında, değişen vatan algısına paralel olarak uyanan Türk gençliğinin yeniden inşa edeceği yerdir. Bu yöneliş, Balkan Savaşları sonrasında hızla gelişen Türk milliyetçiliğinin doğal sonucu olarak da değerlendirilmelidir.

Göç bağlamında olduğu gibi savaş, milliyetçilik ve milli kimlik inşası bağlamında da edebiyat oldukça özel bir yere sahiptir. Bu noktada karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Savaş sonrasında yarattığı ortam milli edebiyatın gelişimine imkan tanıdığı gibi milli edebiyat da milliyetçiliğin gelişimindeki etkili araç oldu. Bu bakımdan da Balkan savaşları aynı zamanda Türk edebiyatının milli bir seferberlik için bir propaganda aracı olarak kullanılmasının da başlangıcı olacaktır.

Balkan Savaşı, İmparatorluğun son yıllarındaki bu çalkantılı dönemine tanık olan Cumhuriyet'in ilk kuşak yönetici elitleri üzerinde etkili oldu.³⁷ Bu kuşağın imparatorluğun son fırtınaları içinde yetişmeleri ve formasyonlarını edinmeleri onları başka kuşaklara göre daha fazla uyardı ve biletti. Balkanlar'ın kaybedilmiş olması, aralarında Balkan topraklarında doğmuş olanların da bulunduğu bu kuşak için vatan kaybetmenin acısını en derinden hissettiren olay oldu. Bu acı ile elde kalan tek vatan olan Anadolu'ya tutunan Cumhuriyetin bu ilk kuşak yöneticilerinin vatanın kaybedilme ihtimalini yüreklerinde taşımasının yarattığı etki, ulus devlet inşasına yansdı. Bu süreçte pek çok cumhuriyet eliti, aydın ve gazetecinin dış düşman ve iç düşman algısı ve tanımlamasındaki hassasiyet ve inşa sürecindeki bazı uygulamalardaki katılığın kökenleri bu tecrübede aranmalıdır.

Yahya Kemal, Balkanlar'ın kendi kuşağı için ne anlama geldiğini şu satırlarda dile getirir: *“Bir Türk gönlünde nehir varsa Tunadır, dağ varsa Balkandır. Vakıa Tuna'nın kıyılarından ve balkanın eteklerinden kırk üç sene oluyor. Lakin bilmem uzun asırlar bile o sularla o karlı tepeleri gönlümüzden silebilecek mi”*³⁸ Bu satırları aslında pek çok aydınının da hislerine tercüman olur.

36 Anthony D. Smith, Milli Kimlik, Çev. Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, İstanbul 2004

37 Murat Belge, bu kuşağın büyük bir kısmının milliyetçi olmasına rağmen onları izleyen kuşağın dar milliyetçiliği ile alakaları olmadığını belirtir. Murat Belge, “Batılılaşma: Türkiye ve Rusya” Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce, Modernleşme ve Batıcılık, Cilt: III, İletişim Yayınları, İstanbul 2007, s. 40–55.

38 Yahya Kemal Beyatlı, Çocukluğum Gençliğim Siyasi ve Edebi Hatıralarım, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1986, s. 146.

Yahya Kemal, gibi Balkanlar'ın kaybedilişinin acı hatırasının kendi kuşağı için ne kadar canlı olduğunu Atatürk'ün Balkanlar özlemi üzerinden verir: *"Nice Türkler için onun bizden ne kadar farklı, onulmaz bir acı ve yara olduğunu yıllarca sonra Makedonyalı Atatürk'ün gözyaşlarından anlamıştım. Ağlamayan Atatürk memleketli arkadaşları ile ve o kadar dokunaklı derin sesi ile Rumeli türküleri söylerken bakışları sislenir, çok defa da gözyaşı dökerdi. Adriyatik kıyılarından Meriç'e kadar bütün Türklerin vatanı elden gitmişti. İstanbul ve Anadolu onların gurbetleri idi."*³⁹ Bu satırlar erken Cumhuriyet dönemi yöneticileri üzerinde Balkanlar'ın kaybedilişinin etkisini de ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, bir durumun altını çizmemiz gerekir. Osmanlı İmparatorluğu'nun 19. ve 20. Yüzyıldaki savaş ve göçler sonucunda yaşadığı değişimi anlamak için nasıl 1870'lerden itibaren ivme kazanan kapitalizm onun arzuladığı düzen, sömürge imparatorluklarını ve ulus devlet oluşumun anlamamız gerekiyorsa; bugün maalesef yanı başımızda ve dünyanın pek çok yerinde yaşanan ve artık evrensel bir sorun olan göç dalgasının da anlaşılması için küreselleşmeyi daha doğrusu form değiştiren kapitalizmi ve onun nasıl bir yapı dayatmak istediğini anlamamızı gerekir.

1980'lerde Harvard, Stanford ve Colombia gibi prestijli Amerikan işletme okullarında kullanılmaya başlanan küreselleşme parasal sermayenin egemenliği üzerinden şekillenerek yeni bir dünya düzeni yaratmak istemiştir. Ve yeni dünya düzeni sermayenin serbestçe dolaştığı bir ekonomik düzen haline gelmiştir. Bu süreç içinde parasal sermayenin, borsa operasyonlarının, döviz ticaretinin kullanarak ve bunlar üzerinden toplumlara ayar verdiğini yeniden dizayn etmek isteğini göz önünde bulundurmamız gerekir. Çokuluslu şirketlerin dayattığı bir küreselleşme sürecinin ulus devletlerin iktidarını, egemenliğini ve hareket alanını daralttığını görmeliyiz. Aynı gelişmelerin siyasal sistemler içinde istikrarsızlık faktörü olarak kullanılmasını ve bir yandan Batılı demokrasilere mutlak ve evrensel bir statü yakıştırılmaya çalışılırken öte yandan da demokrasilerin geleceği konusunda kuşkular doğurtularak demokrasi krizlerinin gündeme getirilmek istenmesini görmek zorundayız.⁴⁰ Bu durum, maalesef dünyayı iç savaşların eşiğine getirerek, pek çok insanı göç etmeye zorlamaktadır. Önceki yüzyıllardan farklı olarak

39 Atay, a.g.e. s. 59.

40 Timur, Osmanlı..., s.5-9

göç artık tüm dünyanın sorunu haline gelmiştir. 19 ve 20. Yüzyılda yaşanan hareketlilik nasıl kapitalizmden bağımsız düşünülemediyse ve bu çerçevede yeni bir dünya düzeni çağrısı yapıyorsa günümüzdeki göç hareketleri de küreselleşmeden ayrı düşünülemeyeceği gibi yeni bir dünya düzeni arzusunun da sonucudur.

KAYNAKÇA

1. Adıvar, Halide Edip Adıvar, Mor Salkımlı Ev, Can yayınları, İstanbul 1992
2. Anderson, Benedict, Hayali Cemaatler, Çev. İskender Savaşır, Metis Yayınları, İstanbul 1991
3. Andonyan, Aram, Balkan Savaşı (Çev: Zaven Biberyan), Aras Yayıncılık, İstanbul 2002
4. Atay, Falih Rifki, Batış Yılları, Dünya Yayınları, İstanbul 1963
5. Aydemir, Şevket Süreyya, Suyu Arayan Adam, Remzi Kitapevi, İstanbul 1995
6. Bakan, Selahaddin-Gökhan Tüncel, "Küreselleşmenin Ulus Devlet Üzerine Etkisi" Birey ve Toplum, Bahar 2012, Cilt: 2, Sayı: 3, s.51-65
7. Beaud, Michel, Kapitalizm Tarihi, Ankara, Dost Kitapevi, 2003
8. Belge, Murat, "Batılılaşma: Türkiye ve Rusya" Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce, Modernleşme ve Batıcılık, Cilt: III, İletişim Yayınları, İstanbul 2007, s. 40-55.
9. Beyatlı, Yahya Kemal, Çocukluğum Gençliğim Siyasi ve Edebi Hatıralarım, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1986
10. Cengiz, Serman, "Göç Kimlik ve Edebiyat", Zeitschrift für die Welt der Türken, Vol. 2, NO: 3, s.187-197.
11. Deringil, Selim, "19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'na Göç Olgusu Üzerine Bazı Düşünceler", Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi (Ayrı Basım), İstanbul 1991, 435-440
12. Deringil, Selim, Simgeden Millete II. Abdülhamid'den Mustafa Kemal'e Devlet ve Millet, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007
13. Ekici, Süleyman, Tüncel Gökhan, "Göç ve İnsan", Birey ve Toplum, Sayı: 9,Cilt: 5, Bahar 2015, s.9-22.
14. Eraslan, Cezmi, II. Abdülhamit ve İslam Birliği, Ötüken Yayınları, İstanbul 1992
15. Güntekin, Reşat Nuri, Anadolu Notları, Cilt: I, İnkılap Yayınları, İstanbul 1968
16. Halaçoğlu, Ahmet, Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri 1912-1913, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1997
17. Hobsbawn, Eric, Kısa 20. Yüzyıl, Aşırılikler Çağı, Everest Yayınları, İstanbul, 2006
18. İpek, Nedim, Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1999
19. Karpat, Kemal, Etnik Yapılanma ve Göçler, Timaş Yayınları, İstanbul 2010
20. Karpat, Kemal, Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikler, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003
21. Köroğlu, Erol, Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı (1914-1918), İletişim Yayınları, İstanbul 2004
22. M.Sloane, W., Bir Tarih Laboratuvarı Balkanlar, Çev. Sibel Özbudun, Nesnel Yayınları, İstanbul, 2008
23. Matthew Simith Anderson, Doğu Sorunu 1774-1923: Uluslar arası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme, Çev. İdil Eser, Yapı Kredi yayınları, İstanbul 2001
24. McCarthy, J., Ölüm ve Sürgün, Çev. Bilge Umar, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1998

25. Ortaylı, İlber , İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, Hil Yayınları, İstanbul 1987
26. Önder, Selahattin, Balkan Devletleriyle Türkiye Arasındaki Nüfus Mübadeleleri (1912-1913), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora tezi), Ankara 1990,
27. Özlük, Erdem- Doğan, Fazlı, “Egemenlik Devlet ve Kapitalizm: Bermuda Şeytan Üçgeni” Türk Sosyal Bilimler Derneği, 11. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, Ankara 2009, ss.1-11.
28. Sarsır, Serdar , Demografik Oyun Sürgün (1919-1923), IQ Yayınları, İstanbul 2006
29. Smith, Anthony D., Milli Kimlik, Çev. Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, İstanbul 2004
30. Şimşir, Bilal, Rumeli’den Türk Göçleri, Cilt: III, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara 1989.
31. Taştan, Yahya Kemal, Balkan Savaşları ve Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu, Ötügen Yayınları, İstanbul 2007
32. Timur, Taner, “19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Osmanlı Tarihinde Göç Olgusu”, Toplumsal Tarih, Sayı: 165 (Eylül2007), s.3-9
33. Timur, Taner, Osmanlı Çalışmaları, İlkel Feodalizmden Yarı Sömürge Ekonomisine, V Yayınları, Ankara 1989
34. Toprak, Zafer, “Cihan Harbi’nin Provası Balkan Harbi”, Toplumsal Tarih 104 (Ağustos 2002), s. 44-51
35. Türe, Fatih, “Egemenlik Temsili Demokrasi ve Ulus-Devlet”, Ekonomik Yorumlar Dergisi, Yıl:45, Sayı: 518, s.11-13
36. Türe, İknur, “Küreselleşme, Kapitalizm ve Ulus Devlet”, Finans Politik&Ekonomik Yorumlar, Sayı: 530, Cilt:46 2009, s.41-49.
37. Wallerstei, İmmanuel, Modern Dünya Sistemi I. Çev. L Boyacı, İstanbul, 2010
38. Wallerstein, İmmanuel Tarihsel Kapitalizm, Çev. N. Alpay, İstanbul, Metis Yayınları, 2006
39. Yıldırım, Murat, “Kürselleşme Sürecinde Egemenlik”, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 28, No: 1, 2004
40. Yıldırım, Seyfi , “Balkan Savaşları ve Sonrasındaki Göçlerin Türkiye Nüfusuna Etkileri”, Hacettepe Üniversitesi CTAD, Sayı: 16, Yıl 18 (Güz 2012), s.75-92.

KOCAELİ BÖLGESİNE YAPILAN GÖÇLER VE KENTİN TOPLUMSAL YAPISINA ETKİSİ (1850-1923)

Dr. Oğuz POLATEL

Kocaeli Üniversitesi

ikulger@kocaeli.edu.tr

GİRİŞ

1783 yılında Rusya'nın Kırım'ı işgali, 1853-1856 Kırım Harbi ve 1859 yılında Şeyh Şamil'in direnişinin kırılması Kırım ve Kafkasyalı yüz binlerce Müslüman'ın Rusya'nın baskı ve zulmü karşısında vatanını terk ederek büyük kitleler halinde Osmanlı topraklarına zorunlu göçüne neden olmuştu. Osmanlı hakimiyetinin kaybedildiği topraklardaki vatanlarını baskı ve zulümler karşısında terk ederek Osmanlı topraklarına muhaceret 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi, 1912-1913 Balkan Savaşları ve I.Dünya Savaşı sürecinde devam etmiştir. Huzur ve güven içinde yaşama umuduyla Osmanlı topraklarına göçmenlerin akın ettiği her dönemde Kocaeli bölgesi geçici ve daimi iskan sahası olarak önemli bir konuma sahip olmuştur.

Osmanlı idari taksimatının temelini oluşturan ilk sancaklar arasında yer alan Kocaeli Sancağı, 19. yüzyılın başlarında batıda İstanbul boğazından doğuda Bolu Sancağına, güneyde Pazarköy, İzmit, Lefke, Gölpazarı hattından kuzeyde Karadeniz'e uzanan geniş bir coğrafi alanı kapsamaktaydı. Sancak sınırlarında yüzyıl içerisinde batı ve güney istikametinde daralma yaşanmış ve 20. Yüzyıl başlarında İzmit, Adapazarı, Geyve, Karamürsel, Kandıra ve Yalova kazaları sancak dahilinde yer almıştır. Bu bildiride, Osmanlı idari teşkilatında geniş sınırlara sahip olan Kocaeli Sancağının günümüz Kocaeli ilini oluşturan sınırları dâhiline yapılan göçler ele alınarak Kocaeli bölgesinin toplumsal yapısına etkisi incelenecektir.

19. Yüzyılın İlk Yarısında Kocaeli Bölgesinin Toplumsal Yapısı

Kocaeli bölgesi 1337 yılında Orhan Gazi'nin Nikomedia şehrini fethiyle birlikte tamamen bir Türk iskân sahası haline gelmişti. Nikomedia şehrinin tesliminde Orhan Gazi'nin şehri ve bölgeyi terk etmek istemeyen halkın (Rumların) istedikleri takdirde yaşamlarını Osmanlı hâkimiyeti altında devam

ettirebileceklerini bildirmesi üzerine şehir merkezi ve kırsalda Osmanlı hâkimiyetinde yaşamayı kabul eden Rumlar Türkmen nüfusuyla birlikte bölgenin toplumsal yapısını oluşturmuştur.¹ 19. Yüzyılın başlarında geldiğimizde Rum nüfus şehirde kendilerine ait bir mahallede yaşamaktaydı. Rum Mahallesi (Mahalle-i Rumiyan) 1841 yılında 128 hane bulunmaktadır. 19. yüzyılda günümüz İzmit şehir merkezindeki Rum mahallesi dışında Kocaeli ili sınırları dahilindeki Rum yerleşim alanları ise Mihaliç, Kartepe, Cedid, Eşme Zimmi, Fuğlacık, Ereğli Bala, Gonca, Tepeköy, Kızderbent ve Darıca köyleridir.²

Osmanlı egemenliği sonrası bölgenin toplumsal yapısının diğer bir unsuru Yahudilerdir. Bizans döneminde şehirde küçük bir Yahudi topluluğu yaşadığı bilgisi mevcut ise de Osmanlı hâkimiyetinin erken dönemlerinde Yahudi nüfusun varlığını koruduğu bilgisi şuan için belirsizdir.³ Şişman, “İstanbul Karayları” adlı eserinde İstanbul’u fethi sonrası Karailiğin merkezinin İstanbul olduğunu ve fetihten sonra Korfu, Parga, Selanik, Kırım ve İzmit’ten birçok Karainin İstanbul’a göç ettiğini belirtmektedir. Buna göre 14. Yüzyılda İzmit şehrinde bir Yahudi nüfusun varlığından söz edebiliriz.⁴ Encyclopaedia Judaica’ya göre 16. Yüzyıl başlarında İspanya’dan göç eden Yahudilerden İzmit’e yerleştirilenler olmuştur.⁵ 19. Yüzyıl başlarında Ömer Ağa Mahallesi’nde kaydedilen Yahudiler bazı nüfus kayıtlarında mahalle ismi belirtilmeksizin Mahalle-i/Millet-i Yahudiyan olarak yer almıştır.⁶ 1844 tarihinde hazırlanan Ömer Ağa Mahallesi’nde ikamet etmekte olan Yahudi nüfusunun temettuat sayımına göre mahallede 41 hane yer almaktadır.⁷ Kocaeli bölgesinde İzmit şehir merkezi dışında Yahudi yerleşim birimi bulunmamaktadır.

- 1 Aşıkpaşazade Tarihi, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Yay., İstanbul, 2013, s.54. Oğuz Polatel, Tahrir Defterlerine Göre XVI. Asır Başlarında İzmit (İzmit) Kazası (1523–1530), Giriş –Transkripsiyon, Atatürk Ü. FEF. Tarih Bölümü Lisans Tezi, Erzurum 1998.
- 2 BOA.NFS. Defter No: 626, 667, 8874, 9042.
- 3 Gerşom Qıprıncı, “Kocaeli’deki Museviler: Yahudiler, Karaimler Ve Dönmeler”, Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu, Bildiriler, cilt: 2, Kocaeli, 2017, s.1379.
- 4 S. Şişman, “İstanbul Karayları”, İstanbul Enstitüsü Dergisi, Cilt: III, 1975, s.99.
- 5 Avram Galanti, Türkler ve Yahudiler, 3.baskı, Gözlem Yay., İstanbul 1995. 1591’de on bir nefer Yahudi, Depeçik ve Uruslar (Ruslar) mahallelerinde oturmaktaydı. BOA. TD. No: 630. s. 698. Çoğunluğu Müslüman olan bu mahalle daha sonra Ömer Ağa mahallesi adını alacaktır. BOA.C.ML, 765-31177.
- 6 BOA.NFS. Defter No: 8944, 8982.
- 7 BOA. ML.VRD.TMT. Defter No: 3931.

Yukarıda da görüleceği gibi 17. yüzyıl başlarına kadar Kocaeli bölgesinin toplumsal yapısı Türkmenler, Rumlar ve az sayıdaki Yahudilerden oluşuyordu. Bu dönemden itibaren Kocaeli bölgesine özellikle Ermeni nüfusun göç ederek yeni yerleşim alanları kurmaya başladığı görülmektedir. Ermeni nüfusun 17. Yüzyıl ortalarında İzmit şehrinin Çarşısı ve Şeyhler mahallelerinde iskan etmiş olduğu görülmektedir. Nitekim 19. Yüzyıla gelindiğinde şehrin Ermeni nüfusu bu mahallelerde toplanmış olmakla birlikte birkaç hane Ermeni ailesi Akça Koca mahallesinde de yaşamaktaydı. Şehir merkezinin yanı sıra bölgenin kırsal alanları da aynı tarihlerde doğudan göç eden Ermenilerin iskânına sahne olmuş ve böylece Bahçecik, Yuvacık, Döngel, Arslanbey, Dağköy, Armişe, Pir Ahmet, Merdegöz Ermeni köyleri kurulmuştur.⁸ Ermeni toplumu gerek nüfus artışıdaki yükseklik gerekse yüz yıllar içinde devam eden Ermeni göçleriyle bölgenin Türklere sonra en kalabalık ikinci topluluğu olmuştur.⁹

19. yüzyıl ortalarına doğru bölgenin nüfus yapısı kazalar itibariyle şöyledir: İzmit 11.911, Kaymas 4.068, Karamürsel 2.802, Ağaçalı 1.709, Beşdivan 347, Akabad 1.180, Kandıra ve Gençli 3.293, Gebze 5312 kişiden oluşmaktadır.¹⁰ Bu sayılar yalnız erkek nüfusu kapsadığından toplam nüfusa dair ikiye çarpımla tahmini bir sonuca ulaşılabilmektedir. Nüfus defterlerindeki veriler kazaların sınırları ve bu sınırların zaman içindeki değişimi dikkate alınarak değerlendirilmelidir. (Bkz. Ek-1)

Kaza	Müslüman	Rum	Ermeni	Yahudi
İzmit	4600	1403	5806	102
Kaymas	3272	500	296	-
Karamürsel	1424	918	460	-
Ağaçalı	1709	-	-	-

8 BOA.NFS. Defter No: 8944, 8982, 9042, 9114. Oğuz Polatel, "İzmit'te Ermeni Yerleşiminin Başlangıcı ve Ermeni Yerleşim Yerleri" Tarihte Türkler ve Ermeniler, Cilt: 6, TTK Yay., Ankara 2014, s. 27-51. Bölgeye daha erken tarihlerde (15.yüzyıl başları) Ermeni göçmenlerin geldiği ve ilk olarak Armaş köyünü kurdukları bilgisi Osmanlı kayıtlarında şuana kadar teyit edilememiştir.

9 Oğuz Polatel, İzmit Kazası Ermenilerinde Eğitim Faaliyetleri ve Dini Yapı (1839-1915), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyasi Tarih Anabilim Dalı, 2010.

10 BOA.NFS. Defter No: 670. 19. Yüzyıl sonunda Kandıra kazasının nüfusunun tamamı Müslümanlardan oluşmaktaydı. BOA.YPRKDH. 6-20.

Beşdivan	347	-	-	-
Akabad	1180	-	-	-
Kandıra ve Gençli	3.293	131	-	-
Gebze	3571	-	1741	-

Tablo 1: 1835 Yılı itibariyle toplumsal yapı.

Kocaeli Bölgesine Yapılan Göçler

Rusya'nın, Kırım ve Kafkasya'da uyguladığı siyasi, dini, ekonomik ve sosyal baskılar 1793 yılından itibaren Müslüman halkın bazen küçük guruplar bazense büyük kitleler halinde Osmanlı topraklarına zorunlu göçüne neden olmuştu. 1853-1856 Kırım Harbi ve 1859'da Şeyh Şamil'in teslimi sonrası Çerkez direnişinin 1864'de kırılması Kırım ve Kafkasya'nın çoğunlukla kuzey kısmındaki halklarının göçünü kitlesel bir boyuta taşımıştı.¹¹

Osmanlı yöneticileri tahmin edilemeyen boyutlardaki göçmen kitlelerine, içinde bulunulan ekonomik zorluklara rağmen, her türlü imkânı seferber etmekten kaçınmamıştı. Devlet yurtlarını, mal ve mülklerini terk etmek zorunda kalan bu insanlara yardımda bulunmayı bütün maddi kayıplardan daha önemli görüyor, bunu insani bir sorumluluk olarak addediyordu. Ayrıca muhacirlerin yurtlarından zorla çıkarılmalarının temel sebeplerinden birinin Müslüman kimliklerinin olması İslam dünyasının halifesi olan Osmanlı padişahı için de göz ardı edilemeyecek bir husustu.¹²

Kırım, Kafkasya ve Balkanlarda işgal altında kalan toprakların Müslüman halkları Osmanlı devletinin egemenliği altındaki bir çok bölgeye iskan edilmiştir. Devletin sağladığı vasıtalar veya kendi imkanları ile Osmanlı başkentine gelen muhacirler için yakın bölgeler her zaman öncelikli tercih edilen iskan sahaları olmuştur.¹³ Kırım, Kafkasya ve Balkanlardan Osmanlı toprak-

11 Hakan Kırmılı, Türkiye'deki Kırım Tatar ve Nogay Köy Yerleşimleri, Ankara, 2012, s. 10.

12 Nedim İpek, İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler, Serander Yay., Trabzon, 2006, s. 40. Abdullah Saydam, Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876), TTK Yay., Ankara 1997, s. 97.

13 BOA.A.MKT.NZD. 319-65. Yirmi iki hanenin imamı Mehmet Efendi ile beş muhacirin imzalarının bulunduğu 3 Muharrem 1277 (22 Temmuz 1860) tarihli arzuhal ve Muhacirin Komisyonununun 10 Muharrem 1277 (29 Temmuz 1860) tarihli ilamı. BOA.A.MKT.MHM.189-79. İzmit Kaymakamına şukka. Belge arkasında 11 Muharrem 1277 (30 Temmuz 1860) tarihi kayıtlıdır.

larına gelen muhacirler dil ve etnik köken bakımından Çerkes, Abaza, Çeçen, Gürcü, Boşnak, Pomak veya değişik Türk ağızları kullanan Nogay, Tatar olarak farklılık göstermekteydi. Kocaeli bölgesi aşağıda da belirteceğimiz hususlar nedeniyle çok farklı coğrafyalardan gelen muhacirlere ev sahipliği yapmış ve bu kültürel zenginlik günümüz Kocaeli ilinin toplumsal yapısını oluşturan en önemli etkenlerden biri olmuştur.¹⁴

Muhacirlerin, sevk ve iskânları, işlerinin ve temel ihtiyaçlarının kendi geçimlerini sağlayacak konuma gelene kadar devlet tarafından karşılanması ekonomik olarak hazineye ciddi bir yük oluyordu. Bu nedendir ki muhacirler Osmanlı topraklarına ayak bastıkları andan itibaren süratle iskân mahallerine gönderilip yerel yöneticiler ve halkında yardımlarıyla yeni yaşam alanlarını kurmaları sağlanmaya çalışılıyordu. İzmit şehir merkezi başta olmak üzere Kocaeli bölgesi göçlerin kitlesel boyutlara ulaştığı 1860 yılından itibaren gerek muhacirlerin iskan sahası olarak ve gerekse Anadolu'ya sevklerinde önemli bir merkez olmuştur.

Kırım ve Kafkasya'dan gelen muhacirlerin iskan işlerinin yoluna konduğu 1870'li yıllarda yeni bir muhacir akını bir kez daha Kocaeli bölgesinin toplumsal yapısını önemli oranda etkilemiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sonrası İstanbul göçmen akınına uğrayınca Sadaret vilayetlerden göçmen iskanına elverişli boş ve atıl durumdaki arazilerin belirtilmesini istemiştir. 17 Haziran 1878 tarihli Şura-yı Devlet mazbatasında Kocaeli Sancağı dahilinde muhacir iskanına uygun arazi olmadığı alınan telgraflardan anlaşıldığı belirtilmiştir.¹⁵ Haziran 1878'te Şura-yı Devlet'in Kocaeli Sancağında yer olmadığı için şimdilik buraya göçmen gönderilmemesi görüşü İstanbul göçmen akınına uğrayınca uygulanamamıştır.

93 Harbi olarak adlandırılan bu süreç sonunda Kırım ve Kafkasya dışında Balkanlar'da yaşayan Müslüman halklar da Osmanlı egemenliğindeki

14 Kemal Karpat, Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler, s. 20 Çerkes kimliği geniş anlamıyla Kuzey Kafkasyalılar için söylenirken dar anlamıyla Adige grupları için söylenmiştir. Günümüzde Anadolu insanı, Çerkes tabirini geniş anlamıyla kullanmayı tercih ederek Kuzey Kafkasya'dan göç eden tüm etnik grupları nitelemektedir. Aslında kavimsel olarak Çerkesler kendilerini Adige olarak adlandırırlar. Abazaların tarihsel olarak Adigeler ile bir akrabalıkları bulunmasına rağmen önemli bir kısmı kendilerini Çerkes kimliğinin dışında tanımlamaktadır. Her şeye rağmen tarihsel olayların bu bahsedilen halklar arasında kader birliği yaratması ve kendi aralarındaki etkileşim sonucunda gelenek benzerliği meydana getirmelerinden dolayı Kuzey Kafkasyalılık önemli bir payda olmuştur. A.g.e, s.71.

15 BOA.İ.MMS. 59-2786. Şurayı Devlet 5 Haziran 1294 (17 Haziran 1878) tarihli. Çerkes, Tatar ve Nogay muhacirlerinin çoğunluğu Suriye, Halep ve Adana bölgesine gönderilmesi kararlaştırılmıştı.

topraklara göç etmek zorunda kalmıştı. Böylece Kırım ve Kafkas halklarının yanı sıra Balkan Türkleri ve Bosna-Hersek Müslümanları da Kocaeli'nin toplumsal yapısında yerini almaya başlamıştı.¹⁶ Dört yüz yıl Osmanlı egemenliğinde kalan Bosna-Hersek, 1878 Berlin Antlaşması ile Avusturya-Macaristan imparatorluğunun yönetimine bırakılmıştı. Avusturya-Macaristan imparatorluğunun siyasi, dini, ekonomik, kültürel ve toplumsal baskısı ve zulümleri sonucu çok sayıda Bosnalı Müslüman yurtlarını terk ederek Osmanlı topraklarına göç etmek zorunda kalmıştı.¹⁷

93 Harbi ile Balkanlardan başlayan göç dalgası farklı yoğunluk ve aralıklarla 1912 yılına kadar devam etmiştir. 1912 yılında başlayan Balkan savaşının kaybedilmesi ve akabinde Dünya savaşının yaşanması yüz binlerce Müslüman'ı bir kez daha güvenli topraklara göç etmek zorunda bırakmıştı. Daha önceki yıllarda büyük miktarda göçmenin iskan edildiği Kocaeli bölgesi, yerel yönetimlerin iskan sahalarının yetersizliğini bildirmesine rağmen bu süreçte de muhacirlere ev sahipliği yapmıştır.

1912-1920 Döneminde Balkanlardan gelip Kocaeli bölgesine iskan edilen muhacirlerin toplam sayısı 6.771'tir. Bunun 4.868'i 1912-1915 arasında, 1.903'ü ise 1915-1920 yılları arasında iskan edilmiştir.¹⁸ Bu süreçte bölgeye Arnavut nüfusunun da iskan edildiği görülmektedir. 1914 yılına gelindiğinde İstanbul'da biriken Arnavutların Anadolu'nun iç bölgelerine iskan edilmesi için kara ve demir yolları kullanılıyordu. Gemilerle İzmit limanına gönderilen Arnavut, Boşnak ve Türk muhacirler buradan demiryolu ile Ankara ve Konya gibi iskan birimlerine sevk ediliyordu. Bu süreçte bazı Arnavut muhacirler kalıcı iskan birimi bulunana kadar İzmit'te geçici olarak iskan ediliyorlardı. Arnavut muhacirler için Kocaeli bölgesi iskan sahası olmasa da buraya gönderilen az sayıda Arnavut'un iskanına göz yumulmuştur.¹⁹ 1923 yılı itibarıyla Kocaeli vilayeti dâhilinde İzmit kazasında 330, Karamürsel kazasında ise 12, vilayetin tamamında ise 1.288 Arnavut muhacir olduğunu belirten Kocaeli valisi artık daha fazla Arnavut kabul edemeyeceklerini

16 Fahriye Emgili, Boşnakların Türkiye'ye Göçleri (1878-1934), Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul, 2012.

17 Amra Dedeic-Kırbaç, "Boşnakların Türkiye'ye Göçleri" Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 35, Mart- Nisan 2013, s.5-18.

18 Yıldırım Açınoğlu, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makus Talihi Göç, İstanbul, 2001, s. 190. Yusuf Oğuzoğlu, "Balkanlardaki Türk Varlığının Tarih İçindeki Gelişmesi", Balkanlardaki Türk Kültürünün Dünü, Bugünü, Yarını, Bildiri Kitabı, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa 2002, s. 18.

19 Fuat Dündar, İttihat ve Terakki'nin Müslümanları İskân Politikası (1913-1918), İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s.

bildirmiştir. Yine bu yıl itibariyle Kocaeli valiliği kabul edebileceği tahmini göçmen sayısını 2-3 bin kişi arasında göstermektedir.²⁰

Çalışmamızın dönem aralığı itibariyle Kocaeli bölgesinin toplumsal yapısına eklenen en son muhacir gurubunu “mübadiller” oluşturmuştur. 30 Ocak 1923’te, Lozan’da imzalanan “Türk-Rum Nüfus Mübadelesine ilişkin Sözleşme ve Protokol Anlaşması” uyarınca, İstanbul dışındaki Ortadoks Rumlar ile Batı Trakya dışındaki Müslüman Türkler, zorunlu olarak göç tabi tutulmuştur. Bu anlaşmaya göre Batı Trakya dışındaki Yunanistan topraklarından zorunlu göçe tabi olanlar için “Mübadil” denilmektedir.²¹ 1923-1930 yılları arasında yaklaşık 500 bin mübadil Türkiye’ye gelmiştir. Bu tarihler arasında Kocaeli vilayetine ise 15.530 mübadil iskan edilmiştir. Kocaeli’nde mübadiller çoğunlukla Rum ve Ermenilerin terk ettikleri köylere yerleştirilmişlerdir. Buna göre mübadillerin yerleştirildiği belli başlı yerleşim alanları şunlardır: Armaş (Akmeşe), Arslanbey, Bahçecik, Döngel, Yuvacık, Kazıklı, Tatarköy, Mihaliç (Gündoğdu), Karatepe, Yeniköy, Yalakdere, Kızderbent, Eşme, Tatar Nusretiye.²²

Buraya kadar aktardığımız bilgilerde görüldüğü üzere Kocaeli bölgesi 1860 yılından itibaren her büyük göç dalgasından birinci derecede etkilenmiş ve Osmanlı devletine sığınan Kırım, Kafkas ve Balkanlı Müslümanlar için yeni yaşam alanları kurulmuş bir bölgedir.

Göçmenlerin İskânı ve Kocaeli Bölgesinin Toplumsal Yapısına Etkisi

Terk etmek zorunda kaldıkları vatanlarındaki çevre ve yaşam koşullarının benzerliği iskan edilecek muhacirler için öncelikli tercihti. Çerkes ve Abazalar, özellikle dağlık ve ormanlık sahalara, Rumeli’nin step sahalarından gelenler ise plato düzlükleri ile alivüyal ovaları daha çok iskan mahalli olarak tercih etmişlerdir.²³ Rumeli’den göç eden Çerkesler’in büyük kısmı İzmir, Bursa, İzmit taraflarında yerleştirilmeyi istiyordu. Bunun temelde iki sebebi vardı birincisi bu bölgelerin ikliminin Kuzey Kafkasya ile benzerlik taşıması

20 Ryan Gingeras, Dertli Sahiller, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2015, s.254-261.

21 Kemal An, “1923 Türk-Rum Mübadele Anlaşması Sonrasında İzmir’de ‘Emval-i Metruke’ ve ‘Mübadil Göçmenler”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: VI, Sayı: 18, 1990.

22 Behçet Kemal Yeşilbursa, Ayhan Ateş, “Mübadele İle Kocaeli’ne İskan Edilen Göçmenler ve Karşılaştıkları Sorunlar (1923-1930)”, Uluslar arası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarih Sempozyumu-III, Bildiriler, Cilt: 3, Kocaeli 2017, s. 2287- 2302.

23 Nedim İpek, Rumeli’den Anadolu’ya Türk Göçleri, TTK Yay., Ankara, 1999, s. 228.

ikincisi bu bölgelere daha önce akraba ve hemşerilerinin gelip yerleşmiş olması. Cemalettin Özbay'ın aktardığına göre 93 Harbi sonrası Suriye, Lübnan, Ürdün gibi Orta Doğu'ya gönderilmiş olup bölgenin iklimine uyum sağlayamayan Çerkeslerden İstanbul'a geri dönmeyi başara bilenler Karamürsel kazası sınırları dâhilinde araziler satın alarak Aktoprak, Fevziye, Karadere, Örencik, Tefikiye köylerini kurmuşlardır. Bu köyleri kuranların ataları Kuzey Kafkasyalıdır.²⁴

93 Harbi sonrası Osmanlı topraklarına göç eden Boşnaklar genellikle ulaşılabilen ilk iskân sahalarına yerleştirilmişlerdir. Başlangıçta Bosna iklimine yakın Bursa, İnegöl, Adapazarı, İzmir, Aydın ve Karamürsel gibi yerler tercih edilmiştir. Kocaeli bölgesinde Bosna muhacirlerinin yoğun olarak iskan edildiği bölge Karamürsel kazasıdır. 1895 yılı itibariyle aşağıda belirttiğimiz üzere Karamürsel kaza merkezi mahalleleri dışında Bosna muhacirlerinin iskan edildiği köyler Hayriye, Oluklu, Karapınar, İhsaniye, Dere ve Eynebeyli Köyleridir.²⁵ Yine bu tarih itibariyle Boşnak muhacirin bulunmadığı ifade edilen Kandıra kazasında daha sonra 1900 yılı başlarında Kefken iskelesi mahallinde Bosna muhacirleri iskan edildiği görülmektedir.²⁶

Benzer durum mübadiller için de geçerli idi. Onlar da Yunanistan'daki yaşam alanlarına benzer yerlere iskan edilecekleri beklentisi içindeydi. Bu beklenti gerçekleşmediği durumlarda mübadillerin gönderildikleri iskan sahasını terk ederek yaşam koşullarına daha uygun bölgelere göç ettiği görülmektedir. Selanik Sarışaban Darovası'ndan önce Sinop'a gelen yaklaşık 700 hane muhacir, Sinop'ta üç ay kalmış, tütüncülük ve hayvancılıkla uğraşan bu mübadiller Sinop'un alıştıkları ekonomik faaliyetler açısından kendilerine uygun olmadığını düşünerek yeni yerleşim yeri aramaya başlamışlardır. Bunlardan yaklaşık 350 hane Karamürsel'in Kızderbent köyüne göç ederek Rumların terk ettiği harap köyde yeni evler inşa ederek yer-

24 Cemalettin Özbay, "Karamürsel İlçesinde Kuzey Kafkasyalı İmler", Kuzey Kafkasya Kültür Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 48, 1978. http://www.circassiancenter.com/cc-turkiye/tarih/375_karamursel.htm Karamürsel'de 1900'lü yılların başlarında dahi Kafkasya muhacirlerinden iskan edilenler olmuştur. Örneğin 1901 yılında Karamürsel'de iskan edilen üç hane Kafkas muhacirine yardım yapılmıştır. BOA.A.MKT.MHM. 55-38. Sadaret'ten Dahiliye ve Maliye Nezaretleriyle Muhacirin-i İslamiye Komisyonu Birinci Azalığına 5 Şaban 1319 (16 Kasım 1901) tarihli tezkire.

25 BOA.Y.PRK.UM. 32-65. 1-İzmit Mutasarrıfı Musa Kazım'dan Yaver-i Ekrem Derviş Paşa'ya 14 Haziran 1311 (26 Haziran 1895) tarihli tezkire. 2-Karamürsel kazası nüfus memurunun 7 Haziran 1311 (19 Haziran 1895) tarihli yazısı.

26 BOA.I.ML. 60-27. Şura-yı Devlet Maliye Dairesi 31 Ağustos 1320 (13 Eylül 1904) tarihli müzekkeresi.

leşmişlerdir.²⁷ Özellikle Kafkas ve Kırım muhacirlerinin tekbir grup halinde belirli bir bölgeye yerleşip kabile yaşantılarını devam ettirmeyi göçmenlerin toplumsal ve siyasal adaptasyonu için uygun görmeyen devlet onları küçük guruplara ayırarak farklı bölgelere yerleştirmeyi tercih etmişti. Ancak bu konuda her zaman başarılı olunamamış göçmenlerin toplu olarak iskânları hususundaki aşırı ısrarları karşısında uygun arazilerde topluca iskânlarına izin vermiştir.

Kırım ve Kafkasyalılar öncelikle iç bölgelerden sahillere toplanmış ve buralarda kendilerini Osmanlı topraklarına götürecek gemileri bekledikleri gibi kendi imkânlarıyla da Osmanlı limanlarına ulaşmaya çalışmışlardır. 1856-1876 yılları arasında Kafkasya'nın Karadeniz sahillinde biriken göçmenler, bulabildikleri sandal, kayık, vapur ve benzeri vasıtalarla İstanbul, Trabzon, Samsun, Sinop, Batum, Rize gibi limanlara ulaşmaya çalışmışlardır.²⁸ Karadeniz limanlarından İstanbul'a gemilerle gönderilen göçmenlerin Anadolu içlerine gönderilmek üzere sevk edildikleri limanlardan bir de İzmit'ti. İzmit'e sevk edilen göçmenler buradan Bolu, Ankara, Eskişehir gibi Anadolu içlerine gönderiliyorlardı.²⁹

Devlet, Kırım Harbi ve sonrasındaki süreçte gelen göçmenlerin iskan edilebileceği boş arazilerin temininde fazla sıkıntı yaşamamıştır. Ancak 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi sonrası bir kez daha yaşanan kitlesel göçlerde iskana uygun boş arazilerin temini ilk dönemlere oranla çok daha zor olmuştur. Boş arazilerin temin edilemediği durumlarda vakıf toprakları, atıl durumdaki askerî bölgeler, mer'âlar, miri çiftlik arazileri ve korular göçmenlere tahsis edilmek zorunda kalınmıştır.³⁰

27 Mutlu Kaya, Cevdet Yılmaz, "Sinopt'ta Mübadele ve Bir Mübadil Köyü: Karacaköy", Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı: 33, 2016, s. 286.

28 Marc Pinson, "Kırım Savası'ndan Sonra Osmanlılar Tarafından Çerkeslerin Rumeli'ne İskânı", Çerkeslerin Sürgünü 21 Mayıs 1864 Tebliğler, Belgeler, Makaleler, Kafkas Derneği Yayınları, Ankara 2001, s. 52-77. Kırım muhacirlerinden Hoca Fettah Efendi takımından 22 hane 73 nüfus Sivastopol isklesinden Ünyeli Osman kaptanın yelkenli gemisiyle 15 Ekim 1861'de İstanbul'a gelmiştir. Ruzname-i Ceride-i Havadis, No: 242, 12 Rabi'ülahir 1278 (17 Ekim 1861).

29 Kabartay kabilesinden Hacı İsmail Bey takımından 4 han 32 nüfusun Bolu sancağında akrabaları yanında iskan edilmek üzere İzmit'ten müsterihen gönderilmeleri. BOA.A.MKT.NZD. 324-8, Muhacirin Komisyonu Hafız Paşa'dan Sadaret'e 23 Safer 1277 (10 Eylül 1860) tarihli yazı. Nogay muhacirlerinden 8 hanede 32 nüfus Ankara sancağında iskan edilmek üzere İzmit'ten gönderilmeleri hususunda A.g.b. Muhacirin Komisyonu Hafız Paşa'dan Sadaret'e 23 Safer 1277 (10 Eylül 1860) tarihli yazı.

30 BOA.Y.A.HUS. 255-64. Bedri Habiçoğlu, Kafkasya'dan Anadolu'ya Göçler, Nart Yay., İstanbul, 1993, s.136.Nedim İpek, "Kafkaslardan Anadolu'ya Göçler (1877-1890)", Ondokuz Mayıs Ün. Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1, Samsun, 1991, s. 121.

İskan sahası temin edebilmek adına tarım yapılmayan ve işletilmeyen araziler tespit edilerek buralara muhacirler iskan edilmiştir. Örneğin Muhacirin Komisyonu İzmit civarında Vezir Çiftliği, Kumla ve Uzunbey Çiftlikleri dahilinde bulunan tarlaların büyük kısmının uzun senelerden beri ekilmeyerek hayvan otlatmak için kullanıldığını ayrıca İzmit'ten Sapanca'ya giden posta yolunun iki tarafında otuz bin dönüm verimli arazi bulunduğunu ve buralar için bu çiftliklerin sahipleri ve başkaları tarafından senet gösterilmeden tasarruf iddiasında bulunulduğunu ancak öşür bedeli veya vergisi adıyla bir şey alındığına dair resmi bir veri bulunamadığını belirtmiştir. Bu nedenle Komisyon tahkikat sonucu ortaya çıkacak boş arazide muhacir iskan olunmak üzere Defter-i Hakani Nezaretinden bir memurun gönderilmesini gerektiğini bildirmiştir.³¹

Kocaeli Sancağı gibi arazisinin büyük bir kısmı ormanlarla kaplı hatta klasik dönemde “ağaç denizi” olarak adlandırılan bir bölgede göçmenlerin ormanlık alanlarda tarla ve iskan yerleri açtıkları görülmektedir. 1879 yılında Ketence köyü aşağı mahallesinde yerleştirilmiş 13 hanede 100 nüfus Çerkes muhacirleri için iskân memuru, hane ve tarlalarının sınırlarını işaretledikten sonra cibalı mübahadan açıp tarla yapmaları için arazi dahi göstermiştir. Muhacirler kendilerine tahsis edilen boş arazide çiftçilik yapıp ayrıca kendilerine gösterilen orman arazisini de kadın erkek balta ve kürekle çalılıktan açarak tarla haline getirmiş ve ekmişlerdir. Ormandan açtıkları otuz bin dönüm kadar araziye on bir sene müddetle herhangi bir şikâyet olmaksızın ziraat edip öşrünü dahi vermişlerdir.³²

1908 yılına kadar İzmit sancağına gönderilen muhacirlerin çoğunluğu miri ormanların içlerine ve çevresine iskan edilmiş olmasından dolayı ormanlar bir çok tahribata uğramış olduğu ve liva dahilinde muhacir iskan olunabilecek boş arazi kalmadığından kesinlikle muhacir gönderilmemesi İzmit İdare Meclisinden Dahiliye Nezaretine yazılmıştır. Bunun üzerine İzmit sancağına bundan sonra muhacir sevk edilmemesi 3 Aralık 1908 tarihli yazıyla Muhacirin İdaresine tebliğ edilmiştir.³³ Daha önceki yıllarda olduğu gibi bu talepte

31 BOA.DH.MKT. 1578-66. Dahiliye Nezaretinden Defter-i Hakani Nezaretine 13 Kanunievvel 1304 (25 Aralık 1888) tarihli tezkire. BOA.DH.MKT. 1602-113. Dahiliye Nezaretinden Defter-i Hakani Nezaretine 25 Şubat 1304 (9 Aralık 1889) tarihli tezkire.

32 BOA.ŞD. 1552-15. 1- İzmit Sancağı Mutasarrıfı Selim Sırrı Paşa'dan Sadaret'e 7 Teşrinisani 1308 (19 Kasım 1892) 2- Çerkes muhacirlerinden İdris imzalı ve 21 Kanunievvel 1308 (2 Ocak 1893) tarihli arzuhal.

33 BOA.DH.MKT. 2744-3. 1- Muhacirin İdaresinden Dahiliye Nezaretine 14 Kanunısani 1324 (27 Ocak 1909) tarihli tahrirat. 2- Dahiliye Nezaretinden İzmit Mutasarrıflığına 28 Muhrarrem 1327 (20 Şubat 1909) tarihli

tam uygulanamamış yukarıda da ifade ettiğimiz üzere Balkan ve I.Dünya Savaşları sürecinde de Kocaeli bölgesine muhacirler iskan edilmiştir.

Kocaeli bölgesi yalnızca devletin muhacirleri iskan ettiği bir bölge değildi. Özellikle iskan sahalarına uyum sağlayamayan bir çok göçmen bir yolunu bulup Kocaeli bölgesinde iskan eden aile ve akrabalarının yanına yellemiştir. Bu durum iskan sahalarının yetersiz kalmasına neden olmuştur. Bu nedenle zamanla iskan sahaları genişletilmiş bu ise arazilerin mülkiyeti hususunda anlaşmazlıklara neden olmuştur. İzmit'e o günün koşullarında 3.5 saat mesafede bulunan Uzuntarla adlı mahalde hükümet tarafından tahsis edilen arazi-i mahlule* üzerine 17 hane muhacir iskan edilerek köy kurulmuştur. Bu muhacirlerin zaman içerisinde çeşitli vilayetlerde bulunan akrabalarını yanlarına getirtmesiyle köyün nüfusu 71 haneye ulaşmış ve nüfusla birlikte köydeki hayvan sayısı da artmıştır. Bu artış halkın daha fazla araziye ihtiyacını gündeme getirdiğinden İzmit mutasarrıflarında merhum Hasan Paşa'nın kızı Şerife hanımın Uzuntarla köyü sınıрыyla bitişik olan çiftliğinin müstemilatından 4000 dönüme yakın orman ve koruluk İzmit'te bulunan Muhacirin Komisyonu heyeti tarafından bu muhacirlere verilmiştir.³⁴

Bu arada bazı şahıslar tarafından kendi tapulu arazileri göçmenlere karşılıksız olarak verilmiştir. İzmit eşrafından Hacı İbrahim Kamil Bey İzmit civarında 4500 dönümlük tapulu arazisini Rumeli muhacirlerine vermiştir. Bu davranışından dolayı kendinin rütbe-i salise ile taltif edilmesi gereği İzmit Mutasarrıflığından bildirilmiştir.³⁵ Yine İzmit'te yerleşmiş Çerkes muhacirlerinden Reşit Bey Acısu köyünde sakin 22 hane Rumeli muhacirine birer dönüm yer vermiştir. İzmit mutasarrıflığı bu davranışından dolayı Reşit Beyin rütbe-i salise ile taltif edilmesini Dahiliye Nezaretine teklif etmiştir. Bu arada Reşit Bey, Acısu köyünün arazisinin büyük kısmını içine alan Kahramanzadeler Çiftliğini de satın alarak hem bu muhacirlere hem de daha önce iskan etmiş 16 haneye otuzar dönüm arazi daha verdiği Muhacirin İdaresinden ifade edilmiştir.³⁶ Buraya kadar aktardığımız örneklerde görüleceği üzere

tahrirat.

34 BOA.DH.MKT. 1750-87. Dâhiliye Nezaretinden Maliye Nezaretine 1 Ağustos 1306 (13 Ağustos 1890) tarihli tezkire. * Arâzi-i mahlûle: Tasarruf sahibinin intikal sahibi bırakmaksızın ölümü ile hazineye dönen miri arazidir.

35 BOA.DH.MKT. 2432-91. Dahiliye Nezaretinden Sadarete 15 Teşrinisani 1316 (29 Kasım 1900) tarihli tezkire.

36 BOA.DH.MKT. 2524-70. Dahiliye Nezaretinden Sadarete 7 Ağustos 1317 (20 Ağustos 1901) tarihli tezkire.

Kocaeli bölgesi Kırım Harbi ve 1864 yılı sonrası Kafkas halklarının zorunlu göçü sonrası yoğun olarak göçmenlere geçici ve kalıcı olarak ev sahipliği yapmıştır. Bu nedendir ki 1877-1878 Osmanlı-Rus harbinin neden olduğu muhacir akını karşısında bölgede boş iskan mahallerinin kalmadığı bildirilmiştir. Ancak muhacirlerin kalabalık kitleler halinde İstanbul’da birikmesi Kocaeli bölgesinde yeni iskan sahalarının açılmasını zorunlu kılmış ve böylece bölgede bir kez daha on binlerce muhacir iskan edilmiştir. Bu iskanlar sonunca Kocaeli bölgesinde yeni köyler kurulduğu gibi yerleşik köylere de muhacirlerin iskan edildiği görülmektedir. Aşağıda göçler sonucu kurulan ve göçmenlerin yaşadığı köylere dair tespitler yer almaktadır.

19. yüzyıl sonlarında İzmit kazasına bağlı muhacir yerleşim alanları şunlardır:³⁷

Köyün Adı	Bağlı olduğu merkez	Hane	Göç Mahalli ve Köken	Köyün Adı	Bağlı olduğu merkez	Hane	Göç Mahalli ve Köken
Selimiye	İzmit	43	Batum Abaza	Çubuklu Osmaniye ve Çubuklu Bala	İzmit	54	Batum Laz + Batum Gürcü
Nimetiye	Bahçecik	26	Batum Gürcü	Camili	İzmit	22	Rumeli Türk
Uzuntarla	İzmit	78	Rumeli Çerkez	Kefere Kıрма			
Mesruriye	İzmit	34	Batum Laz	Karapınar			Abaza
Mamuriye	Bahçecik	33	Batum Gürcü	Ketenciler	İzmit	104	Rumeli Çerkez
Ahmediye	İzmit	26	Batum Gürcü	Teşvikiye (Acısu)	İzmit	39	Çerkez
Hamidiye	İzmit	91	Batum Gürcü	Ramiye	İzmit	55	Rumeli Çerkez
Şevketiye	İzmit	18	Batum Gürcü	Şevkatiye	İzmit	50	Batum Laz
Siretiye	Bahçecik	34	Batum Gürcü	Efraziye	İzmit	62	Batum Laz

37 Muhacirin Arazi Tevzi Defteri, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, No. T.9126 ve T.9129.

İcadiye	Bahçecik	21	Batum Gürcü	Balaban	İzmit	5	Batum Gürcü
Servetiye	Bahçecik	18	Batum Laz	Tatar Nusretiye	İzmit	31	RumeliTürk, Rumeli Tatar +Abaza
Hasaneyn	Bahçecik	52	Batum	Hikmetiye	İzmit	84	Abaza
Yenimahalle-1	Bahçecik	53	Batum Gürcü	Şirin Sulhiye	İzmit	64	Batum Gürcü
Yenimahalle-2				Çepni ve ve Ef- raziye köylerinde meskun muhacirlere	İzmit	-	Rumeli Tatar ve Türk, Batum Laz
Nüzhetiye	Bahçecik	63	Batum Gürcü				
Ferhadiye							
Sofiyeye	İzmit	34					
Ümmiye	Bahçecik	18	Batum Gürcü				
Lütfiye		40	Batum Gürcü				
Kızılçıklı	İzmit	22	Rumeli Türk				

Yine 19. Yüzyıl sonlarında İzmit kazasının dışında Kandıra ve Karamürsel'de iskan edilen muhacirlere baktığımızda şöyle bir tablo karşımıza çıkmaktadır:³⁸

38 BOA.Y.MTV. 63-108. Kocaeli sancağında göçmen köylerinden yalnız kaza mahkemelerinde vukuatı kayıtlı olan köylerde iskan edilen muhacirlerin gösterildiği 1892 tarihli tablo.

Kandıra Kazası							
	Hane	Nüfus	Köken		Hane	Nüfus	Köken
Acı Elmalık	30	294	Abaza	İhsaniye	29	90	Çerkes
Beylerbeyi	62	166	Batum muhacirleri	Adatepe	-	-	Abaza
Kolcioğlu	-	-	Abaza	Koyun Ağılı	115	428	Abaza
Fethiye	38	115	Abaza	Kozacı	40	151	Abaza
Cafer Bey	49	-	Abaza	Sultaniye (Liman-dere)	47	379	Abaza
Karaağaç	23	114	Batum				

Karamürsel Kazası							
	Hane	Nüfus			Hane	Nüfus	
Hamidiye	59	333	Çerkes	Kirazlı	28	130	Çerkes ve Rumeli muhacirleri
İlyas	13	86	Rumeli muhacirleri	Denizçalı	21	99	Rumeli muhacirleri
Kaytazdere	34	132	Rumeli muhacirleri	Başkiraz	31	149	Batum Gürcü muhacirleri
Feyziye	97	439	Çerkes	Sultaniye (Oluklu)	30	147	Boşnak
Suludere	10	30	Batum Laz muhacirleri	Tavşanlı	11	45	Yerli halk arasında iskan edilen Çerkes muhacirler
Soğucak	86	377	Çerkes	Tevfikiye	47	225	Çerkes

Rumeli'den Osmanlı Devletine göç eden muhacirlerden 1900 yılı başından 14 Haziran 1901 senesine kadar İzmit Sancağı mülhakatına sevk olunanlardan başka yalnız merkez kazasında yeniden kurulan 11 köy ile kasaba

civarında kurulan bir mahallede toplam 730 hane ve eski köylere ilaveten de 244 hane iskan edilmiştir.³⁹ Rumeli'den göç eden muhacirlerin etnik kimlikleri veyahut Rumeli'nin hangi bölgesinden göç ettiklerine dair bilgi olmadığından bu köylerin halkı hakkında bilgi sahibi olunamamaktadır.

Yeni Kurulan Köylerin İsmi	Mevki	Hane Sayısı	Eski Köylere İlaveten İskan Olunan	Hane Sayısı
Hamidiye	Alan Düzü ve Gökçe Çukur	90	Tepetarla Köyünde	45
Mecidiye	Nerses Efendi Çitliği Arkasında Eski Mandıra	25	Acısu	25
Orhaniye	Kuloğlu	35	Uzuntarla ve Ketenciler	30
Kadriye	Göhtarla	25	İslam	15
Rahmiye	Arpalık	50	Ortaburun	16
Sultaniye	Kervansaray	60	Ayvalı	15
Cevher Ağa	Kuyulu	40	Kızılıklı	20
Kazimiye	Sünbüle	100	Sapakpınar	22
Hâkimiye	Sarınmeşe	50	Karabak	6
İsmailiye	Pazarpınarı	55	Mandıra	20
Aslbeyli	Gavurkıрма	50	Recebköy	20
Kasaba dâhilinde teşkil olunan Mahalle Kadıköy		150	Hasancık	10
		730		244

Kocaeli ilinde kurulan muhacir yerleşim alanları arşiv kayıtlarından tespit edilebildiği gibi günümüzde sözlü tarih çalışması yapılarak bu yerleşim birimlerinin konumu tespit edilebilmektedir. Bu tarz bir sözlü tarih çalışması Fahrettin Çiloğlu tarafından 1995 yılında yayınlanmıştır. Bu bir listeye göre Kocaeli vilayetinde Gürcüler tarafından kurulmuş ve Gürcülerin de diğer halklarla birlikte yaşadığı yerleşim alanlarının isimleri şöyledir:⁴⁰

39 BOA.ŞD.1581-2. 1- İzmit İdare Meclisinden Dâhiliye Nezaretine 16 Temmuz 1317 (29 Temmuz 1901) tarihli mazbata. 2- Dâhiliye Nezaretinden Sadaret'e 12 Ağustos 1317 (25 Ağustos 1901) tarihli tezkire.

40 Fahrettin Çiloğlu, "Kocaeli'nin Gücrü Köyleri", Çvneburu, Sayı: 17-18, Eylül-Aralık 1995, s. 13-14.

Kocaeli Vilayeti	Gürcüler tarafından kurulmuş yerler	Gürcülerin de Yaşadığı yerler
Merkes	Balaban	Hikmetiye (Büyükderbent)
	Çubuklubala	Yeniköy
	Eşmeahmediye	
	Nusretiye	
	Şirinsulhiye	
Kandıra		Beylerbeyi (Kıranlar)
Karamürsel		Nusretiye
Gölcük	Ahmediye	Hisareyn (Asarköy)
	Ferhadiye	İhsaniye (Tatarköy, Saniye)
	Hamidiye (Borçka)	Şirinköy (Damlar)
	Hasaneyn (Tsotshoba)	Ulaşlı
	İcadiye (Alimezar)	
	İrşadiye (Beylik)	
	Lütfiye (Beyoğlu)	
	Nimetiye (Mevkiye)	
	Mamuriye (Murkiveti)	
	Nüzhetiye (Murguli)	
	Siyretiye (Kurubıçkı)	
	Şevketiye (Saçmalı)	
	Ümmiye (Bıçkı)	

Benzer bir çalışma Karamürsel ilçesi sınırlarındaki muhacir yerleşim alanları üzerine yapılmıştır. Buna göre Karamürsel ilçesinde muhacirlerin yaşadığı yerleşim alanları şunlardır:

Köyler		Köyler	
Osmaniye	Laz	Kadriye (Pilavtepe)	Rumeli Türk
Nusretiye	Gürcü	Hayriye	Boşnak
Safiye	Laz	İnebeyli	Manav+Arnavut+Boşnak
Suludere	Laz	Oluklu	Boşnak
Senaiye (Beşkiraz)	Gürcü+Laz	Merdigöz	Mübadil
Kaytazdere	Boşnak+Manav	Tahtalı	Boşnak
Dere	Boşnak+Manav	İhsaniye	Boşnak
Karapınar	Boşnak	Tepeköy	Mübadil
Fuğlacık	Rumeli Türk	Kızderbent	Mübadil

Kocaeli bölgesinde kırsal alanda köyler kurularak veya mevcut köylere iskan edilerek muhacirler iskan edildiği gibi kaza merkezlerinde de muhacirlerin yerleşim alanları oluşturdukları görülmektedir.

İzmit, Kocaeli'nin merkezi olması hasebiyle kalabalık gruplar halinde muhacirlerin kent merkezine ve yakın çevresine iskanına sıcak bakılmıyordu. Ancak muhacir sayısındaki artış kentin kuzey doğusunda yeni bir iskan sahasının oluşmasına neden olmuştur. 1901 yılına ait yukarıda verdiğimiz tabloda "kasaba dahilinde kurulan Kadıköy Mahallesi" daha sonra "Muhacir Cedit" olarak adlandırılan mahallenin bitişiğinde yer alıyordu. Çünkü 1914 yılında İzmit'teki mahalle sınırlarını gösteren haritada, kentin kuzeydoğusunda "Muhacir Cedit" adında 50 hanelik bir mahalle bulunmaktadır.⁴¹ Bu mahallede 1916 yılında 66 hanede 179 nüfus yer almaktadır.⁴²

Muhacirlerin kasaba merkezlerine iskanı konusunda Karamürsel gerek bağımsız bir mahalle kurulması gerekse mevcut mahallelere muhacirlerin yerleşmesi açısından öne çıkmaktadır. 1881 yılında 25 hane Bosna-Hersek göçmen ailesinin Karamürsel kaza merkezinde Sarıkum adlı mahalde kendi paraları ile arazi alarak evler inşa etmeleri sonucu oluşan ve daha sonra "Bosna Cedit Sarıkum" adıyla anılan mahalle yer almamaktadır.⁴³ Sarıkum adlı mahalde ikamet eden halkın sayısı 24 hanede 107 nüfusa ulaşması ve

41 İzmit Analitik Etütleri, İller Bankası Yay, Ankara 1970, s. 8.

42 BOA. DH.UMVM. 157/96.

43 BOA.İ.DH. 1264-99310. 1- Karamürsel Kasabasında mukim Bosna Muhacirlerinden Derviş Mehmet oğlu Hüseyin imzalı ve 15 Kanunisani 1307 (27 Ocak 1892) tarihli arzuhal. 2- Mahalle halkından on iki kişinin şahsi mühürleriyle onaylı 21 Kanunisani 1307 (2 Şubat 1892) tarihli ilmuhaber. 3- 10 Şubat 1307 (22 Şubat 1892) tarihli padişah iradesi.

bir taraftan da binalar inşa edilmesiyle bu mahallin genişlemesi nedeniyle padişahın adına nispetle ayrıca bir mahalle teşkili edilmesi talebine dair padişah iradesi çıkmış ve emsali gibi gerekenin yapılması Dâhiliye Nezaretine 15 Ağustos 1897 (3 Ağustos 1313) tarihli Sadaret yazısıyla bildirilmiştir.⁴⁴ Böylece kurulan mahallenin adı idari teşkilatta “Hamidiye Mahallesi” olarak yerini almıştır. 1902 tarihinden itibaren “Boşnak Hamidiye Mahallesi”nin” tekrar eski ismi olan “Sarıkom” ile adlandırılması uygun görülmüştür.⁴⁵

1895 yılı itibariyle Karamürsel kazasında Bosna muhacirlerinin iskan edildiği mahalleler şunlardır: Kayacık Mahallesi, Hacı Ömer Ağa Mahallesi, Cami-i Atik Mahallesi, İsmail Ağa Mahallesi, Debbağhane Mahallesi’dir.⁴⁶ Başta İzmit kazası olmak üzere tüm kaza merkezlerinde muhacir esnaf ve tüccarların bölgenin ekonomik yapısında etkin olduğu görülmektedir. Bölgenin ticari hayatına muhacirlerin katkısını göstermesi açısından Hüseyin Erol’un çalışması değerli bilgiler içermektedir. Bu çalışmada İzmit’in ekonomik hayatında iz bırakmış muhacir ailelere mensup esnaflara örnek olarak şunlar gösterilebilir: Adem Gül (Dönerci Adem Baba), 1922 yılında İzmit’in Hacıhızır Mahallesi’nde doğdu. Babası, 1910 Balkan Savaşı göçmeni olarak Kaylar’dan (Makedonya) gelen Abbas Beydir; Lütfi Dinçbaş (Altın Bakkal), Babası Saadettin Bey de İzmit doğumlu, dedesi ise Kırım göçmeniydi; Refik Yalçın (Gençlik Terzisi), 1929 yılında İzmit’te doğdu. Refik Yalçın’ın dedesi Kırım göçmeniydi; İhsan Uygun (Uygunlar Alışveriş Merkezi), 1933 yılında İzmit Hacı Hasan Mahallesinde dünyaya geldi. İhsan Uygun’un dedesi Hafız İbrahim Bey, Batum muhaciriydi; Yakup Selek (İnce Mekanik), 1929 yılında İzmit Ketenceler Köyünde doğdu. Babası Şaban Bey Kafkasya’dan göç ederek İzmit’e gelmişti. Kafkasya’da iken gümüş kaplama ve işleme işleri yapardı. Özellikle silah ve kama sapları işlerdi; Tayyar Kobak (Kobak Kırtasiye), ailesi 1923 yılında mübadele muhaciri olarak Selanik’ten İzmit’e gelmiştir; Cemal Turgay, 1929 yılında Kertil Çeşme Sokak’ta doğdu. Babası Kırım’dan göç ederek Bursa’ya yerleşen Cemalettin Beydir.⁴⁷

44 BOA.BEO. 993-74429.

45 BOA.Y.A.RES. 101-9. BOA.ŞD. 1607-34.

46 BOA.Y.PRK.UM. 32-65. 1-İzmit Mutasarrıfı Musa Kazım’dan Yaver-i Ekrem Derviş Paşa’ya 14 Haziran 1311 (26 Haziran 1895) tarihli tezkire. 2-Karamürsel kazası nüfus memurunun 7 Haziran 1311 (19 Haziran 1895) tarihli yazısı.

47 Hüseyin Erol, İzmit Esnaf ve Ticaret Tarihi, İzmit Rotary Kulübü, 2013.

Muhacirler aileler içinden Kocaeli'nin sadece ekonomik hayatında değil hemen hemen her alanda kentin önemli şahsiyetleri yetişmiştir. Bunlar içinde özellikle İzmit'in ilk kadın belediye başkanı olan Leyla Atakan Cumhuriyet Türkiye'sinde örnek bir kadın profili oluşturmuştur. 1925 yılında Maşukiyeye'de doğan Leyla Atakan, Çerkes bir aileye mensuptu ve babası İstiklal Savaşı kahramanlarından Orgeneral Hasan Atakan'dı. 1968'deki yerel seçimlerde İzmit belediye başkanı seçildi, 1971 yılında ise elim bir trafik kazasında hayatını kaybetti.⁴⁸

Kocaeli ilinin toplumsal yapısına göçlerin etkisini bugün il genelinde faaliyet gösteren derneklerin çeşitliliğinde görebiliriz. Balkan Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, Kocaeli Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği, Kocaeli Kafkas Kültür Derneği, Kocaeli Ahbaz Derneği, Karamürsel Kuzey Kafkas Kültür Derneği, Karamürsel Bosna Hersek Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği, Kocaeli Kırım Tatarları Kültür ve Dayanışma Derneği, Gölcük Kafkas Kültür Evi Derneği dernekleri Kocaeli ilinde muhacirlerin tarih, kültür ve geleneklerinin yeni kuşaklara aktarılmasında ve yaşatılmasında faaliyetlerde bulunmaktadır.

Kocaeli ilinin günümüz toplumsal yapısının önemli ölçüde muhacir ailelerden oluşması ve farklı coğrafya ve kültürlerin mirasına sahip muhacirlerin değerlerinin yaşatılmasında yerel yönetimler de katkıda bulunmaktadır. Bu sebeple Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Gölcük **Şevketiye köyünde "Kafkasya Yaz Şenlikleri"ni, ücretsiz** Gürcüce ve Boşnakça kurslarını düzenleyerek göç ile gelen halkların dil ve kültürlerinin korunmasına destek olmaktadır. Yine İzmit Belediyesi ve Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği İzmit Şubesi işbirliği ile kente göç eden muhacirlerin anısını yaşatmak üzere şehrin merkezi konumundaki Fevziye Camii yanına "Milli Kimlik ve Direniş Anıtı"nı açtı.

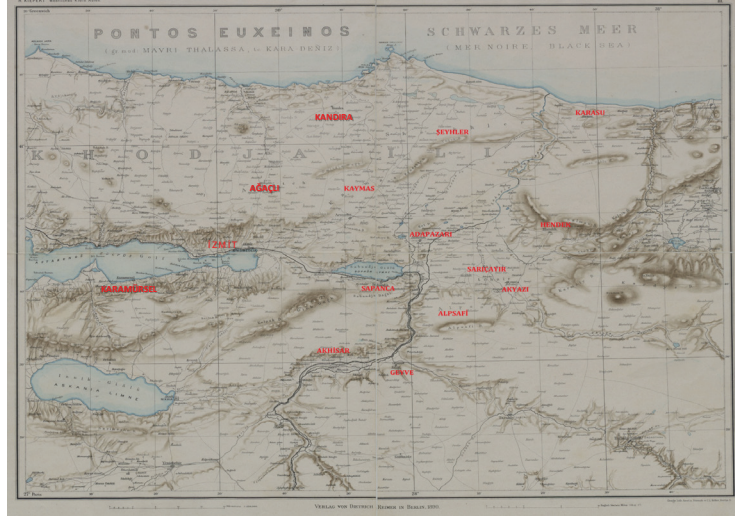
48 Leyla Atakan 1925-1971, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2002.

Sonuç

Kocaeli bölgesinin kitlesel göçlerin yaşandığı her dönemde, muhacirlerin sevk ve iskânında, aktif bir bölge olmasının temel sebeplerinden biri başkent İstanbul'a yakınlığı olduğu gibi diğeri deniz, kara ve demiryolu ulaşım ağlarının kavşak noktasında yer almasıdır. Bölgesinin merkez kazası olan İzmit, Marmara denizinin Anadolu içerisine uzanan körfezin kıyısına konumlanmış bir şehir idi. Bu nedenle şehrin limanı muhacirlerin gerek bölgeye gerekse Anadolu'ya sevkiyatında yoğun bir trafiğe sahipti. Ayrıca sancağın kuzey sınırını oluşturan Karadeniz sahilleri, İstanbul yolundaki muhacirleri taşıyan deniz vasıtalarının zorunlu sebeplerle karaya çıktıkları noktalar olarak acı ve sevinçlere ev sahipliği yapmıştır. 1873 yılında hizmete giren İstanbul-İzmit demiryolunun ilerleyen yıllarda Anadolu içerisine uzanması muhacirlerin sevkinde bölgeyi bir kez daha ön plana çıkarmıştır. Bu nedenle yaşanan göç hadislerinde Kocaeli Sancağı iskan merkezi olmasının yanı sıra Anadolu'ya hatta Suriye'ye göçmenlerin sevkinde önemli bir geçiş bölgesi olmuştur. Göçler sonucu Kocaeli bölgesinin toplumsal yapısına dil ve etnik köken bakımından farklılık arz eden Çerkes, Abaza, Çeçen, Gürcü, Boşnak, Pomak, Arnavut, Nogay, Tatar ve Türkler katılarak Kocaeli'nin zengin bir kültürel mirasa sahip olmasını sağlamıştır.

EKLER

1-

1890 YILI KOCAELİ KAZA VE NAHIYELER

2-

3-

Teferiç-Pita Şenliği Karamürsel

4- **İzmit'in ilk kadın belediye başkanı** Leyla Atakan yerel kıyafetiyle.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA BULGARİSTAN'DAKİ TÜRKLERİN TÜRKİYE'YE GÖÇLERİ: KOCAELİ ÖRNEĞİ

Dr. Bilal TUNÇ

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
btunc@agri.edu.tr

ÖZET

Malum olduğu üzere, Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Bulgaristan'dan çok sayıda Türk, Türkiye'ye göç etmişlerdir. Bulgaristan'dan gelen Türklerin en fazla yerleştiği şehirlerden birisi de Kocaeli'dir. Bu durum, II. Dünya Savaşı'ndan sonra da belirli tarihler dâhilinde devam etmiştir. Bu doğrultuda 1950-1951, 1968-1978 ve son olarak 1989 yılında Bulgaristan'daki Türkler kitleler halinde Türkiye'ye göç etmişler ve bunların çoğu Kocaeli'ye yerleşmişlerdir. Söz konusu durumdan dolayı birçok göçmenin yer aldığı Kocaeli'nin bundan ne derecede etkilendiğinin ortaya çıkarılması önemli bir durum arz etmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, sebep sonuç ilişkileri açısından Bulgar Türklerinin göç sebepleri ve Kocaeli'yi neden tercih ettiklerini ortaya çıkarmaktır. Bu doğrultuda II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Bulgaristan Türklerinin Kocaeli'ne göçü ve bu kapsamda göçe neden olan faktörler, göç süreci, Kocaeli vilâyetinin tercih edilme sebebi ve göçlerin vilâyete etkileri bilimsel verilerle araştırılması hedeflenmektedir. Sempozyuma sunulacak tebliğ kapsamında konunun kavramsal boyutu incelenerek göçün tarihsel gelişimiyle Türkiye'ye yönelik dış göçler üzerinde durulacaktır.

Bulgaristan Türklerinin 1950'den 1989 yılına kadar geçen dönem içerisinde yapılan göçlerin sebeplerinin tarihsel olarak incelenebilmesi amacıyla Bulgaristan Türklerinin bu tarihten öncesindeki yaşamı, hukuki durumlarını oluşturan uluslararası anlaşmalar, Bulgaristan Türklerinin ekonomik, sosyal, kültürel ve dini yaşamı irdelenecektir. Söz konusu tarihlerle birlikte Bulgaristan Türklerinin değişen yaşamı, Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye göç süreçleri ve göçe neden olan faktörler ile Kocaeli şehrinin göçmenlerle bağlantısı, Bulgaristan Türklerinin Kocaeli'ye gelmesi ve vilâyete etkileri incelenecek-

tir. Bu çalışmada yöntem olarak Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belgeleri, Resmî Gazete yayınları ve Türk İstatistik Kurumu olmak üzere; araştırma ve inceleme eserlerden faydalanılmış ve bilimsel metotlar temel alınmıştır. **Anahtar Kelimeler:** Bulgaristan, Göç, II. Dünya Savaşı, İzmit ve Kocaeli.

Giriş

Göç denilen olgu, insanların türlü sebeplerden dolayı yer aldıkları alanı terk ederek başka alanlara yerleşmesidir. İnsanlar açısından göç, yer yani alan değişikliğinin dışında anlam ve değer dünyasının da ciddi bir biçimde değişmesine ortam hazırlamaktadır. Söz konusu değişimle birlikte insanların sadece mekanları değil anlayışları da değişmektedir¹. Bu bağlamda, Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç eden göçmenlerin de hayatlarında ve düşüncelerinde değişimlerin olması kaçınılmaz olmuştur. Bunlara en iyi örnek olarak İkinci Dünya Savaşı Sonrası başta İstanbul, Bursa, Kocaeli, Tekirdağ ve Edirne illerine yerleşen Bulgaristan'dan gelen muhacirler verilebilir.

Türkiye, II. Dünya Savaşı sonrası en fazla göç alan ülkelerden birisi olmuştur. Başta Balkan ülkelerinden olmak üzere çeşitli memleketlerden Türkiye'ye yapılan göçler, ülke genelinde çok önemli toplumsal değişimlere ortam hazırlamıştır. Bilhassa Yunanistan ve Bulgaristan'ın yer aldığı Balkan ülkelerinden olan göçler, Cumhuriyet döneminde mübadele ile birlikte başlamış ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra da artarak devam etmiştir. 1950'den 1989 yılına kadar devam eden Bulgaristan'da gelenler dışında 1992'den 1995 yılına kadar devam eden Yugoslavya'nın parçalanması sonucunda buradan gelen göçmenlerle hat safhaya ulaşmıştır². Bilhassa buralardan gelen ailelerin en fazla yerleştirildikleri alanlardan birisi de Kocaeli olmuştur. Netice itibarıyla aralıksız devam eden söz konusu göçler genelde Türkiye'nin özeldi ise Kocaeli'nin toplumsal dinamikleri üzerinde ciddi etkilerde bulunmuştur.

Bulgaristan'dan Türkiye'ye Yapılan Göçler

Bulgaristan 1944-1946 yılları arasında derin sosyo-ekonomik değişiklikler yaşamıştı. Bu dönemde Türkler hala etnik kimliklerinden bahsedip Türkçe eğitim alabilirken Bulgarlar çoğunlukla birlikte komünist ekonomi politikalarına maruz kalmışlardı. Arazilerin zorla kolektifleştirilmesi ve millileştirilmesi

1 Süleyman Ekici ve Gökhan Öncel, Göç ve İnsan, Birey ve Toplum Dergisi, 5/9 (2015), s.9-10.

2 Mim Sertaç Tümtaş ve Cem Ergün, Göçün Toplumsalve Mekânsal Yapı Üzerindeki Etkileri, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 21/4 (2016), s.1348.

Türkler ve Bulgarlar tarafından kabullenilememişti. Kolektifleştirme karşısında oluşan bu direnci kırmak için 1949 yılında Belene Toplama Kampı açılmış ve direncin kırıldığı 1959 yılında kapatılmıştır. Türk nüfusunun çoğunluğunu oluşturan çiftçilikle uğraşan köylüler 1949 yılında başlayan kolektifleştirmeye ve ardından gelen baskıyla ciddi bir şok olarak yaşamış bu durum savaş sonrası dönemde Bulgaristan'dan Türkiye'ye Türklerin göçünün önemli nedenlerinden birini oluşturmuştur.

Bu dönemde Türklerin komünizme uyum sağlaması amacıyla Türklerin Türkiye ile olan bağlarının kesilmesi amaçlanmıştı. Eylül 1949 tarihine kadar Bulgaristan'da pasaport almak neredeyse imkânsızdı. Bu dönemde Türkiye de göçe yanaşmıyordu. Konsolosluklar Bulgaristan Türklerinin başvurularını “her ne iş için olursa olsun Konsololuğa sebepsiz vaki olacak müracaatlar kabul edilmeyecektir” ifadeleriyle reddediyorlardı. Bu sebeplerle 1945-1949 yılları arasında Türkiye'ye göç edebilen Bulgaristan Türkleri sadece pasaportsuz sınırdan geçebilen ve mülteci konumuna gelebilenlerdi. Türkiye ile Bulgaristan karşılıklı olarak göçü engellemek isteseler de Bulgaristan'daki Türklerin Türkiye'ye göçleri Türklerin nispeten en rahat olduğu Bulgaristan Ulusal Çiftçi Birliği iktidarı da dâhil olmak üzere her dönem devam etmişti³.

Bulgaristan'ın Türklerin Türkiye'ye geçmesine engel olması ve bu anlamda Türk Hükümeti'nin de, söz konusu olay karşısında sessiz kalması, Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçü azaltmıştır. Bunun üzerine Türkiye'ye doğal göç akışının kesintiye uğraması Bulgaristan Türklerinin göç taleplerinin artmasına sebep olmuştu. Bu taleplerin bir sonucu olarak Türkiye, Bakanlar Kurulu 31 Mayıs 1947'de bir kararname çıkarmış ve bu kararnameyle Balkanlardan serbest göçmen vizesiyle veya mülteci olarak gelenlerin kabulleri ve uyrukluğumuza alınmaları kabul edilmiştir⁴.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin bu kararının ardından 4 Ocak 1948 tarihinde Bulgaristan Komünist Partisi Merkez Komitesi tarafından alınan kararlar Türk azınlık ülkenin bir kısmından kurtarılması gereken verimsiz ve

3 Kaan Emre Özcan, “Soğuk Savaş Döneminde Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göçü: Bursa Örneği”, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2016, s.53.

4 Resmi Gazete, 24 Haziran 1947, Sayı: 6640, s.12541; Filiz Çolak, Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951) , Tarih Okulu Dergisi, 14 (2013), s.120-121; Mehmet Pınar, 1950-1951 Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçlerle Demokrat Parti'nin Göçmen Politikası, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 30/89 (2014), s.65.

güvensiz bir unsur olarak ilan edilmişti. Böylece Türkiye, beklenen göçü ertelemeye çalışırken göç için Stalin'in iznini alan Bulgar Komünist Partisi göçün zamanın geldiğini ilan ediyordu. 1949 yılından itibaren Bulgar Hükümeti Türklere pasaport vermeye tekrar başlamıştı. Yani Bulgaristan'da kalmak istemeyen Türklere göç etmeleri istenmiştir⁵. Pasaportunu alan Türkler Türk Konsolosluklarına başvurarak göç vizesi almaya çalışmışlardı. Eylül 1949'dan Temmuz 1950'ye kadar ancak 26.788 nüfuslu 7.340 aileye göç vizesi verilebilmişti. Bu dönemde Türk konsolosluklarında yaşanan personel sıkıntısı sonucu ayda ancak 1.500 aileye göç vizesi verilebiliyordu. Zaten bu dönemde ekonomik nedenlerle Türkiye'nin büyük bir göç akınıyla baş edemeyeceği düşünülerek göçün yıllara yayılarak Türklerin yıllık 25.000-30.000 civarında bir miktarda peyderpey göç etmesi planlanmıştı⁶.

Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin beklediği göç hareketi 1950 yılında karşılıklı notalarla gelişen bir sürecin sonunda meydana geldi. Soğuk savaşın Haziran 1950'de Kore'de sıcak çatışmaya ve savaşa dönmesi ve Türkiye'nin Genelkurmay Başkanlığı'nın 3 Ağustos 1950 tarihli emriyle savaşın tarafı konumuna gelmesini takiben Bulgaristan Halk Cumhuriyeti 10 Ağustos 1950'de verdiği bir notayla Türkiye'nin 250.000 Türk'ü göçmen olarak alması istemiştir⁷.

Bulgaristan Halk Cumhuriyeti 10 Ağustos 1950'de, 250.000 Türkün Türkiye'ye göç etme niyeti olduğunu, bunların 54.028 kişisine pasaport verildiğini ancak Türkiye'nin bu kişilere göç sürecinde sıkıntı çıkarttığını ifade etmiştir⁸. Türkiye'yi Bulgaristan'daki Türkleri kışkırtmakla suçlayan ve Türkiye'nin göç niyetini açıklayan bu 250.000 Türkü zorluk çıkartmadan göçmen olarak kabul etmesini talep eden notasını Türkiye'ye vermişti. Türkiye, bu notaya göç etmek isteyen Bulgaristan Türklerine Türk Konsolosluklarında güçlük çıkartılmadığını, Bulgaristan Türklerinin Bulgaristan Hükümeti'nin baskısıyla göç etmek istediğini, Türkiye'nin bu göç taleplerini karşılayacağını ancak göç etmek isteyenlerin mali haklarının korunması gerektiğini

5 Nuri Ali Tahir, Bulgar Komünist Partisi ve Bulgaristan'daki Türklere Yönelik Asimilasyon Politikası, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8/41 (2015), s.580.

6 Kaan Emre Özcan, "Soğuk Savaş Döneminde Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göçü: Bursa Örneği", s.54.

7 İbrahim Çulha, Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Süreci (1950-1951), Akademik-DER Dergisi, 1 (2017), s.60; Kaan Emre Özcan, "Soğuk Savaş Döneminde Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göçü: Bursa Örneği", s.55.

8 Türk Yolu, 12 Ağustos 1950, Sayı: 3635.

ve 250.000 göçmenin 3 ay içerisinde kabulünün mümkün olmadığını ifade eden 28 Ağustos 1950 tarihli notayla bildirmişti⁹.

Nota savaşları yaşanırken binlerce göçmen sınıra yığılmış, kitleler halinde sınırı geçmeye mecbur bırakılmıştı. 1925 İkamet Sözleşmesi'ne aykırı olarak göçmenlerin Bulgaristan'dan mal, para ve eşya çıkartmasına izin verilmemiş, mallarını satmalarına da izin verilmeyerek, Bulgar milisler tarafından Bulgaristan'daki mallarından feragat ettiklerine dair belgeler imzalatılmıştı. Göç sürecinde Bulgaristan'ın Türk kökenli olmayanları da Türkiye'ye göndermesini engellemek amacıyla Türkiye, Bulgaristan'dan gelecek Türklere vize uygulamış ve bu kapsamda 1 Ocak 1950 ile 30 Eylül 1951 tarihleri arasında hepsi Türkiye'ye gelemeyen 212.150 kişiye Türkiye'ye giriş vizesi verilmişti. Türkiye, Ocak 1950'den itibaren artan oranlarda göçmen kabul etmişti. Ancak bu göç sürecinde Türkiye sadece Türk soylu göçmenleri kabul etmiş Bulgaristan'ın göçmenler arasına soktuğu Çingeneri Bulgaristan'a iade etmek üzere Edirne'de alıkoymuştu. 1950 yılının başından sınırın ilk kez kapatıldığı tarih olan 6 Kasım 1950'ye kadar serbest göçmen vizesiyle 30.778 göçmen gelmişti. Sınırın açıldığı 3 Aralık'tan 31 Aralık 1950'ye kadar da 21.143 göçmen gelmiş böylece 1950 yılı içindeki toplam göçmen sayısı 51.921 olmuştu. Böylece 1950'den başlayarak 1968-1969 ve 1989 dönemlerinde binlerce Bulgar Türkünün anavatana yerleşme süreci de başlıyordu. Bunların sonucunda 1945-1951 arası 102.208, 1969-1980 arası 130.000, 1981-1990 arası 278.000 ve son olarak da 1991-1992 arasında 21.042 olmak üzere toplamda 590.339 Türkiye'ye göç olmuştur. Netice itibarıyla Soğuk Savaş Sonrası dönemde Bulgaristan'dan söz konusu göçler üç aşamada gerçekleşmiştir¹⁰.

a)1950-1951 Göçleri

b)1968-1978 Göçleri

c) 1989 Göçleri

9 İbrahim Çulha, Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Süreci (1950-1951), s.60.

10 Kaan Emre Özcan, "Soğuk Savaş Döneminde Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göçü: Bursa Örneği", s.55-70.

Kocaeli'ne 1950-1989 Yılları Arasında Kocaeli'ne Yapılan Göçler

Türkiye'de Balkanlardan gelen göçmenlere en çok ev sahipliği yapan kentlerden birisi Kocaeli vilâyetidir. Vilâyet nüfusu, Cumhuriyet'in ilanından itibaren göçler nedeniyle sürekli olarak çoğalmıştır. Bilhassa İzmit ilçesi, Bulgaristan ve Yunanistan'dan gelen birçok göçmene ev sahipliği yapmıştır. Sadece 1924'te 29.963 göçmen Türkiye'ye göç etmiş ve bu gelenlerin 2.324'ü İzmit bölgesine yerleşmiştir¹¹. Bu devirde Kocaeli'ne yapılan mezkûr göçler 1927 yılına kadar sürekli olarak artmış ve 27.687 gibi çok büyük bir sayıya erişmiştir¹².

Söz konusu veriler, Kocaeli nüfus yapısının oluşmasında göçlerin önemli bir etkisinin olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Özellikle Balkan Savaşlarından sonra Kocaeli vilâyeti çok sayıda göç almıştır. 1923-1927 yılları arasında Yunanistan ile Türkiye arasında yapılan Nüfus mübadelesi sırasında vilâyet göçlerin merkezi konumuna gelmiştir¹³. Soğuk Savaş Döneminde 1950 yılı Türkiye'ye yeniden yoğun bir biçimde Bulgaristan'dan göçler başlayınca devlet birtakım çalışmalar yapmak zorunda kalmıştır. Birincisi gelen göçmenlerin çoğunluğu başta İstanbul, Bursa ve Kocaeli olmak üzere Marmara Bölgesi'ne yerleştirilmişlerdir. Ayrıca bu konuyla ilgili olarak bir bakanlığın kurulmasına ihtiyaç duyulmayacak şekilde göçmen sorunlarıyla alakalı olmak ve göçmenler yararına toplanmış paraları yerli yerine sarf etme hususunda ciddi önlemler alınmıştır¹⁴. Böylece Kocaeli'ne yerleşmiş olan Bulgar göçmenleri için de adı geçen ayrılan paranın bir kısmı kullanılabilmiştir.

1950-1951 döneminde Türkiye'ye göç eden 50.339 Bulgar Türkü arasında Kocaeli'ne yerleşenler hiç de azımsanmayacak oranda büyük bir oranı ihtiva etmektedir. Bu bağlamda, ilk etapta 1950 yılı göçleriyle birlikte Kocaeli vilâyetine 352 ailenin yerleştirilmesine karar verilmiş ve bu anlamda 1.900 kişinin Kocaeli'ne yerleştirilmesi sağlanmıştır¹⁵.

Devrin gazetelerinin verdiği bilgilere Kocaeli'ne yerleşmiş olan göçmenlere halk tarafından çok ciddi yardımlar yapıldığı ve vatandaşların göçmenle-

11 Mesut Çapa, "Yunanistan'dan Gelen Göçmenlerin İskâni", Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu, 5 (Ankara 1990), s.53.

12 Gökçe Bayındır Goularas, 1923 Türk-Yunan Mübadelesi ve Günümüzde Mübadil Kimlik ve Kültürlerin Yaşatılması, Alternatif Politika, 4-2 (2012), s. 131-133.

13 Mesut Çapa, Yunanistan'dan Gelen Göçmenlerin İskâni, s.49.

14 Türk Yolu, 1 Temmuz 1951, Sayı:3910.

15 Filiz Çolak, Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951) , s.140-141.

re çeşitli konularda gerekli kolaylıkları gösterdiği anlaşılmaktadır. Örneğin Türk Yolu gazetesinin 5 Temmuz 1951 tarihli sayısına göre, 1950'de Adapazarı'nda ve Sapanca'da ikamet eden göçmenlere gerek Kocaeli Valiliği olsun ve gerekse de vatandaşlar tarafından olsun çeşitli giyecek yardımları yapılmıştır¹⁶. Bu arada 1950-1951 döneminde ABD'den Türkiye'ye yapılan Marshall yardımlarının bir kısmıyla Kocaeli'nde göçmen evleri yapılmıştır. Örneğin 1951 yılında Marshall yardımlarından Kocaeli'ne 690.000 Lira para gönderilmiş ve bu paranın tamamıyla göçmen evleri yapılarak hak sahiplerine teslim edilmiştir¹⁷.

1950'lerde Kocaeli'ne Bulgaristan'dan yoğun göçlerin olması, burada konut sorununun da ortaya çıkmasına ortam hazırlamıştır. Bu sorunu çözmek amacıyla Kocaeli Valiliği tarafından bazı önlemler alınmıştır. Bu kapsamda, Bulgaristan'dan gelen 352 göçmen ailelere geçici olarak barınma yerleri temin edilmiş ve hemen akabinde de 18 Eylül 1951 tarihinde 352.000 Lira'ya mal olacak 33 adet konutun inşasına başlanmıştır. Valilik tarafından söz konusu konutların da İzmit ilçesine bağlı Derince mahallesinde yapılması kararlaştırılmıştı¹⁸. Söz konusu, evlerin yapılarak göçmenlere dağıtılması neticesinde bazı kişilerin konut sorunları da çözülmüş oluyordu. Bu şekilde Kocaeli genelinde belirli tarihler aralığında konutların inşa edildiği yerel gazetelerden çok net bir biçimde görülebilmektedir.

1951'den itibaren Kocaeli'ne gelen göçmenlerin sayıca artması il genelinde yeni konutların yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu bağlamda, 1951 yılı eylül ayında Derince mahallesinde yapılan 33 konuta ilave olarak Bahçecik bucağında 12 ve İzmit merkezinde 14 adet olmak üzere toplamda 26 adet daha konut yapılması kararlaştırılmıştır. Böylece bir yıl içerisinde Kocaeli genelinde 56 adet evin yapımına başlanmış ve çok sayıda göçmenin ev sorunu bu yolla çözülmeye çalışılmıştır¹⁹.

Bu arada Türkiye'ye Bulgaristan'dan göçmen akımının olması nedeniyle farklı ülkelerde bulunan Türkler, Türkiye'ye yardım kampanyası başlatmışlardır. 1951 tarihli Hürsöz gazetesinin verdiği bilgilere göre, ABD'de bu-

16 Türk Yolu, 1 Temmuz 1951, Sayı:3913.

17 Esra Sarıkoyuncu Değerli ve Hasan Karakuzu, 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Türk Göçü, Akademik Bakış Dergisi, 57 (2016), s.340.

18 Türk Yolu, 19 Eylül 1951, Sayı: 3972.

19 Türk Yolu, 26 Eylül 1951, Sayı: 3978.

lunan Türk-Amerikan Cemiyeti, Bulgar muhacirleri için Türkiye'ye belli bir oranda para yardımında bulunmuş ve bu paranın tamamıyla göçmenlere ihtiyaç malzemeleri alınmış ve dağıtılmıştır. Bu kişiler arasında Kocaeli'nde bulunan göçmenler de yer almaktadır²⁰.

Kocaeli'nde göçmenlerin sayısı arttıkça sadece İzmit'te değil Kocaeli'ne bağlı diğer alanlarda da yeni konutların yapılması zorunlu hale gelmiştir. Bu bağlamda, Gebze'de 70 adet göçmen konutları inşa edilmiştir. Bilhassa 1950-1952 yılları arasında Kocaeli'ne yerleşen yeni 1860 nüfuslu 425 aileyi ev sahibi yapmak için bazı önlemler alınmıştır. Bu bağlamda, Gebze'de 70 adet yeni konutun inşa edilmiştir²¹. Yeni konutların inşa edilmesiyle beraber Gebze'de yeni bir mahalle inşa edilmiş oluyordu.

1952 yılı itibarıyla Kocaeli'ne yerleşen muhacir sayısının 9.741'e yükseldiği görülmektedir. Eskiden gelen ailelere ek olarak 352 hanenin Kocaeli'ne yerleşmesi ile birlikte il genelinde toplamda 1.878 aile yerleşmiş duruma gelmiştir. 1.878 hane ile birlikte vilâyete yerleşmiş olan 9.741 kişi için Kocaeli'nde çok daha fazla hanenin yapılmasının gerekli olduğu anlaşılmıştır²².

Devrin gazetelerinde artan nüfusa bağlı ortaya çıkan konut ihtiyacını karşılamak üzere sürekli toplu konutların yapıldığından söz edilmektedir. Örneğin Gebze'de göçmen vatandaşlar için 1952'de 70 adet yeni konut yapılmıştır. Bunun gibi Hereke, Körfez ve özellikle de İzmit merkezde yerli halk ve göçmenler için toplu konutlar inşa edilmesine devam edildiği görülmektedir. Aynı şekilde İzmit'in köylerinde 200, Hereke'de 150 ve İzmit'in merkez mahallelerinde 100 adet daha yeni konut inşa edilmiştir²³. Bilhassa mevcut birimler içinde yeni yerleşme yerlerinin açılması, aynı zamanda birçok cadde ve sokakların oluşturulmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu sokaklardan bazıları şunlardır:

- a) Bağdat Caddesinden Yeni göçmenlerin açtığı yol Esendal Sokak ve bu sokak karşısında başlayıp Kandıra Caddesine bağlanan yol.
- b) Zincirli Kuyu, Zincirli Kuyu Caddesi Sipahi Sokak Bekirdere alanına giden ve Göçmenler tarafından ihdas edilen yol

20 Hürsöz, 25 Ocak 1951, Sayı: 150.

21 Demokrat Kocaeli, 12 Ağustos 1952, Sayı: 123.

22 Milliyet, 4 Ocak 1952.

23 Demokrat Kocaeli, 12 Ağustos 1952, No: 123.

1950-1951 arasındaki dönemde Kocaeli'ne yerleşen göçmenlerden dolayı artan nüfus ihtiyacını karşılamak ve bu vatandaşların ev sahibi olmalarını sağlamak amacı ile hem İzmit hem de diğer ilçelerde kooperatifler oluşturulmuş ve sosyal konutlar inşa edilmiştir. Örneğin 1952'de Hereke'deki göçmen vatandaşların ev sahibi olmalarını sağlamak için 70 yeni ev yapılmıştır. Hereke'deki göçmenler konut yönünden büyük sıkıntılar yaşamaktaydılar. Bu konutların inşa edilmesi ile Göçmenlerin büyük bir sıkıntısı giderilmiştir²⁴. Bu konutlara ek 17 konut daha yapılmış ve ihtiyaç sahibi göçmenlere dağıtılmıştır²⁵. Bu yerler günümüzde genel olarak göçmen mahalleri olarak anılmaktadır.

1952 yılı itibarıyla Derince'de yapımı biten konutlara yerleşen göçmenlerin, devletten birtakım talepleri de olmuştur. Bu taleplerin başında yeni yapılan Göçmen Mahallesi'nin Derince'den ayıran dere üzerinde bir köprü yapılması isteği gelmektedir. Bilhassa mevsimin son derece yağışlı geçmesi, burada birtakım önlemlerin alınmasını yani köprü yapılmasını zorunlu hale getirmişti. Çarşıya ya da alışverişe giderken çok sıkıntılar çektiklerini belirten mahalle sakinleri, bu şikâyetlerini Bizim Şehir gazetesine mektupla bildiren göçmenler, bu yolla mahallerindeki sorunu çözmeye çalışmışlardır²⁶.

1953'te 1951'den beri Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç eden kişilere Hükümet tarafından belirli oranlarda yardım amaçlı para yardımı yapılmıştır. Bizim Şehir gazetesine göre, Türk vatandaşlığına geçen kamp mültecilerine bir miktar ödeme yapılmıştır. Burada dikkati çeken şey ise gazetenin Türk vatandaşlığına geçen ve Kocaeli'ne yerleşmiş olan kişileri kamp mültecisi olarak tanımlamasıdır²⁷.

Devrin gazetelerine göre, sonraki dönemlerde Derince'deki göçmenlerin olduğu gibi, il genelinde muhacirlerin çoğunun sorunlarının giderildiği anlaşılıyor. 1953 tarihli Hürsöz gazetesi, bu konuda şunları ifade etmektedir. İzmit'te göçmen işi yolunda gidiyor ve Kocaeli Valiliği göçmenler için uygun yaşam alanları oluşturmaya çalışıyor²⁸. Söz konusu durumla ilgili olarak incelenen kaynaklardan sadece Kocaeli'nde değil göçmenlerin yerleştiği

24 Demokrat Kocaeli, 12 Ağustos 1952, No: 223.

25 İstiklal, 1 Kasım 1954, No: 31.

26 Bizim Şehir, 4 Şubat 1953, Sayı: 218.

27 Bizim Şehir, 5 Şubat 1953, Sayı: 218.

28 Hürsöz, 17 Ocak 1954.

diğer alanlara da devlet tarafından gerekli yardımların yapıldığını ortaya çıkarmaktadır.

1954 yılı aralık ayına gelindiğinde Kocaeli genelinde toplamda 1.352 göçmen evinin yapıldığı anlaşılmaktadır. Bilhassa aralık ayında yapımı tamamlanan İzmit Mehmetalipaşa mahallesindeki konutların arazi parası Hükümet tarafından karşılanmıştır. Kocaeli’nde göçmenler için 1.352 adet konutun inşa edilmesiyle beraber vilâyet genelinde ikamet eden göçmenlerin sayısında da görece yeniden artışlar olmuştur²⁹.

Göçmenlerden dolayı İzmit’te birçok göçmenkonut sıkıntısı yaşadığından dolayı bu sorunlarını sürekli olarak Belediye Başkanlığına ve valiliğe bildirmekteydiler. İzmit Belediyesi bu sorunu çözmek amacı ile evsiz vatandaşlara ücretsiz arsa dağıtmıştır. Parselleri belli olan arsalar düzenlendikten sonra ihtiyaç sahibi vatandaşlar belirlenmiş ve bu vatandaşlara bedelsiz olarak söz konusu arsalar dağıtılmıştır³⁰. Örneğin İzmit genelinde 1957 yılı itibarıyla Arsa dağıtılan vatandaşların sayısı 165’tir. Başta da belirtildiği gibi bu araziler hazineye ait arazilerdi ve vatandaşların ücretsiz faydalanmaları sağlanmıştı³¹. İzmit’te vatandaşlara dağıtılan bu arsalarından başka araziler de vatandaşlara ev yapmaları için verilmiştir. 1955’te verilen ücretsiz arsalarla rağbet çok fazladır. İzmit Belediyesi, başvuru yapan 948 vatandaş belirlemek amacı ile kura yapmıştır³². Çekilen kuralarda sonunda 300 vatandaşa ücretsiz arsaları dağıtılmıştır. Ev verilen vatandaşların tamamına yakın göçmenlerden oluşan kişilerdi³³.

1956’da hem nüfus artışı hem de göçler nedeniyle İzmit’teki ortaokullar yetersiz gelmeye başlamıştır. Bu durumdan dolayı yeni bir ortaokulun açılması elzem bir durum arz etmiştir. Bu amaçla 60.000 Türk Lirası bedelle yeni bir mektebin temelleri atılmıştır³⁴. 1957’de inşaatına başlanan okul 1958 yılı eğitim ve öğretim yılı başlamadan bitirilmiştir. 1959 yılı içerisinde de Kocaeli’nde okulların yapımına aralıksız devam edilmiştir. Bu kapsamda Necatibey Ortaokulu’na bir şube daha eklenmiştir. Bu şubenin açılması ile kalabalık sınıfların sayıları azalmış ve eğitim daha rahat bir şekilde yapı-

29 Bizim Şehir, 7 Aralık 1954, Sayı: 780.

30 Bizim Şehir, 23 Ekim 1954, No: 739.

31 İstiklal, 13 Ekim 1957, No: 879.

32 Türk Yolu, 20 Eylül 1955, No: 5203.

33 Türk Yolu, 20 Eylül 1955, No: 5203.

34 Azim, 18 Haziran 1957, No: 869.

maya başlanmıştır³⁵. Ayrıca Yenidoğan, Kozluk ve SEKA semtinde ikamet edenler bu ortaokulun ilk öğrencileri olmuşlardır³⁶.

Özellikle 1950-1960 arası dönemde Kocaeli'ne yerleşen göçmen ailelerin meslek durumlarında birtakım farklılıkların olduğu göze çarpmaktadır. Buna göre, Kocaeli'ne yerleşen 1.265 nüfusu olan 284 aile çiftçilikle uğraşırken; 1860 nüfusu olan 425 aile de çeşitli sanat kollarına ait işlerle uğraşan kişilerdir³⁷. Daha sonra göç eden kişilerde de farklı iş gruplarının olduğu anlaşılmaktadır.

Kocaeli Valiliği tarafından hem göçmenlerin ekonomiye katılımlarını sağlamak hem de il genelinde tarım ürünlerinin artmasını sağlamak amacıyla onlara tarım arazileri verilmiştir. Buna göre, ilk etapta 312 aileye 6.448 km² sürülebilir arazi dağıtmış ve bu arazilerde kullanılmak üzere de 72 ton (72,136) tohum vermiştir³⁸. Ayrıca İzmit'teki göçmenlere 4 adet at, 175 adet at arabası, 126 adet öküz, 224 adet pulluk, 40 adet çekiç, 40 adet kürek ve 169 adet de katar diye adlandırılan araçlardan verilmiştir. Bu sayede Kocaeli'nde yetişen tarım ürünlerinde ciddi artışlar olmuş ve farklı ürünler de üretilmeye başlanmıştır. Bilhassa göçmenlerin üretime dâhil olmasıyla berabere vilâyet genelinde ayçiçeği üretiminde büyük bir artış yaşanmıştır³⁹. Tarım dışında Kocaeli'nde farklı zanaat alanları da gelişme göstermiştir.

Bulgaristan'dan Türkiye'ye 1950-1951 döneminden sonra 1968-1978 ve 1989 yıllarında da yoğun göçmen akışı olmuştur. Bilhassa 22 Mayıs 1968 tarihinde Türkiye ile Bulgaristan arasında 1950'den beri yapılan göçlerden dolayı parçalanmış aileleri birleştirmek ve geride kalan akrabaların Türkiye'ye belli kurallara dâhilinde 1978 yılına kadar göç etmelerine izin verilmiştir. Bu yolla 1968 yılından 1978 yılına kadar geçen 10 yıllık sürede 130.000 göçmen Türkiye'ye yerleşmiştir⁴⁰. Bu dönemde gelen göçmenlerin çoğu

35 Hürsöz, 15 Ekim 1959, No: 2975.

36 Bizim Şehir, 8 Ekim 1959.

37 Turhan Çetin, Bulgaristan'dan Göç Eden Türk Nüfusunun Dağılımını Etkileyen Coğrafi ve Kültürel Faktörler, Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÜCAUM) VI. Ulusal Coğrafya Sempozyumu Ankara, s.74.

38 Bahar Toparlak, "Bulgaristan Türklerinin 1950-1951 Göçüne Trakya'da İskânları", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2018, s.59.

39 "Kocaeli" Maddesi, Yurt Ansiklopedisi İl İl Türkiye, Dünü, Bugünü, Yarını, c.VII, İstanbul: Anadolu Yayınları, 1983, s.5020.

40 Nuri Korkmaz ve Ayhan Öztürk, Bulgaristan Türklerinin Göç Sürecine Göçmenlerin Türkiye'deki İskân ve

1950'lerde olduğu gibi genel olarak Marmara ve Ege bölgesindeki vilayetlere yerleştirilmişlerdir. Söz konusu iller arasında Kocaeli önemli bir yer tutmaktadır. Buna göre, Buna göre, 1950-1988 arasındaki dönemde 19.390 kişi Kocaeli'ne yerleşmiştir.

1989 yılında Bulgaristan'dan Kocaeli'ne ilk etapta 1000 kişilik göçmen aile gelmiş ve bu aileler için de toplamda 500 konut inşa edilmiştir⁴¹. Akabinde ise yeni göçmenler gelmiş ve bu yeni gelen göçmenlerle beraber Kocaeli'ne gelen toplam göçmen sayısı 25.489 kişi olmuştur. 1989 yılında Türkiye'ye Bulgaristan'dan gelen göçmen sayısı 281.059'dur. Bunun 25.489'u yani % 9,1'i Kocaeli'ne yerleşmiştir.

1989 yılı sonu itibariyle, Türkiye'deki göçmenlerin 88.960'ını iş isteminde bulunmuş, bunların 56.531'i İş ve İşçi Bulma Kurumuna, 32.429'u ise valiliklere başvurmuşlardır. Başvuru yapanların %37,8 „ne istihdam sağlanmıştır. Yoğun olarak istihdam imkânı sağlanan şehirler ise Bursa, İzmir, Sakarya, İstanbul, Çanakkale ve Edirne"dir. Ayrıca, göçmenler için İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından mesleki eğitim projeleri kapsamında Bursa, İstanbul, İzmir, Ankara, Kocaeli, Manisa, Denizli, Erzurum ve Malatya"da el sanatlarıyla ilgili mesleki kurslar açılmış, eğitim sonunda, kendine iş kurmak isteyenlere Türkiye Halk Bankası tarafından 5 milyon TL civarında "Aile Kredisi" verilmiştir⁴². Bu arada 1989 yılında muhacirlerin Türkiye'ye göç etmeleri Türkiye'ye ilk başta bir takım sıkıntılar yaşatsa da uzun vadede bakıldığında yararları da vardır. Şöyle ki; göçle birlikte yetişmiş iş gücü ve beyin gücü de Türkiye'ye gelmiştir. Bu nüfus başta Marmara Bölgesi olmak üzere, özellikle İstanbul, Bursa, Tekirdağ, Kocaeli İzmir, Ankara ve Edirne illerinde sanayi ve tarım sektöründeki gelişmelere önemli ölçüde katkı sağlamıştır.

1989 yılında Kocaeli'ne yerleşen göçmenlere çok sayıda sosyal yardımlaşmalar yapılmış ve çok sayıda kişi de çeşitli işlere yerleştirilmiştir. Buna göre, 1989 yılından itibaren yardım yapılan aile sayısı 2.434'tür. 9.524 kişilik bu ailelerin içinde işe giren kişi sayısıdır 4.565 kişidir. Bu ailelerin içinde kira yardımı yapılan kişi sayısı 3.008 ve gıda yardımı yapılan kişi sayısı da

İş Gücüne Dayalı Entegrasyonu, ANKASAM Bölgesel Araştırmalar Dergisi, 1/3 (2017), s.275-276.

41 Turhan Çetin, Bulgaristan'dan Göç Eden Türk Nüfusun Dağılımını Etkileyen Coğrafi ve Kültürel Faktörler, s.74-76.

42 Fevziye Maral, "Bulgaristan'dan Türkiye'ye 1989 Göçü", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul 2010, s.66-67.

2.551 kişidir. Ayrıca bu kişilerden 291'i de ilk etapta göçmenler içinde yapılan kamplarda kalmıştır. 1989 yılından 2000 yılına kadar göçmen ailelere 3.898.795.000 Lira kira ve 2.247.263.050 Lira da sosyal yardımlaşmadan olmak üzere toplamda 6.146.058.050 Lira dağıtılmıştır⁴³.

Bulgaristan'dan Türkiye'ye yerleşmiş olan binlerce göçmen, buldukları vilâyetlerde çok sayıda dernekler kurmuşlardır. Bu derneklerden birisi de Kocaeli'nde ikamet eden göçmenlerin kurmuş oldukları İzmit Bal-Türk adlı dernektir. Bal-Türk Balkan Türklerinin haklarını savunmak adına 1985 yılında kurulmuştur. Bal-Türk en temel hedefi Bulgaristan'da yaşayan Türklerle uygulanan eziyetleri Türkiye'ye ve kamuoyuna duyurmak olmuştur. Bu doğrultuda Türkiye'nin birçok şehrinde mitingler düzenlemiştir. Göçmenler Türkiye'ye geldiğinde ise onların topluma adaptasyonlarını sağlamak için faaliyet yürütmeye başlamıştır. Günümüzde ise birtakım hakların geri alınması için çalışmalar yürütmektedir. Derneğin şuan ki Genel Başkanı Dr. Bayram Çolakoğlu'dur. Genel merkezi İzmit'te bulunan derneğin, Karamürsel'de, Körfez'de, Çayırova'da ve Gebze'de şubeleri bulunmaktadır⁴⁴.

Bu derneğin birçok aktivitesi olmuştur. Bu bağlamda, Bulgaristan'ın ülkesindeki Türk azınlığına uyguladığı asimilasyon politikasını protesto amacıyla 17 Kasım 1985 günü Kocaeli'de bir miting ve yürüyüş düzenlenmiştir. İzmit Balkan Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği'nin düzenlediği mitingde Bulgaristan'ın Türk azınlığa uyguladığı baskılar kınanmıştır. Bulgaristan'ı protesto mitinglerinden biri de 29 Aralık 1985 tarihinde İzmir'de yapılmıştır. Balkan Göçmenleri Kültür ve Dayanışma Derneği'nin girişimleriyle düzenlenen mitinge derneğin Ankara, İstanbul, Bursa ve İzmit'te bulunan temsilcileri de katılmıştır. Konak meydanında yapılan yürüyüşte "Ordu Sofya'ya" sloganları atılmıştır⁴⁵.

43 Murat Pınar, "Bulgaristan Türklerinin 1950-1951 ve 1989'da Türkiye'ye Göçlerine İki Göçmen Grubunun Kültürel Özelliklerinin Karşılaştırılması: Bursa Örneği", Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 2014, s.232.

44 Berrak Çeçen, "Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gelen Düzensiz Göçmenlerin Yasallaşma Süreçlerinde Göçmen Derneklerinin Rolü" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2016, s.59.

45 Ayşegül İnginar, "Bulgaristan'dan Türk Göçü (1985-1989)", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010, s.59.

Sonuç

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Bulgaristan'daki Türklerin büyük bir bölümü Türkiye'ye göç etmek için yoğun çabalar içinde olmuşlardır. 1950'den itibaren Bulgaristan'dan başlayan göçlerle Türkiye'ye kitleler halinde ciddi göçler yaşanmıştır. Sonuç olarak, 1950'den başlayarak 1968-1969 ve 1989 dönemlerinde binlerce Bulgar Türkünün anavatana yerleşme süreci yaşanmıştır. Bunların sonucunda 1945-1951 arası 102.208, 1969-1980 arası 130.000, 1981-1990 arası 278.000 ve son olarak da 1991-1992 arasında 21.042 olmak üzere toplamda 590.339 Türkiye'ye göç yapılmıştır.

Cumhuriyet'in ilanından Balkanlardan yapılan yoğun göçler neticesi, Türkiye'ye gelen göçmenlerin büyük bir kısmının yerleştiği vilâyetlerden birisi Kocaeli'dir. Bu bağlamda 1950 göçleri sonucu Kocaeli'ne ilk etapta 1.900 kişi yerleşmiştir. Daha sonra 1968-1978 döneminde yapılan göçlerle birlikte yeniden Kocaeli'ne çok sayıda göçmen gelmiştir. Böylece bu yeni gelen göçmenlerle beraber Kocaeli'ne gelen toplam göçmen sayısı 25.489 kişi olmuştur. 1989 yılında Türkiye'ye Bulgaristan'dan gelen göçmen sayısı 281.059'dur. Bunun 25.489'u yani % 9,1'i Kocaeli'ne yerleşmiştir.

1950'den 1989 yılına kadar Bulgaristan'dan göçlerin devam ettiği Kocaeli'nde başta konut olmak üzere çok sayıda problemler yaşanmıştır. Bu konuda başta Hükümet ve Kocaeli Valiliği olmak üzere resmi kurum ve kuruluşlardan yapılan destek ve yardımlarla bu sorunlar çözülmeye çalışılmıştır. Bu yolla Kocaeli genelinde göçmenler için çok sayıda evler yapılmış ve bu evler göçmenlere dağıtılmıştır. Hatta İzmit ve civarındaki yerlerde göçmen adıyla anılan mahalleler bile inşa edilmiştir. Bunun dışında göçmenler Kocaeli'nin toplumsal, kültürel ve ekonomik alanlarda gelişmesinde etkili olmuşlardır.

KAYNAKLAR

Gazeteler

1. Azim
2. Bizim Şehir
3. Demokrat Kocaeli
4. Hürsöz
5. İstiklal
6. Milliyet
7. Resmi Gazete
8. Türk Yolu

Araştırma ve İnceleme Eserleri

9. ÇAPA, Mesut, Yunanistan'dan Gelen Göçmenlerin İskânı, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu, 5 (1990), ss.49-69.
10. ÇEÇEN, Berrak, "Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gelen Düzensiz Göçmenlerin Yasallaşma Süreçlerinde Göçmen Derneklerinin Rolü" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2016.
11. ÇETİN, Turhan, Bulgaristan'dan Göç Eden Türk Nüfusunun Dağılımını Etkileyen Coğrafi ve Kültürel Faktörler, Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÜCAUM) VI. Ulusal Coğrafya Sempozyumu Ankara, ss.71-82.
12. ÇULHA, İbrahim, Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Süreci (1950-1951), *Akademik-DER Dergisi*, 1 (2017), ss.51-71.
13. ÇOLAK, Filiz, Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951) , *Tarih Okulu Dergisi*, 14 (2013), ss.113-145.
14. DEĞERLİ, Esra Sankoyuncu- KARAKUZU, Hasan, 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Türk Göçü, *Akademik Bakış Dergisi*, 57 (2016), ss.313-342.
15. EKİCİ, Süleyman- ÖNCEL, Gökhan, Göç ve İnsan, *Birey ve Toplum Dergisi*, 5/9 (2015), ss.9-22.
16. GOULARAS, Gökçe Bayındır, 1923 Türk-Yunan Mübadelesi ve Günümüzde Mübadil Kimlik ve Kültürlerin Yaşatılması, *Alternatif Politika*, 4-2 (2012), s. 129-146.
17. İNGİNAR, Ayşegül, "Bulgaristan'dan Türk Göçü (1985-1989)", (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010.
18. KORKMAZ, Nuri- ÖZTÜRK, Ayhan, Bulgaristan Türklerinin Göç Süreci ve Göçmenlerin Türkiye'deki İskân ve İş Gücüne Dayalı Entegrasyonu, *ANKASAM Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 1/3 (2017), ss.268-289.
19. MARAL, Fevziye, "Bulgaristan'dan Türkiye'ye 1989 Göçü", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İstanbul 2010, s.66-67.

20. ÖZCAN, Kaan Emre, “Soğuk Savaş Döneminde Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göçü: Bursa Örneği”, *Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü*, Ankara 2016.
21. PINAR, Mehmet, 1950-1951 Bulgaristan’dan Türkiye’ye Göçlerde Demokrat Parti’nin Göçmen Politikası, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 30/89 (2014), ss.61-94.
22. PINAR, Murat, “Bulgaristan Türklerinin 1950-1951ve 1989’da Türkiye’ye Göçlerine İki Göçmen Grubunun Kültürel Özelliklerinin Karşılaştırılması: Bursa Örneği”, *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bursa 2014.
23. TOPARLAK, Bahar, “Bulgaristan Türklerinin 1950-1951 Göçüve Trakya’da İskânları”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Edirne 2018.
24. TAHİR, Nuri Ali, Bulgar Komünist Partisi ve Bulgaristan’daki Türklere Yönelik Asimilasyon Politikası, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8/41 (2015), ss.578-587.
25. TÜMTAŞ, Mim Sertaç-ERGÜN, Cem, Göçün Toplumsal ve Mekânsal Yapı Üzerindeki Etkileri, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21/4 (2016), ss.1347-1359.
26. Yurt Ansiklopedisi, “Kocaeli” Maddesi, *İl İl Türkiye, Dünü, Bugünü, Yarını*, c.VII, İstanbul: Anadolu Yayınları, İstanbul 1983.

KARTEPE SUMMIT

KARTEPE SUMMIT

YEREL BASININ GÖÇE BAKIŞI

TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİ SİĞINMACILARIN BASIN-YAYIN FAALİYETİ: HARMAL GAZETESİ ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Mahmut KAYA

Harran Üniversitesi

mahmutkaya@harran.edu.tr

ÖZET

Suriye'de yaşanan çatışmalar 3,5 milyon civarında Suriyelinin Türkiye'ye sığınmasına yol açtı. Söz konusu zaman içerisinde ev sahibi toplum ile göçmen kitlesi arasında çeşitli düzeyde ilişkiler geliştiği gibi Suriyeli sığınmacılar da kendi içerisinde örgütlenerek iş, ticaret, sivil toplum, edebiyat, sanat ve basın-yayın gibi alanlarda birtakım faaliyetler gerçekleştirmektedir. Özellikle basın-yayın faaliyetleri göç sürecinde önemli fonksiyonlar üstlenir. Basın-yayın faaliyetleri, göç edenler, ev sahibi toplum ve küresel düzeyde iletişim ve etkileşimin merkezi bir aracıdır. Bu iletişim, yerel, ulusal ve küresel boyutta bilgi ve haber akışını sağlayan önemli bir kanaldır. Göçmen topluluğun kamusal alana girişi, topluluk içi/dışı haberleşme ve enformasyon, topluluk bilincini canlı tutma, politik ve ideolojik söylem ve propaganda imkanı, göç edenlerin ev sahibi topluma entegrasyonu, kültür ve sanat yoluyla rehabilitasyon basın yoluyla gerçekleşen göç sürecinin kritik olanaklarıdır.

Bu çalışma, Suriyeli sığınmacılar tarafından çıkarılan Harmal adlı gazete örneğinde Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların basın-yayın faaliyetini konu edinmektedir. Harmal gazetesi hem basılı hem de elektronik olarak çıkmaktadır. Türkiye'deki akademik çalışmalar genelde Suriyelileri Türkiye medyası üzerinden analiz ederken bu çalışmanın ayırt edici özelliği Suriyeli sığınmacılarınca Şanlıurfa'da çıkarılan ve kendi alanında tek olan Harmal adlı gazete üzerinden sığınmacıları ve onların problemlerini ele almasıdır. Araştırmanın temel amacı, gazetenin bir basın-yayın aracı olarak göç esnasında nasıl bir misyon üstlendiği, göçmenlere ne gibi imkânlar sağladığı, sosyal bir bağlantı aracı olarak gazetenin fonksiyonlarının neler olduğunu ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışma nitel yöntem bakış açısına sahiptir. Araştırmada veri toplama tekniği olarak görüşme ve doküman analizi tercih edilmiştir.

Bu amaçla 2014 yılından itibaren yayın hayatına başlayan ve 2018 Ağustos itibariyle 79. sayısına ulaşan Harmal gazetesinin yedi sayısı incelenerek gazetenin manşet, sürmanşet ve köşe yazıları temalaştırılmıştır.

Araştırma bulgularına göre Suriyeli sığınmacılarca çıkarılan Harmal adlı gazete haberleşme ağı, propaganda, enformasyon, kültür-sanat, tampon işlev ve göçmen entegrasyonu bakımından stratejik bir misyon aracıdır. Gazetede ki manşet, sürmanşet ve köşe yazıları söylem ve temsillerle Suriye'deki devrim, savaşın trajedisi, rejim ve milis gruplar eleştirisi, göçmenlerin yaşam hikâyeleri, Arap ülkelerinin tutumları, Suriye'deki etnik ve siyasi grupları değerlendirme, Şanlıurfa'nın sosyo-kültürel yapısı hakkında yerel ve küresel takipçilerine bilgi ve haber akışı sağlamaktadır. Gazete aynı zamanda haber yapım stratejisinde seçici davranarak yerli halkla Suriyeli sığınmacılar arasında uyum ve huzur açısından tampon bir fonksiyon görmektedir. Göçmen basın-yayın faaliyetlerinin incelenmesi, sığınmacıların sosyal temas, bağlantı kurma, entegrasyon ve politik kimlik inşa etme stratejilerini anlama ve göç politikaları geliştirme açısından göç ve medya literatürüne önemli katkılar sağlayacaktır.

Anahtar Kavramlar: Göç, Suriyeli Sığınmacılar, Gazetecilik, Harmal, Şanlıurfa.

Giriş

Gazete, televizyon, dergi vb. basın-yayın faaliyetleri ev sahibi toplumlar kadar göçmen gruplar için de önemli fonksiyonlar taşır. Göçmenlerin hem kendi toplulukları hem de dış topluluklarla iletişim ve etkileşimi basın yayın araçlarıyla gerçekleşir. Bu bağlamda kitle iletişim araçlarının beş temel işlevi olduğu kabul edilir. Birincisi; tiyatro, dans, sanat, edebiyat, müzik, spor ve oyun gibi programlarla toplumu eğlendirmek, hoşça vakit geçirmesini sağlamak ve eğlendirmek. İkincisi; toplumu fiziki ve sosyal çevrede olup biten gelişmeler, sorunlar, olaylar, olgular, durumlar, hakkında haber programları yaparak bilgilendirmek. Üçüncüsü; toplumsal süreçler içinde grup kimliğinin oluşumuna yardımcı olacak kültürel programlar yapmak, bir toplumdaki kültürel sürekliliği devam ettirmek temelinde yayınlar yapmak ve toplumu yeni toplumsal normlar, kültürel değişimler konusunda hazırlamak gibi kültürel işlevi yerine getirmek. Dördüncüsü; bir toplumdaki farklı grupları, toplulukları birbirleriyle etkileşim içerisine girmelerini sağlayarak gruplar arası entegrasyonu, toplumsallaşmayı gerçekleştirmek, ortak bi-

linç ve düşünce birliğini oluşturmak. Beşinci olarak da siyasal işlevi yerine getirmek; siyasal konularda kamuoyu oluşturmak, medya programlarında farklı görüşlerin temsilini sağlamak ve kamuoyu önderlerine, siyasi aktörlere eleştiri yöneltmek ve denetlemektir (Çamdereli'den akt. Hayır, 2016, s. 4). Enformasyon, iletişim, propaganda, sosyal ağlar kurma, göçmen kültürünü ve kimliğini muhafaza için televizyon, gazete ve dergiler vazgeçilmez araçlardır. Benzer şekilde göçmenlerin ev sahibi toplumla sosyal köprüler kurma, entegrasyonu sağlama ve çatışmaları önleme aracı olarak basın yayın faaliyetleri kolaylaştırıcı unsurlardır. Dolayısıyla televizyon, gazete ve dergi benzeri araçlar göç edenler, ev sahibi toplum açısından yerel, bölgesel, ulusal ve küresel düzeyde iletişim ve etkileşimin odak merkezidir. Bu iletişim ve etkileşim grup içi ve gruplar arası, bilgi ve haber akışını sağlayan önemli bir kanaldır. Bu mekanizmalar sayesinde göçmenler gurbette kendileri için kamusal alana giriş kapıları edinmiş olurlar. Gazete, göç eden grupların kullandığı en yaygın basın yayın aracıdır. Topluluk bilincini canlı tutma, politik ve ideolojik söylem ve propaganda imkanı, göç edenlerin ev sahibi topluma entegrasyonu, kültür ve sanat yoluyla rehabilitasyon gazete yoluyla gerçekleşen göç sürecinin olanaklarıdır.

Medya, sahip olduğu internet, televizyon, gazete, reklamlar, vs. aracılığıyla yaygın ve etkileyici bir güce sahiptir. Medya hem yansıtıcı hem de destekleyici olarak kamuoyunu etkileyebilmekte, önyargı ve mitlerle örülmüş yanlışlıklara karşı direnç sağlayabilmektedir. Dahası medya ve kamuoyu arasındaki ilişki, konu hakkında hükümet ve kamuoyunun kararlarını belirlemede etkili olmaktadır (Kolukırık, 2009, s. 6). Medyanın yapısı ile ilgili yapılan akademik çalışmalar toplumun inşa ve yönlendirmesinde medyanın önemli işlevlere sahip olduğunu göstermektedir. Temsil, mesaj ve söylemlerde medya olumlu veya olumsuz kurgulama gücüne sahiptir. Nitekim yapılan araştırmalarda özellikle göçmenler medyanın derin bir kurgulamasına maruz kalmaktadır. Glasgow Medya Çalışmaları Grubu'ndan Greg Philo ve Liza Beatie göçmenlerle ilgili yaptıkları okuyucu algıları çalışmalarında, televizyon haberlerinde ortaya çıkan başlıca temaları ve bu temaların hikâye oluşturma süreçlerini incelemekte ve göç sürecinin çoğunlukla negatif bir perspektif içerisinde sunulduğu sonucuna varmaktadırlar. Van Dijk Avrupa'da yaşayan göçmenler hakkındaki ırkçı söylemi besleyen dört başlık belirlemektedir: "Onlar farklıdır", "Uyum sağlamazlar", "Olumsuz eylemlerde yer alırlar" ve "Sosyal-ekonomik menfaatlerimizi tehdit ederler". Bu olum-

suz temsillerin işlevine gelince, söz konusu temsillerin ev sahibi ülkelerdeki sert göçmen politikalarının yasallaşmasında, meşrulaştırılmasında ve ekonomik kısıtlamaların uygulanmasında gayet kullanışlı oldukları açıktır. Ayrıca ev sahibi ülkelerdeki siyasi ve ideolojik çekişmelerde bu temsillerin bir araç olarak kullanılması (ya iktidarın meşrulaştırılması ya da muhalefet edilmesi anlamında) kaçınılmazdır (Efe, 2015, s.11). Dolayısıyla içinde yaşadığımız dünyayı anlamının bir yolu olarak haber, toplumdan ve kültürden ayrı düşünülemez. Aksine haberler gruplar içinde ilişki kurma şekillerimizde (sosyal boyut) ve içinde yaşadığımız dünyaya ilişkin tanım ve değerlendirmemizde (kültürel boyut) meydana gelen değişikliklerin önemli göstergelerinden biridir (Bennet, 2000, s. 31). Haberlerin dayandığı araç olan dil, toplumu anlamada ve çözümlemede önemli bir alandır. Dil toplumun yorumlayanıdır ve toplumu içerir (Çamdereli, 2002, s. 462). Nitekim kurgusal metin olan haberlerin diğer kurgusal metinler gibi bir söylemi bulunmaktadır. Bu söylem içinde, bir yandan haberin söyleminin içinde yer alan anlatımla olaylar/gerçekler kurulup canlandırılmaktadır. Diğer yandan ise, haberlerin söylemi içinde egemen söylemler doğallaşmış, egemen ideoloji yeniden kurulmakta ve haberler anlatıcı tarafından kurgulanmaktadır. Gazetelerde, başlıklar, alt başlıklar, flaş/özet girişler, cümleler, spotlar, fotoğraflar, haberde anlatıcının ideolojisini yansıtmaktadır. Haber, iktidar seçkinlerinin görüşlerini yansıtmalarının yanında, aynı zamanda bir söylem olarak, haber kaynakları, anlatıcı ve hedef kitle arasında kurulan bir diyalogdur (Tokgöz'den Akt. Mora, 2008, s. 4).

Türkiye'deki akademik çalışmalarda genellikle Suriyeli mültecilerin Türk medyasında temsil ve söylem düzeyinde nasıl ele alındığı, medyanın dili, mültecilere yaklaşım gibi bağlamlarda incelenmektedir. *Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı (2017)* adlı çalışmada mülteciler konusu Türkiye medyası tarafından –özellikle de Avrupa'daki medya ile karşılaştırıldığında- çok büyük ölçüde göz ardı edilen bir konu olduğu, haberlerde kullanılan dilde zaman zaman “kaçak mülteciler”, “yasadışı yollarla sınırdan geçen kaçaklar” gibi nitelermelere de yer verildiği, bir anlamda mültecilerin “suçlu” olarak sunulduğu gözlemlendiği tespit edilmiştir (Erdoğan, Kavukçuer ve Çetinkaya, 2017).

“Suriyeli sığınmacılar” ve “Suriyeli mülteciler” anahtar kelimeleri kullanılarak beş ulusal gazeteden (“Hürriyet”, “Sabah”, “Sözcü”, “Post”a ve “Zaman”)

elde edilen haberlerin incelenmesi ile üretilen *Türk Basınında Suriyeli Sığınmacı Temsili Üzerine Bir İçerik Analizi (2015)* adlı çalışma sonucunda elde edilen bulgular göstermektedir ki Türk basınında sığınmacılarla ilgili bakış açısı genel olarak olumlu ya da yansızdır. Olumlu veya olumsuz bakış açısına sahip haberlerin gazetelere göre dağılımı, gazetelerin siyasi duruşu ve bu duruşun Suriyeli sığınmacılarla ilgili yasa koyuculara yakınlığı ve uzaklığı ile ilgilidir. Çalışmanın metin ve görsel içerik analizleri Türk basınındaki Suriyeli sığınmacı temsili sığınmacıyı en çok sığınmacıların günlük hayatlarında karşılaştıkları zorlu koşullar dâhilinde ele almakta ve sığınmacı en çok “sığınmacı sorunları” temalı konular dâhilinde işlenmektedir. Sığınmacıların temsiliinde ikinci sırada “yardım” teması gelmekte ve sığınmacıların yardım edilmesi gereken mağdur kitleler olarak temsillerinde bu temanın rolü önemlidir. Yoksulluk ve yardım temalarının ardından sığınmacı temsillerinde en sık tekrarlanan bir diğer tema “tehdit” temasıdır. Sığınmacılar Türk Basınında çeşitli konular etrafında tehdit olarak temsil edilmektedir (Pandır, Efe ve Paksoy, 2015).

Başka bir araştırmada Türkiye’deki televizyonlar inceleme konusu yapılmış ve dört televizyon kanalının ana haber bültenleri araştırmada örneklem olarak seçilmiştir. Bu televizyon kanalları, büyük sermaye gruplarına ait olan ve “yeni liberal” ideolojiyi temsil eden Show TV ve Kanal D, dini söylemlerin yaygın olarak kullanıldığı “yeni muhafazakâr” ideolojiye sahip Kanal 7 ve “sol” ideolojiye (sosyal demokrat) sahip Halk TV’dir. Çalışmada, Türkiye’deki Suriyeli mültecileri konu alan 129 habere yer verilmiştir. Mültecilerin Türkiye’deki televizyon ana haber bültenlerindeki temsili incelenmiştir. İncelenen televizyon kanalları, mülteci sorunuyla ilgili haberlerinde “olumsuzlayıcı” bir içeriğe sahip olmaları noktasında benzeşmektedir. İncelenen kanallar, “mülteci sorunun haberlerde dram ve adli olay/suç üzerinden kurulması, normalleştirilmesi, sosyal bağlamdan koparılması/ bireyselleştirilmesi” gibi konularda da benzer tutuma sahiptir. Televizyonların ana haber bültenlerinde mültecilerle ilgili olarak en fazla yer bulan haberler, mültecilerin Batı ülkelerine gitmek amacıyla çıktıkları yolculuk sırasında ölmeleri ya da yaşadıkları trajik olaylarla ilgilidir. Haber bültenlerinde “ekonomik yük” söylemi yaygındır. Ekonomik yük söylemi, hükümetin kayıt dışını önleyerek bu yükü azaltacağı iddiasıyla hükümeti desteklemek için kullanıldığı gibi, hükümetin mülteci politikalarını eleştiren haberlerin de temel unsurlarındandır. Mülteciler mağdur “kitleler” ve “yığınlar” olarak temsil edilirken,

sayılarının vurgulanması incelenen tüm kanallarda sıkça görülen bir temsil biçimidir. Mültecileri nitелеmek için kullanılan ‘yasadışı’ ve ‘kaçak’ kelimelerinden özellikle “yasadışı” kelimesi, yalnızca yasanın ihlal edilmesi olarak değil, aynı zamanda mültecileri suçla ilişkilendirir bir halde kullanılmaktadır. Türkiye’ye göç edenlerin tanımlanmasıyla ilgili yasal mevzuattaki karışıklığın haber metinlerine yansıdığı saptanmıştır. Birbirlerinden farklı içerik ve anlam taşıyan ‘mülteci’, ‘sığınmacı’, ‘göçmen’ kavramları birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Mültecilerle ilgili haberlerin bülten içindeki sıralaması, öncesinde ve sonrasında yer alan haberlerin konusu incelendiğinde de sorunlu bir yaklaşım göze çarpmaktadır. Haberlerin tamamında artalan ve bağlam bilgisi yetersizdir. Mülteci sorunun nedenleri ve sorunun çözümüne ilişkin bilimsel verilere ya da değerlendirmelere de haberlerde yeterince rastlanmamıştır (Boztepe, 2017).

“Youtube” adlı sosyal paylaşım sitesinde Türkiye’deki Suriyelilerin nasıl temsil edildiği konusunu inceleyen bir araştırmada Suriyelilere ilişkin olarak 2017 yılının ilk altı ayı içerisinde Türkiye kaynaklı veya Türkçe olarak Youtube üzerinden yayınlanan ve halen yayında bulunan video başlıkları ve içeriklerinde “Suriyeli” ve/ya ‘Suriyeli göçmen’ kelimesi içeren Türkçe içerikli video paylaşım sayısı 11.844 olarak belirlenmiştir. Bunlar arasında kişisel video paylaşım sayısı 6.253 olup, kurumsal paylaşım sayısı ise 5.591’dir. Karma yöntem kullanılarak nitel ve nicel veri analizine dayalı bulguların elde edildiği araştırmada video başlık cümlelerinin, görsel içeriklerin ve videoların kapsamı esas alındığında kişisel olarak video paylaşımı yapanlardan 616’sının Suriyelilere karşı olumsuz tutum sergilediği, 182’sinin olumlu tutum sergilediği ve 65’inin de çekimser kalarak nötr tutum sergilediği ifade edilmiştir. Youtube’daki videolarda olumsuz tutum sergileyen 616 kişinin 512’si Suriyelilere karşı (savaşta kaçma, cihattan kaçma, ideal Müslüman olamama nedenleri ve “Arap önyargısı” nedeniyle) öfke duyarken, 91’i (nüfus artışı, işsizlik, toprak kaybı, yurttaşlıkta eşit/daha fazla haklar talebi ve var olan devlet desteğinin bölüşülmesi arzusu gibi gerekçelerle) birlikte yaşamaktan korku duyduklarını doğrudan veya dolaylı olarak ifade etmekte; analize konu videolardan 13’ünde ise (Suriyelilerin hijyene değer vermedikleri, cinselliğe düşkün oldukları düşüncesiyle) iğrenme duygusunun öne çıktığı tespit edilmiştir. Aynı araştırmaya göre olumlu tutum sergileyenlerin 168’i Suriyelilerle ilgili olarak (çocuk ve kadınların mağduriyeti, kayıp ve travmalar, Müslüman kimliğine yönelik küresel saldırı algısı, hicret

metaforundan Ensar/Muhacir tanımlamasına bağlı) üzüntü duymakta; 14'ü ise (istiklal marşı söyleme, yeni doğan Suriyeli çocuklara Türk isimlerinin verilmesi, Türk kültürüne entegrasyon koşullarıyla) bir arada yaşamaktan mutluluk duymaktadır. Olumsuz tutum sergileyenlerin kullandıkları imgelelerin şunlar olduğu tespit edilmiştir: 'Dilenci', 'savaşta kaçan/vatan haini', 'tembel', 'pis', 'tacizci', 'dolandırıcı', 'polise direnen', 'Osmanlı'yı arkadan vuran', 'terörist' şeklindedir. Aynı araştırmaya göre, analize konu videolarda kullanılan olumlu imgeler ise; 'insan', 'yetim', 'Müslüman kardeş', 'misafirler', 'yürekleri acı salan', 'zulümden kaçan', 'dönmek isteyenler' şeklindedir. Dolayısıyla, Türkiye'de sosyal medyada 'Suriyeli' imajı ve stereotipinin olumsuz yüklemelerle inşa edildiği ortaya çıkmaktadır (Akt. Taştan, İrdem, ve Özkaya, 2018, s. 27-28).

Görüldüğü üzere Suriyeli sığınmacılara yönelik akademik basın yayın çalışmaları genel olarak Suriyeli sığınmacıların Türkiye medyasında nasıl yer aldığı ya da sığınmacıların bu alandaki medyaya karşı tutum ve davranışlarını tartışmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların göçmen medyası olarak nasıl bir konumlanma içerisinde olduğu ne tür faaliyetlere odaklandığı, görsel ve yazılı medya araçlarını ne amaçlarla kullandığı pek akademik çalışma konusu yapılmamıştır. Bu çalışmada inceleme konusu yapılan Harmal gazetesinin göçmen medyasını tanıma, anlama bakımından önemli bir yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Konusu ve Amacı

Bu çalışma, Suriyeli sığınmacılar tarafından çıkarılan Harmal adlı gazete örneğinde Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların basın-yayın faaliyetini konu edinmektedir. Harmal gazetesi hem basılı hem de elektronik olarak çıkmaktadır. Türkiye'deki akademik çalışmalar genelde Suriyelileri Türkiye medyası üzerinden analiz ederken bu çalışmanın ayırt edici özelliği Suriyeli sığınmacılarınca Şanlıurfa'da çıkarılan ve kendi alanında tek olan Harmal adlı gazete üzerinden sığınmacıları ve onların problemlerini ele almasıdır. Araştırmanın temel amacı, gazetenin bir basın-yayın aracı olarak göç süreci ve sonrasında nasıl bir misyon üstlendiği, göçmenlere ne gibi imkânlar sağladığı, sosyal bir bağlantı aracı olarak gazetenin fonksiyonlarının neler olduğunu temalarla betimlemektir.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışma nitel yöntem bakış açısına sahiptir. Araştırmada veri toplama tekniği olarak doküman analizi ve bireysel görüşme tekniği tercih edilmiştir. Doküman analizi tekniğinde yazılı bir materyali araştırma açısından anlamlı hale getirmenin yolu söz konusu materyali belirli bir standarda göre yeniden düzenlemektir. Tipik bir nitel araştırmada tema veya kategoriler iki şekilde oluşturulabilir: Araştırmacı, araştırma problemi ile ilgili alan yazını tarayarak bu kategorileri oluşturabilir veya tema veya kategoriler verinin analizi sırasında araştırmacı tarafından oluşturabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 246) Bu çalışmada ikinci yol tercih edilmiş olup içerik analizi yoluyla manşet sürmanşet ve köşe yazılarındaki kavramların temalaştırılması sağlanmıştır. Bireysel görüşme tekniği ile gazetenin kurucusu ile tercüman aracılığıyla 5 Ağustos 2018 tarihinde derinlemesine bir mülakat yapılmış gazetenin kuruluş amacı, tarihçesi, yayın hayatında karşılaşılan zorluklar vb konularda bilgiler derlenmiştir. Harmal gazetesi ciltli olarak kurucuda bulunmakla birlikte aynı zamanda web ortamında dijital arşivi de bulunmaktadır. 2014 yılından itibaren yayın hayatına başlayan ve 2018 Ağustos itibariyle 79. sayısına ulaşan Harmal gazetesinin yedi sayısı (1,2,10,20,30,78,79) tercüman yardımıyla incelenmiştir. Söz konusu sayılar bilinçli olarak tercih edilmiştir. Bunun nedeni gazetenin kuruluş, gelişim ve son güncel sayılarında nasıl bir değişim süreci takip ettiğini belirlemektir. Yapılan taramada gazetenin manşet (7), sürmanşet (7) ve köşe yazıları (68) temalaştırılmıştır.

Harmal Gazetesinin Tarihçesi

Harmal gazetesi kurucusu ile yapılan görüşmede gazetenin 2013'te Rakka'da Menazi (Yuva) adlı dergi ile yayın hayatına başladığı ifade edilmiştir. 15 gün aralıkla yayın yapan dergi Daeş'in 2014 yılında Rakka'ya saldırmasıyla kesintiye uğramıştır. Kurucu ekip, önce Gaziantep'e çok kısa süre sonra da Urfa'ya göç etmiştir. Daha sonra üç arkadaş Şanlıurfa'da Harmal gazetesini çıkarmaya karar vermişler. Üçü de Rakkalı, sermayeleri ortak, ilk üç sayıyı ceplerinden masraf ederek basmışlar. Akabinde Norveç'ten bir Suriyeli yardımseverin desteği ve daha sonra Suudi Arabistan'dan iki yardımseverin desteği ile gazete yayın hayatına devam etmiş. Şu an 11 kişilik bir ekiple işler yürütülüyor. Kurucusu Mecid, Rakkalı, roman, hikâye ve köşe yazarı. Kuveyt, Beyrut gibi Arap ülkelerindeki gazete ve dergilerde yazılar yazmış. 35 yıllık yazar. Gazeteyi çıkarmadaki amacı şöyle ifade edi-

yor: “Muhafız yazar ve gazeteciler olarak Suriye meselesini dünya kamuoyuna duyurmak.” Gazete, genelde Arapça, ancak İngilizce ve Türkçe yazı ve haberler de mevcut. Genel olarak tarandığında gazetede politika, din, kültür, sanat, edebiyat vd. alanlarda yazı ve haberler göze çarpmaktadır. Gazete ekibi kendisini; “biz kültürlü, liberal demokratlar olarak tarafsız. Herhangi bir dini veya siyasi ekolden değiliz.” şeklinde tanımlıyor. Gazete yerel, ulusal ve küresel düzeyde etkilere sahip.

Mecid, gazetenin çok büyük etkilerinin olduğunu ifade ediyor. Türkiye içinden İstanbul, İzmir, Adana, Mersin, Antep Hatay ve dünya genelinde birçok ülkede okuyucu kitlesi var.

Foto-1: Harmal gazetesi yazarlarından bazı örnekler.

Mecid'in uluslararası sosyal ağları sayesinde Tunus, Cezayir, Irak, Fas, Filistin gibi birçok ülkeden 150 dolayında yazar var.

Harmal Gazetesinin Söylemi

Medya araçları genel olarak ideoloji ve düşüncelerin kamuoyuna taşıyıcısıdır. İdeolojiler, dil kullanımı yolu ile edinilmekte ve dil kullanımı yolu ile aktarılmaktadır. İdeolojik fikirlerin birçoğu ya aileden, arkadaşlardan başlayarak diğer grup üyelerinden ya da dinleyerek, okuyarak ve izleyerek öğrenilmektedir. Böylece ideolojiler, söylemler yolu ile ifade edilmekte ve toplumda yeniden üretilmektedir. Söylem, anlamın dil içinde hareket etmesi ile ortaya çıkmaktadır. İdeoloji ise, bu anlamın belli kişi ve gruplar lehine nasıl

harekete geçirildiği ile ilgilenmektedir (Mora, 2008, s. 5). Politik, dini, kültürel söylemleri inşa etmenin önemli bir aracı elbette ki medyadır. Gazeteler gerek Türkiye’de ve gerekse dünya genelinde uzun yıllar politik ve ideolojik sosyalleşmeye önemli katkılar sağladı yöntemi görece değişse de halen de sağlamaya da devam ediyor.

Haber metinlerinin üretimi, haberin söylemi, gazeteciliğin günlük pratikleri içinde, gazetecilerin profesyonel ideolojileri içinde, haber metinlerinin üretildiği somut tarihsel koşullar ve üretim içinde ve medyanın ekonomi politikası içinde yapılır. Haber metin çözümlerinde iki eğilimden yararlanılmaktadır. Bunlardan ilki içerik çözümlenmesi tekniğidir. Bu teknikte, görünen anlam üzerinde yoğunlaşan pozitivist eğilim, açık/manifest anlamlardan yola çıkmaktadır. İkinci eğilim ise, haberi söylem olarak ele alan eleştirel eğilimdir. Bu ikinci eğilim, eleştirel dilbilim ve eleştirel söylem çözümlenmesi yaklaşımları ile birlikte gelişmiştir. Söylem çözümlenmesi bağlama ilişkin bir çözümlenmedir. Var olan güç/iktidar ilişkilerinin söylem içinde nasıl kurulduğunu açıklamaya yönelirken, bu ilişkilerin eleştirisinden yola çıkmaktadır. Çıkış noktası medya metinleri değil, toplumsal yapıdır. Bu ilişkilerin dil ve söylem içinde kurulma biçimlerinin açığa çıkarılmasını hedeflemektedir. Bu amaçla özneyi bir anlamlandırma süreci olarak ele almakta ve özne konumlarının da iletişimsel süreç içinde oluştuğunu vurgulamaktadır (Mora, 2008, s. 6-7). Araştırma konusu olan Suriyeli sığınmacılarca çıkarılan Harmal gazetesinin işlevini belirlemek üzere ilgili sayılar birtakım sorularla ele alınmıştır. Örneğin gazete, nasıl bir söylem inşa etmekte, yayın politikaları ile neyi hedeflemekte, hangi konular ne sıklıkla vurgulanmakta, Suriye savaşı özelinde politik, dini ve ideolojik olarak nasıl bir pozisyonda konumlanmaktadır? Tüm bu sorular bağlamında Harmal gazetesi incelenmiş ve dört tema ile gazetenin genel yayın çizgisi ve söylem çerçevesi belirlenmiştir. Bu bağlamda temalar şöyledir;

- 1-Savaş
- 2-Politik / ideolojik söylem
- 3-Göç/Mültecilik ve Türkiye’deki Suriyeliler
- 4-Kültür ve Sanat

1. Tema: Savaş

Arap Baharı sonrasında başlayan çatışmalar malum olduğu üzere Suriye’de çok boyutlu bir iç savaşa dönüştü. Bir yandan yerel ve ulusal taraflar diğer yandan küresel düzeyde devletler ve örgütler söz konusu savaşın tarafları olup Suriye probleminin girift hale gelmesini sağladılar. Harmal gazetesinin manşet, sürmanşet ve köşe yazıları da söz konusu duruma yeterince ışık tutmaktadır. Gazetede ön plana çıkan temaların belki de en önemlisi Suriye savaşı ve savaşın yol açtığı, dramdır.

Foto-2: Harmal Gazetesinde Savaşın Temsili

Gazetenin manşetlerine bakıldığında örneklem olarak seçilen yedi manşet ve sürmanşetin altısının savaş temasına ayrıldığı görülmektedir. Katliam, toplu mezar, dramatik ölümler, manşetten okuyucuya sunulmakta rejim güçlerinin acımasız savaş taktikleri dünya kamuoyuna taşınmak istenmektedir.

Manşet	Sürmanşet
“Tel Abyad Caddesinde Katliam”	“Hama Katliamından Duma Katliamına”
“Suriyeli Mülteciler; Sabrederek Ölümünden Kahrolarak Ölüme”	“Rejim Savaş Uçakları El Bab’ı Varil Bombalarıyla Bombalıyor”
“Duma’daki Katliam”	“Koalisyon Uçakları Rakkayı Bombalıyor”
“Zebedani ve Guta’nın İki Şehri Ateş Altında”	“Türkiye Zeytin Dalı Harekatına Başladı”
“Guta’da Katliam ve Ölüm”	“Yıkım ve Kan”
“Rakkada Toplu Mezar Bulundu”	“Suriye Devriminin 7. Senesi ”

Gazetede savaş temasına ayrılan görsellerde çocuk ve yaşlılara yer verilmesi özellikle siviller ve savaşta koruma altında olması gereken kesimlere karşı özensiz olunduğu imajını vermek istemektedir. Nitekim yaralı, ölmüş bedenlerin imajı, yüzde ve bedende kanlı bölgelere odaklanılması savaşın acımasızlığını teşhir etmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla hem imaj hem de metinlerle savaşın trajedisi ön plana çıkarılmaktadır.

Köşe Yazıları
“Suriye Cehennemi ve Beklenen Cennet”
“Suriyeli Çocuklar Savaşın İçinde”
“Rakka’daki Çatışmalar”
“Suriye’deki Kanlı Mücadele”
“Suriye’deki Kurbanlar”
“Suriyeliler İftarlarını Bombaların Altında Ölüm Acısıyla Açıyorlar”
“Ateş Kuşağı”
“Sivillerin Ölümünü Durdurun”
“Başı felç olan çocuk (Savaş mağduru Suriyeli çocuk)”

“Savaşın Başka Bir Çeşidi “

“Doğu Guta “

“Ateşin kenarında hayata tutunmak”

Köşe yazılarında gazete yazarları savaş ve sonuçlarını daha detaylı ele alıp değerlendirmektedir. Yukarıdaki başlıklarda da görüldüğü gibi çocuklar, çeşitli şehirlere yoğunlaşmış saldırılar, dini ibadetlere savaşın yansıması, savaş sonucu yaralanma ve engellilik halleri ayrıntılı olarak köşelerde tartışılmaktadır. Böylelikle çeşitli argüman ve mesajlarla Suriye’de yaşanan savaşın yol açtığı sonuçlar ele alınmaktadır.

2. Tema : Politik/ İdeolojik Söylem

Siyasi ve ideolojik söylemleri yaymanın en genel araçlarından biri kitle iletişim yollarına başvurmaktır. Gazete ve dergiler özellikle politik ve ideolojik argümanları topluma yaymanın kritik araçlarıdır. Göçmen basın yayın faaliyetlerinin içerisinde de en popüler kitle iletişim araçları gazete ve dergilerdir. Diaspora, sosyal ağların inşası, propaganda ve iletişim açısından gazeteler göçmenler için ortak bir zemin oluştururlar. Bu nedenle gazete aynı zamanda politik ve ideolojik bir işlev üstlenir. Zira gazetecinin bir mesaj gönderici olarak kendi haberine, içinde yaşadığı toplumun bir üyesi olarak katılması, inançları, kültürel özellikleri, anlama süreçleri, grup etkileri gibi sosyal etkenlerin hepsi medya metinlerin üzerinde bazen açık bazen de örtük olarak yer alır. Van Dijk haberi “kamusal söylem” olarak ele almıştır. Bu, gazetecinin haber üretme sürecine ve okurun haberi kavramasına dikkat eden bir yaklaşımdır. Böylece haber yapıları, sosyal pratiklere, ideolojilere ve haber yapma pratiklerine açık olarak ilişkilendirilir (Özerkan, 2002, s. 64 - 65). Çalışmada ele alınan Harmal gazetesi de yukarıda bahsedilen amaçları içermektedir. Kurucu ekip kendisini “liberal demokrat” olarak tarif ederken gazete yazarları çok farklı siyasi kesimlerden oluşmaktadır. Bu bağlamda, siyasi fikirlerle birlikte, dini ve seküler yaklaşımlar da gazeteye yansımaktadır.

<p>Manşet</p> <p>“Rakka’nın Yeniden İmarı Komisyonu”</p>	<p>Sürmanşet</p> <p>“Suriyeliler Açlıktan Ölürken Geçici Hükümet İçin 50 Kişi Başkan Adayı Oldu”</p>
---	---

Manşet ve Sürmanşette Suriye’nin yeniden inşası ve geçici hükümet seçimleri ile ilgili iki konu öne çıkmaktadır. Çok parçalı ideolojik yapıya sahip Suriye’de geçici hükümet seçimlerine adaylık ironik bir üslupla yerilmektedir. Diğer yandan gazetede konu olarak en fazla köşe yazısının yazıldığı tema politik ve ideolojik temadır. Köşe yazıları bir konu etrafında yazarın duygu ve düşüncelerini okura sunduğu formatta yazılır.

<u>Köşe Yazıları</u>
“ DAEŞ Gökyüzünden mi geldi?”
“Suriye’nin Gücü ve Sığınma”
“ Arap Milletinin Büyük Yalanı”
“ Suriye ve Uluslararası Yardım Kuruluşları”
“ Doğudan Batıya Siyasi Romanlardan Örnekler”
“ Bizim Küreselleşmemiz ve Dünya Küreselleşmesi”
“Suriye Devrimine Bağlanan Kişilerin Davranış ve Sözleri”
“ Kürtler”
“ Esad Rejimi ve DAEŞ Arasında Esir Ticareti”
“Devrimciler İŞİD’i Neden Red Ediyorlar?”
“ Esadın Yargılanması”
“ Kudüs’ün Özgürlüğünden Önce Bizim Diktatörlerden Kurtulmamız Lazım”
“ Dekabin Devrimcileri”
“Suriye’nin Bölünmesini Soruyorlar? ”

“Suriye Halkını Kim Temsil Edecek?”
“Araplar, Kürtler ve Türkler”
“İktidar Sır ve Sihir Arasında”
“Ortadoğu Seçkinleri İçin Sykes Picot Hastalığı”
“Sarı demokrasinin düğünü” (Suriye yönetimini eleştiriyor)
“Özgürlüğün Sistemi”
“ Suriyeliler Birbirlerine Nasıl Düşman Hale Geldi”
“ Ümitsizlikten Ümide”
“ Uzun Boyunlu Diktatör”
“ Trumpçılık’la Gerçekleşen Zarar “
“ Hakikati Yanlıştan Ayırma “

Harmal gazetesinde politik ve ideolojik yazılar geniş bir yelpazede seyretmektedir. Kimi yazılar devrim ve halka yönelik destek konularını içerirken, kimi yazılar grup faaliyetleri ve politikaları eleştirmektedir. Örneğin:

“ DAEŞ Gökyüzünden mi Geldi?”

“ Devrimciler İŞİD’i Neden Reddediyorlar?”

“ Esad Rejimi ve DAEŞ Arasında Esir Ticareti”

Yazılarında gazetenin açıkça DAEŞ/İŞİD’e karşı muhalif duruşunu sergilemekte devrim sürecindeki Suriye’de söz konusu grubun gayri meşru pozisyonunu irdelenmektedir. Ayrıca Esad ve İŞİD arasındaki ilişkiler açığa çıkartılarak. Her iki güce karşı siyasi pozisyon alınmaktadır. Temel bir tartışma konusu da Suriye’deki politik gruplar ve bunların faaliyetlerine yöneliktir. Örneğin:

“Dekabin Devrimcileri”

“Suriye Halkını Kim Temsil Edecek?”

“Özgürlüğün Sistemi”

“Suriye Devrimine Bağlanan Kişilerin Davranışve Sözleri”

İlk başlık devrimi kendi çıkarları uğruna pazarlayan kimseleri eleştirmektedir. Devrimden menfaat sağlayanlar, devrim dükkâncıları olarak nitelenirken, ikinci başlıkta devrimin temsiliyeti konusundaki çok başlılık yazıda konu edinilmektedir. Üçüncü başlıkta ise savaşıyan grupların eleştirisi yapılmaktadır. Son başlık ise devrim kültürünü işleyen ve muhalifleri ahlaki olarak kolektif bir ruhla hareket etmesini telkin eden bir bakış açısına sahiptir. Etnik olarak Türkmen, Arap ve Kürtlerden oluşan Suriye’de, “Kürtler”, “Araplar, Kürtler ve Türkler” yazıları ile söz konusu etnik grupların siyasal faaliyetleri ve devrim sürecindeki rolleri tartışma konusu yapılmakta çeşitli eleştiriler ileri sürülmektedir. Köşe yazılarında öne çıkan bir konu Arap dünyası ve Ortadoğu’daki iktidarların duyarlılığıyla ilişkilidir. Örneğin:

“Arap Milletinin Büyük Yalanı”

“Kudüs’ün Özgürlüğünden Önce Bizim Diktatörlerden Kurtulmamız Lazım”

“Ortadoğu Seçkinleri İçin Sykes Picot Hastalığı”

“Trumpçılıkla Gerçekleşen Zarar “

“Hakikati Yanlıştan Ayırma “

Yukarıdaki yazılar Suriye’de yaşanan dram karşısında Arap toplumları ve liderlerinin duyarsızlığını, Suriye mevzusunda otokrat liderlerin manipülasyonlarını, Amerika ve Rusya ile yapılan görüşmelerin sonuçsuz ve yararsız olmasını eleştirmektedir.

Önemli olan diğer bir konu Esad ile ilgili yazılardır. Örneğin:

“Esadın Yargılanması”

“Sarı Demokrasinin Düşünü”

“İktidar Sır ve Sihir Arasında”

“Uzun Boyunlu Diktatör”

Suriye’deki iç savaşın tarafı ve şu anki rejime hükmeden Esad ve yönetimi köşe yazılarında yoğun eleştiri konusu yapılmaktadır. “Sarı demokrasi” kavramı ile Esad yönetimi alay konusu yapılırken Suriye yönetiminin gös-

termelik, sahte bir demokrasiye sahip olduğu gözler önüne serilmektedir. Aynı şekilde “ Uzun Boyunlu Diktatör” kavramsallaştırması da Esad’ın fiziki yapısı ile diktatörlüğü ilişkilendirilerek ön plana çıkarılmaktadır.

3. Tema: Göç, Mültecilik ve Türkiye’deki Suriyeliler

Savaştan dolayı ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyelilerin çıkardığı Harmal gazetesinde göç ve mültecilik teması ayrı bir kategori olarak öne çıkmaktadır. Nitekim gazetede göç süresinde yaşanan dramlar, göçmenlerin problemleri ve yaşanan sıkıntılar konu edilmekte, Suriyelilerin yaşadığı yerlerdeki sosyal ve kültürel yaşama uyumu ele alınmakta, Suriye toplumu ve dünya kamuoyu çeşitli alanlarda bilgilendirilmektedir. Örneğin aşağıdaki manşet, savaş ve göç arasında kalmış Suriyelilerin dramına dikkat çekmektedir.

“Suriyeli Mülteciler, Sabrederek Ölümden Kahrolarak Ölüme”

Bu manşet bir yandan savaş, açlık, yokluk koşulları diğer yandan göç nedeniyle savaş karşısındaki çaresizliği vurgulayan bir başlıktır. Sabrın da kahrın da sonucu her durumda ölüm olduğu fikri manşetle ön palana çıkarılmıştır. Köşe yazılarındaki hassasiyet de göç ve mültecilik etrafında yoğunlaşmaktadır.

“Suriyelilerin Göç Tecrübesi“

“Mülteci Hikâyeleri”

“Vatan İçindeki Çadır, Çadır İçindeki Vatan”

“Dönüş”

“Rima Devrimin Nabzive Sözcüsü

“Göçten Anılar”

Altı köşe yazısı, Suriyelilerin göç süreci ve sonrasında yaşadığı ağır insani krizleri tüm gerçekliğiyle işleyerek kamuoyunu harekete geçirmeyi amaçlamaktadır. Örneğin “Vatan İçindeki Çadır, Çadır İçindeki Vatan” başlık altında Suriyelilerin göçmenlik tecrübesi mültecilerin barınma dramları ve yaşadığı sıkıntıları vurgulamaktadır. “Dönüş” adlı yazıda mülteci bir çocuğun dramı işlenirken, Devrimin Nabzive Sözcüsü başlığında Cenevre’de

el işi sergi açan kadını anlatılmaktadır. “Göçten Anılar” ise Paris’teki göç anılarını işlemektedir. Tüm yazılarda kamuoyunun dikkatini çekmek üzere kadın ve çocuklara odaklanılması yazılarda dikkat çeken bir husustur.

Foto: 3 Harmal Gazetesi: “Peygamberleri Şehri Şanlıurfa”

Harmal gazetesi göç koşullarına odaklanan söylem ve imajların yanı sıra Suriyelilerin Türkiye toplumuyla entegrasyonuna da ağırlık vermektedir. Bu bağlamda ulusal ve yerel düzeyde Suriyelileri ilgilendiren siyasi ve toplumsal konular hakkında okuyucular bilgilendirilmektedir. Ancak gazetenin kurusu olan Mecid, özellikle Suriyelilere yönelik fiziksel ve sosyal gerilimleri/ çatışmaları yayımlamadıklarını ifade etmiştir. Bir yönüyle oto sansür tabir edilecek bu duruma gerekçe olarak entegrasyonu zarara uğratmama ileri sürülmektedir. “Etkili Reçete” adlı sürmanşet Suriyeli sığınmacıların Şanlıurfa’daki durumu ve şehir hakkında tanıtıcı bilgiler içeriyor. Benzer şekilde “Şanlıurfa’daki Suriyeliler” ve “Peygamberleri Şehri Şanlıurfa” adlı iki köşe yazısı da Suriyelileri ve Suriyelilerin en fazla nüfusa sahip olduğu Şanlıurfa’yı

işleyen yazılardır. Yazılarda şehirde nasıl yaşanması ve nelere dikkat edilmesi gerektiği aktırılmaktadır.

4.Tema: Kültürve Sanat

Harmal gazetesinin son teması kültür ve sanat olarak tasnif edilebilir. Zira gazetede şiir, hikâye, kaside, karikatür, resim, biyografi gibi birçok türde kültür ve sanat eseri yayımlanmaktadır. Tüm bu sanat türleri tanıtıcı, eleştirel, bilgilendirici ve eğlendirici tarihi, sosyal ve kültürel argümanlarla yapılmaktadır. Göç ve savaş koşullarında dahi kültür ve sanat faaliyetleri gazete aracılığıyla sürdürülmektedir.

Foto:4 Harmal Gazetesinden Bir Karikatür

“Beyrut’ta Bir Ev “(hikaye)

“Cariyenin Gözünden Şehrin Tarihi” (Kitap Tanıtımı)

“Savaş Metinleri” (Şiir)

“Haco’nun Evinde (Evin Tarihi ve Tanıtımı Yapılıyor)

“Ceylanın Derisi” (Kaside-Uceyli Ailesi Hakkında)

“Abdulgafur Şuaybi’ye Veda” (Vefat Eden Yazar)

Görüldüğü gibi hikâye, kitap tanıtımı, şiir, biyografi ve anma konularında kültür ve sanat merkezli yayınlar gazetede işlenmektedir. Benzer şekilde karikatür ve resimler vasıtasıyla savaş, göç, siyasi eleştiriler konu olarak sanat türleri ile icra edilmektedir. Öte taraftan gazete gurbetteki göçmen topluluğuna kültürel aktarım yapmakta Suriye kültür ve kimliği canlı tutulmaktadır.

Sonuç

Göçmen basın yayın faaliyeti olarak Türkiye'deki Suriyelilerin çıkardığı Harmal adlı gazetenin incelendiği bu çalışmada gazetenin bir medya aracı olarak göç süreci ve sonrasında nasıl bir fonksiyon gördüğü, göçmenlere ne gibi fırsatlar sağladığı, göçmenlerin kendi içinde ve ev sahibi toplumla hangi türde ilişkilere zemin oluşturduğu, gazetenin manşet, sürmanşet ve köşe yazıları nitel bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre Suriyeli sığınmacılarca çıkarılan Harmal gazetesi savaş, devrim, politik ve ideolojik konumlanma, göç, mültecilik, Türkiye'deki Suriyeliler ve kültür ve sanat ana temaları etrafında yayın yapmaktadır. Haberleşme ağı, propaganda, enformasyon, kültür-sanat, tampon işlev ve göçmen entegrasyonu bakımından gazete stratejik bir misyon aracıdır. Gazetede manşet, sürmanşet ve köşe yazıları söylem ve temsillerle Suriye'deki devrim, savaşın trajedisi, rejim ve milis gruplar eleştirisi, göçmenlerin yaşam hikâyeleri, Arap ülkelerinin tutumları, Suriye'deki etnik ve siyasi grupları değerlendirme, Şanlıurfa'nın sosyo-kültürel yapısı hakkında yerel ve küresel takipçilerine bilgi ve haber akışı sağlamaktadır. Gazete, göçmenlerin söylem ve kimlik olarak hem yerel hem de online olması itibarıyla küresel kamusal alana girişini kolaylaştırmakta böylece kamusal bir aktör olarak gündem oluşturma, var olan gündemi yorumlama, kurgulama gibi imkanlara olanak sağlamaktadır. Topluluk temelli bir grup dayanışması olarak gazete, göç sürecinde sosyal ağların inşasını da üretmektedir. Böylece gazete çevresinde politik, hemşeri temelli kümelenmeler ve ilişki ağları gelişmektedir. Liberal demokrat olarak kendilerini tanımlayan kurucu ekip için gazete diasporik bir araçtır. Zira rejime karşı mücadelenin buluşma çatısı olarak gazete bir tür diaspora zemini oluşturmakta ve muhalefet olanağı sağlamaktadır. Gazete aynı zamanda haber yapım stratejisinde seçici davranmakta hatta oto sansür uygulayarak yerli halkla Suriyeli sığınmacılar arasında entegrasyonu bozacak haber ve söylemlerden kaçınmaktadır. Göçmenlerin yaşadığı yerlerdeki toplumsal koşullara uyumunu sağlama ve buhrandan koruma noktasında gazete yayın politikası ve haber üretme tarzı ile tampon bir fonksiyon görmektedir. Kültür ve sanat temalarıyla gazete, bir yandan eleştirel politikalar üretirken diğer yandan göçmen kitlesinin kültürel sürekliliğine katkı sağlamaktadır. Gönüllü bağışçılar ve çeşitli kurumların desteği ile yayın hayatını sürdüren gazete mevcut haliyle ciddi ekonomik sorunlarla yüz yüzedir. Nitekim bu sebeple gazete kağıt baskısını durdurmuş sadece internet yayını yapmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Bennet, W. L. (2000). Politik illüzyon ve Medya. Çev. S. Say, 1. Baskı, Nehir: İstanbul.
2. Boztepe, V. (2017). Televizyon Haberlerinde Suriyeli Mültecilerin Temsili. Ankara Üniversitesi İlef Dergisi, (<http://ilefdergisi.org/> /2017/4/1/ilef dergisi), 2017, 4 (1), Bahar, 91-122.
3. Çamdereli, M. (2002). Reklamın Rısi Ya Da Reklam Söylemine Giriş. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Cilt: 2 - Sayı: 12, 455-475.
4. Efe, İ. (2015). Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar. Setta, Siyaset, Ekonomive Toplum Araştırmaları Vakfı Setta Yayınları 57 I. Baskı: 2015 ISBN: 978-605-4023-61-5.
5. Erdoğan, M. M., Kavukçuer, Y., Çetinkaya, T. (2017). Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı., Liberal Perspektif Analiz, Sayı: 5, Nisan 2017. Ankara
6. Hayır, C. (2016). Avusturya’da Yaşayan Türkiye Kökenli Göçmenlerin Medya Kullanımı Üzerine Bir İnceleme. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı 42 / Bahar 2016, E-ISSN: 2147-4524, 1-18
7. Kolukırık, S. (2009). Mültecive Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Politiji Üzerine Bir Değerlendirme. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (<http://sbe.gantep.edu.tr>). 2009 8(1):1 -20 ISSN: 1303-0094, 1-20.
8. Mora, N. (2008). Medya Çalışmaları Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim. Editör: Cem Uçan, Sürüm: Aralık 2008, Altıkitap.
9. Özerkan, Ş. (2002). Medya, Dil ve İdeoloji. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 2002, Cilt 1, (12), 63-76.
10. Pandır, M., Efe, İ., Paksoy, A.F. (2015). Türk Basınında Suriyeli Sığınmacı Temsili Üzerine
11. Bir İçerik Analizi. Marmara İletişim Dergisi / Marmara Journal of Communication, Yıl: 2015, Sayı : 24, 1-26.
12. Taştan, C., İrdem, İ., Özkaya, Ö. (2018). Politikave Uygulama Boyutlarıyla Göçve Uyum. GÖÇMER, Polis Akademisi Başkanlığı, Polis Akademisi Yayınları: 58, Rapor No: 18, ISBN: 978-605-4619-87-0.
13. Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. 8. Baskı, Seçkin: İstanbul.

MÜLTECİLERİN YERLEŞİK TOPLUMA ENTEGRASYONUNDA MEDYANIN ROLÜ: MERHABA ARAPÇA GAZETESİ

Dr. Öğr. Üyesi Ali ÖZCAN
Gümüşhane Üniversitesi
aliozcan@gumushane.edu.tr

ÖZET

2011 yılında başlayan Suriye krizinin ardından en fazla Suriyeli mültecinin barındığı ülke Türkiye olmuştur. Özellikle Suriye'ye komşu şehirlerin yanında büyükşehirlerde Suriyeli mülteci sayısı yüzbinleri aşmıştır. Hem Türk halkı hem de Suriyeli mülteciler için bu durum beraberinde yeni sorunlar doğurmuştur. Türkiye'ye yerleşen Suriyeli mülteci sayısı artarken beraberinde ikamet, sağlık, çalışma ve mülk edinme gibi temel insani ihtiyaçların karşılanması için bilgi gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Temel amacı kamuoyunu bilgilendirmek olan medya, dil farklılığından dolayı bu konuda yerleşik toplumu bilgilendirmiştir. Suriyeli mültecilerin bilgilendirilmesi noktasında rehberlik hizmeti sunan kitapçıklar hazırlanmış ancak mültecilerin yerleşik topluma entegrasyonu konusunda kamusal hizmet sunacak Arapça yayınlanan gazete/dergi yayınlanması büyük önem taşımaktadır. Suriyeli mültecilerin muhafazakâr bir toplum yapısına sahip olmasından dolayı tercih ettiği şehirlerin başında gelen Konya'da, mültecilere yönelik Merhaba Arapça gazetesi yayınlanmıştır. Çalışmanın özgünlüğünü de yerleşik medyanın (Türkiye'de yayın yapan bir yerel gazetenin) Suriyeli mültecilere yönelik olarak Arapça dilinde yayın yapması sağlamaktadır. 2014 yılından 2016 yılının sonuna kadar 31 sayı yayınlanan gazete mültecilerin yerleşik toplumla entegrasyonu açısından büyük bir görev üstlenmiştir. Çalışmada; mülteciler özelinde Suriyelilerin yerleşik topluma entegrasyonunda Merhaba Arapça gazetesinde yer alan haberlerin nitel içerik analizi yapılarak şehirle uyum sorunlarını çözmeye önemi tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mülteciler, Entegrasyon, Merhaba Arapça Gazetesi

Giriş

İnsanların buldukları yerden başka yere/yerlere doğal ve beşeri nedenlerle gönüllü/zorunlu olarak yer değiştirmeleri göç olarak kavramsallaştırılmaktadır. Göçe neden olan beşeri faktörler arasında sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik gerekçeler söz konusu olmakla birlikte yüzyıllar boyunca göç kavramı savaflara ilişik bir doğal durum haline gelmiştir. Bu nedenle göç kelime olarak bir sorun gibi görülüyor olsa dahi ‘çözumsuzlüğün çözümü’ şeklinde ifade edilebilecek bir hayatta kalma pratiği olarak görülmelidir.

Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaşın uzaması, modern dünyanın sahne alışı olarak görülen 21. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşanmış en önemli insani faciaya neden olmuştur. İç savaşta hayatını kaybeden siviller kadar hayatta kalmak için Suriye’den göç eden insanlar büyük bir trajedinin öznesi haline gelmiştir. Mültecilik kavramı artık Suriyelilik ile özdeşleşir hale gelmiştir. Avrupa ülkelerine kaçak yollardan gitmek isteyen yüzbinlerce mülteci arasında çoğunluğu Suriyelilerin oluşturması bunun bir göstergesi olmuştur. Avrupa’ya göçün en tehlikeli güzergahı olan Akdeniz, sığınmacılar için yaşam ile ölüm arasındaki ince çizgiyi oluşturmaktadır. Çünkü mülteci ölümlerinin yarısından fazlasının Akdeniz’de gerçekleştiği rakamlarla ortaya konulmaktadır. Suriyeli mülteciler özellikle kullandıkları deniz yolu nedeniyle ölümlerle yüzleşmek durumunda kalmaktadır. İçinde bulunduğu coğrafyadan kaynaklı olarak Türkiye, göç alan ve veren olmasının yanında geçiş güzergahı olarak tanımlanan bir ülkedir. Ekim 2018 tarihi itibarıyla Türkiye’de sadece 3 milyon 577 bin 752 Suriyeli göçmen bulunmaktadır ve bunların büyük çoğunluğu kadın ve çocuklar oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler raporuna göre 2012 başında Türkiye’de bulunan Suriyeli göçmen sayısı 9500’dür. 2018 Ekim ayında sonuçları açıklanan ve Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin varlığını inceleyen rapora göre 2014 yılından bu yana dünyanın en fazla mülteci ağırlayan ülkesi Türkiye’dir. Aynı rapora göre Türkiye’de 350 bine yakın Suriyeli çocuk doğmuş, eğitim çağındaki Suriyeli sayısı ise 1 milyonu aşmıştır. İç savaşın ilk yıllarında misafir olarak kabul gören Suriyeli mülteciler, savaşın uzamasıyla birlikte kalıcı olmak durumunda kalmıştır. Özellikle kamplarının dışında kalan Suriyeli mülteciler, yaşadıkları şehirlerde ekonomik, sosyal ve kültürel problemlere neden olurken, yine bu sorunlardan etkilenerek kabul ve uyum sorunu yaşamaktadır.

Türkiye 2011 yılından bu güne (Ekim 2018) 3 buçuk milyondan fazla Suriyeli mülteciye kucak açmanın yanında onlara barınma, beslenme ve sağlık konularında en iyi şekilde hizmet sunmuştur. Ancak yıllardan beri Türkiye’de kalan ve savaşın uzamasıyla birlikte artık ülkelerine dönmele-ri hem kendileri hem de uzmanlar tarafınca mümkün olmadığı şeklinde değerlendirilen Suriyeli mültecilerin kaldıkları ülkeye/bölgeye/şehre/ma-halleye entegrasyonu konusunda yapılan çalışmalar bütüncül bir bakış açısı sunmamakta ve cılız kalmaktadır. Çünkü mülteci sorunu bir çok ülke için bir dış sorun olarak görülse de zamanla içsel bir problem ya da en-tegrasyon sorununa dönüşeceği tahmin edilmektedir (Köksoy 2015, 95). Mülteci sorununu ele alan bu çalışmanın amacı tıpkı Işıklı’nın (2015, 68) ifade ettiği gibi, ‘tarafı olmadıkları bir savaşın dehşetinden emin olmak için yeryüzüne dağılmış insanların dramına sessiz kalmamak’tır. Çünkü mülte-ci sorunlarına çözüm bulmak uluslararası hukuki bir sorumluluk olmasının ötesinde insani ve toplumsal bir duyarlılığın gereğidir.

Toplumun bilgilenmesi, kültürleşmesi ile birlikte toplumsal yarar için gün-dem oluşturmada en başat araç olarak iletişim olgusu, hem bireyler arası hem de kitlesel boyutta önemli işlev icra etmektedir. En köklü kitle iletişim aracı olarak gazeteler toplumsal mutabakatın oluşmasında kültürleşme ve entegrasyon/adaptasyon açısından gündelik yaşamın üretiminde önemli rol üstlenmektedir. Bu bakımdan Konya’da yerel olarak yayın yapan Merhaba gazetesinin müstakil olarak yayınladığı Merhaba Arapça gazetesi iki topluluk arasındaki etkileşim oluşmasına engel olarak görülen topluma entegrasyon problemlerinin çözümü ve toplumsal çatışmanın risklerini ortadan kaldırması amacıyla incelenmeye değerdir. Mültecilerin başta dil sorunu olmak üzere, kalacak yer, aş ve iş sorunu yerleşik toplumla en-tegrasyonu konusunda öncelikli çözülmesi gereken problemlerin başında gelmektedir. Merhaba Arapça gazetesi Suriyeli mültecilerin yerleşik top-lumla entegrasyonunda başta dil, olmak üzere toplumsal adaptasyonu sağlamak açısından önemli bir rol oynamıştır. Yerleşik toplumdaki mülteci algısını biteviye olmaktan çıkarıp Cibran’ın (2018, s. 32) ‘konuklar olmasa evler mezar olurdu” özdeyişiyle olumlu yönde evrilmesine katkı sunmuş-tur.

Suriyeli Mültecilerin Kitle İletişim Araçlarında Temsil Sorunu

İki toplumun karşılaşması ya da bireyin yeni bir toplumsal yapıda var olma mahareti iletişimsel eylemi gerekli kılmaktadır. Çünkü farklı toplumsal yapıların ya da farklı toplumsal yapılara mensup bireylerin/toplulukların karşılaşması beraberinde kültürel çatışma alanlarının ortaya çıkmasını beraberinde getirmektedir. Dil ve davranış kalıpları başta olmak üzere gündelik yaşamın üretiminde yaşanan çatışmalar iletişimsel beceride doygunluğu ifade eden 'kültürel yetkinlik'le mümkün olmaktadır. İletişimi bir tasarım olarak sunan kitle iletişim araçları kültürlerarası iletişimin oluşumu/iletişimsizliğe neden olan sorunların çözümünde etkin bir araç olarak kullanılmaktadır. Kitle iletişim araçları (gazete/radyo/televizyon/internet) temsiller üretmekte ve bu temsiller üzerinden algıların oluşmasını sağlamaktadır. Medyanın ürettiği bu temsiller toplumsal hafızanın oluşmasına ve beraberinde de kamusal söylemin inşasına neden olmaktadır. Türkiye'de kitle iletişim araçlarında Suriyeli mültecilerin temsili ikilemli bir yapı arz etmektedir. Suriyeli mültecilerin temsili üzerine yapılan bir araştırmada (Pandır, Efe ve Aksoy, 2015) medyada olumlu ve yansız haberlere yer verilirken, zorlu koşullar altında 'yoksul' ve 'yardıma muhtaç' olarak gösterilen mültecilere 'kriminal gözlüklerle bakılarak' toplum güvenliği için 'tehdit' olarak da yansıtılmaktadır. Suriyeli mültecilerin haber dilinden kaynaklı ötekileştirilmesi, onların topluma entegrasyonlarını daha zor hale getirmiştir. Kamuoyu için toplumsal bilgi üretiminde yer alması gereken kurumlar Suriyeli mülteciler konusunda geç kalınca, toplumsal hafıza kitle iletişim araçlarının sunmuş olduğu enformasyondan oluşmuştur. Kitle iletişim araçlarında 2011 yılından bu yana Suriyeli mülteciler hakkında üretilen enformasyon, kamusal söylemin oluşumunda ve inşa edilen temsiller üzerinde belirleyici olmuştur.

Birleşmiş Milletler'in 2017 yılı sonu itibarıyla yayınlamış olduğu "Uluslararası Göç Raporu"na göre dünya üzerinde 258 milyon göçmen bulunmakta ve bunlar dünya nüfusunun yüzde 3,4'ünü oluşturmaktadır. Raporla göre 2010-2015 yılları arasında ABD ve Almanya'nın ardından en fazla göç alan ülke Türkiye olmuş, en fazla göç veren ülke ise Suriye'dir. Suriye'de yaşanan iş savaşı nedeniyle Türkiye'ye göç eden Suriyeli mülteciler, Türkiye'nin hukuktan dış politikaya, güvenlikten ekonomiye, eğitimden sağlığa ve kültüre toplumsal yapının tümünde kendini hissettiren yeni bir olguyu

(mülteciler) ortaya çıkarmıştır. Bu olgu ve beraberinde getirdiği sorunlar en çok Suriye'ye komşu illerde ve büyükşehirlerde kendini hissettirmiştir. Hem yerleşik toplumun mültecileri kabullenmesi hem de Suriyeli mültecilerin yerleşik kültürel kodlara uygun bir yaşayışı mümkün olmamasından dolayı büyük problemler ortaya çıkmaktadır. Medyada Suriyeli mültecilerden kaynaklı yaşanan olaylara yer verilmesi yerleşik toplumun mültecilere olan bakış açısı ve algısını olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle Suriyeli mülteciler nedenli olayların medyada yer alması sonrasında çeşitli toplum kesimleri çatışmacı/kabullenmeyen bir ruh halini yansıtan eylemleriyle gündemi meşgul etmiştir. Suriyeli mülteciler ise münferit olarak gördükleri bu olaylar nedeniyle güven içerisinde olamamanın kaygısını yaşamaktadır.

Mültecilerin çoğunluğu savaş nedeniyle psikolojik travmalara maruz kalmış kişilerdir. Üstelik mülteciler göç ettikleri ülkenin insanı tarafından yabancı olarak görülmenin ötesinde hain olarak da kodlanmaktadır. Neden ülkelerinde savaşmayıp göç ettikleriyle başlayan toplumsal sorgulamalar beraberinde ötekileştirmeyi ve daha da kötüsü mültecileri yerleşik topluma kanalize olmaya çalışan bir ur gibi göstermektedir. Mülteciler ise gelmiş oldukları ülkeye/bölgeye kendi kültürel karakterleri, dinlerini, dillerini, kültürel kimliklerini de getirirler. Bunları yaşatmak için belli alanlarda/mahallelerde bir arada bulunarak daha kolay adapte olmaya çalışmaktadır. Kendi kültürleriyle hareket ederken bir yandan da yerleşik toplumun kültürel kodlarını öğrenmeye ve bu kültüre uyum sağlamaya çalışmaktadırlar. Uyum sağlama kişilerarası iletişim ya da kitle iletişim araçları (gazete, radyo, televizyon, internet) aracılığıyla gerçekleşmektedir.

Konya'da Yaşayan Suriyeli Mülteciler

Türkiye'de yüzölçümü bakımından ilk sırada yer alan Konya, 2018 yılı itibarıyla 2 milyon 180 bin 149 nüfusuyla nüfusa sahip önemli büyükşehirler arasında yer almaktadır. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 10 Ekim 2018 tarihi itibarıyla Türkiye'deki biyometrik verileriyle kayıt altına alınan Suriyeli mülteci sayısı 3 milyon 585 bin 733 kişidir. Suriyelilerin en çok yaşadığı 10 şehir arasında 100 bin 971 Suriyeli mülteci sayısı ile yer alan Konya, Suriyeli nüfus yoğunluğu ile Suriye'ye komşu ve kıyı şeridinde yer alan illerin dışında Bursa'nın ardından ikinci sırada gelmektedir. Aşağıda yer alan tabloda Suriyeli mülteci ve bunların nüfusa yoğunluğu rakamları yer almaktadır.

Tablo 1: Türkiye’de Suriyeli mültecilerin en fazla ikamet ettiği iller ve mültecilerin nüfusa yoğunluğu.

ŞEHİR	SAYI	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA
İstanbul	560 bin 760	%3,73
Şanlıurfa	469 bin 12	%23,62
Hatay	438 bin 649	%27,85
Gaziantep	404 bin 979	%20,19
Adana	226 bin 994	%10,24
Mersin	206 bin 966	%11,54
Bursa	157 bin 965	%5,38
İzmir	139 bin 618	%3,26
Kilis	125 bin 731	%92,23
Konya	100 bin 971	%4,63

Kaynak: (mülteciler.org.tr, 2018)

Tabloda da görüldüğü üzere Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin en fazla bulunduğu iller yer almaktadır. Bu iller arasında yer alan 10. sırada yer alan Konya, Suriyeli mültecilerin entegrasyonu açısından son derece uygun şartlara sahip olarak dikkat çekmektedir. Sanayi ve ticaret açısından Türkiye’nin önde gelen şehirlerinden biri olan Konya, sosyal, kültürel ve siyasal iklimi ile Suriyeli mülteciler için cazip bir şehir görüntüsü sunmaktadır.

Konya’da Mayıs 2015 tarihi itibarıyla İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne bağlı il müdürlüğü açılmıştır. İl müdürlüğünün verilerine göre Suriye krizinden önce Konya’da 35 bin olan yabancı uyruklu vatandaş sayısı, günümüzde 135 bine ulaşmıştır ve bunların 100 bini Suriyeli’dir. Diğer 35 bin kişilik grubun ise 20 bini ülkelerinde yaşadıkları savaş ve benzeri durumlardan dolayı Türkiye’ye Birleşmiş Milletler kanalıyla sığınmış insanlardan oluştuğunu ve 15 bin vatandaşın da ya okumak için ya ticaret için ya da spor için geldiği belirtilmiştir (Konhaber.com, 2017). Ayrıca Türkiye’ye gelen Suriyeli mülteciler öncelikle ön kayıt kapsamına

alınmakta yapılan değerlendirmenin ardından geçici koruma kapsamına alınması uygun görülenlere kimlik belgesi düzenlenmektedir. Konya’da kayıtlı Suriyeli mültecinin dışında kayıt sürecinde olan ya da kayıtsız bir şekilde bulunanların sayısının da 50 binleri aştığı tahmin edilmektedir. Konya’da bulunan Suriyeli mültecilerin yarısından fazlası Halep’ten gelenlerden oluşmaktadır. Suriyeli ailelerin çoğunluğu eğitim düzeyi düşük, orta veya alt sosyo-ekonomik düzeye ait sınıflara mensuptur (KTO, 2017).

Konya mültecilerin rahat ettiği illerin başında gelmektedir. Araştırmalar da bunun göstergesi niteliğindedir. Ahmet Koyuncu, “Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler” (2015) kitabında farklı aktörlerin (Konya halkı, sivil toplum kuruluşu temsilcileri, Suriyeli mülteciler) gözünden ele aldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın ana omurgasını Suriyeli mülteçilerle yapılmış görüşmeler oluşturmaktadır. 62 Suriyeli aile ve şehrin yerel aktörleri olan sanayici, STK temsilcileri, işverenler, belediye temsilcileri, konunun uzmanları vb. gibi çeşitli kurumların temsilcileriyle görüşmelerden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Konya’ya gelen Suriyeli mültecilerin çoğunluğu kamplara uğramadan direkt olarak şehre gelmişlerdir. Buna göre, Konya’ya gelen Suriyeli mültecilerin tercihlerinde şehir ile geçmiş tecrübe (önceden bir şekilde Konya ile temaslarının bulunması) ve çevrenin etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Konya’yı tercihlerinde kentin dindar bir yapıya sahip olması başta olmak üzere, hac-umre arkadaşlığı, insanların daha konuksever olması etkili olmuştur. Ayrıca şehrin güvenlik, huzur, iş, sağlık, eğitim ve ulaşım gibi imkanlarının iyi olması da tercihte etkili olmuştur. Koyuncu, aynı zamanda yerel halkın kanaatlarını de incelemiştir. ‘Suriyeli karşıtlığı’, ‘misafirperverlik’ ve ‘inanç’ başlıkları altında 1200 Konyalıya uygulanan ankete göre Konyalıların Suriyeli mülteçilere ilişkin olumsuz görüşleri daha düşük seviyede bulunmaktadır (Koyuncu 2015, 72).

“Türk Vatandaşlarının Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Görüşleri (Konya İli Örneği)” başlıklı makalelerinde Seher Ersoy Quadır ve Latife Kabaklı Çimen (2018), Konya il merkezinde ikamet eden ve tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilen 400 vatandaşla 2017 yılında yapmış oldukları araştırma sonucunda , araştırmaya katılanların Suriyeli mülteçiler konusunda olumsuz düşüncelere katılmadığı, üretilebilecek ılımlı çözümlere katıldıkları görülmektedir (Quadır ve Çimen 2018, 327) Konya halkını temsil eden örneklem grubunun, Suriyeli sığınmacıların hakkında çok da olumsuz

düşünmedikleri, onlarla ilgili ılımlı çözüm üretilmesi taraftarı oldukları görülmüştür. Bununla birlikte muhtemelen uzayan ve belirsizliğini koruyan süreçle ilgili kaygılarından dolayı sığınmacılarla ilgili olumlu görüşlerinin azaldığı ve bu yüzden de devletin ve halkın misafirperverliklerini hoş görmedikleri ve onlara yardım etme konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir. Oysa araştırmada geliştirdikleri ölçeğin ilk halini İstanbul’da bir vakıf üniversitesi öğrencilerine uygulayan aynı araştırmacılar üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılar hakkındaki olumsuz düşüncelere katıldıklarını ifade etmektedirler (Quadır ve Çimen 2018, 337). Diğer bazı araştırmalarda da benzer bulgular elde edilmiştir. Aynı türde bir çalışma yapan Mine Gözübüyük Tamer, “Trabzon Kamuoyunun Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilere Bakış Açısı” başlıklı makalesinde 301 kişiye uygulanan ankette Suriyelilere ilişkin görüşleri olumsuzluk içermektedir. Yazarın, trabzon kamuoyunun bakış açısını yansıtmak amacıyla ele aldığı konuda görüşler Suriyelilerin kamplarda barındırılması yönünde olmuştur (Tamer 2016, 203).

Konya, Suriyeli mültecilerin rahat ettiği şehirler başında gelmiş olsa da yıllar içerisinde ekonomik, sosyal ve güvenlik açısından risklerin ortaya çıktığı ve problemlere neden olduğu görülmüştür. Suriyeli mültecilere yönelik yapılan harcamalara karşı olmakla başlayan ve mültecilerin buldukları yerlerde terör, şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal huzuru bozduğunu düşünenlerin sayısı her geçen gün artış göstermiştir. Suriyeli mültecilerin ülkenin demografik, ekonomik ve siyasi yapısı için potansiyel bir tehlike oluşturduğu yönündeki bu görüşler daha yüksek sesle dile getirilmektedir.

Suriyeli mülteciler kaynaklı sorunlar doğal olarak toplumla kaynaşmalarını/ entegrasyonu engellemekte, uyum sürecini zorlaştırmaktadır. Bu yüzden mülteciler Konya’nın belli mahallelerinde (Şükran ve Şems Tebrizi) yoğun olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Bu mahallelerde barınan Suriyeli mültecilerin büyük bir kısmının toplu yaşam alanlarına özgü kurallara uygun hareket etmediğine (örneğin; yüksek sesle konuşma, gürültü çıkarma, dairelerde perde kullanmama, uygunsuz şekilde balkona çıkma, çöpleri rastgele yere bırakma vb.) ilişkin şikayetler söz konusu olmuştur. Ayrıca Suriyelilerin önemli bir çoğunluğu apartman dairelerinde kalabalık bir şekilde (örneğin bir dairede 20 kişi) yaşamak zorunda kaldıkları için apart-

manın diğer sakinleri rahatsız olmaktadır. Bu nedenle yerli halk bu mahalleleri terk etmek durumunda kalmakta ve Suriyeli mültecilerin yerleşik topluma entegrasyonu zorlaşmaktadır (KTO, 2017).

Öte yandan güvenli bir ortam için ülkelerinden göç eden Suriyeli mülteciler yerleştikleri yerlerin güvenliklerini de tehdit etmektedir. Konya il merkezinde polis teşkilatı tarafından Suriyeli mültecilerin çoğunlukla yerleştiği iki mahallede suç oranının yüksek olduğu ve bizzat işsiz bir kısım Suriyeli genç aracılıkla uyuşturucu ve/ veya uyarıcı madde satışı yapılmakta olduğu tespit edilmiştir (KTO, 2017). Bu örnekler, iki halk arasında gerginliğe sebep olmaktadır. Artık Türkiye'nin bir gerçeği haline gelen Suriyeli mültecilerin neden olduğu bu problemlere çözüm olarak ortaya konulan politikaların başında ekonomik sürdürülebilirliği sağlayacak paketler, güvenlik uygulamaları ve sosyal uyum projelerinin geliştirilmesi gelmektedir. Bu politikalar bir anlamda Suriyeli mültecilerin içinde yaşadıkları toplumla olan entegrasyonunu da sağlamış olacaktır.

Konya'da Karatay Üniversitesi'nin gerçekleştirmiş olduğu "Konya'da Yaşayan Suriyeliler: Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri" (KTO, 2017) çalıştayında, Suriyeli mültecilerin sosyal ve ekonomik uyumunda en önemli engellerin dil sorunu, hizmetlerin koordinasyonsuzluğu, kültürel farklılıklar, hukuki belirsizlikler ve çocukların eğitimsizliği olduğu belirtilmiştir. Çözüm olarak Suriyeli mültecilere gıda temini, barınma, eğitim, hijyen ve sağlık olanaklarının yanında bilgilendirme ve temsil hakları konusunda yardımcı olunması gerektiği vurgulanmıştır. Suriyeli mültecilere nüfus sorunu olarak bakmak yerine potansiyel bir güç olarak görülmesi gerektiğinin vurgulandığı çalıştayda, Suriye'den gelen eğitim ve gelir düzeyi yüksek bir çok kişinin Türkiye'yi transit bir ülke olarak kullanarak Avrupa'ya geçişi bir kayıp olarak görülmektedir.

Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Yönelik Arapça Yayınlar

Suriyeli mülteciler meselesi kronikleşen iç savaşla beraber geniş bir coğrafyayı etkilemiş ve yayıldığı alanda çok boyutlu sorunları beraberinde getirmiştir. Mülteci olarak gelen insanlar ile sığındıkları ülkenin etnik ve dini kökeni, kültürel bağ ve benzerlikleri ne kadar çok ise, bu insanların ülkeye adaptasyonun o kadar kolay olması ve o kadar az sorun yaşanması beklenir. Ancak her ne kadar Suriyeli sığınmacılarla benzer dini kültüre

sahip olursa da belli başlı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Suriyeli mültecilerin taraf olduğu adli durumlar nedeniyle Türkiye’de zaman zaman vatandaşlar ayaklanmakta, bir kişinin suçu tüm mültecilere yüklenmekte ve linç vakaları yaşanmaktadır. Suriyeli mültecilere yönelik toplumsal kabulün artırılması kadar mültecilerin de topluma ayak uydurması/entegre edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla 2014 yılında Suriyeli Özgür Avukatlar Topluluğu tarafından Türkiye’de yaşayan Suriyeli mülteciler hukuki rehberlik hizmeti sunan üç adet kitap(çık) hazırlanıp yayınlanmıştır. Bu yayınların amacı Suriyeli mültecilerin Türkiye kanunları hakkında bilgi sahibi olmaları, ev sahibi ülkeye karşı saygılı davranışlarını sağlamaktır. Ancak Türkiye’ye yerleşen Suriyeli mülteci sayısı her geçen gün artış gösterdiğinden ikamet, sağlık, çalışma ve mülk edinme gibi temel insani ihtiyaçların yanında Türk toplumuna entegrasyonu için yapılacak çalışmalar da zaruret teşkil etmektedir. Bu topluluğun mültecilerin hukuki ve sosyal ihtiyaçlarına cevap verme amaçlı Türkiye’de basmış oldukları 3 arapça eserden ilki Ahmed Savvân’ın telif ettiği “Türkiye’deki Suriyeliler İçin Kanuni Kılavuz” (İrşadât Kânûniyye li’s-Sûriyyîn fi Türkiyâ). Kitapta gayrimenkul mülkiyeti, şirket kurma, evlilik ve yaşayanlar için tavsiyeler yer almaktadır. Tavsiyeler kısmında yazar, Suriyeliler arasında yaygın olan ‘Ey garip edepli ol!’ deyimini üzerinden bazı Suriyelilerin Türkiye vatandaşlarını rahatsız ettiğini, bu durumun sonucu olarak olumsuz bir Suriyeli imajının oluştuğunu ve polise şikayete kadar giden bir sürece işaret etmektedir. Yazar, Türk toplumunda rahatsızlığa neden olarak tespit ettiği konular arasında kamusal alandaki davranış alışkanlıklarıyla birlikte komşu ve mahalleli ile ilişkilerde dikkat edilmesi gereken hususlara değinmektedir. Gazvân Karanfil ve Ahmed Savvân’ın birlikte yazdığı “Türkiye’deki Suriyeliler için Türkiye Kanunundaki Meselelere Işık Tutmak” (İzâ’ât ‘alâ Mesâil fi’l-Kânûni’t-Türkî li’s-Sûriyyîn fi Türkiyâ). Bu kitap ise Suriyeli mülteciler için kanunlar, ikamet çeşitleri, çalışma izni, eğitim imkanları ve vatandaşlık elde etme ile doğum kaydı konularında bilgi sunmaktadır. Son kitap ise Gazvân Karanfil’in hazırladığı “Türkiye’deki Suriyeliler için Kanunî Konularda On Soru ve On Cevap” (Aşere Es’ile ve Ecvibe fi’l-Evzâ’i’l-Kânûniyye li’s-Sûriyyîn fi Türkiyâ) başlıklı yayındır. Temel hukuki 10 soru ile verilen cevapların yer aldığı kitapta, mültecilik sonucu Suriyeli ve Türkiyeli halkın karşılaştığı toplumsal korku ve problemlerden bahsedilmesi yerleşik halkla entegrasyonun önemini ortaya koymaktadır (Dilek 2016, 131-141).

Merhaba Arapça Gazetesi

Konya'nın bölgesel gazetesi olan Merhaba, yayın hayatına 20 Ağustos 1969 yılında "Türkiye'de Yarın" gazetesi olarak başlamıştır. 15 Mart 1991 yılından itibaren Merhaba gazetesi olarak yayınlarına devam etmiştir. Aynı tarihte tipo baskı sisteminden ofsete geçen gazete, renkli kapak sayfaları ile Konya basınına öncülük etmiştir. Karaman temsilciliğini 1995'te açan gazete bölgesel bir hüviyet kazanmıştır. Bugün Konya ve ilçelerinin yanı sıra Karaman ve Aksaray illerinde 8 sayfası renkli günlük ortalama 20-24 sayfa çıkan Merhaba gazetesi, 'Akademik Sayfalar', 'Merhaba Şehir' gibi çeşitli ekleri okurlarıyla buluşturmuştur. Merhaba gazetesi, 2014 yılı itibariyle yerel gazetecilikte bir ilki gerçekleştirerek başta Konya'da yaşayan Suriyeli mülteciler olmak üzere Arap dünyasına yönelik 'Merhaba Arapça Gazetesi'ni yayınlamıştır. Merhaba Arapça Gazetesi, 16 Temmuz 2014 tarihinde çıkan ilk sayısıyla yayın hayatına başlamış, iki haftada bir, aylık ve iki aylık olmak üzere en son sayısı 2016 Aralık'ta çıkmıştır. Toplamda 31 sayı yayınlanan Merhaba Arapça gazetesi, tabloit boyda ve tüm sayfaları renkli olarak okurlarıyla buluşmuştur.

Resim 1: Merhaba Arapça Gazetesi'nin 16 Temmuz 2014 tarihinde yayınlanan ilk sayısının kapak sayfası.

Kaynak: Merhaba Arapça Gazetesi 1. Sayı

Merhaba Arapça gazetesi nitel içerik analizi yöntemiyle incelenmiş, özellikle Suriyeli mültecilere ilişkin haberlere çalışma kapsamında detaylı bir bakış sunulmuştur. Ayrıca Merhaba Arapça Gazetesi Sorumlu Yazı İşleri Müdürü İbrahim Büyükeken ile de gazetenin yayın politikası, çıkarılış amacı ve sonuçları ekseninde bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Betimleyici bir çalışma özelliği taşıyan bu araştırma kapsamında özellikle Arapça yayın olması nedeniyle gazetenin birinci sayfasında (vitrin sayfa) yer alan haberler seçilmiştir.

Gazetenin Sorumlu Yazı İşleri Müdürü İbrahim Büyükeken, Türkiye’de bulunan Araplara ve Orta Doğu ülkelerine yönelik olarak çıkarılan Merhaba Arapça gazetesinin 5 bin tiraja sahip olduğunu, Konya’nın yanı sıra Türkiye’nin sınır şehirleri, (Mersin, Adana, Hatay, Gaziantep) mülteci kampları ile Suriye, Irak ve Mısır’a da gönderildiğini belirtmektedir. İbrahim Büyükeken, bayi satışının yanında sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumları tarafından Suriyeli mültecilerin yoğun olduğu mahallelere dağıtıldığını, böylece 50 binden fazla kişiye ulaştığını ifade etmektedir. Ortalama 16-24 sayfa çıkan gazete ‘www.merhabahaber.com’ sitesinde de e-gazete olarak yayınlanmaktadır.

Resim 2: Merhaba Arapça Gazetesi’nin kamplarda bulunan Suriyeli mültecilerin yoğun ilgisiyle karşılaştığına ilişkin haber.

Kaynak: Merhaba Arapça Gazetesi 2. Sayı

Dili Arapça olan gazetenin ismi “Ceridetü-I Merhaba” olarak yazılmakta, Merhaba yazısının üstünde dalgalanan Türk bayrağı bulunmaktadır. Gazetenin ilk sayısında künyesinde yer alan isimler aynı zamanda Merhaba gazetesinin yöneticileridir. Merhaba Arapça Gazetesi'nin birinci sayfasında iç sayfaların duyuruları yer almaktadır. Gazetenin iç sayfalarını Suriyeli mültecilerin ilgisini çekebilecek şehir, sağlık, siyaset, şehir tanıtımı, söyleşi, dünya (Ortadoğu merkezli haberler) ile spor haberleri doldurmaktadır. Gazete içerikleri ağırlıklı olarak Suriyeli mülteciler ve Araplarla ilgili bağlamda oluşturulmuştur. Gazetede ayrıca bazı sayfalarda hem Türkçe hem de Arapça ilanlara yer verilmiştir. Gazete, logo tasarımı ve mizanpajı sade, her haber için ortalama bir fotoğrafın kullanıldığı ve her sayfada en fazla 4 haberin yer aldığı bir yapı arz etmektedir. Gazetenin her sayısında ortalama 30'un üzerinde güncel, siyaset, dış politika, ekonomi, sağlık, beslenme, kültür sanat, adli ve spor haberi bulunmaktadır. Ayrıca her sayıda 5'in üzerinde köşe yazısının yanı sıra karikatür ve bulmacalara da yer verilmiştir.

Gazetenin bütün sayılarında yer verilen haberlerin büyük bir bölümü Konya'da bulunan Suriyeli mültecilerin şehir ile irtibatını sağlamaya dönük içeriklere sahiptir. Haberlerin ele alınış tarzına bakıldığında öncelikle Suriye ile Türkiye halkları arasındaki dini bağ ön plana çekilmekte, ilişkiler ağı bunun üzerine kurgulanmaktadır. Zaten gazetenin logosunda yer alan 'ümmetin sesi' sloganı da bunun göstergesidir. Yani gazete Suriyeli mültecilerin Konya ile ilişkilerini Müslüman kardeşliği üzerine inşa etmektedir.

Gazetenin ilk sayısının manşetinde “Suriyeliler misafir değil, ev sahibi” başlığıyla verilen haberde dönemin Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Tahir Akyürek'in Suriye ile Türkiye'nin kardeş iki ülke olduğu ve Suriyelileri artık Konyalı kabul ettikleri görüşlerine yer verilmekte, belediyenin mültecilerle ilgili yaptığı faaliyetler anlatılmaktadır. Yine aynı sayıda “Ensar-Muhacir güzelliği yaşanıyor” başlığıyla dönemin Konya Valisi Muammer Erol'un devletin bütün imkanlarıyla Suriyeliler için seferber olduğuna ilişkin açıklamaları yer almıştır. Resmi kurum ve kuruluşların yanında Konya genelinde faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin de mültecilerin entegrasyonu bağlamında yürüttüğü faaliyetler haber olarak gazetede yer almaktadır.

Entegrasyonun bir diğer boyutu olarak mültecilerin şehre ilişkin bilgi sahibi olması, onlara yönelik uygulamaya konulan hukuki/yasal prosedürler, sağlık ve ekonomik olarak sağlanan kolaylıklar haber olarak sayfalarda sık

sık yer bulmuştur. Bu haberler Türkçe bilmeyen mülteciler için önemli ihtiyaçlarını karşılamada yol gösterici olma özelliği taşımaktadır. “İkametgah tezkeresi 50 TL oldu” haberinde de Konya’da yaşayan Suriyelilerin sayısındaki artışa dikkat çekilerek, bu göçmenlerin sağlık, eğitim ve sosyal yardım hizmetlerinden yararlanabilmesi için Konya Emniyet Müdürlüğü’nden ikametgah tezkeresi alması gerektiğine işaret edilerek, daha önce 200 TL’ye alınan ikametgah tezkeresinin 50 TL olduğu ifade edilmektedir. Konya Emniyet Müdürlüğü yetkililerine dayandırılarak verilen haberde, Konya’da yaşayıp da oturma izni olmayan Suriyelilerin Yabancılar Şube Müdürlüğü’ne giderek, oturma izni almaları gerektiği dile getirilmiştir. Bir diğer haberde ise Konya’daki mülteci sayısının 40 bini aştığına işaret edilerek, sığınmacıların ancak yarısının kayıtlı olduğu, kayıt dışı yabancı çalıştıran şirketlere 10 bin TL ceza verileceği bilgisi bulunuyor.

“Suriyeliler Türkçe’yi çok sevdi” başlıklı haberde ise Konya Büyükşehir Belediyesi Meslek Edindirme Kursları (KOMEK) tarafından Suriyeliler için verilen Türkçe derslerine olan ilgi sayfalara taşınmış. Böylece Türkçe öğrenmek isteyen başta Suriyeliler olmak üzere Arapça konuşanlar için de sunulan ücretsiz bir hizmetin tanıtımı/duyurusu yapılmıştır. Suriyeli mültecilerin gelmeleri nedeniyle ‘Leishmania’ hastalığının yayıldığı ve Sağlık Bakanlığı’nın buna karşı uygulamaları ve uyarıları da sağlık haberleri köşesinde yer almıştır. Gazete bu anlamda Türkiye’de bulunan ve Arapça konuşan kişilerle kamu kurumları arasındaki bilgi verme görevini de yerine getirmektedir. Böylece yabancı vatandaşların toplumla bütünleşmesi, uyması gereken kurallar konusunda bilgi aracı olmuştur. Bir başka haberde ise Konya Emniyet Müdürlüğü’nün mültecileri ilgilendiren bir duyurusuna yer verilmiş. Haberde, “Son zamanlarda ilimizde yaşayan bazı Suriyeli vatandaşların dilencilik yaptığı, parklarda ve sokaklarda yattıkları, suça karıştıkları görülmekte, bu durumun da herkesi rahatsız ettiği, Suriyeli misafirlerimizin imajını da zedelendiği değerlendirilmektedir. Bu sorunların çözümü kapsamında yeni yayınlanan Bakanlık genelgesine göre, bundan böyle suça karışan ve uyarılara rağmen dilencilik yapan, park ve sokaklarda yatan Suriyeliler kolluk nezaretinde en yakın kamplara/ barınma merkezlerine gönderileceklerdir” ifadeleri yer almaktadır. Haber, Suriyeli mültecilere bir uyarı niteliği taşımaktadır. Yerleşik toplumla bütünleşmenin gereklerini yerine getirmeyen mültecilerin gönderileceği üstü kapalı bir tehdit olarak sunulmaktadır.

Merhaba Arapça gazetesinde adli olaylara ilişkin haberler önemli bir yer tutmaktadır. Başta Konya’da yerleşik olan mülteciler olmak üzere Türkiye genelinde Suriyeli mültecilerin konu olduğu adli haberler gazetenin her sayısında en az 4-5 tane olmak üzere yer almıştır. Bu haberlerin yanında Arap ve Ortadoğu ülkelerinde yaşanan dikkat çekici adli olaylar da mültecileri ilgilendirecek bağlamda gazetede kullanılmıştır. “Kahire’de patlama: 2 ölü”, “İsrail uçakları Gazze’yi vurdu” başlıklarıyla Suriyelilere ve Arap dünyasına ilişkin siyasi, ekonomik ve gündeme ilişkin haberlere yer verilmiştir. Gazetenin Genel Yayın Yönetmeni Kerem İşkan’ın Suriye ve Irak’a giderek çatışmaların olduğu bölgeler ve mülteci kamplarına ilişkin gözlemleri de her sayıda araştırma dosyası şeklinde sunulmuştur.

Resim 3: 2016 Temmuz ayında Konya’da Suriyeli mültecilerle yaşanan gerilim sonrası sağduyu çağrısı yapan bir yazı.

Kaynak: Merhaba Arapça Gazetesi 26. Sayı

Konya'nın Beyşehir ilçesinde yaşanan olayda Suriyeli mülteci ile tartışan genç olayda bıçaklanmış, kaldırıldığı hastanede hayatını kaybetmiştir. Biri Suriyeli mülteci olmak üzere 2 kişinin öldüğü 3 kişinin de yaralandığı olaylar sonrası vatandaşlar Suriyeli mültecilerin gönderilmesi için gösteri yapmıştır. Gerginliğin büyümesi üzerine güvenlik kuvvetleri önlemler alınmış ancak Suriyeli mültecilere yönelik tepkiler günlerce devam etmiştir (bbc.com 2016). Beyşehir'in yanısıra Konya'da bu defa iki Suriyeli mülteci

grubun kendi aralarında çatışması Türk ve Suriyeli esnafın dükkanlarını kapatmalarına neden olmuştur. Beyşehir ve ardından Konya’da yaşanan olayların ardından Merhaba Arapça gazetesinin 26. sayısının manşetinde (Resim 3) Suriyeli mülteciler ile vatandaşlar arasında çıkan olaylarla ilgili “Ey Yabancı Edepli Ol!” başlıklı haber metni yer almıştır. Haberde Suriyeli mülteciler kaynaklı olaylara göndermede bulunarak, kardeşlik hukukunun tesisi için gereken hassasiyetin gösterilmesi gerektiği ve sağduyu telkin eden ifadelerdu bulunulmuştur.

Merhaba Arapça gazetesinin her sayısında ayrıca Konya ve bölgenin çeşitli tarihi ve turistik yerlerinin tanıtımlarına da yer verilmiştir. Böylece Suriyeli mülteciler Konya’nın tarihi ve turistik yerlerine ilişkin bilgi alabilecekleri bir kaynağa sahip olmuştur. Bu haberler sayesinde Sureyeli mültecilerin şehre, tarihine ve kültürüne ilişkin bilgi birikimini iletişim araçları üzerinden elde etmesinin önü açılmıştır. Öte yandan Suriyeli mültecilerin Türkçe öğrenimi konusunda gazetenin belli sayılarında “Türkçe Öğreniyorum” başlıklı bölümlere yer verilmiş, gündelik hayatta sıkça kullanılan kelimelerin, ifadelerin Türkçe karşılıklarına yer verilmiştir.

Gazetede yer verilen haberlerde Türkiye’nin dış politika söylemi belirgin olarak gözlemlenmektedir. Her sayıda Cumhurbaşkanı, Başbakan ve ilgili bakanlıkların başta Türkiye’ye Arap ve Ortadoğu ülkelerinden gelen mültecilere ilişkin yürüttükleri politikalara ilişkin haberler olmak üzere Türkiye’nin Arap ve Ortadoğu politikası söylemi kendini hissettirmektedir. Bu haberler gazetenin resmi söylemin taşıyıcısı olarak mültecilere haber verme işlevi gördüğünü göstermektedir. Türkiye’nin dış politikası doğrultusunda Suriye yönetimine muhalif olan önemli kişilerle yapılan söyleşiler de her sayıda sunulmuştur. Gazetenin 17. sayısında yer alan “Avrupa Yüzbinlerce Mülteci Almaya Hazır, Fakat Esed’le İlgili Bir Karar Almaya Aciz’dir” başlıklı haber Türkiye’nin Suriye konusunda bakışını sunmaktadır. Bu bakış açısı gazetede, Türkiye’nin Suriye politikasıyla uyumlu yayın politikası yürütüldüğü ve bunun da haberler aracılığıyla mültecilere benimsetici bir rol üstlenildiği görülmektedir.

Resim 4: 15 Temmuz 2016'da yaşanan darbe girişiminin ardından yayınlanan Merhaba Arapça Gazetesi'nin 27. Sayısında "Minarelerin Sesi Darbeyi Başarısızlığa Uğrattı" başlığıyla haberleştirilmiştir.

Merhaba Arapça gazetesi sadece Suriyeli mültecilere yönelik bir bakış sunmanın ötesinde Türkiye’de, özelde ise Konya’da yaşanan gelişmeleri de okurlarıyla paylaşmaktadır. 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişimi ve sonrasında meydanlarda ‘demokrasi nöbetleri’ne geniş yer vermiştir. Böylece Suriyeli mülteciler de Türkiye’de yaşanan gelişmelerden haberdar olmuştur. İçinde yaşanan toplumu tanımak, o topluma entegrasyonda önemli bir noktayı teşkil etmektedir.

Gazetede Suriye’de yaşanan gelişmeler konusunda da haberler bulunmaktadır. İç savaşın devam ettiği ülkede muhalifler ile rejim güçleri arasında yaşanan çatışma, rejim güçlerinin sivil halka yönelik katliamları, bombalamalar konusunda bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca Suriyeli mülteciler özelinde göçmenlerin yaşamış olduğu sorunlara ilişkin olarak düzenlenen konferans/sempozyum türü etkinlik haberlerine sık sık yer verilmiştir. Gazetenin her sayısında ortalama bir sayfa Arapça iş ilanları yer almaktadır. Bu ilanlarla Suriyeli mültecilerin iş bulmasına aracılık görevini yerine getiren gazete, aynı zamanda Konya sanayisinde ihtiyaç olan iş gücünün de karşılanmasına katkıda bulunmaktadır. İlan sayfalarının yanı sıra Suriyeli mültecilerin açmış oldukları iş yerlerine ilişkin reklamlara da gazetenin sayfalarında rastlamak mümkündür.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa; Merhaba Arapça gazetesi, yukarıda incelenen haberlerde de görüldüğü üzere Suriyeli mültecilerin yerleşik toplumla bütünleşmesi için kitlesel bir iletişim aracı görevini yerine getirmektedir. Suriyeli mülteciler konulu haber incelemelerinden de anlaşılacağı üzere kamu kurum ve kuruluşlarının, sivil toplum örgütlerinin ve halkın mültecilere ilişkin genel kanaati aktarılmaktadır. Böylece Konya'ya gelen bir mülteci şehir ile ilgili bilgileri, gazete aracılığıyla öğrenmektedir. Konya'da ne kadar mülteci olduğundan, mültecilerin genel sorunlarından ve kamu kurumları başta olmak üzere toplumun çeşitli sosyal yapıları tarafından mülteciler için oluşturulan politikalar gazete haberlerine hem doğrudan bilgilendirici hem de dolaylı olarak uyumlandırıcı olarak yansımaktadır. Bu gazete sayesinde mülteciler şehirden haberdar olmakta, bir anlamda şehre entegre bir kimliğe bürünmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Dünya üzerinde savaşlar, çatışmalar, doğal afetler, rejim baskıları gibi nedenlerle birçok insan yaşadıkları yeri terk etmek ve başka ülkelere göç etmek zorunda kalmaktadır. Türkiye'nin de içinde bulunduğu Ortadoğu ülkelerinde geçmişten bugüne göçün sebebi genellikle savaşın oluşturduğu kaos ortamı ve güvenlik eksikliğidir. 2011 yılından bu yana komşu Suriye'deki iç savaş nedeniyle 'açık kapı' politikası uygulayan Türkiye bir anda yoğun göç almaya başlamıştır. Sığınmacılar savaşın üzerlerine yüklediği psikolojik ve sosyolojik sorunlarla birlikte yeni bir ülkeyle, yeni bir kültürle, yeni bir dille karşı karşıya kalmışlardır. Göçmenlerin büyük bir kısmını oluşturan çocuklar ve gençler, savaşın bedelini en ağır ödeyen kesimdir. Savaştan kaçan bu insanlar, yeni bir ülkeye göç etmenin verdiği sıkıntılarla, adaptasyon ve uyum sürecinin zorluklarıyla mücadele etmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca hukuki statü, kimlik, demografi, istihdam, iş dünyası, sosyal güvenlik, eğitim, sağlık, barınma, sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar gibi alanlarda ortaya çıkan problemler çözüm beklemektedir. Bu sorunların çözümünde medyanın rolü şüphesiz ki önem arz etmektedir. Konya'da bu kapsamda Merhaba gazetesinin eki olarak yayın hayatına başlayan Merhaba Arapça gazetesi, Suriyeli mültecilerin yerleşik toplumla entegrasyonunu sağlamak adına önemli bir rol/görev üstlenmiştir. Merhaba Arapça gazetesi, Konya'da yaşayan Suriyeli mültecilerin kültür açısından yabancı olduğu bir coğrafyada kendisi için zorunluluk arz eden temel meselelere

dair aydınlatıcı yayınlarının yanında, toplumsal entegrasyonun sağlıklı gelişmesine yönelik bir çizgide olaylara bakış açısı sunmuştur.

Merhaba Arapça gazetesi Suriyeli mültecilerin toplumsal entegrasyonun sağlıklı gelişime yönelik olarak kamusal yayıncılık anlayışını benimsemiştir. İnsan onurunu merkeze alan yayıncılığı hareket noktası olarak gören Merhaba Arapça gazetesi Suriyelilere ilişkin ötekileştirici bir medya temsili üretmek yerine entegrasyon politikalarının iletişimsel tasarımını sunmuştur. Gazete, Suriyeli mülteciler için enformasyon sağlama, toplumsallaştırma/kültür üretimi ve gündem oluşturma gibi işlevleri yerine getirmiştir. Çünkü Suriyeli mültecilere ilişkin yerleşik medyada yer alan temsiller doğal olarak onları ötekileştirici bir sunuma bürünmüştür. Öte yandan Suriyeli mültecilerin bilgilendirilmesi, temsillerini ve entegrasyonunu olumlu yönde etkileyecektir. Türkiye’de Suriyeli mültecilere yönelik medyanın temsil üretmesinin dışında onların kendilerine yönelik bilgilendirici hiçbir yayını bulunmamaktadır. Sadece Suriyeli mültecilerin birkaç şehirde kendilerinin arapça olarak yayınladığı gazete ve derginin dışında Türk toplumunun/yerleşik medyanın onlara bakışı ve bilgilendirmesi konusunda Merhaba Arapça gazetesi çalışmanın özgünlüğünü sağlamaktadır. Göçün iyi ya da kötü olmaktan öte yönetildiği takdirde katma değer üreten bir süreç olduğu noktasından hareketle gazetenin sorumlu yayıncılık yaptığını söylemek mümkün olacaktır. Avrupa’da hak temelli bir mülteci yaklaşımı varken, Türkiye’de ve de Konya’da gönül temelli bir mülteci yaklaşımı söz konusudur ve gazete de bunun göstergesidir. Merhaba Arapça gazetesi Suriyeli mülteciler için bir varlık gösterme biçimi olmuştur. Entegre olamayan mültecileri suçlamak yerine insanı ve insanlığı merkeze alarak entegrasyon politikası olarak gazete yayınlamak birlikte yaşama manifestosu olarak adlandırılabilir. Merhaba Arapça gazetesi Suriyeli mültecileri vicdan ve merhamet kotasında yönetmeye dönük adımlar atmıştır. Böylece ‘paralel toplum’ oluşumunu engelleyerek mültecilere yönelik ‘olağanüstü kabul’ün oluşmasına aracılık yapmıştır.

KAYNAKÇA

1. bbc.com. (2016, Temmuz 12). Beyşehir'de Suriyeli mültecilerle kavga: 2 ölü, 3 yaralı. Ekim 12, 2018 tarihinde https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/07/160710_konya_gerginlik adresinden alındı
2. Cibran, H. (2018). *Kum ve Köpük (7. b.)*. (K. Sarılioğlu, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
3. Dilek, A. (2016). Mülteci Olgusuna ve Suriyeli Mültecilere İlişkin Türkiye'de Basılan Arapça Eserler Üzerine Bir Değerlendirme. *Marmara İletişim*(25), 131-144.
4. goc.gov.tr. (2016). *2016 Türkiye Göç Raporu. Ekim 17, 2018 tarihinde* http://www.goc.gov.tr/files/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf adresinden alındı
5. Işıklı, Ş. (2015). İlticanın Yapısökümcü Felsefesi: Konuksevermezlik Sorunu. *Marmara İletişim*(24), 55-76.
6. Koyuncu, A. (2015). *Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler*. Konya: Çizgi Kitabevi.
7. Köksoy, E. (2015). Kamu Diplomasisi ve Mülteci İlişkileri Türkiye'nin Mülteci İlişkilerinin Uluslararası Medya Yansımaları. *Marmara İletişim*(24), 77-99.
8. KTO. (2017, Nisan). Konya'da Yaşayan Suriyeliler: Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı. Ekim 17, 2018 tarihinde <https://docplayer.biz.tr/56865036-Konya-da-yasayan-suriyeliler-guncel-sorunlar-ve-cozum-onerileri-calistayi-sonuc-raporu-hazirlayanlar.html> adresinden alındı
9. Merhaba Arapça Gazetesi 1-31 sayıları (Temmuz 2014, Aralık 2016), <http://www.merhabahaber.com/merhaba-arapca-haberleri-46hk.htm>.
10. multeciler.org.tr. (2018). Türkiyedeki Suriyeli Sayısı Ekim 2018. Ekim 10, 2018 tarihinde <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi-ekim-2018/> adresinden alındı
11. Pandır, M., Efe, İ., & Paksoy, A. F. (2015). Türk Basınında Suriyeli Sığınmacı Temsili Üzerine Bir İçerik Analizi. *Marmara İletişim*(24), 1-26.
12. Quadır, S. E., & Çimen, L. K. (2018). Türk Vatandaşlarının Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Görüşleri (Konya İli Örneği). *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 327-345.
13. Tamer, M. G. (2016). Trabzon Kamuoyunun Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilere Bakışı. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 180-211.
14. Merhaha Arapça Gazetesi Sorumlu Yazı İşleri Müdürü İbrahim Büyükeken ile görüşme, 16/10/2018.

KOCAELİ İLİNDE YAŞAYAN SURİYELİ MÜLTECİLERİN MEDYADA KENDİLERİNE İLİŞKİN HABERLERE BAKIŞI; BİR ALIMLAMA ÇALIŞMASI

Tansu ÖZÇAM

Kocaeli Üniversitesi

ozcamtansu8@gmail.com

ÖZET

Türkiye, jeopolitik konumu, sosyo-ekonomik gelişimi, kültürü ve sahip olduğu birçok kaynak bakımından zengin bir ülkedir. Geçmişte olduğu gibi bugün de göç alan ve göçmenlere sağlamış olduğu imkanlarla iyi bir ev sahibi olan Türkiye, diğer ülkeler arasında da önemli bir köprü görevi görmektedir. 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı birçok Suriye vatandaşının farklı ülkelere göç etmesine neden olmuştur. Türkiye'nin sınır komşusu olan Suriye'den en fazla göç alan ülkelere biri de Türkiye olmakla beraber, Türkiye'de giderek artan bir Suriyeli nüfus oluşmaya başlamıştır. Bütün bu süreç mazlum Suriye halkına destek olmak ile göçmenlerin yarattığı sorunlar üzerinden ikili bir salınım içinde tartışıla gelmiştir. Bu noktada yaygın ve yerel medya haberleri mültecilere ilişkin algının oluşmasında önemli bir etken oluşturmaktadır.

Yaygın ve yerel medyaya genel olarak bakıldığında, haber metinlerin Suriyelilerin ötekileştirildiği, hatta kimi zaman nefret söylemi içerikli haberlerin var olduğu gözlemlenmektedir. Alanla ilgili akademik çalışmalar incelendiğinde ise Suriyeli mültecilerin medyada nasıl temsil edildikleri, hangi haberlerde (siyasi, ekonomi, kültür) daha çok yer aldıkları, haberlerde Suriyeli mültecilerle ilgili görsellere yer verilip verilmediği, haberlerde kanaat önderleri veya herhangi bir aktörün (politikacı, sanatçı vb.) söyleminin yer alıp almadığı gibi konular işlenmiştir. Bu çalışmada Kocaeli ilinde bulunan Suriyeli mültecilerin medyanın kendilerine ilişkin tutumunu nasıl alımladıkları ele alınacaktır. Bu amaçla 8 mülteci ile derinlemesine mülakat yöntemi ile görüşme yapılarak öncelikle Türkiye medyasına ilişkin düşünceleri sorulacak, ardından yerel medyada kendilerine ilişkin olarak sunulan haberleri nasıl değerlendirdikleri tespit edilmeye çalışılacaktır. Yerel medyadan seçilen bazı haber örnekleri katılımcılarla birlikte değerlendirilecektir. Çalışmanın sonunda çoğu zaman bir

haber nesnesi olarak karşımıza çıkan Suriyeli mültecilerin kendi haberlerine bakışı ortaya konularak daha dengeli/adil bir temsil için öneriler sunulacaktır. **Anahtar Kelimeler:** Kocaeli, Suriyeli Mülteciler, Haber medyası, Alımlama

Giriş

Göç olgusu, yüzyıllardır devam eden, insanın varoluş sürecinden beri kendini gösteren sosyal bir etkinliktir. İnsanlar çeşitli nedenlerden dolayı; insan hakları, sosyal düzensizlik, savaşlar, demokrasi, istihdam, gelir dağılımı, ifade özgürlüğü gibi insan yaşamını yakından ilgilendiren konulardan zorunlu veya gönüllü olarak, yaşadığı yerin idari sınırından ayrılarak başka bir idari sınıra göç etmektedir. 2011 yılında Arap Baharı benzeri protestoların Suriye'ye sızmasıyla (II Göç Araştırmaları Merkezi Suriye-STK Raporu) başlayan iç karışıklıklar olağanüstü bir insanlık dramına dönüşmüş, Suriyelilerin zorunlu olarak başka ülkelerin topraklarına göç etmesini gerektirmiştir. Göç edilen toprakların başında Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak, Mısır gibi ülkeler geldiği bilinmektedir. “Birleşmiş Milletler kayıtlarına göre, Ürdün’de 625 bin 178 Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Lübnan’daki kayıtlı Suriyeli sayısı 1 milyon 183 bin 109 olarak belirtilmiştir. Irak’a sığınan Suriyeli sayısının ise 244 bin 731 olduğu belirtilmektedir. Mısır’a sığınan mülteci sayısı 136 bin 661 olarak verilmiştir. Kuzey Afrika ülkelerindeki mülteci sayısı ise 24 bin 55 olarak aktarılmaktadır. Bu rakamların resmi rakamlar olduğu düşünülürse kayıt altına alınmayan ya da alınamayan çok sayıda Suriyelinin de ülkeleri dışında, farklı yerlerde yaşam savaşı verdiği söylenebilir” (Çağlar, Özkır, 2014:489)

Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliğinin (UNHCR) verilerine göre Türkiye’de resmi kayıtlı Suriyeli mülteci sayısı yıllara göre; 2012’de 144.755, 2013’de 560.428, 2014’de 1.622.839, 2015’de 2.503.549, 2016’da 2.814.631, 2017’de 3.424.237, 2018 Eylül’üne göre de 3.567.658 olarak belirtilmiştir. Kayıt dışı olanlarla birlikte yaklaşık 4 milyon ve üzeri bir rakam olduğu tahmin edilmektedir. 2016 yılında yayınlanan göç raporuna göre de Kocaeli ilinde 27.570 Suriyeli mülteci olduğu görülmektedir. Günümüzde resmi olmayan veriler düşünüldüğünde ise bu sayının artmış olabileceğini söylememiz mümkündür (Göç Raporu,2016:79). Milyonlarca Suriyeli mültecinin, ülkemize gelişi beraberinde pek çok sorunun tartışılmasına neden olmuştur. Başta temel insani ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağı, konteynırlar-

da mı yoksa kentlerde mi barınmaları gerektiği, sağlık, eğitim alanlarında nasıl bir yol izleneceği, toplumsal bağlamda uyum konusunda nasıl bir çalışma yapılacağı gibi pek çok konu gerek kamuoyunda gerekse medyada geniş ölçüde yer almaya başlamıştır.

Yaygın ve yerel medyaya genel olarak bakıldığında, haber metinlerin Suriyelilerin ötekileştirildiği, hatta kimi zaman nefret söylemi içerikli haberlerin var olduğu gözlemlenmektedir. Alanla ilgili akademik çalışmalar incelendiğinde ise Suriyeli mültecilerin medyada nasıl temsil edildikleri, hangi haberlerde (siyasi, ekonomi, kültür) daha çok yer aldıkları, haberlerde Suriyeli mültecilerle ilgili görsellere yer verilip verilmediği, haberlerde kanaat önderleri veya herhangi bir aktörün (politikacı, sanatçı vb.) söyleminin yer alıp almadığı gibi konular işlenmiştir.

Kocaeli ilinde bulunan Suriyeli mültecilerin medyanın kendilerine ilişkin tutumunu nasıl almadıkları, çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Çalışmada öncelikle göç olgusundan kısaca bahsedilecektir. Aynı başlık altında Suriye'den göç eden vatandaşların statülerinde ki anlam karmaşasına netlik kazandırılmaya çalışılacaktır. Ardından medyanın göç ve mülteci konularına yaklaşımı/temsillerinden bahsedilerek, çalışmanın odağı olan Suriyeli mültecilerin Türkiye medyasına ilişkin düşünceleri sorulacak, arkasından yerel medyada kendilerine ilişkin olarak sunulan haberleri nasıl değerlendirdikleri tespit edilmeye çalışılacaktır. Çalışmada, Türkçe bilen 8 Suriyeli mülteci ile derinlemesine mülakat yöntemi ile görüşme yapılarak öncelikle Yerel medyadan seçilen bazı haber örnekleri katılımcılarla birlikte değerlendirilecektir. Çalışmanın sonunda çoğu zaman bir haber nesnesi olarak karşımıza çıkan Suriyeli mültecilerin kendi haberlerine bakışı ortaya konularak daha dengeli/adil bir temsil için öneriler sunulacaktır.

Göç Olgusu ve Kavramsal Bakış

Çalışmanın kapsamı bakımından bu bölümde göç olgusundan kısaca bahsedilecektir. Ardından gerek yaygın medyada gerekse yerel medyada yapılan haberlere bakıldığında Suriye'den gelen vatandaşların sığınmacı, mısafir, mülteci, geçici koruma, şartlı mülteci veya göçmenler gibi birbirinden farklı kavramlarla ifade edildiği görülmektedir. Anlam kargaşasının önüne geçmek adına, kavramsal bir netlik kazandırılmaya çalışılacaktır.

Göç olgusu, yüzyıllardır devam eden, insanın varoluş sürecinden beri kendini gösteren sosyal bir etkinliktir. İnsanlar çeşitli nedenlerden dolayı; insan hakları, sosyal düzensizlik, savaşlar, demokrasi, istihdam, gelir dağılımı, ifade özgürlüğü gibi insan yaşamını yakından ilgilendiren konulardan zorunlu veya gönüllü olarak, yaşadığı yerin idari sınırından ayrılarak başka bir idari sınıra göç etmektedir. Peki geniş çerçevede göç olgusu nedir?

Birçok tanımı olmakla birlikte göç (migration), “Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir” (Çiçekli,2009:22). Göç Sosyolojisi adlı kitabında Yusuf Adıgüzel (2016:1) ise göçü, insanların coğrafi olarak, sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden dolayı yer değiştirmesi olarak ifade etmiştir. (2016 Göç Raporuna) göre ise, “yabancıların, yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasadışı yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı” şeklinde tanımlamaktadır. Kısacası göç, bireylerin veya sosyal grupların yaşadıkları yerlerden, uluslararası sınırı geçerek, devlet değiştirerek veya bir idari kısımdan başka bir idari kısma, belirli bir amaç doğrultusunda olsun olmasın, kısa süreli veya uzun vadede bir sosyo-kültürel alana, mekana geçiş yapmaları şeklinde de ifade edilebilir. Birleşmiş Milletlerin (BM) kriterlerine bakıldığında bir bireyin veya sosyal grupların göç etmiş sayılabilmesi için bir yıl ve üzeri bir süreyi kapsaması, önemli veya uzun bir mesafe kat etmesi, siyasal sınırları aşması gibi şartları taşıması gerektiğini ön görmektedir (aktaran Adıgüzel,2016:18). Göç eden insanlar fiziksel olarak mekan değiştirmenin yanında sosyal hayatlarını da yeniden kurarlar. Gittikleri yerlere dillerini, kültürlerini, hayat deneyimlerini anılarını götürürler ve aktarım yoluyla bireylere ve toplumsal yapıya etki ederler.

Göç, kapsamlı bir süreç olmakla birlikte, sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi alanlarla yakından ilişkilidir. Bu alanlara etki eder ve beraberinde göç alan ve göç veren toplumların yapısında bir dönüşüm sürecine neden olur. Göç hareketleri, iyi yönetilebilirse olumlu yönde gelişmeler yaşanır. Aksi durum söz konusu olduğunda ise insan hakları ihlalleri, kamu güvenliği ve düzeninde sorunlar gibi bir dizi olumsuz sonuç beraberinde gelmiş olur. Bu ne-

denle göçmenlerin insan haklarının, kamu düzeni ve güvenliğinin korunabilmesi, ekonomik kalkınmanın desteklenebilmesi için etkili bir göç yönetimi gerçekleştirilebilmek oldukça önemlidir.

2010 Aralık ayında başlayan Arap Baharının etkilerinin, 2011 yılının ilkbaharında Suriye'ye sığıramasıyla (aktaran Gürson,2017:Ek1) kanlı bir iç savaşa dönüştüğü bilinmektedir. Yaşanan insanlık dramı Suriye ile birlikte komşu ülkelerinde pek çok anlamda etkilenmesine neden olmuştur. Özellikle Türkiye, devlet şiddeti karşısında ülkesini terk etmek zorunda kalan milyonlarca Suriyeli vatandaşa kapısını açmıştır. Nisan 2011'de ise Suriye'den Türkiye'ye ilk göçler başlamıştır (Miş,2013:163). 2011'den günümüze kadar gelen süreçte, Suriyeli vatandaşların temel ihtiyaçların nasıl karşılanacağı, uyum konusu gibi birçok alanda tartışmaların yaşanmaya başlaması, gerek kamuoyu gerekse medyanın gündeminde haberler aracılığıyla geniş bir şekilde yer almaya başlamıştır.

Medyada, Suriyelilerle ilgili haberlerde genellikle “sığınmacı”, “misafir”, “mülteci”, “geçici koruma kapsamında ki Suriyeliler”, “şartlı mülteci” veya “göçmenler” gibi birbirinden farklı kavramların yer aldığı görülmüştür. Bu nedenle kavramların anlamlarına değinmek çalışmanın seyri açısından oldukça önemlidir.

Sığınmacı (Asylum Seeker): “İlgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terketmek zorundadırlar, ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler nedeniyle ülkede kalma izni verilmemişse bu kişiler ülkede düzensiz bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınırdışı edilebilirler” (Çiçekli,2009:49)

Misafir (Sojourner): Kant “Edebi Barış” denemesinde misafirlik kavramını, bir yabancıya bir başkasının toprağına varışı, ziyareti olarak ifade etmiştir. (Sözer, Keskin,2012:11) Derrida ise yabancıya koşul öne sürülmeden ve sorgusuzca buyur edilmesini mutlak misafirperverlik olarak tanımlamaktadır (Cevheri Alpakgir,2014).

Mülteci: 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti ve siyasi düşünceleri yüzünden, zulme

uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır” (Adıgüzel, 2016:5, aktaran Lortoğlu,2017:64) Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 61. Maddesine göre “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statü” şeklinde tanımlanmaktadır (2016 Göç Raporu).

Geçici Koruma: (2016 Göç Raporu)nda ki tanımlamaya göre ”Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirilmeye alınamayan yabancılara sağlanan korumayı” ifade etmektedir. Başka bir deyişle, kitleler halinde gelen, ülke sınırlarına ulaşan kişilere geri göndermeme yükümlülükleri çerçevesinde belirli haklar sağlamayı hedefleyen bir çözüm yolu olarak da tanımlanabilir.

Şartlı Mülteci: YUKK'nin 61. Maddesine göre, “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasî düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişidir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir”.

Göçmen: Evrensel olarak genel bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Göçmen kavramının, “kişisel rahatlık” ve kişinin isteğe bağlı olarak dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Kısacası kavram göç eden kişi ve aile bireylerini kapsamaktadır (Çiçekli,2009:22).

Yapılan tanımlamalara bakıldığında, Suriyelilerin 2011 yılında başlayan göç hareketinin, günümüze doğru ilerleyen süreçte aşama aşama kavramsal olarak farklılaştığı söylenebilir. Suriye’den 2011 yılında kitlesel olarak başlayan göç hareketine karşı Türkiye, uluslararası insani hukuktan kaynaklanan yükümlülükleri çerçevesinde, ülkelerindeki şiddetten kaçan Suriyelilere yönelik “Açık kapı” politikası izlemeye başlamıştır (Çağlar,Özkr,2014:Giriş). Suriye’den gelen kişilerin sayısının fazla olması ve uluslararası düzeyde koruma talep etmesi üzerine 22 Ekim 2014 tarihli ve 291153 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan (2016 Göç Raporu:75) “geçici koruma yönetmeliği” ile Suriye’den gelen kişiler bu kapsama alınmıştır.

İlk başlarda Türkiye’nin, yaşanan bu kötü süreçte kapılarını açmasıyla, gelen Suriyelilerin misafir statüsü ile ifade edilmesine neden olmuştur. Lakin Suriye’de yaşanan iç savaşın seyrinin değişmemesi ve Türkiye’de kalmaya devam etmeleri üzerine misafir olarak adlandırılmaları doğru olmayacağı söylenebilir. Aynı zamanda 2012’deki bir gelişme de UNHCR’in hatırlatması ile hükümetin, resmi söylemlerde “misafir” kavramını bırakarak, “geçici koruma” kavramını kullanmaya başlamıştır. Ardından mülteci statüsüne geçebilmek için yapılan başvuru ile bekleme sürecine alınan Suriyeliler “sığınmacı” olarak tanımlanmış, Avrupa dışından gelip Türkiye’den farklı üçüncü bir ülkeye geçiş için bekleyen Suriyeliler “şartlı mülteci” olarak ifade edilerek “1951 Cenevre Sözleşmesin 1 inci maddesinde mülteci tanıma giren kriterlere sahipse, ülkemiz tarafından bu kişilere “şartlı mülteci statüsü” tanınmakta, Türkiye’de geçici olarak ikametlerine izin verilmekte ve böylece bu kişiler (3 üncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar) uluslararası koruma altına alınmaktadır”. (2016 Göç Raporu, 2016:70)

Türkiye 1951’deki Cenevre Anlaşması’na koyduğu bir coğrafi çekincesi bulunmaktadır (www.igamder.org/ Murat Erdoğan açıklaması). “Bu çekince şu anlama gelmektedir: Türkiye sadece Avrupa’dan gelenlere mültecilik hakkı vermektedir, Avrupa dışından gelenlere ise mültecilik hakkı verme-

mektedir. Bu tür gelenlere ülkelerine dönmeleri ya da üçüncü bir ülkeye gitmeleri için Türkiye’de geçici olarak kalma hakkı veriliyor. Resmi politika bu durumu ifade etmektedir”.

Sonuç olarak, Türkiye’nin Suriyeli vatandaşların statüsünün belirlenmesinde ki tutumu ve görüşleri ile Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliğinin tutumu ve görüşleri farklılık içermektedir. Türkiye Suriyeli mültecileri resmi kanunlarda mülteci statüsünde değerlendirmezken, UNHCR Avrupa dışından gelenlerin de mülteci olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Medyada yapılan haberlerde, birbirinden farklı kavramlar yer alırken çoğunlukla “mülteci” ifadesinin kullanıldığını söyleyebiliriz. Resmi tanımlamalara bakıldığında ise “şartlı mülteci” tanımı duruma daha uygun olduğundan Suriyelilerle ilgili haberlerde “şartlı mülteci” ifadesinin kullanılması yerinde olacaktır.

Medya ve Temsil Üzerine

Medya, en geniş anlamıyla gazete, dergi, radyo, televizyon, bilgisayar, internet, cep telefonu vb. kitle iletişim araçlarının bütünü kapsayan bir kavramdır. Bireylerin veya toplumun olumlu ya da olumsuz düşüncelerinin oluşumuna etki eden medya, kanaatlerin önceden formüle edilmesinde, bilgi ve inançların yönlendirilmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Medya, enformasyonu veya iletileri kendi süzgecinden geçirerek müdahale eder ve yeniden anlamlar üreten bir araç olarak karşımıza çıkar(Güven,2015:34).

Medya, geleneksel yaklaşımlar içerisinde durum tanımları ile kendini gösterirken artık “gerçekliğin belirli bir tarzda kurulması” olarak görülmektedir. Gerçekliği yeniden tanımlayan ve üreten medya bu üretimi, dilsel pratikler yoluyla desteklemekte ve gerçeğin seçilmiş tanımları temsil edilmektedir (Hall,1993:67) Bu çerçevede olayların medya da temsili “aktif bir seçme, sunma, yapılandırma ve biçimlendirme” işini ima etmektedir. Yani anlamın egemenlik ilişkileri üzerinden inşa edildiğini söyleyebiliriz. Medyanın gerçekliği inşa etmesi veya yeniden anlam üretmesi ise ideolojik bir durumdur. Kültürel çalışmalar da medyanın toplumsal anlamın oluşturulmasında etkin olduğunu savunmaktadır (Dursun,2001:20).

Bireylerin/okurların/izleyicilerin herhangi bir konu hakkında bilgi veya fikir sahibi olmadıkları durumlarda yeniden üretilen anlamlar haberler, gazete

yazıları aracılığıyla topluma ulaştırılarak bilgilendirilmeleri veya fikir sahibi olmaları sağlanır.

Medyada temsil, nefret söylemini ya da ayrımcı söylemlerin meşrulaştırılmasına da neden olabilir. Bu durum da okuyucuları taraf yapar ve konumlandırır.

Medya metinleri, azınlıklara ya da ayrıcalıksız gruplara yönelik egemen bakış açılarını, ideolojileri, önyargıları yaklaşımları yeniden üretmekle beraber, aynı zamanda genel geçerlilik kazandırarak dolaşıma girmesini sağlamaktadır (İnceoğlu ve Sözeri, 2012:21) Bu nedenle medyanın toplumu bilgilendirilmesi hususunda üzerine büyük görevler düşmektedir. Gerek Suriyeli mülteciler konusu olsun gerekse herhangi bir haber değeri taşıyan konu olsun servis ettikleri haberlerin nasıl bir temsile aracı olduğunun farkında olarak daha sorumlu, araştırmacı gazetecilik ve hak temelli gazetecilik doğrultusunda hareket etmelidir.

Araştırma ve Yöntem

Bu çalışma, Kocaeli ilinde yaşayan Suriyeli mültecilerin medyanın kendilerine ilişkin tutumunu nasıl alımladıklarını öğrenmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada, 8 üniversite öğrencisi Suriyeli mülteci ile derinlemesine mülakat yöntemi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme tekniği en genel haliyle sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniği olarak tanımlanabilir. Görüşme yönteminin kullanılmasında ki en önemli amaç derine inerek araştırma verisinin toplanmasıdır. Görüşme yöntemi bireylerin araştırma yapılacak herhangi bir konu hakkında ki bilgi, düşünce, inanç veya tutumları hakkında en kolay yoldan öğrenilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda görüşme tekniği, değişen koşullara anında uyabilme, esnek oluşu, okuma yazma bilmeyen kişilerinde dahil edilebileceği, geri bildirim anında alınabileceği kuvvetleri yönleri olan teknik olması (Karasar,2015:165-166-175) Suriyeli mültecilerin kendilerine ilişkin haberleri nasıl alımladıklarını ortaya koyabilmemizde oldukça yararlı bir araştırma tekniği olmuştur. Görüşmede Türkiye medyasına ilişkin düşünceleri sorulmuş, ardından yerel medyada kendilerine ilişkin olarak sunulan haberleri nasıl değerlendirdikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Yerel medya haberleri, Kocaeli ilinde en yüksek tiraja sahip olan Özgür Kocaeli Gazetesin'den seçilmiş ve alımlama çalışması bu gazetelerden alınan 2 olumlu ve 2 olumsuz haber örneği üzerinden yapılmıştır. (Kocaeli Basın İlan Kurumu 2018 Yılı Tiraj Raporu)

Çalışmanın evreni Kocaeli ilinde yaşayan Suriyeli mültecilerdir. Ancak mültecilerin bir çoğunun haber metinlerini yorumlayacak düzeyde Türkçe bilmemesi ve kadınların aileleri olmadan görüşmeyi kabul etmemeleri nedeniyle Kocaeli üniversitesinde öğrenim gören Suriyeli mülteciler ile sınırlandırılmıştır. Kocaeli Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire başkanlığından alınan bilgiye göre 2018 yılı içerisinde öğrenim gören Suriye uyruklu mülteci öğrenci sayısı 38'dir. Çalışmada 4 Kadın, 4 Erkek öğrenci ile görüşme sağlanmıştır. 38' de 8 öğrenci ile derinlemesine mülakat yapılması yeterli bilgiye ulaşmamızda yeterli olmuştur. Derinlemesine mülakat, görüşme yöntemi uygulanmıştır. Kültürel çalışmaların en önemli temsilcisi olan Stuart Hall, egemen söylemlerin içinde kodlanan medya metinlerinin; egemen, müzakereli/tartışmalı ve karşıt olarak okunabileceğini söyler. Egemen okumada alımlayıcılar medya metinlerini egemen ideolojinin bakış açısına göre okur. Gelen iletileri sordulamadan benimser. Müzakereli/ tartışmalı okumada ise alımlayıcılar veya izleyiciler medya metinlerinin bir kısmını kendi görüşlerine uygun bulurken bir kısmına ise karşı çıkar. Karşıt okumada da alımlayıcılar medya metinlerinde ki düz ve yananlamında farkında olup bu metinleri tepki gösterirler veya karşı çıkarlar (Hall'den aktaran Dağdaş, 1999:341). Elde edilen veriler ise bu üç okuma göz önünde bulundurularak yorumlanmıştır. Çoğu zaman bir haber nesnesi olarak karşımıza çıkan Suriyeli mültecilerin kendi haberlerine bakışının ortaya konulması daha dengeli/adil bir temsil için de önem taşımaktadır.

Bulgular ve Yorumlar

Çalışma kapsamında 8 üniversite öğrencisi Suriyeli mülteci ile derinlemesine görüşme gerçekleştirildi. Görüşmede katılımcılara 6 soru yöneltildi. Ardından Suriyeli mültecilerle ilgili yapılmış olan 2 olumlu, 2 olumsuz olmak üzere toplam 4 haber gösterilerek, haberleri yorumlamaları istendi. Haberler gösterilirken olumlu veya olumsuz olduğu belirtilmemiştir. Görüşmede ise aşağıda ki sorular yöneltiştir;

Türkiye Medyasını takip ediyor musunuz?

Gerçekleştirilen görüşmede bu soruya Suriyeli mültecilerin tamamı Türkiye'de medyayı takip ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan 2 kişi ise internetten üzerinden takip ettiğini ifade etmiştir.

En çok hangi kanalları veya gazeteleri takip ediyorsunuz?

Türkiye’de en çok Trt1 kanalını takip ettiklerini dile getirmişlerdir. Ardından bir kişi Ntv’yi ve internet üzerinden de Mynet’i de takip ettiğini söylemiştir. Başka bir kişi de Türkçe yayın yapan El - Cezire kanalını takip ettiğini ifade etmiştir. Gazete olarak ise bir kişi Yeni Şafak gazetesini okuduğunu söylerken diğer bir kişi gazete ve kanal takip etmediğini, sosyal medyadan takip ettiğini ifade etmiştir.

Medyada özellikle hangi konuları takip ediyorsunuz?

Medyada özellikle siyasi konuları, mecliste Suriyeli mültecilerle ilgili konuşmalar veya alınan kararlar, Türkler ve Suriyeli mülteciler arasında çıkan kavgalar gibi olayları takip ettiklerini söylemişlerdir. Ayrıca, dünya haberlerini bunun yanında hayvanlara yapılan zulümleri, teknoloji ve iktisadi konuları da takip etmekte.

Suriyeli Mültecilerle ilgili haberleri takip ediyor musunuz?

Tüm katılımcılar kendilerine ilişkin haberleri takip ettiğini ifade etmişlerdir.

Yerel medya haberlerini takip ediyor musunuz?

Katılımcılar yerel medya kavramını bilmemekle birlikte “Bizim Kocaeli” ve “Özgür Kocaeli” gazetelerini tanımaktalar. Ayrıca yerel medyayı basılı olarak değil, genellikle online olarak takip etmekte.

Yerel Medyanın Suriyeli Mültecilerle ilgili yeteri kadar haber yaptığını düşünüyor musunuz?

Bu soruya, 3 kişi yeterli, 4 kişi yetersiz yanıtını verirken ve 1 kişi ise kararsız kalmıştır. Bu katılımcı, haberlerin sayısal olarak fazla olduğunu, ancak içerik olarak mültecileri anlatmak konusunda «yetersiz» kaldığını ifade etmiştir.

Yetersiz olduğunu söyleyen kişiler, haberlerin derinlemesine araştırılmadan yapıldığını, bazı durumların abartıldığını ve bu haberler aracılığıyla medyada kendilerini farklı ve olumsuz gösterildiklerini ifade etmişlerdir. Bir kişi de Suriyeli mültecilerle ilgili haberlere tek bir bakıştan yani at gözlüğü ile bakıldığını belirtmiştir.

Yeterli olduğunu düşünen bir kişi de “gündem boşsa hemen bizimle ilgili bir haber yapıyor.” Şeklinde ifade ederken genel olarak yapılan haberler yeterli olsa da abartılmış ya da daha çok olumsuz haberlerin ön plana çıkarıldığını söylemişlerdir.

Yerel Medyanın Suriyeli Mültecilerle yaptığı haberlere baktığınızda ne düşünüyorsunuz. Haber dili ve konularına bakınca, nasıl yorumluyorsunuz?

Genel olarak ifade edilen haberlerde Suriyeli mültecilerle ilgili genelleme yapıldığını, ikinci sınıf insan gibi gösterildiklerini, nefret içerikli ve ağır kelimelerin haberlerde yazıldığını söylemişlerdir. Bir kişi ise medyanın tarafsız bir şekilde verdiğini ama insanların algısının farklı olduğunu **“bu Suriyeliyse kesin suçludur”** diye düşündüklerini söylerken, başka bir kişi ise bu durumun haberi yapan gazeteci ile ilgili olduğunu eğer gazeteci Suriyeliyi sevmiyorsa bunu haber dilinden anlayabildiğini ifade etmiştir.

Haber Yorumları

Katılımcılara 2 olumlu ve 2 olumsuz haber gösterildi. Bu haberler derinlemesine görüşmeyi yapan araştırmacı ile birlikte okundu. Katılımcılar, haberleri okuduktan ve dinledikten sonra nasıl hissettikleri ve neler düşündükleri sorularak haberleri yorumlamaları istenmiştir.

1.Haber

Kocaeli
Türkiye'nin en kaliteli haber kaynağı

HABERLER > GÜNDEM

Başiskele Sahili'nde Suriyeli mülteciler

İzmit'te eskisi kadar Suriyeli mülteci ortalıkta görülüyor.

16 Ağustos 2016 Salı 09:34

Ama son zamanlarda Başiskele sahilleri, Suriyeli mültecilerin istilasına uğramış. Başiskeleliler, "Sahilde her yerde Suriyeliler var. Çocuklar denize girip çıkıyor. Sahilde yatıp kalkıyorlar. Belediye'nin bu konuda bir şeyler yapmasını bekliyoruz." dediler.

Görüşmeyi gerçekleştirdiğimiz kişilerin tamamı haberin olumsuz bir haber olduğunu ifade etmişlerdir. Haberde geçen ‘İstila’ kelimesinden rahatsızlık duyduklarını farklı bir algı yaratılmaya çalışıldığını söyleyen Suriyeli mülteciler bu durumun temel sebebinin kültür farklılığından kaynaklandığını belirtmiştir.

Habere konu olan kişilerin Suriyeli mülteci olduğu için bu ifadelerin kullanıldığını ve Suriyeli mültecilerin bu şekilde yansıtıldığını başka bir milletten biri olsaydı bu şekilde değil daha yumuşak bir dille yazılabileceğini ifade etmişlerdir.

“Bence buradaki temel sorun kültür farklılığından kaynaklanmakta. Mesela bizde sahilde uzanmak veya nargile içmek normal ama sizde değil. Suriyeli mültecilere karşı olumsuz bir tavır var diyebilirim” (F kişisi)

“Biliyorsunuz ki Suriyelilerin bir yere toplanma şeklinde bir eğilimleri vardır. Doğru bir şey olduğunu söylemiyorum. Ama Yabancı oldukları için dili konuşamıyor bu yüzden kendi aralarında anlaştıkları için genelde kalabalık ve beraber şekilde hareket ediyorlar. Bunun sonucunda da haberde istila olarak ele alınmış, istila değil aslında ama daha farklı bir kelime ya da tarzla ifade edilebilirdi”. (D kişisi)

Başka bir kişi de **“Suriyelilerin keyfi yerinde yatıp kalkıyorlar”** gibi bir şeyde söylemek istenmiş olabilir. (G kişisi)

Bu durumun dil farklılığından kaynaklandığını ifade eden kişi de **“İnsanlar böyle halkın içinde olsun halkla karışsın dili öğrensin isterim. Yani sizin kültürünüzü tanısın bana göre böyle olması gerekiyor. Yani dil sorunu çözülmezse böyle anlaşmazlıklar olacak”** (D kişisi) şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcıların yapmış oldukları yorumları incelediğimizde karşıt okuma yaptıkları görülmüştür. Özellikle yapılan haberde kendileri Suriyeli mülteci olduğu için böyle bir haber dili kullanıldığını ve istila kelimesinin çok yanlış olduğunu ve olumsuz bir algı yaratılmaya çalışıldığını söylemişlerdir.

2.Haber

Suriye uyruklu DEAŞ'lılar yakalandı

Terör örgütü DEAŞ'la bağlantılı olduğu değerlendirilen Suriye uyruklu 4 kişi, Başiskele ve İzmit'te düzenlenen operasyonla gözaltına alındı.

23 Mayıs 2018 Cuma 13:20

Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığınca, silahlı terör örgütü DEAŞ'ın eylem ve faaliyetlerinin değirne edilmesi amacıyla yürütülen soruşturma kapsamında, DEAŞ Silahlı Terör Örgütü'yle bağlantılı olduğu değerlendirilen Suriye uyruklu 4 kişinin yakalanması için bugün sabah saatlerinde operasyon gerçekleştirildi.

Başiskele ve İzmit ilçelerinde düzenlenen operasyonda Y.E., H.H., H.E. ve O.A. isimli 4 şüpheli gözaltına alındı. Operasyon kapsamında şüphellilerin üzerlerinde ve evlerinde yapılan aramalarda, 5 adet cep telefonu, 5 adet sim kart ve 2 adet hafıza kartı ele geçirildi. Olayla ilgili soruşturma devam ediyor.

(Kerim YAVUZ)

Yukarı

© 2016 Özgür Kocaeli
- Anasayfa - İletişim

Yapılan yorumlarda genel olarak haberin normal bir haber olduğunu belirtilirken, Bir Suriyeli mülteci, Deaş'ın Suriye'de insanlık dışı eylemlerde bulunduğunu, kadınlara tecavüz edip, erkeklerin kafalarını kestikleri için Suriye uyruklu bir Deaşlı'nın olabileceğine inanmadığını söylemiştir.

Abartılı ifadelerin olmadığı, olumlu veya olumsuz yönde bir algı oluşturulmadığı, nefret söylemini içermediği ifade edilirken, diğer bir kişi haberin sıkıntılı bir haber olduğunu, polisin iyi bir araştırma yapıp yapmadığını sorgulamıştır.

“Tamam Deaş'la alakası varsa biz de onlardan nefret ediyoruz neler yaptığını gördük. Haber olarak tarafsız olduğunu düşünüyorum. Bir dayandırma olumlu veya olumsuz bir algı oluşmasını sağlamıyor”. (A Kişisi)

“Bence bu her milletten var sade Suriye de vardır demiyim. Çünkü Türkiye de de var mesela. Her yerde de var yani her yerde kötü insanlar olabilir. Bazı insanlar hani Daeş le ilgili bir bağlantısı olabilir. Bu yüzden beni rahatsız etmedi. Çünkü bu olay ilk haberde ki gibi değil”. (B Kişisi)

“Daeşte savaşa girenler başka ülkeye gelmesi evet bu bence tehlikeli bir şey olmaması lazım. Polisin burda gerçekten Suriyeli uyruk-

lu kişilerin deaş la bağlantısı olup olmadığını iyi araştırmış olması gerekir. Mesela diyor ki 5 cep telefonu yakalandı ama 4 kişilermiş nasıl oluyor. B u sayılara göre bence yalan bir şey gibi geldi. Haber de beni kötü hissettiren bir durum olmadı olabilir böyle bir haber".
(C Kişisi)

"Şimdi Suriyeli bir deaş lı olduğumu sanmıyorum. İnanmıyorum. Suriye de Deaş'ın neler yaptığını tahmin bile edemezsiniz. İnsanlıktan ayrılmış şeyler yapmışlardır.ve onlar gerçekten Suriyeliler değil. Biz hiç Suriyeli deaşlı görmedik. Bu yüzden bu habere inanmak biraz zor geliyor". (D Kişisi)

"Hiçbir şey normal bir haber. Sonuçta mesela ben Suriye de Türklere İşıd e katılanlar gördüm. Normal bir şey. Başka haberlerde oluyor Afgan İşıd'den gelen bir kişi zaten söylüyorlar normal bir şey. Abartılmış bir şey yok". (E Kişisi)

Bu haberi seçerken olumsuz bir haber olarak ele almıştık. Yapılan görüşmelerde katılımcılar normal bir haber olduğunu söyleyerek, habere nötr baktıklarını belirtebiliriz. Aynı zamanda haberi müzakereli okuduklarını ifade edebiliriz.

3.Haber

Suriyeli öğrencinin uzay resmi takvime girdi

29 Eylül 2019 Pazartesi 20:23
Suriye'deki iç savaştan etkilenen kaçarak Danca ilçesinde yaşamaya başlayan Danca Ayfer-Gazanfer Güngör İlkokulu 3. sınıf öğrencisi İman Silo, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Havaçılık, Teknolojiler Genel Müdürlüğüne düzenlenen "Uzay" temalı poster yarışmasında gönderdiği resimle bakanlık takvimine girme başarısı gösterdi.

Danca Ayfer-Gazanfer Güngör İlkokulu Müdürü Süleyman Özdağ, Suriyeli öğrencisi İman Silo'yu Havaçılık, Teknolojiler Genel Müdürlüğüne düzenlenen poster yarışmasında elde ettiği başarıdan dolayı kutladı.

Çizdiği "uzay" temalı resim, seçilen 68 eser arasında yer alan ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı takvimine basılan Silo'nun, okulda da son derece başarılı bir öğrenci olduğunu dile getiren Özdağ, öğrencilerinin böylesine önemli bir yarışmada dereceye girmesinden mutlu olduklarını ifade etti.

Başarılı öğrenci İman Silo ise resminde astronotları ve uzayın ne kadar büyük olduğunu anlatmaya çalıştığını belirterek, resminin beşenilmiş olmasından mutlu olduğunu söyledi.

Resim yapmayı çok sevdiğini de ifade eden Silo, büyüdüğüne ressam olmak istediğini dile getirdi.

Bu haberin daha önce inceledikleri haberlerden daha farklı olduğunu belirterek, çok mutlu olduklarını ifade etmişlerdir.

Haber dilinde nefret söylemi veya ötekileştirmenin olmamasından mutlu olan Suriyeli Mülteciler; medyanın genel olarak kendilerini olumsuz olarak gösterdiklerini ve bu şekilde olumlu haberlerin daha fazla yapılması durumunda Suriyeli mültecilerle ilgili olumsuz algının da kırılabileceğini belirtmişlerdir.

“Haber olarak güzel. Böyle bir şeylerin yapılması hakikaten isterim. Başarılı Suriyeli öğrencilerin olmasını isterim ki. Olumlu bir imaj çizilmiş bu haberle. Olumlu bir dille yazılmış. Kendimi çok iyi hissettim bu haberi okuduğumda”. (A Kişisi)

“Bu haberi duyunca çok mutlu oldum. Aslında tam olarak az önce dediğim gibi sadece kötü olaylar sıkıntılar yazmayalım. Çünkü iyi şeylerde oluyor. Olumlu bir haber”. (B Kişisi)

“Olumlu bir haber tabiki. Suriyelileri burada olumlu bir şekilde başarı ile ele almalarına sevindim. Bence iyi bir şekilde olmuş yani Suriyeliler hep kötü şeyler yapmıyorlar, bizden de olumlu şeyler yapabiliyoruz. Hepsi daeşe katılmamış olabilir hepsi dilencilik yapmıyor olabilir. Hırsızlık yapmıyor olabilir”. (C Kişisi)

“Mutlu hissediyorum. Çok sevindim. Olumlu bir haber ve yani halkın açısından düşüneyim böyle bir haber okuyunca onlar belki bizim kadar mutlu olmayacaklar kesin ama biraz böyle bize karşı agresif düşünceleri azaltabilir. Böyle haberler şimdi dediğim gibi illa kötü şeyler yapılıyor. Ama onlar hep medyada çıkarılmasın halk sıkılmaya başlıyor bizden onlara rahatsızlık oluyor”. (D Kişisi)

“Harika bir haber ama normalde böyle bir şey paylaşmıyorlar. Ben mesela ilk geldiğimde böyle bir sayfa açmaya çalıştık. Böyle başarılı örnekler göstermek için ama yapamadık niye kimse başarılı örnekler yer vermiyor”. (E Kişisi)

Katılımcıların yorumlarını incelediğimizde olumlu bir haber olmasından dolayı mutlu oldukları ve bu tarzda yapılan haberlere bakış açılarının gerek haber dili, üslubu gerekse haberle ilgili olumlu tepkilerin olması onların de egemen bir bakış açısı ile okuduklarını göstermektedir.

4.Haber

Suriyeli kadınlardan Şam Mutfağı

Izmit Belediyesi'nin büyük destek verdiği Al Shami Kitchen – Şam Mutfağı projesi yol almaya devam ediyor.

10 Eylül 2017 Pazartesi 15:17

Suriyeli mülteci kadınların günlük hayatta sahip oldukları yetenekleri sürdürülebilir ekonomik değere dönüştürmeyi hedefleyen proje kapsamında çalışmalar son hızla devam ediyor. Izmit Belediyesi'nin destekleriyle önemli aşamalar kat eden proje için bir araya gelen bir grup akademisyen, üniversite öğrencisi ve sivil toplum kuruluşu, mülteci kadınlar için Şam mutfağından sevilen yemekleri üretilebilecekleri ve ekonomik değere dönüştürülecekleri bir yapıyı oluşturmak üzere çalışmalar yürütüyor. Izmit Belediyesi'nin verdiği destekle kurulan daimi mutfakta birlikte çalışmalarına hız verecek olan Suriyeli kadınlara üstim sürecinde eğitimler vermeye devam edecek.

↑ Yukarı

© 2016 Özgür Kocaali
Anasayfa - İletişim

Haberin oldukça olumlu olduğunu söylemişlerdir. Özellikle Suriye yemek kültürünün tanıtıldığını ve birbirimizin kültürü öğrenmenin çok önemli olduğunu vurgulayan Suriyeli mülteciler haber dilinin sade ve tarafsız bir şekilde yazıldığını vurgulamışlardır.

Başka bir kişi de eğer haberi yapan gazeteci Suriyeli mültecilere öfkeli biri olsaydı daha farklı yansıtılabileceğini ifade etmiştir.

Diğer bir kişi ise aslında haberin Suriyeli mültecilerden çok belediye açısından olumlu bir haber olduğu için yapıldığını ifade etmiştir.

“Haber olarak tarafsız bir dille yazılmış. Güzel bir dille yazılmış. İki haber olarak güzel. Güzel bir şey yapılmış haktan. Kültürü unutmamak için ve Suriye yemek kültürünü Türklere göstermek için çok güzel bir haber olmuş aslında Suriyelilerin dilencilik yapmaktan ibare olmadığını gösteren bir haber olmuş”. (A Kişisi)

“Tamamen istediğim bir haber. Asıl olarak biz burda belki bir savaştan dolayı geldik. Zorunlu bir şekilde geldik. Ama asıl görevimiz bu dur. Bizim kültürümüzü size anlatmak sizin kültürünüzden de iyi şeyler almak. Bu yüzden bu haberi okuyunca çok sevindim”. (B Kişisi)

“Haber güzel ve olumlu bir haber. İşte Suriyenin mutfak ve yemek kültürünü tanıtmak amacıyla yapılmış burda İzmit te ve oldukça olumlu haber”. (C Kişisi)

“Böyle bir proje gerçekten harika diyebilirim. Genel olarak böyle halkın bizimle ilgili oluşturduğu fikirler yanlış oluyor. Yemekler çok şey yansıtıyor ülkenin ekonomik durumu ülkenin kültürü, tarihini hep yemekler aracılığıyla yansıtılabilir. Çok güzel bir proje böyle şeyler olması yani böyle aramızdaki deliği veya mesafeyi kapatabilir”. (D Kişisi)

“Güzel bir haber haberin dili iyi. Bu haber başka bir amaçla yazılmak istenseydi daha farklı yazılabilirdi. Suriyeli mültecilere öfkeli olan bir gazeteci haber dilinde nefret söylemi ötekileştirme veya olumsuz ifadelerle haberi yazabilirdi”. (E Kişisi)

Yapılan yorumlamalara bakıldığında bu haberde 2 katılımcı **“haberi yapan gazeteci Suriyeli mültecilere öfkeli biri olsaydı daha farklı yansıtabilirdi”**, **“aslında haberin Suriyeli mültecilerden çok belediye açısından olumlu bir haber”** gibi ifadeler müzakereli okuma yapıldığının, geneline baktığımızda ise haber olumlu haber kategorisinde olduğu için egemen okuma yapıldığını söyleyebiliriz.

Yine katılımcılar Suriyeli mültecilerle ilgili haberlere olumsuz bir bakış açısından bakılmasının sebebinin medya olduğunu, medya neyi göstermek isterse ya da toplumun nasıl algılamasını istiyorsa haberleri o şekilde ele aldığını belirtmektedirler.

Sonuç ve Öneriler

İlk olarak Suriyeli mültecilerin, medya metinlerinde hangi statü kapsamında yer verilmesi gerektiği ile ilgili bilgiler verildi. Yapılan taramalarda medya metinlerinde Suriyeli mültecilerin genel olarak “mülteci olarak ifade edildiği fakat resmi tanımlamalara bakıldığında ise “şartlı mülteci” tanımının duruma daha uygun olması sebebiyle Suriyelilerle ilgili haberlerde “şartlı mülteci” ifadesinin kullanılmasının yerinde olacağını söyleyebiliriz.

Araştırmada üniversite öğrencisi Suriyeli mültecilerin;

-Türkiye medyasını takip ettiklerini, yerel medyayı ise kavram olarak bilmeseler de Kocaeli yerel medyasında yer alan gazeteleri online olarak takip ettiklerini,

-Yapılan haberlerin derinlemesine araştırılmadan yapıldığını, abartılı ve yanlış söylemler ile halkın Suriyeli mültecilere karşı olumsuz bir önyargı içerisinde olmasında medyanın rolü olduğunu,

-Haber dilinde genel olarak nefret söyleminin ve ötekileştirmenin yer almasından dolayı rahatsızlık duyduklarını,

-Suriyeli mültecilerin olumsuzluk içeren haberler dışında sınırlı biçimde temsil edildiklerini,

-Olumsuz haberlerle sürekli gündeme geldikleri için kendilerine ilişkin bir genelleme yapıldığını,

-Yapılan haberlerin enformasyon eksiği içerdiği, dil ve kültür farklılıklarından dolayı iletişim güçlüğü yaşandığı söylenebilir.

Haber yorumlarına bakıldığında ise olumlu ve olumsuz haberlerin durumuna göre okumaların değişkenlik gösterdiği sonucu çıkmaktadır. Örneğin olumsuz haberlerde alımlayıcılar haberlerden birinin negatif olduğunu söylerken karşıt okuma yapmışlardır. Bizim olumsuz olarak değerlendirdiğimiz haberi nötr olarak yorumlayan katılımcılar nötr haberi müzakereli bir şekilde okumuşlardır. Evet bu doğru ama böyle bir ifade yerine daha yumuşak bir ifade seçilebilirdi gibi; olumlu haberlere bakıldığında ise pozitif olduğunu ifade etmişlerdir ve haberi olumlayarak egemen okuma yaptıkları karşımıza çıkmaktadır. Sonuç olarak alımlayıcılar haberi olumlu, olumsuz, nötr

olarak değerlendirmeleri birden fazla okumayı yapabildiklerini göstermiştir. Araştırmadan çıkan sonuçlara göre, medyada çalışanları, gazeteciler, halk kim olursa veya hangi olay yaşanırsa yaşansın ırk, dil, din ayırt etmeksizin empati kurabilmelidir. Gazeteci, sorumluluk bilinci ile yapacağı haberin en ince ayrıntısına kadar araştırıp elde ettiği enformasyonu kaynaklarından emin olduktan sonra paylaşmalıdır. Gerek sosyal medyada gerekse yaygın medyada mülteciler konusunda yanlış enformasyon dolaşmakta. Haberçilerin servis ettikleri haberlerin nasıl bir temsile aracı olduğunun farkında olarak daha sorumlu ve araştırmacı gazeteciliğe teşvik edilmesi oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

1. Adıgüzel, Y. (2016) Göç Sosyolojisi, Ankara: Nobel Yayıncılık
2. Basın İlan Kurumu (Kocaeli) 2018 Yılı Tiraj Raporu mail üzerinden erişim
3. Cevheri, S. G. A. (2014). Mültecilik Kavramının ve Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmede Yer Alan Hakların Koşullu Misafirperverlik Üzerinden Değerlendirilmesi. III. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi-Bildiriler Kitabı IV, 97-108.
4. Çağlar, I., & Özkir, Y. (2014). Suriyeli Mültecilerin Türkiye Basınında Temsili. Ortadoğu Yıllığı, 485.
5. Dağtaş, B. (1999). İngiliz Kültürel Çalışmaları'nda İdeoloji.
6. Dursun, Ç. (2004), Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi, İstanbul: Elips Kitap
7. Güngör, F. Ş., & Bakanlığı, M. E. (2012) Zenofobinin İslamofobiye Dönüşümü Üzerine Felsefi Bir Değerlendirme. In 1st International Social Sciences And Muslim Congress: "Hegemony-Counter Hegemony".
8. Gürson, P. (2017) "Büyük Güçlerin Suriye Planı", Ankara: KriptoYayınevi, s.295(Ek1)
9. Güven, S. (2015) Medyada Çocuk ve Toplumsal Dönüşüm, Çocukların Medyada Temsili: İyi, Kötü ve Mağdur Çocuk, Ankara: Orient Yayınları.
10. Hall, S. (1993) The Lesbian and Gay Studies Reader in "Deviance Politics, And The Media, New York and London: Routledge
11. İnceoğlu, Y. Sözeri, C. (2012), Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları içinde "Nefret Suçlarında Medyanın Sorumluluğu: "Ya sev ya terk et ya da ...", İstanbul: Ayrıntı Yayınları
12. Karasar, N. (2015), Bilimsel Araştırma Yöntemi "Kavramlar İlkeler Teknikler", Ankara: Nobel Yayıncılık
13. Lortoğlu, C. (2017) Suriyeli Mültecilerin "Misafir" Olma Haline Misafirperverlik Hukuku ve Etiği Açısından Bakış. İnsan ve İnsan Bilim Kültür Sanat ve Düşünce Dergisi, 4(11), 54-80.
14. Miş, N. (2013) "Türkiye'nin Suriye Politikası", Türk Dış Politikası Yıllığı içerisinde, Burhanettin Duran v.d. (der.) Ankara: SETA Yayınları, s.163.
15. Uluslararası Göç Örgütü (2009) Göç Terimleri Sözlüğü, Edt. Bülent Çiçekli, Uluslararası Göç Örgütü Yay.
16. Çevrimiçi Kaynaklar ve Yardımcı Okumalar
17. Çorabatır, M. İltica Göç Araştırmaları Merkezi Suriye STK Raporu <https://www.igamder.org/wp-content/uploads/2015/01/%C4%B0GAM-kitap-1.pdf> Erişim Tarihi 15.10.2018
18. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2016) "Göç Raporu" http://www.goc.gov.tr/files/files/2016_goc_raporu_.pdf Erişim Tarihi 15.10.2018
19. <http://newyork.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowAnnouncement/346307>
20. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-_suriye_ye-komsu-ulkeler-bakanlari_-toplantisina-katildi.tr.mfa
21. http://www.mfa.gov.tr/no_-197_-20-haziran-dunya-multeciler-gunu-hk_.tr.mfa
22. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakanligi-sozcusu-tanju-bilgic_in-haftalik-olagan-basin-bilgilendirme-toplantisi_-15-subat-2016_-ankara.tr.mfa
23. <https://www.igamder.org/haberler/igam-baskan-yardimcisi-doc-dr-m-murat-erdoganin-al-jazeera-daki-mulakati/>
24. <http://www.ozgurkocaeli.com.tr/basiskele-sahilinde-suriyeli-multeciler-304333h.htm>
25. <http://www.ozgurkocaeli.com.tr/suriye-uyruklu-deasllilar-yakalandi-351507h.htm>
26. <http://www.ozgurkocaeli.com.tr/suriyeli-ogrencinin-uzay-resmi-takvime-girdi-345003h.htm>
27. <http://www.ozgurkocaeli.com.tr/suriyeli-kadnlardan-sam-mutfagi-332900h.htm>

KARTEPE SUMMIT

YEREL ENTEGRASYON

SIĞINMACILARA YÖNELİK BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN ROL, İMKAN VE KAPASİTESİ

Doç. Dr. Bedrettin KESGİN

Yalova Üniversitesi

bedrettink@gmail.com

Günümüzde artan oranda pek çok insan savaş, iç savaş, terör, yoksulluk, eğitim, ihtiyacı gibi birçok nedenlerle yaşadıkları yerleri terk ederek ülkesi içinde ya da ülkeler arasında yer değiştirmektedir. Kentler bu anlamda yer değiştirenlere mekan olmaktadır.

Türkiye’de kentlere yönelik göç akışlarına son yıllarda sığınmacı göçü de eklenmiştir. Özellikle sanayisi gelişmiş Batı illerinde yoğun yabancı nüfusla karşılaşmaktadır. Başta Suriyeliler olmak üzere, birçok insan şehirleri daha da kabalalık hale getirmiştir. Bu göçmenlerin başta sosyal yardım olmak üzere, gıda, güvenlik, işsizlik, sosyal hizmetler, barınma gibi sorunları gündeme gelmektedir. Bu sorunlar da sığınmacılarla birlikte daha fazla tartışılmaktadır. Bahse konu edilen sorunların varlığının sığınmacılarla birlikte devam edeceğinin görülmesi ile birlikte, bu sorunların çözümünde merkezi idareye olduğu kadar yerel yönetimlere de sorumluluklar düşmektedir. Yerel yönetimlerin farklı ve benzeşen politikalarla yürütmeye çalıştığı hizmetlerin ne olduğu ve ne olması gereği bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Bu süreçte yerel yönetimlere düşen roller çalışma ile sorgulanmıştır. Belediyelerin uygulamaları özellikle büyükşehir belediyelerinin üzerinden hareketle tartışılacaktır. Büyükşehir belediyeleri hem hizmet hem de imkanlar açısından daha fazla ve kapsamlı politika üretmeye yatkın kurumlardır. Bu kurumlar üzerinden sığınmacıların sorunları tartışılacak olup, politikalar ve öneriler de ifade edilecektir. Çalışma ile mevzuattan başlayarak, uygulamalardan hareketle belediyelerin rol, imkan ve kapasiteleri ifade edilecektir.

Suriyeli Sığınmacılar Sorunu

Bir insanın hayatında karşılaşılabileceği en zor durum ve asla istemeyeceği olay, yerini yurdunu ölüm korkusuyla terk etmesi ve daha önce görmediği bir beldede- yaşamadığı bir muhitte- yaşamak zorunda kalmasıdır. Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları gerçek tam da budur. Üstelik buna son yıllarda sığınmacıların ve mültecilerin, medeni olma iddiasında olan dünya tarafından istenmemesi de eklenince, sorunlarına yenileri eşlik etmektedir. Suriye savaşının mağdurları sığınmacılar, yaşadığımız dünya açısından hem turnosol kağıdı hem de samimiyet sınavı işlevi görmektedir. Yine bu sığınmacılar dünyanın, özellikle gelişmiş Batı ülkelerinin kabullerini, değerlerini, düzenlemelerini, söylemlerini ve model olma hedeflerini alt üst etmektedir.

Dünyanın uzun bir süredir tanık olduğu en kötü mülteci krizine uluslararası toplumun verdiği yanıt tam anlamıyla utanç vericidir.¹ Birleşmiş Milletlerin yaptığı fon çağrıları karşılınmamakta ve mültecilere sağlanan yerleştirme ve insani kabul kotaları ne yazık ki oldukça yetersiz kalmaktadır. Uluslararası toplum, Suriye’den gelen mültecilerin ihtiyaç duyduğu desteği onlara vermemiş ve samimi bir sorumluluk paylaşımı altına girmemiştir (Uluslararası Af Örgütü, 2016).

Türkiye genel olarak Batı dünyası ile kıyaslandığında bu sınavda başarılı gözükmemektedir. Yine de Türkiye’nin yapması gereken ev ödevleri bulunmaktadır. Bunların başında Suriyeli savaş mağdurlarının durumlarının tanımlanması yanında, eğitim, istihdam, sağlık, barınma sosyal yardım ve sosyal hizmet gibi temel hizmet alanlarında, yaşadıkları sorunların çözümüne gereksinim vardır.

İnsanların hareketliliği geçmişten günümüze şahit olunan bir gerçekliğe sa-

1 AB içerisinde dillendirilen farklı “çözüm önerileri”ne göz attığımızda ülkelerin yaklaşımı ortaya çıkmaktadır. AB liderleri geçmişte uygulamayı planladıkları 10 maddelik acil eylem planının ilk sırasına mülteci taşıyan gemilerin batırılması maddesini almıştır. İtalya temsilcisi “mültecileri Kuzey Afrika’da kuracağımız merkezlerde toplayıp seçerek kabul edelim” diyerek toplama kamplarından bahsetmektedir. Bazı AB liderleri Mısır-Tunus formülünü tartışarak bu ülkelerin mültecilere bakmasını, kendilerinin de buraları desteklemesini düşünmektedir. Hollanda, “Avrupa dışından gelenleri mülteci statüsü ile kabul etmeyelim” diyerek evrensel ilkelere aykırı garabet bir anlayışa bürünmektedir. İngiltere, “diğerlerini teşvik edici olmasın diye mülteci kurtarma operasyonlarına son verilsin” diyebilmektedir. Bu açıklamalar AB’nin “haklar” bağlamında değil “güvenlik ve konfor” bağlamında soruna yaklaşıldığı ve gayri insani bir tutum sergilediğini göstermektedir (<http://www.umhd.org.tr/?s=4>). Erişim tarihi, 03 Ocak, 2016.

hiptir. Yaşadığımız küreselleşme süreci insan devingenliğini daha da arttırmaktadır. Gerek ekonomik, toplumsal, kültürel gerekse siyasi ve iç karışıklıklar nedeniyle insanlar yaşadıkları topraklarını terk etmektedir. İç karışıklık nedeniyle daha çok can emniyeti dolayısıyla ülkelerini bırakıp göç edenler ise bunların içinde farklı olarak değerlendirilmesi gereken insan hareketliliğidir. Çünkü bu tarz göç, ani, hızlı, travmatik ve çoğu zaman kitlesel bir şekilde gelişen, insanların son derece hazırlıksız yakalandığı bir durum olup, insanlar gittikleri ülkelerde herhangi bir bilgiye sahip olmadan varış ülkesine ulaşabilmektedirler. Tabir caizse akıbetleri meçhul bir şekilde ve gelecekleri belirsiz olarak bu göç gerçekleşmektedir.

Diğer insan hareketliliğinde ön hazırlık, kapsamlı bir planlama, bazen aracılardan olduğu, iş ve istihdam sorununun en azından kısmen çözüldüğü bir durumu ifade edebilmektedir. Yani gidilecek yer, barınılacak mekan, çalışılacak iş, sahip olunacak resmi evrak ile maddi imkanlar genellikle mevcuttur. Oysa savaş nedeniyle göçte ise büyük mahrumiyetler ve zorluklar yaşanmaktadır. Buna geri dönecek imkanların bittiği, aynı zamanda gelecekle ilgili umutların azaldığı, ülkelerin mikro milliyetçiliklere sığındığı, sığınmacıların iç politikaya alet edildiği durumlarda sorun daha da vahim hal almaktadır. Günümüzde Suriyeli sığınmacıların yaşadığı gerçek budur. Buna Avrupa ülkelerinin temel sözleşmelere aykırı bir şekilde mültecilere yaklaşımı eklenmektedir. Bu da sorunu çıkmaz sokağa götürmektedir.

Türkiye'nin jeopolitik konumu yanında, çevre ülkelerde yaşanan olaylar, üç kıta arasında köprü vazifesi görmesi Türkiye'yi göçler ve ilticalar konusunda önemli bir ülke haline getirmiştir. Türkiye, artık sadece transit ve kısa süreli kalışın adresi olmaktan çıkmış, hem göç alan hem de göç veren ülke konumuna gelmiştir. Zorunlu göçlerin yanında ekonomik, siyasi, sosyal gelişmeler de, insanlar için Türkiye'yi daha cazip bir ülke konumuna getirmektedir. Böylece ülkemiz başta mülteci ve sığınmacılar olmak üzere göçmenler için hedef ülke haline gelmeye başlamıştır. Bununla birlikte göçmenlerin yaşadığı birçok sorun da gün yüzüne çıkmaktadır.

Sığınmacıların ve mültecilerin yaşadığı sorunlar esas olarak Avrupa sorunu olarak gündeme gelmektedir. Sığınmacıların yaşadığı sorunların büyük kısmı, insan haklarının kurumsallaştığı ve bayraklaştırıldığı ülkelerde gerçekleşiyor olması büyük bir ironi olarak karşımızda durmaktadır. Türkiye'nin

de içinde bulunduğu komşu ülkelerin, tüm zorluklara rağmen, milyonlarca sığınmacıya sahip çıkmaya çalışması ise dünyanın geri kalanına örneklik teşkil edecek bir gerçekliktir.

Sığınmacıların Hukuku ve Hakları

Yemen, Irak, Afganistan, Afrika ülkelerinde yaşanan iç karışıklıklar, işgaller, yoksulluk sorunları gelişmiş Batı ülkelerine olan göçün artmasına neden olmaktadır. Son olarak bunlara Suriye ve Libya karışıklıklarının ve iç savaşının eklenmesiyle kitler halinde göç olayı gerçekleşmektedir. Böylece sığınmacı ve mülteciler uluslararası alanda yoğunlaşan hareketliliğin başlıca sosyal aktörleri durumuna gelmiştir. Dolayısıyla sığınmacılar birçok yönüyle ve bazı önemli sorunlara kaynaklık edecek şekilde gündeme gelmeye devam etmektedir. Bu yönleriyle mülteciler hem sosyal, siyasi ve iktisadi dışlanma süreçlerinin nesnesi hem de ulusal ve sosyal sınırları aşındıran küresel aktörler durumundadır. Sığınmacıların kitleler halinde ve ani bir şekilde Batı ülkelerine göç etmek istemesi birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Bunların başında sığınmacıların temel insan hakları bağlamında geldikleri ülkelere uyum sağlamalarıdır.

Sığınmacılar Batı ülkelerinin gündeminden düşmeyen ana konu olmaktadır. Gerek siyasi, gerekse sosyal ve kültürel boyutlarıyla sığınmacılar sürekli gündeme gelmektedir. Birçok ülke daha önce diğer sığınmacılara yönelik cömert yaklaşımları ve hoşgörüyü kenara bırakmıştır. Bu durum insanlığı tehdit ettiği gibi, ırkçılığı ve ayrımcılığı beslemekte, sığınmacıların temel insan taleplerini dahi kulak ardı etmeyi beraberine getirmektedir. Haklar ve sosyal ihtiyaçların karşılanma oranı aynı zamanda sığınmacıların geldikleri ülkeye ve topluma uyum sağlamaları ve geçiş sürecini sorunsuz bir şekilde atlatalmaları için gerekli görülmektedir. Bunun için öncelikli olarak mülteci ve sığınmacı haklarının bilinmesi gereklidir. Bu bilinebilirlik özellikle mülteci ve sığınmacılar için daha da önemlidir.

Mülteci ve sığınmacı hakları Birleşmiş Milletlerin (BM) gündemine 1950'li yıllarda giren bir konu olmuştur. Yine 1950'li yıllar ve sonrası dünyada dönüşüm ve değişimlerin yaşandığı yıllardır. Aynı şekilde sömürge sistemlerinin tasfiyesi ve küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan şiddet hareketleri sığınma hareketlerini büyük çapta artırmıştır (Abadan Unat, 2006: 352). Mülteci iltica eden kişi olup, mülteci kavramı ilk kez 1951 Cenevre Sözleş-

mesi'nde tanımlanmıştır. Bu Sözleşme'ye göre mülteci, "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda, menşei ülkesi dışında bulunan, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü sebebiyle zulüm görmekten dolayı haklı nedenlerle korku duyan ve ülkesinin korumasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen veya zulüm korkusu nedeniyle buraya dönmek istemeyen kişi" olarak ifade edilmektedir.

Sığınmacı ise korunmak üzere sınırları aşan, fakat 1951 sözleşmesinin belirlediği kriterlere uygun bir duruma sahip olmayan kimselerdir. Günümüzde birçok gelişmekte olan ülkede patlak veren çatışmalarda kişisel kovuşturma korkusundan kaçanlarla yaşamı olanaksız kılan ekonomik ve sosyal alt yapının tahribatından ileri gelen sığınma hareketleri arasında fark gözetmek hemen hemen imkânsızdır. Sığınmacılar yukarıdaki nedenlerden dolayı ülkesini terk eden ve henüz sığınma talebi kaçtığı ülkenin yetkilileri tarafından 'soruşturma' safhasında olan kişidir. İskan Kanunu Madde3/3'e göre "Türkiye'de yerleşmek maksadıyla olmayıp bir zaruret ilcasıyla muvakkat oturmak üzere sığınanlara sığınmacı denir". 2006 yılında yenilenen İskan Kanununda ise mülteci ya da sığınmacı ifadesi yer almamıştır.

2. Dünya Savaşı binlerce insanı kendi yaşadıkları topraklardan uzaklaştırması neticesinde uluslararası toplum mültecileri korumak için 1951 sözleşmesini hazırladı. Daha sonra taraf olan devletler, mülteci krizinin kısa bir süre sonra sona ereceğini düşünerek bu sözleşmenin kapsamını daralttılar. Türkiye'de 1951 sözleşmesine zamansal ve mekânsal kısıtlamalarıyla taraf oldu. Türkiye Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'ni 1961 tarihinde onayladı. 1967 yılında Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Protokol'ü de onayladı. Ancak Cenevre Sözleşmesi ile düzenlenen coğrafi sınırlama ilkesini sürdürmeyi seçti. 1967 Protokolü ile 1951 Sözleşmesine imza atan tüm devletler mülteci konusunda zamansal ve coğrafi kısıtlamaları kaldırırken, Türkiye sadece zaman sınırlamasını kaldırdı, coğrafi kısıtlamalara devam etti.

Türkiye'de mülteci, yabancı, geçici statü gibi kavramlar 2014 tarihli 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (YUKK) düzenlenmiştir. Türkiye gerek son on yılda yaşanan mülteci yoğunluğu gerekse Türkiye'nin hukuk sisteminde başlattığı Avrupa Birliği standartlarındaki iyileştir-

me gayreti çerçevesinde 2014 itibariyle Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile iltica sistemine açıklık getirilmiştir.

Türkiye coğrafi kısıtlamaları sürdürmesi nedeniyle Avrupa dışından gelenleri mülteci olarak kabul etmemektedir. Avrupa dışından gelenlerin üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, geçici bir statü ile Türkiye’de kalmasına izin verilmektedir. Türkiye’ye gelen yabancılar şartlı mülteci veya mülteci statüsü alınca kadar kendilerine “uluslararası koruma başvuru sahibi” denilmektedir. Bu kanunla “coğrafi” sınırlaması kısmen gevşetilmiştir. Böylece YUKK’nda “şartlı mülteci” ve “ikincil koruma” tanımları getirilmiştir.²

Yeni hukuki düzenlemelere rağmen Türkiye hukuk sisteminde sığınmacı kavramı yer almamaktadır. Dolayısıyla Suriyeliler, geçici koruma statüsünde olup, uluslar arası koruma statüsü belirleme işlemi yapılmayan yabancıları ifade etmektedir. Bunlar bireysel prosedür olan mülteci statüsü için başvuramazlar. 6458 sayılı Kanun kapsamında yayınlanan Geçici Koruma Yönetmeliğine göre de Suriye’den Türkiye’ye gelen yabancılar verilen statü “Geçici Koruma”dır.³ Bu mevzuat bazı kafa karışıklıklarını devam ettirme-

2 Mülteci YUKK Madde 61 – (1) Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.

Şartlı mülteci

MADDE 62 – (1) Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.

İkincil

koruma

MADDE 63 – (1) Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

- Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
 - İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,
 - Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.
- 3 YUKK geçici koruma verilebileceğinden bahsetmiştir. Geçici koruma Madde 91 – (1) Ülkesinden ayrılmaya

si yanında idareye geniş takdir yetkisi vermesi nedeniyle eleştirilmeyi hak etmesine rağmen, sorunu kapsamlı boyutla ele alınmış ve birçok belirsiz durumu sonuca kavuşturmuştur. Gerek kanunu gerekse yönetmelikleri ile sistematik ve somut bir mevzuat olarak yürürlüğe konulmuştur.

YUKK ile yabancılar hakkında işlemlerde yetkili olan makamın değiştirilmesi de önemli bir yenilik olmuştur. Yabancıların vize işlemleri, ikamet tezkereleri vb. işleri ile iltica talepleri geçmişte Emniyet Genel Müdürlüğü yetkisi altında idi. Bu yasa ile birlikte yetki Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Böylece daha uzmanlaşmış, müstakil bir birime kavuşturulması yanında, emniyet bakış açısı yerini gittikçe temel hukukla uyumlu sivil nitelikli, hukuk yaklaşımına bırakmıştır. Sınır dışı etme kararında (madde 60/4) Genel Müdürlük sınır dışı işlemleriyle ilgili olarak uluslararası kuruluşlar, ilgili ülke makamları ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapabilir. Yine YUKK'na göre, idari itiraz ve yargı yoluna başvuru durumunda kişinin ülkede kalışına izin verileceği hükme bağlanmıştır (80/1).

Bu mevzuat değişimine küresel gelişmelerin önemli katkısı vardır. Şüphesiz bu gelişmeler de hem mevzuatı etkilemekte hem de göç akışlarını belirlemektedir. Mülteci ve sığınmacı gittikçe küreselleşen dünyada ulus devletin yarattığı bir anomali durumudur (Turton, 2002: 25) bu anomali durumuna devletlerin verdikleri karşılıklar farklılaşmaktadır. Aynı şekilde devletin günümüzde mültecilere yönelik üstlendikleri rollerde de değişimler söz konusu olmaktadır. Devletler gittikçe uluslar arası mülteci hukukuna daha az bağlı olma iradesi ortaya koyarken, diğer

taraftan hükümet dışı kuruluşlar mültecilerle ilgili daha fazla ve kapsamlı sorumluluklar üstlenmektedir. Bu açıdan mülteci hukuki ve bu hukuku devreye koyan aktörler sürekli değişim sürecinde iken, diğer taraftan bu hakların uygulanması konusunda hükümetler ve hükümet dışı aktörlerin yaklaşımları arasında daha fazla farklar oluşmaktadır. Bunun yanında devletler mülteci akışını daha fazla kontrol etmeye hazır, mülteci alma ve hukukunu uygulama konusunda daha kısıtlayıcı olmaktadır. Sığınma politikaları ise ulusal ve bölgesel güvenlik hakkındaki endişeler için bir odak noktası olmuştur. (Turton, 2002)

zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

Bu alanda ülkeler daha pragmatik ve kendi ihtiyaçlarını merkeze alarak değerlendirme yapmaktadır. Böylece göçmenleri 'iyi/kötü' 'verimli/verimsiz' 'yararlı/zararlı' hatta uyumlu/terörist gibi kategorilerle tanımlamaya başlamışlardır. Bu göçmenler içinde nitelikli, becerikli olanlar tercih edilmekte, ekonomik beklentiler ve verimlilik merkezli bir değerlendirme yapılmaktadır. Böylece beyin göçü kabul edilirken, hatta teşvik edilirken, vasıfsız, niteliksiz ve çalışamaz konumdaki mülteci ise atık olarak görülebilmektedir. Böylece gittikçe daha fazla insani yaklaşım terk edilmekte, çıkarlar ve menfaatler belirleyici olmaktadır. Burada ulus devletin görece olarak önemsizleştiği ortamda küreselleşme sürecine inat göçmenler üzerinde sıkı politikalarla ulus devlet egemenliği ve otoritesi yeniden tesis edilerek, ulus devlet egemenliği geri kazanılmakta (Okyavuz, 2005 : 253), böylece küreselleşme sürecini tersine işletme hedeflenmektedir. Dolayısıyla devletin burada temel hukuki süreci ve mültecilerin haklarını işletme yerine, (insani bir yaklaşım sergilemek), en verimlisini kendi ülkelerine çekerek, temel bir ayrımcılığa neden olarak ikiyüzlülük ortaya konulmaktadır.

Günümüzde Avrupa ülkelerinin dahi sığınmacılara yüksek duvarlar koyması ve onları kamplarda tutma isteği küreselleşmeye tezat oluşturan ve içe kapanmayı beraberinde getiren bir gelişmedir. Bu durum insan haklarının ve evrensel değerlerin daha fazla sorgulanmasına yol açarken, diğer taraftan ona olan ihtiyaç da artmaktadır.

Sığınmacıların/Mültecilerin Topluma Uyumlaştırılması

Entegrasyon ve uyum, üzerinde tam anlaşılmış ya da üzerinde uzlaşmış bir kavram olmamakla beraber, özü itibariyle sığınmacıların topluma bütünleşmesi, onların her türlü imkana ulaşmalarını ifade eder. YUKK madde 96'ya göre, Göç İdaresi sığınmacıların ve mültecilerin topluma uyumu için çalışır. Buna göre, Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir.

Kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri Genel Müdürlükçe kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarıyla da iş birliği yapılarak yaygınlaştırılır.

Türkiye'ye gelen sığınmacıların Türkiye'yi transit göç amacıyla kullanacakları daha sonra Avrupa ülkelerine geçecekleri düşünülmüştü. Bunun böyle olmayacağı çok zaman geçmeden anlaşıldı. Bu anlamda Türkiye'de kalış süreleri ne kadar artarsa o kadar topluma uyum sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte uyumun hızlanması ve kolaylaşması için gelen sığınmacıların Türkiye'ye yükledikleri anlam yanında, Türkiye'nin devleti, ülkesiyle, toplumu ve kurumlarıyla bu birlikteliği ne kadar kolaylaştıracağına bağlı olarak da uyum başarısı değişmektedir. Sığınmacıların geri dönüş umutları azaldıkça ya ilk varış ülkesinde kalmakta ya da o ülkeyi transit olarak değerlendirmektedir.

BMMYK mülteciler için 3 kalıcı çözümü uygun görmektedir. Bunlardan birincisi gönüllü geri dönüştür. Gönüllü geri dönüş mültecinin geldiği ülkedeki durumunun düzelmesi üzerine BMMYK'nın korumasında ülkesine dönmektedir. Diğer bir çözüm yerel bütünleşmedir. Bu çözüm, mültecinin sığındığı ülkedeki toplumsal yaşama adapte olmasına yardımcı olmayı ifade eder. 3. çözüm ise üçüncü bir ülkeye yerleştirmedir. Bu çözüm mültecinin sığındığı ülkenin mülteciye koruma sağlamaması ve mültecinin ülkesine geri dönmemesi durumunda başvurulmuş bir çözümdür. Türkiye'ye Avrupa dışından gelen mülteciler üçüncü bir ülkeye yerleştirilmektedir. Yerel kültüre uyum sağlaması için sığınmacıların eğitim, sağlık hizmetlerin ulaşması gerekli görülmeliyken, kültürlerinin yaşamasına destek verilmeli ve en önemlisi de yabancı düşmanlığının yapılmaması önem arz etmektedir. Yine göçmenlere sağlanan istihdam da uyumda çok önemli bir araçtır.

İstihdam alanında ayrımcılığın ortadan kaldırılması, ücretlerin insanca yaşam için en azından alt standardı sağlaması teşvik edilmelidir. İstihdam, bütünleşme ve sosyal uyum için en önemli itici güçlerden biridir. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin de teyit ettiği üzere "çalışma hakkı diğer insan haklarının hayata geçirilmesi için esastır ve insan onurunun ayrılmaz ve içsel bir parçasını oluşturur." Mültecilerin Hukuki Statüsü-

ne ilişkin Sözleşme'yi kaleme alanlar da, benzer bir şekilde, 1950 yılında "çalışma hakkı olmaksızın, diğer tüm hakların bir anlamı olmadığını" beyan etmişlerdir. Sözleşme (ICESR) eşit işe eşit ücret, güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları ve makul çalışma saatleri de dâhil olmak üzere adil ve elverişli çalışma koşullarından yararlanma hakkını korumaktadır. Bu insanların sosyal yardıma muhtaç ve bağımlı olarak hayatlarını sürdürmeleri mümkün değildir. İstihdam teşvikleri sağlanırken, koşulların da düzeltilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Sığınmacıların istihdam piyasasına ulaşması ya da yerli halkın yaşamadığı sorunları yabancıların yaşamaması onların topluma entegre olmasının önündeki en büyük engeldir.⁴

Eğitim alanında, karma okullar yanında okuldaki başarısızlıklar, devamsızlıklar ve okulu bırakma üzerinde ciddi olarak durulması ve etkinlikle verimlilik ilkesi bağlamında sorunun çözümüne odaklanılmalıdır. Türkiye'nin uluslararası yükümlülükleri çerçevesinde, hiçbir ayrımcılık gözetmeden tüm çocuklara ücretsiz ve zorunlu ilköğretimi sağlama ödevi bulunmaktadır. Mültecilerin Hukuki Statülerine İlişkin Sözleşme, taraf devletlerin "mültecilere, temel eğitim konusunda, vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını uygulayacaklardır" ifadesi bu durumu teyit etmektedir. Sığınmacıların refah hizmetlerine ulaşmalarını kolaylaştırılması da uyum için elzem görülmelidir. Sığınmacıların refahın kaynağı olduğu işlenmelidir. Bunun uzun vadede

4 2016 tarihli Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelikçalışma iznine başvuru işyerinde çalışan geçici koruma sağlanan yabancı sayısı, işyerinde çalışan Türk vatandaşı sayısının yüzde onunu geçemez. (2) Toplam çalışan sayısı ondan az olan işyerlerinde, en fazla bir geçici koruma sağlanan yabancıya çalışmasına izin verilebilir. Madde 4- (1) Geçici koruma sağlanan yabancılar, çalışma izni olmaksızın Türkiye'de çalışamaz veya çalıştırılmaz. Madde 5- (1) Geçici koruma sağlanan yabancılar, geçici koruma kayıt tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için Bakanlığa başvuruda bulunabilir.

Madde 10- (1) Geçici koruma sağlanan yabancılara asgari ücretin altında ücret ödenemez. 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği

Eğitim hizmetleri

MADDE 28- (1) a) 54-66 aylık çocuklar öncelikli olmak üzere okul öncesi eğitim çağındaki 36-66 aylık çocuklara, okul öncesi eğitim hizmeti verilebilir.

b) İlköğretim ve ortaöğretim çağındakilerin eğitim ve öğretim faaliyetleri, Millî Eğitim Bakanlığının ilgili mevzuatı çerçevesinde yürütülür.

c) Her yaş grubuna yönelik dil eğitimi, meslek edindirme, beceri ve hobi kursları talebe bağlı olarak düzenlenebilir.

(2) Geçici korunanların ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimleriyle ilgili usul ve esaslar Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenir.

Sosyal yardım ve hizmetler

MADDE 30- (1) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılardan ihtiyaç sahibi olanlar, 29/5/1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun 3 üncü maddesinde belirtilen Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulunun belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde anılan Kanun kapsamındaki sosyal yardımlardan yararlandırılabilir.

kentin ve ülkenin sosyal ve ekonomik hayatına katkısı gözden kaçırılmamalıdır. Ayrıca sığınmacıların ve mültecilerin gerek refah hizmetlerinde gerekse diğer haklarında tam katılım sağlamaları ve özellikle sığınmacıları temsil edecek oluşumların katılım sürecine dahil edilmesi yerel uyumu kolaylaştıracaktır. Özellikle yerel aktörler bu aşamada yapıcı tavırları ve kamusal nitelikli tüm toplum kesimlerine yönelik hizmetleri toplumsal ve sosyal adalete güveni arttıracaktır.

Belediyeler, Büyükşehir Belediyeleri ve Suriyeli Sığınmacılar

Suriyeli ve diğer göçmenler bağlamında ülkemizin içinde ve dışında bir çok gerilim ve sorunlar meydana gelmiştir. Toplumun bir kısmında görülen huzursuzluk, yabancı düşmanlığı ve nefret söylemi ile Suriyeliler meselesi bazen toplumsal huzursuzluklara da yol açabilmektedir. Konut piyasalarında da benzer sorunlar baş göstermekte, kira fiyatlarında yükseliş ve rant değerinin artışı yine toplumun özellikle alt kesimi için sorun alanı olarak görülmektedir. Bu ve benzeri nedenlerle yerel halkta söylem bazında da olsa “şehir efsaneleri” yaygın bir kanaat oluşturmaktadır. Suriyeli nüfus için pozitif ayrımcılık ve kayırmacılık söz konusu edildiği şeklinde söylemler yaygınlık kazanabilmektedir.

İş piyasası bağlamında aynı şekilde rekabet söz konusu olabilmektedir. Girişimci, sermaye grubu ve iş verenler iş piyasasındaki rekabetten ve enformel sektörün varlığından dolayısıyla Suriyeli sığınmacıların çoğunlukla bu sektörde istihdam edilmelerinden memnunken, işçi kesimi bu durumdan rahatsız olabilmektedir. Çünkü Suriyeli sığınmacıların enformel sektörde varlığı ücretlerin aşağıya doğru eğilimini desteklemektedirler. Bu durum da gerilimlere neden olabilmektedir. Tüm bu gerilim ve söylemler yanında belediyeler kendi mahallinde müşterek olmak üzere sığınmacılara yönelik hizmetleri yerine getirmeye çalışmaktadır.

Suriyeli sığınmacılar bir şekilde meskun mahalli mekan tuttıkları için belediyelerin hizmetleriyle doğrudan muhatap olmaktadır. Zaten AB hizmetin mahallinde ve halka en yakın birim tarafından yerine getirilmesini salık vermektedir. AB Yerel Özerlik Şartı bağlamında “kamu sorumlulukları, genellikle ve tercihen vatandaşa en yakın birimler tarafından kullanılacaktır” (4. madde 3. paragraf) ifadesiyle yerellik vurgulanmıştır. Belediyeler bu yerel hizmetleri mahallinde yaşayan kişilere yönelik olarak yerine getirecektir. Bu

hizmetlerin içinde özellikle sosyal yardım ve sosyal hizmetler önemli yer tutmaktadır. Belediyeler bu alanda da önemli aktör oldukları için bahse konu hizmetleri de belediyeler yerine getirebilecektir.

2012 yılında çıkarılan yeni bir düzenlemeyle Büyükşehir Belediyelerinin (BŞB)'nin sayıları arttırılmış, il özel idareleri ise kapatılmıştır. 6360 sayılı Kanununun 1/5. Fıkrasına göre Büyükşehir belediyelerinin sınırları il sınırlarına genişleyerek, yüzyılı aşkın süredir idari sistemimizde yer alan il özel idarelerinin tüzel kişiliklerine son verilmiş oldu. Yine 6518 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun 20. maddesi ile 633 sayılı KHK'ye ek madde eklenmiştir. Ek madde 1 (1) "Bakanlığın taşra teşkilatında yer alan sosyal hizmet kuruluşları Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenecek esaslar çerçevesinde il özel idareleri, belediyeler ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına devredilebilir, Bakanlık, hizmet alanları ile ilgili olarak il özel idareleri, belediyeler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile ortak projeler yürütebilir" ifadesi ile taşra birimlerindeki sosyal hizmet faaliyetlerinin belediyelere devredilebileceği anlam kazanmıştır. Böylece belediyeler sosyal hizmet alanında daha önemli aktör olma imkanına sahip olmuştur. Zaten bu durum son dönem belediye yasalarında da varlık kazanmıştı. 5216 sayılı Büyükşehir Kanunu ile (7. maddesi 1. fıkrasının v bendiyle yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek,.....) ifadesi ile sosyal hizmetler konusunda belediyelerin tam yetkili olduğu belirtilmiş oldu. Yine 5393 sayılı Belediye Kanunu (14/a..Mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla, belediyeler sosyal hizmet ve yardım, meslek ve beceri kazandırma hizmetlerini yapma veya yaptırma, Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'i geçen belediyeler için kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açma.....) görevleri diğer belediyelere de verilmiştir.

5393 sayılı Belediye Kanunu, temelde "vatandaş"a verilecek hizmetler üzerine inşa edilmiştir. Vatandaş olmayanların içinde yer alacağı kavram ise "hemşehrilik"tir. 5393-Md.13: "Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır... Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin ge-

liştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar.”

Aynı semtte, muhitte ve mahalde yaşayan insanlar kenttaş olmakta, aynı şehri paylaşmaktadır. Dolayısıyla hemşehri anlayışı bağlamında Suriyeli sığınmacılara insani temel hizmetler sağlanabilecektir. Bununla birlikte belediye yönetimlerine vatandaş olmayanlara yönelik faaliyetler için kapı aralayan “hemşehrilik hukuku”nun yorumunda belediyeler arasında ciddi farklılıklar oluşabilmektedir. Dolayısıyla 5393 sayılı Kanun, sığınmacılara verilecek hizmetler için “açık kapı” bırakmış, ancak zorunlu bir görev yüklememiştir.

Ayrıca 5393-Md.14: “Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirli durumuna uygun yöntemler uygulanır”. Bu hizmetlerde ikametgah esas alınmaktadır.

YUKK 6458 sayılı Kanun’un 96. Maddesinde yerel yönetimler için “öneri ve katkılarından faydalanmak” şeklinde ibare vardır. Dolayısıyla burada inisiyatif göç idaresine verilmektedir. Belediyeler zayıf bir ifade ile öneri ve katkı veren kurum olarak nitelendirilmiştir.

2006 yılında çıkarılan Kent Konseyleri Yönetmeliği “çeşitli toplum kesimlerinin kent yönetimine katkıda bulunmalarını, kaliteli ve yaşanabilir bir kentin yönetiminde aktif rol almalarını” (Md.4) belirtmesine rağmen kent konseylerinin katılıma açık olmadıkları, kararlarının ise yaptırım gücünün zayıf olduğu açıktır. Bu yüzden kent konseylerinden istenilen verime ulaşamamıştır.

Belediyelerin çoğunluğu, mültecilere yönelik olarak “acil durum yönetimi” ve özellikle de “yoksul-muhtaçlara destek” bağlamında sosyal destek çalışmaları yapmaktadırlar.

Öneriler

Suriyeli sığınmacıların ve kalıcı göçmenlerin karar süreçlerine dahil olmaları gerekir. Özellikle göç süreçleri ilgili genel karar süreçlerine ve yapılan toplantılara dahil edilmelidirler.

- “Belediyelerin mültecilere yönelik yardım, hizmet ve çalışmalarındaki tereddüt ve belirsizlikleri ortadan kaldırmak için ilgili mevzuatta değişiklikler yapılarak açık bir yasal çerçeve oluşturulmaması, belediyeleri mültecilere yönelik yardım ve çalışmalar ile ilgili karar alma noktasında zor duruma düşürmektedir”
- “Mülteci” kavramı ve sığınmacı kavramı yerli yerinde kullanılmalıdır. Türkiye açısından büyük bir kavram kargaşası olduğu açıktır. Bundan dolayı Türkiye’nin “coğrafi sınırlamasını” yeniden düşünmesi gerekir ve uluslar arası hukuka göre sözleşmelere uygun bir şekilde sığınmacı ifadesi kullanılmalıdır. Misafir ifadesi geleneksel anlamda pozitif anlamı içerse de hukuki karşılığı olmaması nedeniyle sığınmacı ve mülteci ifadeleri kullanılmalıdır. Onlara yönelik resmi olarak kullanılan misafir ifadesi her ne kadar kulağa hoş, kültüre uygun olsa da hukukta herhangi bir karşılığının olmadığı unutulmamalıdır. Bunun dışında “kaçak, kaçak göçmen, yasadışı göçmen, kaçak mülteci, yasadışı mülteci” tanımları kişileri haksız yere kriminalize ettiği için kullanılmamalıdır.
- Suriyeli sığınmacılara insan hakları temelinde ve insani bir yaklaşım ortaya konulmalı, sığınmacıların insani ve temel ihtiyaçları karşılanmalıdır. Bu ihtiyaçlar kendilerinin belirleyiciliğinde tespit edilmesi de önemlidir.
- Suriyelilerin yoğun yaşadığı kentlerin güçlendirilmesi gerekir ayrıca bu kentlere maddi kaynak aktarılmalıdır. Toplumun bilinçlendirilmesi için her alanda ve anlamda çalışmaların da yapılması gerekir. Bu hem yerleşik nüfusun yaşadığı sıkıntıları hafifletme anlamında hem de yabancı düşmanlığının oluşumunu ortadan kaldırma anlamında önem arz etmektedir.
- Yine Suriye’den gelen mülteciler ile etkilenen yerel nüfusun ihtiyaçlarının karşılanması için kapasite artırımı sağlanmalıdır. Özellikle barınma, sağlık, eğitim ve sosyal hizmet sağlayan kurumlara hizmet kapasitelerini artırmaları kendilerine ciddi destek sağlanmalıdır.

- Kolluk güçleri yanında Suriye sınırındaki bölgelerde görev yapan diğer kamu, özel, sivil toplum temsilcilerine eğitim verilmelidir. Başta uluslararası koruma konusunda tespit yapılması, sığınmacıların ihtiyacının belirlenmesi, hakların yerine getirilmesi, suistimallerin ortadan kaldırılması için eğitim, bilgi ve bilinç sağlanması gerekir .
- Suriyeli sığınmacılara, kendi dillerinde tüm ihtiyaçlarına ait bilginin kapsamlı şekilde verilmesi gerekir. Süreçle ve gelecekle ilgili bilgilerin paylaşılmasında açıklık ve şeffaf bir paylaşım yapılması gerekir.
- Mültecilerin potansiyel bir tehlike olduğu algısından uzaklaşarak iş gücü, kültürel kazanımlar ve çeşitlilik olarak onların görülmesi ile bu alanda pozitif algının yayılması gerekir. Sığınmacıların sosyal yardımla hayatlarını devam ettirmeleri yerine, kendi bilgi, beceri ve tecrübelerinin toplumla paylaşılması ve yeteneklerinin kullanılması teşvik edilmeli bu anlamda engeller kaldırılmalıdır. Bu hem varış ülkesi vatandaşları için hem de sığınmacıların kendileri için daha insancıl, sürdürülebilir olmanın yanında ekonomik verimlilik için de gereklidir.
- Suriyeli sığınmacıların enformel sektörde istihdam edilmesi nedeniyle denetim yok denecek kadar azdır. Bu da emek sömürsüne yol açmaktadır. İstihdam teşvik edilirken, diğer taraftan denetimler artırılmalı, işverenlere ve sığınmacılara ekonomik haklar konusunda kapsamlı bilgi sunulmalıdır.
- Eğitim konusunda Arapça eğitim kurumları yanında kaynaştırma eğitimi ile Türkçe eğitim de verilmelidir. Sağlık sorununda nasıl genel sağlık sigortası ile temel insan hakkı bağlamında sağlığa yaklaşıldıysa, temel eğitim de benzer şekilde tüm sığınmacıları ve çocukları kapsayacak şekilde tasarlanmalıdır. Yine Arapça eğitim yanında Suriye müfredatı ile Türk müfredatı uyumlulaştırılmalı ve Arap öğretmenlerden yararlanılmalıdır. Eğitimin yaygınlaştırılması uyum, kendi kendine yeterlilik, sorunlarla baş etme gibi olumlu duruma katkı sağlayacaktır.
- Suriyelilere yönelik gerek internette gerekse görsel ve yazılı medyadan faydalanılarak haklar ve hizmetler konusunda aydınlatıcı bilgiler paylaşılmalıdır.
- Suriyeliler ile ilgili olumlu ve pozitif örnekleri ve uygulamaları öne çıkarmak

gerekmektedir. Görsel ve yazılı medyada ırkçılığa, ayrımcılığa ve nefrete yol açacak ifadelerin şiddetle cezalandırılması gerekir. Ayrıca sığınmacıların sorun kaynağı değil zenginlik boyutuyla işlenmesi gerekir. İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş döneminde yerinden edilmiş insanların Kanada, Avustralya ve diğer ülkelere yerleşerek savaş sonrası ekonomik büyümeye ciddi katkı sağladığı unutulmamalıdır.

- Suriyeli sığınmacılar ve diğer yabancılar belli başlı illerde daha fazla yoğunlaştığı göz önüne alındığında, bu durum belediyelerin kapasitelerini zorlamakta, yerel halkta da huzursuzluk oluşturmaktadır. Bunun için sığınmacıların yoğun olduğu illerde özel önlemler alınmalı, yerel yönetimlere gerekirse kaynak, personel ve kapasite artırımı sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Abadan-Unat, Nermin (2006), Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
2. Beter, Önder (2006), "Türkiye'de Sığınmacılara ve Mültecilere Yönelik Sosyal Hizmetler," Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetlerin Konumu Hedefleri Geleceği Sempozyum Sunum Kitabı, ss. 255-264.
3. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (1994), Kentsel Mülteciler İçin Sosyal Hizmetler, Cenevre.
4. BMMYK, (2003).Mültecilerin Korunması: Sivil Toplum Kuruluşları Alan İçin El Kitabı (Çev. Alev Örsel), Ankara.
5. Demirciler, Nilay (2004), Türkiye'de Sığınma Alanında Çalışanların Görüş ve Değerlendirmeleri, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: YL Tezi, Ankara.
6. Duyan vd. (2008), Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak, Sosyal Hizmet Uzmanları ve Çalışanları İçin Bir Rehber, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları Yayın No:11.
7. Erdoğan M.Murat (2017), Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri, MBB Kültür Yayını, İstanbul.
8. Faist, Thomas (2003), Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
9. Kesgin, Bedrettin (2012), Kamu Sorumluluğunda Sosyal Hizmet, İstanbul: Açılım Yayınları.
10. Kesgin, Bedrettin (2013), Kamu Sosyal Politikalarında Sosyal Yardım, İstanbul: Açılım Yayınları.
11. Mayadas, Nazneen S. And Segal, Uma A. (2000), "Refugees In The 1990s: A.U.S. Perspective", Social Work Practice With Immigrants And Refugees, Edited By: Pallassana R. Balgopal, Columbia University Press: New York, Pp.198-227.
12. Michultka, Denise (2008), "Mental Health Issues in New Immigrant Communities", Social Work With Immigrants And Refugees: Legal Issues, Lincial Skills And Advocacy, Ed: Chang-Muy, Fernando Congress, Elaine P., Springer Publishing Company: USA, Pp.135-170.
13. Okyavuz, Mehmet (2005), "Küresel Ekonomi ve Göç", Cem Karadeli (Der.), Küreselleşme ve Alternatif Küreselleşme, Ankara: Phoenix Yayınevi, ss:241-256.
14. Pincus A. & Minahan A. (1973, Social Work Practice: Model and Method. Itasca, IL: FE Peacock.
15. Turton, David (2002), "Forced Displacement And The Nation State", Development And Displacement, Ed:Jenny Robinson, Oxford University Press.
16. 1951 Tarihli Cenevre Sözleşmesi.
17. 2014 tarihli 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu.
18. 2016 tarihli Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik.
19. 2006 tarihli İskan Kanunu.
20. 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Protokolü.
21. 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği.
22. (<http://www.umhd.org.tr/?s=4>). Erişim tarihi: 22.10.2018

TÜRKİYE'DE SURİYELİLERE SAĞLANAN HİZMETLERİN SPOR YÖNÜ İLE İNCELENMESİ

Doç. Dr. Levent ATALI

Kocaeli Üniversitesi

leventatali@gmail.com

ÖZET

Türkiye son yıllarda özellikle göçmenlere ve özellikle Suriyelilere açık kapı politikası uygulamakta ve onları kabul etmektedir. Bu kabul sonrası Suriyelilerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hizmetler sunulmuş ve daha sonra eğitim, spor, sosyalleşme ve yaşamlarının insani şartlarda devamını sağlamak üzere özellikle yerel yönetimlerce tedbirler alınmıştır.

Bu çalışma ile Suriyelilere sunulan hizmetlerin ve özellikle sportif hizmetlerin neler olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Spor gibi sosyalleşmeyi sağlayan, her yaşta bireyin göç olgusu ile yaşadığı olumsuz psikolojik etkiyi azaltabilecek ve daha sağlıklı bir birey olmasına katkı sağlayacak bir alanın incelenmesi Suriyelilere sunulan hizmetler açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışma nitel araştırma tekniğine uygun olarak doküman incelemesi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. İlgili kurum ve kuruluşların internet sitelerinden ilgili dokümanlara ulaşılmış ve Suriyelilere sunulan spor hizmetlerinin neler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Suriyelilerle ilgili literatür taranarak kurum ve kuruluşlar tarafından sunulan spor hizmetleri ile ilgili bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak Suriyelilere sunulan hizmetlerin spor özelinde incelenmesinde ilgili kurumlarca sportif projelerin üretildiği, spor branşlarının da eğitimler verildiği, spor sahalarının yapıldığı, spor malzemesi dağıtımı yapıldığı, özel turnuvalarda sadece Suriyelilerin yer aldığı takımların kurulduğu ve spor yolu ile sosyalleşmeye yönelik etkinlikler düzenlendiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli, Spor Hizmetleri, Göç, Sığınmacı

Giriş

Türkiye son yıllarda özellikle göçmenlere ve özellikle Suriyelilere açık kapı politikası uygulamakta ve onları kabul etmektedir. Bu kabul sonrası Suriyelilerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hizmetler sunulmuş ve daha sonra eğitim, spor, sosyalleşme ve yaşamlarının insani şartlarda devamını sağlamak üzere özellikle yerel yönetimlerce tedbirler alınmıştır.

Türkiye’de Suriyeliler ile ilgili süreç özellikle açık kapı politikası uygulamasından sonra daha önemli hale gelmiştir. Yoğun bir şekilde Türkiye’ye göç başlamış ve Suriyelilerle beraber bir çok kavram günlük hayatımıza girmeye başlamıştır. Koyuncu’nun (2014) belirttiği üzere Suriyelilere mülteci, sığınmacı, göçmen ve misafir gibi bir çok adlandırma yapılmıştır. Bu kelimelerin yasal anlamda anlamları farklı olmakla beraber günlük kullanımda Suriyeliler için kullanılmaktadır. Yasal boyutta bu kelimeler Suriyelilere buldukları durum itibari le farklı yasal haklar tanımaktadır.

Bu çalışma kapsamında bu farklılıklara spor hizmetleri boyutunda Suriyeliler genel yaklaşımı ile bakılmış ve Suriyelilere sunulan spor hizmetleri açısından durum ortaya konulmaya çalışılmıştır. Suriyelilerin Türkiye’ye göç etmesi ile beraber yeni yaşam alanları oluşmaya başlamış veya mevcut kent yaşamlarına dahil olmuşlardır.

Bu yeni yaşam alanlarına örnek olarak kamplar, çadırkentler, konteyner kentler, geçici barınma merkezleri ve özel misafirhaneler verilebilir. Bu yeni yaşam alanlarında Suriyelilere yerel yönetim, kamu kurum ve kuruluşları, Kızılay ve sivil toplum kuruluşları yolu ile sağlık, güvenlik, psiko-sosyal destek, mesleki kurslar, sosyal aktivite, eğitim, tercümanlık gibi insani ihtiyaçlar verilmeye başlanmıştır (Koyuncu, 2014).

Göçmenlerin kent alanlarında yaşama isteği ile beraber göçmenler ile beraber kentsel sorunlar oluşmaya başlamıştır. Bu sorunların çözümünde yerel yönetimler ve merkezi idare sorumluluk üstlenmekte ve çözümler üretmektedirler. Bu aşamada göçmenlerin kentleşme süreçleri, kent yaşamına uyumları ve göç politikaları önem arz etmektedir (Babaoğlu ve Kocaoğlu, 2017).

Suriyelilere ve özellikle çocuklara bu alanlarda verilecek olan desteklerin onların insancıl bir yaşam sürmelerinde büyük önem taşıyacaktır. Yurtman

(2017) çalışmasının sonucunda öneri olarak mülteci çocukların yaşadıkları psikolojik travmaları atlatmaları ve savaşın izlerinin silinmesi için ilgili kurumların desteği ile farklı kültürdeki çocukların kaynaşması adına oyun, sanat, müzik terapisi ile beraber psiko-sosyal destek için uzman desteği sağlanması gerekliliğini belirtmiştir.

Oyun çocuğun yaşam ve öğrenme biçimidir. Çocuklar oyun sayesinde eğlenirken aynı zamanda fiziksel, zihinsel, duygusal ve yetenek becerilerini, yaratıcılıklarını ve hayal güçlerini geliştirirler (akt: Küçük, 2017; Kolb& Kolb, 2010, Ginsburg 2007, NPFA 2000). Çocuklar oyun yolu ile fiziksel, zihinsel, duygusal açıdan gelişir, yeteneklerini test eder, diğer

çocuklar ya da yetişkinlerle ile iletişim kurarak sosyalleşmeyi sağlar (Küçük, 2017). Dünya Sağlık Örgütünün yaptığı açıklamaya göre 5-17 yaş aralığında bireylerin günde enaz 60 dakika fiziksel aktivitede bulunmaları gerektiğini belirtmiştir (akt: Küçük, 2017; WHO 2015). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde “çocuklara oyun oynama ve rekreasyonel faaliyetlere katılma hakkı verilmiştir. Bu hak taraf ülkelerce kabul edilmiştir (akt: Küçük, 2017; Humanium, 2016).

Çocuklara sunulacak oyun imkanları ile gelecekte kendini kişisel olarak daha iyi geliştirmiş, motor becerileri gelişmiş, sosyal zekası ve iletişim kabiliyeti yüksek, stres bozukluğu gibi olumsuz durumlardan daha az etkilenmiş, toplumla kaynaşmış ve sosyo-etnik farklılıklara karşı farkındalığı gelişmiş bir grup yaratılmasına olanak sağlamış olacaktır (akt: Küçük, 2017; Bozkurt)

Çocuklar hem fiziksel hem de psikolojik anlamda toplumun en hassas halkasını oluşturmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasında yaşlarının küçüklüğü ve gelişim çağında olmaları etkilidir. Böyle olunca çocukların gerektiğinde korunması ve haklarının kendilerine sağlanması önemlidir (Öktem, 2018).

Sertbaş ve ark. (2002) çalışmalarında 1999 depremi sonrası özellikle çocuklara çadır kentlerde sunulan spor ile ilgili etkinliklerin çocukların rehabilite edilmelerinde ve deprem sonrası oluşan psikolojik travmaların en aza indirgenmesinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Özsarı ve ark. (2017) tarafından yapılan diğer bir çalışmada mültecilerin gençlik merkezlerinde

verilen hizmetlerden memnun oldukları ve gençlik merkezlerinin kültürel, sportif ve sosyal faaliyetlerinin Suriyeli mültecilere yarar sağladığı yönündedir.

Çocukların göç olgusundan daha çok etkilendiği bilinmekle beraber göç olgusundan olumsuz etkilenen tüm bireylerin bütüncül bir yaklaşımla destek görmesinin daha iyi sonuçlar vereceğini söyleyebiliriz. Bu aşamada Suriyelilere sunulan hizmetlerden spor gibi sosyalleşmeyi sağlayan, her yaşta bireyin göç olgusu ile yaşadığı olumsuz psikolojik etkiyi azaltabilecek ve daha sağlıklı bir birey olmasına katkı sağlayacak bir alanın incelenmesi Suriyelilere sunulan hizmetler açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışma ile Suriyelilere sunulan hizmetlerin ve özellikle sportif hizmetlerin neler olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma nitel araştırma tekniğine uygun olarak doküman incelemesi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. İlgili kurum ve kuruluşların internet sitelerinden ilgili dokümanlara ulaşılmış ve Suriyelilere sunulan spor hizmetlerinin neler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Suriyelilerle ilgili literatür taranarak kurum ve kuruluşlar tarafından sunulan spor hizmetleri ile ilgili bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Suriyeliler ve Spor

Bu başlık altında bulguları oluşturabilecek Suriyelilere yönelik spor alanına yönelik çalışmalara yer verilmiştir.

Kaynak: Afet Acil ve Durum Yönetimi Başkanlığı, 2014

Foto 1. Malatya Beydağı Konteyner Kenti

Foto 1.'de Suriyelilerin konaklaması için yapılan bir alan görülmektedir. Bu alan içerisinde çocuk oyun parkları ve sportif ve diğer etkinlikler için kapalı alanlar planlanmıştır. İnan ve Korgavuş (2017) genel planlama esaslarına göre barınma merkezlerinde kurslar ve faaliyetler için en az 10.000 m²'lik alanlar oluşturulması gerektiğini belirtmişlerdir.

Kaynak: www.tarsus.gov.tr

Foto 2. Mobil Çocuk Dostu Alanlar

Türk Kızılayı uluslararası proje destekleri ile Suriyeli çocuklara yönelik “Mobil Çocuk Dostu Alanları” çeşitli bölgelere kurmuştur. Bu proje kapsamında yaklaşık olarak Türk çocukları ve Suriyeli çocuklar beraber olmak üzere toplam 14.902 çocuğa ulaşılmıştır. Bu proje kapsamında çocuklara çeşitli eğitimler ve etkinlikler düzenlenmiştir (www.tarsus.gov.tr).

kaynak: www.olimpiyatkomitesi.org.tr

Foto 3. Milli Olimpiyat Komitesi Çocuklar İçin Sportif Eğitime Destek Projesi

Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK), Gaziantep Büyükşehir Belediyesi iş birliği ile geliştirilen Çocuklar için Sportif Eğitime Destek Projesi ile Suriyeli ve bölge çocuklarının fiziki ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Gaziantep'te Talat Özkarslı Spor Salonu'nda gerçekleştirilen eğitimler ile çocukların badminton, basketbol, cimnastik, güreş, judo, karate, taekwondo ve voleybol olmak üzere 8 Olimpik spor dalında temel beceri ve teknikleri kazanmaları hedeflenmektedir. Projede 6-12 yaşları arasında yarısı Suriyeli mülteci çocuklardan yarısı bölge çocuklarından oluşan, eşit oranda kız ve erkek dağılımına sahip 300 çocuk eğitim almaktadır (www.olimpiyatkomitesi.org.tr).

Kaynak: www.baskf.org.tr

Foto 4. 19 Mayıs Gençlik Spor Kulübü Suriyeli Çocuklarla Spor

19 Mayıs Gençlik Spor Kulübü bünyesinde Futbol Okulu olarak başlatılan Suriyeli Çocuklarla Spor programına antrenörler eşliğinde bir çok Suriyeli çocuğun katılımı sağlanmaktadır. 19 Mayıs Gençlik Spor Kulübü Başkanı Zafer Akman proje ile ilgili yaptığı açıklamada "Kulüp olarak vazifemiz bütün çocuklara spor yaptırmak ve gelişimlerine katkı sağlamaktır. Proje kapsamında ayrıca Suriyeli çocukların spor salonunda Kick Boks, Taekwondo spor dallarında eğitim almaları sağlanmaktadır (www.baskf.org.tr).

Tüm bu sportif etkinlik ve projelerin yanında bir çok barınma merkezleri, çadırkentler veya farklı adlarla Suriyelilerin barınma ve yaşamlarını sürdürmeleri için oluşturulan alanlarda bir çok sportif, kültürel ve sosyal etkinlikler bir çok ilimizde düzenlenmektedir (Çapar ve Koca, 2018). Devocioğlu (2017) çalışmasında dünyada yaşanan olumsuzluklar sonucu insanların göç etmek zorunda kaldığını ve bu durumdan bir çok kişinin etkilendiğini belirtmiştir. Özellikle göçlerden etkilenen çocukların ve gençlerin spor

yolu desteklenmesi ve rehabilite edilmesinin sağlanması gerekliliğini ortaya koymuştur. Wahl-Alexander (2015) çalışmasında Amerika Birleşik Devletleri'nin bir eyaletinde oluşan bir kasırga felaketinden sonra çocukların bu durumdan etkilendiğini ve yoğun duygusal tepki gösterdiklerini tespit etmiştir. Bölge Üniversitesi'nde, özel bir program düzenleyerek çocukların kaygı ve stres seviyelerini azaltmak, öğrencilere gelişimsel olarak uygun fiziksel aktivite sunmak, öğrencilere deneyimlerini paylaşma fırsatı vermek ve öğrencilere travmatik olaylarla başa çıkma yöntemleri sağlamak üzere diğer programların yanında özel bir fiziksel aktivite programı uygulamışlardır. Bu tür çalışmalar göstermektedir ki fiziksel aktivite ve spor ile ilgili programlar özellikle çocukların afet, göç gibi durumda oluşan olumsuz psikolojik durumu önleme ve gidermede etkili olabiliyor.

Sonuç olarak Suriyelilere sunulan hizmetlerin spor özelinde incelenmesinde ilgili kurumlarca sportif projelerin üretildiği, spor branşlarında eğitimler verildiği, spor sahalarının yapıldığı, spor malzemesi dağıtımı yapıldığı, özel turnuvalarda sadece Suriyelilerin yer aldığı takımların kurulduğu ve spor yolu ile sosyalleşmeye yönelik etkinlikler düzenlendiği tespit edilmiştir. Ayrıca göçten olumsuz etkilenen bireylerin spor yolu ile rehabilite edilebileceğini ve diğer eğitim, toplumla entegrasyon gibi alanlara kolaylıklar sağlayacağı söylenebilir. Bu çalışma sonucunda şu öneriler geliştirilmiştir.

- Barınma merkezleri, çadırkentler gibi yerlerde spor, oyun ve rekreasyon faaliyetleri için özel tasarım kriterleri belirlemek
- Bu tür durumlarda görev alacak uzmanlara özel eğitimler vermek.
- Spor, oyun ve rekreasyonel faaliyetler için uygulama rehberleri hazırlamak
- Sporun bir araya getirici gücünün diğer amaçlar için kullanılmasını sağlamak
- Spor, oyun ve rekreasyonel faaliyetlerinin insan yaşamına olan etkilerini bu tür durumlarda proje temelli hayat geçirmek.

KAYNAKLAR

1. Babaoğlu, C. ve Kocaoğlu, M. (2017) Kentli Sığınmacılar Meselesi ve Belediyeler. Türk İdare Dergisi, sayı: 485, s: 497-518.
2. Çapar,S., Koca, M. (2018) Düzensiz Göç Yönetiminde Mülki İdare Amirleri. TİAV Yayınları. Ankara.
3. Devecioğlu, S. (2017) Spor Yönetiminde Mülteci Sporcular Problemi. 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu. KAYSEM. Fırat Üniversitesi Editör: Ahmet Yatkın. Bildiri Kitabı. S:406-420.
4. İnan, Z., Korgavuş, B. (2017) Mülteci Kampları ve Yerleşim Alanlarında Sürdürülebilir Tasarım. Contemporary .reserach in Economics and Social Science (Joornal). V:1(2)103-122.
5. Koyuncu, A (2014) Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler. Çizgi Yayınları. İstanbul.
6. Küçük, E. (2017) Göçmen Çocuklar İçin Bir Şehir. Akt: Bozkurt, M. Sığınmacı Çocukların Kentlerdeki Yaşam ve Oyun Hakkı. (Kolb&Kolb, 2010, Ginsburg 2007, NPFA 2000).s: 114
7. Küçük, E. (2017) Göçmen Çocuklar İçin Bir Şehir. Akt: Bozkurt, M. Sığınmacı Çocukların Kentlerdeki Yaşam ve Oyun Hakkı. (WHO,2015).s: 114
8. Küçük, E. (2017) Göçmen Çocuklar İçin Bir Şehir. Akt: Bozkurt, M. Sığınmacı Çocukların Kentlerdeki Yaşam ve Oyun Hakkı. (Humanium, 2016)).s: 115
9. Küçük, E. (2017) Göçmen Çocuklar İçin Bir Şehir. Bölüm: Bozkurt, M. Sığınmacı Çocukların Kentlerdeki Yaşam ve Oyun Hakkı. (Bozkurt, 2016)).s: 120
10. ÖKTEM, M. S. (2018) Uluslararası Göç Hukukunda Çocuklar ve Hukuki Statüleri.
11. Onikilevha Yayınları. İstanbul.
12. Özsarı, A., Fişekçioğlu, B. Ve Altın, M. (2017) Gençlik Merkezi Faaliyetlerine Katılan Suriyeli Mültecilerin Algıladıkları Hizmet Kalitesi Üzerin Bir Araştırma. Spor Bilimleri Dergisi. 2(1): 31-44.
13. Sertbaş, K., Atalı, L. ve Taşkıran, Y. (2002). Sport Rehabilitation Program After Natural Disaster, 1999 Turkey. VI. International Scientific Congress Modern Olympic Sport and Sport For All. June, 2002, Varsaw, Poland.
14. Yurtman, A. G. (2017) Suriyeli Çocuk Mültecilerin Karşı Karşıya Buldukları Risk Alanları.
15. Türk Yurdu Dergisi,sayı: 361 , s: 35-37.
16. Zachary Wahl-Alexander (2015) Practitioners' Experiences Creating and Implementing an Emotional Recovery and Physical Activity Program following a Natural Disaster, Strategies, A Journal for Physical and Sport Educators 28:2, 17-20, DOI: 10.1080/08924562.2014.1001102
17. www.tarsus.gov.tr erişim tarihi:2018 Eylül www.olimpiyatkomitesi.org.tr erişim tarihi: 2018 Eylül www.baskf.org.tr erişim tarihi: 2018 Eylül
18. Foto 1. Afet Acil ve Durum Yönetimi Başkanlığı, 2014 Eylül Foto 2. www.tarsus.gov.tr erişim tarihi: 2018 Eylül
19. Foto 3. www.olimpiyatkomitesi.org.tr erişim tarihi: 2018 Eylül Foto 4. www.baskf.org.tr erişim tarihi: 2018 Eylül

YEREL YÖNETİMLERİN, KENT KİMLİĞİNDE “YERLİ” VE “YABANCI” ROLLERİNİ YÖNETİM MODELLERİ

Dr. Ali YEŞİLDAL

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi
Genel Sekreter Yardımcısı
aliyesildal@kocaeli.bel.tr

ÖZET

Kent toplumsal yapısında “kentli” tanımı, bir “kimlik” olarak karşılık bulmaktadır. Kimlik açısından ele alındığında ise bireylerin kendi aralarında gerçekleşen ilişkileri aşan bir kapsam kazanmaktadır: Bireyden topluma ve bireyden kurumlara neredeyse tüm yapılar, ilişkilere etkide bulunmaktadır. Kentli kimliği, bireyin kenti oluşturan toplum ve kurumlara yönelttiği tüm taleplerin niteliğini etkilemektedir: Kentliliğin benimsenme düzeyine göre, temel ihtiyaçlardan, yeni kuşak insan haklarına kadar geniş bir skalada kentlilik bilincine bağlı talep düzeyleri gözlemlenmektedir.

Kimliğin geliştiği ve farkına varıldığı düzeylerde, kentlilik bilinci adı altında toplanabilecek, sosyal ve ekonomik refahtan kent yaşamında pay alma talepleri, kentlilik bilincinin ve kimliğin düşük seyrettiği birey ve toplumsal katmanlarda düşmektedir. Çoğu zaman sadece asgari ihtiyaçların talep edilmesiyle yetinilmekte, kültür, sanat, spor, eğitim gibi taleplerde çekingen davranılmaktadır.

Bu durum, eğitim, aile yapısı gibi statü ya da davranış kalıpları ortaya çıkaran unsurlardan etkilenmektedir. Ancak günümüz kentlerinde karşılaşılan yeni bir durum da kentlilik sürecinde belirleyici olmaya başlamıştır. Kentli kimliği, “yerli” ve “yabancı” tanımlamalarına göre değişmekte, kimlik düzeyinde kalmadan, doğrudan statüye dönüşmektedir. Buna göre; “Kentlin yerlisi olmak”, sadece bir kimlik meselesi değildir, kent toplumundan, kurumlarından “yerli olmayanlara göre” daha fazla talepte bulunmaya istinat teşkil eden bir statü sağlamaktadır.

Sanayileşme ve iç göçle birlikte gelişmeye başlayan bu kentsel değişim, kamu yönetimi alanında, iletişim eksenli yeni modellerin tartışılmasını zorunlu kılmaktadır. Kaldı ki Suriye krizi ile birlikte ortaya çıkan düzensiz göçmen akınlarıyla birlikte bu arayış, aciliyet kazanmış durumdadır. Çalışmamızda, kentlerin temel kurumlarından, yerel yönetimler üzerinde, modeller ve yöntemler üzerine bir literatür taraması ve uygulamalar ışığında bir model tartışması yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kent, kentlilik, Yerel Yönetim, Göç

GİRİŞ

Suriye iç savaşı ile ortaya çıkan kitlesel göç akınları, iç savaşın sona ermesiyle sonuçları ortadan kalkmayacak etkiler bırakmaya başlamıştır. Sınır ülkeleri olsa bile, 80 milyon nüfuslu bir ülkenin nüfusunun % 5'i oranında, 4 milyon insanı kabul etmek zorunda kalmasının her iki toplum üzerinde karşılıklı etkiler meydana getirmesi kaçınılmazdır.

Suriye ve Türkiye yüzyıllarca ortak tarihi paylaşan ve 20.yy. başlarından itibaren farklı siyasal sistemlere sahip ülkelerdir. Çok fazla sayıda benzer özellikleri var gözükse de Suriye toplumsal yapısı ve siyasal sistemi ile Türkiye toplumsal yapısı ve siyasal sistemi önemli farklılıklara sahiptir. Bu iki kıstas dışında hukuk sistemlerinde de ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklara sahip iki toplumun “kitlesel göç hareketi” sonucunda bir arada yaşamak zorunda kalması “göç yönetimi” ile sınırlandırılmayacak durumlar ortaya çıkarmaktadır.

İlk olarak, 4 milyon Suriyelinin Türkiye’de kaldıkları süre içinde 80 milyonluk bir toplumla etkileşimi, geçicilik temeline dayansa bile, karşılıklı kabullenme sorunları doğurmaktadır. Gelenekler, alışkanlıklar, hukuk ve ahlak normları, inançlar açısından iki toplumun birbirleriyle temas ettikleri noktalarda yaşayacakları olayların etkileri olacaktır.

İkincil olarak, Suriyelilerin Türkiye’de kaldıkları sürenin uzaması, hatta kalıcılığı durumunda her iki toplumun bu durumu kabullenme ya da kabullenmeme olasılığına karşı politikalar oluşturma gerekliliğidir.

Suriyeli sığınmacı toplumunun Türkiye nüfusuna oranı %5 olsa da yerel düzeyde bu oran bazı kentlerde yüksektir. Kilis’te bu oran % 86,6; Şanlıurfa’da %22,84; Hatay’da %28,16; Gaziantep’te %21,04; Adana’da %10,44 ve Mersin’de %11,51 oranlarında Suriyeli bulunmaktadır.

Üçüncü olarak, önemli oranı kentlerde yaşayamaya başlayan Türkiye nüfusuna, ağırlıklı olarak kırsal alandan gelen Suriyeli nüfusun eklenmesinin mekânsal etkilerinin ortaya konulması gerekmektedir.

KENTLİLİĞİN ORTAYA ÇIKIŞI

Kent kültürünün oluşumu aslında uluslaşma süresinde de sık bahsedilen bir konu olmuştur. İnsan yerleşimleri, kitle kimliklerini de ortaya çıkarmış, yerleşimde toplaşan insanların zamanla başka yerleşimlere karşı ileri sürebilecekleri farklılıklar yaratmıştır. Raymond Williams, city kelimesinin Latince civitas'tan türediğini ve bugünkü anlamda “kent” karşılığı olmadığını, civis ifadesinin de “ulusa ait” anlamıyla topluluk kimliğini ve bu topluluğun yerleşim yerinden, merkezinden olanı ifade ettiğini ileri sürmektedir. Buna göre kentlilik uluslaşma gibi sosyo kültürel bir kavramdır ve aidiyet duygusu ile kimliğin oluşumunu sağlamaktadır.¹ [1]

Kentlilik kimliğinin ulus kimlik gibi bir yapıda olması, maddi ve moral değerlere de ortak olmayı ifade etmektedir. Bu ortaklık, paydaşlık, bireylerin dışarıdan gelen müdahalelere karşı koruma güdüsü sergilemelerinin de temelini oluşturmaktadır. Kentli birey, tıpkı ait olduğu ulusu koruma güdüsünde olduğu gibi ama belki daha zayıf tonda, kentini ve onda temeyüz eden ve kendisinin hak sahibi olduğu maddi ya da moral değerleri savunduğunu düşünmektedir. Öyle ki bu savunma neredeyse işgale edilme endişesi ile beraber seyreden mental bir davranışsalıktır.

Kentlinin kentini ve kentliliğini sahiplenme, koruma davranışsalığının en çok görünen ve tarihsel geçmişi çok eskilere dayanan boyutu elbette askeri bir saldırı durumuna karşı savunma refleksidir. Ancak bir başka boyutu da göçmen ve yabancılara gösterilmektedir. Göçmen ve yabancı hangi amaç ve süreyle kentine gelirse gelsin, kentlinin ve dolayısıyla kentliliğinin sınırlarını aşan, kent birikiminin oluşumuna katkısı olmadığı halde bu birikimden yararlanan hatta paylaşan kişidir. bu algının değişebilirliği literatürde her zaman tartışmalı olmuştur. Sanayi Devrimi sonrasında kentlerin daha fazla sayıda ve farklı becerilerde bireylere ihtiyacının olması, kentliliğin uluslaşmaya benzer sıkı koşutluğunu zayıflatmış mıdır? Bu sorunun dünyanın büyük kentleri açısından değerlendirilmesi yapıldığında, Avrupa, Amerika

1 Raymond Williams, Anahtar Sözcükler: Kültür ve Toplumun Sözcüğü. (S. Kılıç, Çev.), İletişim Yayınları. İstanbul, 2005 Syf.68

Birleşik Devletleri ve Dünyanın diğer coğrafyalarında farklı değişim süreçleri görülmektedir. Avrupa’da Paris, Londra, Roma gibi büyük kentler, Sanayi Devrimi sonrasında bile göçmen ve yabancıya karşı ön yargılı ve ötekileştirici yaklaşırken; Amerika Birleşik Devletleri’nde NewYork gibi kentlerinde bu durum daha az gözlenmiştir. Dünyanın diğer coğrafyalarının büyük kentlerinde ise heterojen bir durum söz konusudur.

KENTİN “YERLİSİ” VE “YABANCISI”

Türkiye’de artan kentleşme ve kentlileşme süreçlerinde yapısal politika arayışları devam etmekte ve politikalar ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Ancak heriki süreç aslında ağırlıklı olarak “iç göç” akımları etkisiyle sürmektedir. 2. Döleyısıyla Türkiye kentleri ve kentliliği halen daha tam anlamıyla yerleşiklik süreci tamamlanmamış, göç travmasının devam ettiği bir yapı arz etmektedir. 3. İç göç ile ortaya çıkan göçmen profilinin kentlerde “kent yerliliği” kimliğine dönüşümü için hangi aşamaların gerekli olduğunun tespiti bir yana; ikinci ve hatta üçüncü kuşakların kimliklerini ifade ederken yaşadıkları, doğdukları kent yerine ailelerinin geldikleri kentlerle nereli olduklarını tanımlamaları süreci devam etmektedir. Kentlerde yaşanan bu eğilim, Suriyelilerin kitlesel göçü ile ortaya çıkan yeni göçmen profilinin eklenmesiyle daha karmaşıklaşmış durumdadır. Sosyal ve kültürel açıdan başka bir kentten, kasabadan kentlere ya da küçük kentlerden büyük kentlere gerçekleşen iç göçün ortaya çıkarabileceği kültürlerarası uyum sorunu veya ötesinde, çatışmalar genellikle “hemşehrilik” ayrışması aşamasında kalmaktadır. Aslında hemşehri derneklerine üyelik, hemşeriler ve akrabaların yoğun olduğu semtlerde yaşama gibi seçimlerle “başka kentten gelme” durumu fiili bir gerilime yol açmamakta, mas edilebilmektedir. Ancak Suriyeli sığınmacıların “dış göç” süreci sonunda göç etmiş olmaları, başka bir kimliğin kente eklenmesini anlatmaktadır. Dil, gelenek, inanç gibi farklılıklar yanında diğer ayrık özellikler, alışkanlıkların kente taşınımı; iç göçle göç edenlerin taşıdıkları farklılıkların ötesinde farklılıkların kente transferi anlamı taşımaktadır. Bir kentte “yerlilik” tanımı, kentli kimliği içinde tartışılmaktadır. Ancak kavramsal anlamıyla yerlilik, kentin kurulduğu zamanlardan beri orada yaşayan ailelere mensubiyet gibi bir anlamı artık içermemektedir. Bunun temel nedeni kentlerin ilk olarak Sanayi Devrimi sonrasında ve 20. yy son çeyreğinde küreselleşme sürecinde alan ve nüfus olarak, katlanarak büyümeleridir.

2 Keleş, R. (2010). Kentleşme Politikası. Ankara: İmge Kitabevi.

3 Tütengil, Cavit O. (1983). 100 Soruda Kırsal Türkiye’nin Yapısı ve Sorunları. İstanbul: Gerçek Yayınevi

Kentin büyümesine paralel olarak, bireyler arasındaki etkileşim birebir olmaktan uzaklaşmakta, kentin kendine özgü yeni düzeni içinde bireyin toplumun geneli ile iletişim kurmasını neden olan iş, trafik, dinlenme, sosyal çevre, aile, spor gibi çevre ve aktivite alanlarında edindiği durumlar belirleyici olmaktadır.

Kent yerliliğinin başlı başına statü olmaktan çıkması, kentte edinilmiş statülerin öne çıkmaya başlaması karşısında iç göçle gelen göçmen kitlenin geldiği kentten getirdiği kimlik ve değerlerin aşınması söz konusudur. Buna rağmen halen daha metropol kentlerde hemşeri dernek ve öbeklerinin bulunması, geriye dönmek veya bir getto olarak metropolde var olmak kararlılığı anlamına gelmeyen, bireyin metropol kente adaptasyon sürecinde yer yer dayandığı kültürel tanıma dönüşümü anlatmaktadır.

Asıl sorun, kentliliğin bir kimlik ve statüler alanı olarak ne oranda içselleştirildiğidir. Bu genel ve üst bir durum olarak hem iç göç hem de dış göç ile gelenlerin sorunsalıdır. Farklı olan; bireyin kentliliğe adaptasyon sürecinin başlayıp başlamadığı veya adaptasyonda zorlanıp zorlanmadığı veya adaptasyon sürecinin hangi aşamada olduğudur. Dolayısıyla iç göç veya dış göçle kente gelerek yerleşmeye başlayan birey veya kümelerin temel sorunsalı, kentliliğin bir kimlik ve statü olarak karşılanabilme düzeyidir. Burada araştırılması gereken nokta; kentlilik için adaptasyonun yerlilik – yabancılaşma sorunu olmanın ötesine taşınmış, ağırlıklı olarak birey ya da kümenin nereden başlayarak evrilme sürecine geçtiğidir. Birey ve kümelerin hangi coğrafyalardan, kentlerden gelerek büyük kentlere yerleştiğine bakmak Türkiye için önemli bir gerekliliktir. Çünkü Anadolu ve Trakya kentleri, 12.yy'dan başlayan göçlerin ve siyasal – askeri hareketliliklerin günümüze kadar ulaşan türevleridir. Antik çağlar bir tarafa bırakılırsa, başlangıcı 12.yy'dan alarak Anadolu ve Trakya kentlerine baktığımızda, bu kentler ve kırsal alanlarının tarihsel açıdan bir göç hikayesine sahip olduğu görülmektedir. 11.yy'da Türk boylarının Anadolu'ya göçleri ile birlikte kent ve kasabalara yerleşme ve göçer aşiretlerin iskan edilmeleri, 19.yy'a kadar sürmüştür. Diğer yandan Kafkas ve Balkan göçleri ile yerleşim yerlerinin demografik yapısı sürekli değişmiştir. Kemal Karpat, 15 ve 16. yy'da gerçekleşen göçlerin Anadolu ve Rumeli'ye yönelik göç yönetiminde iskân, fethedilen yerlerde idarenin pekiştirilmesi

ve ülkenin inanç profiline dengelenmesi saiklerinin etkili olduğunu belirtmektedir. [2] Sürekli göç akınlarının yerleşim yerlerinde “yerlilik-yabancılık” statüsü ortaya çıkarmasının tarihsel nedenleri bulunmaktadır. Selçuklu ve Osmanlı İmparatorlukları Asya kökenli devlet mantığıyla sahaya çıkmalarına rağmen Roma, Bizans, Abbasi devlet sistemlerinden de etkilenecek şekilde kendi modellerini çıkarmışlardır. Bu sistemin bariz unsuru Selçuklular’da “ıktâ” ve Osmanlılar’da “tımar” olarak anılan toprak sistemidir. Tüm mülkün Sultan’a ait olduğu ama niteliklerine göre has, tımar, zeamet gibi katmanlara ayrıldığı toprak yönetim sistemi yerelde kendi yerel otoritesini, toprak sistemini ve toplumsal yapısını oluşturmuştur. Ağırlıklı olarak “kale” fonksiyonuna sahip kasaba ve kentler hem pazar hem de garnizon görevi görmüştür.⁴ [3] Kent ve kasaba çevresinde bulunan kırsal alan ise köy, çiftlik, mezra olarak tanımlanmış, ağırlıklı olarak çiftçilikle geçimlerini sağlayan, tımar sahibinin izni olmadan yaşadıkları yerleri terk edemeyen reaya olarak yaşamlarını sürdüren bir kesimi ortaya çıkarmışlardır. Reayanın sınırlı zamanlarda veya izin almaları kaydıyla kent ve kasabalara girişi, geçici veya kalıcı ikametleri mümkün olabilmektedir. Kale kasaba ve kentlerde yaşayabilme kriteri de asker olma veya loncalara kayıtlı olma kaydıyla sanat veya ticaret erbabı olma kaydına bağlanmıştır. Reaya ile kentliler arasında o dönemlerin hukuk sistemlerine göre bariz statü farkı bulunmaktadır.

Kentte, kasabada yaşamak göreceli olarak mali ve idari özgürlük sağlamakta, yapılan iş, mesleğe göre elde edilen bir statü karşılığında kentin, kasabanın zamana göre sağladığı konfora ortak olunabilmektedir. Reaya ise kent ve kasabaya izinle, sınırlı zaman dilimlerinde ulaşabildiği ve “yabancı olduğu” bir yerleşim alanı olarak yaklaşmak durumunda kalmıştır.

Bu sistematik tercih aslında tarım ve askerlik temelinde biçimlenen gerekliliklerin getirdiği bir süreç olarak, Avrupa’da da görülmüştür. Tarım toplumunun Asya tipinde ve Avrupa’nın feodal sisteminde benzer örnekler vermiştir.

Sanayi Devrimi ile birlikte toplumsal düzenin değişmesi, kent ve kasabaların değişimidir. Kentler bu defa klasik çağlarda dayandıkları kentli profili ve kentli sayısı ile yaşatamayacakları fabrikalar, limanlar, ulaşım altyapıları ve diğer işletmeler ile donanmaya başlamışlardır. Gerekli olan insan kay-

4 Faroqhi, Sureiya – Osmanlı’da Kent ve Kentlilik – Tarih Vakfı Yurt Yayınları – İstanbul – 2000 – Syf. 212

nakları için klasik çağlarda sıkı kontrol altında bulunan garnizon kentlerde reyanın giriş çıkışları, ikametleri esnetilmiştir. Kırsal alan nüfusun kentlerde kurulan işletmelerde çalışmak için giriştikleri göç akınlarında ilk aşamada yaşanan bir durum reyanın kentte “işgücü” olarak üstlendiği rolün kentliler tarafından algılanışında başka bir handikap çıkarmıştır. Coğrafi keşifler ve merkantilizm sonucunda ortaya çıkan Sanayi Devrimi, coğrafi keşifler sırasında özellikle tarım alanlarında çalıştırmak için kurduğu kölelik sisteminden yararlanmaya çalışmıştır. Kölelere göreceli özgürlükler vererek nitelikli olanların sanayi alanına ucuz işgücü olarak yönlendirilme politikaları oluşturulmuş; ama toplumsal algıda kölelik döneminde karşılaştıkları ön yargılara hep maruz kalmış bir işçi profili öncül olarak ortaya çıkmıştır. Çoğunlukla ikametleri kölelik döneminde olduğu gibi kamplarda ve tesislere yakın bölgelerde kurulan reyonlarda yerleştirilen, ancak 1. Dünya Savaşı’nda sanayi kent ve kasabalarının etrafında ilkel semt ve mekanlar oluşturulmalarına göz yumulan bu gruplar, Sanayi Devrimi’nin öncül “yabancı kentlileri” olmuşlardır.

Tarım toplumunun reaya kökenli olup kent ve kasabalara göç eden bireyleri ise Doğu’da tam anlamıyla sanayi kentine dönüşmemiş ama klasik dönemlerde olduğu gibi sıkı denetlenemeyen kentlere yöneldiklerinde, göç ettiklerinde, öncül kentli yabancıların karşılaştıkları ön yargıları miras olarak karşılanmışlardır.⁵

Klasik çağdan beri yaşayan kentliler için gelen yabancılar, kölelikten veya reyalıktan kurtulmakla beraber, kentlerin sanayileşme ile birlikte ihtiyacı olan iş gücünü karşılayan sosyal sınıfları temsil etmiştir. ⁶ [4] Kentler için “yabancı” reaya ve köle iken kente göç etmiş, kentteki sanayi tesislerinde veya ticarethanelerde işçi olarak çalışan, bir nevi kentlilere hizmet etmekle “görevli” nüfus öbekleridir. [5]

Kaldı ki 20.yy sonlarına kadar bu bireyler ve nüfus öbekleri “getto”, “varoş”, “gecekondu” alanlarda; kentlerin periferisinde ve kentin göreceli olarak daha az sunulan hizmetlerini alarak yaşamak zorunda bırakılmışlardır. Kentin yerlisi olmanın, klasik çağlarda ailelere sunulan siyasal ve hukuksal payelere, ayrıcalıklara sahip olmayla eşitlenmesi, kentliliği bir statü sorunu olarak kabullenmeye zorlamaktadır.

5 ELDEM, Edhem; GOFFMAN, Daniel; MASTERS, Bruce - Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı – İstanbul – 2000 – Syf.195

6 PIRENNE, Henri – Ortaçağ Kentleri – İletişim Yayınları – İstanbul- 1994 – Syf.96

Nitekim sanatta, edebiyatta karşılığını bulan bu yaklaşım, bir şekilde “kentli” olabilmeyi zorunlu kılmakla beraber, “yabancı” olarak tanımlanan, kente sonradan eklenen birey ve öbeklerin entegrasyon sürecini zorlaştırmıştır. Entegrasyon, tüm yaşamında kentliliği içselleştirmeyi sağlayabilirken, sadece “uyum” üzerine geliştirilmiş bir “yerli-yabancı” sorunsalı ortaya çıkmıştır. Uyum, kent yaşamında geçerli normlara uyma ve kent geleneklerine ayak uydurmayı yeterli görmekte; bireyi veya öbeği dil, inanç, kültür ve etnografik özelliklerini yaşatmada, ailesi ve evi ile sınırlı olmak kaydıyla serbest bırakmaktadır. Entegrasyonda ise kentliliği birebir karşılayan bir kopyalama görülebilmektedir.

Entegrasyonun vatandaşlık statüsüne yakın ve bazen birebir örtüşen görünümü, yasalarla tanımlanmaya çalışılsa da bazen kuşaklar boyu devam eden bir intibak süreci olarak da ele alınmak zorundadır. Özellikle ani, zorunlu, kitlesel göçlerde kente ve ülkeye entegrasyon, kentin ve ülkenin istikrarına, kalkınmışlığına, kurumlarına ve sosyal politikaların etkinliğine bağlı bir gelişim meselesidir. İçgöç ile kente gelenlerin “yerli – yabancı” olarak ayırma tabi tutulduğu bir alanda dış göçle gelenlerin daha karmaşık ve zor bir süreç yaşamaları söz konusudur. Ülkemizde Sanayi Devrimi’ne geçiş geç başlamış ve dünyadaki bu yönelime kentlerin tepkisi, 1950 sonrası iç göç, kırsaldan kente göç sürecinin ortaya çıkmasıyla reflekse dönüşmeye başlamıştır. ⁷ [6]1950-1980 arasında yaşanan bu yoğun sirkülasyon döneminde ortaya çıkan sol nihilist roman ve hikayelerde, gecekondu yaşamının kente adaptasyon sorunlarını işleyen filmlerde, arabesk müzik akımlarında bu durum ele alınmıştır.

7 KIRAY, Mübeccel Belik – Örgütlemeyen Kent – Sosyal Bilimler Derneği Yayınları- Ankara – 1972- Syf.54

GÖÇ OLGUSUNUN KENTLİ KİMLİĞİNE ETKİSİ VE KENTİN DEĞİŞİMİ

Nitekim ülkemizde kent, göç hareketliliklerinin tüm türlerini ve boyutlarını yaşamak zorunda kalan bir yaşam alanıdır.⁸ [7] 20.yy ikinci yarısından itibaren kentlerin, kırsal alanlar ve kırsal nüfusla irtibatları değişime uğramış; kentin tedarik hinterlandı durumunda bulunan kırsal alanların etkisi azalmıştır. Bunun en önemli nedeni kent nüfusunun kır nüfusu karşısında oransal artışıdır. 25 /75 oranının 89/11 oranına dönüşümü karşısında kentler için tedarik hinterlandı durumunda olan, kentlere kaynaklarını aktararak onları besleyen kırsal alandan bahsedilemez.

Kaldı ki 6360 Sayılı Yasa ve diğer yasalarla köylerin neredeyse yarısı büyükşehir belediye sınırları içine alınarak mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Bu süreçle birlikte idari bakımdan da kırsal yerleşim oranlarında, kırsal nüfusa paralel olarak oransal düşüş ortaya çıkmıştır.⁹ Ülkemiz açısından değerlendirdiğimizde geç sanayileşme ve hızlı kentleşme sürecinde nüfus profilin önemli oranı göç kaynaklı kentli profilimiz, yeniden tanımlanması gereken bir kentin kentlisidir. İkinci ve üçüncü kuşağın, kentte üretilmiş maddi ve moral birikimi sahiplenme sürecinde, kültür odaklı anlatımlara ihtiyaç bulunmaktadır. İç veya dış göçle kente gelerek yerleşen kitleler ve bireylere, asimetrik bir yerli tanımı yerine, kültürel uyum ve benimseme temelli sahiplenme önerisi sunan politikalar oluşturulmak zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

8 ALSAÇ, Üstün – Türk Kent Düzenlemesi ve Konut Mimarlığı- İletişim yayınları Cep Üniversitesi – İstanbul – 1993 – Syf.52

9 Dalaman, Zeynep Banu – Lehimler, Hüseyin Murat - Köylerin Mahalle Statüsüne Dönüştürülmesinin Sosyal Etkileri – İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları – İstanbul - 2016

SONUÇ

Gerek dünyada ve gerekse ülkemizde kentlilik, yerli-yabancı ayrımıyla bir kimlik sorunsalı ortaya çıkarmaktadır. Yerli olan ile yabancı olan arasında ayırım, klasik dönemlerde tarihsel bir dönüşüm geçirmiş ve kentin oluşum sürecinde ortaya çıkarılan maddi ya da moral birikimde hak sahipliğini de simgeler olmuştur. Bu simgeleme, kentli profilini sadece aidiyetle sınırlı bir kimlik olarak anlatmamakta; bireyin kenti oluşturan toplumla ilişkisine de atıf yapmaktadır. Kentliliğin, kentin neredeyse uluslaşma süreciyle birlikte başladığını ve ulusa aidiyet olgusunda olduğu gibi bir kentli kimliği ortaya çıkardığı da ileri sürülmüştür.

Sanayi Devrimi sonrasında ise kentli kimliğinde yerlilik ve yabancılık, kente kültürel uyum bağlamında ele alınmaktadır. Bu yeni durumda kentin yerlisi-yabancıları ayrımından daha çok kent kültürüne uyum sorgulanmaktadır. Ülkemizde geç sanayileşme ile birlikte, 1950 sonrasında hızla artan iç göç, gecekondu bölgeleri ortaya çıkararak, kente eklenmiş ama uyumda zorlanan yabancıları; merkez semtlerde ikamet edenler ise kentin yerlilerini simgelemeye başlamıştır. 18 ve 19.yy Avrupa'sında görülen bu durumun zamanla Avrupa'da kırdan kente göç sürecini tamamlaması ama ülkemizde halen daha sürmesi, kültür bağlamında yerli-yabancılık ölçütünü etkilemektedir.

Diğer bir etkide büyükşehir belediyeleri sınırları için söz konusu olan ve köylerin mahalleye dönüşmesine yönelik mevzuatla kendiliğinden kente eklenen kırsal alan nüfusundan kaynaklanmaktadır. 36 bin köyün yarısının çok kısa süre içinde mahalleye dolayısıyla kent alanına dönüşmesi, kente uyum ve kentlilik ölçütlerinde yerel kamusal hizmetlerden yararlanma düzeyi gibi yeni bir kente uyum sorunsalı ortaya çıkarmaktadır.

Son 5 yılda yaşanan ve ülke nüfusunun yaklaşık %4'ünü bulan Suriye kaynaklı dış göçün de önemli bir kısmı kentlere yönelmiş, kentlerde kentin yerlisi-yabancıları ayrımının son yarım asırda gelenekselleşen iç göç kaynaklı nitelendirmelerini ve dönüşümünü neredeyse tekrar başa döndürmüştür. Bu etki, kente yeni yeni eklenmeyi başaran iç göç orjinli birey ve kitlelerin (ama kırsal alanlardan kente, gecekondu üzerinden göç ederek ama köylerin mahalleye dönüştürülmesi süreciyle) "kentin yerlisi" hüviyetini kabullendiği; Suriyeli sığınmacıların ise "yabancı" tanımına girdiği yeni bir sorunsal doğurmaktadır.

Kentlerin gerek yönetimsel ve gerekse iletişim noktasında, kent kültürünü merkeze alan bir kente uyum politikası oluşturamaması durumunda, kent yönetim politikaları ve göç yönetim süreçleri aksayacaktır. Kent yerliliği ve yabancılığı ayırımının Avrupa'da örnekleri görülen, xenofobik durum yaratmaması için özellikle belediyelerin bilimsel ve yenilikçi uygulamalara yönelmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

[1]	W. RAYMOND, Anahtar Sözcükler: Kültür ve Toplumun Sözvarlığı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.
[2]	K. KARPAT, Türkiye'nin Göç Tarihi, 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler, A. K. M. Murat Erdoğan, Dü., İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.
[3]	S. FAROQHI, Osmanlı'da Kent ve Kentliler, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2000.
[4]	H. PIRENNE, Ortaçağ Kentleri, İstanbul: İletişim Yayınları, 1994.
[5]	E. ELDEM, D. GOFFMAN ve B. MASTERS, Doğu ile Batı Arasında Osmanlı Kenti "Halep, İzmir ve İstanbul", İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2000.
[6]	M. B. KIRAY, Örgütlemeyen Kent, Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, 1972.
[7]	Ü. ALSAÇ, Türk Kent Düzenlemesi ve Konut Mimarlığı, İstanbul: İletişim Yayınları Cep Üniversitesi, 1993.
[8]	N. ABADAN UNAT, Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa, İstanbul: İstanbul Bilge Üniversitesi Yayınları, 2002.
[9]	E. M. - A. KAYA, Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.
[10]	H. İNALCIK, Devlet-i Aliyye – Seçme Eserler II, T.İş Bankası Yayınları, 2017, pp. 40-41.
[11]	R. - B. E. PARK, Pınar Kayalığı, Heretik Yayınları, Ankara., Ankara: Heretik Yayınları, 2015.
[12]	S. DÖNMEZER, Toplum Bilim, Ankara: Seçkin Yayınevi, 1999.
[13]	M. KIRAY, Kentleşme Yazıları, Ankara: Bağlam Yayınları, 1998.
[14]	E. J. HOBSBAWM, Sermaye Çağı: 1848-1875, Ankara: Dost Kitabevi, 1998.
[15]	G. PARKER, Cambridge Savaş Tarihi, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2014.
[16]	L. FEBVRE, "Tanrı Yönünde Çaba", Rönesans İnsanı, Ankara: İmge Yayınevi, 1995.
[17]	C. TILLY, Zor, Sermaye ve Avrupa Devletlerinin Oluşumu, Ankara: İmge Yayınevi, 2001.
[18]	E. J. HOBSBAWM, Devrim Çağı: 1789-1848, Ankara: V Yayınları, 1989.
[19]	H. L. , j. WEISS, Devletler ve Ekonomik Kalkınma, Ankara: Dost Kitabevi, 1999.
[20]	J. BOURKE, Öldürmenin Mahrem Tarihi, İstanbul: Om Yayınları, 2001.
[21]	J. BLACK, Drenot, Tank ve Uçak: Modern Çağda Savaş Sanatı: 1815-2000, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2003.
[22]	M. MANN, Devletler, Savaş ve Kapitalizm: Politik Sosyoloji İncelemeleri, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2013.
[23]	R. PERRUCHOUD, Uluslararası Göç Hukuku, Göç Terimleri Sözlüğü NO:31, 2 dü., Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009.
[24]	R. KELEŞ, Kentleşme Politikaları, Ankara: İmge Yayınevi, 1996.
[25]	C. GERAY, «Türkiye'de Göçmen Hareketleri ve Göçmelerin Yerleştirilmesi,» Amme İdaresi Dergisi, cilt 1, no. 1-4, pp. 8-36, Aralık 1970.

[26]	Y. ALTUĞ, Yabancıların Hukuki Durumu, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1963.
[27]	R. AYBAY, Yabancılar Hukuku, 2 dü., İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.
[28]	B. ORAN, Türkiye’de Azınlıklar: Kavramlar, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat, Uygulama, İstanbul: Tesev Yayınları, 2004.
[29]	M. BM Enformasyon, «Vatansız Kişilerin Statüsüne ilişkin Sözleşme,» 11 6 2018. [Çevrimiçi]. Available: http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin127.pdf .
[30]	N. ÖZBEK HADİMOĞLU, «VATANSIZLIĞIN AZALTILMASINA DAİR BM SÖZLEŞMESİ (1961) KARŞISINDA TÜRK VATANDAŞLIĞI KANUNU,» TBB Dergisi, no. 107, pp. 221-244, 2013.
[31]	R. AYBAY, «İnsan Hakları Açısından Vatandaşlık,» Cogito Dergisi, no. İnsan Hakları Sayısı, pp. 179-194, 2000.
[32]	(. v. G. D. D. SGDD, «Türkiye’de İltica Süreci,» SGDD Web Sitesi, p. 5.
[33]	A. ÇELİKEL ve G. GELGEL, Yabancılar Hukuku, 11 dü., İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2004.
[34]	A. GIDDENS, Sosyoloji, Ankara: Ayraç Yayınevi, 2005.
[35]	E. SAİD, Şarkiyatçılık: Batı’nın Şark Anlayışları, 2 dü., İstanbul: Metis Yayınevi, 2001.
[36]	D. FROMKIN, Barışa Son Veren Barış, Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı-1914-1922, İstanbul: Sabah Kitapları, 1993.
[37]	H. ÖZDEMİR, Atatürk ve İngiltere (Bir Barışmanın Diplomatik Tarihi), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2004.
[38]	R. E. KOÇU, Osmanlı Muahedeleri ve Kapitülasyonlar (1300-1920) ve Lozan Muahedesi, İstanbul: MUALİM AHMET HALİT KÜTÜPHANESİ, 1934.
[39]	M. ERDOĞAN, Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018.
[40]	E. KARAKAYA, «Suriyeli Mülteci Kadınların Doğurganlık Özellikleri ve Etkileyen Faktörler: Kalitatif Bir Çalışma,» Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, cilt 10, no. 48, 2017.
[41]	C. BEHAR, «Nüfusbilimin Nesnesi,» Toplum Ve Bilim, no. 17, 1982.
[42]	Ş. YILDIRIM, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 6 dü., Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.
[43]	M. WEBER, Hukuk Sosyolojisi, 2 dü., Yarı Yayın, 2016.
[44]	[Çevrimiçi].
[45]	A. M. KAYA ERDOĞAN, Türkiye’nin Göç Tarihi, 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.
[46]	O. SANDER, Siyasi Tarih (1918- 1994), 18 dü., Ankara: İmge Yayınları, 2009.
[47]	DALAMAN-LEHİMLER, KÖYLERİN MAHALLE STATÜSÜNE DÖNÜŞTÜRÜLMESİNİN SOSYAL ETKİLERİ,, İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, 2016.
[48]	K. AKKOYUNLU, Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine, Ankara: İmge Yayınevi, 2007.

KARTEPE SUMMIT

PANEL VE VAKA KRİTİK

SURİYELİLERİN EĞİTİMİNİN ENTEGRASYON BAĞLAMINDA YARATTIĞI YAPISAL VE BÖLGESEL FARKLILIKLAR

Prof. Dr. Bünyamin BEZCİ
Sakarya Üniversitesi
bbezci@sakarya.edu.tr

Zehra HOPYAR
Sakarya Üniversitesi
zehrahopyar@gmail.com

ÖZET

Arap Baharı olarak anılan ve 2011’de başlayan süreç pek çok Ortadoğu ülkesi ile birlikte Suriye’yi de içine dâhil etmiştir. Süreç neticesinde ortaya çıkan çatışmalardan kaçan çok sayıda Suriyeli, Türkiye gibi komşu ülkelere sığınmıştır. Sürecin başlangıcından bu yana yaşananları “açık kapı” politikası ile yürüten Türkiye, seneler içerisinde çok sayıda mülteciyi barındırmakta ve onlara geçici koruma sağlamaktadır. Bu sorumluluk, sürecin kamu politikalarıyla desteklenerek söz konusu kişilerin Türkiye toplumuna uyumunu kolaylaştırıcı uygulamaları gerektirmektedir. Bu uygulamaların başında gelen eğitim politikaları hem Avrupa’daki pek çok ülke hem de Türkiye için entegrasyonun temel esaslarından birini oluşturmaktadır. Sürecin yürütülmesinde en fazla sorumluluk alan ülke olarak Almanya’nın ve diğer Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD) ülkelerinin eğitim uygulamalarından kısaca bahsedilerek Türkiye’deki politikalara değinilecektir. Suriyeli çocukların aldığı eğitimin kendilerinin ve ailelerinin uyum sürecini nasıl etkilediğinin incelenmesi çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi aracılığıyla 28 kişi ile gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde ulaşılan en temel bulgu geçici barınma merkezlerindeki yaşamın entegrasyonu doğrudan sınırlandırdığıdır.

Giriş

Ortadoğu ülkelerinde ardından Suriye’de başlayıp kısa sürede iç savaşa dönüşen çatışmalar, dünyanın son dönemde karşılaştığı en ciddi göç hareketini doğurmuştur. Bu çatışmalardan Suriye dışında en çok etkilenen ülke-

ler, komşu ülkeler olmuştur. Sözü geçen komşu ülkeler, sıcak çatışmalardan olmasa da çatışmalardan kaçan halkın bu ülkelere yerleşmesiyle çok sayıda sığınmacı nüfusla karşılaşmıştır.

Komşu ülke olarak Türkiye de, çatışmaların başlangıcından bu yana sorumluluk alan ülkelerin başında gelmekte ve yürüttüğü açık kapı politikasını hala sürdürmektedir. Türkiye’de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin sayısı; 3.589.327’dir.¹

Uzun süreli iltica süreçlerinde, ev sahibi toplumla sığınmacıların bir arada yaşama sorunsalı gündeme gelmekte ve sürecin nasıl ve hangi yollarla yürütüleceği çokça tartışılmaktadır. Tam da bu noktada entegrasyon kavramından söz edilmektedir.

Ani ve hızla büyüyen iltica hareketi karşısında Türkiye devleti ve toplumu hazırlıksız yakalanmış ve Suriyelilerin “misafir” olduklarına dair duyulan inanç münasebetiyle yaklaşık iki sene sadece geçici politikalar yürütülmüş ve entegrasyon sürecine neredeyse hiç değinilmemiştir. Fakat Suriye’deki çatışma halinin sürmesi ve hareketin sürekliliği, devletin kısa vadeli politikalarından ziyade uzun vadeli politikalar üzerinde çalışma gerekliliğini doğurmuştur. Söz konusu politikalar eğitim, sağlık, istihdam gibi temel pek çok konuda uygulama ve düzenlemeyi içermektedir. Temel haklardan olan eğitim hakkı, Suriyeliler arasındaki çocuk sayısının neredeyse toplam Suriye nüfusunun yarısı kadar ve bu insanların yaşadıkları topluma entegre olabilmelerinde özellikle dil eğitiminin payının yüksek olması sebebiyle diğerlerinden bir adım daha öne çıkmaktadır.

Türkiye’de entegrasyon, Ulusal Eylem Planı’na kadar önemli yasal dayanaklara sahip değildir. Planda yerel yönetimler, işverenler ve sivil toplum kuruluşlarının teşvik edilmesi önerisinde bulunulmuştur. Sivil toplum kuruluşları ve diğer ilgili kurumlar entegrasyon sürecinin içine çekilerek işlevlerinin artırılmasıyla mültecilerle toplumun iletişimini güçlendirici politikaların önünün açılması öngörülmüştür. Mültecilerin sahip olduğu haklarla ilgili basın yayın yoluyla bilgilendirme yapılmalı ve entegrasyonu kolaylaştırıcı danışmanlık hizmeti de verilmelidir. Dil eğitimi noktasında planlamalar yapılarak üniversite ve sivil toplum kuruluşların da desteğiyle birlikte düzenlenen dil kurslarına mültecilerin teşvik edilmesi öngörülmektedir. Zorunlu eğitim çağındakilerin

1 Bu sayı 24.10.2018 tarihi itibarıyla.

hiç bekletilmeden eğitime erişimlerinin sağlanması öncelenmiştir. Bunun devam eden yıllarda sürdürülmesi ve Millî Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bağlı okullarda desteklenmesi planlanmaktadır. Bu noktada yetişkin eğitimine de değinilerek meslek edindirme kursları üzerinde durulmuştur.

Hem Suriye'de yaşanan çatışmalar neticesinde Türkiye'ye sığınanların sayılarındaki artış hem de uluslararası kurumlardan gelen talepler neticesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)'nün kurulmasını sağlayan ve ilk kapsamlı yasal düzenleme olan "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)" 2014 yılında yürürlüğe girmiştir (www.resmigazete.gov.tr, 2013). YUKK'ta belirtilen uluslararası koruma türlerinden biri olan "geçici koruma"² kapsamında aynı yıl Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır.

Yönetmeliğin altıncı bölümünde "Geçici korunanlara sağlanacak hizmetler" başlığıyla Türkiye'nin Suriyelilere sağlayacağı imkânlar hüküm altına alınmıştır. Bu başlığın hemen altında yönetmelik kapsamında kişilere eğitim, sağlık gibi benzeri temel hizmetlerin sağlanabileceği ifadesi görülmektedir.

Çalışmanın temelde iki amacı bulunmaktadır. Bunlardan biri, uygulanan eğitimin il ve bölgeler ile devlet okulları ve geçici eğitim merkezlerinde uğradığı farklılıkların değerlendirilmesi; diğeri ise Suriyeli çocukların aldığı eğitimin kendilerinin ve ailelerinin uyum sürecini nasıl etkilediğinin incelenmesidir. Hem ülkeler bazında hem de okullar ve coğrafi yer bağlamında yapılan kıyaslamalarla yazı karşılaştırmalı bir çalışmadır. Nitel araştırma olarak kurgulanan çalışmada kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak görüşmecilere ulaşılmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi aracılığıyla 13'ü bölge il ve geçici barınma merkezlerinde 15'i se İstanbul il merkezinde olmak üzere toplam 28 kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler sonucunda edinilen izlenim ve neticelerle bulgular oluşturulmuştur. Öncelikle entegrasyon ve eğitim ilişkisi anlatılmakta ardından Türkiye'de Suriyelilerin dahil olduğu eğitim sisteminin çerçevesi çizilmekte ve son olarak da sözü geçen bulgulardan bahsedilmektedir.

1. Entegrasyon- Eğitim İlişkisi ve Entegrasyonda Eğitimin Önemi

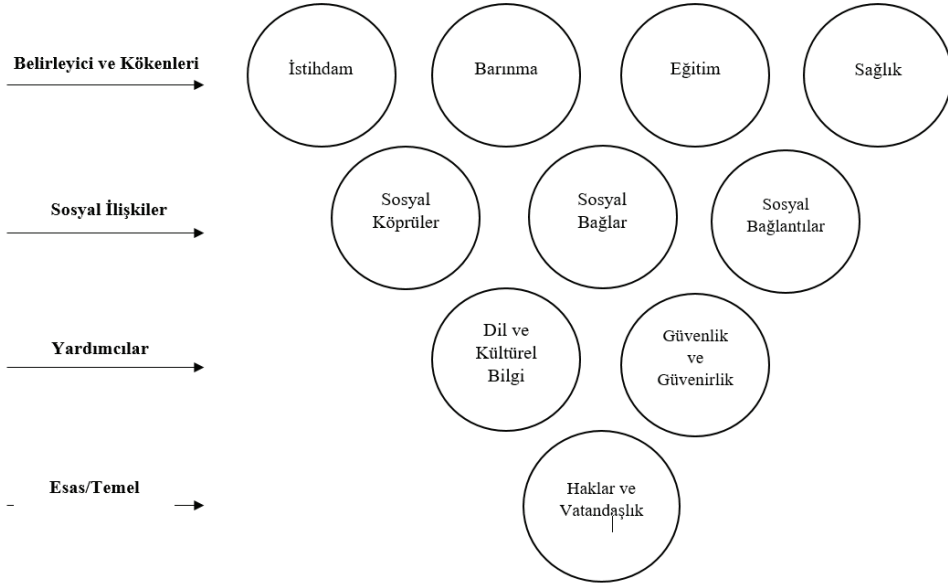
Mülteci ve sığınmacıların entegrasyonu kavramı göç çalışmalarında çokça tartışılmaktadır. Entegrasyon, Fransızca "*entegre etmek*" fiilinden türemiş bir kelime olmakla birlikte Türk Dil Kurumu tarafından bu kelime "*bütünleş-*

2 Yönetmelikte geçici koruma, ülkesinden zorla ayrılan ve geri dönemeyen, kitlesel veya kitlesel akın döneminde bireysel olarak Türkiye sınırlarına gelen kişilere uygulanmaktadır (Madde 7).

me” olarak tanımlanmaktadır. Entegrasyon birden fazla kavram ile ilişkilendirilip o şekilde tanımlanmaya çalışılsa da “*kendi varlığını koruyarak çoğulcu bir toplum deneyimine başarıyla katılmak*” olarak açıklanmaktadır (Perşembe, 2005). Entegrasyon kavramının bilhassa Avrupa’da öne çıkması “göç ve çeşitlilik deneyimi ve bunun toplumda oluşan kimlik temelli kaygılar sonucu yarattığı tepkiler” şeklinde temellendirilebilmektedir (İhlamur-Öner ve Şirin Öner, 2015). Entegrasyon söylem ve politikaları ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Kavram, siyasi açıdan olumlu çağrışımlar yapmakta ve politikacılara esnek bir alan yaratmaktadır.

Entegrasyonun çok boyutlu olması uygulama alanlarını da genişletmektedir. Buna rağmen göç alan ülkelerde genel geçer bir uygulamalar bütününden bahsedilememektedir. 2002’de European Council on Refugees and Exiles (ECRE) tarafından hazırlanan “*Position On The Integration of Refugees in Europe*” adlı rapor, entegrasyonun yapısal çerçevesini ana hatlarıyla çizmekte halen güncelliğini korumaktadır (ECRE, 2002: 59-147). Bu çerçeve “kurumsal düzenlemeler, iş pazarına erişim, mesleki eğitime erişim, iş pazarında ayrımcılık, deniz aşırı kalifikasyonların tanınması, eğitim, mülteci çocukların eğitimi, barınma, sağlık, aile birleşimi, mülteci bilgileri ve entegrasyonun finansmanı” şeklinde 12 başlıkla çizilmektedir.

2008 yılında yayınlanan “*Understanding Integration: A Conceptual Framework*” adlı makalede dört ana tema içinde on ana alandan oluşan bir çerçeveden bahsedilmektedir. Burada en alt tabakada haklar ve vatandaşlık, ikinci tabakada dil ve kültürel bilgi ile güvenlik ve güvenilirlik, sosyal ilişkiler olarak tanımlanan üçüncü tema altında ise sosyal köprüler, bağlar ve bağlantılar bulunmaktadır. En üst tabakadaki temel dört gösterge ise istihdam, barınma, eğitim ve sağlıktır. Bu çerçeveyi aşağıdaki şekilde de görmek mümkündür.

Şekil 1: Entegrasyonun Kavramsal Çerçevesi

Kaynak: Ager ve Strang (2008)

Göçle birlikte Avrupa'ya gelen sığınmacılar yaptıkları mülteci başvurularının neticesini beklerken bir taraftan da yabancı bir ülkede yaşamak zorunda kalmanın ilk evresini geçirmektedirler. Bu süreçte sığınmacıların buldukları ülke ve ülke insanlarıyla bütünleşmelerinin sağlanması hem onların kendi iç huzuru ve hayatta kalma mücadelelerine destek olmakta hem de söz konusu ülke vatandaşlarının da onları daha yakından tanıma imkânına sahip olup ön yargılarından sıyrılabilme fırsatı sunmaktadır. Bunun için çoğu Avrupa ülkesi -kendi içinde farklılık göstermesine rağmen- sığınmacılar için buldukları ülkeye entegrasyonlarını destekleme niteliği taşıyan hizmetler sağlamaktadır. Bu doğrultuda aşağıdaki şekilde göçmenler gelmeden önce onlara sağlanan hizmetlerin ne olduğu ve ülkelerin hangisini ne oranda sağlayabildiği gösterilmektedir. Bu hizmetler, elektronik ortamda dil öğrenimi, bunu dışında sağlanan dil kursları, bilgi toplantıları ve bilgi içerikli materyallerin dağılımından oluşmaktadır. Elektronik ortamda dil öğrenimi desteğini Avusturya, Almanya, Macaristan ve Hollanda vermektedir. Dil kursları ise Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İtalya ve İngiltere

tarafından sağlanmaktadır. Bilgi toplantıları ile Avusturya, Almanya, Yunanistan, Macaristan ve İtalya'ya gelen göçmenler desteklenmektedir. Bilgi materyallerinin dağıtımı ise Avusturya, Danimarka, Almanya, Yunanistan, Macaristan, Hollanda ve İsveç tarafından sağlanmaktadır. Fakat bu hizmetlerin sistematik olmadığı ve zaman zaman sadece göçmenlere yönelik planlanmadığı bilinmesine rağmen entegrasyonun göçmenin o ülkeye gelmeden önce başlayan bir süreç olduğuna inanılmasından dolayı bu uygulamalar büyük önem taşımaktadır.

Şekil 2: OECD Ülkelerine Gelen Göçmen Aileler İçin Gelmeden Önce Sağlanan Hizmetler, 2017

	Dil eğitimi (elektronik öğrenme)	Tamamen ya da kısmen finanse edilmiş dil kursları (elektronik öğrenme dışında)	Bilgi Toplantıları	Elektronik Olmayan Bilgi Materyallerinin Dağılımı
Avusturya	Evet (fakat sadece göçmen aileler için değil)	Hayır	Evet (Türkiye ve Sırbistan'da)	Evet (Türkiye ve Sırbistan'da özel öğrenim materyalleri ve diğer ülkelerdeki büyükelçiliklerde ve Avusturya'da entegrasyon bilgi hizmetlerinin iletişim detaylarından oluşan bilgi dosyası)
Belçika	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Danimarka	-	Hayır (belirli bir sayıdaki mülteciler haricinde)	Hayır (belirli bir sayıdaki mülteciler haricinde)	Evet (belirli bir sayıdaki mülteciler haricinde)
Finlandiya	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Fransa	Hayır	Evet (fakat göçmenin hesabına)	Hayır	Hayır
Almanya	Evet	Evet	Evet (sistematik değil)	Evet

Yunanistan	Hayır	Evet (fakat özellikle göçmen aileler için tasarlanmamış)	Evet (fakat özellikle göçmen aileler için tasarlanmamış)	Evet
Macaristan	Evet	Evet (Sırbistanda)	Evet (Sırbistanda)	Evet (Sırbistanda)
İtalya	Hayır (fakat önceki projelerde örneğin Moroko'da)	Evet (özellikle gelmeden önceki programlar hukuken gerekli)	Evet (özellikle gelmeden önceki programlar hukuken gerekli)	Hayır
Hollanda	Evet	Hayır	Hayır (fakat CO-Nareis projesinin 2013-2015'deki saha çalışmasında vardı)	Evet
Norveç	Hayır	Hayır	Hayır (yeniden yerleşim için seçilen mülteciler dışında)	Hayır (yeniden yerleşim için seçilen mülteciler dışında)
İspanya	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
İsveç	Hayır	Hayır	Hayır	Evet (fakat sistematik değil, çeşitli büyükelçiliklerde)
İsviçre	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
İngiltere	-	Evet	Bangladeş'teki eski projede	-

Kaynak: www.oecd.org

Yukarıda sözü geçen entegrasyonun çerçevesinin belirleyici dört temasını eğitim, istihdam, barınma ve sağlık oluşturmaktadır. Çalışmanın konusu bakımından eğitim ögesi ön plana çıkmaktadır. Avrupa'daki sığınma başvurularına bakıldığında ağırlığı 14-35 yaş grubunun oluşturduğu ile karşılaşılmaktadır(Eurostat, 2018). Türkiye'de ise geçici koruma statüsü

altında bulunan Suriyelilerin çoğunluğunu oluşturan iki yaş grubu 0-4 ve 19-24'tür(GİGM,2018). Bu yaş grubuna ait kişilerin okul çağında olmaları, istihdamda en fazla yer alacak kişileri oluşturduğu ve ev sahibi ülke insanlarıyla en fazla karşılaşan grubun içinde bulunmaları entegrasyon politikalarında ilk sırada eğitimin bulunması gerektiğine işaret etmektedir. Bu sayede verilecek çok yönlü bir eğitim sistemiyle kayıp kuşağın oluşmasının önüne geçilecek, iş hayatına entegrasyon süreci kolaylaşacak ve uyum- toplumsal kabul süreci hızlanmış olacaktır. Bu bağlamda aşağıda OECD(Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) tarafından sığınmacılara yönelik eğitimle ilgili sağlanan entegrasyon destekleri paylaşılmaktadır.

Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi, Almanya'yla birlikte Belçika, Danimarka, Polonya ve İsveç gibi ülkeler de sığınmacılar için belli dil eğitimi sağlayan bir programa sahiptir.İspanya, aşağıdaki tabloda görülebileceği gibi sığınmacılara beş hizmetin tamamını da sunması bakımından tek olma özelliği taşımaktadır. İtalya'ya gelecek olursak, sığınmacılar dil eğitimi, yetişkin eğitiminden haftalık on saat ve yurttaşlık eğitiminden kişiselleştirilmiş entegrasyon desteğine hak kazanmaktadırlar. 2014 yılında dört sığınmacıdan biri entegrasyon desteği almıştır. Bu destek, sivil toplum örgütleri (STK) ile işbirliği içinde yerel sağlayıcılar tarafından uygulanmaktadır.

Şekil 3: 2015 Veya Ulaşılabilir Son Yıllarda Oecd Ülkelerinde Sığınmacılar İçin Entegrasyon Desteği

	Dil Eğitimi	Uzun Dönem Dil Eğitimiyle Birleştirilmiş Yetişkin Eğitimi	Yurttaşlık Eğitimi	İşle İlişkili Eğitim
Avusturya	Hayır	Hayır	Evet(Viyana'da)	Hayır
Belçika	Evet	Evet	Evet	Hayır
Danimarka	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Fransa	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Almanya	Evet	Hayır	Evet	Hayır

Yunanistan	Evet(Fakat sis-tematik değil)	Evet	Hayır	Evet(Fakat sistematik değil)
Macaristan	Hayır	Hayır	Hayır, (Fakat bu bazı STK'lar tarafından sağlanır)	Hayır
İtalya	Evet	Evet	Evet	Hayır
Hollanda	Hayır(sadece gönüllüler tarafından sağlanır)	Hayır	Hayır	Hayır
Polonya	Evet	Hayır	Hayır	Hayır
İspanya	Evet	Evet	Evet	Evet
İsveç	Evet	Hayır	Hayır	Hayır
İsviçre	Evet	Hayır	Hayır, (Bazı bölgelerde / karşılama merkezlerinde dışında)	Hayır
Birleşik Krallık	Hayır	Bilgi ulaşılabilir değil	Hayır	Hayır

Kaynak: www.oecd.org

Şekil 4: Oecd Ülkelerinde İhtiyaç Sahibi Göçmenler İçin İşle İlgili Entegrasyon Desteği, 2015

	İşle İlgili Eğitim	Mesleki Dil Eğitimi	Hizmet içi Dil Eğitimi
Avusturya	Evet (genel kriterler mevcut, hedeflenen kriterler planlandı)	Evet	Hayır
Belçika	Evet (Fakat ihtiyaç sahibi göçmenler için özel değildir.)	Evet	Hayır
Danimarka	Evet	Hayır	Evet
Fransa	Hayır	Hayır	Hayır
Almanya	Evet	Evet	Evet
Yunanistan	Evet (fakat sistematik değil)	Hayır	Hayır
Macaristan	Hayır (Fakat STK'lar tarafından sağlanabilir)	Hayır (Fakat STK'lar tarafından sağlanabilir.)	Bilgiler ulaşılabilir değil

İtalya	Hayır	Evet	Hayır
Hollanda	Evet	Duruma bağlı	Bazı işverenler tarafından sağlanır
Polonya	Hayır	Hayır	Hayır
İspanya	Evet	Evet	Evet
İsveç	Evet	Evet	Evet
İngiltere	Evet (iş arayanlar için Çalışma ve Emeklilik Dairesi (The Department for Work and Pensions) aracılığıyla sğlanır.)	Hayır (Çalışma kursları için ESOL* var fakat devlet destekli değil) (*English for Speakers of Other Languages)	Hayır
Norveç	Evet	Evet (fakat limitli, sistematik değil)	Evet (temel yetenekler için genel işyeri eğitimi)
İsviçre	Evet	Evet	Evet (örneğin inşaat, restaurant, temizlik ve tarım)

Kaynak: www.oecd.org

Yukarıdaki tabloda gösterilen üç alanda da göçmenlerin entegrasyonuna destek veren ülkelerin Almanya, İspanya, İsveç, İsviçre ve Norveç olması söz konusu ülkelerin mülteciler karşısındaki tutumları düşünüldüğünde şaşırtıcı olmayacaktır. Buna karşılık olarak Fransa, Macaristan ve Polonya'nın resmi makamlarca hiçbir uygulaması olmaması da benzer bir örnek teşkil etmektedir.

Görüldüğü gibi Avrupa'ya yönelen düzensiz göç hem birlik ülkeleri hem de komşularını ilgilendiren temel mesele haline gelmektedir. Bu doğrultuda AB üye ülkelerin ortak bir politika oluşturma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Lakin ne bu ihtiyaç giderilebilmiş ne de kalıcı ve dayanışmacı bir çözüme ulaşılabilmıştır. Tüm bu ihtiyaçların en büyük muhatabı, mülteci krizi noktasında en fazla sorumluluk alan ve birliğin başlıca ülkelerinden biri olan Almanya'dır. Bu bağlamda Almanya'nın mültecileri ülkesine entegre etme noktasında hangi aşamada olduğu büyük önem taşımaktadır.

Almanya'da mülteci çocukların eğitimleri, yüksek eğitimle sonlanan bir süreçten ziyade daha sınırlı ve kısa vadeli sonuç almaya yöneliktir. Okul sistemine giriş sağlanmakta fakat çocukların eğitime dâhil edilme biçimleri, yerli çocuklarla karşılaştırıldığında okulda başarılı olmalarını çok mümkün

kılmamaktadır. Bunda Alman eğitim sisteminin karmaşık olması ve genellikle mülteci ebeveynlere yeterli bilgi sunulmamasından kaynaklanan bilgi eksikliği de etkili olmaktadır.

Almanya’da zorunlu eğitime erişim hukuki güvence altındadır. Üç ay içinde zorunlu eğitim yaşı ile sınırlı olmak üzere çocukların eğitime dâhil edilmeleri gerekmektedir. Almanya’da eğitim ücretsiz olarak sağlanmakta ve Almanca öğrenimi temel esas kabule dilmektedir. Ülke içinde eyaletler arasında farklılık gösterse de dil kurslarının ücreti yerel yönetimler aracılığıyla devlet tarafından ödenmektedir.

Küçük yaştaki mülteci çocuklar için zorunlu okul öncesi eğitime erişimle ilgili herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bazen yerel yönetimler düzenli veya doğaçlama şeklinde ve sınırlı olmak üzere okul öncesi eğitim sağlamaktadır. Almanya’da zorunlu eğitim 16 yaşında sona ermektedir. Zorunlu eğitim yaşını aşan ve lise diplomasına sahip olmayanlar genellikle mesleki eğitim alanına yönlendirilmektedir. Almanya’nın çoğu bölgesinde bu gençlere mesleki eğitime dâhil olmaları için yeni programlar oluşturulmaktadır.

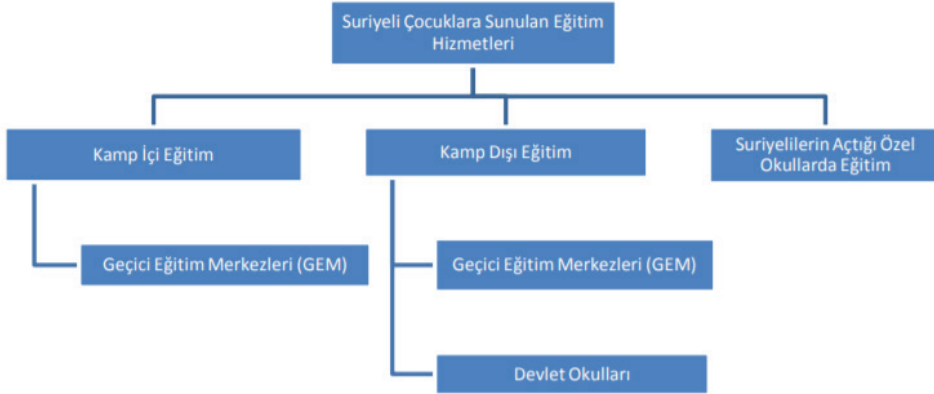
Almanya’da çocuklar bir sınıfa gönderilmeden önce bir veya iki yıl boyunca hazırlık veya tanıtım dersleri diye adlandırılabilir derslerle daha fazla Almanca ile desteklenmektedir. Fakat yapılan bazı araştırmalar bu bir veya iki yıl süren karşılama sınıflarının okul başarısı için zararlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum söz konusu sınıflarda çocukların Almanca konuşan çocuklarla etkileşime girmedikleri ve bu nedenle Almanca öğrenme hızlarının düştüğü ile gerekçelendirilmiştir.

2.Türkiye’de Suriyelilerin Eğitimi

Nisan 2011’den bu yana Türkiye’de bulunan Suriyelilerin kısa vadede ülkelerine dönemeyecekleri uzun vadede ise yine hepsinin dönmeyeceği yaygın bir öngörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum da hem sorunların tespit edilerek çözümüne yönelik adımlar atılmasını hem de uzun vadeli entegrasyon politikalarını gündeme getirmektedir. Türkiye’deki Suriyelilerin nerdeyse yarısından çoğunu 0-24 yaş grubundan oluştuğu düşünüldüğünden uygulanacak kamu politikalarının başında eğitim hizmetleri gelmektedir.

Türkiye’de Suriyelilerin eğitimindeki mevcut durum, genel olarak, geçici eğitim merkezleri (GEM) ile devlet okulları aracılığıyla sağlanmaktadır. GEM okul çağındaki Suriyelilere yönelik hem geçici barınma merkezlerinde hem de dışında faaliyet gösteren başlangıçta Suriye müfredatına bağlı sadece Arapça eğitim vermekteyken son yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı müfredatına uygun ağırlıklı biçimde Türkçe eğitimin veren ilk ve ortaöğretimi kapsayan eğitim merkezleridir. Diğer bir uygulama olan devlet okullarında diğer Türk çocuklar gibi Türkçe müfredatına uygun Türkçe dilinde eğitim görmektedirler. Sözü geçen bu iki temel yöntemin dışında başka alternatiflerle de karşılaşmak mümkündür. Bunlardan ilki, devlet desteğiyle ya da kendi imkânlarıyla edindikleri binalarda Suriye müfredatınca eğitim verilen Suriye okullarıdır.

Şekil 4: Türkiye’nin Suriyeli Çocuklara Sunmakta Olduğu Eğitim Hizmetleri

Kaynak: Emin M. N. (2016)

Daha önce bahsedildiği gibi, okul çağındaki Suriyelilerin sayısı 1.678.143'tür.³ Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı'nca hazırlanan geçici koruma kapsamı al-

3 11.10.2018 itibarıyla bu rakam kayıtlara geçmiştir.

tındaki öğrencilerin eğitim hizmetlerine dair bilgilendirmeye göre bakanlığa bağlı resmî (Geçici Eğitim Merkezleri Dışında) 14.742 okulda kitlesel göçle ülkemize gelen 313.901 geçici koruma altındaki Suriyeli ve 35.428 Iraklı olmak üzere toplamda 349.329 öğrenci Türkçe müfredatla eğitim görmektedir. 21 ildeki 338 geçici eğitim merkezlerinde ise tamamı Suriyeli olmak üzere 255.823 öğrenci yoğun Türkçe öğretimi temel olmak kaydıyla eğitim görmektedir. Ayrıca açık okullara kayıtlı 8.597 öğrenci bulunmaktadır. Toplamda 613.749 kitlesel göçle ülkemize gelen öğrencinin eğitime erişimi sağlanmıştır (MEB, 2017).

Şekil 5: Yıllara Göre Ülkemizde Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrenci Sayısı ve 2017-2018

02-11-2017 tarihli YOBİS ve e-Okul Verileri

Yıllar	Resmî Okul	Resmî Okula Kayıtlı Toplam Öğrenci Oranı	Geçici Eğitim Merkezi	Geçici Eğitim Merkezi Toplam Oranı	Kayıtlı Toplam Öğrenci Sayısı	Çağ Nüfusu	Okullaşma Oranı
2014-2015	40.000	%17,39	190.000	%82,61	230.000	756.000	%30
2015-2016	62.357	%20,03	248.902	%79,97	311.259	834.842	%37
2016-2017	201.505	%40,91	291.039	%59,09	492.544	833.039	%59
*2017-2018	357.926	%58	255.823	%42	613.749	976.200	%63

* Açık okullar: 8.597 dâhil edilmiştir. Kaynak: <https://hbogm.meb.gov.tr>

Aşağıdaki şekilde görülebildiği gibi Suriyeli çocuklar arasında eğitime erişimin en yüksek olduğu kademe ilkökul iken en düşük olduğu okul öncesinde görülmektedir. Devlet okullarında 7-8-10-11-12. Sınıflarda katılım GEM'lere göre daha düşüktür. Bunun muhtemel en önemli sebebi, savaş sebebiyle önce kendi ülkelerinde ardından geldiği ülkede eğitime ara vermiş olması, dâhil olduğu aşamada da kendinden yaşça küçüklerle aynı sınıfta okumak zorunda bırakılmaları ve onların da devam etmemeleri ile sonuçlandığı bir sürecin işliyor olmasıdır.

Şekil 6: Sınıf Seviyelerine Göre Okullaşma Sayı ve Oranları

SINIF	E Okula Kayıtlı Geçici Koruma Kapsamındaki Öğrenciler	*Geçici Eğitim Merkezi YOBİS Kayıtlı Öğrenci	Toplam	Eğitim Kademelerine göre
Okul Öncesi (5 yaş)	25.267	7.674	32.941	32.941
1. Sınıf (6 yaş)	93.088	16.681	109.769	379.168
2. Sınıf (7 yaş)	66.390	17.630	84.020	
3. Sınıf (8 yaş)	35.860	69.664	105.524	
4. Sınıf (9 yaş)	27.765	52.090	79.855	
5. Sınıf (10 yaş)	40.458	11.960	52.418	141.560
6. Sınıf (11 yaş)	19.748	15.417	35.165	
7. Sınıf (12 yaş)	9.971	19.648	29.619	
8. Sınıf (13 yaş)	6.770	17.588	24.358	
9. Sınıf (14 yaş)	14.038	4.107	18.145	60.080
10. Sınıf (15 yaş)	5.789	6.293	12.082	
11. Sınıf (16 yaş)	2.561	6.902	9.463	
12. Sınıf (17 yaş)	1.620	9.572	11.192	
Lise Hazırlık Sınıfı	4	42	46	
Destekleme Sınıfı	0	471	471	
Yetiştirme Sınıfı	0	84	84	
Denklik	0	0	0	
Açık Okullar	8.597	0	8.597	
Toplam Öğrenci Sayısı	357.926	255.823	613.749	

Kaynak: <https://hbogm.meb.gov.tr>

Çocukların eğitiminin yanı sıra yetişkinlerin eğitimi meselesi de eğitim politikalarının diğer önemli ayağını oluşturmaktadır. Çoğunlukla STK'lar aracılığıyla sürdürülen bu eğitim faaliyetlerini yaygın eğitim olarak adlandırmak mümkündür. Dil problemi tüm yabancıların eğitime uyum ve sosyal hayata katılma süreçlerinde büyük bir engel teşkil etmektedir. Bu doğrultuda MEB ayrı yaş seviyelerinde "Yabancılar İçin Türkçe Öğretimi" modüllerini geliştirmiştir. Bunun yanında Halk Eğitim Merkezleri bünyesinde meslek edindirme eğitimleri başta olmak üzere dikiş, nakış, güzel sanatlar, hafızlık konulu kurslarla süreç yürütülmektedir.

Şekil 7: 2017 Yılı Ekim Ayı İtibariyle Halk Eğitimi Merkezleri En Çok Tercih Edilen Kurslar Ve Kursiyer Sayıları

PROGRAM ADI	MESLEKİ ve TEKNİK KURSLAR		
	Kadın	Erkek	Toplam
El Sanatları	2.176	44	2.220
Giyim ve Üretim	1.545	317	1.862
Güzellik ve Saç Bakım	1.380	289	1.669
Bilişim Teknolojileri	573	481	1.054
Sağlık	73	320	393
Tesisat Teknolojisi ve İklimlendirme	0	274	274

Kaynak: <https://hbogm.meb.gov.tr>

3. Suriyelilerin Eğitiminin Yapısal ve Bölgesel Farklılıkları

Suriyelilerin entegrasyonu meselesi en fazla istihdam ve eğitim üzerinden çalışılmaktadır. Fakat bu çalışmalar genellikle konuyla ilgili karşılaşılan sorunlardan ibarettir. Araştırma bunlardan farklı olarak sorunları konuşmamanın mümkün olmadığını farkındalığıyla ama sadece ondan ibaret olmayan bir çerçevede yürütülmüştür.

Suriyelilerin ilkokul-ortaokul-lise-üniversite düzeylerinde aldıkları eğitimin kendilerinin ve ailelerinin entegrasyon sürecine nasıl etki ettiği ve ne yönde değişime uğrattığı incelenmiştir. Buna ek olarak geçici eğitim merkezleri ve devlet okullarında alınan eğitimin bu süreci nasıl etkilediği de değişkenler arasındadır. Ayrıca geçici barınma merkezleri, bölge illeri ve büyük illerdeki yaşamın etkisi de göz ardı edilmemektedir.

Bu bağlamda öncelikle genel olarak karşılaşılan ortak sorunlardan bahsedilmekte, ardından bölgeler ve okullar arasındaki farklılıkların sürece etkisinden söz edilmektedir.

İlk olarak doğal bir göçmen refleksi şeklinde kabul edilen bir arada yaşama hali, göç edilen yerde tanıdık, akraba, hemşerilerle yakın ya da birlikte aynı evi, apartmanı, mahalleyi paylaşma eğilimi görülmektedir. Suriyelilerde de benzer bir biçimde gittikleri şehirlerde tanıdık ya da akrabalarıyla yakın ya da birlikte yaşama durumu söz konusudur. Bölge illerinde Suriyeli yoğun

nüfus sebebiyle bu durumun korunamadığı yani yerleşim yerinin tamamına bir yayılım olsa da büyük illerde aynı görünüm sürmektedir. Dolayısıyla Suriyelilerin aynı mahallelerde yaşamasıyla mahallerin homojenleşmesi söz konusudur. Bu durum insanların sokakta, caddede yani dışarıda daha az Türk ile karşılaşmasına ve temas kurmasına sebep olduğundan entegrasyon için olumsuz bir etkidir.

İlkokul aşamasında bazı okullar kendi içinde geçici eğitim merkezleri oluşturmuştur. Yani bazı okullarda aynı bahçe içindeki iki binadan birinde Türk, diğerinde Suriyeli öğrenciler eğitim görmektedir.

“Aynı bahçe içinde iki okul. Bir taraf Suriyeli diğer taraf Türk.”

“Herkes Suriyeliydi kardeşimin sınıfında”

Buradaki örneklerde olduğu gibi devlet okullarında sınıflar bazında geçici eğitim merkezleri oluşturulmuştur.

“Türkçe eğitimi fazla olsun.. Biz zaten Türklerle kardeş olduk kaynaştık, Türkçe öğrensin ..Türkiye Müslüman devletidir onu öğrenmesini çok isterim”

Entegrasyon ve eğitimde en temel mesele, dil öğrenimidir. Bu sebep

le Türkçe dilinin bilinip bilinmediği, öğrenilmesinin ve Türkçe yerine kendi ana dillerinde eğitim alınmasının istenip istenmediği sorulduğunda Türkçe öğrenimi konusunda ciddi bir isteklilikle karşılaşılmaktadır.

“Türkçe öğrenmesi daha önemli bizim için burada ne kadar Arapça konuşsa bile burada arkadaşlarıyla iletişime geçemeyecek... O şekilde geçemez yaşayamaz benim için önemli olan geleceği ondan dolayı Türkçe daha iyi.”

“Türkçe eğitimi fazla olsun”

Bu örneklerde olduğu gibi çocuklarının kendi dillerini yani Arapçayı unutma ihtimallerine karşı dahi Türkçe öğrenmek onlar için birincil öneme sahiptir. Kendi dillerini evde konuşarak ya da çocuklarına kendileri yardım ederek koruyabileceklerini ama Türkçeyi okulda öğrenmelerinin şart olduğunu ve hatta Türkçe öğrenimiyle ilgili ders saatlerinin artırılmasının daha iyi olacağını, pratik yapma ihtiyaçlarının olduğunu paylaşmışlardır. Bunu da Türki-

ye’de yaşamalarıyla gerekçelendirerek Türkçe öğreniminin onlar için “gelecek” veya “hayat” anlamına geldiği görüşmecilerin çoğu tarafından dile getirilmiştir.

Türk eğitim sisteminde öğretimin daha ön planda olduğu ve geleneklerin, kültürün, alışkanlıkların anlatıldığı eğitimin de dâhil edilmesine ihtiyaç duyulduğu söylenmiştir.

“Ama okul olarak dünya da bildiğimiz şey mesela yazma okuma değil direkt onları öğretmiyor hiç daha önce ailesiyle nasıl iletişim yapacak ilişkileri nasıl sağlayacak kalem tutması resim çizmesi yani kişisel şeyi öğretiyoruz. Adet kültür. Burada değil işte öğretmiyor direkt eğitime geçiyor ana sınıfında o biraz sıkıntılı oluyor. Yani çocuk hep eğitime yükleniyor ondan sonra hiç kültür öğretmiyor. Adet öğretiliyor. Ne yapıp ne yapmayacağı öğretiliyor. Yani ilk anaokulunda bunlar öğretilmeli.”

Örnekte de görülebileceği gibi Türk adet ve örflerini öğrenmek istediklerini, Türkiye’de yaşadıkları için yanlış şeyler yapmak istemediklerini, bilirlerse toplumdaki uyumun daha iyi bir noktada olabileceğini belirtmişlerdir.

“Bütün Suriyeli öğrenciler Türk okuluna gittiler ya bir öğrenci imam hatip e gitti ben Anadolu Lisesi’ne gittim.. Yani bunların hepsi bir şekil davranması lazım. Öğretmenlerin hepsi bir şekil davranması lazım. Mesela ben Anadolu da ya arkadaşım imam hatipte.. Öğretmen imam hatipte Suriyeli öğrenciye daha çok puan veriyor. Onu ben kabul etmiyorum. Ben çalışıyorum yani mesela benim bir arkadaşım var önceden Suriyeli okulda ben ondan daha iyiydim şimdiye kadar daha iyiydim. Ama şimdi onun puanları daha iyi. İmam hatip e gitmiş bir bakmış puanlara 60 almış yani genel ortalamada bende 52 53 aldım. Nasıl aldın diyorum hocalar bana yardım etti diyor.”

Öğretmenlerin tamamının Suriyeli öğrencilere aynı şekilde davranmadığı ve her okulun onlara yönelik politikalarının aynı seyirde izlemediği ile karşılaşılmaktadır. Bu noktada Arapça ve dini derslerin olması sebebiyle İmam hatiplerin Suriyeliler tarafından daha fazla tercih edildiği bilinmektedir. Yukarıdaki konuşmada katılımcının söylediği gibi İmam Hatip okullarındaki öğretmenlerin diğerlerine göre daha toleranslı ve Suriyeliler için görece daha kolay alışılır bir eğitime sahip olması diğer liselerdeki öğrencilerin sorgulamalarına karşılık gelmektedir. Bu da ileride not ortalamalarının yarattığı

farklılıkların üniversiteye girişte olası adaletsizliklere sebebiyet verebileceğiyle sonuçlanmaktadır.

Ayrıca lise düzeyinde gelen öğrencilerin dilleri değiştiği ve öğrenmeleri küçük yaştakilere göre zorlaştığı için notları düşmektedir. Bu da zaman zaman onların okulu bırakmalarına neden olmaktadır. Bir de bu duruma ekonomik sıkıntı içinde olan ailelerde büyük çocukların ev ekonomisine destek olmak için istihdama katılmaları eklenince okuldan kopuş perçinlenmektedir.

Ortak sorunların ardından bölgesel farklılıkların yarattıklarına gelince doğrudan söylenecek ilk şey, geçici barınma merkezlerindeki yaşamın entegrasyonu sınırlandırdığıdır. Geçici barınma merkezlerinde yaşayanlara çocuklarının Türk arkadaşları olup olmadığı sorulduğunda ebeveynler, yaşadıkları yerde herkesin Suriyeli olduğunu, çocuklarının dışarıdaki okullarda okusaydı veya şehirde yaşasalardı Türk arkadaşları olacağını belirtmiştir.

“Mesela geçici eğitim merkezleri fikri kesinlikle yanlıştır. İşte okul olmayan fiziksel olmayan şartlarda öğrencilere eğitim vermek kesinlikle yanlıştır. Yani daha büyük, okul olarak yapılmış bir binaya göndermeleri daha doğru idi. Türk okulları devletten, profesörlerden bilmiş adamlardan destekleniyor. Fikir olarak her şey olarak ama kimileri işte uygun olmayan yerler de fiziksel olmayan yerde yapıldı. Şimdi kimileri de mesela sahte diploma çıkabilir yer uygun olmayabilir hepsi farklıdır ama Türk okullarında devlet denetlediği için hiç sahte olmaz yani öğretmenler olarak. Binaları daha sağlamdır. Her şeyi de sağlamdır.”

Ani ve hızlı bir biçimde başlayıp büyüyen sürecin yürütülmesinin zor ve plansız ol

ması okul ihtiyacını ortaya koymuş ve giderilmesi için tüm eksikliklerine rağmen çok yer okula dönüştürülmüş, pek çok kişi de öğretmenlik yapmıştır. Bundan kaynaklanan sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sebeple geçici eğitim merkezleri fikrinin yanlış olduğu ve iyi yönetilemediği, denetim problemi olduğu kanısı yüksektir. Bununla paralel biçimde aniden büyüyen Suriyeli nüfus karşısında bölgedeki devlet okullarının yetersiz kalması yüzünden bir kısmı kendileri bir kısmı Türkiye Devleti’nce geçici eğitim merkezleri açılmıştır. Böylece bölgedeki devlet okullarının sayısının yetersiz kalması çocukların geçici eğitim merkezlerine gitmeleriyle sonuçlanmıştır.

Geçici eğitim merkezleriyle ilgili başka bir mesele de e okul sistemine geçmeleriyle yaşanan olumlu olumsuz gelişmelerdir. İki sene önce e okul sistemine dâhil edilen geçici eğitim merkezlerindeki Suriyeli öğrenciler doğrudan Türkçe eğitim görmeye başlamıştır. Geçici eğitim merkezinde öğretmenlik yapan bir katılımcı aşağıdaki şekilde durumu ifade etmiştir:

“Keşke bir şey olsaydı bu Türkçe dersleri dokuzdan yukarı çıksın. Mesela biz birinci ikinci çocuklarımız hemen Türk gibi çocukları ders verdiler. Öğretmenler iyiler. İdarede iyiler ama çocuklarımızı mahvettiler hakikaten... Türk çocuklar ders alıyorlar. Türkçe ders alıyorlar eve gidiyorlar. Konuşmalar oyunlar Arapça Arapça yani çocuklarım ne Arapça dil aldılar. Ne Türkçeyi aldılar. Mahvoldu hakikaten böyle oldu. Yani beş ile altıda aynı oldu... Dokuzdan yukarı Arapça aldılar. Yani dokuz büyük oldular. Ne güzel onlar çok güzel gördüler. Hem Arapça aldılar, hem Türkçeyi aldılar. Çok güzel gördüler onlar. Ama bir iki yani şimdide üç oldular üçüncü sene oldular. Şimdi gitsen konuşsan bir şey anlamazlar. Hem de Arapçayı sadece bil. Ama yazıda yazmada bir şey yok. Aynı beş altı aynı. Yani ben diyorum her sınıftan ya bir çocuk ya iki çocuk bulursun anlıyor...”

Buna göre bu seneye kadar doğrudan Türkçe eğitim alan öğrencilerin diğerlerine göre dil öğrenimi anlamında daha kötü durumda olduğunu, ne Türkçeye ne Arapçaya hâkimiyetleri olmadığı dile getirilmiştir.

Bu doğrultuda geçici eğitim merkezlerinin yılsonuna kadar kapatılma kararı (www.hurriyet.com.tr) olmasına rağmen fiilen devam edecekleri gözlenmiştir.

İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerde Suriyelilerin –çoğu diğer göçmen gibi- bir arada yaşadıkları ve dolayısıyla nüfuslarının yoğunlaştığı bilinmektedir. Bu sayede yoğun oldukları semtler dışında şehirdeki görünürlükleri azalabilmektedir. Fakat bölge illerinde özellikle de küçük kentlerde görünürlükleri artmaktadır. Bu da “her yerde Suriyeli var” algısının oluşmasına sebep olan etkenler arasında görülebilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Entegrasyon, çok değişkenli bir süreçten oluşmaktadır. Tüm değişkenlerin bir arada etkin olması sürecin daha sağlıklı işlemesine sebep olmaktadır. Bu değişkenlerden biri olan eğitim, entegrasyonun temel yapıtaşlarından birini oluşturmaktadır. Türkiye’deki Suriyeli nüfusun neredeyse yarısını okul çağındakilerin oluşturması Suriyelilerin Türkiye toplumuna entegre olmasında eğitim değişkeninin oynadığı rolün önemini ortaya koymaktadır.

Alınan eğitim bağlamında geçici eğitim merkezleri ve devlet okulları ile büyük şehirler ve bölge illerindeki farklılıkların yanında ortaklıkların olduğu makalede ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çocukların çoğu Türkçe öğrendikten sonra genellikle Türkçe bilmeyen anne-babalarına tercümanlık yaparak onların resmi kurumlar, komşular, esnaf gibi toplumun her kesimiyle iletişim kurmalarında destek olmaktadır. Bu destek, çoğunlukla Türkçe bilgisi daha iyi olduğundan ailenin büyük çocuğu tarafından sağlanmaktadır.

Görüşmelerde genellikle kız ve erkek çocukların aynı sınıfta okudukları karma eğitim sisteminden ebeveynlerin rahatsız olmadıkları görülmüştür. Farklı bir kültür ve eğitim sisteminde yetişmiş ebeveynler tarafından bu durumun sorun teşkil etmemesi, çocukların Türkiye’deki eğitimde var olmalarına destek olmakta ve dolayısıyla entegrasyon sürecini olumlu yönde etkilemektedir.

Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı semtlerde ağırlıklı görülen, aynı okulda farklı bina ve sınıflarda eğitim verilmesinin entegre olma sürecini olumsuz yönde etkilediği gözlenmiştir. Bunun yerine Türk ve Suriyeli öğrencilerin aynı sınıflarda birbirine temas ettiği eğitimin sağlanmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur. Kültürel kodların aktarımı, çocukların sosyalleşmesi ve karşılıklı ön yargıların kırılması ve yardımlaşmanın sağlanmasıyla uyum süreci hızlanmakta ve kolaylaşmaktadır. Yani sadece Suriyelilerden oluşan sınıf ve okullar yerine uyumu kolaylaştırıcı ve hızlandırıcı şekilde Türk öğrencilerle birlikte bir eğitim sağlanmalıdır.

Suriyelilerin çocuklarının aldığı eğitimde en çok önemsedikleri şeyin Türkçe öğrenimi olduğu bilinmektedir. Bu da “*Biz Türkiye’de yaşıyoruz, bizim geleceğimiz burada. O yüzden Türkçe daha önemli*” gibi ifadelerle Türkiye’de

yaşamaları ve yaşayacak olmalarıyla doğrudan ilişkilendirilmektedir.

Geçici eğitim merkezlerinin fiziksel şartları iyileştirilerek okul olarak tasarlanan binalarda eğitim verilmeli ve denetim artırılmalıdır. Bu sayede hem bugün hem gelecek için daha sağlıklı adım atılmış olunacaktır.

Uygulamaların ve politikaların sadece politika yapıcılar tarafından değil Suriye kökenli eğitimcilerin de sürece dâhil olduğu bir düzlemde ele alınması gerekmektedir. Ancak bu sayede sağlıklı bir süreç tamamlanmış olacaktır.

Göçmenlerin bir arada yaşama refleksinin yarattığı homojenleşme iyi ve kötüyü birlikte paylaşmayı getirdiğinden dışarıyla yani kendilerinden olmayanlarla iletişimi sınırlandırmaktadır. Bu da kişilerin şehirle bütünleşmelerini engellemektedir. Buradan hareketle homojenleşen mahallelerin gettolaşmasının önüne geçilmelidir.

Geçici barınma merkezlerinde yaşayanların Türkiye halkıyla sınırlı temasta bulunduğu görülmüştür. Öğrencilerin geçici eğitim merkezlerinde Türk öğretmenlere sahip ve Türkçe eğitim alıyor olmasına rağmen Türk öğrencilerle hiçbir iletişiminin olmaması olumsuz bir etkidir. Bu durum hem ebeveynlerin hem de öğrencilerin uyum süreçlerini zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla geçici barınma merkezleri entegrasyonu sınırlandırdığından sadece dezavantajlı grupların faydalandığı bir biçim almalıdır.

KAYNAKÇA

1. Ager, A. Ve A. Strang (2008), Understanding Integration: A Conceptual Framework, Journal of Refugee Studies, Volume 21, Issue 2, Pages 166–191.
2. ECRE(2002), Position On The Integration of Refugees in Europe, European Council on Refugees and Exiles, https://www.ecre.org/wp-content/uploads/2016/07/ECRE-Position-on-the-Integration-of-Refugees-in-Europe_December-2002.pdf, (24.11.2018).
3. Emin, M. N. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi - Temel Eğitim Politikaları. İstanbul: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA).
4. Eurostat(2018), Asylum statistics, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics, Erişim Tarihi: 21.10.2018.
5. GİGM (2018), Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, Erişim Tarihi: 21.10.2018.
6. Hürriyet (2017), “Suriyeliler için açılan sivil eğitim merkezlerine kapatma kararı”, <http://www.hurriyet.com.tr/suriyeliler-icin-acilan-sivil-egitim-merkezleri-40409288>, (24.11.2018).
7. İhlamur-Öner, S.G. ve N.A. Şirin Öner (2015), Küreselleşme Çağında Göç, İstanbul: İletişim Yayınları.
8. MEB,Geçici Koruma Kapsamı Altındaki Öğrencilerin Eğitim Hizmetleri, https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/03084836_02-11-2017_YNINTERNET_BYLTENY_02.pdf, Erişim Tarihi: 21.10.2018.
9. Perşembe, E. (2005), Almanya’da Türk Kimliği: Din ve Entegrasyon, Ankara: Araştırma Yayınları.
10. Resmî Gazete(2013), Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>, (20 Mart 2017).

SAYILARLA ULUSLARARASI GÖÇ

Prof. Dr. Davut DURSUN

Sakarya Üniversitesi

ddursun@sakarya.edu.tr

GİRİŞ

Göç olgusu, insanların mensup oldukları dil, din, etnisite, kültür ve diğer özelliklerden bağımsız olarak, insanlık tarihi kadar eski bir konu olup insanlığın her döneminde önemli bir sorun olarak etkisini göstermiştir. Her dönemde insanlar, farklı unsurların etkisiyle yaşadıkları mekânları terk ederek, sürekli veya geçici amaçlarla başka yerlere, bireysel veya kitlesel olarak göç etmişlerdir. İnsanların ekonomik sosyal, siyasal, kültürel veya doğal nedenlerle bireysel veya toplu olarak, yaşadıkları yerden başka yerlere gitmeleri, burada kalıcı veya geçici şekilde yerleşmeleri göç olgusunun özünü oluşturmaktadır. Temelde göç temelde bir mekân değişikliği olup sürekli olarak yaşanan mekândan geçici veya kalıcı olarak başka bir mekâna gitmek göçü oluşturmaktadır. Göçün temelinde insanların daha iyi, daha güvenli ve sorunsuz bir hayat yaşama arzusu yatmaktadır. Verimli tarım arazilerine ulaşmak, hayvanlar için elverişli otlaklara yönelmek, iş imkânlarının olduğu yerlere yerleşmek arzusu insanları harekete geçirici ekonomik itici nedenler olmakla beraber göçün sadece ekonomik nedenlerle oluştuğunu söylemek doğru değildir. Özellikle savaş, terör ve çatışmaların oluşturduğu güvensizlik, savaş sonrasında şartları, eğitim ve sosyal imkânlar, hukuksal düzenlemeler, siyasal ve kültürel sorunlar da göçü uyaran, kitleleri harekete geçiren ve yaşadıkları mekânı terk ederek yeni mekânlara yönelmede etkili olan temel itici sebepler arasında yer almaktadır.

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde giderek gelişme gösteren ve karşılıklı bağımlılık olarak tanımlanan küreselleşme yönündeki gelişmelerin uluslararası göçü hızlandırdığı ve bu yöndeki gelişmelerin kitleleri göç yönünde tahrik eder hale geldiği gözlenmektedir. Temelde bir nüfus hareketi olan göç ve özellikle de uluslararası göç, tarihin her döneminde yaşanan bir gerçeklik olmakla birlikte yirminci yüzyılda daha da hızlandığı ve ciddi bir uluslararası sorun haline dönüştüğü söylenebilir. Modern dönemin ulus devlet yapı-

lanması ve bu çerçevede sınırların oluşması göçü uyaran faktörlerden biri olmuştur. Uluslar arasında ciddi eşitsizliklerin varlığı ve daha iyi hayatın sınırlar dışında başka bölgelerde bulunduğu yönündeki inanç, uluslar arasında göçün varlığını sürdürmesinde önemli bir etkidir. Özellikle 1990'lardan sonra dünyanın muhtelif bölgelerinde giderek artan iç çatışmalar nedeniyle "kendisini güvende hissetmeyen yüzbinlerce insanın yaşamını sürdürebileceği güvenli bir yer arayışına girmelerine"¹ neden olmuş ve güvenlik sorunları göçün en önemli sebepleri arasında yer almıştır.

ULUSLARARASI GÖÇ

Göç insanlık tarihi kadar eski bir yer değiştirme olayı olup zaman zaman belli nedenlerle hızlanmakla birlikte tarihin her döneminde gözlemlenen bir olgudur. Ancak savaş, doğal afetler, iklim şartları gibi olağandışı olayların olduğu dönemlerde ve bu dönemlerin hemen arkasında daha belirgin şekilde göçler yaşanmaktadır. Bununla birlikte mekânsal yer değiştirmenin ve ulaşım imkânlarının kolaylaştığı, dünyanın değişik bölgeleri hakkında bilginin imkânlarının arttığı küreselleşme çağında göçün daha da hızlandığı gözlenmektedir. Bu küresel çağda hızlanan uluslararası göçü etkileyen bir yandan çekici, diğer yandan da itici faktörlerin varlığı gözden ırak tutulmamalıdır. Genel olarak göçün gerçekleşmesinde göç gönderen yerlerde itici, göç alan yerlerde ise çekici faktörlerin etkili olduğu dikkat çekmektedir. Göçün gerçekleşmesinde, insan hayatını güçleştiren ya da tehdit eden etmenler itici, daha iyi hayat şartlarının ise çekici faktörler olduğu gözlenmektedir. Uluslararası göçte bir sınırın bir biçimde geçilmesi ve hedef ülkede yerleşmeye çalışılması söz konusudur. Bu eylem, hukuka uygun olabileceği gibi yasa dışı, kaçak şekilde de olabilir. Düzensiz göçler ülkeler arasında ciddi bir sorun oluşturmakta olup uluslararası bir çözümü gerektirmektedir.

Öncelikle insanları sürekli yaşadıkları yerden başka bir yere/mekâna birtakım zorlukları göze alarak gitmeye iten önemli faktörlerin varlığına eğilmek gerekir. Bunların başında da savaşlar, doğal afetler, dini ve siyasi baskılar, hayatı çekilmez hale getiren güvenlik sorunları, ekonomik ve sosyal sorunların geldiği hatırlanmalıdır. Bu itici faktörlerin yanında göçü çekici kılan faktörler olarak da daha iyi iş imkânlarına, daha iyi eğitim, daha iyi sağlık

1 Gonca Oğuz Gök, "Kimin Güvenliği? Uluslararası Göç-Güvenlik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 31, 2016, s.66.

hizmetlerine sahip olma isteği de not edilebilir.² Emeğin ve sermayenin hareketliliğinin yanı sıra ülke içinde ve ülkeler arasında yaşanan çatışmalarla savaşların ulusal ve uluslararası bir sorun olarak gündeme yerleşen göç, çok yönlü bir sosyal sorun olarak dünyanın gündeminin ilk sıralarında yer almaktadır. Sorunun çok yönlülüğü ve birden çok tarafı olması konuya inter-disipliner bir mahiyet kazandırmakta ve çözümünü de zorlaştırmaktadır.

Bu durum Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın uzman kuruluşlarından olan **International Organization for Migration (IOM)/The UN Migration Agency**^{3*} tarafından hazırlanan yıllık raporlara da yansımaktadır. En son yayınlanan **World Migration Report 2018**'e göre dünya üzerinde 2015 itibarıyla 244 milyon civarında uluslararası göçmen nüfus bulunmaktadır. Bu nüfusun dünya nüfusunun yüzde 3.3'ünü temsil ediyor olması konunun **önemi** ortaya koyan bir durumdur. Tablodan da izleneceği gibi 1970'te 84 milyon civarında olan dünya göçmen stoku 1990'ların başında 153 milyona, 2015 itibarıyla üç misli artarak 244 milyona çıkmıştır. Bunun dünya nüfusu içindeki payının da yüzde 2.3'ten 3.3'e yükseldiği dikkat çekmektedir. Bu tablo 2015 yılı itibarıyla doğdukları ülkelerin dışında yaşayan 244 milyon kişinin varlığını ifade etmektedir. 2050 yılında bu sayının 450 milyon civarında olmasının beklenmesi işin boyutunu ortaya koymak için yeterli olmalıdır.⁴

2 Bk. Ayşegül Bektaş, "Geçmişten Günümüze Göç Olgusu", <https://ayeglbekta.wordpress.com/2016/03/02/gecmisten-gunumuze-goc-olgusu/> (Erişim tarihi: 29 Ocak 2019)

3 * International Organization for Migration (IOM)/The UN Migration Agency, Birleşmiş Milletler Örgütü'nün uzman kuruluşlarından biri olup 1951 yılında Avrupa Göçmen Hareketi İçin Geçici Hükümetlerarası Komite olarak 2. Dünya Savaşının ardından Avrupa'da yerinden edilmişlerin yol açtığı kaostan doğdu. 1952'de adı Hükümetlerarası Avrupa Göç Komitesi'ne, 1980 yılında Hükümetlerarası Göç Komitesi'ne, 1980 yılında da Uluslararası Göç Komitesi'ne dönüştü. Yarım geçen tarihinde doğal afetler ve insan yapımı olaylardan etkilenen toplum kesimleriyle ilgilenmektedir. 1956 Macaristan, 1968 Çekoslovakya, 1973 Şili, 1975 Vietnam, 1999 Kosova ve Timor, 2004 ve 2005 Pakistan depremi ve Asya'daki tsunamiden etkilenen kesimlerle ilgili çalışmalar yapmıştır. Göçün ve göçmenlerin insan toplumlarına olan katkıları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Operasyonel lojistik ajansı olarak göç yoluyla ekonomik ve sosyal kalkınmayı teşvik etmek ve insan onurunu korumak için hükümetler ve sivil toplumla çalışmaktadır. 165 ülkenin üye olduğu kuruluş 150'den çok ülkede faaliyette bulunmakta olup 9000'den fazla çalışanı vardır. (<https://www.iom.int/iom-history>)

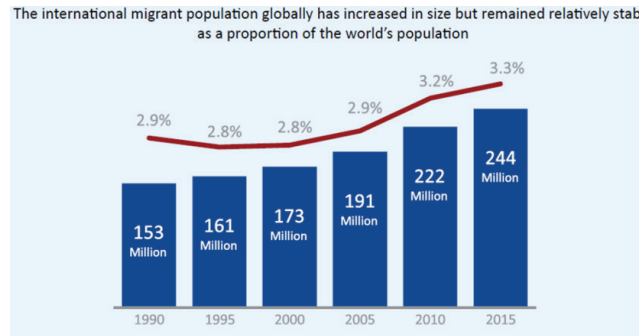
4 International Organization for Migration (IOM) The UN Migration Agency, WORLD MIGRATION REPORT 2018, Geneva, 2018.

Tablo 1. Uluslararası göçmenler, 1970–2015

Yıl	Göçmen sayısı	Göçmenlerin dünya nüfusundaki oranı %
1970	84,460,125	2.3%
1975	90,368,010	2.2%
1980	101,983,149	2.3%
1985	113,206,691	2.3%
1990	152,563,212	2.9%
1995	160,801,752	2.8%
2000	172,703,309	2.8%
2005	191,269,100	2.9%
2010	221,714,243	3.2%
2015	243,700,236	3.3%

Kaynak: WORLD MIGRATION REPORT 2018, s. 15.

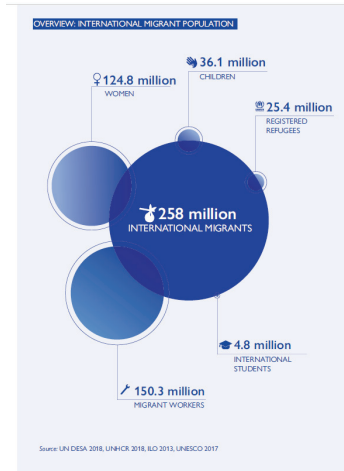
Tablo: 2. Uluslararası göçmenlerin sayısal ve oransal gelişimi

Kaynak: WORLD MIGRATION REPORT 2018, s. 16.

2018 Ekim ayının ortalarında yayınlanan IOM'un **Global Migration Indicators 2018**⁵, güncel sayılara yer vermiştir. Buna göre doğduğu ülke dışında ikamet eden uluslararası göçmen sayısı 2017 itibarıyla 258 milyona ulaşmıştır. Dünya nüfusunun yüzde 3.4'ünü temsil eden 258 milyon uluslararası göçmenin 125 milyonu kadın, 36 milyonu çocuk, 25.4 milyonu kayıtlı sığınmacı, 150 milyonu göçmen işçi ve 4.8 milyonu da uluslararası öğrenci olduğu belirtilmektedir.

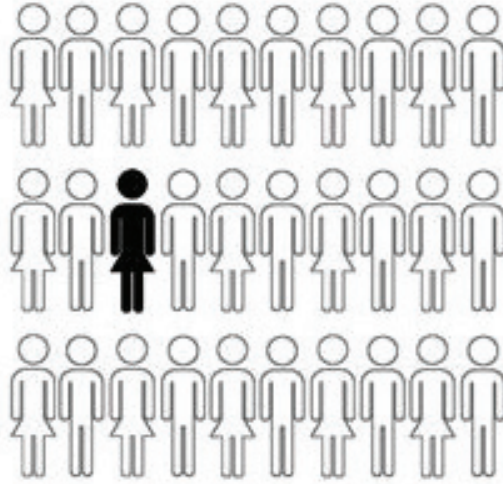
Tablo:3. Uluslararası göçmenlerin dağılımı

Kaynak: IOM GMDAC, Global Migration Indicators 2018, s.5.

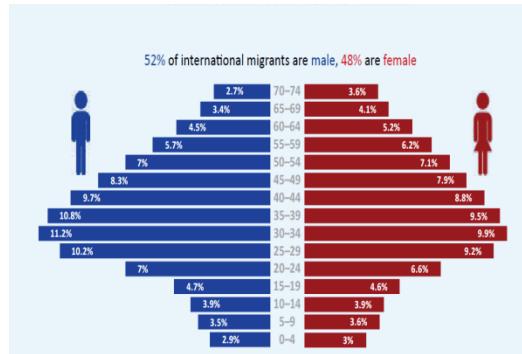
IOM'un tespitlerine göre 2015 yılında 7,3 milyara ulaşan dünya nüfusunun 244 milyonu uluslararası göçmen olup bu her 30 kişiden 1'inin göçmen olduğu anlamına gelmektedir. Uluslararası göçmenlerin % 52'si erkek, % 48'i kadın, kitlenin büyük çoğunluğu (72%) çalışma yaşında (20–64) bulunmaktadır.

Tablo:4. Göçmenlerin dünya nüfusu içindeki payı

Kaynak: WORLD MIGRATION REPORT 2018, s. 17.

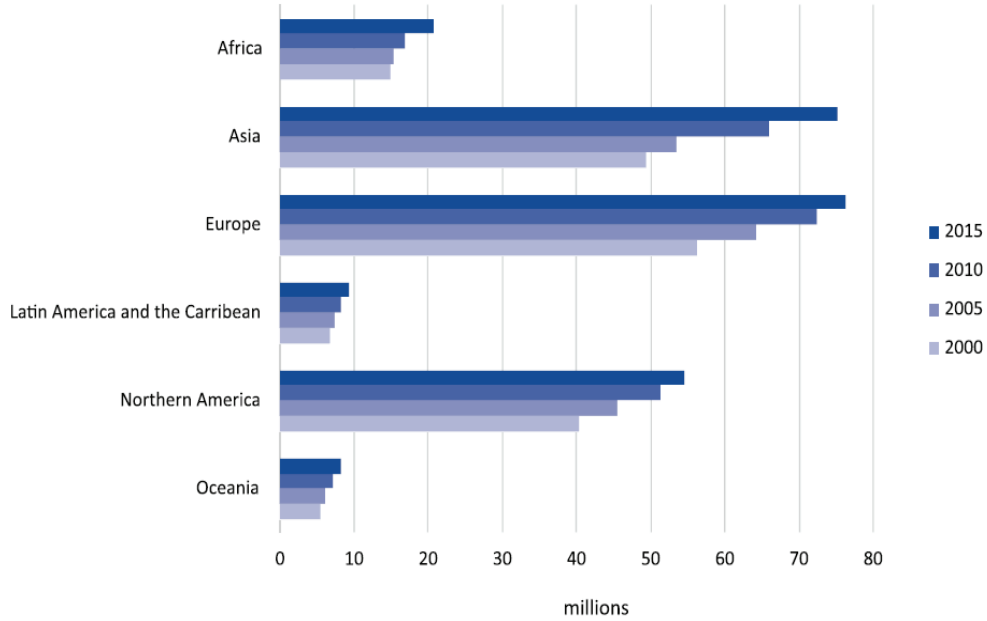
Tablo:5. Göçmenlerin kadın ve erkek oranı

Kaynak: WORLD MIGRATION REPORT 2018, s. 17.

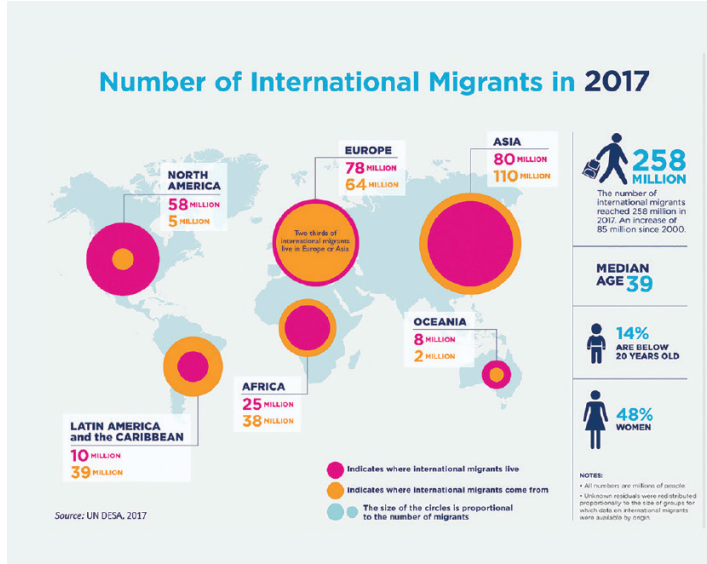
Üçyüz milyona yaklaşmakta olan büyük kitlenin yaklaşık yüzde 62'sine Avrupa ve Asya ülkeleri ev sahipliği yapmaktadır. Bunu yüzde 22 ile Kuzey Amerika, yüzde 9 ile Afrika, yüzde 4 ile Latin Amerika ve Karayipler, yüzde 3 ile de Okyanusya takip etmektedir. İlk sırada Avrupa kıtasının yer alması, uluslararası göçün yönelişinde ekonomik nedenlerin önemine işaret etmektedir.

Tablo: 6. Uluslararası göçmenlerin başlıca ikamet bölgeleri

Kaynak: WORLD MIGRATION REPORT 2018, s. 18.

Tablo: 7. Uluslararası göçmenlerin bölgesel dağılımı

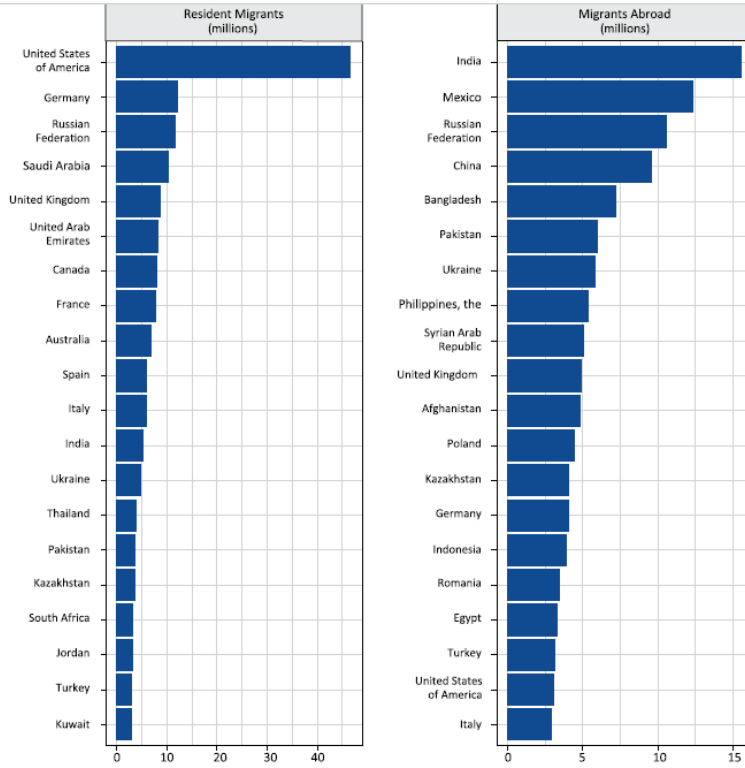
Kaynak: IOM GMDAC, Global Migration Indicators 2018, s.11.

Uluslararası göçte 1970'ten bu yana göçmenlerin yöneldikleri başlıca hedef ülke Amerika Birleşik Devletleri'dir. 1970 yılında bu ülkede 12 milyon göçmen ikamet ederken 2015'te bu ülkedeki göçmen sayısı 46.6 milyona yükselmiştir. İkinci sırada Almanya (12 milyon göçmen ile), üçüncü sırada Rusya Federasyonu gelmektedir.⁶ Tabloda buna ilişkin veriler gözlenmektedir.

2017 itibariyle 258 milyon uluslararası göçmenin 80 milyonu Asya'da, 78 milyonu Avrupa'da, 58 milyonu Kuzey Amerika'da, 25 milyonu Afrika'da, 10 milyonu Latin Amerika ve Karayipler'de, 8 milyonu da Okyanusya'da bulunmaktadır. Bu kitlenin yaş ortalamasının 39, yirmi yaş altında bulunanların yüzde 14, kadınların oranının da yüzde 48 olduğu belirtilmektedir.

6 Bk. WORLD MIGRATION REPORT 2018, s.18-19.

Tablo: 8. Uluslararası göçmenlerin yöneldikleri 20 ülke (solda) ve göçmenlerin geldikleri ülkeler (sağda) (milyon)

Source: UN DESA, 2015a. Datasets for the 2015 Revision available at www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates15.shtml.

Kaynak: IOM GMDAC, Global Migration Indicators 2018, s.19.

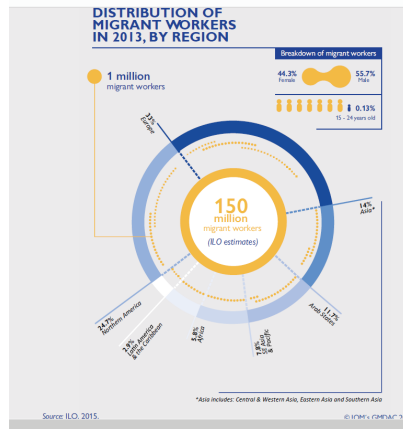
Tabloda açık şekilde görüldüğü gibi uluslararası göçmenlerin tercih ettikleri ilk yirmi ülkenin birinci sırasında Amerika Birleşik Devletleri yer almaktadır. Onu Almanya ve Rusya Federasyonu takip etmektedir. Son sıralarda Kuveyt, Türkiye, Ürdün ve Güney Afrika gibi ülkeler gelmektedir. Dikkat edilirse bu tercihlerde ekonomik zenginliğin belirleyici olduğu açıktır. Buna karşılık

göçmenlerin menşe ülkelerine göre sınıflandırılması halinde Hindistanlıların ilk sırada, Meksikalıların ikinci sırada yer aldıkları görülüyor. Onları Rusya Federasyonu, Çin ve Belgeleş takip etmektedir. Listenin son sırasında ise İtalya, ABD ve Türkiye'nin yer alması dikkat çekicidir.

GÖÇMEN İŞÇİLER

Uluslararası göçmen stoku içinde önemli bir büyüklüğe sahip olan göçmen işçilere bakacak olursak, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün tahminlerine göre 2013 yılında 150.3 milyon göçmen işçi bulunmaktaydı. Bu sayı tüm uluslararası göçmenlerin üçte ikisini temsil ediyordu. Göçmenlerin büyük çoğunluğunun çalışma yaşında olan kesimden olmasının bunda payı olduğu açık. Göçmen işçilerin yüzde 44.3 kadın, yüzde 55.7'si erkeklerden oluşmasının anlaşılır bir durum olduğu açık. Göçmen işçilerin bölgesel dağılımına bakıldığında yüzde 33'nün Avrupa, yüzde 14'ünün Asya, yüzde 11.7'sinin Arap ülkeleri, yüzde 7.8'inin Asya Pasifik, yüzde 5.8'inin Afrika, yüzde 24.7'sinin Kuzey Amerika ve yüzde 2.9'unun da Latin Amerika ve Karayipler'de buldukları anlaşılmaktadır. Bu işçilerin 11.5 milyonunun ev işçileri olması dikkat çekicidir.⁷ Göçmen işçilerin yaklaşık yarısı Kuzey Amerika ile Avrupa alt bölgesinde yer alırken yüzde 12'sine yakını Arap devletlerinde bulunmaktadır.

Tablo: 9. Göçmen işçilerin dağılımı (2013)

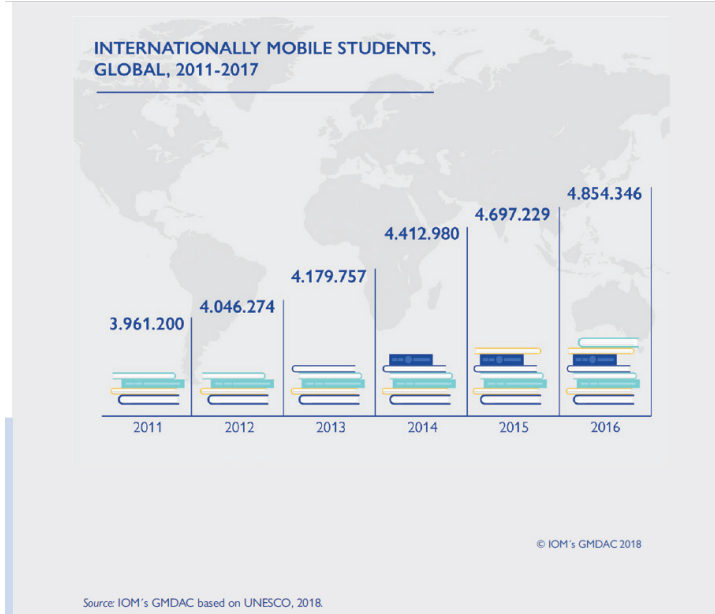
Kaynak: IOM GMDAC, Global Migration Indicators 2018, s.12.

7 Global Indication Indicators 2018, s.13.

ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER

Uluslararası göçmenler arasında değerlendirilen uluslararası öğrenciler konusunda 2016 yılına ait 4.8 milyon öğrenci tespit edilmiştir. 2000 yılında 2 milyon civarında olan uluslararası öğrenci sayısının on beş yıl içinde 4.8 milyona yükselmiş olması bu konudaki eğilimi ortaya koymaktadır. Eğitim amacıyla başka ülkelere giden öğrencilerin yarısından fazlası Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Avustralya, Fransa, Almanya ve Rusya Federasyonu'na yönelmekte olup bu öğrenciler başta Çin, Hindistan, Almanya, Güney Kore, Nijerya, Fransa, Suudi Arabistan ve bazı Orta Asya ülkelerinden gelmektedirler.⁸

Tablo:10. Uluslararası öğrencilerin büyüme eğilimi

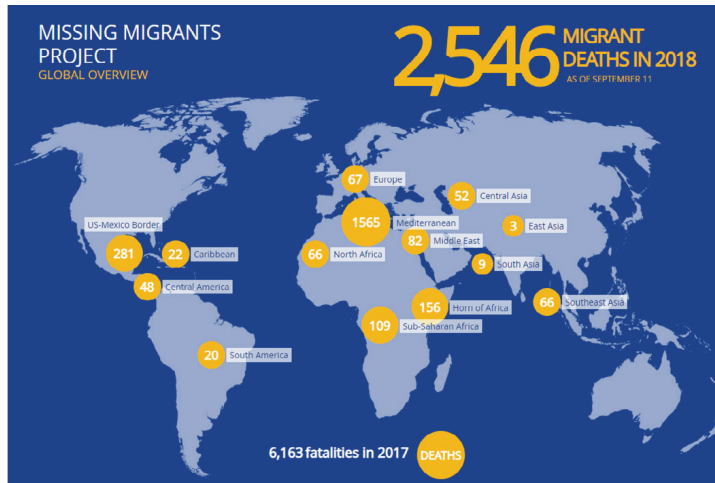

Kaynak: IOM GMDAC, Global Migration Indicators 2018, s.13.

KAYIPLAR

Uluslararası göçmenlerle ilgili en önemli sorunlardan biri de göçmenlerin düzensiz şekilde bir ülkeye geçişi sırasında kaybolmalarıdır. Bu konuda sağlıklı veriler bulunmamakla birlikte bazı tahminler yapılabilmektedir. 2017 yılında IOM'un Kayıp Göçmen Projesine göre 6163 kişinin uluslararası destinasyonara göç sırasında ölümü belgelenmiştir. IOM, 2018 yılının ilk altı ayında bir ülkeye geçiş sırasında yaklaşık 2145 kişinin öldüğünü tahmin etmektedir ki oldukça muhafazakar bir tahmin olan bu sayının büyük bölümünün Akdeniz'deki göçmen ölümleri olduğu açıktır. 2017 içinde Akdeniz'deki göçmen ölüm ve kayıplarının ciddi boyutlara ulaştığı bilinmektedir. Bu konuda sağlıklı verilerin bulunmaması ölüm ve kayıplar konusunda gerçek durumu ortaya koyma konusunda ciddi bir sorunun bulunduğunu göstermektedir. Bunun yanında ABD ile Meksika sınırında da 2016'da 398, 2017'de de 415 göçmenin öldüğü kaydedilmiştir.⁹ Akdeniz'deki göçmen ölümleri ile ABD- Meksika sınırındaki kayıplar dışında dünyanın pek çok yerinde benzer sorunlar yaşanmasına rağmen bunlar hakkında fazla bir bilgi bulunmamaktadır.

Tablo:11. Göçmen kayıpları

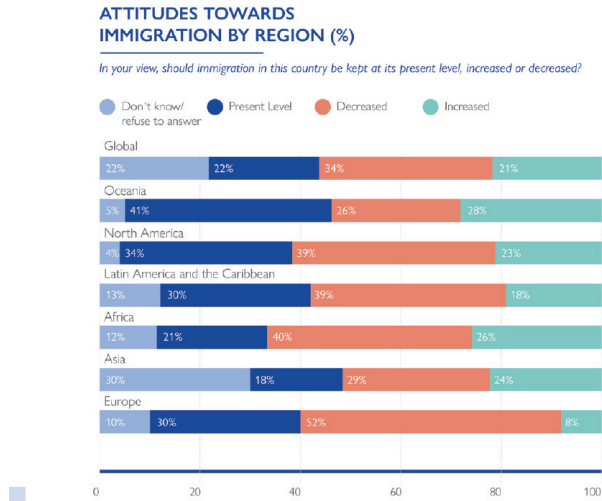
Kaynak: IOM GMDAC, Global Migration Indicators 2018, s.17.

9 Bk. Aynı yer, s.33.

KAMUOYUNUN GÖÇMENLER HAKKINDA KANAATLERİ

Kamuoyunun göçler konusundaki kanaatlerini ortaya koyan ilgi çekici bir araştırmaya yer verilmiştir. Deneklere “Sizin görüşünüze göre, ülkenizdeki göçler şu andaki mevcut seviyede tutulmalı mı, yoksa azaltılmalı mı?” sorusu sorulmuş ve alınan cevaplardan aşağıdaki tablo üretilmiştir. Gallup, Ipsos, IOM ve PEW gibi kuruluşların gerçekleştirdikleri çalışmalara göre dünya genelinde deneklerin yüzde 22’si soruyu cevapsız bırakırken yüzde 22’si mevcut şekilde kalmasını, yüzde 34’ü göçmenlerin azaltılmasını isterken yüzde 21’i de göçmenlerin artırılmasını istemiştir. Bölgesel olarak Avrupa mevcut durumun artırılması konusunda yüzde 8 ile en düşük seviyede kanaat ortaya koyarken Okyanusya yüzde 28 ile en yüksek seviyede çıkmıştır. Buna karşılık mevcut durumun azaltılması konusunda Avrupa yüzde 52 ile en yüksek tepki verirken Okyanusya yüzde 26 ile en düşük seviyede kalmıştır. Asya kıtasında ise cevap vermeyenlerin oranının yüzde 30 olması ilgi çekicidir.¹⁰ Tablodan kamuoyunun eğilimlerini takip etmek mümkündür.

Tablo: 12. Bölgelere göre göç eğilimleri (%)

Kaynak: IOM GMDAC, Global Migration Indicators 2018, s.25.

GÖÇ YÖNETİMİ

Göç konusundaki en önemli sorun etkin bir uluslararası göç yönetimi sisteminin bulunmaması ve göç yönetiminin ulusal devletlerin politikalarına terk edilmiş olmasıdır. Her ülkenin göç konusunda farklı politikalar uygulaması ciddi bir koordinasyon problemine yol açmaktadır. Birleşmiş Milletler bünyesindeki Uluslararası Göç Örgütü tamamen göç konusuna odaklanmış bulunmakta ve önemli hizmetler üretmektedir. Bu kuruluşun çalışmalarında göçmenlerden çok hükümetlerin çıkarına yönelik bir yaklaşım içinde bulunduğu eleştirisi yapılmaktadır.¹¹ Uluslararası göçün bir “insan hakkı” olarak kabul edilmemesinin en ciddi sorun olduğu savunulmaktadır.

“Devletler gün geçtikçe daha fazla bir şekilde kendi kimliklerini tanımlayan insan hakları normları dile getirdikçe artan göçmen karşıtlığı, sınır ve devlet güvenliği odaklı politikalar arasındaki gerilim ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durumda da uluslararası örgütlere uluslararası göç yönetiminde daha “insan güvenliği” odaklı bir normun gelişmesinde çok önemli bir görev ve misyon düştüğü düşünülmektedir. Buradan hareketle, IOM gibi uluslararası örgütlerin göçmen haklarını yeterince dikkate almayarak, aslında paradoksal biçimde varlık sebebini “birey”lerden alan liberal devletlerin de aleyhine bir faaliyet içerisinde girdiği düşünülebilir.”¹²

Küresel alanda etkin bir göç yönetiminin bulunmaması ve bu ihtiyacı karşılayacak bir oluşum için sonuç alıcı çalışmaların yokluğu göç yönetiminin devletlerin kendi politikalarına terk edilmiş bir temel sorun olduğunu göstermektedir. Bu konuda Birleşmiş Milletler’in küresel temelde etkin politikalar geliştirip uygulayacak bir oluşuma ihtiyaç duyulmaktadır. Avrupa Birliği ve benzeri bölgesel kuruluşların bu yönde aldıkları kararlar ve geliştirdikleri politikaların küresel düzeyde problemin çözümüne ciddi bir katkı sağlamadığı söylenebilir. Avrupa Birliği ile Türkiye arasında imzalanan göç antlaşmasının sağlıklı yürümediği ve sorunun çözümünü temin etmede yetersiz kaldığı siyasilere demecilerinden anlaşılmaktadır. Göçlerin en çok cereyan ettiği ve bunalttığı bölgelerin başında gelen İslam Dünyası’nın bu konuda ciddi bir ortak politika geliştiremediği ve devletlerin kendi hallerine bırakıldığı açıktır. Bütün İslam ülkelerini çatısı altında toplayan, belli konularda ortak politikaların geliştirilmesi için ortak çaba harcayan İslam İşbirliği

11 Gök, a.g.m., s.77.

12 Ayı yer, s.77.

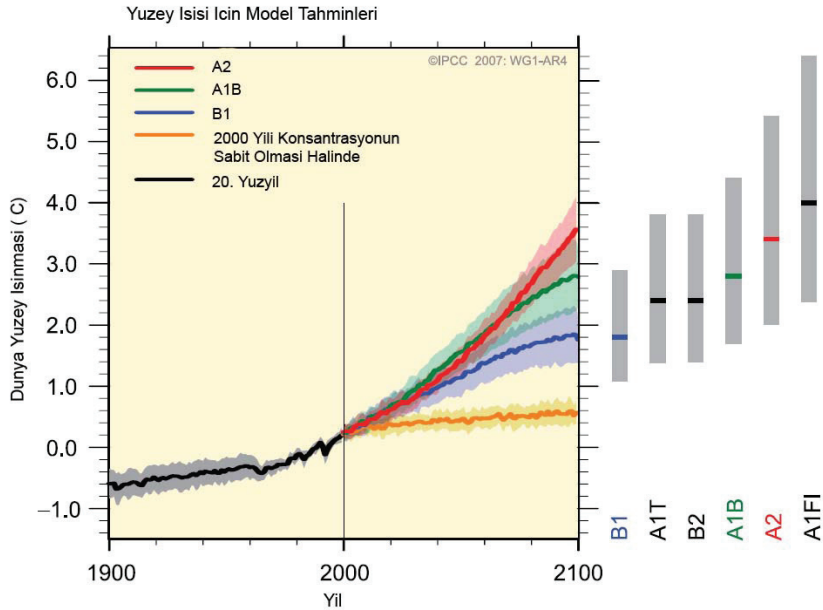
Teşkilatı bünyesinde göç yönetimine ilişkin bir kuruluşun tesisi ve ortak etkin bir politikanın geliştirilmesi düşünülebilir. Göçmenlere yardım konusunda İslam ülkelerinin Kızılları arasında yürütülen ortak çalışmaların faydası inkar edilemezse de göç hareketlerinin yönetimi hususunda etkili olmadığı açıktır. Tabii ki göçün sorun olarak düzeyinin düşürülebilmesi için öncelikle bölge ülkeleri arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması, devletler arasındaki çatışmaların sonlandırılması ve insanların buldukları yerlerde güvenlik içerisinde hayatlarını sürdürebilecekleri bir yeterliliğe sahip olmaları gerekmektedir. Konunun devletlerin güvenlik sorunuyla ilgili bir konu olarak ele alınması ve insani boyutunun göz ardı edilmesi çözümü imkânsız hale getirmektedir. “Göç hakkı”nın bir “insan hakkı” olarak kabul edilmesi çok zor gözükmele birlikte sorunun çözümüne önemli bir katkı sağlayacağı hususunda umut vermektedir.

“İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE GÖÇ”

Prof. Dr. Veysel EROĞLU
Kocaeli Üniversitesi

İklim; geniş bir bölgede çok uzun yıllar boyunca tekrar eden; hava sıcaklığı, nem, hava basıncı, rüzgarlar, yağışlar gibi hava durumu hadiselerine verilen addır. Yaşadığımız bölgenin iklimini meydana getiren başlıca sebepler; yaşadığımız yerin Dünyamızdaki konumu, sıcaklık, denizlere olan yakınlık, denizlerden yükseklik, rüzgarlar ve nemdir.

İklim değişikliği ise “farklı zaman dilimlerinde Dünyamızı saran küresel atmosferin yapısını bozan insan faaliyetleri neticesinde iklimlerde oluşan değişiklik” olarak tanımlanabilir. Atmosferin bileşimini oluşturan gazlardaki değişiklikler atmosferin ısınmasına sebep olmaktadır. Bunun neticesinde iklimlerde değişiklikler görülmektedir.

İklim Değişikliğinin Yıllara Göre Etkisi

İklim değişikliğinin bu şekilde devam etmesi neticesinde en iyimser senaryoya göre (B1) Dünya yüzey ısınmasının 1,8 oC olacağı, en kötümser senaryoya göre ise (A1FI) Dünya yüzey ısınmasının 4 oC olması beklenmektedir.

Ülkemiz, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı en hassas bölgeler arasında bulunan Akdeniz Havzasında yer almaktadır. Bu havzada yer alan ülkeler iklim değişikliğinin etkilerinden en fazla etkilenen ülkelerdir.

Türkiye, 26 Ağustos 2009 tarihi itibari ile Kyoto Protokolü'ne resmen taraf olmuştur. İlgili bütün kurum/kuruluşlarla iş birliği içerisinde ülkemiz önceliklerini tanımlayan "Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi" hazırlanmıştır.

En zor açılan fasıllardan biri olan 27 No'lu Çevre Faslı'nın, 21 Aralık 2009 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilen "Hükümetlerarası Katılım Konferansı"nda müzakerelere açılması resmen ilan edilmiştir. Ülkemiz iklim değişikliği ile mücadele konusunda gerekli adımları atmış ve üzerine düşen vazifeleri yerine getirmiştir. Türkiye, Kyoto Protokol'ün Ek-B listesinde yer almadığı için bir azaltım hedefi almamıştır, ancak çevreye duyarlı bir şekilde; enerji, ulaştırma, atık, tarım, ormancılık, arazi kullanımı gibi sektörlerde pek çok politika uygulamaktadır.

Uluslararası Enerji Ajansının (IEA) verilerine göre kişi başı sera gazı emisyon değerlerine baktığımızda (ton CO₂-eşd.);

Amerika	: 19,1 (2007 yılı)
Kanada	: 17,4 (2007 yılı)
Rusya	: 11,2 (2007 yılı)
OECD	: 15,0 (2007 yılı)
AB-27	: 10,2 (2007 yılı)
Çin	: 4,6 (2005 Yılı)
Hindistan	: 1,2 (2005 Yılı)
Türkiye	: 5,3 (2007 Yılı)

Yukarıdaki bu değerler kişi başına düşen sera gazı emisyon miktarlarını göstermektedir. Çin ve Hindistan'ın nüfusları dikkate alındığında toplam miktarın daha yüksek olduğu görülecektir.

1850-2002 yılları arasında kümülatif sera gazı emisyonların ülkelere göre dağılımına (%) baktığımızda

Ülke	Emisyon (%)
ABD	% 29,3
AB-25	% 26,5
Rusya	% 8,1
Çin	% 7,6
Hindistan	% 2,2
Kanada	% 2,1
Türkiye	% 0,4

Kaynak: World Resources Institute, 2004

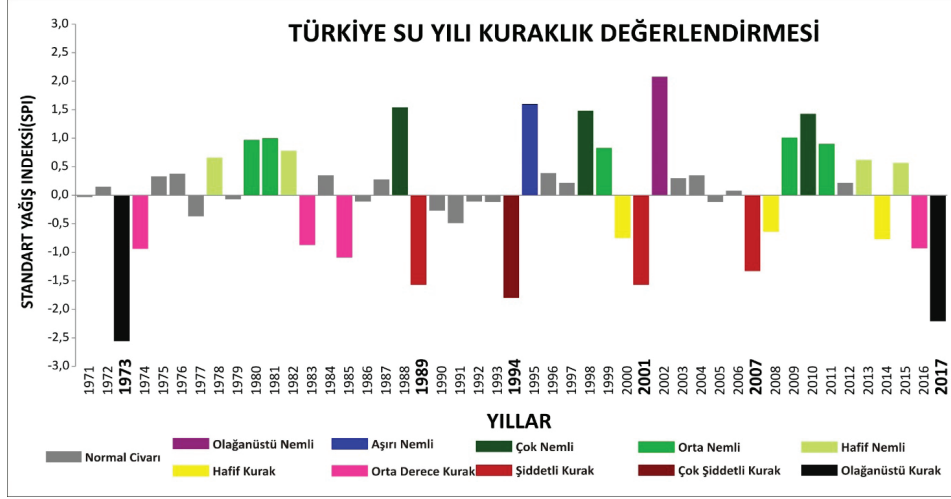
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİLERİ VE YAPILAN ÇALIŞMALAR

İklim değişikliğinin etkileri arasında; seller, fırtınalar, aşırı sıcaklık, su kaynaklarının azalması, gıda üretiminin azalması ve kuraklık sayılabilir. Bütün bu etkilerin neticesinde göçler meydana gelmektedir.

Özellikle son yıllarda aşırı ve şiddetli yağışlar sıklıkla görülmektedir. Bazen bir yılda düşecek yağışın üçte biri 2 günde düşmektedir. İklim değişikliğinin neticelerinden biri de sıcaklık artışlarıdır. Her geçen yıl sıcaklıklar bir önceki yıla göre daha fazla olmaktadır.

Ülkemiz yarı kurak iklim bölgesinde olduğu için yağışlar zamana ve bölgelere göre farklılık göstermektedir. Karadeniz bölgesinde ortalama yıllık yağış 2500 mm iken, İç Anadolu Bölgesinde Konya Kapalı Havzasında 250 mm'ye kadar düşmektedir. Ülkemizin ortalama yıllık yağışı 574 mm'dir.

Ülkemizde 1973, 1985, 1989, 1994, 2001, 2007, 2014 yıllarında kuraklık olmuştur. Ama 2017 yılı son 44 yılın en kurak yılı olmuştur.

Ülkemizin yıllık yağış miktarı 446 milyar m³'tür. Bunun yıllık kullanılabilir yerüstü suyu 98 milyar m³, yıllık kullanılabilir yeraltı suyu miktarı ise 14 milyar m³'tür. Yani yıllık toplam kullanılabilir su miktarımız 112 milyar m³'tür. Ülkemizin takribi nüfusu 81 milyon olduğu göz önünde bulundurulursa kişi başına düşen yıllık su miktarı 1.383 m²'tür. Bu değer ülkemizin su zengini olmadığını göstermektedir. Hatta suyumuzu akılcıca ve yerinde kullanmazsak ileride su sıkıntısı çekecek ülkelerden biri oluruz. Ülkemizin yağış ve yıllık su potansiyeli dikkate alındığında ve aynı zamanda bir ziraat ülkesi olmamız sebebiyle depolama tesislerinin yapılması bir zaruret haline gelmiştir. Ülkemizde 2003 yılına kadar sadece 276 baraj mevcutken son 16 yılda inşa edilen 541 baraj ile bu sayı 817'ye yükseltilmiştir. Ülkemizin bir ziraat ülkesi olması sebebiyle sulama projeleri çok büyük önem arz etmektedir. Bu maksatla 2012-2014 yılları arasında 1000 Günde 1000 Gölet ve Bent Projesi hayata geçirilerek başarıyla tamamlanmıştır. Projenin ikinci safhası olan 1071 gölet projesi de hızla devam etmektedir. 2019 yılı sonuna kadar 1071 adet gölet inşaatının tamamlanması planlanmaktadır.

Ülkemizin yüzölçümü 78 milyon hektar olup, ekilebilir tarım arazisi 28 milyon hektardır. Bu alanın 8,5 milyon hektarı ekonomik olarak sulanabilir durumdadır. Küresel ısınma ve iklim değişikliği sebebiyle yağışlardaki düzensizlik ve azalmayla birlikte özellikle son 16 yılda sulama projelerine çok

büyük önem verilmiştir. Şunda ekonomik sulanabilir arazilerimizin %77'sini yani 6,5 milyon hektarı sulanabilir durumdadır.

Ülkemizde kullandığımız suyun %74'ünü sulamada kullanıyoruz. Dolayısıyla sulamada yapacağımız su tasarrufu çok önemli hale gelmiştir. Bu sebeple Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü 2003 yılından itibaren iptidai sulama tesislerini kaldırarak modern basınçlı kapalı sistem sulama projelerine geçmiştir. Böylelikle zirai sulamada büyük bir su tasarrufu sağlanmaktadır.

İklim değişikliği aynı zamanda şehirlerin içmesuyu durumunu da gündeme getirmiştir. Şehirlerin içmesuyu problemi yaşamamaları için 81 ili kapsayan İçmesuyu Eylem Planı DSİ tarafından hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. Bu eylem planı ile 81 ilin 2040, 2050 ve hatta 2071 yılına kadar içmesuyu ihtiyacı planlanmış ve gerekli çalışmalar yapılmaktadır. Son 16 yılda 211 adet içmesuyu projesi hayata geçirilerek 42 milyon vatandaşa ilave içmesuyu temin edilmiştir. İklim değişikliği ile mücadelede ağaçlandırma çalışmaları çok büyük önem arz etmektedir. FAO'nun verilerine göre Dünyada her yıl takribi olarak 13 milyon hektar orman alanı yok olmakta, global sera gazı emisyonunun yaklaşık %20'si bundan kaynaklanmaktadır. Bu miktar bütün ulaşım sektöründen kaynaklanan emisyonlardan daha fazladır.

Ormanların tahribinden kaynaklanan emisyon, enerji sektöründen sonra ikinci sırada gelmektedir. Ülkemiz ormanlarında takriben 2 milyar ton karbon depolanmaktadır. Bu miktar 7 milyar ton CO2 eşdeğeridir.

Ülkemizde özellikle son 16 yılda yapılan ağaçlandırma seferberlikleri ile orman alanlarımız 1,5 milyon hektar artmıştır. Türkiye orman alanlarını arttıran nadir ülkelerden biridir.

2002 yılında ülkemizin orman alanı 20,8 milyon hektar iken 2017 yılı sonunda 22,3 milyon hektara yükselmiştir. Yani toplam orman alanımız 1,5 milyon hektara artmıştır. Bu dönemde toplam 4 milyar 70 milyon fidan toprakla buluşturulmuştur. Bu alanda ülkemizin hedefi 2023 yılında toplam orman alanımızı 23,3 milyon hektara yükseltmektedir. Yani ülke yüzölçümümüzün %30'unun ormanlarla kaplı olması hedeflenmektedir. 2023 yılı sonuna kadar Dünya'daki her insan için ülkemizde bir fidan dikerek toplam 7 milyar fidanı toprakla buluşturmuş olacağız. Ülkemizde orman alanları artarken, ormanlardaki ağaç serveti de artmaktadır. 2002 yılında ormanlarımızdaki

ağaç serveti 1,2 milyar m³ iken, 2017 yılı sonunda 1,6 milyar m³'e yükselmiştir. Ağaçlandırma çalışmalarıyla birlikte erozyonla mücadele çalışmaları da çok önemli bir noktaya gelmiştir. Ülkemizde yapılan muazzam çalışmalar neticesinde erozyon her geçen gün azalmakta ve erozyon neticesinde denizlere giden toprak miktarı da azalmaktadır.

1970'li yıllarda erozyon neticesinde taşınan toprak miktarı 500 milyon ton iken, 2018 yılında 154 milyon tona indirilmiştir. Bu alanda ülkemizin hedefi 2023 yılı sonunda erozyon neticesinde taşınan toprak miktarını 130 milyon tona indirmektir.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN GÖÇLERE ETKİSİ

İnsanoğlu su ve gıda ihtiyaçlarını kolaylıkla karşılamak için su kaynaklarının bulunduğu

yakın çevrelere yerleşmiştir. Türkler 'in de Orta Asya'dan batıya göç etmelerinin temelinde iklim değişikliği ve kuraklığın artması görülmektedir.

Orta Asya'da Yaşayan Türkler 'in Göç Yolları Haritası

Dünyada su kaynaklarının yeryüzüne dağılımı homojen değildir. Bazı bölgelerde daha fazla su kaynağı varken bazı bölgeler daha az su kaynağına sahiptir. Bununla birlikte Dünya nüfusu da yer yüzüne eşit dağılmamıştır.

Özellikle nüfusun fazla olduğu bölgelerde su kaynaklarının da az olması beraberinde göçlere sebep olmuştur. İnsanoğlu su kaynakları bakımından zengin bölgelere göç etmek durumunda kalmıştır.

KITALAR	NÜFUS (%)	SU KAYNAĞI (%)
Kuzey Amerika	8	15
Güney Amerika	6	26
Avrupa	13	8
Afrika	13	11
Asya	60	36
Avustralya - Antarktika	1	5

Su Kaynakları ve Nüfusun Kitalara Göre Dağılım Tablosu

İklim değişikliğinin etkilerinin daha fazla hissedilmesi ile birlikte göç hadiseleri daha da artmıştır. Birleşmiş Milletler (BM) kaynaklarına göre Dünyada savaşımlardan sonra en büyük göç çölleşme ve kuraklık sebebi ile yaşanmaktadır. Dünyada her yıl 500.000 kişi evini terk etmektedir. Son 20 yılda 10 milyon insan göç etmek durumunda kalmıştır.

Dünya Bankasının raporuna göre, iklim değişikliği sebebiyle Güney Asya, Sahraaltı Afrika ve Latin Amerika'da 2050'ye kadar 143 milyon kişi ülke içinde göç etmek zorunda kalabileceği belirtilmiştir.

ÜLKEMİZDE GÖÇ HAREKETLERİ

Dünya yaşanan göç hareketleri ülkemizde de görülmektedir. Göçler iç göç ve dış göç olarak ikiye ayrılmaktadır. Göçlerin temel sebepleri;

1. Hızlı nüfus artışı,
2. Tarım alanlarının miras yoluyla küçük parçalara ayrılması,
3. Tarımda makineleşme ile işsizliğin oluşması,
4. Eğitim hizmetleri, alt yapı hizmetlerinin yetersizliği,
5. Kan davaları ve terör,
6. İklim ve yer şekillerinin olumsuz etkileri.
7. Sağlık hizmetlerinin yetersizliği

Olarak sayılabilir.

Özellikle 1950’li yıllarla birlikte ülkemizde iç göç hadiseleri daha sık görülmeye başlanmıştır. En fazla göç alan illerin başında İstanbul gelmektedir. 1985-1990 yılları arasında İstanbul’un nüfusu 6,5 milyon civarındaydı. Özellikle bu yıllarda yoğun göç sebebiyle meydana gelen %25 nüfus artışı şehrin su ihtiyacını etkileyen ana unsur olmuştur.

İstanbul’a Anadolu’nun değişik illerinden çok sayıda insan göç etmiştir. 2018 yılı Eylül ayı itibariyle İstanbul’a en fazla göç eden illerin başında Sivas gelmektedir. İstanbul’da 763.021 Sivaslı, 559.989 Kastamonulu, 520.839 Ordu, 493.695 Giresunlu, 475.809 Tokatlı, 427.677 Samsunlu, 416.780 Erzurumlu, 411.693 Trabzonlu, 410.567 Malatyalı ve 376.471 Sinoplu yaşamaktadır.

Özellikle son yıllarda meydana gelen terör ve iç savaş sebebiyle ülkemiz, 3,5 milyon civarında Suriyeli ’ye ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye Suriyeli mülteciler için toplam 30 milyar \$ harcama yapmıştır. Suriye’den ülkemize gelenler bazı şehirlerimizin nüfusunu iki katına çıkarmıştır. Suriyeli vatandaşlar özellikle sınır bölgelerinde Kilis, Gaziantep ve Hatay illerinin nüfusunu arttırmıştır. Artan nüfusla birlikte bu şehirlerde içmesuyu ihtiyacı daha da artmıştır.

Gaziantep şehir merkezinin nüfusu 1.587.086 kişi olup, 377.500 Suriyeli göçmen Gaziantep’te yaşamaktadır. Şehrin kısa vadedeki içmesuyu ihtiyacı Düzbağ regülatöründen, uzun vadede ise Düzbağ Barajından karşılanacaktır. Proje tamamlandığında 2,7 milyon kişinin içmesuyu ihtiyacı temin edilecektir.

Gaziantep Düzbağ İçmesuyu Projesi

Hatay'ın nüfusu takriben 1,5 milyon olup, 450.000 civarında Suriyeli göçmene ev sahipliği yapmaktadır. Şehrin içmesuyu ihtiyacı tamamlanan Büyükaraçay Barajından temin edilecektir. Kilis'in nüfusu 136.000 kişi olup, 130.000 Suriyeli göçmen Kilis'te yaşamaktadır. Uzun vadede şehrin içmesuyu ihtiyacı Yukarı Afrin Barajından temin edilecektir. Barajın 2019 yılında devreye girmesi planlanmaktadır.

AB tarafından Suriyeli sığınmacıların sağlık, eğitim, altyapı, gıda ve diğer ihtiyaçları için taahhüt edilen 3 milyar Euro son derece önemlidir.

Ülkemiz bu süreçte ensar ruhuyla Suriyeli kardeşlerimize kapısını açmıştır, ekmeğini paylaşmıştır.

GÖÇ OLGUSUNUN SOSYAL VE KÜLTÜREL ETKİSİ -DÂRU'L-İSLAM VE DÂRU'L-İNSAN ANLAYIŞLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Prof. Dr. Sıddık KORKMAZ

Necmettin Erbakan Üniversitesi
skorkmaztr@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf SAYIN

Necmettin Erbakan Üniversitesi
ysayin@konya.edu.tr.

ÖZET

Göç olgusunun sosyal ve kültürel etkilerinin Dâru'l-İslam ve Dâru'l-İnsan anlayışları üzerinden değerlendirildiği bu çalışma, literatüre yeni bir katkı sağlama iddiasında bulunmakla birlikte, göç olgusuna yeni bir bakış kazandırmayı hedeflemektedir. Sonuçları ve değerlendirmeleri açısından yeni çalışmalara kapı aralayabilme potansiyelini barındıran çalışmada, sosyolojik bir olgu olarak göç meselesi ele alınırken, göçün neden olduğu toplumsal değişim ve dönüşüm seyri ele alınmaktadır. Göç ile gelenek arasındaki ilişkinin analiz edildiği bu çalışma, İslam tarihine özgü bir uygulama olarak ortaya çıkan Dâru'l-İslam meselesini irdelerken, yeni bir öneri olarak "Dâru'l-İnsan" kavramını izaha çalışmaktadır. Göç meselesine sadece medeniyet penceresinden bakmanın sorunlu bir yaklaşım olduğunun altı çizilirken, göç konusunun bütünüyle insani olduğu; medeniyet ve daha başka bir meta-anlatı ile konuya yaklaşmanın insanın ihmal edilmesine ve görmezden gelinmesine sebep olacağına işaret edilmektedir. Özetle, bir insan hakları ihlali olarak da gelişebilecek zorunlu göç olgusunu dini gerekçelerle meşrulaştırmaya çalışmak da doğru bir yaklaşım olarak görünmemektedir. Çalışmamızda altını çizdiğimiz husus; Hz. Peygamber'e karşı Medine'nin Dâru'l-İslam olarak değil de Dâru'l-insan olarak "hoş geldin" demiş olmasıdır. Zira Medine, kendi bünyesinde yaşayan ahlaklı, ilkeli, barışsever

ve el-emîn vafına sahip insanların varlığı ile Dâru'l-İslâm'a dönüşmüştür.
Anahtar Kelimeler: Dâru'l-İslam, Dâru'l-İnsan, Göç, Sosyal-Kültürel Etki, İnsan

Giriş

İnsanoğlunda dönüşüm ve değişimlere yol açan ve ilk insandan bu yana her zaman canlı bir eylem olarak yaşamın her anını ve boyutunu etkileyen göç; dini, iktisadi/mali, siyasi, sosyal ve diğer mücbir ya da gönüllü gerçekleşen sebeplerle, bir kişinin hayatının tamamı veya bir bölümünü geçirmek üzere bir iskân ünitesinden diğerine yerleşmek suretiyle yaptıkları coğrafi yer değiştirme hareketi olarak tanımlanmaktadır. Göç, eş anlı olarak sosyal sistemin bozulan dengelerini tekrar sağlamak için ortaya çıkan bir mekanizma olarak da değerlendirilmektedir. Buna ilaveten göç olgusu, toplumun evrimi sırasında geçirdiği dönüşümlere paralel olarak ortaya çıkan tek yönlü bir *uyum hareketi* olarak da kabul edilmektedir.

İslam dünya görüşünde “hicret” veya “muhaceret” hareketi olarak görülen göç olgusuna İslam fıkhi da tepkisiz kalmamış; asırlarca süregelen bir gelenek olarak hukuk sisteminde ve sosyolojik yaklaşımında hicreti/göçü anlamaya, anlamlandırmaya, sorgulamaya ve sistemli bir mevzuat haline getirmeye çalışmıştır. Tarihsel bir dönüm noktası olarak, İslami yaklaşımın merkezinde Hicret hadisesinin yer aldığı varsayıldığında, göç olgusunun büyük bir eylemselliği ne denli etkileyebileceği çok açık görülecektir. Bu çalışmada, dönüştürücü etkisini anlamak üzere İslam Hukuku'nda yer alan “Dâru'l-İslam” kavramı ekseninde göç olgusu ele alınacak; literatüre yeni bir katkı sağlama iddiasıyla öne sürülen “Dâru'l-İnsan” mefhumu çerçevesinde bu olgunun dönüştürücü/değişime yol açan etkisine yer verilecektir.

Çalışmanın temel iddiası; son yıllarda uluslararası ilişkilerde göç olgusuna bağlı gelişmelerin etkileyici ve dönüştürücü etkisinin hayli güçlendiği ve artık uluslararası politikadaki temel tartışma konularının göç ve göçe bağlı gelişmelerin ekseninde gerçekleştiğidir. Bu noktada, göçe bağlı olarak ortaya çıkan sorunları minimize etmek üzere mezhepler-üstü/evrensel bir din anlayışı desteklenmelidir. Çalışmada, bunun sağlanabilmesi için dinî kimliklerin olumsuz yönlerinin törpülenmesi gereğine değinilecektir. Zira dünyaya sadece dinî kavramların oluşturduğu gözle değil, insan olmanın gerektirdiği bakış açısıyla da bakabilmenin yolları aranmalıdır. Özellikle İslam coğrafya-

sının eski günlerinde olduğu gibi huzur ve refah merkezleri olarak yeniden boy gösterebilmesinin bu türden yeni yaklaşımlarla gerçekleşeceği ihtimali kendisini dayatmaktadır. Çalışmada Müslümanların karşı karşıya oldukları bu ihtiyacın cevapları aranmaya çalışılacaktır.

1. Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç

Göç, coğrafi mekân değiştirme sürecinin ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi yönleriyle toplum yapısını değiştiren nüfus hareketidir.¹ Kısaca; kişisel nedenlerle yer değiştirmeye ve bu esnada nakledilen eşyaların hepsine de göç denmektedir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde göç; “evden eve taşınma”, “nakil” ve “göç sırasında taşınan ev eşyalarının tümü” anlamına gelmektedir. Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret² anlamlarına gelmektedir.

Göç, temelde sosyal bir hareket olmasına karşın, ekonomik yaşamdan kültüre kadar hayatın her yönünü etkileyen temel değişim araçlarından birisi olmuştur. Göç, özünde “yer değiştirme hareketi” olarak tanımlansa da, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal yapısı ile yakından ilişkili olup onu derinden etkileyen bir sosyal olay olarak da ortaya çıkmıştır.³ Temelde iki ayrı kısımda incelenmektedir. “İç göç”, ülke sınırları arasında çeşitli merkezler arasında yer değiştirme eylemi olarak tanımlanırken, “dış göç” ya da “uluslararası göç”, toplulukların ülke sınırlarını aşarak farklı ülkelere göç etmeleridir.⁴ Ekonomik, siyasi, kültürel ve diğer etki ve sonuçları hesaba katıldığında göçün toplumla ilişkisinin doğrusal olduğu ve toplumların değişim ve dönüşümlerinde bu etkinin belirleyiciliği oldukça nettir.

Göç, insanların veya toplumların kendi iradeleriyle gerçekleşen özgür bir seçim olabileceği gibi kendi iradeleri dışındaki gelişmelerin bir sonucu olarak zorlama bir süreç biçiminde de meydana gelebilir. Göç, bireysel bir süreç olabileceği gibi kitlesel bir dalga şeklinde de yaşanabilir.⁵ Bu bağlamda, çok çeşitli sebepler ve etkilerle ortaya çıkan göç olgusunun bahse mevzu sebep ve etkilerle orantılı türlerinden bahsedilmesi mümkündür. Gönüllü,

1 İnan Özer, Kentleşme, Kentleşme ve Kentsel Değişme, Bursa: Ekim Kitabevi, 2004, s.11.

2 Türk Dil Kurumu, www.tdk.gov.tr, Erişim Tarihi: 26.09.2018.

3 Mehmet Evkuran, “Migration, Cultural Interaction and Multiculturalism in Global World”, s. 10 vd.

4 Yusuf Sayın ve Diğ., “Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği”, KMM Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 31, 2016, s.2.

5 Süleyman Ekici ve Gökhan Tuncel, “Göç ve İnsan”, Birey ve Toplum, Cilt: 5, Sayı: 9, 2015, s.14.

zorunlu, mevsimlik (geçici), sürekli, iç, dış, terör, beyin, turistik, ilkel, sürücü, grup/kitle, mülteci, serbest, işçi ve tersine göç gibi göç türleri bunlar arasında sayılabilir.

Bireylerin çeşitli bölgeler arasındaki hareketliliği sonucu ortaya çıkan ve sosyal bir değişim süreci olan göç olayı, çeşitli faktörleri beraberinde getirmektedir. Bu faktörlerden en önemlisi; göç eden bireyin yaşamını sürdürmeye başladığı yeni toplumun kültürü ve bu kültüre uyum sürecidir. Farklı kültürlerden gelen insanların bir arada yaşamaları, farklılıklarla baş etmeleri ve karşılaştıkları güçlükleri aşmaları bir mecburiyettir. Yeni yaşam biçimine uyum süreci bireyin yalnızlık, sosyal izolasyon, yabancılaşma, pişmanlık ve kendini değersiz görme gibi duyguların yaşanmasına ve bunun sonucunda stresin daha yoğun yaşanmasına neden olabilmektedir.⁶ Bu durum göçün insanlar üzerindeki etkisinin anlaşılması açısından oldukça önem arz etmektedir. Göç, her ne kadar farklı boyutlara sahip olsa da, en çok insanı ilgilendirdiğinden, temelde insani bir nitelik taşımaktadır. Bu bağlamda, çalışmada değerlendirilen *Dâr'ül İnsan* yaklaşımı, oldukça değerli bir yaklaşım halini almaktadır.

2. Göç ve Toplumsal Değişme

Göç olgusu insanoğlunun bir kaderi olarak görülürse, ilk insan topluluklarından günümüze kadar kişi ya da grupların farklı sebeplerden dolayı isteyerek ya da zorunlu olarak göç etmek durumunda kaldığını ifade edebiliriz. Bunun sebepleri arasında yeni yaşam arayışları, coğrafi sınırlılıklar/zorluklar, kıtlık/yoksulluk, sanayileşememe, dini motivasyonlar, savaşlar ve soykırımlar gösterilebilir. Göç sadece fiziki bir hareketliliği ya da insanın coğrafya üzerinde yer değiştirmesini ifade etmez. Göç ile insanın kimliği, kültürü, öyküsü, hafızası, duygu, düşünce ve davranışları da taşınır. Bu manada göç, insanla ve onun yaşamı ve serüveni ile ilgilidir ve insan, yaşamı boyunca inşa ettiği dünyasıyla birlikte göç eder; göç ettiği yere kendi dünyasını da götürür. Bu sebeple göç, insan hareketliliği sonrası ortaya çıkan bir süreç olarak kabul edilir. Geride kalanların, göç edenlerin ve ev sahipliği yapanların dünyasıyla doğrudan ilgilidir.⁷

6 Ayla Tuzcu ve Kerime Bademli, "Göçün Psikososyal Boyutu", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar/Current Approaches in Psychiatry*, 2014; Sayı: 6(1), s.56.

7 Būsam Raporu, Suriyeli Göçmenlerin Kayseri'ye Entegrasyonu: Suriyeli Göçmenler ve Kayserililer Üzerine Nicel Bir İnceleme, (Proje Yürütücüsü) Faruk Karaarslan, Büyükşehir Stratejik Araştırmalar Merkezi, Şehir Araştırmaları: 01, 1. Baskı, Nisan 2018, s. 11.

Göç, bir vesileyle gittikçe artan oranda insanın hayatını etkilemeye devam etmektedir. Bugün Suriye’de meydana gelen olaylardan, Afganistan’da uzun yıllardır devam eden savaş ve istikrarsız duruma ve ekonomik yönden az gelişmiş ülkelerdeki işsizlik ve geçim sorunlarına kadar birçok sebebin yakın ya da öngörülebilir bir zaman içinde ortadan kalkacağına ya da azalacağına dair pek fazla veri veya umut ışığı görünmüyor. Yasadışı göçü önlemek, göçün niteliği ve kullandığı yöntemler açısından zor olsa da özellikle mülteci göçü ile insanların kendi ülkeleri içinde yerinden edilmelerini önlemenin ancak insan odaklı politikalarla mümkün olabileceği ifade edilebilir.⁸ Konunun birincil muhatabının insan olması, kamu politikalarının ve meseleye ilişkin yaklaşımların insani pencereden gerçekleşmesi gerektiğini hatırlatmaktadır. Göçün, iktisadi, siyasi, sosyal-kültürel ve gündelik hayata ilişkin makro ölçekte etki ve sonuçlarının olduğu kabul edildiğinde, göçten etkilenen insanların sorunlarına göçün boyutları hesap edilerek çözümler üretilmelidir.

Göç meselesi ele alındığında ve göç edenin penceresinden dönüşüm-değişimin nasıl yansıdığı değerlendirildiğinde, genellikle İslam tarihinin çok istisna bir hadisesi olarak “Muhacir-Ensar Kardeşliği” konusu gündeme gelmektedir. Bu noktanın dönemin kendine özel şartları ile telakki edilmesi ve o zamanın insanların sahip olduğu etik değerlerle içinde buldukları sosyal ve kültürel şartlarla değerlendirilmesi gerektiği ifade edilebilir. İslam tarihinde söz konusu “Kardeşlik” ile ifade edilenin bugün daha farklı anlam düzeylerinde algılandığı; günümüz insanların sahip olduğu ilkelerin dönüşüme uğraması nedeniyle böylesi ender rastlanabilecek bir “Kardeşlik” yapısının şimdilerde tesis edilmesinin zor olabileceği söylenebilir. Zira böylesi bir yapı her konuda (eşler, ticaret, mesken paylaşımı vs.) neredeyse yüzde yüz bir fedakârlığı zorunlu kılmaktadır. Günümüz insanların ise böylesi bir vazgeçiş içinde olmayı istemesi çok da olası görünmemektedir.

3. Göç ve Gelenek

Göç kendi başına bir kültür inşa ettiği gibi, kültür de göç etmenin şartları ve sonuçlarını imar etmektedir. Göç etmeye mecbur kalan bir insan ayrıldığı mekândaki birçok alışkanlık ve geleneğini orada bırakmak zorunda-

8 Abdurrahman Yılmaz, “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri”, Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Vol: 9/2, Winter 2014, p. 1698-1699.

dır. Yeni yerleştiği yerdeki yaşam koşulları ve kurallarını da ister istemez benimsemek ve içselleştirmek durumundadır. Bir yerden başka bir yere taşınmakla birlikte yeme, içme, giyinme, barınma ve komşuluk ilişkileri gibi günlük yaşantıya yön veren alışkanlıkların birçoğu geride kalmak zorundadır. İnsanın niçin sorusuna verdiği cevapların dışındaki birçok sorunun cevabı kendiliğinden değişmektedir. Ne, nasıl, nerde, ne zaman, kim ve kiminle sorularının karşılıkları göç dayatması sebebiyle değişmektedir. Ortaya çıkan yeni durum kendiliğinden yeni bir kültüre uyum sağlamanın şartı olmaktadır.

Göçün kültürü dayattığı gibi, kültürün de göçü zorunlu kıldığı haller olabilmektedir. Din, mezhep ya da toplumsal kabuller gibi çeşitli algı biçimleri bazı insanların diğerleri ile birlikte yaşamasına imkân vermemektedir. Mekke müşriklerin atalarından devralmış oldukları kültür, Hz. Peygamber'in aralarında yaşamasına imkân tanımamıştır. Hz. Lut'un kavmi içinde yaygın olan cinsel tercihler, o ve ona tabi olanların da yaşamasına izin vermemiştir. Birçok peygamberin hayatlarında görülen hicret gerçeği o toplumda yaygın olan kültürün, ilahi kaynaklı ve doğruluk ihtimali yüzde yüz de olsa, teklif edilen yeni değişimi reddetmesi sebebiyledir.

Geçmiş dönemlerde çokça kullanılan ve güncelliği tartışmalı olan Müslüman kültürdeki kavramlardan birisi de dâru'l-İslam ve dâru'l-harb ifadeleridir. İnsanları coğrafyalar üzerinden tanımlayan bu algı biçimlerinin günümüzdeki yeri mutlaka ele alınmalıdır.

3.1. Dâru'l-İslam

Dâru'l-İslam "Müslüman bir devletin hâkimiyeti altındaki topraklar" için kullanılan bir kavramdır. Dâru'l-harb ise "kâfirler tarafından işgal edilen bir yerde, küfür ahkâmının uygulandığı, ülkenin Dâru'l-harbe bitişik olduğu ve ülkede hiçbir Müslümanın kalmadığı durumlarda" ortaya çıkan vaziyet olarak tanımlanır.⁹ Dâru'l-İslam, "Müslümanların idare ve hâkimiyeti altındaki yer" veya "Müslümanların imamının (Devlet Başkanı) sulta ve hükmünün yürürlükte olduğu ülke" anlamına gelmektedir.¹⁰

9 İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtar ale'd-Dürri'l-Muhtar, (çev.) Ahmed Davudoğlu, İstanbul: Şamil Yayınevi, 1983, cilt: 8, sayı: 448; Özel, Ahmet, "Dâru'l-İslam", DİA, cilt: 8, sayı: 541-543.

10 Aktaran: Yusuf Sayın, "Din ve Uluslararası İlişkiler: İslam'ın Dış Politika Kuramı", İslam Hukuku Araştırmalar Dergisi, (Ebu Hanife Özel Sayısı), Sayı: 17, Nisan 2011, s. 245.

Her şeyden önce Dâru'l-İslam kavramında yapılan bazı yanlışlıklara dikkat çekmek gerekiyor. Öncelikle devlet denilen kurumu bir şahıs gibi algılamak doğru değildir. Bu kavrama benzeyen dernek, şirket, organizasyon, işletme, takım, kulüp, şehir ve mahalle gibi birliktelikler şahıs ve somut şeylerin tersine soyut varlıklar için kullanılmaktadır. Müslüman bir devlet olamayacağı gibi kâfir bir devletten de söz etmek mümkün değildir. Olsa olsa Müslümanların oluşturduğu ya da Müslüman olmayanların kurduğu devletten söz edilebilir. Yani bu kavramlar dinî olmaktan daha çok siyasî içeriğe sahiptir. Siyasetin dini şekillendirme veya biçimlendirme hak ve yetkisi zaten yoktur.

Dâru'l-İslam ve Dâru'l-harb kavramlarına Kur'ân-ı Kerîm ve Hz. Peygamber'in sünneti içerisinde rastlamamaktayız. Hadis kültürümüzü ise bu tasnifin dışında tutabiliriz. Başka din mensupları, özellikle de müşrikler hakkında en sert ifadeler Tevbe Suresi'nde yer alır. Söz konusu âyetlerdeki ifadeler, yaptıkları anlaşmayı ihlal edenler hakkındadır.¹¹ Aynı âyetlerin devamında inançları bakımından müşrik dahi olsa, yaptığı anlaşmaya sadık kalan kimselerin emniyet ve güven içinde tutulmaları tavsiye edilir.¹² Yani insanların inançları sebebiyle herhangi bir müeyyideye tabi tutulması söz konusu değildir. Zaten bir milletle küfründen dolayı değil, zulmünden dolayı savaşılacağı Mâtürîdî düşünce sisteminde açıkça görülmektedir.¹³

Bu kavramlar tarihi süreçlerde Müslüman devletler tarafından üretilmiş ve bir siyaset aracı olarak kullanılmıştır. Ülke sınırları içinde İslam Dini'ne mensup olanların hukukunu düzenlemek için lazım olduğu gibi, ülke topraklarına tecavüzde bulunan öteki devletlere karşı da yararlanılan kavramlar olmuştur. Müslümanlar kendi topraklarına tecavüz edenlerin ülkelerini Dâru'l-harb olarak tanımlarken, Cengiz Han ve Haçlılar örneğinde de gördüğümüz gibi, Müslüman olmayanlar, onların ülkelerini Dâru'l-ganîmet olarak görmekteydiler. Gayri Müslimlerin girdikleri ülkelerde yaptığı zulüm ve talan dünya tarihinde eşî benzeri görülmemiş niteliktedir.

Tamamen tarihin belli bir kesitine ait olan kavramları hem günümüzde kul-

11 "Haram aylar çıktığı zaman, artık "o müşrikleri" nerede bulursanız öldürün, onları yakalayıp hapsedin, bütün geçit yerlerinde onları gözetleyin". Tevbe Suresi, 9/5.

12 "Eğer müşriklerden biri senden korunma isterse, ona bu korumayı sağla ki Allah'ın sözlerini öğrenip anlama imkânı bulabilsin. Sonra da onu güven içinde bulunacağı yere ulaştır. Zira bunlar, gerçeği bilmeyen bir kavimdir." Tevbe Suresi, 9/6.

13 Tevbe Suresi, 9/29, Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmud (ö. 333/944), Te'vilâtu Ehli's-Sünne, (thk.) Fatma Yusuf el-Haymî, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1425/2004, c. 2, s. 398-399.

lanmak hem de geçmişi bu güne taşımak imkân dâhilinde değildir. Geçmişte yaşanmış ve bitmiş olayları geçmişin şartları içerisinde anlamak mümkündür. Bugünün şartları ile geçmişi anlamak ise oldukça zor olmakta ve uzmanlık istemektedir.

Günümüz itibariyle Müslümanların yaşadığı coğrafyalar Dâru'l-İslâm tanımlamasına denk düşmediği gibi, Dâru'l-harb olarak tanımlanan gayr-i Müslimlerin ülkeleri ideal anlamdaki İslam ülkelerine daha çok benzemektedir. Bunun sebeplerinden birisi, toplumu bir arada tutan kuralların titizlikle uygulanması, kişilerin keyfi iradelerine göre değiştirilmemesi, toplumsal ortak paydanın bulunması ve herkesin bu ortak paydaya sıkı sıkıya sahip çıkması olarak sayılabilir.

Dünya üzerindeki her ülkede vatan kavramına kutsallık izafe edilebilir ve bu kavram uğruna o ülkenin askerleri canlarını verebilir. Bu noktada dinin insan hayatı hakkındaki anlayışını hatırlamakta fayda vardır. Özellikle İslam dini kendi mensuplarının ölmesini değil, yaşamasını arzu etmektedir.¹⁴ Adı barış (İslam) olan bir dinin insan ve onun hayatı hakkındaki görüşü de ancak bu şekilde olabilirdi. Günümüz açısından bakıldığında barış ve huzurun ege-men olduğu yerler anlamında Müslümanların Dâru'l-İslâm etmeleri gereken toprakların önce kendi yaşadıkları coğrafyalar olduğu rahatlıkla söylenebilir.

3.2. Dâru'l-İnsan

“Dâru'l-İnsan” tabiri, klasik kaynakların hiç birisinde yer almayan bir ifadedir. İçinde yaşamakta olduğumuz dönem böyle bir tanımlamanın yapılmasını gerekli kılmaktadır. Eski ulema bu günleri görmediği ve yaşamadığı için doğal olarak böyle bir tanımlama yapmamıştır. Din konusunda yaşanan temel sorunların bir örneğini de bu anlayış ortaya koymaktadır. Yaşantısını kadim dönemlerde yazılan fıkıh kitaplarına göre düzenlemeye çalışan insanların cevap bulmakta zorlandıkları konulardan birisi de budur.

Hayata fıkıh kuralları açısından değil de Kur'ân-ı Kerîm'in gösterdiği noktadan bakıldığında “yeryüzünün tamamının Allah'a ait olduğu”¹⁵ görülür. Allah'ın kullarının, Allah tarafından kendilerine tahsis edilmiş olan dünyayı

14 “Bundan dolayı İsrailoğullarına (Kitap'ta) şunu yazdık: “Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatırsa, sanki bütün insanları yaşatmıştır”, Maide Suresi, 5/32.

15 Fatıha Suresi, 1/1; Araf,7/128; Tevbe Suresi, 9/116; Mülk Suresi, 67/1.

yurt edinmeleri çok doğaldır. Buna göre dünyanın tamamı dâru'l-insan olmaktadır.

Küreselleşme denilen olgu ülkeler arasındaki bilimsel ve kültürel sınırları kaldırmış durumdadır. Dünyanın neresine gidilirse gidilsin orada Müslümanlarla karşılaşmak mümkündür. Bu durum tersi için de geçerlidir. Kendisini din devleti olarak tanımlayan her ülkenin içerisinde farklı dinlere mensup insanlar yaşayabilmektedir. Gümrük kapıları ve devlet sınırları hala aktif olarak çalışmaktadır. Ancak günümüzde bilgi ve kültüre ulaşmanın önündeki engeller kalkmış, bilgiyi üretmek açısından coğrafyanın pek bir önemi kalmamıştır denilebilir. Yüksek düzeyde bir eğitime sahip olan kimsenin ya da toplumun üst katmanlarına mensup olan şahısların önünde herhangi bir gümrük kapısı durmamakta, aksine ülkeler bu türden insanlara kapılarını ardına kadar açmaktadırlar.

Günümüz açısından göçülen yerleri Dâru'l-İslam ya da Dâru'l-harb gibi kavramlarla tasvir etmek doğru değildir. Bu konuda Hz. Peygamber'in sünnet-i seniyyesi çok açıktır. O Medine'ye vardığında onlarla savaşmak gibi bir politika izlememiş, tam tersine oradaki kültürün parçası olmayı tercih etmiştir. Bu tercihinin gerçekleştirilebilmesi için münafık (ikiyüzlü ve sahtekâr) insanların her türlü cevrine de katlanmıştır. Müslümanlara karşı sergilemiş olduğu tutum ve davranışların aynısını, münafıklara karşı da göstermiştir. Hz. Peygamber'e karşı Medine Dâru'l-İslam olarak değil de, Dâru'l-insân olarak "*hoş geldin*" demiştir. Medine, kendi bünyesinde yaşayan ahlaklı, ilkeli, barışsever ve el-emîn vasfına sahip insanların varlığı ile Dâru'l-İslâm'a dönüşmüştür.

Günümüzde Hz. Peygamber'in sünnetine ittiba etmek adına hicrete güzellemeler yapmanın bir anlamı yoktur. O, mecbur bırakıldığı için doğup büyüdüğü vatanını terk etmek zorunda kalmıştır. Gittiği yerde, oranın halkına yük ve kambur olmamış, erdem sahibi birey olarak topluma intibak etmenin yollarını aramıştır. Ashabından olan kimseler sahip oldukları meslekler ne ise onu icra ederler iken, kendisi de içinde yaşadığı dönemin şartları gereği bir bakıma askerlik veya komutanlık yaparak hayatını idame ettirmiştir. Mekke'den gelen muhacirler toplumdaki ticari ya da zirai hayata aktif olarak katılırken, Medine halkı da onları istihdam etmiş, en azından kendi aralarındaki anlaşmazlıkları Mekkelilere çözdürmüşlerdir.

Dâru'l-insan tabirinin içeriğini izah etmesi bakımından İslam dininin insana bakışı yeniden hatırlanabilir. İslam, Hinduizm ya da Budizm gibi dinlerde var olan kast sistemini kabul etmez. İslam'da, özellikle Hanefî-Mâtürîdî gelenekte, iman bakımından herkes eşittir. Birinin diğerine üstünlüğü söz konusu değildir. Üstünlük sadece takva ile söz konusudur. Bir Müslümanın takvasını ölçme hak ve yetkisi de Allah'tadır. Tarih boyunca Müslümanların oluşturdukları toplumlarda ve kurmuş oldukları devletlerde Müslüman olan ya da olmayan herkes emniyet ve güven içerisinde yaşamıştır. Müslümanların devlet kurduğu coğrafyalarda yaşayan binlerce yıllık tarihi eserler veya Müslüman olmayan nüfus bu iddianın en açık kanıtıdır. Müslümanlığın topluma bakışı Dâru'l-İslam'dan önce dâru'l-insan olması vasfı sebebiyledir.

Sonuç

İslam hukukunun göç hakkı gibi insan hakları konusundaki temel yaklaşımı; insanı, Allah'ın şerefli bir kulu; insana tanınan hak ve hürriyetleri ise Allah'ın ihsanı ve insanın doğal hakları olarak kabul etmesidir. Zira toplum hayatında bireylerin ve toplulukların temel çıkış noktasını hak olarak kabul ve beyan eden İslam, getirdiği hak ve hürriyetlerle toplum hayatında faziletli ve erdemli bir hayat düzeni kurma çabası içindedir. Hak ve hürriyetlerin mutlak surette korunmasını ve her türlü meşru olmayan müdahale ve ihlalden sakındırılmasının altını çizen İslam, hürriyeti, *ne kendisine ne de başkasına zarar vermemek şartıyla meşru dairede istediğini yapmak* olarak tanımlarken, insana, insanın kendisi, ailesi ve çevresi üzerindeki haklarını da hatırlatır.

İnsan hakları evrensel beyannamesinde ifade edildiği gibi bir insanın doğup büyüdüğü, atalarının ve akrabalarının bulunduğu, hatıralarının ve hayallerinin içinde yaşandığı yerden ayrılmaya zorlanması kabul edilebilir bir durum değildir. Hiçbir insan geçmişinden koparılmamalı ve göçmeye mecbur bırakılmamalıdır. Zira bu durum ne insani ne de İslamidir. Göç, bir insan hakkı ve özgürlüğü olmakla birlikte, kişinin zorla ve zulümle bir yerden bir yere gönderilmesi insan hakkı ihlali olarak görülebilir. Göçün tarihi ne kadar geriye götürülürse götürülsün; kendi yer ve yurdundan başka bir yere taşınmaya mecbur bırakılmak, hiçbir insanın kabulleneceği durum değildir.

Göç hareketlerinde göç eden insanlar, duygu, düşünce ve davranış dünyasının oluşturduğu bir dünyayla, kendi anlam dünyaları ile göç ederler. Her göç eden başlı başına bir dünya taşır. Bu süreci insan merkezinde yani dar'ül insan bir perspektiften okumak gerekir. Aksi takdirde yapılan analiz ve değerlendirmeler yetersiz kalacaktır. Yapılan değerlendirmelere dayanan siyasal, iktisadi ve toplumsal düzenlemeler sadece kısa vadeli veya ciddi olmayan teoriler olacaktır. Daha kalıcı düzenlemeler farklı dünyaların kendisine nasıl ortak bir yaşam alanı bulabileceğine dair insan odaklı bir bakış açısı geliştirmekle mümkündür. İnsan merkezli perspektif geliştirmenin en önemli yol haritası ise yaşadığımız coğrafyada hüküm sürmüş, farklı kültürden, dinden, ırktan insanları aynı topraklarda yaşatmayı becerebilmiş medeniyet anlayışımızda zaten mevcuttur.

Sonuç olarak temel insan haklarının ihlali sebebiyle gerçekleşen zorunlu göç olgusunu dini gerekçelerle meşrulaştırmaya çalışmak doğru bir yaklaşım olarak görünmemektedir. Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye olan hicreti zorunluluk sebebiyle gerçekleşmiştir. Göçmeye mecbur kaldığında ise kurmuş olduğu ilişkiler tamamen insanî ilkeler çerçevesinde gelişmiştir. Başka bir ifade ile O göçtüğü yeri, tahtında müstetir ötekileştirici (dâru'l-harb) anlamı taşıyan daru'l-islam gözü ile değil, dâru'l-insan gözü ile görmüştür.

KAYNAKÇA

1. Bûsam Raporu, Suriyeli Göçmenlerin Kayseri'ye Entegrasyonu: Suriyeli Göçmenler ve Kayserililer Üzerine Nicel Bir İnceleme, (Proje Yürütücüsü) Faruk Karaarslan, Büyükşehir Stratejik Araştırmalar Merkezi, Şehir Araştırmaları: 01, 1. Baskı, Nisan 2018.
2. Ekici, Süleyman ve Tuncel, Gökhan, "Göç ve İnsan", Birey ve Toplum, Cilt: 5, Sayı: 9, 2015.
3. Evkuran, Mehmet, "Migration, Cultural Interaction and Multiculturalism in Global World", Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, c. 7. Sayı 1, 2014, ss. 8-19
4. İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtar ale'd-Dürri'l-Muhtar, trc. Ahmed Davudoğlu, Şamil Yayınevi, İstanbul 1983.
5. Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmud (ö. 333/944), Te'vilâtu Ehli's- Sünne, thk. Fatıma Yusuf el-Haymî, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1425/2004.
6. Özel, Ahmet, "Dârulislam", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA), İstanbul 1993.
7. Özer, İnan, Kentleşme, Kentleşme ve Kentsel Değişme, Bursa: Ekim Kitabevi, 2004, s.11.
8. Sayın, Yusuf ve Diğerleri, "Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği", KMU Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi IS (31).
9. Sayın, Yusuf, "Din ve Uluslararası İlişkiler: İslam'ın Dış Politika Kuramı", İslam Hukuku Araştırmalar Dergisi, (Ebu Hanife Özel Sayısı), Sayı: 17, Nisan 2011.
10. Sayın, Yusuf, "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve İslam", İslam Hukuku Araştırmalar Dergisi, Sayı: 26, 2015.
11. Tuzcu, Ayla ve Bademli, Kerime, "Göçün Psikososyal Boyutu", Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar/Current Approaches in Psychiatry 2014; 6(1).
12. Türk Dil Kurumu, www.tdk.gov.tr.
13. Yılmaz, Abdurrahman, "Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri", Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Vol: 9/2, Winter 2014.

LIFE AND SOCIAL INCLUSION OF THE SYRIAN REFUGEES IN THE INNER CITY OF ISTANBUL: ZEYTINBURNU CONTEXT

Prof. Dr. Nilufer NARLI
Bahçeşehir Üniversitesi
nilufernarli@gmail.com

Doç. Dr. Mine ÖZAŞÇILAR
Bahçeşehir Üniversitesi
mine.ozascilar@bahcesehir.edu.tr

Dr. Işıl Zeynep TURKAN IPEK
Yeditepe Üniversitesi
isilturkan@gmail.com

INTRODUCTION

What are the major dimensions and components of social inclusion and cohesion of the Syrian refugees in the Turkish context? This paper aims to build a conceptual framework to understand the dimensions and key components of the social inclusion of the Syrian refugees in Istanbul's Zeytinburnu district by the use of grounded theory. It is based on the qualitative data describing how the Syrian refugees experience life and social inclusion in Zeytinburnu. Analyzing the Syrian refugees' experience of inclusion and the problems they face in this process is critical as many refugees experience social isolation and otherization all over the world (Dorais, 1991; Dalgard et al, 1995; Korac, 2003; Ross and Turner, 2005; Breen et al, 2006; Hatoss, 2012; Dandy and Pe-Pua, 2015).

Social inclusion of refugees becomes more critical in a country like Turkey that has received huge numbers of Syrian refugees in short period time. The number of refugees jumped from 300.000 in 2013 to more than 3 million in 2017 and more than 3.5 million in October 2018 (UNHCR, 2018). In Istanbul their number reached more than 550.000 in August 2018 (General Directorate of Migration Management, 2018). The Syrian refugee population is concentrated in Esenyurt, Başakşehir, Sultangazi, Küçükçekmece, Bağcılar, Zeytinburnu and Fatih districts of Istanbul. (Erdoğan, 2017). Zeytinburnu is one of the highly Syrian-populated districts

of Istanbul and an old working class area that has had attracted immigrants from diverse geography within the last five decades (e.g., Balkan Turks from Bulgaria, Afghanis, Iraqis, Uyghurs from China). This study is also very timely, as the Turkish government replaced its initial “hosting Syrian guests who need help” policy to a “social harmonization policy”. Consequently, it has begun integrating Syrian children into the Turkish school system, provided legal framework for the labor and business integration of the Syrians, as discussed below.

Otherization of the Syrian refugees is becoming an issue of policy and research with the increasing number of studies revealing how discrimination against them has become salient in Turkey. The media scanning research revealed that they became the second most hated category in the Turkish press in 2017 and in 2018 (Hrant Dink Foundation, 2017; 2018). Another study, a survey with young Syrians in Turkey (18-29 age group) documented discrimination by showing that 92 percent mentioned facing various forms of discrimination, including mistreatment, 80.3 % mentioned discrimination at the work place, such as lower wages compared to their Turkish counterparts, giving them “dirty work”, and “delaying their payments”, which were all found to be worse for Syrian women. (Uysal et al, 2018). Social exclusion might be tough for everyone; yet, it could be harder for the refugee women who are exposed to social isolation, discrimination, passivity and unemployment (Jiwani, 2005; Fernando and Congress, 2015).

Moving from the question of exploring the major components of social inclusion/cohesion of the Syrians in the Turkish context viz., Zeytinburnu, the paper begins with a definition of social inclusion and integration. In this study, rather than using the term integration, we use social inclusion/cohesion, a term that includes many aspects of integration but goes beyond it. The Turkish government uses the term, “social cohesion” of Syrian refugees, and the Turkish literature on the integration question of the Syrians employs this term. Both the state and Turkish literature also use “social harmonization” with an emphasis on social acceptance of the Syrians in Turkey. (Erdoğan, 2014; 2015).

Background to the Social Inclusion of the Syrian Refugees in Turkey

The Turkish state, NGOs, media and the society warmly welcomed the fleeing Syrians who began entering Turkey since the outbreak of the civil war in 2011. (Erdoğan, 2014). Under the law determining their refugee status, they were given temporary protection status in 2013 and temporary IDs that provided them with access to health and education services and gave them right to work and set up business. This was critical to their economic integration; nonetheless, it was not sufficient for their social inclusion and mainstreaming.

The earlier humanitarian approach and perception of the Syrians as “Muslim brothers and sisters” began to change and evolved to a perception of rivalry since the early 2016 (Nielsen, 2016; Erdoğan, 2017). The reasons for this change could be the rapid increase of the Syrian population in Turkey, from 300.000 in 2013 to more than 3 million in 2017 with several implications for the host society; and the perceived “privileges” given to the Syrians with the 2013 Law that provides them with free access to health and education services and exempted the Syrian business from taxes. The rivalry is felt in bitter terms at the job market. Perceiving Syrians as cheap labor causing unemployment amongst the Turks (Erdoğan, 2014; Kaypak and Bimay, 2016; Ceritoglu et al, 2017), particularly in the frontier cities, including Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin, Hatay, Kilis, where unemployment rose since the year 2014 (Özpınar et al, 2015), has become a common pattern.

There are other challenges of social inclusion, revealed by studies on Turkey’s Syrian population. One of them is the weak social bonds with the Turkish neighbors (Süleymanov, 2017; Karasu, 2016). The other two challenges are inter-related: the host society’s perception of them as “guests” and people “in need of protection”, and Syrian’s feeling of being victim (Akıncı, et al, 2015), both have negative implications for their social inclusion. Social inclusion is more challenging for Syrian women who are seen as a treat to Turkish women and to the family unity in the frontier cities, like Urfa, Mardin, and Gaziantep; and hence Syrian women were pushed into passivity and exclusion (Apak, 2015). The economically disadvantaged Syrian women who live in rundown buildings located in the urban transfor-

mation areas with no knowledge of the Turkish language and opportunity to learn (Barın, 2015) have the hardest life and face more exclusion.

Literature and Theory: Integration, Social Inclusion and Cohesion of the Immigrants and Refugees

Developed by the use of Grounded Theory, our conceptual framework (Social Inclusion/Cohesion Conceptual Scheme, Figure 1), which defines the components of the social inclusion/cohesion of the Syrian refugees in the Turkish context, benefits from several studies on integration, social inclusion and social cohesion. Social inclusion and social cohesion are hybrid concepts¹, both related to refugee and integration questions² in the urban context. Our study focuses on the Syrian refugees in the inner city, Zeytinburnu, and thus the question of integration and social inclusion in the urban context is an important conceptual concern. Major constituent elements of “social cohesion” in urban context are defined by Forrest and Kearns (2001) as: “common values and a civic culture”; “social order and social control”; “social solidarity and reductions in wealth disparities”; “social networks and social capital”; and “territorial belonging and identity” (Forrest and Kearns, 2001 2129). Amongst them, “social network and social capital”, and “territorial belonging and identity” are overlapping with the social cultural aspects of refugee integration drawn from a recent review of the literature presented in the paper below. Good relations with the neighbors and receiving support from them are treated as components of social cohesion by Forrest and Kearns (2001), which are also considered as indicators of social capital in the neighborhood, one of the components of social inclusion/cohesion in our conceptual model (Figure 1).

Integration studies often consider three major dimensions: legal/political, socio-economic, and social-cultural (Heckmann and Schnapper, 2003³; Penninx, 2005; Ager and Strang, 2008). Ager and Strang (2008) delineate the domains of integration by focusing on socio-economic components: ‘employment’, housing’, ‘education’ and health’ integration and social in-

1 For the discussion on social cohesion as hybrid concept, see Beauvais and Jenson (2002).

2 There are several studies focusing on the refugees and social cohesion in urban context (e.g., Yuval-Davis et al, 2005; Spoonley et al, 2005; Cheong et al, 2007; Fozdar, 2012).

3 Heckmann and Schnapper (2003) list four dimensions of integration: “structural, cultural, social and identificational” (Heckmann and Schnapper, 2003: 9).

clusion are two way processes that require host society involvement and engagement (Ager and Strang, 2004). This is important for the socio-cultural aspects of immigrant and refugee integration, such as inter-ethnic relations (Martinovic et al, 2008; Van Tubergen, 2005), “religious bridges and affiliation” (Van Tubergen and Kalmijn, 2005), and the “identification with the host society” that is becoming an important conceptual and policy concern in Europe (Berry et al, 2006) as well as in the United States and Canada (Bloemraad, 2006). Social bonds and ties are important in social integration (Lamba and Krahn, 2003; Valenta, 2008; Correa-Velez et al, 2010) and in social inclusion. Likewise, social network and capital are also key elements of integration (Breton, 1997) and social inclusion.

Data and Method

The data was obtained from the qualitative and quantitative research conducted in Zeytinburnu. Fieldwork and survey ran from August 2016 to November 2017. Before that, in May 2016, focus group and in-depth interviews were conducted with 13 *Muhtars* (the headman of the ward), who are the gatekeepers in Zeytinburnu to receive information on the concentration of Syrians in each district and learn about Syrians’ living conditions and their interaction with the neighborhoods. Later, based on multi-stage probability cluster sampling procedure, the survey was conducted with 380 Syrians in 11 wards of Zeytinburnu⁴. All these face-to-face surveys took place in Syrians’ home and lasted, on average, about 55-60 minutes. The survey questionnaire was developed in Turkish and translated into Arabic. To check the accuracy of the translation, the Arabic questionnaire was back-translated into Turkish by a native Syrian scholar with a high Turkish language proficiency. Special attention was given to unique Arabic grammatical issues and cultural meanings of the words in developing the survey instrument and in analyzing the data from open-ended questions.

The study follows Grounded Theory Method (GTM) principles (Lawrence and Tar; 2013; Arnault, 2017), for the exploration of the components of social inclusion/cohesion from an open-ended question included in the survey. This question asked the Syrian respondents to describe and narrate

4 There are 13 wards in Zeytinburnu. For this study, two wards were excluded from the study, as one of them is an industrial area, the other one is a luxury residential (Kazlıçeşme) area with a few Syrian families.

their experience of living in Turkey/Istanbul in five sentences. Some talked about the “order” and “modernity” of the country, some mentioned how “good the people” were and how “beautiful” the country was, there were mentions of “a good and fair government”, “gratitude to Turkey”, while others mentioned “economic and housing hardship”, “language barriers”, and “discrimination”. Their text was translated and coded. (See Appendix for the Code Book). Then by using successive approximation method and referring to the theories of social, cultural and economic integration and social inclusion, referred above, the data were enveloped into conceptual categories of social inclusion obtained from the theoretical literature and new component categories were extracted by using GTM. The categories explicating the dimensions and social inclusion/cohesion of the Syrian refugees are shown in Figure 1. Each category was differentiated into “negative” and “positive” (e.g. language is one of the components; if the respondents mentions “language barriers”, this component was labelled “negative”, if the respondents mentions “desire to learn Turkish” or “having Turkish language proficiency”, it was coded as “positive”).

Socio-Economic Characteristics of the Zeytinburnu Sample, Work, Education and Plans to Stay or Leave

The majority in the sample were males (62.6%) as it was often hard to interview women. The male head of the household or a senior male member preferred to answer the questions. The majority of the sample was young: only 11.3 % were in age 55 plus, and those in the middle age group (age 45-54) were only 10.8 %. The proportion of the young age groups are as follows: age 18-24 (20.3 %); age 25-34 (36.6 %), and age 35-44 (20.3 %). This data is consistent with the macro data on the age groups of the Syrians in Turkey that show that they are concentrated in the age group of 18-39 (General Directorate of Migration Management, 2018).

The majority of the sample was married (90.0 %) with children (86.7 %). Early marriage was salient in the sample: a very small size (0.8 %) of the sampled married Syrian women were found to be under 18 years old at a time of the interview; another 19.5 % percent of the Syrian wives were found to be married under the age of 18. The number of the children ranged from one (12.9 %) to 14 (0.3 %), with the majority having four and more children (38.2 %). A sizable proportion (18 %) of the children were born in Turkey.

The level of education in the sampled head of households was lower: 20% percent illiterate; 32.9 % literate without any diploma; 36.1 % had elementary school diploma; 7.7 % had high school degree, and only 3.2 % having university degree. The majority of them (81.3 %) were employed and working in Zeytinburnu. Syrian men currently make up the majority of the Zeytinburnu textile workforce, while women contribute to garment and diverse textile industries doing home-based work, observed during the field work in 2016-2017. The majority in the sample (73.3 %) was attracted to Zeytinburnu and decided to live there because they could “find a good job there”, which was mentioned as the primary reason in answering why they preferred Zeytinburnu. Syrian refugees often preferred to live outside the camps and move to big cities. In our sample, those who left the camp before moving to Zeytinburnu underlined “uncomfortable conditions in the camps” without much clarification. Other studies also reported Syrian refugees’ complains about the material conditions and services in the camps (Özden, 2013).

They are new in Zeytinburnu. The majority in the sample moved to Zeytinburnu in recent years. Almost one third (29.5 %) was found to be living in Zeytinburnu for the last three years and more; 17.9 % for the last two years; and, 30 % for the last year when interviewed in 2016-2017. A large number in the sample had the purpose of settling in Turkey (75.3 %) and this was the reason given by them for moving to Turkey. This suggests readiness to respond to social inclusion policies. The rest came to Turkey with an intention of a short period of stay (20.3 %) or transiting (2.9 %) to a European country. When asked if they like to stay in Turkey or leave, the 85 % of them wanted to continue living in Turkey because of the following reasons they mentioned in an open-ended question: “good employment opportunities in Turkey” (46,3 %); “security in Turkey” (18.1 %); “Turkey is stable and peaceful” (11.2 %); “the war in Syrian and the fear for life” (8.5 %); “satisfied with the living conditions in Turkey” (4.1 %) ; “to stay alive” (3.8 %); “satisfied with the public services and social assistance” (2.5 %); “cultural closeness and similarities between the Syrian and Turkish culture” (2.5 %); “other (2.5 %); ”does not know” (0.5 %). Those (62 out of a total number of 380 respondents; 15 %) who wanted to leave Turkey listed the following reasons: “desire to return to homeland, Syrian” (6.3 %); “limited job opportunities in Turkey” (3,4%); “economic hardship, high prices”(2.4

); “Turkey is instable and not peaceful” (1.3 %); “insecurity in Turkey” (0.5 %); “language barrier” (0.3 %); “state financial assistance given to Syrians is not enough to survive” (0.3 %); “unsatisfied with the public services and social assistance” (0.3 %); “other” (0.6%). The reasons given by those who wanted to stay and those who wanted to leave are all related the components of social inclusion/cohesion, such as economic well-being, cultural closeness/bridges, employment, etc.

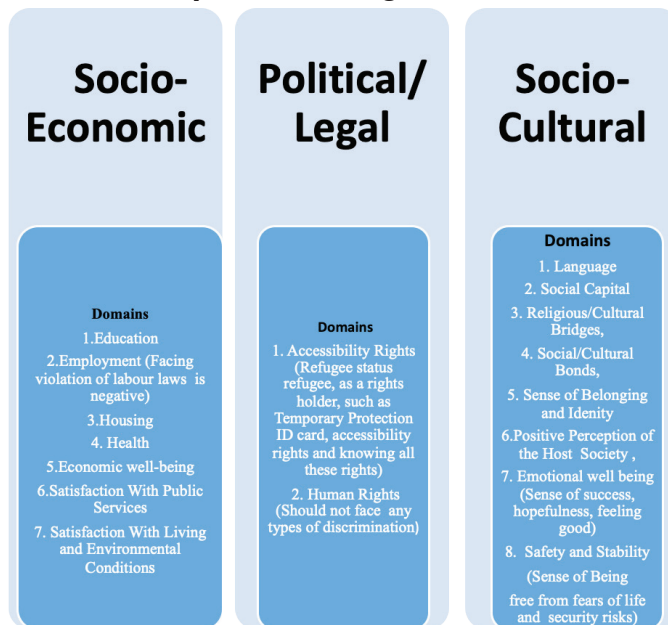
Grounded Theory and Characteristic of the Sample with Regard to Key Dimensions and Domains of Social Inclusion/Cohesion in the Zeytinburnu Context

Our Social Inclusion/Cohesion Conceptual Scheme (Figure 1) benefits from several theories of integration, social inclusion and cohesion. It moves from Ager’s four domains of integration, ‘employment’, ‘housing’, ‘education’ and ‘health’ (Ager, 2008) and Penninx’s (2005) typology of immigrant integration dimensions that include “legal/political”, “socio-economic” and “cultural-religious dimensions”. Penninx’s three dimensions are included as the major dimensions in the Social Inclusion/Cohesion framework where dimension and domain categories were developed by the use of GTP. Table 1 shows the distribution of the sample in the domain categories of the social inclusion/cohesion by differentiating the “negative” or “positive” situations. The data was obtained from a question in the survey asking the sample to narrate their life experience in Turkey in five sentences (Data and Method section).

Amongst the three major dimensions in our conceptual model (Figure 1), the first one, “Socio-economic” dimension, has seven domains, four of which correspond to the core integration categories of Ager and Strang (2008): “Employment”, “Education”; “Health” and “Housing”. Another three of them are, “economic well-being”, “satisfaction with public services”, and the “satisfaction with living and environmental conditions” category. The first two of them are discussed in the social integration literature (Ager and Strang, 2008), and the third one was extracted from the life narration data. Amongst the socio-economic dimension domains, employment and education are related to the accessibility rights at the “Political/legal” dimension (Figure 1). In the Turkish context, registering and holding a Temporary Protection Identity Card is an accessibility indicator, which provides rights

to have access to education, health services and to the state-provided social security provisions (e.g., *Kızılay* Card).⁵ This ID card also provides industrial rights, rights related to work and capital, labor market mediation and training. Consequently, it is a key to “employment”, “education”, and “health” elements of social inclusion.

Figure 1 : Grounded Theory: Integrated Conceptual Scheme of Social Inclusion/Cohesion with Three Major Dimension and Related Domain/Component Categories

The data on the sample’s qualities with regard to “employment”, “housing”, “education”, and “health”, reveals positive and negative patterns. The survey data shows that the majority was employed (81.3 %) and it is a positive sign of economic inclusion. The data from the narration question, however, revealed a negative employment pattern with regard to labor

5 The Kızılay Card is a special debit card given to the Syrian refugees holding Temporary Protection ID. It is financed by the European Union and implemented by the Turkish Red Crescent (Kızılay). The number of the Syrian Kızılay card holders reached more than one million by October 2017. “Number of Refugees with Red Crescent Debit Card Reaches up to 1 Million”, <https://www.kizilay.org.tr/Haber/KurumsalHaberDetay/3842>

rights: 14.4 % mentioned low wages and wage discrimination, indicating “negative employment” situation; while, 7.2 % mentioned having job opportunities as a “positive” setting for employment (Table 1). Syrians facing discrimination at the work place was reported in other studies (Uysal et al, 2018). With regards to housing, many in the sample (12.5 %; Table 1) mentioned “housing” in negative terms by telling the hardship caused by the high rent prices that compelled several family members to work in order to pay the household expenses. Their housing conditions were dire, they either lived in a basement or top floor, which were cold in the winter, hot and humid in the summer. The flats were overcrowded: often more than one family, brothers with their spouses and children, shared a 100 m2 flat to afford the housing and household expenses. Concerning the “health” element, in narrating their life, a sizable number of the sample (4.8 %) mentioned, “hardship in access to health services” and the “unsatisfactory conditions in the health institutions” (Table 1).

With regard to education, the low level of children’s access to schooling is a negative picture. The survey data showed that 13 percent of the total number of 649 children in the schooling age (6-18 years old) were found to be working rather than schooling; and the majority of these working children were in the age of 15-18, with little possibilities of furthering their formal schooling. The sample might be willing to educate their children, but had two obstacles: they need extra income for household expenses; and the limited knowledge of how to get access to formal schooling. In answering a closed ended question rating their knowledge of access to schooling, more than 50 % in the sample reported not knowing how to reach education services; 30 % had a knowledge of it, and 13.1 % were uncertain. In narrating their life, a few (1.7 %; Table 1) in the sample mentioned desire to send their children to Turkish schools. This might indicate a positive attitude with regard to social inclusion, an area for further research.

One of the key domain categories, listed under the “socio-economic dimension” in Figure 1, is “Economic well-being”. In the context of the paper, based on the literature, “economic well-being” is defined as having financial security, the ability of individuals and families to “consistently meet their basic needs , including food, housing, utilities, health care, transpor-

tation, education, child care, clothing, and paid taxes and have control over their day-to-day finances” (Council on Social Work Education, 2016) and “economic security from job loss and unemployment, illness, family breakup, poverty in old age (Osberg and Sharpe, 2002: 295). The economic well-being of a Syrian households depends on its resources and employment levels, and the ability of income to meet rent, consumption, savings, and other household needs. In the context of Zeytinburnu, saving is almost out of the question. Observations during the survey study and direct interaction with many Syrians in Zeytinburnu revealed that male members of the households allocated time to work in textile factories, manufacturing or working in a Syrian shop, female members allocated time to child care, cooking and cleaning, and home-based textile production. The household also allocated time to watch TV, to pass time on social media by the use of tablets and smartphones, leisure, and education. In narrating their life, 44 % of the sample (Table 1) mentioned “economic hardship” by saying how the cost of living was expensive and the difficulty of managing their life with scarcity of resources. Related to economic well-being, only 0.6 percent mentioned “economic opportunities” as a “positive” situation in Turkey.

The other two “Socio-economic” dimension domains of social inclusion/cohesion are, “Satisfaction with Public Services” and “Satisfaction with living and environmental conditions”. With regard to the former, 3.3 % of the sample mentioned it in positive terms when they narrated their life, while 1 % expressed dissatisfaction with public services. Yet, many in the sample (41.4 %; Table 1), mentioned “satisfaction with living and environmental conditions”, meaning finding Turkey and Istanbul a “nice place”, “beautiful”, and well-organized country with agreeable weather conditions, and hence a place to live.

Assuming that social inclusion at the social/cultural dimension is a two-way process underpinned by values of tolerance and non-discrimination and moving from the interactionist approach (Phinney et al, 2001) and Colic and Walker’s (2003) study on the host society-refugee interaction, the paper argues that cultural distance or closeness from the host society, human and social capital represented in the Syrian refugee group, and the host society’s response and treatment of the Syrians, through official

policies and informal encounters, all have an effect on the processes of acculturation and sense of belonging. Hence, they are all treated as components of social inclusion/cohesion at the socio-cultural dimension in the study. The grounded theory identified the following categories as the socio-cultural domains of the social inclusion/cohesion: “Religious/Cultural bridges” (2.8 % mentioned in a positive sense); “Social/Cultural bonds” (0.6 % mentioned in a positive sense); “Social capital” (14.9 % mentioned in a positive sense); “Social acceptance” (1.0 % mentioned in a negative, 1 % in a positive sense); and “Positive perception of the host society” (4.5 % mentioned in a positive sense), as shown by the data in Figure 1 and Table 1. These first four domain categories are conceptually akin to “social connection” elements of integration in Ager and Strang (2008); they are also discussed in social cohesion literature summarized above (e.g., Martinovic et al, 2008; Van Tubergen, 2005; Forrest and Kearns, 2001). Zeytinburnu Syrians experience of sharing same religion with Turkish people, and having access to religious services in the host society/community as well as “feeling of cultural similarity between Turkish and Syrian social and cultures” are important dynamics enhancing their identification with the host society and hence facilitating their social inclusion/cohesion in the Turkish context.

With regard to identification with the host country, one of the components is “Sense of Belonging and Identity”, which was not extracted from the life narrating question, but it was obtained from the survey data asking “where the motherland was”. Many (40.3 %) in the sample felt that their motherland was both Turkey and Syria; for 53.9% it was Syria and for 5, 8% in the sample it was Turkey. This suggests strong sense of belonging and identification with Turkey. Moreover, explored in the study by the use of GTM, one of the elements of social cohesion is “Positive perception of the host community”. In operationalizing this category, the following clauses in the sentences of the sample narrating their life in Turkey are used as indicators: “hardworking people”, “people with respect”, “modern society”, “and “gratitude to Turkey”, which express positive adjectives to describe Turkish people and the country. In the sample, 4.5 % mentioned such sentences and shared “Positive perception of the host community” (Table 1).

All these socio-cultural dimension components referred to above are critical for the Syrian's acculturation⁶, one of the key processes for refugee's integration and social inclusion. The language of the host country has a critical role in accelerating this process. In the sample, language seems to be a barrier. A sizable minority (5.8 %; Table 1) mentioned the lack of Turkish language proficiency as an obstacle for their integration. Language is related to acculturation that is ultimately determined by the interaction of two sets of factors: characteristics of refugee and responses of the host society (Colic and Walker, 2003). Proficiency of the host country's language, desire and opportunity to learn the language and language acculturation via watching TV are all treated as indicators operationalizing "language" in the study. The survey data showed that 87.7 % in the sample desired to learn Turkish in order to improve their job skills and prospects; and 25.5 % watched Turkish TV. This suggests a cherishing acculturation attitude and willingness for social inclusion in the sample.

Emotional well-being⁷, one of the socio-cultural dimension components in our model (Figure 1), is an element of social integration in the literature. It refers to being happy and free from sadness and pain. Post-migration emotional well-being is a key to mental health of the refugees and their social inclusion and it has an effect on the other components. Well-being, social capital and social networks are inter-related and they affect one another (McMichael and Manderson, 2004). A few in the sample (1.9 %) narrated their life by referring to the sadness caused by the death of family members and losing their wealth and status in the course of displacement and resettlement. Yet, when they answered a close-ended question investigating their feelings, almost half (55.5 %) mentioned the feeling of "being successful in life". Likewise, Erdogan's study (2018) showed that more than half of the Syrians outside the camp reported being happy in Turkey despite all types of hardship they had faced. The last "socio-cultural" dimension domain is the "safety and stability" category, which is also discussed by Ager and Strang (2008); and it is conceptually akin to one of the constituent components of social cohesion defined by Forrest and

6 Acculturation theory, developed in cross-cultural psychology, but it originated in anthropology (Berry, 2001: 615) and has been used in sociology of migration studies.

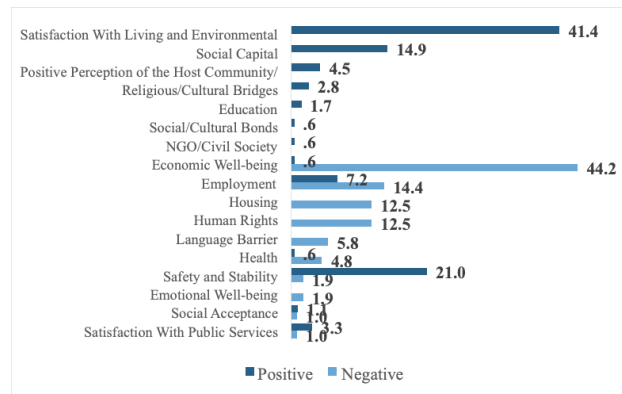
7 Post-migration emotional well-being is a key to mental health of the refugees and their social inclusion. Well-being and social capital and social networks are inter-related and they affect one another (McMichael and Manderson, 2004).

Kearns' (2001) that is “social order and social control”. Extracted from the sample's life narration sentences, “safety and stability” was mentioned in a more positive sense (21 %); yet, 1.9 % experienced “feeling insecure and unsafe” (Table 1).

Amongst the “Political/legal dimension” components (Figure 1), “Accessibility Rights” (i.e., refugee status, refugee as a rights holder, accessibility rights and knowing all these rights) are key constituent elements of social inclusion/cohesion. The survey data shows a positive pattern in the sense that the majority in the sample (82.6 %) registered and obtained temporary protection ID cards, while 16.1 % did not register because of lack of knowledge or neglect, or due to their conviction that payment was required for registry; a small number of them (1.3 %) reported having applied and waiting for their ID cards. The second “Political/legal dimension” component is “human rights” that refers to a situation of facing no discrimination. Discrimination is one of the most critical obstacles limiting the full participation and integration of refugees and their “offsprings” (Caritas, 2016). In our model, facing discrimination and violation of labor law (e.g., undocumented labor, paying less than the average wage, longer hours of work) are considered as the indicators of human rights violations. When the sample narrated their life, 12.5 % (Table 1) mentioned facing such violations, discrimination and prejudices against them, which reveals a negative “human rights” pattern, a negative dynamics for social inclusion.

Social inclusion is a two-way process and it requires the host society's positive perception for refugees. In Zeytinburnu, we did not interview the district people, yet the data obtained from the in-depth interviews with the *muhtars* provided insight into the neighborhood's perception of the Syrians. A rival perception of Syrians as source of unemployment and cheap labor were mentioned by the *muhtars* interviewed, who were not happy to see the increasing number of the Syrians in the district. The mentions of “many Syrians”, “Syrian with many children” and “Syrians rising the housing and food prices” were frequently told in these interviews. Parallel to this negative pattern, the majority of the host society did not feel any closeness and similarity with the Syrian culture and societal values, revealed by a nationwide survey (Erdoğan, 2018)

Table 1: Distribution of the Respondents on the Social Inclusion/Cohesion Component Categories

Conclusion

The data describing the situation of the sampled Syrians on the domains of social inclusion/cohesion at the socio-cultural level suggests that despite some problems of social acceptance and human rights experienced by the Zeytinburnu Syrians, and the host societies' feeling of distance from the Syrians, Zeytinburnu Syrians had a strong sense of belonging to Turkey. They felt being connected to the host society via religious and cultural bridges and social bonds, and they have a positive perception of Turkish people. For many in the sample, Turkey is a motherland and they had intention to live in Turkey. Their major challenge was facing human rights violations and discrimination at the job market, revealed by other studies as well (Uysal et al, 2018).

Other challenges were children's limited access to schooling at the time of the survey (late 2016 and early 2017), and language barrier. There have been advances with regard to the school enrollment rate of the Syrian children from less than 50 % in 2016 to more than 60 % in 2018 all over Turkey. The state needs to give priority to Turkish language teaching for Syrian children and adults. Moreover, social inclusion projects are needed to overcome the real or perceived social distance between the host community and the Syrians living in Turkey.

BIBLIOGRAPHY

1. Ager, Alastair, and Alison Strang, "Indicators of integration." Home Office, Research, Development and Statistics Directorate (2004).
2. Ager, Alastair, and Alison Strang, "Understanding integration: A conceptual framework." *Journal of refugee studies* 21, no. 2 (2008): 166-191.
3. Akıncı, Buket, Ahmet Nergiz, and Ercan Gedik, "Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul." *Göç Araştırmaları Dergisi* 1, no. 2 (2015): 58-83.
4. APAK, Hıdır. "Future expectations of the Syrian immigrations: a case study of Mardin". *Birey ve Toplum Dergisi* 5, no. 2 (2015): 125-42.
5. Arnault, David St. "A Constructivist Grounded Theory Study of Refugee Pathways In and Out of Homelessness." PhD diss., University of Alberta, 2017.
6. Barn, Hilal, "Syrian Women in Turkey: Social Struggles and Solution Proposals." *GÖÇ* 1, no. 2 (2015): 10-56.
7. Beauvais, Caroline, and Jane Jenson. *Social cohesion: Updating the state of the research* (Ottawa: CPRN, 2002), <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.452.3083&rep=rep1&type=pdf>
8. Berry, John W., "A psychology of immigration." *Journal of Social Issues* 57, no. 3 (2001): 615-632.
9. Breton, Raymond. 1997. "Social participation and social capital: Introductory lecture." *Second National Metropolis Conference*. Montréal. (1997), http://canada.metropolis.net/events/civic/rbreton_e.html
10. Berry, John W., Jean. S. Phinney, David. L. Sam, and Paul Vedder, "Immigrant youth: Acculturation, identity, and adaptation." *Applied psychology* 55 no. 3, (2006): 303-332.
11. Bloemraad, Irene. *Becoming a citizen: Incorporating immigrants and refugees in the United States and Canada*. (Berkeley: Univ of California Press, 2006).
12. Caritas Europa, "Welcome, refugees make Europe stronger", Brussels. (2016), https://www.caritas.eu/sites/default/files/caritaseuropa_welcome_migrants_make_europe_stronger.pdf
13. Cheong, Pauline. H., Rosalind Edwards, Harry Goulbourne, and John Solomos, "Immigration, social cohesion and social capital: A critical review." *Critical social policy* 27, no. 1 (2007): 24-49.
14. Ceritoglu, Evren, H. Burcu G. Yunculer, Huzeyfe Torun, H., and Semih Tumen, "The impact of Syrian refugees on natives' labor market outcomes in Turkey: Evidence from a quasi-experimental design." *IZA Journal of Labor Policy* 6 no. 1, (2017):5.
15. Correa-Velez, Ignacio, Sandra M. Gifford, and Barnett, Adrian G. "Longing to belong: Social inclusion and wellbeing among youth with refugee backgrounds in the first three years in Melbourne, Australia." *Social science & medicine* 71 no. 8, (2010): 1399-1408.
16. Colic-Peisker, Val, and Iain Walker, "Human capital, acculturation and social identity: Bosnian refugees in Australia." *Journal of community & applied social psychology* 13 no. 5, (2003): 337-360.
17. Council on Social Work Education. "Working Definition of Economic Well-Being" (2016), <https://www.cswe.org/Centers-Initiatives/Initiatives/Clearinghouse-for-Economic-Well-Being/Working-Definition-of-Economic-Well-Being>
18. Dalgard, Odd S., Sven Bjork, and Kristian Tambs, "Social support, negative life events and mental health – a longitudinal Study." *British Journal Psychiatry*, (1995): 29-43. <https://doi.org/10.1192/bjp.166.1.29>

19. Dandy, Justine, and Pe-Pua, Rogelia, "The refugee experience of social cohesion in Australia: Exploring the roles of racism, intercultural contact, and the media." *Journal of Immigrant & Refugee Studies* 13 no. 4, (2015): 339-357.
20. Dorais Louis-Jacques, "Refugee Adaptation and Community Structure: The Indochinese in Quebec City, Canada." *International Migration Review* 25 no. 3 (1991).
21. Erdogan, M. Murat, "Syrians in Turkey: Social Acceptance and Integration Research" Hugo Report, (Ankara: Hacettepe University Migration and Politics Research Center, 2014).
22. Erdoğan, M. Murat. Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum. (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015).
23. Erdoğan, M. Murat. Urban Refugees From 'Detachment' To 'Harmonization' Syrian Refugees and Process Management of Municipalities: The Case of Istanbul. (İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, 2017).
24. Erdoğan, M. Murat. Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi. (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018).
25. Fernando Chang-Muy, J. D., and Congress, Elaine. P. (Eds.). *Social work with immigrants and refugees: Legal issues, clinical skills, and advocacy.* (New York: Springer Publishing Company, 2015)
26. Forrest, Ray, and Ade Kearns, "Social cohesion, social capital and the neighborhood." *Urban studies* 38 no. 12, (2001): 2125-2143.
27. Fozdar, Farida, "Social cohesion and skilled Muslim refugees in Australia: Employment, social capital and discrimination." *Journal of Sociology* 48 no. 2, (2012): 167-186.
28. General Directorate of Migration Management (Müdürlüğü, G. İ. G). (2018). Gecici Koruma İstatistikleri, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik
29. Hatoss, Anikó, "Where are you from? Identity construction and experiences of 'othering' in the narratives of Sudanese refugee-background Australians." *Discourse & Society* 23 no. 1, (2012): 47-68.
30. Heckmann, F., & Schnapper, Dominique (Eds.). *The integration of immigrants in European societies: National differences and trends of convergence* (Vol. 7). (Stuttgart: Lucius & Lucius DE, 2003).
31. Hrand Dink Foundation. *Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylem 2017 Raporu* (İstanbul, 2017). <https://hrantdink.org/tr/asulis/yayinlar/72-medyada-nefret-soylemi-raporlari/1265-medyada-nefret-soylemi-ve-ayrimci-soylem-2017-raporu>
32. Hrand Dink Foundation. *Medyada Nefret Söylemi Raporu Ocak Nisan 2018.* (İstanbul, 2018). <https://hrantdink.org/tr/asulis/faaliyetler/projeler/medyada-nefret-soylemi>
33. Jiwani, Yasmin, "Walking a tightrope: The many faces of violence in the lives of racialized immigrant girls and young women." *Violence against women* 11 no. 7, (2005): 846-875.
34. Kaypak, Şafak; Bimay, Muzaffer. Suriye savaşı nedeniyle yaşanan göçün ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri: Batman örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi* 11 no. 6 (2016): 84-110.
35. Kearns, Ade, and Ray Forrest, "Social cohesion and multilevel urban governance." *Urban studies* 37 no. 5-6, (2001): 995-1017.
36. Korac, Maja, "Integration and how we facilitate it: A comparative study of settlement experiences of refugees in Italy and the Netherlands." *Sociology (BSA)* 37 no. 1 (2003).
37. Lamba, Navjot. K., and Harvey Krahn, "Social capital and refugee resettlement: The social networks of

- refugees in Canada.” *Journal of International Migration and Integration/Revue de l’integration et de la migration internationale* 4 no. 3, (2003): 335-360.
38. Lawrence, Japhet, and Usman Tar, “The use of Grounded Theory Technique as a Practical Tool for Qualitative Data Collection and Analysis.” *Electronic Journal of Business Research Methods* 11 no. 1, (2013).
 39. Martinovic, Borja, Frank Van-Tubergen, and Ineke Maas, “Dynamics of interethnic contact: A panel study of immigrants in the Netherlands.” *European Sociological Review* 25 no. 3, (2008): 303-318.
 40. McMichael, Celia, and Lenore Manderson, “Somali women and well-being: Social networks and social capital among immigrant women in Australia.” *Human organization*, (2004): 88-99.
 41. Nielsen, Y. Selin, “Perceptions between Syrian refugees and their host community.” *Turkish Policy Quarterly*, 15 no. 3 (2016): 99–106.
 42. Osberg, Lars, and Andrew Sharpe, “An index of economic well-being for selected OECD countries.” *Review of Income and Wealth* 48 no. 3, (2002): 291-316.
 43. Özden, Senay. *Syrian refugees in Turkey*. (MPC-RR No.2013/05 © 2013 EUI, RSCAS). (Florence: Migration Center, 2013), <http://www.migrationpolicycentre.eu/docs/MPC-RR-2013-05.pdf>
 44. Özpınar Esra, Seda Başıhoş, and Aycan Kulaksız, “Trade Relations with Syria after the Refugee Influx, Economic Policy Research Foundation of Turkey”. No: 201527. (Ankara: TEPAV, 2015).
 45. Ross, Stephen. L. and Margery Turner, “Housing discrimination in metropolitan America: Explaining changes between 1989 and 2000”. *Social Problems* 52 no 2, (2005): 152-180.
 46. Spoonley, Paul, Robin Peace, Andrew Butcher, and Damien O’Neill, “Social cohesion: A policy and indicator framework for assessing immigrant and host outcomes.” *Social Policy Journal of New Zealand* 24 no. 1, (2005): 85-110.
 47. Valenta, Marko. “Finding friends after resettlement: A study of the social integration of immigrants and refugees, their personal networks and self-work in everyday life.” Master’s thesis, Norwegian University of Science and Technology, 2008.
 48. Phinney, Jean. S., Gabriel Horenczyk, Karbela Liebkind, and Paul Vedder, “Ethnic identity, immigration, and well-being: An interactional perspective.” *Journal of Social Issues* 57, (2001): 493–509.
 49. Penninx, Rinus, “Integration of migrants: Economic, social, cultural and political dimensions.” *The new demographic regime: Population challenges and policy responses* 5, (2005): 137-152.
 50. Penninx, Rinus, Dimitrina Spencer, and Nicholas Van Hear, “Migration and integration in Europe: The state of research.” (Swindon, UK: Economic and Social Research Council, 2008).
 51. UNHCR. *Syria Regional Refugee Response* (2018). <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224>
 52. Uysal, Gökçe, Alp B. Uncu, and Merve Akgül, “Suriyeli Çalışanlar ve İşgücü Piyasasında Ayrımcılık.” *BETAM* (2018). <https://betam.bahcesehir.edu.tr/2018/09/suriyeli-calisanlar-ve-isgucu-piyasasinda-ayrimcilik/>
 53. Van Tubergen, Frank, “Self-employment of immigrants: A cross-national study of 17 western societies.” *Social forces* 84 no. 2, (2005): 709-732.
 54. Van Tubergen, Frank, and Matthijs Kalmijn, “Destination-language proficiency in cross-national perspective: A study of immigrant groups in nine western countries.” *American Journal of Sociology* 110 no. 5, (2005): 1412-1457.
 55. Yuval-Davis, Nira, Floya Anthias, and Eleonore Kofman, “Secure borders and safe haven and the gendered politics of belonging: Beyond social cohesion.” *Ethnic and racial studies* 28 no. 3, (2005): 513-535.

Appendices

A. Code Book for Three Major Dimension Categories of Social Inclusion

Major Dimensions	Sub-Categories	Code Book of the Sub-Categories of Social and Economic Inclusion	
Socio-Economic	Education	All sentences related to school, education, child education	
	Language	All sentences related to Turkish language, learning Turkish, language, difficulty, etc.,	
	Health	All sentences related to access to health services	
	Housing	All sentences related to renting house, finding house, conditions of housing	
	Employment	All sentences related to work opportunity, conditions, wages,	
	Economic well-being	All sentences about economic opportunities, conditions, life standards, ability/disability to meet the needs	
	Satisfaction With Public Services	All sentences about access to public services and the level of satisfaction	
	Satisfaction With Living and Environmental Conditions	All sentences expressing positive/negative opinion about climate, social environment, and life in Turkey	

Political/Legal	Accessibility Rights	Having temporary protection ID card and sentences related having rights to work and education, and the rights to have access to public services	
	Human Rights	All sentences expressing facing/not facing discrimination, sentences about freedom/restriction in Turkey	
	Safety and Stability	All sentences expressing being safe, living in an orderly society, having political stability, being far away from war and conflict	
Scio-Cultural	Religious/Cultural Bridges	All sentences about the sharing the same faith, easy access to Islamic services, mosques, Islamic culture,	
	Social/Cultural Bonds	All sentences about the sense of belonging with regard to Turkey, feeling close with the Turkish society and culture, feeling of being welcome	
	Social Capital	All sentences related to receiving help and support from Turkish and Syrian neighbors, friends and relatives	
	Social Acceptance	All sentences about being in harmony/disharmony with the Turkish society, feeling of being accepted by the Turkish society, having good communication with the larger society	
	Sense of Belonging and Identity	Sentences expressing sense of identification with the host society, sense of belonging	
	Positive Perception of the Host Society	All sentences expressing positive qualities of the society, organization and beauty of the locations (e.g., respectful people, nice people, well organized and orderly cities, beautiful scenery), Sentences expressing gratitude to Turkey, thanking Turkey.	

THE LEGAL PROTECTION OF THE REFUGEES IN THE INTERNATIONAL TREATIES AND THE CURRENT SITUATION IN TURKEY

Prof. Dr. Seldağ Güneş PESCHKE

Ankara Yıldırım Beyazıt University

seldag.peschke@gmx.net

INTRODUCTION

In the 20th Century, especially after the second World War, there was a need to protect the people who had to leave their home lands, voluntarily or involuntarily, to start to a new life in another country. In 1948 Universal Declaration of Human Rights was signed and two years later the European Convention on Human Rights was enforced. These treaties were the two international treaties which clarified the basic fundamental rights of the people in the international level.

1951 Convention and 1967 Protocol were put into force for the legal rights of the refugees which were the most important treaties for their recognition in worldwide. Within the recent developments, there is an increase in the number of the refugees and migrants in many countries. For that reason, there is a big need to regulate the immigration policies in both national and international levels. Under this context, it is important to distinguish the terms, refugee, asylum seeker and migrant from each other, as they have different meanings and different legal protections. In Turkey, the immigrants and the refugees have different rights which are regulated under different codes according to their legal status.

As it is difficult to reach the immigration regulations from each country, there is a big need of a database on international migration law. In this article, the migration terminology will be clarified, and the different legal status of the refugees and the migrants will be explained within the rights given to them. The main international treaties and the current legal statutes in Turkey will be discussed in a comparative way with the examples of different practices.

I. The Protection of Refugees Under International Treaties

Immigration is important in all countries, because of its global effect in political, financial, social and cultural aspects. Immigration has serious influence on people and societies, and plays an important role in international relations. The immigration policies of the States effects the formation of the international treaties on migration. 1951 Convention and 1967 Protocol were put into force to protect and clarify the legal rights of the refugees within the principles of 1948 Universal Declaration of Human Rights and the European Convention on Human Rights (Betts & Loescher).

International migrant, refugee and asylum seekers are the most used terminology under migration issues. The refugee term was used in 1951 Convention and regional refugee instruments, besides the Statute of UNHCR. According to the 1951 United Nations Convention Relating to the Status of Refugees, refugee status is granted to people who have had a positive decision for their asylum applications.

Refugees are out of their countries because of violence, serious threat, armed conflict, serious public disorder or other reasons who are looking for protection in the international level. They need international protection as they are not able to protect themselves in their own countries against these threats. Besides, they are out of their countries due to serious events disturbing public order or the circumstances that underlie these grounds which may give rise to refugee status under the 1951 Convention.

An asylum seeker is a person who has made an application to be recognised as a refugee under the Refugee Convention. Under this status, he/she is waiting for a decision on his/her asylum claim. So, asylum seekers may be a refugee at the end of determination process. In the Universal Declaration of Human Rights, the right to seek asylum was described as an human right.

Migrant changes his/her country of residence to migrate or to have a legal status from another country which could be short-term or temporary migration, between three to 12 months, and long-term or permanent migration, which refers to change the country of residence for a duration of at least one year or more.

International protection of migrants, refugees, assylum seekers arise from international treaties which are universal. These principles are effected from the rules of international customary law, general principles of law, national laws and standards, besides the regional rules. The 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol are the main treaties which underline the rights of the refugees, including the 1966 Bangkok Principles, the 1969 OAU Convention, the 1984 Cartagena Declaration, the EU Qualification Directive and other relevant instruments of the EU asylum acquis communautaire. These treaties are taken into consideration with international human rights principles and the international refugee protection regime of UNHCR.

The common issues in all these treaties are that all human beings are born free and equal with human dignity and human rights. So, everyone has the right to be recognised as a person before the law without any discrimination (Hathaway). The international law prohibits any kind of discrimination on the basis of race, color, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status. All the conventions on human rights are based on equality of humans and their main aim is to prevent any kind of discrimination.

II. The Legal Protection of Refugees Under Turkish National Legislation

Turkey is located in a very important geographical place, on the crossroad of migration between Asia and Europe. The regulations on migration started after the foundation of the Turkish Republic. In 1934, a new code (Code No. 2510 on Settlement, 21.06.1934) was enforced for the settlement of the people in Turkey. According to this code, the ones who are of Turkish descent and from Turkish culture could have the possibility to migrate to settle in Turkey or could have a status as a refugee. These people were mostly, Turkish originated people from Balkans, Albania, Bosnia, Circassia.

In the middle of the 20th century, there are two important treaties which Turkey has accepted in the international level. The 1951 Convention which identifies the Status of Refugees and 1967 Protocol are the main treaties which are enforced inside the Turkish national legislation. The Convention

mainly concerns the ones who come from Europe and involves asylum seekers who are out of Europe and want to have resettlement from Turkey (Kirisci).

In the Turkish legislation system, international treaties are inside the primary sources in the hierarchy of law. In the Turkish Constitution in article 90, it is declared that the ratification of treaties concluded with foreign states and international organisations on behalf of the Republic of Turkey will be subject to adoption by the Grand National Assembly of Turkey by a law approving the ratification.

In Turkey, Turkish Constitution 1982 and Turkish Foreigners Code are the main codes which regulates the rights of the immigrants and refugees. These codes are based on human rights principles. Turkish Constitution 1982 contains general rules on fundamental rights regarding everyone, including the foreigners. In article 10 of Turkish Constitution it is declared that everyone is equal before law without distinction as to language, race, colour, sex, political opinion, philosophical belief, religion and sect, or any such grounds. Article 16 of the Constitution brings clear boundries so that State can only interfere to fundamental rights and freedoms of foreigners within exceptional circumstances. According to this provision the fundamental rights and freedoms of foreigners may only be restricted in alignment with international law. It has been widely accepted that article 10 of the Constitution is based on equality principle and in article 16 there is an exceptional situation to equality principle, as it is stated that the fundamental rights and freedoms in respect to aliens may be restricted by international law.

Accordingly it is clear that Turkish citizens and foreigners in Turkey are treated equal before law and fundamental rights and freedoms of foreigners can only be restricted by State, subject to international law and international conventions on human rights.

In the Turkish legislation system, the main rights and obligations of the refugees like, registration and documentation, information counselling, translation and interpretation, education, health, social assistance are regulated in different codes and by laws inside national law.

In 1999 the Asylum Regulation of 1994 (Regulation No. 22217 on the Procedures and the Principles Related to Mass Influx and Foreigners Arriving in Turkey as individuals or Masses Wishing to Seek Assylum from a Third Country, 30. 11.1994.) was changed as there was a need to revise the articles according to the new practices. Before the Asylum Regulation in 1994, there was no provision about the status of asylum seekers and refugees inside Turkish legislation. The Law on Foreigners and International Protection (LFIP) was enforced in April 2014 with the new changes in the asylum system especially on legal prodedures and burocratical issues (http://www.goc.gov.tr/files/files/eng_minikanun_5_son.pdf).

Turkey supports the refugees who are from the members of Council of Europe. But the ones who are out of this zone have limited protection like temporary protection or conditional refugee status (<http://www.refworld.org/pdfid/5541e6694.pdf>). The Temporary Protection Regulation (TPR) number 2014/6883 dated 22 October 2014 is one of the last regulations which was enforced for the Syrian refugees. Some articles of this regulation has changed two times in the last two years.

In this regulation temporary protection status is given for foreigners, who were forced to be away from their countries and are unable to go back to their countries they have already left and arrived to the borders of Turkey or crossed the Turkish borders in big groups to look for temporary protection urgently and whose international protection requests cannot be taken under individual assessment (TPR article 3). Under this regulation Turkey gives temporary protection for refugees from Syria with basic rights and services besides legal permission to stay. For example, for female refugees there are special supports from the NGO's and Bar Associations. Gelincik Project is an example which is founded under Ankara Bar Association in 2011 to give legal aid to women including the immigrants and refugees. In the protection of women, Istanbul Convention is one of the main treaties which protects the refugee women.

Circular of the DGMM on Principles and Procedures for Foreigners under Temporary Protection is enforced since 29 November 2017 which deals with the issues of the refugees who are under temporary protection. Asylum seekers from other countries should apply to an international

protection status according to LFIP which is processed and directed by DGMM (<https://www.asylumineurope.org/reports/country/turkey/introduction-asylum-context-turkey>).

The Disaster and Emergency Management Authority and Directorate General of Migration Management are the main national institutions which are dealing with refugee issues in Turkey. Directorate General of Migration Management is established under the Ministry of Interior by Code on Foreigners and International Protection No. 6458 on 04/04/2013. In article 103 of this code it is declared that, Directorate General of Migration Management has been founded to implement migration policies and strategies related to this issue. The main duties of the Directorate are to ensure coordination between the institutions and the organizations on migration to carry out the tasks and procedures related to foreigners in Turkey.

Currently in Turkey, in temporary shelter centers there are totally 3.607.000 Syrians. In Asylum seekers and refugees have the same policies in practice. 14.736 Syrians are relocated to 3rd countries between 2014-2018.

UNHCR is one of the main organisations to provide technical support and access to rights to ensure that everyone can seek for asylum. Livelihoods programmes for refugees are supported by the state organisations. Besides, İŞKUR, MoLSS, MoNE, municipalities also work in favour of refugees under different programmes in Turkey. In the Turkish labour market there are 480000 empty positions although there is an high amount of unemployment of in Turkey. By giving training programmes regularly to refugees, these posts are mostly available and filled with the refugees. Entrepreneurships of the refugees are supported in Turkey and as a result of that, between 2010 and 2018, 7004 Syrians set up companies in Turkey, besides Iranians and Iraqies (<https://www.unhcr.org/turkey.html>).

Conclusion

International protection of migrants, refugees, assylum seekers are mainly enforced in international treaties. 1951 Convention and 1967 Protocol were enforced to protect and clarify the legal rights of the refugees within the principles of 1948 Universal Declaration of Human Rights and the European Convention on Human Rights. In Turkey, Turkish Constitution 1982 and Turkish Foreigners Code are the main codes which regulates the rights of the immigrants and refugees. Asylum Regulation (1994) which was changed in 1999 regulates the rights of the asylum seekers. The Law on Foreigners and International Protection (LFIP) was enforced in April 2014 with the new changes in the asylum system especially on legal prodedures and burocratical issues. The Temporary Protection Regulation (TPR) number 2014/6883 dated 22 October 2014 is one of the last regulations which was enforced for the Syrian refugees. In the international level UN-HCR and in the national level the Disaster and Emergency Management Authority and Directorate General of Migration Management are the two main national institutions which are dealing with refugee issues in Turkey.

BIBLIOGRAPHY

1. Betts, A. & Loescher, G. (2011). "Refugees in International Relations", Refugees in International Relations, Oxford University Press, UK
2. Hathaway, J. (2005). The Rights of Refugees Under International Law, Cambridge University Press, UK
3. Kirisci, K. (1991). "The Legal Status of Asylum Seekers in Turkey: Problems and Prospects", International Journal of Refugee Law, Oxford, V.3, No.3.
4. DGMM.http://www.goc.gov.tr/icerik6/law-on-residence-and-travel-of-foreigners-in-turkey_980_981_1212_icerik. Accessed 25.12.2018
5. LFIP. http://www.goc.gov.tr/files/files/eng_minikanun_5_son.pdf. Accessed 25.12.2018
6. UNHCR. Submission by the United Nations high commissioner for refugees for the office of the high commissioner for human rights' compilation report—Universal periodic review—The Republic of Turkey. <http://www.refworld.org/pdfid/5541e6694.pdf>. Accessed 25.12.2018
7. UNHCR. <https://www.unhcr.org/turkey.html>
8. UNHCR.Guidelines on temporary protection or Stay arrangements. <http://www.unhcr.org/5304b71c9.html>. Accessed 25.12.2018
9. TURKISHCONSTITUTION.https://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf<https://www.asylumi-neurope.org/reports/country/turkey/introduction-asylum-context-turkey>. Accessed 25.12.2018

KAFKASYA'DA MÜLTECİ SORUNU: KARABAĞ'LILAR

Prof. Dr. Haluk Selvi
Sakarya Üniversitesi
hselvi@sakarya.edu.tr

ÖZET

Günümüz dünyasının birçok bölgesinde sürüp giden çatışmalar, binlerce insanın evsiz-yurtsuz, anasız-babasız kalmasına sebep olmaktadır. Belki de dünya tarihinde yeryüzünde şimdiki kadar zulüm ve baskı altında inleyen, toprağından, yurdundan evinden sürülmüş, zorla koparılmış insanlar hiç olmadı. Şüphesiz ki, insanın tabiatında var olan hırs, kin ve çekişmeler hep oldu ancak yeryüzünün bütün bölgelerini kapsayan, her köşesinden çığıllıkların yükseldiğı bir demi insanoğlu ilk defa yaşıyor. Geçen asırlarda adaletsizlikleri ve zulmü önlemek için adil peygamberler, sultanlar ve krallar dünyada yaşanabilir bir ortam inşa etmek için hep oldular, onlar dengesizlikleri önleyebildiler. Yaşadığımız son asır insanlık tarihinde eşine az rastlan bir dengesizlikler çağı karşımıza çıkardı. Bir yanda sonsuz kaynaklar etrafında zenginleşmiş ve bu gelirlerle sosyal ve psikolojik dengesini bozmuş insanlık, diğer yanda zenginleşen toplumlara kölelik eden ve onların sonu gelmez hırsları yüzünden ezilen, sömürülen ve nihayet bir şekilde doğan çatışmalarda öldürülen, sürülen insanlar... Ne büyük bir tezat; insanlığı yok olmaya götürece kadar acı ve umursamaz...

Bizim için göç ve mülteci dendiğinde zihnimizde uyanan ilk imge nedir? Hemen etrafımdaki üç insana soruyorum, cevap Suriye, Afganistan, Irak. Bundan yirmi yıl öncesi için aynı soruyu yine aynı sosyal statüdeki insanlara sorduğumda verilen cevap Filistin, Kuzey Irak. Yüzyıl öncesi için Balkanlar, iki yüz yıl öncesi için Kafkasya... Anadolu! Geçen üç asırda analık yapmış insanlara, kucak açmış, sahiplenmiş onları. Anadolu insanı Kafkasya'dan gelen Çerkez'i, Gürcü'yü, Abhaz'ı kucaklamış, ekmeğini, toprağını paylaşmış, Balkanlardan zorla sürülen ve beş yüz yıl önce kendisinden ayrılıp gittiğinde kardeşi olanları yine kardeşçesine sinesine sarmış, Kırım'dan sürülenlerle hem hal olmuş, bugün Suriye ve Irak'tan gelenlere kucak açıyor, kültürü ve almış olduğu tarihi görevi icabı elindekini paylaşıyor, onun acısını kalbinde yaşıyor.

Ancak bundan tam otuz yıl önce üzerinde çok kısa bir süre durduğumuz ve bir yıl gibi kısa bir sürede unuttuğumuz, hem de günümüzde aklımıza gelmeyen, kamuoyumuzu meşgul etmeyen bir sürgün yaşandı Kafkasya’da, zorla göç uygulandı kardeşlerimize. Zihinlerimizde donup kalan ve bir türlü eritip haline bakamadığımız Karabağ, uluslararası alanda yıllardır ‘donmuş çatışma’ olarak nitelendiriliyor. Bizim zihnimizde ve vicdanımızda Karabağ donmuş olsa da insanlar her kış donmaya devam ediyor, üşüyor çocuklar, kimsesizler...

Karabağ bize güzel sesli insanları, müziği, güzel motifli halıları hatırlatıyor. Otuz yıl önce mazlumlara ne oldu? Hatırlamak ve hatırlatmak gerek.

Sovyet Rusya’nın çöküş çağında, baskı, zulüm ve “demir perde”nin insanlık üzerinden sıyrılıp söküldüğü yıllarda Karabağ’da bir kriz yaşandı. 1988 yılından itibaren Azerbaycan’a ait olan Karabağ Özerk Bölgesi, Ruslar tarafından planlı bir şekilde Ermenilere terk edilmeye başlandı. Güney Kafkasya’da 4 bin 400 kilometrekarelik bir alanı kaplayan Karabağ, Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki en büyük sorun olarak yıllardır çözüm bekleyen bir şekle büründü. Bugün sadece Karabağ’da değil, çevresindeki yedi bölgede Ermenistan işgali sürmektedir. Karabağ’ın çevresinde rayon olarak adlandırılan bu bölgelerde yerleşim yok, sadece Ermenistan askerleri bulunuyor. Bir zamanlar insanların yaşadığı şen coğrafya, köyler, kasabalar talan oldu, bağlar bozuldu harap oldu, zulüm geride karanlık bir gökyüzü bıraktı.

Ermenistan ordusunun desteklediği Karabağ Ermenileri ile bölgede yaşayan Azeriler arasındaki gerilim, 1992’de sıcak savaşa dönüştü. Kafkasya coğrafyasında Sovyet sonrası dönemin ilk büyük çatışması konumundaki Karabağ Savaşı 1994’te son buldu. Savaş nedeniyle yaklaşık 30 bin kişi hayatını kaybetti. Ermeniler, savaş sonunda bölgenin tümünün kontrolünü ele geçirdikleri gibi komşu yedi bölgeyi de işgal ettiler.

Ermeniler geçen yüzyıldan beri kendi geleceklerini Türklerin yok olmasında görüyorlar, yaşadıkları coğrafyada Türkler nüfus çoğunluğuna sahip olduklarından onların bir şekilde yok edilmesi ya da göç ettirilmesi hedefini güdüyorlardı. Bu düşüncelerini anlamak için çok eski zamanlara gitmeye hiç gerek yok, bundan sadece 25 yıl önce onların acımasızlığını ve Batının yapılanlara karşı sessizliğini açıkça gördük. Biz Müslümandık, Ermeniler Hristiyan’dı ve bu yüzden her zaman haklı görülmeyle Ermeniler hak ediyordu.

Kafkasya 1921-1990 yılları arasında Sovyetler Birliği'nin idaresinde yaşadı. Komünizmin yıkılması üzerine Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan tekrar bağımsız oldular. Ruslar Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Anadolu'yu terk ederken yaptıkları gibi Azerbaycan'a bağlı Karabağ'ı Ermenistan'a terk etti, Karabağ'ın yüzde 70'i Türk'tü ve bunların geleceği acımazsız Taşnaklara bırakılmıştı. Ruslar Ermenistan'ı askeri açıdan destekledi.

26 Şubat 1992 tarihinde Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Karabağ bölgesindeki Hocalı kasabasında yaşayan Azeri siviller Ermeniler tarafından toplu şekilde katledildi. Bu katliamda Ermeni kuvvetlerin komutanı daha sonra Ermenistan Cumhurbaşkanlığı'na yürütecek olan Serj Sarkisyan'dı. İnsan Hakları İzleme Örgütü, Hocalı Katliamını Dağlık Karabağ'ın işgalinden bu yana gerçekleşen en kapsamlı sivil katliamı olarak nitelendirmişti. Bu katliamla birlikte Karabağ Türkleri Azerbaycan'a göçmek zorunda kalmışlardı. "Kaçkınlar" olarak adlandırılan masum insanlar 25 yıldır sefil ve perişan bir şekilde yaşamaktadırlar.

Hocalı'daki Ermeni vahşeti, Birinci Dünya savaşı sırasında yapılanlarla aynı özelliğe sahiptir. Masum ve korumasız halka karşı akla gelmedik işkenceler yapılmıştır. Önce giriş ve çıkışın kapatıldığı Hocalı kasabasında, 83 çocuk, 106 kadın ve 70'den fazla yaşlı dahil olmak üzere toplam 613 sakin öldürülmüş, toplam 487 kişi ağır yaralanmıştır. 1275 kişi rehin alınmış ve 150 kişi kaybolmuştur. Cesetler üzerinde yapılan incelemelerde cesetlerin birçoğunun yakıldığı, gözlerinin oyulduğu, başlarının kesildiği görülmüştür. Hamile kadınlar ve çocuklar bile bundan nasibini almıştır. Bütün bu cesetlerin video görüntüleri o zaman dünya kamuoyuna dağıtılmıştır ve bugün internet üzerinden ulaşılabilir görüntülerdir. Eski ASALA eylemcilerinden Monte Melkonyan, Hocalıya yakın bölgede Ermeni askeri birliklere komutanlık yapmış ve katliamdan bir gün sonra Hocalı çevresinde gördüklerini günlüğünde anlatmıştır; tablo bir vahşettir. Şubatın soğuk yüzü Hocalı'ları dondurmuştur.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, kurduğu bir heyete sorunu çözme görevi vermiştir! Ermenilerin bu vahşetine göz yumanlar bu sorunda hakem olmuşlardır. Karabağ sorunun halledilmesi için harcanan çabalar, Ermenistan'ın anlaşmaz tutumu, Fransa ve ABD'deki Ermeni diaspora gücünü kullanarak meseleyi kendi lehine halletmeye çalışmasından dolayı hep

sonuçsuz kalmıştır. Bu yüzden iki ülke arasında ateşkesin imzalanmasının üzerinden on yıl geçmesine rağmen barışçıl bir çözüme ulaşılamamıştır. Bugüne kadar sorunun hep barışçıl metotlarla çözülmesini savunan Azerbaycan'ın giderek uluslararası toplumun arabuluculuk girişimlerine güveni azalmaktadır. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın kurduğu heyete eş başkanlık eden ABD, Rusya Federasyonu ve Fransa'nın Azerbaycan'ın toprak bütünlüğüne ilişkin açıklamalarına rağmen fiiliyatta Ermenistan'a daha fazla yardım eden ülkeler olmaları sebebiyle Ermenistan yayılcı politikalarından geri adım atmamaktadır.

Hocalı, Karabağ'da Ermenilerin işgal ettiği onlarca kasabadan sadece biriydi. Laçın, Kelbecer, Ağdere, Ağdam, Cebrayıl, Fuzuli, Gubadlı ve Zengilan... Ermenilerin buralarda işledikleri insan hakları ihlalleri ve katliamlar, Güney Kafkasya'nın diğer bölgelerinde de uygulandı, sonuç binlerce göçmen. Topraklarından koparılacak zorla göçürülenler şimdi ölümün mü yoksa geride kalmanın mı daha zor olduğunu düşünüyorlar.

Azerbaycan Türkçesi'nde , “mülteci” kelimesi yerine “kaçkın” kelimesi kullanılmaktadır. Buna göre “kaçkınlar”; 1988 yılında Ermenistan'dan göçe zorlanan Azeri etnik kimliğine ve diğer etnik kökenlere mensup olan ancak Azerbaycan vatandaşı olmayan kişilerdir. Bu tanıma göre, 1948–1953 yılları arasında Ermenistan'dan göçe tabi tutulan Ahıska Türkleri ile diğer etnik kimliğe sahip topluluklar da “kaçkın” statüsündedir. Zorunlu göç kavramına karşılık ise Azerbaycan'da “mecburi göçkün” kavramı kullanılmaktadır. Bu kavram; Karabağ sorununun silahlı çatışmaya dönüşmesi ile beraber Azerbaycan sınırları içerisinde bulunan Karabağ ve çevresindeki bölgelerde yaşayan; etnik kökenine bakmaksızın güç tatbik edilerek göçe zorlanan Azerbaycan vatandaşlarını kapsamaktadır.

170 yıl boyunca devam eden Ermenistan'ı Azeri Türklerinden göç ettirme politikası 1988–1989 yıllarında sonuçlanarak; nihayet 8 Ağustos 1991 tarihinde Ermenistan'da Azeri Türklerinin yaşadığı son köy olan Nüvediköyünden de Azerilerin sürülmesiyle Ermenistan, sadece Ermenilerin yaşadığı bir ülke durumuna gelmiştir. Son olarak 230 bin Azeri dövülerek ve her türlü işkenceye maruz kalarak Ermenistan'dan çıkarılmış; aynı yıllarda 214 Azeri katledilmiştir. Ermenilerin, Karabağ'ı da içine alan Azeri topraklarının yüzde 20'sini işgaliyle, yüzbinlerce Azeri mülteci durumuna düşür. Uluslararası kaynaklara göre yaklaşık 600 bin, Azeri kaynaklara göre 1 mil-

yon göçmenin çoğunluğu Azerbaycan'ın başkenti Bakü'ye ve Gence'ye göç etti ve zor koşullarda hayat mücadelesi veriyorlar, doğup büyüdükları topraklara geri dönmek için sorunun çözümünü bekliyorlar.

Göçler sırasında savaş durumunda olan Azerbaycan, Karabağ'dan gelen mültecilerin ihtiyaçlarına bir anda cevap veremedi. Binlerce mülteci, öğrenci yurtlarına, vagonlara ve çadırlardan oluşan şehirciklere yerleştirildi. Mültecilerle birlikte Azerbaycan Türkçesine Çadırkent kelimesi girdi, bu kelime o günlerden beri Azerbaycan'da sıklıkla kullanılmaktadır. Çadırkentlerde yazın sıcaklarda, kışın da soğuklarda mülteciler, hayatın zorluklarına göğüs germeye çalışıyorlar. Çetin şartlar altında hayatlarını idame ettirmeye çalışsan mülteciler, yıllardır vatan hasretiyle yaşıyorlar. Dünya Sağlık Örgütü'nün raporuna göre bu insanların %63 'ü çeşitli ciddi hastalıklara yakalanmıştır. Malarya, kalp hastalıkları, bağırsak ve mide rahatsızlıkları sıkça rastlanılan vakalardır.

Ermeniler işgal ettikleri topraklarda “virane etmek” taktiğini uygulamışlardı. Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ bölgesinin işgali sırasında kitlesel panik oluşturmak, birçok insan telefâtını sağlamak amacıyla Ermenistan'ın istihbarat servisleri askeri operasyonların gittiği bölgelerden hayli uzakta, sivil Azerbaycanlı nüfusun yaşadığı mıntikalarda terör eylemleri organize etmiş, gerçekleştirmiş, sonuçta binlerce masum, silahsız yerli sivil halk bebek, kadın, büyük, küçük, hasta, ihtiyar demeden gaddarca katledilmiştir. Ermenistan yalnız Azerbaycan topraklarına değil, Azerbaycan kültür mirasına da tecavüz etmiş, Türklere ait 500 kadar tarihi yapı, 100'den fazla arkeolojik abide, binlerce kıymetli eserin bulunduğu 22 müze, 4.6 milyon kitap, 4 resim galerisi, nadir eserlerin ve yazmaların bulunduğu 927 kütüphane, 10 kültür ve dinlenme parkı, 85 müzik ve güzel sanatlar okulu, 20 kültür sarayı ve 4 devlet tiyatrosu Ermenilerin elinde kalmıştır. Ermenistan'ın tecavüzü neticesinde Azerbaycan'a vurulmuş zararı hesaplamak mümkün değildir. Her şeyden önce, bu servetleri yeniden yapmak mümkün değildir. Bu durum, yalnızca Azerbaycan halkının değil, bütün bir insanlığın kaybı olarak değerlendirilmelidir. Ermenistan'ın Azerbaycan iktisadiyatına verdiği zararın 60 milyar dolar olduğu tahmin ediliyor.

Bugün bir milyon Karabağ kaçkını ve mecburi göçmenleri birçok sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Bu sorunlar barınma, beslenme, işsizlik,

eğitim ve güvenliğe kadar birçok alanda değişik şekillerde kendisini göstermektedir. Azerbaycan'da göçmenlerin karşılaştıkları en önemli sorunların başında bu insanların bir an önce kalıcı olarak barınacakları bir yere sahip olamamak gelmektedir. Ancak sorun hakkında uluslararası kuruluşların ilgilerinin yetersizliğinden dolayı genel bir çözüm yolu bulunamamaktadır. Azerbaycan hükümeti de kendi ekonomik ve sosyal durumundaki yetersizlikler nedeniyle, gereken oranda çözüm yolları üretememektedir. Ayrıca göçmenler Azerbaycan toprakları içinde fazla yayılmış bir durumda olduklarından dolayı hizmetler sınırlı kalabilmektedir. Mecburi göçmenler Azerbaycan genelinde daha ziyade 31 şehir ve bölgede yoğun olarak yaşamaktadırlar. Azerbaycan yönetimi göçmenleri Bakü dışında diğer bölgelerde yerleştirme politikası gütse de bunda pek başarılı olamamıştır.

Çadırlarda 15.530 aileden ibaret 73.982 kişi, gecekondularda 19.782 aileden ibaret 98.979 kişi, devlete ait konutlarda, çocuk yuvalarında, okullarda ve yurtlarda 43.905 aileden ibaret 175.255 kişi, tatil köyleri ve sanatoryumlarda 5.236 aileden ibaret kişi 20.240, akraba ve tanıdık evlerde 38.926 aileden ibaret 156.420 kişi, başkalarına ait olduğu halde göçmenler tarafından zapt edilmiş evlerde 8.954 aileden ibaret 35.472 kişi, inşası yarım kalmış binalarda 8.954 aileden ibaret 44.502 kişi, çiftliklerde 7.555 aileden ibaret 32.721 kişi, yük vagonlarında 2.076 aileden ibaret 8.859 kişi, yol kenarlarında ve toprakta kazılmış mağaralarda 3.418 aileden ibaret 14.864 kişi kalmaktadır. Kaçkın ve mecburi göçmen ailelerinin 2/3'ünün gıda yardımı almalarına rağmen gıda ve gıda dışı ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Ailelerin ancak %25'i kendi ihtiyaçlarını bir şekilde karşılayabilmektedirler. Bugün mülteci ve mecburi göçmenlerin gelir kaynaklarının en önemli kısmını, yardımlar, maaş, emekli aylığı, sosyal güvenlik yardımları oluşturmaktadır. Mülteci ve mecburi göçmenler Azerbaycan toplumu içerisinde yoksul kesimin en alt tabakasında bulunmaktadır.¹

Mülteci ve göçmenlerin sosyal sorunlarının çözümüne 1993-2013 yıllarında 5,5 milyar dolarlık harcama sarf edilmiştir. Bunun 2,5 milyar doları devlet bütçesinin, 1,9 milyar doları Devlet Petrol Fonu'nun ve 1,1 milyar dolarıysa ülkede faaliyet gösteren uluslararası insani kuruluşların birikimidir. Bugün 49 uluslararası ve 43 yerel insani örgüt Azerbaycan'ın göçmen, mülteci ve

1 Osman Özkul, Hüseyin Vermez, "Dağlık Karabağ Göçmenlerinin Sosyo-Ekonomik Sorunları", Bilig, Sonbahar/2009, No: 51, ss. 160.

dezavantajlı nüfusuna çeşitli yönlerden yardım etmektedir. Uluslararası insani kuruluşlardan 10'u BM ajanslarını, 14'ü ABD'yi, 14'ü Avrupa'ya ve 11'i Doğu ülkelerini temsil etmektedir. (<http://garabagh.net>)

Mültecilerin ve mecburi göçmenlerin evlerine dönebilme umutları her geçen gün biraz daha azalırken, artık 25 yılı çoktan aşmış olan bu zaman dilimi içerisinde göçmenlere yardım eden yerel ve uluslararası yardım kuruluşlarının da sayısında giderek bir azalma görülmektedir. Azerbaycan halkının her ferdi gibi göçmenlerin de en büyük dileği; Ermenistan tarafından işgal edilmiş topraklarının kendilerine verilmesi ve en temel insan haklarından olan; "kendi evleri ile kendi yurtlarında yaşama" haklarının geri iade edilmesidir.

Azeri Türkleri dünyaya, onun adaletine güvenerek her gün biraz daha fazla acı çekerek beklediler. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, MİNSK Grubu'nun, B.M. Güvenlik Konseyi'nin adaletin tecelli etmesi yönünde alacağı kararları beklediler. Sorunun diplomatik yolla, barışçıl çözümlerle halledileceği günü beklediler. Ancak otuz yıl sonra Azerbaycan Türkleri artık topraklarının Ermenistan tarafından işgaline son verilmesi yönünde yapılan veya yapılıyor gözükken faaliyetlerin yetersizliğinden emin olduklarından artık bu kurumlardan bir çözüm beklemiyorlar. Azeri Türkleri her şeye rağmen hâlâ da birilerini mecburen bekliyorlar. İşgale maruz kalmış vatan topraklarına geri dönmeyi umuyorlar. Uluslararası hukuksal düzen içerisinde Azerbaycan yönetiminin meşru müdafaa hakkını kullanmasını bekliyorlar.

Rusya ve ABD gibi devletlerin bölgede var olan çıkarları ve bu çıkarlarını korumak için uluslararası hukukun ilkelerinin çiğnenmesi dâhil başvurduğu her türlü girişim dikkate alınır, sorunun çok kısa zamanda çözüme kavuşmasını beklemek mümkün değil. Bütün bunlara bir de ülke içinde var olan ekonomik sıkıntılar ve geri kalmışlık gibi darboğazlar, ordunun ağır durumu ile Azerbaycan'ın Ermeni lobileri tarafından oluşturulan uluslararası arenada sahip olduğu olumsuz imajı da hesaba katıldığında durum oldukça zor görünüyor.

Azerbaycan, Dağlık Karabağ sorununu toprak bütünlüğü içinde ve uluslararası hukukun ilkelerine uygun olarak çözmeyi zorlamaktadır. Ancak Ermeniler yapıcı olmayan tutumlarını sürdürmekte ve Karabağ için tam bağımsızlık istemekte ısrar etmektedirler. Sorunun devam etmesi bir milyona yakın mülteci ve zorunlu göçmeni bulanan Azerbaycan'ın siyasi, ekonomik,

sosyal ve psikolojik sorunlarını arttırmakta ve derinleştirmektedir. Göçmenlerin geleceğe umutla bakabilmeleri için Azerbaycan Devleti'nin, bölgesel ve uluslararası güçlerin attığı adımlar yetersiz kalmaktadır. **Azerbaycan'ın ve haliyle göçmenlerin en büyük umutları Türkiye'dir.** Türkiye'nin genelde Kafkasya ve daha özelde Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan gibi ülkelerle ilgili politikaları, hem Rusya hem ABD hem de Avrupa Birliği tarafından dolaylı ekonomik, politik ve terörist hareketler aracılığıyla baskı altında tutulmaktadır.

Bugün Azerbaycan ve Ermenistan için Dağlık Karabağ sorununun çözümü doğrultusunda en uygun yöntem, barışçıl yöntemlerdir ancak bu yöntemin bir sonuç vermediği de otuz yıldır görülmektedir, sorun donduruldukça kaçkının ıstırabı artmaktadır. En son çare olarak tabii ki, savaşa başvurulması kaçınılmaz olabilir. Çünkü Dağlık Karabağ ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan bir milyon mülteci gibi sorunları bulunan bir ülkenin gelişmesi mümkün değildir. Azerbaycan'ın dünyanın uygar ve gelişmiş devletler arasında yer almasını engelleyen iki sorunun, yani Dağlık Karabağ ve ekonomik sorunların mümkün olan en kısa zamanda çözülmesi gerekmektedir.

Dış yardımların giderek azaldığı ve umutların giderek tükendiği bir ortamda bir insanlık dramı yaşayan Azerbaycan Türklerine yardım elini uzatmak, uluslararası kurumların insanlık adına olan borcu, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin tarihi bir sorumluluğu, Türk Milletinin ve İslam dünyasının bir kardeşlik görevidir.

KAYNAKÇA

1. Attar, Aygün, Karabağ Sorunu Kapsamında Ermeniler ve Ermeni Siyaseti, Ankara, 2005.
2. Özkul, Osman; Vermez Hüseyin, “Dağlık Karabağ Göçmenlerinin Sosyo-Ekonomik Sorunları”, bilig Sonbahar, / 2009 Number 51, ss. 139-170.
3. Zengin, Eyüp, Vefaeddin İbayer, “Kültür Varlıklarının Savaş Sırasında Korunması: “Ermenistan İşgali Altındaki Azerbaycan Topraklarında Durum”, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, C. II. SAYI: 2 (Güz 2000), ss. 285-297.

GÖÇ VE DEVLET İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA OSMANLI SON DÖNEMİ İLE TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLK DÖNEMİNDE GÖÇLER, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ARAYIŞLARI

Prof.Dr. Adnan SOFUOĞLU

Hacettepe Üniversitesi
adnans@hacettepe.edu.tr

Seyfi YILDIRIM

Hacettepe Üniversitesi
seyfiy@hacettepe.edu.tr

GİRİŞ

Göç fert veya toplumların bir yerden diğer bir yere gidip, gittikleri yerlerde iskân olmalarından ibaret basit bir olay olmayıp, bir devlet veya millet için sosyal, mali, idari, hukuki, ekonomik, siyasi, milli ve kültürel bakımdan çeşitli yönleri bulunan bir problemdir. Göçler kabaca içe dönük ve dışa dönük olmak üzere iki ana kategoride ele alınabilir.¹

Bu bildiride umumiyetle göç ve göçmen meselelerinde özellikle 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başı kaybedilen topraklardan Anadolu'ya gerçekleşen dış göçleri göç ve devlet bağlamında ele alacağız. Bu dönem göçlerinde umumiyetle Batılı sömürgeci devletlerin emperyalizm siyasetleri, ulus-devlet inşası ve etnosantrik, daha doğrusu ırkçı siyasî uygulamalarının ortaya çıkardığı idarî, ekonomik ve toplumsal dışlamalar etkili olmuştur. Bu çerçevede özellikle Türklerin ve diğer Müslüman unsurların yaşadıkları topraklarından çıkarılması adeta Hıristiyan âleminde bir ideoloji gibi telakki olunmuştur. Bilhassa Hristiyan olmayan milletlere din ayırımı dolayısıyla tolerans göstermekte mütereddit davranılmış, onlara bir nevi insan hak ve hürriyetini layık görülmemiştir.² Bunların yanısıra Osmanlı Devleti'nin harplerden mağ-

- 1 Göçler, yurtlarından kovulanlar, sürgün edilenler, toptan göçe tabi tutulanlar, milli göçler, geri gelen göçmenler, antlaşmalara tabi göçmenler şeklinde çeşitli terimler altında katogorilere ayrılabilir. Cevat Eren, Türkiye'de Göç ve Göçmen Meseleleri, İstanbul 1966 s. 1-2.
- 2 Eren, a.g.e., s.28-29; Yani burada genel itibarıyla modernleşmenin siyasal örgütlenme biçimi olarak algılanan ve yönetici seçkinler tarafından devlet mekanizmasını ve toplumsal hayatı Batılı referanslar doğrultusunda yeniden inşa etme yolu olarak görülen ulus-devletlerin inşasının başarısı temel olarak hâkim devletin mirasının ortadan kaldırılmasına sıkı sıkıya bağlı bir durum olarak algılanması söz konusudur. Bu

lup çıkmaya başlaması ile birlikte siyasî, askerî ve ekonomik gücünü kaybettiği kanaatinin kuvvetlenmesi de göçlerde etkili olmuştur.³

Osmanlı Devleti, kaybedilen topraklardan içeriye doğru ilk göçlerle on sekizinci yüzyıl sonlarından itibaren karşılaştı ve ilk göçler Osmanlı Devleti'ne komşu olan Avusturya ve Rusya gibi devletlerin Osmanlı Devleti aleyhine genişleme emellerinden doğan harplerle başladı.⁴ Ardından Osmanlı Devleti'nden ayrılıp yeni kurulan ulus-devletler tarafından Müslüman (Türk ve Türk olmayan) nüfuslarının zor kullanılarak ülke dışına çıkarılmasıyla devam etti. Bu çerçevede göçlerde yalnızca mekân-coğrafya yoğunlaşması değil belirli dönem/zaman yoğunlaşması da söz konusudur.⁵ Avrupa devletleri böyle önemli bir problemle ancak birinci Dünya Savaşı ile birlikte karşı karşıya gelecektir.⁶

Osmanlı Son Döneminde Göçler Türkiye'ye gerçekleşen göçleri şu şekilde sıralayabiliriz:

İlk dönem: 1877-1876 Osmanlı Rus Savaşı öncesi yapılan göçler.

İkinci dönem: 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşının sebep olduğu göçler (93 muhacereti). Üçüncü dönem: 1912-13 Balkan Savaşlarını izleyen göçler.

Son dönem: Osmanlı sonrası Türkiye Cumhuriyeti'ne göçler.⁷

Dönemsel olarak ayırdığımız göçleri kısaca şöyle ortaya koyabiliriz. İlk olarak 1768-1774 Osmanlı Rus harplerinden sonra imzalanan 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan sonra Rusların ele geçirdiği bölgelerden yani Kırım ve sair yerlerden Türkler ve diğer Müslüman unsurlar Osmanlı toprak-

bağlamda Balkanlar'daki yeni ulus-devletlerde önce Müslüman unsurlar, sonra da Yahudiler göçe zorlandılar. Daha sonra Hristiyan olsa da kendi içlerindeki farklı etnik grupları göç ettirdiler.

3 Eren, a.g.e., s. 31-32.

4 Eren, a.g.e., s. 23 v.d.

5 Türklerin yaşadıkları Balkan ülkelerinde yöneticiler daha türdeş bir nüfusa sahip olmak amacıyla bünyelerinde yaşayan unsurların ('eski Osmanlı kalıntısı' sıfatıyla Türk ve Müslümanların) topraklarına el koymak, onları toprağa dayalı veya sair geçim kaynaklarından etmek, başka yerlerden getirilen Hristiyan nüfusla aynı yerlerde yaşamaya zorlamak gibi uygulamalarla ve siyasî cihaz yani devlet gücüyle baskı kurarak göçe zorladılar. Sezer Arslan, Balkan Savaşları Sonrası Rumeli'den Türk Göçleri ve Osmanlı Devleti'nde İskânları, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2008, s.74 vd.

6 Eren, a.g.e., s.11-13.

7 Adnan Sofuoğlu, Osmanlı Devleti'nde Ortaya Çıkan Göç Problemleri ve Türk Göçlerinin Bir Safhası; 1903-1904 (Rumi: 1319) Yılında Meydana Gelen Göçler, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Dergisi, Yıl: XXXIII, Sayı: 383, Ankara, Mart 1995, ss. 168-189, s.169-170.

larına göç etmişlerdir.⁸ Ardından 1788-1792 Osmanlı-Rus-Avusturya harpleri ve sonrasında (1780'den 1800'lere kadar) Kırım, Kazan, Kafkasya, Özi havalisi ve diğer yerlerden Türkiye'ye 300 bin ila 500 bin civarında insanın göç ettiği tahmin olunmaktadır. Rusların desteklediği ve yönlendirdiği 1804 Sırp isyanları sırasında katliamdan kurtulabilen Türkler ve diğer Müslümanların bir kısmı da Osmanlı yönetimindeki Bosna-Hersek ve Rumeli'ye göç etmiştir. Yine 1806-1812 Osmanlı Rus Savaşı sırasında Akkerman, Bender, İsmail gibi kalelerde, Dobruca'nın birçok yerlerinde, Eflak- Buğdan'da yaşayan Türkler ve diğer Müslümanların çoğu İstanbul da dâhil olmak üzere Rumeli'de Osmanlının elinde kalan bölgelere göç etmişlerdir.⁹

1821 Mora isyanları, 1826 da imzalanan Akkerman Antlaşması ile Mora'da yaşayan Türklerin Anadolu'ya göç etmelerinin kabul edilmesi ile Mora Yarımadası'ndan, ardından Osmanlı-Rus Harbi sonrasında imzalanan 1829 Edirne Antlaşması'nın imzalanması ile Rusya'ya kalan Kafkasya'dan Anadolu'ya Türk ve diğer Müslüman ahalî göç etmiştir.¹⁰ Bu göçler olurken 1838'lerde Petersburg'da bir Kafkasya Komitesi kurulmuştur. Bu Komitenin planı doğrultusunda Çarlık Rusya'sında şiddet ve tazyik siyaseti artarak sürdürülmüş ve buradaki Müslüman halk sürülmeğe başlanmıştır. Bu tarihlerde Kafkasya'da Müslüman halk, Ruslarla ölüm kalım savaşına girişmişlerdi. Kafkaslarda Ruslara karşı hürriyet mücadelesi veren Şeyh Şamil'in 1859 yılında Ruslara esir düşmesi bölgedeki Müslüman nüfusun üzerindeki baskıları daha da arttırmıştır. Bu ortamda Kırım Harbi sonrasında 1858'den itibaren Türkiye, tarihinde eşine rastlanmayan büyük bir göç dalgası ile karşılaşmış, nitekim 1864'de Kafkasya ve Kuban havalisinde bulunan Türk ve diğer Müslüman kabilelerin çoğu Osmanlı topraklarına göç etmek zorunda kalmıştır.¹¹ Bu şekilde Doğu Anadolu'ya Azerbaycan, Dağıstan, Şirvan

8 Antlaşma için bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu, C. 4, B. I, Ankara 1982, s.422-126.

9 Eren, a.g.e., s.32-34; Osmanlı-Rus savaşı için bkz. Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, C. 5, Ankara 1983, s.101 v.d.

10 Eren, a.g.e., s.36-37; İsyenlar ve antlaşmalar için bkz. Geniş bilgi için bkz. Karal, a.g.e., C. 5, s.107 v.d.; Fahir Armaoğlu, Siyasi Tarih, Ankara 1975, s.95-97.

11 Eren, a.g.e., s. 34 ve 63 v.d., ; Kafkasya'nın batı kıyılarında bekleyen göçmenler Trabzon, Samsun, Varna, Köstence limanlarına nakil olundular. Bir kısmı da İstanbul'dan deniz yolu ile Akdeniz limanlarına yahut karayolu ile Anadolu'nun muhtelif bölgelerine gönderildiler. Bu Kafkas göçmenlerinin büyük bir kısmı Amasya, Tokat, Sivas, Kayseri, Çankırı, Adana, Aydın, İçel, Bursa, Adapazarı, İzmit ve havalisine hatta Halep, Şam ve Amman'a gönderileceklerdir. Geniş, bilgi için bkz. Barasbi Baytugan, "1858-1865 yıllarında Kuzey Kafkasyalıların Türkiye'ye Göçleri" Birleşik Kafkasya Dergisi C. I, S.3, 8/ 10/ 1964, s. 6-12, ve s.4, s.11-15, 5.7.1965; Kırım Harbi ile ilgili bkz. Hayrettin Bey, Kırım Harbi, Haz. Şemsettin Kutlu, Tercüman

ve diğer Türk yerleşim bölgelerinden göçmenler gelmiştir.¹² Diğer taraftan Kırım Harbi'nin ardından imzalanan 1856 Paris Antlaşması'ndan sonra Bosna-Hersek, Bulgaristan ve Makedonya'da Hristiyan ayaklanmaları daha sistemli bir şekilde gelişmiştir.¹³ Bu ortamda 1864'de Girit'te de Rum ayaklanmaları şiddetlenmiş ve Ada'da bulunan Türkler şiddetli hücum ve katliamlara maruz kalarak, birçoğu Anadolu'ya ve İstanbul'a göç etmiştir.¹⁴ 1870 sonrasında da Balkanlardan, Ege Adalarından Türkiye'ye göç akınları vuku bulmuştur. Özellikle 1876'da Balkanlar'da ortaya çıkan Sırp ve Bulgar ayaklanmaları sırasında Müslüman nüfus şiddetli baskın ve katliamlara uğramış, bunun neticesi buradaki Müslüman halkın çoğu Edirne ve havalisi ile İstanbul ve Anadolu ya göç etmiştir.¹⁵

Osmanlı Devleti'nin karşılaştığı en büyük ve şiddetli göç dalgalarından biri ise tarihe 93 muhacereti diye geçen 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında ve sonrasında gerçekleşmiştir.¹⁶ Bu göçlerde de yine Panislavist politika izleyen Rusların savaş sırasında ve sonrasında pek çok kanlı ve vahşice saldırıları, aynı zamanda Balkan milletlerinin muhtariyet veya bağımsızlık elde etmeleriyle, karışık bir bünyeden kurtulup katışıksız birer milli bünyeye erişebilme diye özetlenebilecek politikaları çok etkili olmuştur. Bu süreçte Osmanlı Hükümeti'nin Müslümanlar üzerindeki baskıyı durdurmaya yönelik tüm girişimlerine rağmen, "Bulgaristan Bulgarlarıdır" sloganı ile hareket eden Bulgarlar ile benzer yaklaşımla hareket eden Sırp ve diğer Slav topluluklarınca Türk ve sair Müslüman köyleri yakılması, çoluk çocuk demeden katledilmesi, mallarına el konulması Osmanlı izlerini silmek amacıyla Osmanlı dönemini hatırlatan ne varsa tahrip ve yok edilmesi söz konusudur.¹⁷

1001 Temel Eser No: 77; Kuzey Kafkas göçleri için bkz., İzzet Aydemir, Göç, Kuzey Kafkaslıların Göç Tarihi, Ankara 1988; Armaoğlu, a.g.e., s. 133-147.

12 Dağistanlılar ve Nogaylar da dâhil Kırım'dan bu yıllarda göç edenler sayı olarak kadın ve erkek toplam 227.627 kişiyi buluyordu. Eren, a.g.e., s. 63-66.

13 Fazla bilgi için bkz. Karal, a.g.e., C. 6, , Ankara 1976, s.42.

14 Karal, a.g.e., C. 7, Ankara 1977, s. 18 v.d.

15 Eren, a.g.e., s. 76-78.

16 1877-78 savaşında Rusya'nın esas hedefi Türk Boğazlarına hâkim olmak şeklinde özetlenebilecek geleneksel Rus politikaları doğrultusunda Osmanlı Türk toprakları üzerinde yeni bir Slav devleti meydana getirmektir. Bu durumda hâkim olan plan Sırbistan'ın yanı sıra Ege Denizine kadar uzanan büyük bir Bulgaristan ve İstanbul'u serbest şehir haline getirmektir. Savaş sonunda İstanbul serbest şehir haline getirilemediyse de yem bir millî devlet olan Bulgaristan'ın ortaya çıkarılmasının önü açıldı. Sırbistan Karadağ Savaşları ve Osmanlı- Rus Harbi geniş bilgi için bkz. Karal, a.g.e., C. 8, Ankara 1983 s. 14 v.d; Armaoğlu, a.g.e., s. 257 v.d.

17 Göçler için bkz. Bilal N. Şimşir, Rumeli'den Türk Göçleri, Belgeler, C.1, Ankara 1989, Belge 21'den 65'e kadar ve Ek 21; Şimşir, a.g.e., C.2, Ankara 1989, s.30; İngiltere İstanbul Büyükelçisi Layard, İngiltere

Bu ortamda 1877-78'de işgale uğrayan Osmanlı topraklarından Türkler ve diğer Müslüman halk kitleleri halinde İstanbul ve Anadolu'ya doğru göç etmek zorunda kalmıştır. Bu sırada daha on beş sene önce Kafkas bölgelerinden göç edip Rumeli'ye yerleştirilen göçmenlerin büyük bir kısmı tekrar göç etmek zorunda kalmışlar ve bu defa Anadolu'ya göç etmişlerdir.¹⁸

Göçler Karşısında Osmanlı Hükümeti'nin Girişimleri

Osmanlı Devleti'nin bu kadar büyük bir göç kitlesi karşısındaki ilk reaksiyonlarından birisi bunu durdurmak şeklinde ortaya çıkmış ve bu göçü durdurma girişimlerinde bulunmuştur. Bu çerçevede Filibe ve Tatarpazarlığı'ndan göç yasak edilmiş, ancak bu göç yasağı bir çözüm olmadığından bilahare yasak kaldırılmıştır.¹⁹ Buna mukabil Hükümet göç ve paniğin önüne geçebilmek için çeşitli platformlarda girişimlerini sürdürecektir. Nitekim Hükümet Ocak 1878'de İngiltere nezdinde teşebbüste bulunarak, onlardan Ruslara bir bildiri yayımlatma ricasında bulunmuştur. Bu girişimin yanı sıra Osmanlı Hükümeti bizzat kendisi de Rusya nezdinde girişimlerde bulunmuş ve 5 Şubat 1878'de ön barış müzakerelerinde Türk delegeleri Servet ve Namık Paşalar, Rus Tuna orduları Başkumandanı Grand Duc Nicolas'a Trakya Müslümanlarının göçlerinin önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması isteğini iletmışlerdir.²⁰

Dışişleri Bakanı Derby 19 Ocak 1878'de gönderdiği raporda bütün Rumeli Müslüman halkının Rusların önünden kaçtığı, bunlardan yüzbin kadar çocukun açık havada soğuktan ve açlıktan öldüğünü belirtmektedir. Şimşir, a.g.e., C. I, Belge 146; ayrıca baskı ve zulümler için bkz. Hüseyin Hacı Efendi (Zağra Müftüsü), Zağra Müftüsünün Hatıraları, baskıya hazırlayan: Ertuğrul Düzdağ, Tercüman 1001 Temel Eser, No. 24; Mehmet Arif, Başımıza Gelenler, Neşre hazırlayan: M. Ertuğrul Düzdağ, 3 Cilt, Tercüman 1001 Temel Eser, no: 91-92-93. 1878 Berlin Antlaşması sonrasında Bulgaristan'da çok sayıda cami, mescit, minare, medrese, hamam, mezarlık, tekke, türbe, han, kervansaray vb. eserler çeşitli bahanelerle yıkıldı. Camilerin bazıları ise kilise, müze, okul, hastane, matbaa, depo ve cephanelik yapıldı. Sofya'da 93 harbinden önce mevcut olan 44 camiden yalnızca bir tanesi ayakta kalabildi. Aşkın Koyuncu, "Bulgaristan'da Osmanlı Maddî Kültür Mirasının Tasfiyesi (1878-1908), Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM, Güz 2006, ss.197-243, s.197-198.

18 Aynı şekilde Layard 16 Şubat 1878'de Dışişleri Bakanı Derby'ye gönderdiği gizli tel yomasında Ruslar savaş sonrasında toplanan barış konferansında Bulgaristan'dan göç eden Türk ahalinin geri dönmemesini, yerlerinde kalan Türklerin de göç etmelerini, hatta Türklerin İstanbul'dan da çıkarmalarını istedi. Şimşir a.g.e., C. I Belge 146, Göçlerle ilgili bilgi ve raporlar için bkz. Bilal Şimşir, a.g.e., C.I, Belge 201-202-203-204-205-230-299-312-316-376 ve Ekler; Eren, a.g.e., s.78; Sofuoğlu, a.g.m., s.173-175.

19 Şimşir, a.g.e., C.I, Belge 107; 109-110; 114; 121 ve Ek 4-123-120-131.

20 Şimşir, a.g.e., C.I, Belge 148-150-151-153 - 161; 186-187-189, 35; Mayıs 1878'de Müslüman göçmenlere yardım edilmesi veya göçmenlerin yurtlarına geri döndürülmeleri hususunda İngiltere İstanbul Büyükelçisi Layard nezdinde bir teşebbüste daha bulundu. Şimşir, a.g.e., C.I, Belge 268.

Göçün ortaya çıktığı ilk zamanlarda devletin reaksiyonlarından biri de göç etmeyen eski tebaasının korunmasını sağlamaktır. Nitekim Osmanlı Devleti Doğu Rumeli, Karadağ, Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Romanya'daki Müslümanların göçleri ile bunların can, mal ve haklarının korunması için ilgili diğer devletler nezdinde de girişimlerini sürdürmüştür.²¹ Bu çerçevede ülkeler arasında yapılan anlaşmalarda gerek mevzu bahis topraklarda kalacak olan tebaa ve gerekse göç edecek olanların haklarının söz konusu edilmiştir.²² Nitekim 1878'de imzalanan Berlin Antlaşması'nda göç ve göçmenlerle ilgili hükümler yer almıştır. Bu çerçevede Hükümet Antlaşma'nın özellikle emlakle ilgili 12, 30, 35, 39 ile ilgili maddeleri gereği göçmen haklarının korunması ile göçmen komisyonlarının oluşturulması ve faaliyete geçmesi lüzumu üzerinde duracaktır.²³ Berlin Antlaşması'ndan sonra ise Osmanlı Hükümeti girişimlerini daha çok Doğu Rumeli Türklerinin göç etmelerinin önlenmesi yönünde yoğunlaştırmıştır.²⁴ Bu arada Osmanlı Devleti Dışişleri Bakanı Sofya'daki Türkiye Komiseri Nihat Paşa'dan, Bulgarların bu tutumlarını engellemek için yarı resmi şekilde teşebbüste bulunulmasını, ayrıca Avrupa'daki temsilciliklerinden, yapılmış olan antlaşmalara rağmen Müslüman göçmenlerin geri dönmelerine Bulgar makamlarınca çıkarılan engeller konusunda yeniden büyük devletler nezdinde teşebbüste bulunulmasını isteyecektir.²⁵ Ancak diplomatik alandaki başarılar doğrudan doğruya devletin siyasi ve askeri gücüne sıkı sıkıya bağlıdır.²⁶

21 Şimşir, a.g.e., C.3, Ankara 1989, Belge 138; Bu konuda Sofya'da Nihat Paşa'ya bir telgraf gönderilerek; iki kategori göçmen bulunduğu, bunların I- İmparatorluğun çeşitli topraklarına dağılmış olanlar; Bunların geri dönüşleri konusunda Bulgar Hükümetiyle ilerde bir antlaşma yapılmasına çalışılacağı, 2- Yurtlarına dönme için baştan beri Bulgar sınırlarında beklemekte ve çoğu kar altında kırılmış olanlar; Bunların antlaşma yapılması beklenmeden derhal Bulgaristan'a kabul edilmesi gerektiği belirtilerek bu konuda teşebbüslerde bulunulması istendi. Bilahare Dışişleri Bakanı, Sofya Maslahatgüzarı Nikolaki Efendi'ye bir şifre ile telgraf göndererek, Nihat Paşa'nın yukarıda belirtilen konuda yeniden yapacağı teşebbüslerin Sofya'daki büyük devletler temsilcileri tarafından desteklenmesinin sağlanması için rica edilmesini istedi. Ayrıca bu konu Nihat Paşa ya da iletildi. Bunların yanı sıra Prens Aleksandr'la da bizzat acilen görüşülmesi ve insaniyet namına rica edilmesi istendi. Şimşir, a.g.e., C.3, Belge 137 ve Ek 12.

22 Hayati Bice, Kafkasya'dan Anadolu'ya Göçler, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 1991, s.61-63.

23 Şimşir, a.g.e., C.3, Belge Ek 4 v.d. Berlin Antlaşması için bkz. Armaoğlu, a.g.e., S. 272-276; Karal, a.g.e., C.8, s.70 vd.; Âli Türkgeldi, Mesail-i Muhimme-i Siyasiye, Yayına Hazırlayan: Bekir Sıtkı Baykal. C.2, Ankara 1987 s.57 v.d.

24 Bu sırada Avrupa devletleri de dikkatlerini bu yöne çevirmişlerdi. Fransa'nın Doğu Rumeli Komisyonu'ndaki delegesi Der Ring, Dışişleri Bakam Weddington'a 7 Kasım 1878 de sunduğu raporda; Berlin Antlaşmasıyla kurulan dengenin ayakta kalabilmesi için Doğu Rumeli Türk göçmenlerinin yerlerine dönmeleri gerektiğini belirtiyordu. Şimşir, a.g.e., C.3, Belge 415-427.

25 Şimşir; a.g.e., C. I Belge 277-283.

26 Şimşir, a.g.e., C.3, Belge 116-118.

Nitekim bütün girişimlere rağmen Müslümanlar üzerindeki Sırp ve Bulgar baskısı ve zulmü sürmüştü ve geriye dönmek isteyen göçmenlere de Ruslar ve Bulgarlar çeşitli zorluklar ve engeller çıkartmışlardır. Bu sırada Edirne'deki Hristiyanlar Doğu Rumeli'ye yerleşmeleri için teşvik edilmişler ve özellikle bunların Müslümanların boşalttığı yerlere yerleşmeleri sağlanarak, Müslümanların Doğu Rumeli'ye dönme ümitleri kırılmak istenmiştir. Ayrıca Bulgarlar yurtlarına dönmek isteyen göçmenlere sınırını kapatmalarının yanı sıra Müslümanlara ait ürünleri toplamış ve orada kalmış olan Türklerin paylarını da yatırmamışlardır.²⁷ Ruslar da Doğu Rumeli'ye dönen göçmenleri Edirne'ye çevrilmek üzere tevkif etmişlerdir. Her şeye rağmen Niş'e geri dönebilen göçmenler, gecikmiş vergileri ödemedikleri ve pasaportsuz dönmüş oldukları gibi gerekçelerle vatandaşlıktan atılmışlar ve sınır dışı edilmişlerdir.²⁸ Yine Filibe'de Ruslar Türk göçmenlerin 10 gün içinde evleriyle mallarına dönmeleri, mühlet sonucunda dönmeyenlerin ev ve mallarını müsadere edip satılmalarına karar vermiştir. Bu mühlet yetersiz olduğu gibi verilen mühlet zarfında dönebilen göçmenlerin malları çeşitli bahanelerle geri verilmemiştir. Bütün bunların sonucu olarak Bulgaristan Türkleri ve diğer Müslüman gruplar özellikle Varna Müslümanları tekrar kafiler halinde İstanbul'a göç etmeğe başlamışlardır. Aynı şekilde Yunanlılar da geri dönmek isteyen göçmenlere engeller çıkartmışlardır.²⁹

Ardından Balkan Savaşları sırasında ve sonrasında yukarıda ifade edildiği gibi baskı ve yıldırma girişimleri devam etmiştir. Bunun sonucu olarak da başta Türk ve kendisini Türkle özdeşleştiren çok sayıda Müslüman halk Trakya ve Anadolu'ya göç etmiştir.³⁰ Bu durumda Balkan Savaşları sonrasında Osmanlı Devleti ile Balkan ülkeleri arasında imzalanan antlaşmalarda, karşılıklı olarak ülkede kalan Hristiyan ve Müslümanların siyasî, sosyal, kültürel ve dinî hakları, bu çerçevede ibadetlerinin tam bir serbestlik içinde gerçekleştirilebileceği hususları ile mülkiyet güvencesine yer verilmiştir. Bu bağlamda Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında 29 Eylül 1913'te imza-

27 Şimşir a.g.e., C.2 Belge 276-277-283-284-287-288 Ayna bkz. kitapta bu durumu ortaya koyan çok sayıda belge mevcuttur.

28 Şimşir, a.g.e.,C.1, Belge 353-366; 468 ve C.2, Belge 27 ile Ek I ve Ek 2.

29 Şimşir, a.g.e., C.1, Belge 210; 249; 277-278-283-284, C.2, Belge 28; 257; 276-277; 283-284 ; 287-288 -289; 297; 316-321-322; 325; 363-367 vd.

30 Cengiz Hakov, "1913 Yılında İstanbul'da İmzalanan Bulgar- Türk Antlaşması ve Bulgaristan Türk Müslüman Nüfusun Hakları", XIII. Türk Tarih Kongresi, III, I,TTK Yay., Ankara 2002, s.419.

lanan İstanbul Antlaşması, ilk mübadele antlaşması hüviyetini taşır.³¹ Bu mübadele ile her iki taraftan yaklaşık 50'şer bin kişi karşılıklı olarak göç ettirilecektir.³² Bu bağlamda Doğu ve Batı Trakya ile Makedonya ve Dobruca'da yaşayan Bulgarların büyük çoğunluğu da Bulgaristan'a göç edecektir.³³ Balkan ülkelerinde 1911 yılında mevcut 2.315.293 kişiden daha sonra yapılan istatistiklere göre aynı topraklarda kalan Müslüman sayısı 870.114 kişidir. Toplamda 812.771 kişi de Türkiye'ye göç etmiş, 632.408 kişi ise bu arada katledilmiş veya zor şartlar sebebiyle hayatını kaybetmiştir. Böylece Müslüman nüfusun sadece 1/3'ü bu topraklarda kalabilmiştir.³⁴

Diğer taraftan Osmanlı Devleti'nin kaybettiği topraklardan kaçınılmaz bir şekilde cereyan eden "Müslüman" halkın göçlerinin Anadolu nüfusunun sayısı ve yapısı üzerinde önemli etkileri olmuştur. Kemal Karpat'ın verdiği rakamlara göre, 1783 yılından (Kırım'ın kaybindan itibaren) 1914 yılına kadar kaybedilen bölgelerden Türkiye'ye göç eden nüfusun sayısı 7.425.000'dir. Sadece Balkanlardan 1877-1914 arasında gelen (yani 93 Harbi başlangıç alınarak) göçmenlerin sayısı üç milyondur.³⁵ Buna Kafkaslardan göç edenler de eklendiğinde ise, göçler üzerine çalışmış Hayati Birce'nin rakamlarına göre, 1914 yılında Anadolu'da yaşayan 18.520.016 civarındaki nüfusu oluşturan 15 milyon Müslüman nüfus içerisindeki göçmen oranı %40'a ulaşmaktadır.³⁶

31 Gülay Özgür, Balkan Savaşları ve Sonrasında Bulgaristan ve Osmanlı Devleti Arasında Nüfus Göçü, Dokuz Eylül Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2008, s.288; ayrıca bkz. Seyfi Yıldırım, "Balkan Savaşları ve Sonrasındaki Göçlerin Türkiye Nüfusuna Etkileri", CTAD Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, 8 (16), Güz 2012, ss. 75-92.

32 Bu sırada Osmanlı Devleti de göçün ortaya çıkardığı problemlerin yanı sıra üretim ve girişimcilik artışı, tarımsal üretimde modernizasyonun sağlanması gibi ülkeye sağladığı faydalar dolayısıyla ülkeye gelecek serbest göçü destekledi. Bu konuda bkz. Selahattin Önder, Balkan Devletleriyle Türkiye Arasındaki Nüfus Mübadeleleri (1912 - 1930), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Eskişehir, 1990.

33 Karşılıklı göçün bir neticesi olarak Bulgaristan'da 1880 yılında yaklaşık 2.000.000 kişi olan Bulgarlar, 1900 yılında 3.700.000, 1926'da ise 5.400.000 oldu. Bilal N. Şimşir, Bulgaristan Türkleri, Bilgi Yay., Ankara 1986, s.18-19.

34 Yıldırım Açınoğlu, Balkanların Makûs Talihi Göç, 7. Baskı, İstanbul 2012, s.355.

35 Kemal H. Karpat, Osmanlı Modernleşmesi, I. baskı, İmge Kitabevi, Ankara 2002, s.130. 1876-1896 tarihleri arasında Anadolu'ya gelen göçmen sayısı 845861 olarak verilmektedir. Nuri Akbayar, "Tanzimat'tan Sonra Osmanlı Devleti Nüfusu", Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, V, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s.1242.

36 Karpat, Osmanlı Nüfusu 1830-1914, Timaş Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2010, s.398-399.

Osmanlı Devleti'nin Göçmenleri İskânı ve Yaptığı Yardımlar

Bir devletin doğal olarak en başta gelen görevi vatandaşlarının, haklarını korumak ve oluşabilecek kötü sonuçların ortaya çıkmasını engellemeye çalışmaktır. Bu çerçevede göçün yönlendirilmesi, göç sürecinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi hususu göçü kabul eden bir devlet için bilhassa önem taşır. Bu durumda devlet teşkilatında bu işi yapacak bir kurum kurmak önemli ve zorunludur. Osmanlı Devleti'nde göç ve göçmen işleri 1859 senesine kadar Şehremaneti (yerel yönetim-Belediye) tarafından yürütülmüştür. Ancak yukarıda izah edildiği gibi artan göçler karşısında Şehremaneti göç ve göçmen işlerini idare edemez duruma gelecektir. Bunun üzerine Meclis-i Vâlâ'da yapılan görüşmelerde Muhacir Komisyonu'nun kurulmasının uygun olacağı kararı alınmış ve Padişahın da onayıyla 5 Ocak 1860 da bir "İskân-ı Muhacirin Komisyonu" kurulmuştur.³⁷

1877 yılına kadar bu komisyon göç ve göçmen işlerini yürütmüş ancak yine de birçok aksamlar meydana gelmiştir. Bilahare hem bu sebepten hem de artan göçlerin düzenli bir şekilde takibatını yapmak üzere 1877 de göç ve göçmen işleri için merkezden eyaletlere gönderilmek üzere yeni ekipler vücuda getirilmiştir.³⁸ Bu arada Osmanlı hükümetleri 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası yukarıda ifade edildiği gibi, bir taraftan göçü durdurma ve göçmenleri geri döndürerek yurtlarında haklarını korumak için çeşitli teşebbüste bulunurken, diğer taraftan göç etmek zorunda kalan göçmenlere de tüm imkânsızlıklara rağmen çeşitli yardımlarda bulunmuş ve onları iskân etme yoluna gitmiştir.³⁹

Bu çerçevede Hükümet, 14 Ocak 1878'de oy birliğiyle İstanbul'a gelen binlerce göçmenin Anadolu'ya gönderilmesine karar vermiş ve 19 Ocak 1878'de de Padişah Göçmenlere Yardım Komisyonu başkanlığını üzerine almıştır. Meclis Başkanı'nı bu konuda kendisine temsilci seçti. Bundan sonra göçmenler kabileler halinde Anadolu'ya nakledilmeğe başlanmışlar ve 'Muhacirin Müdüriyeti' tarafından belirlenen bölgelere daha çok boş ve geniş arazilere yerleştirilmişlerdir. Böylece işlenmeyen toprakların tarıma açılıp verimli hale getirilmesi, gerek Müslüman, gerekse ayrı dinden toplulukların yerleşik bölgelerde nüfus dengesinin sağlanması, kritik bölgelerde,

37 Eren, a.g.e., s. 54-58

38 Eren, a.g.e., s. 84

39 Aydemir, a.g.e., s. 98 ve 157.

genellikle ülke sınırlarının daha iyi denetim altında tutulması, ülke asayışı ile göçmenlerin daha kolay takip edilebilmesi ve kontrol altında bulundurulması sağlanmaya çalışılmıştır.⁴⁰ Diğer taraftan göçmenler bütün varlıklarını ya terk ederek yahut da haraç mezat satarak göç etmiş olduklarından, Devlet, kendisine büyük külfetler açmasına rağmen bütün imkânlarını kullanarak onlara ev, arazi, hanelerini inşa edebilmeleri için para yardımında bulunmuştur. Bakıma muhtaç halde gelen göçmenleri de bakıma ve gözetlemeye alarak, onlara yiyecek ve zahire yardımları yapmıştır.⁴¹

Bu arada Osmanlı Hükümeti göçü ve göçmenleri sıkı bir şekilde takip etmiş ve Hristiyan unsurların göçüne izin vermemiş, yukarıda ifade edildiği gibi onları göçmen olarak kabul etmemiştir.⁴² Bu tutum yani gayr-i Müslimlerin ülkeye kabul edilmemesi şeklindeki siyasî tutum bir kaç istisnasıyla Türkiye Cumhuriyeti döneminde de devam edecektir.

Türkiye Cumhuriyeti İlk Döneminde Türkiye'ye Göçler

Türkiye Cumhuriyeti için Osmanlı Devleti'nden devraldığı en önemli problemlerden birisini de göç problemleri oluşturmaktaydı. Cumhuriyet döneminde Türkiye'ye yönelen dış göç büyük oranda, Türkiye'nin tarihî coğrafyasına açık olmuştur. Bu dönemde göçler özellikle Balkan ülkelerinden gerçekleşmiştir.

Bu çerçevede Cumhuriyet döneminde Türkiye'ye en yoğun göç veren ülke Bulgaristan olmuştur. Sayı itibarıyla ülke nüfusunun %20'sine sahip olan ve aynı zamanda Bulgarlarla aralarında oldukça kültür, din, dil farklılıkları

40 Şimşir, a.g.e.,C.I, Belge 145-146; 166-167; 171, 183, 28 Ocak 1878'de Rumeli'den gelen 4000 Çerkez göçmen Balıkesir taraflarına yerleştirmek üzere Bandırma'ya geldi. Bunları takiben Çerkez göçmenlerle Gelibolu ve Trakya Türkmenleri Lapseki taraflarına geçtiler. Bilahare İzmir'de Dedeoğaç'tan ve İstanbul'dan göçmen getirildi. Bunların bir kısmı Manisa ve Aydın taraflarına yollandı. Bu sırada Ruslar özellikle Rusya'dan göçürülen göçmenlerin Rus sınırına yakın yerlerde yerleştirilmesini istememekte ve bu yönde Osmanlı Devleti'ne baskı yapmaktaydılar. Bir yıllık süreçte göçmenlerin yerleştirildiği bölgeler için bkz. Sofuoğlu, a.g.m. s 179 vd.

41 Yapılan bu yardımlar için bkz. Sofuoğlu, a.g.m. s.185-186

42 Fuat Dündar, İttihat ve Terakki'nin Müslümanları İskân Politikası (1913-1918), İletişim Yayınları, İstanbul 2002, s.23. Kendilerini belli etmeden takma adlarla Dağıstan'dan Muş'a göçmüş otuz altı hanede 165 Ermeni'nin geldikleri yerlere iadeleri istenmiştir. Ayrıca ilgili birimlere, padişahın emir buyurulmadıkça memalik-i şahaneye muhacir kabul olunmaması, o gibi hicret edeceklerin mahallerinden hareket ettirilmemesi, kendi kendilerine gelmiş olanlara takidat-i lazime (karışık olup olmadıkları) icra ettirilmesi, devletten lazım gelen izni istemeden önce gelenlerin yok kabul edilerek bunların yerlerine suret-i. iadeleri veya içlerinde gayr-i Müslim kimselerin bulunmaması halinde padişah emrinde uygun hareket edilerek kabul edilmesi tebliğ olunmuştur. Bkz. Sofuoğlu, a.g.m. s.187

bulunan Müslüman Türkler uzunca bir süre rahat olmalarına rağmen daha sonra asimilasyon ve baskılara maruz kalmışlardır. Makedon, Ulah, Çingene gibi daha küçük gruplara göre daha büyük ve örgütlü bir grup olan, aynı zamanda asimilasyona direndiklerinden asimile edilemeyen Türkler bu defa şiddet ve baskı yoluyla göç etmeye zorlanmışlardır.⁴³ Nitekim Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında ekonomik bunalım sebebiyle büyük sıkıntı çekilen Bulgaristan'dan Türkiye'ye iltica yoluyla peyderpey göç söz konusu olmuştur. Bu ortamda II. Dünya Savaşı öncesinde Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göç, 1925 tarihli Türk-Bulgar İkamet Sözleşmesi hükümlerine göre Türkiye'nin belirlediği bir düzen ve programa çerçevesinde kitlesel olarak gerçekleşmiştir.⁴⁴ Bu şekilde Cumhuriyetin ilânından II. Dünya Savaşı'na kadar geçen sürede Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen göçmenlerin sayısı 300.225'tir.⁴⁵

II. Dünya Savaşı sonrasında da Bulgaristan'dan Türkiye'ye zaman zaman kitlesel göçler vuku bulmuştur. Bulgaristan'da 9 Eylül 1946'da komünist Halk Cumhuriyeti kurulmuş, Bulgaristan'daki bu rejim değişikliği toplumsal huzursuzlukları beraberinde getirdiği gibi. Komünist ideoloji çerçevesinde Bulgar Sosyalist Devleti ile özleşmiş tek bir ulus yaratılması amaçlanmıştır. Bu çerçevede ülkede yaşayan azınlıklar üzerinde komünist ideolojiye dayalı kültürel bir asimilasyon politikası, ateizm siyasetleriyle beraber yürütülmüştür.⁴⁶ Bu ortamda Balkanlar'dan özellikle de Bulgaristan'dan yeni bir göç dalgası geleceğini hisseden Türkiye'de hükümet, Bulgar vatandaşlarını ülkeye kabul etmede aceleci ve baştan kabulcü davranmaktan imtina eden bir yaklaşım sergileyecektir.⁴⁷ Bu sırada Milletlerarası Mülteciler Teşkilatı

43 Karpat, Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik, Timaş Yayınları, İstanbul 2012, s.263 vd.

44 Önder Duman, "Atatürk Dönemi Balkan Göçmenlerinin İskân Çalışmaları", Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı 43, Bahar 2009, ss.473-490, s.477 vd.

45 Filiz Çolak, "Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi" (1950-1951)", Tarih Okulu, İlkbahar 2013, sayı:14, ss.113-145, s.117.

46 Nitekim Bulgaristan'da ilk Komünist Başbakan olan Georgi Dimitroff 16 Şubat 1946 günü yaptığı konuşmasında; "Balkanların yalnız Balkanlılara ait olmasını ve Slavların Balkanlarda başrolü oynamalarını sağlamalıyız. Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlara hükmettiği geçmiş zamanın nişaneleri tamamen silinmelidir" diyerek Türkler üzerine uygulanacak politikanın ipuçlarını vermektedir. Ali Biçer, Cumhuriyet Dönemi Türkiye'nin Balkan Türkleri Politikası, Gebze İleri teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gebze 2007, s.92-93.

47 Filibe Konsolosluğu'nun 29.05.1946 tarihli yazısında, Türkiye'nin göçe yönelik değişen bakışı şu şekilde ortaya konmaktaydı: "(...) Filvaki hayat şartlarının yalnız Bulgaristan'da değil hemen hemen bütün şarki Avrupada aynı derecede müşkül olduğu, göç işinde ise mal ve mülklerini burada bırakarak ve hükümetimizin kendilerine hiçbir yardımda bulunmayacağı bu günlerde ana vatana gitmenin hiç de doğru olmayacağı ve normal zamanların avdetine intizaren bir müddet daha sabredilmesi ırkdaşlarımıza söylenmektedir (...)",

tarafından İtalya ve Almanya’da bakılmakta olan, ayrıca Yunanistan’ın Selanik, Girit ve Şıra kamplarında bulunan Müslüman Türk kültürlü kimsele-
rin yurda nakilleri meselesi de gündemdeydi. Bu ortamda Türk Hükümeti
“ırkdaşlara sabır” telkin eden “yerinde tutmaya” dayalı bir politika benim-
seyerek, bunu 1947 tarihli Kararname’yle daha da somut bir hale getirmiş
ve göçün; ilgili devletlerle yapılacak anlaşmalara dayalı olarak *daha müsait
bir zamanda yapılması, Balkan ülkelerinden serbest göçmen ya da mülteci
statüsünde gelecek olanların ise kabul edilmesini kararlaştırmıştır.*⁴⁸

Bu kararname ile Türkiye disiplinli, kontrollü ve kuralları, zamanı gerçekçi
olarak belirlenmiş bir göç planlaması yapmaya çalışmaktaydı. Ayrıca Hükü-
met, göçmenlerin taşınır mallarını Türkiye’ye getirebilmelerini ve taşınmaz-
larını değerinden tasfiye edebilmelerini de hedefliyordu.⁴⁹

Bu şekilde Türkiye özellikle göçmenlerin mali haklarının korunmasına ça-
lışırken Bulgaristan göçmenlerin mal, para ve eşyalarını sınır dışına çıkart-
malarına izin vermeyerek, göçmenlere ülkedeki mallarından feragat ettik-
lerine dair belgeler imzalatacaktır.⁵⁰ 1940-1949 arasında göç edenlerin
sayısı 21.353 oldu.⁵¹ Bilahare Bulgaristan 1950’de başlayan Kore Sava-

Özcan, a.g.t., s.54.

48 Bu konuyla ilgili Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’nın 22.5.1947 tarihli ve 18/23987 sayılı yazısı ile bü-
tün bu işler hakkındaki Dışişleri, İçişleri ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarının diğer yazıları Bakanlar
Kurulunun 31.5.1947 tarihli toplantısında incelenerek karar alınmıştır. BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0, Yer
no:113.38.2.1. Tarih 31/5/1947.

49 Kararnamede yer alan “Daha müsait bir zamana bırakılması” ifadesi ile devlet öncelikle ülkenin içinde
bulunduğu ekonomik zorlukları göğüsleyebilecek ucu açık gelecek bir zamanda ve yığılmayı önleyerek
daha rahat ve kademeli bir şekilde göç dalgasını yönetebilmeyi, göçü kendi şartlarına göre kabul etmeyi
amaçlamaktaydı. Böylece muhacir, mülteci ve serbest göçmen olarak statüleri belirlenen nüfusun maddî
güçlerini kaybetmiş mülteciler olarak değil pasaportları ve oradaki mal varlıkları ile birlikte ikili anlaşmaların
sağladığı haklarını elde etmiş muhacirler olarak belirli bir düzen içinde ülkeye gelebilmeleri ve iskân işler
sağlanacaktı. Kaan Emre Özcan, Soğuk Savaş Döneminde Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göçü: Bur-
sa Örneği, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans
Tezi, Ankara 2016, s. 57.

50 Bu arada Bulgar yönetimi Bulgaristan’daki “hiç bir yerde” istenmeyen Çingenerin bir kısmını da Tür-
kiye’ye gönderdi. Türk yönetimi buna müsaade etmeyerek göçmenlerin arasından seçtiği Çingeneri
Bulgaristan’a iade etmek için girişimlerde bulundu. Özcan, a.g.t., s.59.

51 Bu sırada Bulgaristan’da 1949 yılından itibaren katı bir şekilde uygulanmaya başlanılan arazilerin zorla kol-
lektifleştirilmesi ve devlet uhdesine geçirilmesi bütün Bulgar toplumunda rahatsızlık da ortaya çıkarmıştı.
Toplumda bu uygulamalara direnenler 1949 yılında açılan Belene kampına gönderildiler. Çolak, a.g.m.,
s.118; Bu sayı Şimşir’de 198.688 olarak verilmektedir. Şimşir, Bulgaristan ..., s.209.

ş'ında Türkiye'nin taraf olması sebebiyle bir nota vererek 250.000 Türkün göçmen olarak alınmasını istemiştir.⁵² Bu şekilde gelen göçmenlerin ancak %11'i kendi istekleriyle gelmişler, çoğunluğu ekonomik, etnik, dinî baskıdan kaçarak Türkiye'ye sığınmışlardır.⁵³ 1950-1951 göçü neticesinde Bulgaristan'dan Türkiye'ye 154.393 göçmen gelmiştir.⁵⁴

Cumhuriyet döneminde kitlesel göçlerin yaşandığı ülkelerden bir diğeri de Romanya olmuştur. 190.000 civarında Müslüman Türk'ün bulunduğu Romanya, diğer Balkan ülkelerine nazaran Türklerin dinî, siyasî ve ekonomik açılardan görece daha rahat olduğu bir ülke konumundaydı. Ancak Romanya'da I. Dünya Savaşı sonrasında ulus-devlet inşasının getirdiği uygulamalar azınlık haklarını askıya alacak bir mahiyete erişti. Nitekim Romanya, ekonomisini canlandırmak gerekçesiyle giriştiği istimlak uygulamalarında Türklerin topraklarından özellikle verimli olanlarına el koymuş ve bu toprakları Makedonya ve Banat'tan göçmen olarak gelen Uahlara vermiştir. Bu da Uahlarla Türkler arasında çatışmalar yaşanmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra Türkler, bazı devlet angaryalarında ücretsiz olarak çalıştırılmışlar, canları ve mallarına kastedilmiştir. 1929 ekonomik bunalımının Romanya'ya yansımaları da Romanya'nın azınlık siyasetini etkilemiş ve azınlıklar üzerindeki baskılar artmıştır. Bütün bunlar özellikle varlıklı Türklerin ülkeden göç etmesine sebep olmuştur. Bu durum yani varlıklı kişilerin göç etmesi Romanya hükümetini bu defa göçü zorlaştırmak için girişimlerde bulunmaya sevk etmiştir. Bu dönemde gerçekleşen özellikle kitlesel göçlerin daha küçük parçalar halinde ve planlı olarak yapılması yolunda da bir Türk devlet politikası söz konusudur. Nitekim 4 Eylül 1936'da Romanya ve Türkiye arasında 20 maddelik bir göç antlaşması imzalanmıştır. Buna göre göç 5 yıl içinde gerçekleşecek ve göçmenlerin kalacak mallarının karşılığı Romanya hükümeti tarafından mal karşılığı ödenecekti.⁵⁵

Bu ortamda 1923-1938 tarihleri arasında bu ülkeden Türkiye'ye gelen göçmen sayısı 33 bin civarındadır. 1935 ile 1939 yılları arasında Durostor,

52 Özcan, a.g.t., s.53-58.

53 Ağanoğlu, a.g.e., s.363.

54 Ağanoğlu, a.g.e., s.363.

55 Bu sırada Bükreş'te görevli bulunan Türkiye'nin Romanya Büyükelçisi Hamdullah Suphi'nin (Tanrıöver) Türkiye'ye gönderdiği raporlardan, buradaki Türk ahalinin güzel insanlar, sağlam bünyeli ve çalışkan olmaları sebebiyle Türk hükümetinin göçü teşvik ettiği anlaşılmaktadır. Ömer Metin, "Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Romanya Türklerinin Göçüne Dair Faaliyetleri (1931-1938)", Karadeniz Araştırmaları, Cilt 9, Sayı: 35, Güz 2012, ss.125-143, s.139.

Kalyakra, Köstence ve Tulça gibi bölgelerden toplam 64.570 kişi Türkiye'ye göç etti. Toplamda ise zaman aralığı genişletildiğinde Romanya'dan 1923-1938 arasında 113.720 kişi Türkiye'ye geldi.⁵⁶ 1939-1960 arasında ise Romanya'dan Türkiye'ye göç yok denecek kadar az olmuştur (7.631 kişi).⁵⁷

Cumhuriyet döneminde göç kabul edilen ülkelerden birisi de 1 Aralık 1918'de kurulmuş olan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'dır.⁵⁸ Bu ülkede 1921 yılında yapılan nüfus sayımına göre, 1.345.271 Müslüman yaşamaktaydı. Bunlar ülke nüfusunun %6'sını oluşturmuyordu.⁵⁹ Nüfus itibarıyla yoğunluk oluşturan Sırlar, kendi milliyetçi yaklaşımları çerçevesinde ülkedeki Müslüman Boşnak ve Türklere karşı baskı uygulamaktaydılar. Bölgede Avusturya-Macaristan idaresi ortadan kalktıktan sonra Ortodokslar Müslümanların evlerini yakmaya, Müslüman olan ağa ve beyleri öldürmeye, (1919'da Pılav ve Gusinye'de 450'ye yakın Müslümanın öldürülmesi gibi) mallarını yağmalamaya başlamışlar ve yaşadıkları bölgelerde siyasî mahallî temsil yetkileri de ellerinden alınmıştır. Bu dönemde Boşnak ve Türklere "Asya'ya göç edin" propagandası yapılmış, topraklarına da el konulmuştur. Bunların yanı sıra 1929 dünya ekonomik krizi bu ülkede çoğunluğu topraktan geçinen Müslümanları derinden etkilemiştir. Ayrıca uluslararası anlaşmalarla Müslümanların din kurumlarının dokunulmazlığı söz konusu olmasına rağmen dinî baskılar yoğunlaşmış, tarım reformu gerekçesiyle toprak sahiplerinin ellerinden toprakları alınmaya başlanmış ve topyekûn bir *Sırplaştırma siyaseti izlenmeye başlanmıştır*.⁶⁰ Bütün bunlar göçü tetiklemiş ve 1929 yılındaki Krallık diktatörlüğünün ardından göçler yoğun bir şekilde yaşanmaya başlamıştır. Böylece 1923-1933 yılları arasında Türkiye'ye 108.179 Müslüman Boşnak ve Türk *serbest göçmen olarak göç etmiştir*.⁶¹

56 Aslı Aslan, "Atatürk Döneminde Romanya'dan Türk Göçleri ve Göçmenlerin Türkiye'de İskânları", Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 9/4 Spring 2014, ss.31-50, s.33-34, Türkleri göç zorlayan sebepler için bkz. Metin, a.g.m, s.134-140.

57 Ağanoğlu, a.g.e., s.405.

58 1929'da bu ülkenin adı Güney Slavları manasına gelen Yugoslavya Krallığı adını almıştır.

59 Cumhuriyetin kuruluşuna kadar geçen sürede yaklaşık 120 bin Boşnak Türkiye'ye göç etmişti. Tufan Gündüz, Allahimemanet Bosna Boşnakların Osmanlı Topraklarına Göçü 1879-1912, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2012, s.223.

60 Fahriye Emgili, Boşnakların Türkiye'ye Göçleri (1878-1934), Bilge Kültür Sanat Yayınevi, İstanbul 2002, s.338 vd.

61 Ağanoğlu, a.g.e., s.320. Cevat Geray bu rakamı 1923-1938 arasında olmak üzere 111.273 olarak vermektedir. Cevat Geray, Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler (1923-1961), Türk İktisadi Gelişme Araştırma Projesi, Ankara 1962, Ek: Tablo 2.

Bilahare bu ülke ile Türkiye arasında 11 Temmuz 1938 yılında bir göç antlaşması imzalanmış, buna göre; “Türk dili ve orijini olanlar ve Türk Kültürüne sahip Yugoslavya Müslümanları...”nın göç etme hakkına sahip oldukları ortaya konulmuştur. Böylece hem Türk soylu olanlara hem de Osmanlı geçmişi inkâr edilmeyen Arnavut, Boşnak ve Torbeşlere göç hakkı tanınmıştır.⁶²

Bu şekilde 1936-1947 arasında yani II. Dünya Savaşını da içeren yıllarda ülkeden sadece 2.277 kişi Türkiye’ye göç etmiştir. Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrası 11 Kasım 1945’de yapılan seçimlerde Halk Cephesi iktidara gelmiş, 29 Kasım’da da Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti (YFHC) kurulmuştur. Bu sırada 1944’de Yugoslavya Komünist Partisi Merkez Komitesi’ne sunulan “Yugoslavya’da Azınlık Sorunu” adlı raporda “azınlıklardan kurtulma”nın en kalıcı çözümü olarak göç önerilmişti.⁶³ Bu ortamda Türk okulları kapatılarak öğretmenleri okullardan uzaklaştırılmış, Müslümanlığın gerekleri yasaklanmış ve Türkler örf ve adetlerinden uzaklaştırılarak Slavlaştırılmasına çalışılmıştır.⁶⁴ Bu çerçevede Türklerin topraklarına el konulması, Türk işçilerinden yüksek vergi alınması, kadınların örtülerine müdahale edilmesi ve giyenlere büyük para cezalarının getirilmesi, Türklerin Slav köylerine iskân edilmesi, camilerin depo olarak kullanılması ve “inanç kitlelerin afyonudur” anlayışıyla camiye gidenlerin tutuklanması, ülkenin anayasasında Sırp ve diğer Ortodokslar millet statüsüne alınırken diğerlerinin azınlık statüsüne hapsedilmesi göçü tetiklemiştir.⁶⁵ 1967 yılına kadar peyderpey süren göç sürecinde bu ülkeden Türkiye’ye serbest göçmen olarak 175.392 kişi gelmiştir.⁶⁶ Savaş öncesiyle düşünüldüğünde Yugoslavya’dan Türkiye’ye 283 bin kişinin göç ettiği anlaşılmaktadır.

Bu dönemde Yunanistan’dan yapılan göçler daha çok mübadele çerçevesinde gerçekleşmiştir. Balkan Savaşları sonrasında Yunanistan’la yapılan antlaşma ile ilgili görüşmeler sırasında Yunanistan tarafından gündeme getirilmiş, ancak başlayan I. Dünya Savaşı sebebiyle tam bir çözüme bağlanamamıştır. Bilahare nüfus mübadelesi konusu Lozan Konferansı sırasında tekrar ele alınmış ve Ocak 1923’te iki ülke arasında Ahali Mübadelesi pro-

62 Ağanoğlu, a.g.e., s.376.

63 Ağanoğlu, a.g.e., s.292, 377.

64 Biçer, a.g.t., s.124.

65 Ağanoğlu, a.g.e., s.380-381.; Bilahare Devlet Başkanı Mareşal Tito’nun uyguladığı politikalar sonucunda ülkenin Kominform’dan ihracı sonrasında Türklerin hakları konusunda özgürlükler tanınmasına rağmen bu ülkeden Türkiye’ye serbest göçler durmamıştır. Biçer, a.g.t., s.138

66 Ağanoğlu, a.g.e., s.328.

tokolü yani Mübadele Anlaşması imzalanmıştır. Bu Anlaşma çerçevesinde Anadolu'daki Ortodoks Hristiyan nüfus ile Yunanistan'daki Müslüman nüfus karşılıklı olarak bir süreç içinde mübadele edilmiştir.⁶⁷

Bu mübadelede Anadolu'da yerleşik olan Karamanlı Ortodoks Türk cemaatine mensup kişiler de Yunanistan'a gönderilmişlerdir. Mübadele Antlaşması'yla gerçekleşen nüfus değişimi ile 398.849 kişi Türkiye'ye gelmiştir.⁶⁸

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin Göçmen Politikası

Türkiye Cumhuriyeti Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve (1919-1922) İstiklâl Harbi yıllarını içine alan on yıllık süreç sonunda Misak-ı Millî sınırları içinde (Musul ve Batı Trakya, Sancak bölgesi, Batum bunun dışında kalmıştı) yorgun, harap ve bitik takriben 12 milyon civarında bir nüfusu devralmıştı. Bu durumda nüfustaki noksanlığın giderilmesinde millî sınırlar dışında kalan aynı ırk ve aynı kültürden olan unsurların göçmen olarak Anadolu'ya gelmeleri nüfusun artışında olumlu katkı yapacak güçlü bir unsur olarak görüldü.⁶⁹ Bu yaklaşımdaki hedef Lozan ile kesinleşen sınırları içinde, ulusal bilinci kavramış bir toplum oluşturmaktır.⁷⁰ Bu sırada TBMM hükümeti-

67 Bu konuda bkz. A.A Pallis, "Racial Migrations In The Balkans During The Years 1912-1924", The Geographical Journal Coverage, Vol. 66, No. 4 (October, 1925), ss. 315-331; <http://www.jstor.org/stable/1782944>. Edinme tarihi: 07/08/2012.

68 Ağanoğlu, a.g.e., s.94.

69 Tahsin Banguoğlu, "Çok nüfuslu Türkiye", Ülkü, IX/98, 16 Ekim 1945, s.2-3; Önder Duman, "Atatürk Döneminde Romanya'dan Türk Göçleri (1923-1938)", Bilig, Bahar 2008, Sayı 45, ss.23-44, s.24-25. ; Atatürk bu hususta 16-17 Ocak 1923'te İzmir'de gazetecilerle yaptığı mülakatta, "...millî hudutlarımız dışında kalan aynı ırk ve aynı kültürden olan unsurları da getirmek ve onları da müreffeh bir halde yaşatarak, nüfusumuzu tezyid etmek lazımdır ki, buna da tevessül olunacaktır. Eğer Rusya'dan da getirmek mümkün olursa oradan da getireceğiz. Fakat bence Makedonya'dan, Garbî Trakya'dan kâmilten Türkleri buraya nakletmek gerekir ve bir daha Avrupa seferi yaparak oralara gitmeyi düşünmemeliyiz... Bu memleket Almanya'nın iki mislidir. Almanya'da 70 milyon nüfus vardır. Bizde 8 milyon nüfus vardır" diyecektir. İnan Arı, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Eskişehir-İzmir Konuşmaları, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1982, s.54., Yine Atatürk başka bir konuşmasında "Yurt dışında kalmış olan Türk soyundan ve Türk kültüründen muhacirlerin ana vatanda muvaffakiyetli bir şekilde iskânları işi, memleketimizin iktisadi veya siyasi hayat davalarıyla alakadardır. Gerçekten, bir milletin kalkınmak iradesi ve bilhassa uzun asırlar boyunca milletlerin ve kültürlerin istikbali meselesi bahis mevzu olduğu zaman o memleket ve medeniyetlere has nüfus imkân ve şartları büyük bir ehemmiyet kazanmıştır... Bu sebeple, makine medeniyetinin nimetleri içinde müreffeh çoğalan genç milletler karşısında Türk soyunun varlığını muhafaza edebilmek için, mümkün olduğu kadar bir araya toplanmaya, çoğalmaya ve milletlerarası amansız çoğalma yarışını kazanmaya ihtiyacımız vardır" ifadeleriyle nüfus ve göçle ilgili bakışını ortaya koyacaktır. Ömer Lütfi Barkan, "Türkiye'de Muhacir İskânı İşleri ve Bir İç Kolonizasyon Planına Olan İhtiyaç", İktisat Fakültesi Mecmuası, X/1-4, İstanbul, Ekim 1948-Temmuz 1949, s.205.

70 Kemal Arı, "Kurtuluş Savaşı Sonrasında İzmir'e Yönelik Göçler ve Etkileri", Üç İzmir, 1. baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1992, s.273.

nin henüz müstakil bir muhacirin müdüriyeti veya buna benzer bir teşkilatı olmadığından Hariciye Vekâleti bu işi üstlenmişti. Bu durumda dönemin Vekiller Heyeti (Ankara Hükümeti) tarafından değerlendirmeye alınan vatandaşlığa alınma talepleri çoğunlukla kabul edilmiştir. Bu şekilde 1900'lü yıllar sonrasında eski Osmanlı tarihî coğrafyasından (Kırım, Kavala, Köstence, Saray-Bosna, Selanik, Siroz, Hirsuva, Radvışne, Nevrokop, Batum ile Bulgaristan Romanya gibi) gelerek Anadolu'nun muhtelif yerlerine geçici olarak yerleştirilen Türk ve Türklerle birlikte uyumlu bir şekilde yaşamayı kabul eden, bundan gocunmayan, tersine memnuniyet duyan, "birlikte yaşama kabiliyeti" olan, yani akrabalık ve kültürel bağları bulunan diğer Müslüman etnik gruplar vatandaşlığa resmen kabul edilmişlerdir.⁷¹ Vatandaşlığa kabul edilenler arasında Türkistan, İran ve Azerbaycan'dan, Rusya Kazan Türklerinden, Türkistan'dan ve Rus Bolşevik devrimi sonrası rejim baskısı ile kaçarak gelenler de vardı.⁷²

Bu çerçevede 1925 yılı ile 1928 yılları arasında Yugoslavya'dan olmak üzere Bulgaristan ve Romanya'dan gelen 121 Türk mülteci ve muhacirin 1930 yılında vatandaşlığa kabul edilmiştir.⁷³ Daha sonraki kararnâmelerde de aynı şekilde çoğunluğu Yugoslavya (Sırbistan), Bulgaristan ve çok azı da Romanya (8) ve Arnavutluk'tan (1) 1928 ve 1929 yıllarında gelen 188 ve 121 mülteci ve muhacirin vatandaşlığa kabul edildiği anlaşılmaktadır.⁷⁴

71 BCA, Fon Kodu: 30.18.1.1, Kararname No. 446, Ek No. 97-3 Yer No: 2.24.3, Tarih 12/12/1920. BCA, 30.18.1.1, 454, Ek No. 1-18, 2.24.11, 15.12.1920; BCA, 30.18.1.1, 456, Ek No. 1-19, 2.24.13, Tarih 15/12/1920. BCA, 30.18.1.1, 457, Ek No. 1-20, 2.24.14, 15/12/1920; BCA, 30.18.1.1, 458, Ek No. 1-21, 2.24.15, Tarih 15/12/1920.; BCA, 30.18.1.1, 977 Ek No. 1-75, 3.26.8.; BCA, 30.18.1.1, 981, Ek No. 1-76, 3.26..12; Tarih 28/6/1921; BCA, 30.18.1.1,982, Ek No. 1-77, 3.26..13., Tarih 28/6/1921; BCA, 30.18.1.1, 983, Ek No. 1-78, 3.26.14., Tarih 28/6/1921. ; Fransa ile 1921'de yapılan Ankara Antlaşması gereği tren hattının güneyinde kalanlarla Resulayn Çeçenleri de vatandaşlığa kabul edildiler. BCA, 30.18.1.1, 1614, 5.17.10. Tarih 25/5/1922; Bu bölgedeki Çerkesler Osmanlı döneminde gelmişler ve Gaziantep ve Suriye arasındaki sınır bölgesinde bulunan Kamışlı ve Resulayn'a yerleştirilmişlerdi. Bu konu hakkında bkz. <http://www.akintarih.com/kafkasya/osmanliyyerlesme.html>. (Alınma tarihi: 15.09.2012)

72 BCA, 30.18.1.1, 1091, Ek No. 1-87, 3.32.2, Tarih 8/9/1921. 3.32.2.; 30.18.1.1, 1204, Ek No. 1-96, 4.37.15., Tarih 23/11/1921.

73 BCA, 30.18.1.2, Kararname No. 9616, Ek No. 1-204 Yer No: 2.19.12, Tarih 28.6.1930.

74 Belgelerde çoğunlukla mülteci ve muhacir kelimeleri birlikte ve fakat birbiri yerine geçmeyerek kullanılmaktadır. Mülteci oluşun kıstası sığındığı ve sığınmanın sebebini oluşturan ve mülteciyi kabul eden ülke bağlamında çifte hukukî durumu ifade eder; mülteci, soy-boy, dil, ırk, dinî sebeplerden ötürü yaşaya geldiği ülkede 'korku, endişe, zulüm' gördüğü için kaçır ve yurt veya sığınma arar. Muhacir için bu şart aranmaz. BCA, 30.18.1.2, Kararname No. 9617, Ek No. 1-205, Yer No: 2.19.13, Tarih 22/6/1930; BCA, 30.18.1.2, Kararname No. 1-206, Yer No: 2.19.14, Tarih 22/6/1930.

1931 ve 1932 yıllarında Bulgaristan Yugoslavya ve Romanya Müslümanlarından 276, 326, 147 ve 134 kişinin toplu listeler halinde Bakanlar Kurulu kararıyla vatandaşlığa kabul edilmiştir.⁷⁵ Bu kabuller bazen de kitleler halinde gerçekleşmiş ve kitleler halinde gelen göçmenler belirli bir program dâhilinde “iskânlı göçmen” statüsünde devlet eliyle iskân edilmişlerdir.⁷⁶

Balkan coğrafyasından gelen kitlesel göçler yanında muhacir ve mültecilerin bireysel göç talepleri de kabul edilmekteydi.⁷⁷ Münferit göçler çoğunluk itibariyle Türkiye'nin tarihi coğrafyasından olduğu gibi hariç ve uzak coğrafyalardan da olabilmekteydi. Ancak bu şekildeki münferit göçler yok denecek kadar azdır.

Cumhuriyet döneminin nüfus ve göç politikaları söz konusu olduğunda 1934 İskân Kanunu son derece büyük bir önem arz eder. Kanunla kendi başına veya toplu bir halde Türkiye'ye gelmek isteyen, Türk soyundan meskûn veya konar-göçer aile-fertler ve aşiretlerin, “Türk Kültürü”ne bağlı meskûn kimselerin, Dâhiliye Vekilliği'nin emriyle Türk vatandaşlığına kabul edilmeleri kararlaştırılmıştır. Aynı Kanuna göre, “anarşistler, casuslar, göçebe Çingeneler ve memleket dışına çıkarılanlar” göçmen olarak memlekete alınmayacaklardı. Bu Kanun yurt dışından Türk soylu olanların Türkiye'ye göç etmesini kolaylaştırdığı gibi, toprak dağıtılırken nüfus faktörünün önemle göz önünde tutulması ve çok çocuklu ailelere toprak verilmesi, çok nüfuslu göçmen ailelerinin Türkiye'ye gelmelerini de teşvik etmiştir.⁷⁸ Ancak Türkiye'ye katılımından önce İskenderun Sancağı (Hatay), Musul gibi sair yerlerdeki Müslümanların toplu olarak göçlerine oradaki nüfus avantajının

75 BCA, 30.18.1.2, 11663, Ek No. 1-321, 23.61.5.; 30.18.1.2, 12384, Ek No. 1-350, 26.16.1, Tarih 17/8/1931; 30.18.1.2, 11336, Ek No. 1-310, 21.44.17, Tarih 13/3/1932; BCA, 30.18.1.2, 12522, Ek No. 1-353, 27.22.19, 2/4/1932; 30.18.1.2, 12568, Ek No.1-356, 27.25.5, Tarih 20/4/1932. Eklerinde 105, 81, 66, 123, 393, kişilik listelerde yine ayrı bölgelerden kabul edilen mülteci ve muhacirlerin isimleri bulunmaktadır.

76 Duman, a.g.e., s.26.

77 Göçler bazen 3, 13, 18, 23, 30 tane gibi az sayılarda olup bunlar serbest göçmen olarak kabul edilmekteydi. Kafkasya, Suriye gibi coğrafyaların yanı sıra Rusya'dan 3, Yugoslavya'dan 2, Arnavutluk'tan 1, Bulgaristan'dan 5, diğer bir belgede yine çoğunluğun Bulgaristan'dan 9, Yugoslavya'dan 3, Romanya'dan 1 kişinin ve tamamının Müslüman olduğu görülmektedir. Bu arada II. Dünya Savaşı sırasında Almanlarla birlikte savaşan Orta Asya'dan Özbek, Kazak, Kırgız, Türkmen ve Kafkasya'dan Karakalpak, Balkar, Karaçay, Azeri ve Çeçenler gibi topluluklar da küçük gruplar halinde Türkiye'ye göç etmişlerdir. BCA, 030.18.1.1.1050, Ek No. 1-85, 3.30.1. Tarih 10/7/1921.

78 Serap Yeşiltuna, 1934 İskân Kanunu ve Türk Basınındaki Yansımaları, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

kaybedilmesinin önüne geçmek üzere teorik olarak izin verilmemiş ve sıcak bakılmamıştır. Bu çerçevede Halide Edip Adıvar'ın Kırım'dan göçmen getirme teklifinin İsmet Paşa tarafından olumlu karşılanmadığı görülmektedir.⁷⁹ Bu arada Romanya Büyükelçisi Hamdullah Suphi Tanrıöver'in bütün çabalarına rağmen eğitim ve kültürel durumlarıyla yakından ilgilendiği Gagavuzların Türkiye'ye göçlerinin kabul edilmesi talebi de uygun görülmemiştir.⁸⁰ II. Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin bu konudaki tutumu değişmesine rağmen bu defa savaşın etkisiyle Gagavuzların göç istekleri gerçekleşmemiştir.⁸¹ Diğer taraftan sadece "özel durumlarda " çok az sayıda da olsa Müslüman olmayan ve münferit olarak gelen göçmenler vatandaşlığa kabul edilmişlerdir.⁸²

79 Halide Edip Adıvar, Türkün Ateşle İmtihani İstiklal Savaşı Hatıraları, Can Yayınları, 10. Baskı, İstanbul 2014, s.200.

80 Metin, a.g.m., s.141.

81 931 yılında Romanya Büyükelçisi olan Tanrıöver ve Dobruca'da yaşayan 250.000'den fazla Gagavuzla yakından ilgilendi. Buralardaki Gagavuz kasaba ve köylerini dolaştı. Buralarda Türkçe öğretim yapan okul açılmasına vesile oldu, buralara öğretmen tayin ettirdi, Türkiye'den kitaplar getirerek onların Türklüklerinin bilincine varmalarını sağladı. Bu konuda daha geniş olarak bkz. Mehmet Ali Çakmak, "Hamdullah Suphi'nin Bükreş Büyükelçiliği ve Gagavuz Türklerinin Eğitimi Üzerine Çabaları", Türk Yurdu, Ekim 2011 - Yıl 100 - Sayı 290, ss.102-106.

82 Bakanlar Kurulu kararıyla 1925 yılında vatandaşlığa kabul edilen 13 kişiden 9'u İran, Tebriz, Manastır, Doğu Türkistan gibi yerlerden gelen Müslümanlardır. Dört kişilik bir Yahudi ailesi ise zaten bir süredir İstanbul Beyoğlu'nda ikamet etmekte olduklarından vatandaşlığa kabul edilmiştir. Gayr-i Müslimlerle ilgili olarak gerçekleşen bu ender uygulamalardan biri de 1928 yılında bazı Yahudi kökenli göçmenlerin Türkiye vatandaşlığına kabul edilmeleridir. BCA, Fon Kodu: 30.18.1.1, Kararname No: 2201, Ek No. 1-154, Yer No: 14.43.13, Tarih 12/7/1925; BCA, 30.18.1.2, Kararname No. 7488, Ek No. 1-195 Yer No: 1.10.38, Tarih 26/12/1928; BCA, 30.18.1.2, Kararname No. 7488, Ek No. 1-195, Yer No: 1.10..38, Tarih 26/12/1928. ; Yahudilerin kabulünün de aslında yine Osmanlı bağlamıyla, özellikle Rusya'dan geliyorlar ise Yahudi sorunu içinde anlamlı bir ilişkisi vardır. Tabi geçici ikamet dönemlerinde iyi halleri yapılan tahkikatla belirlenmiş olanlar için olumlu bir tavır söz konusudur.

Sonuç ve Değerlendirme

Göç olgusu Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e ortaya çıkan süreklilikler içerisinde en güçlü olanlardan birisidir. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti de Osmanlı Devleti gibi göç ve göçmen sorunuyla karşı karşıya gelip ekonomik, sosyal ve askeri büyük külfetlerle karşılaşmıştır.

Osmanlı son döneminde Kafkasya'daki istilası ile Ruslar, Balkanlarda yeni kurulan ve temel itibariyle dışlayıcı bir politikayı uygulamaya koyan yeni ulus devletler bünyelerinde kendilerinden saymadıkları ya da olmayacaklarını düşündükleri kitleleri baskıyla göç ettirmişlerdir. Böylece temel olarak Balkan ve Kafkasya başta olmak üzere Rus, Bulgar, Sırp, Hırvat, Makedon veya Hristiyan olmadıklarından dolayı çeşitli baskılara maruz bırakılanlar yüzyıllarca yaşadıkları yerlerden göç edip birer göçmen olarak yeni vatanlar aramak durumunda kalmışlardır. Bu şekilde Balkanlar, Kafkaslar ve diğer tarihi coğrafyadan gelen Osmanlı tebaası olan göçmenler Devlet nezdinde genel itibariyle kabul görmüştür. Esasında Osmanlı Devleti öncelikle göçün büyük kitleler halinde yapılmasının önüne geçmek istemiştir. Ancak bunu gerçekleştiremediği durumlarda ki, çoğunlukla gerçekleştirememiştir, bunu bir program dâhilinde yapmak, göçmenlerin hak ve hukuklarını temin etmek, bu durumu da ülkeler arası anlaşmalarla gerçekleştirmek yollarına başvurmuştur. Ayrıca kitlesel göçlerde hassasiyet gösterilmiş, göçmen kabulünde din faktörü dikkate alınmış ve Osmanlı Müslüman toplumuyla bağdaşamayacağını düşündüğü ki bu durumu özellikle Balkanlar'da çokça yaşamıştır, Gayri Müslimlerin kitlesel göçünü kabul etmemiş, bu tip göçlerin önüne geçmeye çalışmıştır. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti döneminde de devam etmiştir. Bu durumda Türkiye toprakları, kaybedilen yerlerden göç etmek zorunda kalanların son durağı olmuştur. Böylece Anadolu ve Türkiye sınırları içinde yer alan Trakya adeta bir göçmenler coğrafyası haline dönüşmüştür.

Başlangıçta özellikle ekonomik olarak büyük problemler oluşturan göçlerin uygulanan iskân politikalarıyla uzun vadede Devlete bazı faydalar sağladığı da aşikârdır. Nitekim Türkiye'ye göç etmiş göçmenlerin, yerleştirildikleri arazileri işlemeğe başlamaları ve sanatkâr olanların bu sanatlarını icra etmeleri uzun vadede Türkiye'nin kalkınma ve gelişmesinde önemli katkı sağlamış, ayrıca kaybedilen topraklarda Türk nüfusunun azalmasına muvafık harpler dolayısıyla nüfusu çok azalan Türkiye'nin nüfusça artmasında

da önemli rolü olmuştur. Bu çerçevede Türkiye'ye yerleşen göçmenler ve Türkiye'den ayrılanlar buradaki nüfusun sayı ve yapısında önemli değişikliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bu Göçle gelen kişiler aynı zamanda geldiği topraklarda kader birliği ve bir arada yaşama isteğini güçlendirecek bir unsur olmuşlardır ki, bu da Türkiye'de yeni fikirlerin doğmasına ki en önemlisi milli devlet fikrinin yayılmasına vesile teşkil etmiştir. Bunun da Türkiye'de milli devletin kurulmasını kolaylaştıran gelişmelerden birini teşkil etmiş olduğu söylenebilir.⁸³

Sonuç itibariyle göçlerin, ilk etapta sebep oldukları problemlerin yanı sıra zaman içinde Türkiye'de yaşayan nüfusa, işgücü, siyasi birlik, askeri kuvvet, ekonomik büyüklük gibi çeşitli açılardan olumlu etkileri olmuştur.

83 İlhan Tekeli, Göç ve Ötesi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008, s.46-47. ; Gülten Kazgan, Milli Türk Devleti'nin Kuruluşu ve Göçler, Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 6, s.1561. İstanbul 1985 Nitekim Türkiye'deki göçmenler üzerinde yapılan akademik çalışmalarda da gerek Türk, gerekse diğer etnik gruplardan olan Müslüman halkın genel itibariyle Türkiye'deki milli bütünlüğüne uyar bir tutum sergiledikleri, bu ülkede beraber yaşamaktan memnuniyet duydukları ve ortak bir tarihi geçmişe de sahip oldukları görülmektedir. Serdar Ünal, "Kimliğin Tarihsel ve Kültürel Ortak İnşası: Türkiye'de Balkan (Rumeli) Göçleri", Milli Folklor, Sayı 94, ss. 27-40

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

1. BCA, 030.18.1.1. 1050, Ek No. 1-85, 3.30.1, Tarih 10/7/1921.
2. BCA, Fon Kodu: 30.18.1.1, Kararname No: 2201, Ek No. 1-154, Yer No: 14.43.13, Tarih 12/7/1925
3. BCA, 30.18.1.2, Kararname No. 7488, Ek No. 1-195 Yer No: 1.10.38, Tarih 26/12/1928;
4. BCA, 30.18.1.2, Kararname No. 7488, Ek No. 1-195, Yer No: 1.10.38, Tarih 26/12/1928.
5. BCA, 30.18.1.2, Kararname No. 9616, Ek No. 1-204 Yer No: 2.19.12, Tarih 28/6/1930.
6. BCA, 30.18.1.2, Kararname No. 9617, Ek No. 1-205, Yer No: 2.19.13, Tarih 22/6/1930;
7. BCA, 30.18.1.2, Kararname No. 1-206, Yer No: 2.19.14, Tarih 22/6/1930.
8. BCA, 30.18.1.2, 11663, Ek No. 1-321, 23.61.5, ; 30.18.1.2, 12384, Ek No. 1-350, 26.16.1, Tarih 17/8/1931;
9. BCA 30.18.1.2, 11336, Ek No. 1-310, 21.44.17, Tarih 13/3/1932;
10. BCA, 30.18.1.2, 12522, Ek No. 1-353, 27.22.19, Tarih 20/4/1932; 30.18.1.2, 12568, Ek No.1-356, 27.25.5, Tarih 20/4/1932.
11. BCA, Fon Kodu: 30.18.1.1, Kararname No. 446, Ek No. 97-3 Yer No: 2.24.3, Tarih 12/12/1920.
12. BCA, 30.18.1.1, 454, Ek No. 1-18, 2.24.11, Tarih 15/12/1920;
13. BCA, 30.18.1.1, 456, Ek No. 1-19, 2.24.13, Tarih 15/12/1920.
14. BCA, 30.18.1.1, 457, Ek No. 1-20, 2.24.14, Tarih 15/12/1920;
15. BCA, 30.18.1.1, 458, EK No. 1-21, 2.24.15, Tarih 15/12/1920.
16. BCA, 30.18.1.1, 977 Ek No. 1-75, 3.26.8.
17. BCA, 30.18.1.1, 981, Ek No. 1-76, 3.26.12; Tarih 28/6/1921;
18. BCA, 30.18.1.1,982, Ek No. 1-77, 3.26.13, Tarih 28/6/1921
19. BCA, 30.18.1.1, 983, Ek No. 1-78, 3.26.14, Tarih 28/6/1921.
20. BCA, 30.18.1.1, 1614, 5.17.10, Tarih 25/5/1922
21. BCA, 30.18.1.1, 1091, Ek No. 1-87, 3.32.2, Tarih 8/9/1921. 3.32.2. ; 30.18.1.1, 1204, Ek No. 1-96, 4.37.15, Tarih 23/11/1921.

Kitap ve Makaleler

22. ADIVAR Halide Edip, Türkün Ateşle İmtihanı İstiklal Savaşı Hatıraları, Can Yayınları, 10. Baskı. İstanbul 2014.
23. AĞANOĞLU Yıldırım, Balkanların Makûs Talihi Göç, 7. Baskı, İstanbul. 2012
24. AKBAYAR Nuri, "Tanzimat'tan Sonra Osmanlı Devleti Nüfusu", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, V, İletişim Yayınları, İstanbul. 1985*
25. ARAS Tevfik Rüştü, Görüşlerim, Yörük Matbaası, İstanbul 1968

26. ARI İnan, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Eskişehir-İzmir Konuşmaları, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1982, s.54.
27. ARI Kemal, "Kurtuluş Savaşı Sonrasında İzmir'e Yönelik Göçler ve Etkileri", Üç İzmir, 1. baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul. 1992
28. ARMAOĞLU, Fahir, Siyasi Tarih, Ankara 1975
29. ARSLAN, Sezer, Balkan Savaşları Sonrası Rumeli'den Türk Göçleri ve Osmanlı Devleti'nde İskânları, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tekirdağ 2008.
30. ASLAN Aslı, "Atatürk Döneminde Romanya'dan Türk Göçleri ve Göçmenlerin Türkiye'de İskânları", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/4 Spring 2014, ss.31-50.
31. AYDEMİR, İzzet, Göç, Kuzey Kafkaslıların Göç Tarihi, Ankara 1988;
32. BANGUOĞLU Tahsin , "Çok nüfuslu Türkiye", Ülkü, IX/98, 16 Ekim. 1945
33. BARKAN Ömer Lütfi, "Türkiye'de Muhacir İskânı İşleri ve Bir İç Kolonizasyon Planına Olan İhtiyaç", İktisat Fakültesi Mecmuası, X/1-4, İstanbul, Ekim 1948-Temmuz. 1949
34. BAYTUGAN, Barasbi, "1858-1865 yıllarında Kuzey Kafkaslıların Türkiye'ye Göçleri" Birleşik Kafkasya Dergisi C. I, S.3, 8/ 10/ 1964, ss. 6-12, ve s.4, s.11-15, 5.7.1965
35. BİCE Hayati, *Kafkasya'dan Anadolu'ya Göçler, Türkiye Diyanet Vakfı*, Ankara. 1991
36. BİÇER Ali, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye'nin Balkan Türkleri Politikası, Gebze İleri teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2007*
37. ÇAKMAK Mehmet Ali, "Hamdullah Suphi'nin Bükreş Büyükelçiliği ve Gagauz Türklerinin Eğitimi Üzerine Çabaları", *Türk Yurdu*, Yıl 100, Sayı 290, Ekim - 2011, ss.102-106.
38. ÇOLAK Filiz, "Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi"(1950-1951)", Tarih Okulu, sayı:14, İlkbahar, 2013, ss.113-145.
39. DUMAN Önder, "Atatürk Dönemi Balkan Göçmenlerinin İskân Çalışmaları", Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı 43, Bahar, 2009, ss. 473-490.
40. DUMAN Önder, "Atatürk Döneminde Romanya'dan Türk Göçleri (1923-1938)", Bilig, Sayı 45, Bahar 2008, ss.23-44, s.24-25.
41. DÜNDAR Fuat, İttihat ve Terakki'nin Müslümanları İskân Politikası (1913-1918), İletişim Yayınları, İstanbul 2002.
42. EMGİLİ Fahriye, Boşnakların Türkiye'ye Göçleri (1878-1934), Bilge Kültür Sanat Yayınevi, İstanbul. 2002
43. ERDAL İbrahim, "Ülkü Mecmuasına Göre Erken Cumhuriyet Dönemi Nüfus Politikası (1923-1938)", Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı 48, Güz, 2011, ss.779-791, s.7.
44. EREN, Cevat, Türkiye'de Göç ve Göçmen Meseleleri, İstanbul 1966
45. GERAY Cevat, *Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler (1923-1961), Türk İktisadi Gelişme Araştırma Projesi, Ankara. 1962*
46. GÜNDÜZ Tufan, Allahimemanet Bosna Boşnakların Osmanlı Topraklarına Göçü 1879-1912, Yeditepe Yayınları, İstanbul. 2012

47. HAKOV Cengiz, "1913 Yılında İstanbul'da İmzalanan Bulgar- Türk Antlaşması ve Bulgaristan Türk Müslüman Nüfusun Hakları", XIII. Türk Tarih Kongresi, III, I,TTK Yayını, Ankara 2002.
48. HAYRETTİN BEY, Kırım Harbi, Haz. Şemsettin Kutlu, Tercüman 1001 Temel Eser No: 77
49. HÜSEYİN HACI EFENDİ (Zağra Müftüsü), Zağra Müftüsünün Hatıraları, baskıya hazırlayan: Ertuğrul Düzdağ, Tercuman 1001 Temel Eser, No. 24;
50. KARADENİZ ARAŞTIRMALARI, Cilt 9, Sayı: 35, Güz 2012, ss.125-143
51. KARAL, Enver Ziya, Osmanlı Tarihi, C. 5, Ankara 1983
52. KARAL, Enver Ziya, Osmanlı Tarihi, C. 6, , Ankara 1976
53. KARAL, Enver Ziya, Osmanlı Tarihi, C. 7, Ankara 1977
54. KARAL, Enver Ziya, Osmanlı Tarihi, C. 8, Ankara 1983
55. KARPAT Kemal H, Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik, Timaş Yayınları, İstanbul. 2012
56. KARPAT Kemal H., Osmanlı Modernleşmesi, I. baskı, İmge Kitabevi, Ankara 2002.
57. KARPAT Kemal H., Osmanlı Nüfusu 1830-1914, Timaş Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2010
58. KAZGAN Gülten, Milli Türk Devleti'nin Kuruluşu ve Göçler, Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 6, s.1561. İstanbul 1985
59. KOYUNCU Aşkın, "Bulgaristan'da Osmanlı Maddi Kültür Mirasının Tasfiyesi (1878-1908), Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM, Güz, 2006, ss.197-243.
60. MEHMET ARIF, Başımıza Gelenler, Neşre hazırlayan: M. Ertuğrul Düzdağ, 3 Cilt, Tercüman 1001 Temel Eser, no: 91-92-93.
61. METİN Ömer, "Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Romanya Türklerinin Göçüne Dair Faaliyetleri (1931-1938)", Karadeniz Araştırmaları,, Cilt 9, Sayı: 35, Güz, 2012, ss.125-143.
62. ÖNDER Selahattin, Balkan Devletleriyle Türkiye Arasındaki Nüfus Mübadeleleri (1912 - 1930), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Eskişehir 1990.
63. ÖZCAN Kaan Emre, Soğuk Savaş Döneminde Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göçü: Bursa Örneği, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016
64. ÖZGÜR, Gülay, Balkan Savaşları ve Sonrasında Bulgaristan ve Osmanlı Devleti Arasında Nüfus Göçü, Dokuz Eylül Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2008,
65. PALLİS, A. A, "Racial Migrations In The Balkans During The Years 1912-1924", The Geographical Journal Coverage, Vol. 66, No. 4 (October), 1925, ss. 315-331;
66. SOFUOĞLU Adnan, "Osmanlı Devleti'nde Ortaya Çıkan Göç Problemleri ve Türk Göçlerinin Bir Safhası; 1903- 1904 (Rumi: 1319) Yılında Meydana Gelen Göçler, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Dergisi, Yıl: XXXIII, Sayı: 383, Ankara, Mart 1995, ss. 168-189
67. ŞİMŞİR Bilal N., *Bulgaristan Türkleri, Bilgi Yayını, Ankara 1986*
68. ŞİMŞİR, Bilal N., Rumeli'den Türk Göçleri, Belgeler, C.1, Ankara 1989
69. ŞİMŞİR, Bilal N., Rumeli'den Türk Göçleri, Belgeler, C.2, Ankara 1989
70. ŞİMŞİR, Bilal N., Rumeli'den Türk Göçleri, Belgeler, C.3, Ankara 1989,

71. TEKELİ İlhan, Göç ve Ötesi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008
72. TÜRKGEİLDİ, Âli, Mesail-i Muhimme-i Siyasiye, Yayına Hazırlayan: Bekir Sitki Baykal. C.2, Ankara 1987
73. UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu, C. 4, B. I, Ankara 1982
74. ÜNAL Serdar, "Kimliğin Tarihsel ve Kültürel Ortak İnşası: Türkiye'de Balkan (Rumeli) Göçleri", *Milli Folklor, Yıl 24, Sayı 94*, 2012, ss. 27-40.
75. YAVUZ Nuri, "Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Gagavuzlar", *Akademik Bakış*, Cilt 4 Sayı 7, Kış, 2010, ss.177-184.
76. YEŞİLTUNA Serap, 1934 İskân Kanunu ve Türk basınındaki yansımaları, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.
77. YILDIRIM Seyfi , "Belçikalı Nüfus ve İstatistikbilimci Camille Jacquart ve Türkiye'de Modern İstatistik'in Kurulması (1926-1929)", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, Mart2010, ss.7-36,
78. YILDIRIM Seyfi, "Balkan Savaşları ve Sonrasındaki Göçlerin Türkiye Nüfusuna Etkileri", *CTAD Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 8(16), Güz, 2012, ss. 75-92.

İnternet Kaynakları

79. <http://www.akintarih.com/kafkasya/osmanliyelerlesme.html>. (Alınma tarihi: 15.09.2012)
80. http://www.tuik.gov.tr/yillik/1st_gostergeler. (pdf alınma tarihi:22.02.2016).
81. <http://www.jstor.org/stable/1782944>. Edinme tarihi: 07/08/2012.

15. YÜZYILDA OSMANLI TOPRAKLARINA GÖÇ ETMİŞ AZERBAYCAN ŞAİRLERİ

Doç.Dr.Könül HACIYEVA

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi
konulhaciyeva75@gmail.com

ÖZET

Tarihi ve edebi kaynaklardan bilindiği üzere, Osmanlı topraklarına bir çok yerlerden bilim adamları, şair ve filozoflar gelerek yerleşmiş ve burada şöhret elde etmişler. Onlar arasında çok sayıda Azerbaycan asıllı şair ve düşünürler de vardı. Azerbaycan şairlerinden birçoğu 15. yüzyıldan başlayarak Anadolu'ya göç etmişler. Bu durumu birtakım siyasi ve sosyal nedenler de etkilemiştir. Azerbaycan kökenli şairler arasında şiirlerini, dini, felsefi düşüncelerini daha geniş bir toplum içinde yaymak amacıyla yola çıkan san'atkarlar da vardı.

Azerbaycan Türkçesinde yazılan şiirler Osmanlı gazel edebiyatı hazinesine sevilerek-okunan değerli sanat incileri olarak dahil olmuştur. Burada Prof. Dr. M.F.Köprülünün kanaatını hatırlatmak isteriz: "...Azeri şairlerinden bazıları, bilhassa Türkiye'de uzun süre kalanlar, esasen edebi Azeri lehcesinden pek farklı olmayan, Osmanlı lehcesiyle de yazmışlardır ..."1 Ünlü edebiyat araştırmacısının bu haklı tespiti esasen 15.-16. yüzyıllarda yaşamış Azerbaycan şairleri hakkındadır. Azerbaycan şairleri Farsça şiir yazmakla beraber, Türk dilinde de eşsiz sanat eserleri ortaya koymuşlardır. Bu dönemin yetirdiği üstad sanatkarlar arasında 15. yüzyılın Kişverî, Halîfî, Hakiki, Hidayet, Habîbî, 16. yüzyılın ise Hatayi, Fuzuli, Şahii, Sehabi, Tebrizli Penahi, Mesihî gibi şairleri vardı. Onlardan birçoğu Osmanlı saraylarına teşrif ederek burada yaratıcı faaliyetlerini başarıyla sürdürdü. Osmanlıca'nın hakim olduğu bu sarayda hem Farsçayı, hemde Türkçeyi bilen Azerbaycanlı sanatkarlar için ortama alışmak hiç de zor olmamıştı. Güney Azerbaycan'dan buraya göç etmiş Halîfî ve aslen Kuzey Azerbaycan'dan olan Habîbî eserlerinin büyük kısmını bu edebi ortamda kaleme almışlar. Osmanlı saraylarına gelen Azerbaycanlı şairler de bu geleneği devam ettirerek Türkçeyi eserlerinde

1 Ord.Prof.Dr.M.Fuad Köprülü, "Türk Edebiyatı Tarihi", Ankara, 2011 s.391

daha temiz, katıksız şekilde kullanmaya gayret gösteriyorlardı. Bu husus bahsettiğimiz şairlerden etkilenen, onlara nazireler yazan Osmanlı şairlerinin sanatında da görülüyordu. Ulu önder M.K.Atatürkün “Büyük Türk tarihine, Türk dilinin kaynaklarına, zengin lehçelerine, eski Türk eserlerine önem veriyoruz”² deyimi edebiyat araştırmacılarının yoluna ışık tutuyor. Önemli bilim ve kültür merkezi olan İstanbul 15. yüzyıldan itibaren derin bilgili, yüksek yetenekli bilim adamı, şair ve filozofların toplandığı kültürel ortam olarak biliniyordu. Kudretli Osmanlı devletinin başkenti olan bu şehre bir çok yerlerden sanatkarlar teşrif etmiş ve burada şöhret kazanmışlardır. Onlar arasında çok sayıda Azerbaycan asıllı şairler de vardı. Kendisi de ‘Avnî mahlasıyla şiirler yazan Fatih Sultan Mehmet bu şairleri sarayına davet ediyor, şiir meclisleri kurduruyordu. XV yüzyılda Osmanlı İstanbul’una, Sultan sarayına gelen Azerbaycan şairlerinden Habîbî, Hâmîdî ve Halîfî’nin isimlerini özel olarak belirtmek gerekir.

Habîbî hakkında ilk kısa bilgiye Ortaçağ tezkirelerinde rastlamak mümkündür. O, derin bilgisi, geniş bakış açısı ile kendi döneminin alim ve şairleri tarafından takdir edilmiş, orijinal tarzı ile farklılığını ortaya koymuştur. Habîbî’nin yetenekli ve hoş üsluplu bir şair olarak Osmanlı edebiyatına olumlu etki gösterdiği, Osmanlı hükümdarlar tarafından takdir edildiği bilinmektedir. Türk klasik edebiyatının çağdaş araştırmacıları da onun eserlerinin yüksek sanatkarlık niteliği taşıdığı kanaatındalar. 15.yüzyıl Türk Divan edebiyatına dair geniş bilginin yer aldığı "Eski Türk edebiyatı" kitabında okuyoruz: “Bu dönemde Azeri edebiyatının daha çok tasavvuf ağırlıklı olarak geliştiği görülmektedir. Bu asrın en büyük şairi Habîbî’dir”³. Görüldüğü gibi, Türk edebiyat araştırmacıları Habîbî’nin dönemin diğer şairlerinden üstün olduğunu özellikle belirtmişler. Bu kanaatın oluşmasında Habîbî’nin şiirlerinde daha çok doğa ve insan güzelliklerinin tanıtımına yer verilmesi önem taşımaktadır.

Sen ol insani-kamilsin, ala, ey suret-i-rahman
Ki, daim hüsnüne secde sürüşü mehr-ü-mah eyler⁴

Habîbî doğa öğelerini insan vücudunun güzel çizgileri ile vahdetde medh ediyor, Tanrı’nın sonsuz kudretiyle yaratılmış doğal güzellikleri bu kudretin diğer eseri olan insanoğlunun üzerine getiriyor. Habîbî’nin kanaatine,

2 Abdülkadir İnan, “Türk Kültürü Dergisi, Sayı 13, 1963, s.115

3 Şentürk A.A., Kartal A. “Eski Türk Edebiyatı Tarihi”, İstanbul, 2004, s.162

4 Azerbaycan Klasik Edebiyatı Kütüphanesi. c. 3, Bakü,1984, s.371

manevi açıdan zengin olan insan her türlü övgüye layıktır. O yüksek ahlaki özelliklerine göre mal sahiplerinden daha zengin, ülkeler fethetmiş, taht-taca sahiplenmiş, ordusu olan şahdan, sultandan çok daha kudretlidir.

Gün yüzün gördükce, vallahi, bu gönlüm şad olur,
Hak seni var eylesün, devletli sultanım benim⁵

Habîbî insanı güzellik ve olgunluk mücessemesi olarak görmüştür. Habîbî'nin şairlik yeteneğinin tüm şiir türlerinde başarıyla parladığını gören ünlü edebiyat araştırmacısı Dr.F.Köprülü onun kendisinden sonra yaratılmış şiir sanatına önemli etkisini özellikle vurgulayarak yazıyordu: “Hurufi olduğu şiirlerinden anlaşılan Habîbî, Azeri edebiyatının Fuzuli'den evvel yetişen en kudretli şairidir ki, te'siri Fuzuli üzerinde de görülmektedir. Sufiyane fakat sade ve samimi şiirlerini Osmanlı tezkireçileri de takdirden geri durmamışlardır.”⁶ Türkiye Diyanet Vakfı yayını olan İslam ansiklopediyasında şair hakkında geniş bilgi verilmiş, “canlı ve parlak mecazlarla aşıkane ve tasavvufi-felsefi manzumeler”⁷ yarattığı belirtilmiştir. Çoğu Türk kaynaklarında Habîbî böyle tanımlanmış ve büyük şair olduğu özel olarak vurgulanmıştır.

Osmanlı topraklarına gelerek Türk dilinin sağladığı imkanlardan yararlanmakla aruz vaznında başarılı şiir örnekleri ortaya koymak için çalışan ve buna en güzel şekilde muvaffak olan diğer bir şairimiz ise Halîfî'dir. İsmi birçok tezkirelerde anılan şairin vatanı kaynaklarda farklı şekillerde gösterilmiştir. O, Diyarbakırlı, Gazvinli, Horasanlı olarak bilinmiştir. Güney Azerbaycan'dan geldiği için Halîfî'yi Anadolu'da Acem şairi de adlandırmışlar. Şairin Türkçe yazdığı lirik içerikli şiirleri ve “Fıratname” adlı eseri bulunmaktadır. Şair hakkında P.Hammer ve E.V.Gibbin de kayıtları olduğu bildiriliyor. Halîfî eserleri daima Türk bilim adamlarının dikkatini çekmiş, hakkında tez ve monografiler yazılmıştır. Yazılardan birinde okuyoruz: “Kaynaklarda Halîfî'nin vatanı değişik memleketler olarak zikredilir. Horasan, Acem, Diyarbakır, Kazvin vb. yerlerden gelip İznik'e yerleştiği şeklinde kayıtlar vardır. Fıratname adlı eseri ile meşhur olmuştur. Dilinde Azerbaycan Türkçesi özellikleri, şiirlerinde ise vatan hasreti ve gurbet konuları görülür”⁸. Araştırmacı

5 Azerbaycan Edebiyatı Tarihi, c. 3, Bakü, 2009, s. 360

6 Köprülü M.F. Habibi hayatı ve eseri. Edebiyat Fakültesi Mecmuası, İstanbul, 1932, s.133

7 http://www.tdvia.org/dia/ayrmetin.php?idno=140375_

8 Ömer Bayram, “Anadolu Sahasında Azerbaycanlı Şairler”, Kafkas Üniversitesi Dergisi, 15, Bakü, İlkbahar 2005, s.8 9

Orhan Kemal Tavukçu Halîfî divanını ve diğer “Fırkatname”leri incelemiş, Halîfî’nin eserinin bu eserler içinde en çok bilinen “Fırkatname” olduğunu söylemiştir: “ “Fırakname”lerin en meşhuru ve belki de benzer isimlerle klasik eserlerin yazılmasının başlıca müsebbibi Fatih devri şairlerinden Halîfî’nin mesnevisidir.”⁹ Şiirlerinde lirik notaların geniş yer aldığı, her satırında güzellik övgülerine rastladığımız şair hem de dünyanın garip işlerine, devrana karşı düşüncelerini bildirmiş, insan ve insan hayatının anlamı hakkında görüşlerini ileri sürmüştür. Onun şiirlerinde değindiği toplumsal konular şairin tasavvufi görüşleri ile iç içedir. Diğer tasavvuf şairlerinin sanatında olduğu gibi, Halîfî şiirinde de tarif ve tanıtım merkezinde insan vardır. İnsanın ruhsal alemi, ahlaki nitelikleri şair tarafından incelenerek, araştırılıyor. Onun geniş güzellik kriterlerine tam uyan insan rağbetle medh ediliyor, yüksek değerlendiriliyor. Halîfî kendisinin tasavvufi görüşlerini sadece kaleme aldığı şiirlerinde beyan etmekle yetinmiyordu. Artık yetişkin yaşlarında o, memleket memleket dolaşarak felsefi-ahlaki görüşlerini aydın insanlar arasında yaymaya karar vermişti. Şairin Osmanlı topraklarına gelişinin amacı da bu idi. Halîfî’nin kendi eğitim ve bilgisini geliştirmek amacıyla bu yerlere yolculuk ettiği anlaşılmaktadır. Araştırmacılara onun İznik şehrinde hanegahının olduğu da bilinmektedir. Halîfî’nin şiirlerinden oluşan divanının yazma nüshaları Türkiye kütüphanelerinde muhafaza ediliyor. Türkiyeli araştırmacıların kayıtlarında şair hakkında kısa da olsa önemli bilgilere rastlamak mümkündür. Halîfî kendisinin yüksek sanatı ile seçilen eserlerini de bu topraklarda, kendi sufi görüşlerini yaydığı dönemlerde yazmıştır. Şairin tasavvufi şiirleri bazı Türk divan şairlerini etkilemiştir. Halîfî’nin daha önce bahsettiğimiz «Fırkatname» adlı mesnevisinin ardından bir çok şairler tarafından «Fırkatname»ler yazılmıştır. Halîfî şiiri sadece kendi devrinde değil, sonraki yüzyıllarda da önemli etkisini gösterebilmiş, Ahmet Paşa, Celîfî, Cafer Çelebi, Melihi, Fuzuli, Nedim ves. san’atkarlar onun yüksek san’atından etkilenerek yeni edebi eserler ortaya koymuşlar.

«Fırkatname» eserinde Halîfî Acemden İznike, İznikten İstanbul’a gelmesinden bahsetmiştir. İstanbulu büyük ve önemli şehir olarak tanımlayan, tabiatını ve mimarisini terennüm eden Halîfî bu konuda Tâcizâde Cafer Çelebinin yaratıcılığına tesirini belirli şekilde gösterebilmiştir. Araştırmacı Necati Sungur yazdığı doktora tezinde bu etkilenmeden bahsediyor. “Sifati-rah ve

9 Orhan Tavukçu, “Ayrılığın Terennümü:Eski Türk Edebiyatında Fıraknameler”, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi. Cilt 5, Sayı 10, İstanbul, 2007,s.204

residen be İstanbul” başlıklı mesnevide okuyoruz:

İki gün dahi derya seyran ettüm,
Üçüncü günde İstanbula yettim.
Temaşa eyledüm çün şehir içini,
Dedüm kim, Rume gelmiş şehri Çini.
İçi toptolu bağü gülsitandır,
Lebi-deryası rahetbahşi-candır.
Hususen, ol binalar kim, yapılmış,
Anın lutfüne canu dil katılmış.¹⁰

Gördüğümüz gibi, Halîf bu mesnevide İstanbul hakkındaki izlenimlerine yer vermiştir. Eserlerine yazılan nazireler, devrinin bir çok şairlerinin Halîf şiirini taklid etmeye çalışması onun kuvvetli ve yetenekli bir şair olarak Azerbaycan ve Türk klasik edebiyatında önemli yere sahip olduğunu göstermektedir.

Hâmidî İsfahan’da bir Türk ailesinde dünyaya göz açan ve burada eğitim alan Azerbaycan şairlerindedir. O, daha sonra Türkiye’ye göç etmesi nedeni ile yaratıcılığını burada sürdürmüş, dönemin edebi ortamında yetenekli kalem sahibi olarak bilinmiştir. Hâmidî Türkçe, Farsça ve Arapça yazılmış birçok eserin müellifidir. Onun hattatlık sanatını güzel bildiği ve şiirler divanındaki hattın da kendisine ait olduğu belirtiliyor. İsmayıl Ünver şairin Azerbaycan türkçesinde yazdığı şiirler hakkındaki düşüncelerini böyle dile getiriyor: “Hâmidî’nin Türkçe şiirleri, sayı bakımından Farsça şiirlerinden çok azdır.”¹¹ Zamanının bir çok şairleri gibi Hâmidî’nin de eserlerinin büyük bir kısmı farsçada kaleme alınmıştır. Lakin anadilli şiirimizin geliştiği bir devirde Hâmidî de bu büyük olayın dışında kalamazdı. Şairin türkiyeli araştırmacısı İsmayıl Ünverin kanaatine buna birde Hâmidî’nin gelerek tanıştığı ortam önemli etki göstermiştir. Hâmidî’nin şiirlerinde tasavvufi bakış açısı görülmektedir.

Ay yüzün ayineyi-sureti-candır bilirem,
Anda nakşi-rühi-diildar eyandır bilirem.
Ol eyan nur ki, matlubidur ehli nazarın,
Dil her zerrenin içinde nihandır bilirem.¹²

10 Azade,Musabeyli,. “Türkiyede Yaratılan Azerbaycan edebiyatı ve Halîf’inin “Fırkatname”si”. Bakü, 2010,s.218

11 <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/12/844/10679.pdf> s.199

12 <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/12/844/10679.pdf> s.221

Şair nazar ehlinin aradığı nurun zerrelere olduğunu, o nurun yani, dildarın (kalbinin sahibinin) cemalinin onun “ay yüzünde” olduğunu dile getiriyor. Hâmidî'nin şiirlerinde dünyevi aşk, hayatîyet, gerçeklikle yakınlık kendini daha belirgin şekilde gösteriyor. Şair gazellerinde aşkı ve aşk iztirablarından doğan zevki, doğayı vafediyor. Hâmidî'nin birçok şiirlerinde ise onun Sultan tarafından Bursa şehrine sürgün edilmesinden ve bu olayın şairin hatırında bıraktığı üzücü izlerden bahsediliyor.

Yar eğer kılsa beni har elümden ne gelür
Ve ger öldürse beni zar elümden ne gelür¹³

Örnek getirilen beyitte şair, “yar” demekle sadakatla sevdiği hükümdarını öngörüyor. Hâmidî sultanın onunla ilgili vereceği hükmün karşısında çaresizliğini ifade ediyor ve bu karara boyun eğmeye mecbur olduğunu “elimden ne gelir” söylemekle bildiriyor.

Aşığım aşığü-benden eğer incinür ise
Şehirden gava beni yar elümden ne gelür
Kendü küyinden eğer Hâmidîyi-suhteyi
Göndere Bursaya, Hankar elümden ne gelür

Böylece, şiirlerinden Hâmidî'nin Sultanın emri ile Bursa'ya sürgün edildiği anlaşılıyor. Şairin dilinde emre uyma, Sultana itaat yönleriyle birlikte zarif ruhlu sanat insanının haklı dargınlığı, şiir satırlarına çökmüş kırgın şair sızlamaları sezilmektedir. Hâmidî yaratıcılığında örnek olarak getirdiğimiz bu satırlar sanat adamlarının kırılğan, duygulu, duyarlı insanlar olduğunu bir daha görsel şekilde görmemizi sağlıyor. Kaynaklardan sultanla şair arasına kırgınlık düşüren, şüphe tohumları serpen insanların müdahilesi ile Hâmidî'nin hükümdar gazabına geldiği de anlaşılmaktadır.

Doğanın yenilenmesi, dört bir yanda baharın nefesinin duyulması da Hâmidî şiirlerinde parlak ifadesini bulmuştur. Baharın gelişini şair böyle vaf ediyor:

Lale geldi çimene la'l gibi sağır ile
Gül içir badeyi-nergis gibi cam-i zer ile¹⁴

13 <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/12/844/10679.pdf> s.222

14 <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/12/844/10679.pdf> s.227

16. yüzyılda yüksek zirveye ulaşmış türkdilli şiirimizdeki doğa konusunun beslendiği kaynaklardan biri de Hâmidî'nin şiirleri sayılabilir. Onun doğa güzelliklerini, bahar manzaralarını vafsetme tarzını daha sonralar Hatayi ve Fuzuli eserlerinde de görmek mümkün. Ünlü edebiyat araştırmacısı İsmail Hikmet bu tarzda yazılmış şiirleri yorumlayarak onları “sanatkarane bir fikir mahsulü olan yazılar” adlandırmıştır. Dünyayı anlamaya çalışmak, yaşamın anlamını belirlemek, aşkın terennümü Hâmidî'nin Farsça şiirlerinde daha geniş şekilde yer almıştır. Şairin Farsça kaleme aldığı şiirlerden birinin çevirisine dikkat edelim: “Lale gibi (kırmızı) kadehden nergis gibi mest olayım, ömrümün bu bir haftasında gül gibi mutlu olayım.” Burada dünya gülistana, insan ise o gülistanda açan güle benzetiliyor. İnsan ömrü ise gülün ömrü kadar (bir hafta) gösteriliyor. Şairin amacı yerinde kullanılmış benzetme ve teşbihlerle hayatın mahiyetini açmaya çalışmaktan ibarettir. Şairin insan hayatının oldukça kısa olduğunu bu şekilde vurgulamaya çalışması bize halk arasında kullanılan “beş günlük dünya” deyimini hatırlatıyor. İsmail Hikmet bu şiirden “füzuliyane bir mahviyet, aşıkane bir maneviyatla” yazılan şiir olarak bahsetmiştir. Hâmidî'nin Farsça yazdığı diğer şiirlerinde yaşamına dair bilgiler yer alıyor. Şair Azerbaycan'dan Osmanlı topraklarına gelirken uzun uzun seyahat etmesinden, sonra da sultan sarayına davet edilerek orada saygıyla karşılanmasından, Fatih Sultan tarafından çeşitli hediyelerle mükafatlandırılmasından bahsediyor.

15

چو شاه از لطف خود در من نظر کرد

هماندم آن نظر در من اثر کرد

نظر فرمود و تحسین کرد و بنواخت

مرا از جمع نزدیکیان خود ساخت¹⁵

15 Hikmet İ. Azerbaycan Edebiyatı Tarihi. Bakü, 1928,s.216

“Şah lutf ile bana baktı ve bu bakış beni etkiledi. Bana dikkat ve iltifat gösterdi, beni övdü. Beni kendine yakın insanlardan biri kıldı”.

Kaynaklarda Hâmidî'nin Farsça altmıştan fazla şiirinin olduğu bildiriliyor. Bu eserler içerisinde gazel, kaside, minacat vb. şiir türlerinden örnekler var. Daha çok Osmanlı sarayının sanat ortamında tanınan sanatçı her iki dilde yazdığı eserlerle 15. yüzyıl Azerbaycan şiirinin güçlü temsilcileri sırasına girmiştir. Hâmidî eserlerinin konu ve motiflerine onun hayata ve dünyaya olan bakış açısı, etkisi altında kaldığı tasavvufi fikir ve görüşleri, güzellik, aşk hakkındaki görüşleri dahildir. Şairin Farsça yazdığı eserleri yeterince araştırılmadı. Gelecekte bu şiirleri de dikkatli inceleme ve tahlil ederek araştırmayı düşünüyoruz. «Turan'a kılıçtan daha keskin, ulu kuvvet Yalnız medeniyet, medeniyet, medeniyet» diyen H.Cavid eserlerinde tarih boyunca Türklerin kültür peşinden gittiğini, dünyayı sanat ve kültürle fethettiğini vurgulamıştır. Azeri sahası Divan edebiyatı şairleri olarak nitelendirdiğimiz Habîbî, Halîî ve Hâmidî de bu tür sebeplerle Osmanlı topraklarına gelmiş ve şiir sanatı olarak şöhrete ulaşmış sanatkarlardır.

KAYNAKÇA

1. Azerbaycan Edebiyatı Tarihi, (2009), c. 3, Bakü
2. Azerbaycan Klasik Edebiyatı Kütüphanesi. (1984),c. 3, Bakü
3. BAYRAM, Ömer (2005)“Anadolu Sahasında Azerbaycanlı Şairler”, Kafkas Üniversitesi Dergisi, 15, Bakü, ilkbahar
4. HİKMET, İsmayil(1928)Azerbaycan Edebiyatı Tarihi. Bakü,
5. İNAN, Abdülkadir (1963)“Türk Kültürü Dergisi, Sayı 13
6. KÖPRÜLÜ, Fuad (1932) Habibi hayatı ve eseri.Edebiyat Fakültesi Mecmuası, İstanbul
7. KÖPRÜLÜ, Fuad (2011) Türk Edebiyatı Tarihi. Ankara
8. MUSABEYLİ, Azade (2010)“Türkiyede Yaratılan Azerbaycan edebiyatı ve Halîlî'nin “Fıratname”si”. Bakü
9. ŞENTÜRK, Ahmet ve KARTAL, Ahmet (2004), Eski Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul
10. TAVUKÇU, Orhan (2007)Ayrılığın Terennümü:Eski Türk Edebiyatında Fıratnameler. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi. Cilt 5, Sayı 10, İstanbul
11. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/12/844/10679.pdf>
12. <http://www.tdvia.org/dia/ayrmetin.php?idno=140375>

GÖÇMENLERİN, FARKLI MESLEK GRUPLARINI NASIL ETKİLEDİKLERİ ÜZERİNE BİR ANALİZ

Doç. Dr. Murat Anıl MERCAN

Gebze Teknik Üniversitesi
mamercan@gtu.edu.tr

Arş. Gör. Nazire BEĞEN

Gebze Teknik Üniversitesi
nazirebegen@gtu.edu.tr

ÖZET

Önceki akademik çalışmalar, göçmenlerin gittikleri ülkelerdeki işgücü piyasaları üzerine etkilerini incelerken, göçmenlerin ikame edilebilirliklerinin mesleklere göre büyük farklılıklar gösterebileceğini göz önüne almamaktadır. Bu çalışma, Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmenlerin işgücü piyasasındaki etkilerine odaklanmıştır. Bu sayede, göçmenlerin gittikleri ülkelerdeki ücretlere etkisi meslekler bazında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: işgücü piyasası, ücret, ikame edilebilirlik

Giriş

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine göre tüm dünyada yaklaşık 68,5 milyon insanın kendi ülkelerindeki çatışma ya da uygulanan şiddetin bir sonucu olarak terk etmeye zorlandı ve bu rakamın 25,4 milyon mülteci olarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Suriye'de yaşanan iç çatışma bunun en açık örneğidir. 2017 rakamlarına göre, Türkiye (3.424,200), Lübnan (992,100), Ürdün (653,000), Irak (247,100), Mısır (126,700), Almanya (496,700) ülkeler Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapmaktadır. Mülteciler ev sahibi ülkeler için büyük ahlaki, politik ve ekonomik zorluklar doğurabilir; bu nedenle, bazı ülkelerde hoş karşılanmayabilirler. Ülkelerin göçmenlere yönelik tutumlarını belirleyen göçmen kabul endeksine göre göçmenlere karşı önyargılı olan ülkeler arasında en çok mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye 117 ülkeden 140. sırada yer almaktadır. Göçmenlere karşı bu önyargı kendi ülkelerinden getirdikleri suç ve terör tehdidinden dolayı kamu güvenliğini tehlikeye sokabilecekleri düşüncesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu durum sadece Türkiye’de değil, Avrupa ve Amerika’da da geçerlidir. Örneğin, son zamanlarda yapılan bir ulusal araştırmada, Amerikalıların ABD’de göçün ikinci önemli konu olduğunu düşündüklerini ortaya koymaktadır (Frank Newport, 2018). Bu nedenle, daha iyi politikalar oluşturmak için göçmenlerin ev sahibi ülkelerin işgücü piyasaları üzerinde etkisinin olup olmadığı bilimsel olarak araştırılması önem arz etmektedir. Ancak bu etkinin araştırılması ekonometrik zorlukları beraberinde getirdiği için zordur. Bu sorunu çözümlenmenin bir yolu, bu durumu, göçmenlerin kendilerine ev sahipliği yapacak ülkeyi seçmediklerini varsayan doğal bir deney olarak görmektir. Önceki çalışmalar, Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye girişlerinin büyük bir deneysel tahmin fırsatı sunduğunu ortaya koymuştur (B. Balkan ve S. Tümen, 2016). Bu nedenle, bu çalışmada, Suriyeli mültecilerin Türkiye’de işgücü piyasasındaki etkilerine odaklanmakta olup, göçmenlerin gittikleri ülkelerdeki ücretlere etkisi meslekler bazında fark-fark (DiD) yaklaşımı ile incelenmektedir.

Türkiye’deki Suriyeli Göçmenler Üzerine

2011 Mart ayında Suriye de iç savaşın ortaya çıkmasının ardından Türkiye’nin güneydoğu bölgesine göç akımı başlamıştır. Resmi rakamlara göre 2011 yılının nisan ayında gelen mülteci sayısı 252 iken 2015 yılı verilerine göre toplam rakam 1.858,000 ulaşmıştır (M. Murat Erdoğan, 2014). 2015’te Suriyeli mültecilerin 10%–12%’si kamplarda, 88%–90% kamp dışında yaşamaktadır (M. Murat Erdoğan ve Can Ünver, 2015). Şanlıurfa (104,890), Gaziantep (52,277), Kilis (33,651), Hatay (14,803), Kahramanmaraş, (17,853), Mardin (15,740), Adana (10,598), Adıyaman (9,599), Osmaniye (9,160), ve Malatya (7,813) illerinde toplamda 25 kamp bulunmaktadır. En çok mülteciye ev sahipliği yapan şehirler Şanlıurfa (356,390), Hatay (341,174), İstanbul (305,067), Gaziantep (277,905), Adana (121,851), Kilis (114,567), Mersin (114,148), Mardin (88,139), İzmir (73,314), ve Kahramanmaraş (72,653). Rakamlar toplam şehir nüfusuyla karşılaştırıldığında, en çok göç alan üç şehrin Kilis (87%), Hatay (22%), ve Şanlıurfa (18,83%) olduğu görülmektedir.

Suriyeli mültecilerin, işgücü piyasaları (Y.E. Akgündüz ve diğerleri, 2015; E. Ceritoğlu ve diğ., 2015; Ximena V. Del Carpio ve Mathis Wagner, 2015; Semih Tümen, 2016), tüketici fiyatları (B. Balkan ve S. Tümen, 2016), Türk üniversite öğrencilerinin Suriyeli sınıf arkadaşlarına yönelik algıları (H. Ergin,

2016), konut kiralari ve algılanan suç üzerindeki etkilerini Balkan ve ark., 2018), gibi birçok araştırmanın önemli bir konusu olmuştur.

Literatür

Literatürde göçmenlerin emek piyasası üzerindeki etkisini inceleyen bir çok çalışma mevcuttur (örn., Joseph G Altonji ve David Card, 1991, Abdurrahman Aydemir ve George J Borjas, 2011, George J Borjas, 2005, 2003, 2006, 1987, David Card, 2005, Rachel M Friedberg ve Jennifer Hunt, 1995). Özellikle, göçmenlerin, yerli halkın ücret ve istihdamında düşüş öngören çalışmalar vardır (Borjas, 2013; Dustmann ve diğ., 2016). Ancak bu çalışmalardaki ampirik bulgular çelişkilidir ve göçün işgücü piyasası üzerindeki etkileri halen devam etmekte olduğunu ifade etmektedirler (Akgündüz ve diğerleri, 2015b; Borjas ve Monras, 2016; Card, 2009; Clemens ve Hunt, 2017; Peri, 2016). Fransa için mikro düzey verileri kullanılarak yerel sonuçlar üzerindeki göç etkisi inceleyen çalışmada yerlilerin ücretlerini etkilemediğini, ancak olumsuz istihdam etkilerine yol açtığı bulunmuştur. Göçmen işçilerin İtalyan sektörlerine etkisini inceleyen bir başka çalışma göçmenlerin toplam üretim verimliliğine olan etkisinden kaynaklanan toplam çıktı üzerinde olumlu bir etki yarattığını göstermektedir. Göçmen yoğun olduğu sektörlerde, yüksek iletişim becerilerine ihtiyaç duymayan manuel görevlerde göçmenlerin istihdam edildiklerini ifade etmektedirler.

Şu anda Suriye göçünün Türkiye'ye etkisi konusundaki tartışmalar, istihdam üzerindeki etkilerinin etrafında dönmektedir. Konuyla ilgili ampirik çalışmalardan elde edilen bulgular karışıktır. Suriyeli göçmenlerin yerli işçiler üzerinde önemli bir istihdam etkisi olmadığını iddia eden çalışmalar olduğu gibi (Akgündüz ve ark., 2015b), göçmenlerin kayıt dışı istihdamda önemli bir düşüş olduğunu iddia eden çalışmalarda mevcuttur (Del Carpio ve Wagner, 2015; Tümen, 2016). Türkiye'de göçün yerel ekonomiler üzerindeki etkisini inceleyen çalışma yerli Türk işçilerinin genelinde ve lise mezunu olmayanlar için olumsuz iş veya ücret etkisi olmadığı ve bölgesel talepteki, sermaye arzındaki ve üretkenliğindeki göç kaynaklı artışların, yerel işgücü piyasalarının göçmen emeğinin akışını içselleştirdiğini göstermiştir (Cengiz ve Tekgüc, 2018).

Veri ve Yöntem

Seçim problemi deneysel olmayan göç verileri kullanıldığında karşılaşılan bir sorundur (George J Borjas, 1987; George J Borjas, Stephen G Bronars and Stephen J Trejo, 1992). Bu sorun göçmenlerin gidecekleri ülkeleri seçemediği durumları dikkate almak ile üstesinden gelinebilir. Bu açıdan, mültecilerin Türkiye'ye gelmesi iyi bir deneysel tahmin yöntemi sunmaktadır (B. Balkan ve S. Tümen, 2016). Bu çalışmada, analizler Türkiye İstatistik Kurumunun 2009 ve 21012 Hanehalkı İşgücü Anketi verilerine dayanmaktadır. Bu makalede, Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki meslek gruplarına göre ücretler üzerindeki etkisini tahmin etmek için farkların-farkı metodolojik yaklaşımını kullanıyoruz. Uygulama bölgesini Kilis, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin, Kahramanmaraş, Şırnak, Batman, Mersin, Osmaniye, Adana, Adıyaman, Diyarbakır, ve Siirt şehirlerini içerecek şekilde oluşturduk. Uygulama bölgesine benzer kültürel özelliklere, sosyo-demografik yönlemlere ve ekonomik kalkınma düzeyine sahip Muş, Elazığ, Bitlis, Malatya, Van, Hakkari, Bingöl, Ağrı, Kars, Erzurum, Tunceli, Iğdır, Ardahan, Erzincan ve Bayburt şehirler kontrol bölgesine dahil edilmiştir. Ayrıca, 2010-2013 dönemini Suriyeli mültecilerin 2012 yılı başında Türkiye'ye gelmeye başlamasını dikkate alarak, göç öncesi dönem 2009, göç sonrası dönem 2012 olarak yıl aralığı oluşturulmuştur. Çalışmada bağımlı değişken, ücretlerin logaritması ve kontrol değişkeni olarak NUTS2 düzeyindeki kişilerin meslekleri ve onların bölgelerle etkileşimi modelde yer almaktadır.

Model

Tahmin yöntemimiz, mültecilerin ev sahibi ülkelerdeki ücretler üzerine etkisini kontrol şehirlere kıyasla uygulama bölgesinde göç öncesi ve göç sonrası suç rakamlarını karşılaştırmaktadır. (i) $T = 1$, eğer şehirler uygulama bölgesinde ise, diğer durumda $T = 0$; ve (ii) göç sonrası dönem (2012-2013) $P = 1$ ve göç öncesi dönem (2010-2011) $P = 0$ olarak gösterilmektedir. Buna göre i ili, j bölgesi ve t yılı için model aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir;

$$\ln(y_{i,j,t}) = \beta_1 + \beta_2(T_i \cdot P_i) + \beta_3 X_{i,j,t} + f_j + f_t + \varepsilon_{i,j,t}$$

Bağımlı değişken bin kişi başına toplam ücretlerin logaritması, X bölge düzeyinde mesleklerle ilgili değişkenleri, f_i ve f_j sırasıyla bölge ve yıl dü-

zeyinde sabit etkileri göstermektedir. Modelde belirtilen β_2 mülteci akını nedeniyle uygulama bölgesindeki ücretlerdeki ortalama değişimi ortaya koymaktadır.

Sonuçlar

Tablo-1'deki sonuçlar göstermektedir ki, ortalamada meslek gruplarının Suriyeli göçmenlerin geldiği bölgelerle etkileşimi dikkate alındığında, ücretler üzerinde pozitif bir etkisi olduğu göstermektedir. Etkileşim değişkenlerini ayrıntılı incelediğimizde, pazara yönelik nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri çalışanlarıyla, Hassas işlerde, el sanatları ve basım ile ilgili işlerde çalışanların, Suriyeli göçmenlerden ücret bazında negatif etkilendiğini görüyoruz. İki meslek grubunun da, göçmenlerle ikame edilebilirliğinin yüksek olduğu düşünüldüğü, sonuçlar şaşırtıcı değildir.

Benzer şekilde, eğitim bilimleri ile ilgili profesyonel meslek mensupları Suriyeli göçmenlerden, ücret bazında istatistiksel olarak manalı şekilde pozitif etkilendirilmiştir. Bu da, göçmenlerin yerel çalışanlarla ikame edilebilirliğinin seviyesinin, göçmenlerin ücretler üzerindeki etkisinin ne kadar büyük olduğuna bir başka delil oluşturmaktadır.

Tablo-1 Farkların-Farkı Yöntemi Sonuçları				
	Öncesi	Sonrası	Farkların Farkı	R-kare
Kontrol Grubu	-177,3	-177,2		
Uygulama Grubu	-216,5	-216,3		
Fark (K-U)	-39,1***	-39,1***	0,019***	0,28
***p<0,01;**p<0,05;*p<0,1				

Bu çalışmanın bulguları, özellikle göçmenlerin yerel vatandaşlar üzerindeki etkisini, literatürdeki akademik çalışmaların genelinin aksine, ortalama bazında değil de, meslekler bazında incelenmesinin önemine işaret etmektedir.

REFERENCES

1. Akgündüz, Yusuf, Marcel Van den Berg, and Wolter HJ Hassink. 2015a. "The Impact of Refugee Crises on Firm Dynamics and Internal Migration: Evidence from the Syrian Refugee Crisis in Turkey."
2. Altonji, J. G., & Card, D. (1991). The effects of immigration on the labor market outcomes of less-skilled natives. In *Immigration, trade, and the labor market* (pp. 201-234). University of Chicago Press.
3. Aydemir, A., & Borjas, G. J. (2011). Attenuation bias in measuring the wage impact of immigration. *Journal of Labor Economics*, 29(1), 69-112.
4. Borjas, G. J. (2005). The labor-market impact of high-skill immigration. *American Economic Review*, 95(2), 56-60.
5. Borjas, G. J. (2003). The labor demand curve is downward sloping: Reexamining the impact of immigration on the labor market. *The quarterly journal of economics*, 118(4), 1335-1374.
6. Borjas, G. J. (2006). Native internal migration and the labor market impact of immigration. *Journal of Human resources*, 41(2), 221-258.
7. Borjas, G. J. (1987). Self-selection and the earnings of immigrants.
8. Borjas, George J; Stephen G Bronars and Stephen J Trejo. 1992. "Self-Selection and Internal Migration in the United States." *Journal of Urban Economics*, 32(2), 159-85.
9. Borjas, G. J. 2013. "The analytics of the wage effect of immigration," *IZA Journal of Migration*, 2(1), p. 22.
10. Borjas, George J and Joan Monras. 2016. "The Labor Market Consequences of Refugee Supply Shocks," NBER Working Paper No. 22656.
11. Card, D. (2005). Is the new immigration really so bad?. *The Economic Journal*, 115(507), F300-F323.
12. Card, David. 2009. "Immigration and Inequality," *The American Economic Review*, 99(2), p. 1.
13. Cengiz, D., & Tekguc, H. (2017). Is It Merely A Labor Supply Shock? Impacts of Syrian Migrants on Local Economies in Turkey. In *ASSA 2018 Annual Meeting* (pp. 1-68).
14. Clemens, Michael A and Jennifer Hunt. 2017. "The Labor Market Effects of Refugee Waves: Reconciling Conflicting Results," Technical report, National Bureau of Economic Research.
15. Del Carpio, Ximena V and Mathis C Wagner. 2015. "The impact of Syrian refugees on the Turkish labor market," Policy Research Working Paper Series 7402, The World Bank.
16. Dustmann, Christian, Uta Schönberg, and Jan Stuhler. 2016. "The Impact of Immigration: Why Do Studies Reach Such Different Results?" *Journal of Economic Perspectives*, 30(4): 31-56.
17. Edo, A. (2015). The impact of immigration on native wages and employment. *The BE Journal of Economic Analysis & Policy*, 15(3), 1151-1196.
18. Etzo, I., Massidda, C., Mattana, P., & Piras, R. (2017). The impact of immigration on output and its components: A sectoral analysis for Italy at regional level. *Economia Politica*, 34(3), 533-564.
19. Friedberg, R. M., & Hunt, J. (1995). The impact of immigrants on host country wages, employment and growth. *Journal of Economic perspectives*, 9(2), 23-44.
20. Card, David and Giovanni Peri. 2016. "Immigration Economics: A Review," Unpublished paper, University of California.
21. Tumen, Semih. 2016. "The Economic Impact of Syrian Refugees on Host Countries: Quasi- Experimental Evidence from Turkey," *The American Economic Review*, 106(5): 456-460.

REFUGEES, BORDER SECURITY, COUNTER-TERRORISM AND THE ROLE OF EU-TURKEY COOPERATION

Doç. Dr. Giray SADIK

Ankara Yıldırım Beyazıt University
gsadik@ybu.edu.tr

ABSTRACT

Ongoing transnational challenges emanating from Syrian war have demonstrated how interdependent is the security of the European Union (EU) with the one of Turkey. Mass refugee influx to both have further highlighted the ever more timely need for EU-Turkey cooperation in border security and counter-terrorism. This research aims to shed light on the potential venues for EU-Turkey cooperation in border security and managing the mass inflow of refugees. Although, the earlier EU-Turkey refugee-deal was substantially successful in curbing the refugee inflow to the EU, there are still some key issues remain to be addressed to make it an effective and sustainable accord to the benefit of both parties. Preliminary findings suggest that genuine EU-Turkey partnership and balanced burden-sharing are of key importance for any effective measure to be taken for both EU and Turkey.

Keywords: Refugee-Crisis, Border Security, Counter-terrorism, EU-Turkey Cooperation

Introduction

With mass influx of refugees from Syria to Turkey and then to the countries of the EU, border security have become a source of heated debates among policymakers and scholars. Before delving into its relations with refugees and counterterrorism one needs to know about what do we mean by border security. According to one of the most comprehensive and recent definition of border security by the U.S. Department of Homeland Security (DHS): “Protecting our borders from the illegal movement of weapons, drugs, contraband, and people, while promoting lawful entry and exit, is essential to homeland security, economic prosperity, and national sover-

eighty (DHS 2018). Thus, border security evidently means more than simply building walls and hiring additional border patrol agents... In light of these approaches, NATO has also significantly broadened the range of what it now considers to be security challenges: cyber security, instability beyond NATO's borders, terrorism, energy security, health risks, climate change, and water scarcity are explicitly mentioned in NATO 2010 Strategic Concept (NATO 2010).

What all of these above-mentioned threats have in common is the fact that they all breed cross-border. They are all transnational in character, and thus our counter-measure must be based on effective international cooperation.

Refugees and Counter-Terrorism

Evidently, not all refugees are terrorists! Still, there is a growing concern that mass refugee influx can facilitate terrorist attacks by:

- 1) Easing **«terrorist infiltration»** among refugees amassing at the borders between the conflict zones (e.g. Syria and Iraq), and the conflict zone and safe countries (e.g. Syria and Turkey).
- 2) Mass uneducated, unemployed youth can provide a ground for terrorist radicalization and recruitment.

3) Distracting security services by using refugees as human shields can be used by terrorists to increase the opportunities for terrorist attacks, and thus refugees are under risk of becoming the victims of terrorists as well.

Ongoing clashes in Syria have demonstrated how these hybrid strategies can be violently pushed to the limits and pave the way for a number of unintended consequences. For example, “all factions are benefiting from material support from external actors, besides the plundering of pre-existent Syrian army depots. As relations between the factions are fluid, weapons often do not end up in the hands of the users for which they were intended” (Angelovski et al. 2017). Another less pronounced side-effect, was the growing hybrid-capacity of terrorist organizations such as AQ, IS, PKK and their regional variants. When it comes to Euro-Atlantic strategies to deal with these unintended consequences, “as it stands counter-terrorism has a fairly low profile in NATO policy papers on hybrid war, and hybrid war as a concept does not appear in NATO strategy on counter-terrorism” (Mumford 2016).

Actions speak louder than words in international politics. Therefore, the EU must lead by example inside and outside. Internally, this emerges as a challenge of successful integration of these refugees to modern European societies, and the forthcoming troubles in this process pave the way to the rise of extreme right-wing populists. Internationally, if the EU still has any motive of becoming an effective international actor, it must practice what it preaches, when it comes to human rights. Otherwise, “the EU risks strategic irrelevance internationally, and narrow-minded populism domestically as starters” (Sadık 2018). Furthermore, if these trends continue – as most of the signs indicate – European incapability to act on Ukraine and Syria can be heralding the decline of the EU, while the next level for populists can well be the rise of right-wing extremism and terrorism.

European Security beyond Walls and Euro-Atlantic Counter-Terrorism Efforts

Nowadays, from a geopolitical point of view, the EU appears vulnerable to demographic challenges such as mass refugee influx and growing risk of terrorism from the south, and seems threatened by an increasingly assertive Russia to the east. Furthermore, European countries’ vulnerability to hybrid threats from the violent political instability in the Middle East and North Africa is likely to remain, and may grow. This is why the EU must take responsibility – military, political, and economic – in maintaining European security.

Massing refugees in Turkey and EU countries are presenting a fertile ground for radicalization and terrorist recruitment. The terrorist attacks at Istanbul and Brussels airports are among the most recent shocking reminders that geography, walls, and populist discourses cannot keep Europe safe nowadays. Following the challenges of Ukraine, these hybrid threats around Europe have gathered more momentum upon the direct engagement of Russia in the Syrian war. In this regard, there is an evident need for a change in mind-set, which is a necessary but not sufficient step towards effective countermeasures against hybrid threats. There is a need to support this mind-set transformation with commensurate changes in European capabilities, and therefore with the EU that acts upon human rights. Preaching louder is not a form of action, but rather the demonstration of incapability.

When it comes to support strong discourse with meaningful action, we see the following steps taken by NATO as its policy guidelines for counterterrorism:

Awareness: ensuring shared awareness of the terrorist threat and vulnerabilities (achieved through consultations (at NATO but also through outreach to experts), enhanced intelligence and information sharing, analysis and assessment).

Capabilities: striving for adequate Alliance capabilities to prevent, protect against and respond to terrorist threats (in accordance with NATO's level of ambition as defined in Political Guidance).

Engagement: continuing to engage with partner countries and other international actors to promote common understanding of the terrorist threat through enhanced consultations and practical cooperation through existing mechanisms. Emphasis is placed on raising awareness, capacity building, civil emergency planning and crisis management. (NATO Policy Guidelines on Counter-Terrorism, May 2012)

Findings, Policy Implications, and Conclusions

Evidently the challenges posed by refugees, border insecurity, and terrorism are likely to have, if not growing, transnational policy implications for Turkey, EU, NATO, Russia, and the broader Middle East and North Africa (MENA). In light of these challenges, NATO defined its place as: “the greatest responsibility of the Alliance is to protect and defend our territory and our populations against attack ... Terrorism, ... has risen to an unprecedented level of intensity, reaches into all of Allied territory, and now represents an immediate and direct threat to our nations and the international community” (NATO Warsaw Summit 2016).

There is an ongoing discourse-capability gap especially at EU and NATO when it comes to genuine burden-sharing on refugees and effective counterterrorism. As observed by experts, “NATO has opted for a pragmatic approach to the fight against terrorism and succeeded in identifying its added value. The result has been a series of substantial counterterrorism activities. Their impact, however, has been mitigated by the lack of an agreed policy defining NATO's rightful place among international counterterrorism actors” (Santamato and Beumler 2013).

Still, “European countries are vulnerable to threats from war and political instability in Syria and Iraq. Terrorist groups exploit fragile environment for unleashing violence and attacks in European countries” (Upadhyay 2016). Under these circumstances, short-sighted EU policies are likely to exacerbate hybrid threats from refugees and terrorism, which will further isolate EU and increase the vulnerability of Europeans and their partners. EU still needs USA and Turkey for Europe’s security to deter Russia, but also to deal with refugees and terrorism. Therefore, USA and Turkey must be treated as genuine partners in decision-making, planning, burden-sharing; instead of being called only in times of desperate EU-need.

REFERENCES

1. Angelovski, Ivan et al. (2017), The Coyote's Trail – A Machine Gun's Path from Serbia to Syria, Balkan Insight and OCCRP, 9 May, <http://www.balkaninsight.com/en/article/the-coyote-s-trail-amachine-gun-s-path-from-serbia-to-syria-05-08-2017>
2. Bachmann, Sascha-Dominik and Hakan Gunneriusson (2015). "Hybrid Wars: The 21st Century's New Threats to Global Peace and Security," *Scientia Militia, South African Journal of Military Studies*, Vol. 43, No.1.
3. Mumford, Andrew, "The Role of Counter Terrorism in Hybrid Warfare", (CEO-DAT, November 2016).
4. NATO Warsaw Summit Communique, June 9, 2016, (accessed August 12, 2016): https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts.1331169.htm.
5. NATO Counterterrorism Policy Guidelines, 24 May 2012 (accessed 22 September 2016):
6. www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_87905.htm
7. Popescu, Nicu, "Hybrid Tactics: Neither New Nor Only Russian", European Union Institute for
8. Security Studies, EU-ISS-ALERT, January 2015.
9. Sadık, Giray, "Global Hybrid Threats and European Security in the Age of Trump, Growing Populism, and International Terrorism", *Europe Now Journal*, 7 November 2018.
10. Santamato, Stefano and Beumler, M.T, "The New NATO Policy Guidelines on Counterterrorism:
11. Analysis, Assessments, and Actions", *Strategic Perspectives* 13, Feb. 1, 2013.
12. Upadhyay, Dinoj K. "NATO Warsaw Summit: Outcomes and Implications", Issue Brief, ICWA (Indian Council of World Affairs), 2 August 2016.

TÜRKİYE'DE YAŞAYAN SIĞINMACILARA YÖNELİK YAYGIN ÖNYARGILAR VE DOĞRU BİLGİLER

Dr.Öğr. Üyesi Faik TANRIKULU
İstanbul Medipol Üniversitesi

ÖZET

Sosyal medya günümüz siyasetini ve gündemini belirlemede etkileyici güce sahip. Konvansiyon kamu kuruluşları sosyal medyada tartışılan konuları yazılı ve görsel medyaya taşımaktadır. Suriyeli sığınmacılarla ilgili olumsuz haberler sosyal medya üzerinden ulusal çapta tartışmalara dönüşmektedir. Öyle ki, ideolojilere bakılmaksızın yaygın önyargılar birçokları tarafından ön kabul görmeye başlamaktadır. Birçoğu gerçek olmayan bilgilerin yayılması sonucunda Suriyeli sığınmacılara karşı gösteriler, tepkiler ve protestoların artması endişe vericidir. Ara sıra kısa süreli tepkiler ortaya çıkıp kaybolabilmektedir. Ancak göçmenlere karşı süren tepkiler zamanla içselleşmekte ve fiziksel saldırılara kadar varabilmektedir. Özellikle ekonomik ve sosyal kriz dönemlerinde ortaya çıkan tepkiler süreç içersin de toplumda kalıcı hale gelmesi riskli görülmektedir. Bu çalışma sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara karşı yaygın önyargıları ve doğru bilgileri incelemektedir.

Geçicilikten Kalıcılığa

Birçok ülke Suriye'deki iç savaşın kısa süreceği ve sığınmacıların ülkelerine geri döneceği varsayımı ile hareket etmektedir. 2011'den itibaren savaşın bitmesi bir yana kriz uluslararası aktörlerin güç mücadelesi haline gelmektedir. Dolayısıyla sığınmacıların ülkelerine geri dönmeleri kısa dönemde zor gözükmemektedir. Bu nedenle toplum olarak farklı kültürlerle bir arada yaşama kültürünün yaygınlaşması gerekmektedir. Bu minvalde yanlış ve olumsuz bilginin çok çabuk yayıldığı bu dönemde kamu kuruluşları doğru bilgileri hızlı bir şekilde kamuoyuna aktarmak durumundadır.

Dönemsel olarak Türkiye'de doğan çocuklar ve kalifiyeli sığınmacılarla ilgili vatandaşlık söz konusu olmuştur. Ancak, şu ana kadar 55 bin Suriyeli Türk vatandaşlık hakkı verilmiştir. Gözlerini bu ülkede açan ve eğitimleri bur da sürdüren Suriyeliler Suriye'de her şey düzelse bile belki dönmek istemeyecektir. Göç alan birçok ülkede ilk nesil ülkelere dönme eğilimi gösterse de çocukların anavatanlarına gitmediklerini araştırmalar bildirmektedir.¹

Türkiye'nin Göç Yönetimi

Bugünkü koşullarda göçlerin Türkiye'ye etkisini anlamak kolay değil. Türkiye her dönem bölgesel krizlerde sığınmacılara kapılarını açmıştır. Anadolu coğrafyası bu şekilde genişleyerek kültür mozaiği oluşturmuştur. Diğer taraftan, bir anda 5 milyona yakın kitlesel göçle karşı karşıya kalmak kolay bir olgu değildir. Birçok ülke belirli oranda ve kademeli olarak sığınmacı almalarına rağmen siyasi krizler meydana gelmiş ve yer yer çatışmalar çıkmıştır. Yoğun bir nüfusa ve kitlesel göç olmasına rağmen Türk halkı sığınmacıları bağrına basmaktadır. Kısmen de olsa olumsuz önyargılar ve yer yer olaylar olmuş olsa bile diğer ülkelerle kıyaslandığında oranın yüksek olmadığı görülmektedir.

Göç meselesi sadece Türkiye'de değil birçok ülkede tartışma konusudur. İktisadi küçülme ve suç olayların sorumlusu göçmenler tutulmaktadır. Göçmenlerin ülkeye katkısından ziyade olumsuz tarafları ele alınmaktadır. Bilhassa seçim dönemlerinde bazı siyasi partiler seçmen nezdinde karşılık bulabilmek için olumsuz giden her şeyin sorumlusu olarak göçmenlerin varlığını sebep kılmaktadır. Son yıllarda Avrupa olmak üzere birçok ülke de bu göçmen karşıtlığı ile siyasi rant edilmeye başlanmıştır.

1 <https://www.tccb.gov.tr/en/activities/refugeenumbers/>

Suriyelilere Yapılan Maddi Destekler

Suriyeli sığınmacılara AFAD ve Kızılay tarafından (Kızılay Kart) ile ailedeki fert başına 120 TL yardım yapılmaktadır. Genel olarak kamplarda yaşayan sığınmacılara verilen kartlar sadece gıda ve alışverişler için kullanılmaktadır. Bu destekler büyük çoğunluğu uluslararası fonlardan oluşan Sosyal Uyum Yardım Programı kapsamında ihtiyacı olan sadece Suriyelilere değil tüm yabancılara verilen desteklerden oluşmaktadır.²

Özellikle sosyal medyada Suriyelilerin devletten maaş almak için bankalarda kuyruğa girdikleri iddiaları sık sık dile getirilmektedir. Halbuki BMMYK tarafından ihtiyacı olan sığınmacılara sağlanan kış yardımı çerçevesinden tek seferlik 700-1000 TL arasında değişen kış yardımı verilmektedir. Buna benzer haberler gerçek dışı bilgilerle sığınmacılara maaş veriliyor şeklinde algı oluşturulmasına sebep olmaktadır.³

İşsizliğe ve Kira Artışına Etkisi

Suriyelilerin gelmesiyle sınır illerde vasıfsız işlerde kısmen işsizlik oranını artırmıştır. Buna karşılık orta gelirli ülkeler klasmanına geçildiği süreçte ciddi bir sorun olmaya başlayan işgücü açığını (inşaat, sanayi ve tarım işlerinde) önemli ölçüde kapatmıştır. Aynı zamanda Suriyeliler Türk vatandaşlarının çalışmadığı işlerde çalıştığı görülmektedir. Bu nedenle araştırmalar Suriyelilerin kayıt içi işsizliğe ciddi etkisinin olmadığını açıklamaktadır. Hatta Suriyelilerin ülkemize gelmesiyle özellikle sınır illerde ticari aktivitede ve yakın coğrafyaya ihracat ciddi oranda artış göstermiştir. Resmi olarak kayıtlı İstanbul'da 400 bine yakın Suriyelilerin yaşadığı bilinmektedir. Bazı ilçelerde nüfusun artışına bağlı arz-talebe göre kısmen kira artışı olmuştur. Dönemsel olarak artış göstermesine rağmen serbest piyasa zamanla kira artış oranını dengede tutmuştur. Aynı şekilde kira artış oranını sadece Suriyelilere bağlı değerlendirmek yanlış olur.⁴ Türkiye ekonomisinin büyümesiyle özellikle büyük şehirlerde kira artış oranı olağan görülmektedir. Suriyelileri sadece tüketen ve pastadan pay alıyor şeklinde düşünmekte ayrı bir hata olur. Zira Suriyeliler içerisinde Türkiye'ye sermaye akışı önemli bir miktarda olmuştur. Buna bağlı olarak hali hazırda ticaret odası verilerine göre 7 bine

2 <http://kizilaykart-suy.org/TR/hakkinda.html>

3 http://wt.unhcr.org.tr/subpages/page_tr.aspx

4 Utesav (2018). Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi S.10.

yaklaşan şirket kurdukları ve yatırım miktarlarının 3,5 milyar doları bulunduğunu açıklamıştır.⁵

Suç Oranları Yüksek mi?

Öncelikle iç savaştan kaçarak ülkemize sığınan Suriyelilerin ciddi bir travma yaşadıkları göz önüne alınmalıdır. Evini, yurdunu ve kimi yakınlarını kaybeden ve savaş ortamında dünyaya gelen önemli oranda genç nüfustan bahsedilmektedir. Dönemsel olarak Türkiye’de yaşanan siyasi süreçlere bağlı olarak Suriyeliler suçlu ve olumsuz tarafları özellikle sosyal medyada manipüle edilmektedir. Halbuki İçişleri Bakanlığı 2014-2017 arasında Suriyelilerin karıştırdıkları suç oranlarını yıllık ortalama %1,32 olduğunu açıklamıştır.⁶ Dolayısıyla hem yoksullukla boğuşan hem de psiko-sosyal travma yaşayan bir kitle için suç oranının çok olağan yüksek olmadığı görülmektedir.

Suriyeliler neden savaşmıyor?

Türkiye’deki Suriyelilerin demografik yapısı incelendiğinde %50’si kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. Ülkemizde bulunan Suriyelilerin yakınlarının birçoğu zaten iç savaşta öldürülmüş veya yaralanmıştır. Diğer taraftan, Suriyelilerin %90’nı kamp dışında varlık yokluk mücadelesi vermektedir. ⁷Aile içerisinde evi geçindirecek ve haklarını gözetecek erkek bireylerin olması onlar için hayat mücadelesinin parçasıdır. Aynı şekilde özgür Suriye ordusu içerisinde savaşanlar genellikle Türkiye’de bulunan Suriyelilerin eşi, dost ve akrabası bu nedenle hali hazırda zaten birçoğu orda savaşmaktadır.

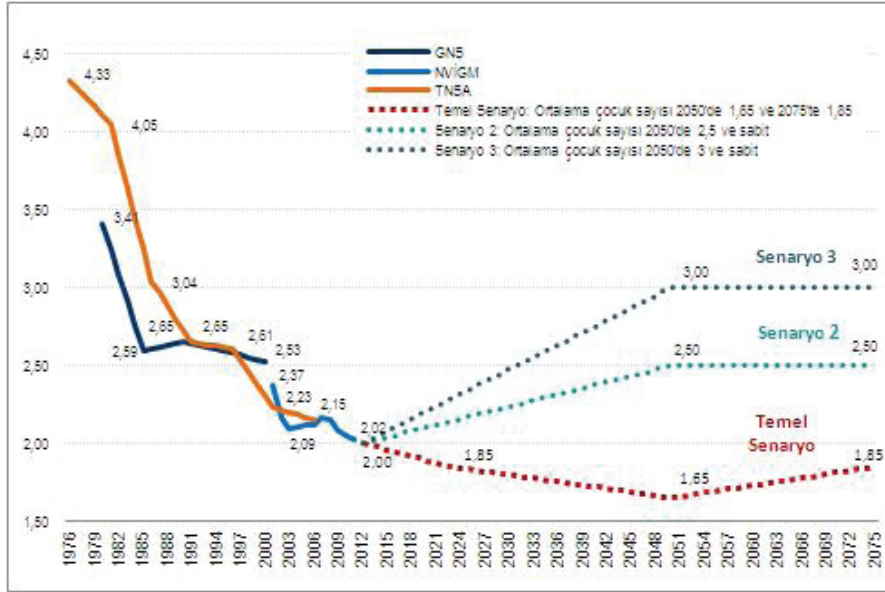
Suriyeli sığınmacıların demografik ve etnik yapıya etkileri

Türkiye’de çok dile getirilmeyen ve ilerde sosyal güvenlik açısından önemli bir problem teşkil edecek yaşlanan nüfus meselesi çok tartışılmamaktadır. Dinamizm ve iktisadi büyüme açısından genç nüfus övündüğümüz meseleler arasındadır. Ancak Türkiye nüfusu giderek yaşlanmaya başlayarak 10 milyona yakın yaşlı nüfustan bahsedilmektedir. Gerekli önlemler alınmazsa gelecekte bu trendin ivme kazanacağı bilinmektedir.

5 https://www.tepav.org.tr/upload/files/15193684843.TEPAV_Suriye_Sermayeli_Sirketler_Bulteni_Ocak_2018.pdf

6 <https://www.icisleri.gov.tr/basin-aciklamasi05072017>

7 http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Grafikte görüldüğü üzere kadın başına doğurganlık hızı düzenli olarak düşmektedir. 1990'lı yıllarda kadın başına %3,04 iken, günümüzde %2,09 kadar gerilemiştir. Muhtemel senaryolar da bu oranın daha da düşeceğini söylemektedir. Genç nüfus ve göçmen gelmemesi halinde sosyal güvenlik sistemi bütçe açığı oluşturması kaçınılmazdır. Birçok Batı ülkeler farklı teşviklere rağmen genç nüfus açığını kapatamamış ancak, göçmen nüfusu ile iş gücü açığı kapatılmaktadır. Bu bağlamda ülkemizde bulunan Suriyelilerin demografik yapısı incelendiğinde %50'sinin genç olduğu ve 400 binin Türkiye'de doğduğu görülmektedir⁸. Genç nüfus olması avantaj sunmanın yanında iyi yönetilmediği halde riskleri de aynı zamanda barındırmaktadır. Bu açıdan yaşlanan Türk nüfusuna karşı ülkemizde bulunan Suriyeli gençlerin çalışma ve sosyal hayata uyumu hayati rol oynamaktadır.

8 <https://www.theguardian.com/world/2017/dec/25/turkey-fertility-secular-religious-divide-erdogan-population-growth>

SONUÇ

İkinci dünya savaşından sonra en büyük kitlesel göçler yaşanmaktadır. Bu derece kitlesel göçlerin ülkemize akın ettiği bir dönemde göç sürecini yönetmek kolay gözükmemektedir. Birçok Batı Avrupa ülkeleri göç süreçlerini kademeli ve seçerek ülkelerine kabul etmiştir. Hatta sağlık testi yaparak uygun olanları ülkelere almıştır. Türkiye ise hiçbir koşul tanımadan açık kapı politikası uygulayarak sığınmacılara kucak açmıştır. Yerel ve merkezi yönetimler Suriyelilere hala geçici olduğunu düşünerek hareket etmektedir. Halbuki uluslararası araştırmalar göçmenlerin %80'nin göç ettikleri ülkede kaldığını göstermektedir. Bu nedenle göçmenlere yönelik uzun süreli ve sürdürülebilir politikalar geliştirilmelidir.

Sosyal medyada Sığınmacılara yönelik tartışmalarda başı çeken ayrımcı önyargıların en fazla ürettiği zemin ekonomi odaklıdır. Tartışmalarda ve yorumlarda sığınmacıların ekonomiye yük olduğu algısı yerleştirilmektedir. Sığınmacılara yapılan sosyal yardımlar eleştirilen konular arasında yerini bulmaktadır. Birçok ülkede dezavantajlı gruplar olan sığınmacılara konaklama ve asgari geçim destekleri verilmektedir. Türkiye'de de sığınmacılara uluslararası kuruluşların sağlamış olduğu destekler aracılığıyla Suriyelilere cüzi katkılar yapılmaktadır. Bu yardımlar sosyal medyada çok farklı şekilde yansıtılmaktadır. Bir başka yaygın önyargı Suriyelilerin işsizlik ve kira artışına olan etkisi sorgulanmaktadır. Kitlesel göçlerde kısa süreli etkinin olması olağan görülmektedir. Kaldık, çalışmalar Suriyelilerin daha çok Türklerin çalışmadığı yerlerde çalıştığını ve kayıt içi işsizliğe etkisinin yüksek olmadığını göstermektedir. Aynı şekilde Suriyelilerin gelmesiyle suç oranlarının arttığı yönünde yaygın söylemler sosyal medyada sıkça yer almaktadır. Ciddi bir savaş travması ve yoksullukla mücadele eden sığınmacılar yaşamalarına rağmen suç oranı yüksek olmadığını resmi kaynaklar bildirmektedir.

Önyargıların hızla yayıldığı günümüzde kamu kuruluşların doğru bilgileri hızlı ve etkin bir şekilde yönetmesi elzem görülmektedir. Zira yanlış bilgilerin yayılması sonucunda protestolar, yaralanmalar ve hatta ölümler dahi olabilmektedir.

Kaynak

1. <https://www.tccb.gov.tr/en/activities/refugeenumbers/>
2. <http://kizilaykart-suy.org/TR/hakkinda.html>
3. http://wt.unhcr.org.tr/subpages/page_tr.aspx
4. Utesav (2018). Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi S.10.
5. https://www.tepav.org.tr/upload/files/15193684843.TEPAV_Suriye_Sermayeli_Sirketler_Bulteni_Ocak_2018.pdf
6. <https://www.icisleri.gov.tr/basin-aciklamasi05072017>
7. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik
8. <https://www.theguardian.com/world/2017/dec/25/turkey-fertility-secular-religious-divide-erdogan-population-growth>

SURİYE'Lİ SİĞINMACILARIN HUKUKİ STATÜSÜ VE ÇALIŞMA ŞARTLARI

Ar. Gör. Burcu İRGE ERDOĞAN

Kocaeli Üniversitesi

burcu.irge@kocaeli.edu.tr

ÖZET

Uluslararası toplumun karşılaştığı en önemli sorunlardan biri de, çeşitli sebeplerle ülkesini terk etmek zorunda kalan kişi gruplarının sığınma talep edilen devlet ülkesinde, sahip olacakları hak ve özgürlükleridir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesi kapsamında, Türkiye'deki Suriyelilere geçici koruma statüsü uygulanmaktadır. Geçici koruma göç akınlarının yönetiminde ve silahlı çatışma, şiddet, insan hakları ihlalleri ve doğal afet gibi nedenlerle ülkesini terk etmek zorunda kalan kişileri koruma biçimidir. Bu yazımızda Suriyelilerin hukuki statüsünün tespiti ve Türkiye'deki çalışma hakları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kitlese Akın, Sığınmacı, Geçici Koruma Statüsü, Çalışma

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti tarihsel süreçte coğrafi konumu ve kültürel yapısı nedeniyle birçok kez sığınma amacıyla yapılan göç hareketleri ile karşılaşmıştır. Tebliğimiz kapsamında Suriye'den Türkiye'ye gelen kişilerin hukuki statüsü ve çalışma hakları üzerinde durulacaktır.

Suriye'de Mart 2011 yılında başlayan iç karışıklıklarda, aralarında sivillerin de bulunduğu binlerce insan hayatını kaybetmiş, bu süreçte nüfusu 20 milyon olan Suriye'de 14 milyon insan, yardıma muhtaç hâle gelmiştir. Beş buçuk milyon insan ise kurtuluşu komşu ülkelere sığınmakta bulmuştur².

Suriye'den Türkiye'ye sığınmacı akışı ilk olarak 29 Nisan 2011 tarihinde 300 kadar Suriye vatandaşının Türkiye topraklarına sığınma talebinde bulunmasıyla başlamıştır. Bu hareket sırasında 250 kadar Suriyeli Hatay'da bulunan bir spor salonuna yerleştirilmiş ve geçici konaklama ile gıda ihtiyaçları giderilmiştir. Türkiye, Suriye savaşı mağdurları için dil, ırk ayrımı

1 Resmi Gazete Tarihi: 11.04.2013, Resmi Gazete Sayı: 28615.

2 s://www.afad.gov.tr/tr/2373/Giris, erişim tarihi 06.09.2018

yapmadan “Açık Kapı Politikası”³ uygulamıştır⁴. Bu sebeple Suriye’den Türkiye’ye kitlesel akınlar yaşanmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin yayımladığı rakamlara göre 18.10.2018 tarihi itibarıyla 5.627.644 Suriyeli dünyanın çeşitli yerlerine göç etmek zorunda kalmıştır. Bunların içinden 131.504 kişi Mısır’da, 952.562 kişi Lübnan’da, 671.919 kişi Ürdün’de, 250.184 kişi Irak’ta ve 3.587,930 kişi Türkiye’de, bulunmaktadır⁵. Bugün için Türkiye dünyada en fazla Suriyeli barındıran ülke konumundadır⁶.

I. SURIYELİ SİĞİNMACILARIN HUKUKİ STATÜSÜ

A. KAVRAMLAR

Suriye’de meydana gelen olaylardan dolayı ülkelerini terk edip Türkiye’ye gelen kimselerin hukuki statülerinin doğru tespit edilmesi gerekir. Bu kişilerin mülteci, şartlı mülteci, sığınmacı⁷, ya da geçici korumadan yararlananlar olmasına göre sahip olacakları haklar farklılık gösterecektir.

Mülteci: 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne göre mülteci; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişidir. Türkiye Cumhuriyeti 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni coğrafi sınırlama ile imzalamıştır. Coğrafi sınırlamanın sonucu olarak Türkiye, Avrupa Konseyi üyesi ülkeler dışından gelen iltica etmek isteyen kişilere geçici uluslararası koruma sağlamaktadır. Coğrafi sınırlamadan dolayı ulusal ve uluslararası mevzuattaki kavramlar farklılık göstermektedir. Avrupa

- 3 Açık kapı politikası; pasaportunun olup olmadığına bakılmaksızın ve mezhebi, cinsiyeti ve ırkı ne olursa olsun yardıma ihtiyacı olan herkesin kabul edilerek temel ihtiyaçlarının giderilmesi olarak ifade edilmektedir.
- 4 Republic of Turkey Prime Ministry Disaster and Emergency Management Presidency (AFAD): Syrian Refugees in Turkey, 2013, Report, s. 1, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>, erişim tarihi 26.09.2018.
- 5 <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>, erişim tarihi: 20.10.2018.
- 6 http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik erişim tarihi: 20.10.2018.
- 7 Sığınmacı kavramı Türk hukukunda bir dönem şartlı mülteci ile aynı anlama gelecek şekilde kullanılmıştır. Ancak aynı kavram uluslararası hukukta ise mülteci başvurusunda bulunan kişiye bu statünün verilebilmesi için gerekli araştırmanın yapıldığı süre esnasında verilen hukuksal statü olarak kullanılmaktadır.

konseyi üyesi olmayan İran, Irak, Afganistan, Somali, Sudan gibi ülkelerden iltica talebiyle Türkiye'ye sığınanlar coğrafi sınırlama nedeniyle mülteci statüsüne sahip olamazlar.

Şartlı Mülteci: Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir.

İkincil Koruma: Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen; ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

- Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
- İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,
- Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.
- Geçici Koruma: Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara sağlanan korumadır (YUKK m.91).

B. SURİYELİ SİĞINMACILARIN HUKUKİ STATÜSÜNÜN TESPİTİ

Kitlesel göç, yüzyıllardır örneklerine rastladığımız bir göç türüdür. Zorunluluklar sonucu insanlar buldukları toprakları terk etmek zorunda kalmıştır. Kitlesel göçün ilk örnekleri 17. yüzyılda ve devamında Avrupa'da ulus-devletlerin güçlenmesi sürecinde mülteci gruplar kitlesel olarak kıta

içinde göçleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Aslında uluslararası hukuk alanında mültecilerin korunması amacı ile atılan ilk adımlar kitlesel mülteci hareketlerine çözüm bulmak amacıyla geliştirilmiştir. Özellikle Birinci Dünya Savaşıyla birlikte milyonlarca kişi yerinden edilmiş ve kitlesel bir sığınma ihtiyacı doğmuştur⁸.

Türkiye coğrafi konumu itibariyle tarihsel süreçte pek çok kitlesel akına ev sahipliği yapmıştır. Suriye krizi ölçeğinde olmasa da, daha önce zorunlu kitlesel göç dalgalarıyla karşı karşıya kalmış ve hali hazırda güzergah ve düzensiz göçün hedef ülkelerinden birine dönüşmüştür.

Kitlesel sığınma olayları ile ilgili en kapsamlı düzenleme ise Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (YUKK) yer bulmuştur. Kanun'da kitlesel akınla Türkiye'ye birtakım sebeplerden dolayı gelenler için *geçici koruma kavramı ilk kez düzenleme alanı bulmuştur*. YUKK m. 91'e göre, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilecektir. Mülteci ya da şartlı mülteci statüsü verilirken coğrafi kısıtlama bulunmaktadır. Buna karşılık, geçici koruma statüsünün verilmesi konusunda Türkiye'ye gelen yabancıların geldikleri ülke ya da coğrafi alana özgü herhangi bir sınırlama yapılmamıştır. Bu nedenle, kitlesel akınla gelenlerin Avrupa'dan ya da Avrupa dışından gelmesi arasında bir fark yoktur.

Geçici koruma; silahlı çatışma, sistematik veya yaygın şiddet ve insan hakları ihlallerinde bir acil durum politikası olarak tasarlanmıştır. Böylelikle kitlesel akın durumunda geri göndermeme yasağının bir gereği olarak bu kimselerin korunma ihtiyacı ile güvenli bir ortama kavuşmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Geçici koruma statüsü esasen Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin durumunu yasal zemine oturtmak için oluşturulmuş tedbir niteliğinde bir korumadır. Geçici koruma statüsünün temelinde masum kişilerin maruz kaldıkları zor durumdan kurtarma amacı bulunmaktadır. Bu kapsamda göç idaresince geçici koruma, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancı-

8 T.C. Avrupa ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Avrupa'da Geçici Koruma Rejimi Örnekler, Aralık 2015, s. 38-39.

lara sağlanan koruma olarak ifade etmiştir. Geçici koruma statüsünün en belirgin unsuru “bireysel olarak uluslararası koruma işlemi yapılamama” olarak tespit edilmiştir.

Türk Hukukunda geçici koruma statüsü verilmesinin detayları “Geçici Koruma Yönetmeliği” adı ile 22 Ekim 2014’te yürürlüğe giren yönetmelikte yer almaktadır. YUKK m. 91 ile Suriye’den Türkiye’ye gelenlerin hukuki statüsü “geçici koruma sağlananlar” şeklinde belirlenmiştir. Üstelik, bu kimselerin bireysel ya da kitlesel olarak gelmesinin bir önemi olmaksızın sahip oldukları hukuki statü geçici koruma statüsüdür (Geçici Koruma Yönetmeliği Geçici Madde 1/1).

Suriye’den Türkiye’ye gelen herkes geçici koruma statüsünden faydalandırılmamaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 8’nci maddesi geçici korumadan yararlandırılmayacak yabancılar açıkça düzenlenmektedir⁹. Bu kapsama dahil olan Suriyelilere geçici koruma sağlanmaz; sağlanmışsa iptal edilir.

II. TÜRK HUKUKUNDA GEÇİCİ KORUMA SAĞLANAN SURIYELİLERİN ÇALIŞMA HAKLARI

A. GENEL OLARAK

Suriye’den gelen milyonlarca kişinin Türkiye’de geçici dahi olsa barınmaları için sahip oldukları haklar kapsamında hukuki düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye devleti, ülkemize sığınan Suriyelilerin barınma, gıda gibi temel ihtiyaçlarının yanında eğitim sağlık hizmetlerini de iyi koşullarda

9 “(1) Aşağıdaki hallerde, yabancı geçici korumadan yararlandırılmaz, yararlandırılmışsa geçici koruması iptal edilir. a) Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 Protokolüyle değişik 28/7/1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin 1 inci maddesinin (F) fıkrasında belirtilen fiillerden suçlu olduğuna dair ciddi kanaat bulunanlar. b) Türkiye dışında hangi saikle olursa olsun zalimce eylemler yaptığını düşündürecek nedenleri bulunanlar. c) Bu fıkranın (a) ve (b) bentlerinde belirtilen suç ya da fiillerin işlenmesine iştirak eden veya bu fiillerin işlenmesini tahrik edenler. ç) Ülkesinde silahlı çatışmaya katılmış olduğu halde bu faaliyetlerini kalıcı olarak sonlandırmayanlar. d) Terör eylemlerinde bulunduğu veya planladığı ya da bu eylemlere iştirak ettiği tespit edilenler. e) Ciddi bir suçtan mahkûm olarak topluma karşı tehdit oluşturabileceği değerlendirilenler ile milli güvenlik, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğu değerlendirilenler. f) Türkiye’de işlenmesi hâlinde hapis cezası verilmesini gerektiren suç veya suçları daha önce işleyen ve bu suçun cezasını çekmemek için menşe veya ikamet ülkesini terk edenler. g) Uluslararası mahkemelerce hakkında insanlık suçu işlediğine dair karar verilmiş kişiler. ğ) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun Dördüncü Kısım Yedinci Bölümünde yer alan suçlardan birini işleyenler.” (Geçici Koruma Yönetmeliği m. 8/1).

sunmaktadır. Ancak yabancı bir ülkede geçici korunan sıfatıyla hayatını devam ettirmek zorunda kalan Suriye vatandaşlarının elbette karşılaştıkları sorunlar bulunmaktadır.

Tebliğimizin konusu da bu sorunlardan biri olan çalışma hakkı meselesidir. Üç buçuk milyon Suriye' liden çalışma yaşı ve olgunluğunda olan büyük bir kitlenin çalışma izni olmaksızın Türkiye'de yaşaması kayıt dışı istihdam, devlete aşırı yük, çocuk işçilik gibi pek çok sorunun ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bilindiği gibi son dönemlerde çalışma izni konusunda önemli adımların atılması ile bu sorunların en aza indirilmesi hedeflenmiştir. Geçici korumadan yararlananlar kendilerine yönelik tehlike geçtiğinde ülkelerine geri döneceklerdir. Geçmişteki uygulamalar göstermektedir ki bu gibi durumda yer alan kişilerin çoğunluğu ülkelere geri dönmemektedir. En azından geri dönüş yaşansa bile bunun uzun zamana yayılacağı söylenebilir. O zamana kadar da bu konumdaki kimselerin barınma, yiyecek-içecek, sağlık, eğitim, çalışma hakları gibi konular gündeme gelecektir.

Geçici koruma sağlanan kimselere sağlanan haklar konusunda ayrıntılı bilgilere Geçici Koruma Yönetmeliği'nde yer verilmiştir. Bu kapsamda sağlanan hakları-hizmetleri; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetler şeklinde saymak mümkündür (Geçici Koruma Yönetmeliği m. 26). Ek olarak, geçici korumadan yararlananların aile birleşimi hakkı (Geçici Koruma Yönetmeliği m. 49) ile avukatlık hizmetlerinden yararlanma (Geçici Koruma Yönetmeliği 53) hakları da bulunmaktadır.

Her ne kadar Geçici Koruma Yönetmeliği ile Suriyelilerin sahip olduğu haklar genel olarak düzenlense de Türk mevzuatında yer alan yabancılara ilişkin haklardan da yabancı olmaları sebebiyle sahiptirler. Bunların yanında geçici korumadan yararlanan Suriyelilerin hak arama hürriyetleri, adil yargılanma, derneğe üye olma, taşınmaz edinme gibi pek çok hakkı bulunmaktadır. Geçici korumadan yararlanan Suriyeliler uzun zamandan beri Türkiye'de yaşamaktadır. Bunların bir kısmı barınma merkezlerinde yaşarken, büyük bir kısmı ise Türkiye içinde çeşitli illerde hayatlarını sürdürmektedir. Türkiye'de 3.5 milyonu aşkın Suriyeli varken geçici barınma merkezinde yaşayan Suriyeli sayısı 171.640'tır¹⁰.

10 Barınma merkezleri, Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep, Osmaniye, Kilis, Mardin, Kahramanmaraş, Adıyaman, Adana ve Malatya'da bulunmaktadır, bkz.http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik.

B. ÇALIŞMA HAKLARI

Türk hukukunda çalışma hakkı 1982 Anayasasının “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” başlıklı kısmında 48’nci maddesinde “Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir” şeklinde düzenlenmiştir. Maddede herkes kavramına yer verilmesinden dolayı, çalışma hakkının yabancılar için de korunan bir hak olduğu sonucuna varılmaktadır. Ancak yabancıları çalışmaları madde 16 uyarınca kısıtlamalara tabi tutulabilecektir. Anılan maddeye göre; “Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilmektedir”. Türk hukukunda da kanuni açıdan yabancıların çalışm hakları temel olarak Uluslararası İş Gücü Kanunu¹¹ (UİK) kapsamında düzenleme altına alınmıştır. UİK kapsamında yabancıların çalışma usullerinin nasıl düzenlendiğine bakıldığında; çalışma izninin Bakanlık tarafından verileceğinin (m.6/1) ve bu kanun kapsamında yer alan yabancıların çalışma izni olmaksızın Türkiye’de çalışmayacak yahut çalıştırılmayacak olduklarının hüküm altına alındığı görülmektedir (m.6/2).

Yakın zamana kadar Suriyelilerin büyük çoğunluğuna çalışma hakkı sağlanmamıştır. Yaklaşık beş yıl boyunca Suriyelilere çalışma hakkı sağlanmasının bir sebebinin misafir algısı ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bir diğer sebebin ise çalışma izni hakkının tanınması ile Suriyelilerin kalıcı hâle gelmesinden korkulması olduğu belirtilmektedir. Yine, bu sebeplere ek olarak Türkiye’de işsizliğin olması ve Suriyelilerin çok daha düşük ücretlerle çalışmaya razı olmasından dolayı Türk vatandaşlarının işlerini kaybetme endişesinin de etkili olduğu ifade edilmektedir.

III. GEÇİCİ KORUMA SAĞLANAN YABANCILARIN ÇALIŞMA İZİNLERİNE DAİR YÖNETMELİĞ'E GÖRE ÇALIŞMA ŞARTLARI

Ülkelerindeki savaştan kaçıp Türkiye’ye sığınan ve geçici koruma statüsünde olan kişilerin ülkede bekledikleri süre arttıkça eğitim, sağlık, çalışma hayatına erişim hakkı, ekonomi, iletişim ve buldukları ülkenin kültürüne, yaşam tarzına uyum konusunda birçok sorunla karşılaşmaları görülmektedir.

11 Resmi Gazete Tarihi: 13.08.2016, Resmi Gazete Sayı: 29800.

Geçici koruma kapsamındaki kişilere sağlanan çalışma hakkı kişilerin içinde buldukları topluma uyum sağlama sürecine yardımcı olacaktır. Çalışma hakkı bu kişilerin günlük yaşamını idame ettirmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Resmi rakamlara göre Türkiye’de bulunan geçici koruma kapsamındaki yabancıların sayıları üç milyonu geçmektedir. İstatistik sonuçlarında üç buçuk milyonu geçen geçici koruma kapsamındakilerin verilerine göre barınak dışında yaşayan Suriye’li sayısı oldukça fazladır. Bu rakam dikkate alındığında yoğun bir kitlenin yaşamlarını sürdürebilmeleri, ailelerine bakabilmeleri ve hayatta kalabilmeleri için gelir getiren bir işte çalışmaları gerekmektedir.

Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 26. maddesi ile geçici koruma kapsamındaki yabancılara; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler, tercümanlık ve benzeri hizmetler sağlanabilmektedir. Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 29. maddesinde ise “iş piyasasına erişim hizmetleri” başlığı altında aşağıda sıralanan düzenlemeler getirilmiştir: Geçici korunanların çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar, Bakanlığın görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca belirlenir.

Geçici koruma kimlik belgesine sahip olanlar, Bakanlar Kurulunca belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda (il, ilçe veya köylerde) çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na başvurabilir. Yabancıların çalışamayacağı iş ve mesleklere ilişkin mevzuatta yer alan hükümler saklıdır.

Geçici korunanlara verilen çalışma izinlerinin süreleri, geçici korumanın süresinden fazla olamaz. Geçici koruma sona erdiğinde, bu kapsamda verilen çalışma izni sona erer.

Geçici korunanlara verilen çalışma izni, Kanunda düzenlenen ikamet izinleri yerine geçmez. Yukarıdaki düzenlemelerden de görüldüğü gibi geçici koruma kapsamındaki kişilere başvuruları halinde çalışma izni alma hakkı tanınmıştır. Bu hak hiçbir zaman geçici koruma süresini aşamayacaktır. Çalışma izninin geçici koruma süresinin aşmamasının sebepleri arasından, kişinin ülkesine geri dönme ihtimali de göz önünde tutulmuştur. Çalışma izni Çalışma Bakanlığı’nın izni doğrultusunda verilecektir.

2014 yılında kabul edilen Geçici Koruma Yönetmeliği ve ardından 2016 yılında kabul edilen Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik ile en azından geçici korumadan yararlanan yabancılar için özel düzenlemeler getirilerek bazı sorunların aşılması sağlanmıştır.

Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmeliğin kabulünden sonra dönemin milletvekili Candan Yüceer'in dönemin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Mehmet Müezzinoğlu'na yöneltmiş olduğu 27.07.2016 tarihli 7/6961 Esas numaralı yazılı soru önergesine verilen cevapta "Yönetmeliğin yayımlanmasına müteakip 1.778 Suriye uyruklu çalışma izni verilmiştir. Çalışma izni verilen Suriye vatandaşlarının içinde geçici koruma statüsü verilenlerin oranı %27 dir. Ön izin almış olan Suriye uyruklu 1 doktor ve 3 öğretmene çalışma izni verilmiştir. 2016 yılında Suriye uyruklu yabancıları izinsiz çalıştırdığı tespit edilen 241 işverene idari para cezası uygulanmıştır." ifadelerine yer verilmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının yayınladığı resmi istatistik raporuna göre 2016 yılı itibariyle Türkiye'de çalışma izni almış Suriyeli sayısı 13.290'dır¹².

Geçici korumadan yararlananlar tüm Suriyeliler aslında birer yabancıdır. Bir yabancıya Türkiye'de çalışabilmesi için kural olarak iki ana kural vardır. Bunlar; çalışma izni alınması ve çalışılacak alanının Türk vatandaşlarına hasredilen işlerden olmamasıdır. Bu ana kural geçici korumadan yararlanan yabancılar bakımından da korunmuştur. Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik uyarınca Suriyelilerin Türkiye'de çalışmaları için öncelikle Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çalışma izni alması gereği (m. 4/1, m. 9/1) ile kanunlarda yalnızca Türk vatandaşlarının çalışabileceği alanlar olarak düzenlenmiş işlerde geçici korumadan yararlanan yabancıların çalışmayacağı (m. 6/2) belirtilmiştir. Örneğin, Suriyeliler Türkiye'de Türk vatandaşlarına hasredilen işlerden olan hakimlik, savcılık (Hakimler ve Savcılar Kanunu m. 8/a); noterlik (Noterlik Kanunu m. 7/1) veya veteriner hekimlik yapamazlar, Yönetmelikte geçici koruma sağlanan yabancıların Türk vatandaşlarına hasredilen işlerde çalışamayacağının belirtilmesi uygulama açısından olumludur.

Yönetmelikte çalışma izninden muafiyete ilişkin bazı düzenlemelere de yer verilmiştir. Bu kapsamda mevsimlik tarım ve hayvancılık işlerinde çalışma

12 <https://www.csgb.gov.tr/media/7315/yabancilarin-%C3%A7ali%C5%9Fma-%C4%B0z%C4%B0nler%C4%B0-2016.pdf>. Erişim Tarihi: 5.10.2018.

konusuna değinilmiştir. Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılar, çalışma izni muafiyeti kapsamındadır¹³. Bu kimselere verilen çalışma izni muafiyetleri ilgili valiliğe bildirilir (Yönetmelik m. 5/4 ve 9/2). Bu muafiyetin alınması konusunda izlenecek usul ise ÜİK m. 13¹⁴ uyarınca düzenlenmiştir.

Çalışma izni için gerekli şartları taşıyan Suriyelilerin başvurusu kendisini çalıştıracak işveren tarafından e-Devlet kapısı üzerinden yapılmaktadır (Yönetmelik m. 5/2). Ancak bu kişilere Türkiye'ye giriş yaptıkları ilk anda hemen çalışma izni verilmemektedir. Çalışma izni verilebilmesi için geçici koruma kayıt tarihinden altı ay geçmesi ve bu süreden sonra Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na başvuru yapılması gerekir (m. 5/1).

Suriyeliler çalışma izni olarak asgari ücretin altında bir ücretle çalıştırılmamaktadır (Yönetmelik m. 10). Ayrıca İş Kanunu¹⁵ m. 39 ve bu düzenlemeye ilişkin çıkarılan Asgari Ücret Yönetmeliği gereğince de aynı düzenleme bulunmaktadır.

Geçici koruma sağlanan yabancılara çalışma iznine başvuru hakkı verilmesinde, Geçici Koruma Yönetmeliğinin 24'üncü maddesi¹⁶ uyarınca yabancının kalmasına izin verilen iller esas alınmaktadır (Yönetmelik m.

13 Mevsimlik tarım ve hayvancılık işlerinde çalışma izni muafiyeti başvuruları, geçici koruma sağlanan il valiliğine yapılmaktadır. Bu başvurular, ilgili valilik tarafından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bildirilir. Bakanlıkça, mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılara ilişkin il ve kota sınırlaması getirilebilmektedir (Yönetmelik m. 5/4-5).

14 "(1) Çalışma izni muafiyeti kapsamında olan yabancılar, çalışma izni muafiyeti almak kaydıyla çalışabilir. (2) Çalışma izni muafiyeti başvuruları yurt içinde doğrudan Bakanlığa, yurt dışında yabancının vatandaşı olduğu veya yasal olarak bulunduğu ülkedeki Türkiye Cumhuriyeti büyükelçilikleri ya da başkonsolosluklarına yapılır. Yurt dışında yapılan bu başvurular Türkiye Cumhuriyeti büyükelçilikleri veya başkonsolosluklarınca Bakanlığa iletilir. (3) Çalışma izni muafiyeti başvuruları yetkili aracı kurum tarafından da yapılabilir. (4) Çalışma izni muafiyeti başvurusunda bu Kanunun 7 nci maddesinin dördüncü, beşinci ve yedinci fıkraları uygulanır. (5) Başvurusu olumlu değerlendirilen yabancılara Bakanlıkça çalışma izni muafiyeti düzenlenir. (6) Çalışma izni muafiyetiyle geçirilen süreler, kanuni çalışma izni veya ikamet izni sürelerinin hesabında dikkate alınmaz. (7) 6102 sayılı Kanuna göre kurulmuş anonim şirketlerin Türkiye'de ikamet etmeyen yönetim kurulu üyesi ve diğer şirketlerin yönetici sıfatı olmayan ortağı ile Türkiye'de gerçekleştirdiği faaliyetleri yüz seksen gün içinde doksan günü geçmeyen sınırotesi hizmet sunucusu, çalışma izni muafiyeti kapsamında değerlendirilir" (ÜİK m. 13).

15 Resmi Gazete Tarihi: 10.06.2003, Resmi Gazete Sayı: 25134.

16 "(1) Kamu düzeni, kamu güvenliği ya da kamu sağlığı yönüyle herhangi bir sakınca görülmediği hallerde geçici korunanların, Genel Müdürlükçe belirlenen illerde kalmalarına izin verilebilir. Buna ilişkin usul ve esaslar Genel Müdürlükçe belirlenir. (2) Geçici barınma merkezi dışında kalan geçici korunanlardan ihtiyaç sahibi olanlar, imkânlar ölçüsünde, valilikler tarafından belirlenecek yerlerde de barındırılabilir" (Geçici Koruma Yönetmeliği m. 24).

7/1). Böylelikle geçici korumadan yararlanan Suriyelilerin çalışma izinlerinin kendilerinin oturmasına izin verilen illerde geçerli olacağı sonucuna varılabilecektir.

Bu Yönetmelik ile sağlık mesleği ve eğitim alanında meslek mensuplarının ilgili Bakanlık'tan ön izin almaları gerektiği belirtilmiştir. Bakanlığa çalışma izin başvurusu için; sağlık meslek mensuplarının Sağlık Bakanlığından, eğitim meslek mensuplarının ise Milli Eğitim Bakanlığından veya Yükseköğretim Kurulu Başkanlığından ön izin almaları gerekir. Ön izin belgesi olmayan başvurular değerlendirme yapılmaksızın işlemde kaldırılır (Yönetmelik m.6/3).

Geçici korumadan yararlanan yabancılar çalışma hayatına istihdam kotası getirilerek dahil edilmişlerdir. Bu düzenlemenin temelinde Türkiye'de yaşanan işsizlik sorunu yatmaktadır. Yönetmelik uyarınca, işyerinde çalışan Türk vatandaşı sayısı üzerinden sektör ve illere göre açık iş ve işe yerleştirmeler dikkate alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından değişen oranlarda istihdam kotası uygulanabilir (m. 8/1). Ancak çalışma izni başvuru tarihinden önceki dört haftalık süre içerisinde yabancıların çalıştırılacağı işi yapacak aynı nitelikte Türk vatandaşı bulunmadığının belgelendirildiği başvurularda istihdam kotası uygulanmayabilir (Yönetmelik m. 8/3). Ayrıca geçici koruma sağlanan yabancı sayısı Türk işçi sayısının yüzden onunu aşamaz (Yönetmelik m 8/1). Şayet işyerinde çalışan sayısı onun altında ise en fazla bir tane geçici korumadan yararlanan yabancı çalıştırılabilir (Yönetmelik m. 8/2).

Belirtmek gerekir ki istihdam kotasına ilişkin doğrudan bir düzenleme ÜİK kapsamında yer almamaktadır¹⁷. Ancak ÜİK'de geçici koruma sağlanan yabancıların çalışma ve çalışma izni veya çalışma izni muafiyeti başvurusu hakkının il, süre, sektör, işkolu, iş ve meslek bakımından Göç Politikaları Kurulu kararları ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın uluslararası işgücü politikası dikkate alınarak uygulanması ve sınırlandırılmasına ilişkin usul ve esasların İçişleri Bakanlığının görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal

17 Benzer düzenleme Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği'nde "Bu değerlendirme kriterleri çerçevesinde, Kanunun 12 nci maddesine göre Bakanlığın yapacağı değerlendirmelerde dikkate alınmak üzere, Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerin hükümleri de dikkate alınmak suretiyle başvuru için ülke içinde dört haftalık süre içerisinde o işi yapacak aynı niteliğe sahip kişinin bulunup bulunmadığı Türkiye İş Kurumu kayıtlarından kontrol edilir" şeklindeki hükümde yer almaktaydı (m.13/4).

Güvenlik Bakanlığınca belirleneceği düzenlenmiştir (m. 17/6). Bu bakımdan yönetmelikte düzenlemeler ile ÜİK arasında uyum bulunmaktadır.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz tüm esaslar dahilinde çalışma izni başvurusu olumlu değerlendirilen yabancılara Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çalışma izni verilir ve bu durum İçişleri Bakanlığı ile işverene bildirilmektedir (Yönetmelik m. 9/1). Ancak geçici korumanın Bakanlar Kurulu kararıyla sonlandırılması veya bireysel olarak sona ermesi ya da iptali hâlinde Bakanlar Kurulu kararı veya İçişleri Bakanlığının bildirimine üzerine, verilmiş olan çalışma izni veya çalışma izni muafiyetleri Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından iptal edilmektedir (ÜİK m. 17/5-b).

Çalışma izni almaksızın çalışan geçici korumadan yararlanan bir Suriyeli için uygulanacak yaptırım ise ÜİK'de düzenlenmiştir. Söz konusu kanuna göre, çalışma izni olmaksızın, bir işverene bağlı olarak çalışan yabancıya iki bin dört yüz Türk lirası; bağımsız çalışan yabancıya dört bin sekiz yüz Türk lirası; yabancı çalıştıran işverene veya işveren vekiline her bir yabancı için altı bin Türk lirası, tutarında idari para cezası verilecektir (m. 23/5). Ayrıca YUKK m.54/1-ğ uyarınca çalışma izni almaksızın çalıştığı tespit edilenler sınır dışı edilebilmektedir. Ancak uluslararası korumadan yararlanan kişilerin içinde buldukları özel durumdan dolayı kanun koyucu uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler hakkında, sadece ülke güvenliği için tehlike oluşturduklarına dair ciddi emareler bulunduğu veya kamu düzeni açısından tehlike oluşturan bir suçtan kesin hüküm giymeleri durumunda, sınır dışı etme kararı alınabileceğini düzenlemiştir (YUKK m. 54/2). Her ne kadar YUKK m. 3/1-r'de uluslararası korumanın kapsamına geçici koruma dahil edilmemiş olsa da geçici korumadan yararlananlar için de bu düzenleme uygulanacaktır.

Geçici koruma sağlanan yabancılara¹⁸ çalışma izni verilmesinin nedenleri; insana yaraşır bir hayat sürmeleri için gelir sahibi olmalarını sağlamak, kayıt dışı istihdamı azaltmak, haksız rekabeti önlemek, Türkiye'deki vergi ve SGK primi kaybını azaltmak, sosyal yardımların Türkiye ekonomisine verdiği zararları azaltmak, nitelikli ve niteliksiz iş gücü açığını gidermek ve böylece ülke ekonomisini büyütmek ve son olarak, işsiz bireylerin uzun

18 Mülteci, şartlı mülteci ve ikincil korumadan yararlananların Türkiye'de çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar, Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete Tarihi: 26.04.2016, Resmi Gazete Sayı: 29695) kapsamında belirlenmektedir.

vadede toplumda neden olabilecekleri sosyal zararları azaltmaktır¹⁹. Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmeliğin kabulünden sonra dönemin milletvekili Candan Yüceer'in dönemin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Mehmet Müezzinoğlu'na yöneltmiş olduğu 27.07.2016 tarihli 7/6961 Esas numaralı yazılı soru önergesine verilen cevapta "Yönetmeliğin yayımlanmasına müteakip 1.778 Suriye uyrukluya çalışma izni verilmiştir. Çalışma izni verilen Suriye vatandaşlarının içinde geçici koruma statüsü verilenlerin oranı %27 dir. Ön izin almış olan Suriye uyruklu 1 doktor ve 3 öğretmene çalışma izni verilmiştir. 2016 yılında Suriye uyruklu yabancıları izinsiz çalıştırdığı tespit edilen 241 işverene idari para cezası uygulanmıştır." ifadelerine yer verilmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının yayınladığı resmi istatistik raporuna göre 2016 yılı itibariyle Türkiye'de çalışma izni almış Suriyeli sayısı 13.290'dir²⁰.

19 T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü, Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinleri, Ankara 2016, s. 6.

20 <https://www.csgb.gov.tr/media/7315/yabancilarin-%C3%A7ali%C5%9Fma-%C4%B0z%C4%B0nler%C4%B0-2016.pdf>. Erişim Tarihi: 5.10.2018.

SONUÇ

Türkiye coğrafi konumu itibariyle tarihsel süreçte pek çok kitlesel akına ev sahipliği yapmıştır. Suriye krizi ölçeğinde olmasa da, daha önce zorunlu kitlesel göç dalgalarıyla karşı karşıya kalmış ve hali hazırda güzergah ve düzensiz göçün hedef ülkelerinden birine dönüşmüştür

Kitlesel sığınma olayları ile ilgili en kapsamlı düzenleme ise Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (YUKK) yer bulmuştur. Kanun'da kitlesel akınla Türkiye'ye birtakım sebeplerden dolayı gelenler için *geçici koruma kavramı ilk kez düzenleme alanı bulmuştur*. YUKK m. 91'e göre, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilecektir. Mülteci ya da şartlı mülteci statüsü verilirken coğrafi kısıtlama bulunmaktadır. Buna karşılık, geçici koruma statüsünün verilmesi konusunda Türkiye'ye gelen yabancıların geldikleri ülke ya da coğrafi alana özgü herhangi bir sınırlama yapılmamıştır. Bu nedenle, kitlesel akınla gelenlerin Avrupa'dan ya da Avrupa dışından gelmesi arasında bir fark yoktur. Bugüne kadar geçen süreçte Suriye'den Türkiye'ye gelen kişi sayısı resmi rakamlara göre üç buçuk milyonu aşmıştır. Suriyelilerin büyük bir çoğunluğu çok düşük ücretlerle kayıt dışı çalışmak zorunda kalmıştır. Hatta çocukların bile çok düşük ücretlerle çalıştırılmış ve eğitimlerinden de geri kalmıştır. Bu durum sosyal ve ekonomik yönden ciddi sorunlara sebep olmaktadır.

Toplumda açıkça görünen ihtiyaçlar sonucunda 2014 yılında Geçici Koruma Yönetmeliği ve ardından geçici korumadan yararlananların çalışma haklarının düzenlendiği esas mevzuat olan Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik 2016'da kabul edilmiştir.

Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik ile birlikte Suriyelilerin alacakları en az ücret, çalışma izinlerini almak için yapacakları başvuru şekli, başvuru zamanı, muafiyet durumu gibi konularda ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Bu Yönetmelik, Suriye'lilerin çalışma yaşamında karşılaştığı sorunlara çözüm sunmak için oldukça önemli bir adımdır ancak düzenlemede daha kapsamlı bir revizyon gerekmektedir. Bu düzenlemeler bir yandan geçici koruma sağlanan yabancıların çalışma hakkını sunarken, diğer yandan da Türk vatandaşlarının işsizlik sorununu artırmamalıdır.

KAYNAKÇA

1. ACUN MEKENGEÇ, Merve: "Türkiye'de Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Çalışma Hakları", Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 139, Mart 2018, Sayfa: 14-24.
2. AKBAŞ, Zafer/BABAHANÖĞLU, Veysel/ YELMAN, Ercan: "Türkiye'nin Suriyeli Mültecilere Yönelik İzlediği Açık Kapı Politikasının Ulusal Güvenliğine ve Uluslararası Güvenliğe Etkileri", I. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Kitabı, Elazığ 13-15 Ekim 2016, <https://www.researchgate.net>.
3. BARAN-ÇELİK, Neşe: "Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan Veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı, C: 1, Yıl: 2015.
4. ÇELİKEL, Aysel/ÖZTEKİN-GELGEL, Günseli: Yabancılar Hukuku, Yenilenmiş 23. Baskı, İstanbul 2017.
5. EKŞİ, Nuray: "Geçici Koruma Yönetmeliği Uyarınca Geçici Korumanın Şartları, Geçici Koruma Usulü Sağlanan Haklar ve Geçici Korumanın Sona Ermesi", İBD, C. 88, Sayı: 2014/6.
6. ERDEM, B. Bahadır: "Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal, Siyasal ve Vatandaşlık Hukuku Bakımından Türkiye'deki Durumları",
7. KAPLAN, Yavuz: "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'de Geçici Koruma Statüsünden Yararlanmasının Kapsamı", Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu, Eskişehir, 21-22 Nisan 2016, Yetkin Yayınları.
8. KAYA, İbrahim/YILMAZ-EREN, Esra: Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu, Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri, Rapor, Seta Yayınları, İstanbul 2015.
9. POYRAZ, Yasin: "Suriye Vatandaşlarının Geçici Korunması ve Uluslararası Mülteci Hukuku", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 20, S. 2, 2012, s. 53-69.
10. ÖZKAN, Işıl: Göç, İltica ve Sığınma Hukuku, Güncellenmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2017.
11. ÖZTÜRK-ÖVÜNÇ, Neva: Mültecinin Hukuki Statüsünün Belirlenmesi, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015.
12. TEKSOY, Barış: "Yabancıların Çalışma Hakkı İle İlgili Güncel Gelişmeler", Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu, Eskişehir, 21-22 Nisan 2016, Yetkin Yayınları.
13. TOPAL, Ahmet Hamdi: "Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü", Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: II, C. I, Bahar 2015.
14. TÖRE, Nazlı: Uluslararası Göç Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 2016.
15. YILMAZ EREN, Esra, Mülteci Hukukunda Geçici Koruma, Ankara 2018.
16. Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi (SDAM), Türkiye'de Suriyeli Mültecilerin Hukuksal Statü Problemleri, Kasım 2015.
17. T.C. Avrupa ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Avrupa'da Geçici Koruma Rejimi Örnekler, Aralık 2015
18. T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü, Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinleri, Ankara 2016.
19. UNHCR, The State of The World's Refugees 1995: In Search of Solutions, 1995. <https://www.afad.gov.tr>
20. <https://www.tbmm.gov.tr> http://www.goc.gov.tr/icerik/gecici-koruma_409_558

GÖÇ VE KÜLTÜREL UYUM

Turgay ALDEMİR

Anadolu Platformu İcra Kurulu Başkanı

aldemirturgay@gmail.com

ÖZET

Göç meselesinde temel sıkıntılarımız:

1- Perspektif, paradigma sorunu: Bakış açımız durduğumuz yeri, durduğumuz yer de gideceğimiz yönü belirler.-Biz göç, göçmen, mülteci veya Suriye sorununa nereden bakıyoruz?-Kimin argümanlarıyla konuşuyoruz, hangi kavramlarla düşünüyoruz?-Ortada bir insanlık dramı mı, siyasi bir sorun mu, iç savaş mı var?-Sorunun ortaya çıkışındaki baş aktör ya da aktörler kimler?

-Sorunu çözmek isteyen kim, sürmesini ve olabildiğince uzunca devam etmesini isteyenler kimler?

2- Sorunu belirleyen dil ve söylemlerle hesaplaşma sorunu: Sorunun en önemli kaynağı dil ve söylemlerimiz.-Olaya siyasi gözlüklerle bakınca dilimiz hain, kaçak, şüpheli gibi sıfatlarla konuşuyor.-Olaya kültürel gözlüklerle bakınca dilimiz, öteki, yabancı, farklı ve tuhaf sıfatlarıyla konuşuyor.

-Olaya insani dram gözüyle bakınca dilimiz, kimsesizler, yerinden-yurdundan edilmiş insanlar, sakat kalmışlar, yetimler, öksüzler, kimsesizler, aç ve yoksullar gibi sıfatlarla konuşuyor.

3- Veri sorunu: Verilerimiz kapsamlı, tutarlı ve güncellenebilir değil. Haliyle planlama yapamıyoruz ve gelecek perspektifi kuramıyoruz.

4- Profesyonel ve gizli ırkçı-milliyetçi politikalar: Avrupa'da olduğu gibi Türkiye'de de halk düzleminde etkileri çok sınırlı olan ama siyasal düzlemde yüksek sesle söylendiğinde hakikat olarak algılanan ırkçı-milliyetçi politik söylemler meseleyi kangren haline getiriyor. Olur olmaz ortamlarda konu ve bağlam dışı bir şekilde ilkel bir zihnin aklına gelen ilk cümle siyasiler tarafından çok lakayt bir biçimde dillendiriliyor: "Ülkemizdeki tüm Suriyelileri göndereceğiz." Bu tür ırkçı-milliyetçi politik söylemler ayırmayı, yok etmeyi, silmeyi, olmadı kör taklidi yapmayı siyaset zannediyor.

5- Dinsel-teolojik argümanların birleştirmeye ve yardımlaşmaya değil ayırmaya ve ötekileştirmeye hizmet etmesi: Maalesef inancın hele ortak inançların birleştirici gücü yeteri kadar dillendirilmiyor.

6- Halkların tecrübelerinden ders çıkarmama: Halklar bir arada yaşamının, birlikte yaşamının pratik yollarını bulmuş ve hayatlarını sürdürüyor. Siyasette, bilimde ve ekonomide nelerin tartıştığından habersiz Suriyelilerle birlikte hayatına devam ediyor. Hem siyasetçilerin hem de sosyal bilimcilerin halkların tecrübesinden hiç ders çıkarmadan masa başı teoriler ve klişe ezberlerle konuşmaları halkın seviyesine çıkamadıklarının göstergesidir.

7- Tarihin ve hafızanın mirasının göz ardı edilmesi.

8- İslâm ülkeleri arasında iş birliği ve planlamaların olmaması.

Göç ve Kültürel Uyum Konusunda Tespit ve Değerlendirmeler

- Her dönem kendi göçünü ve göçmenini yaratır. Göç insanlık tarihinin en tabii realitesi olsa da göçü ve göçün öznelinin veya göç etmeye zorlanmış mağdurlarının/nesnelinin bugün için bir inceleme/araştırma konusu olması, bugünün koşullarının tüm tarihselliğini ve farklılığını içinde taşımaktadır. Geçmişten ibret almalı, ders çıkarmalı, ama yaşadığımız durumun farklılıklarına ve aciliyetlerine dikkat kesilmeliyiz.-Göç meselesi yoktur, Batının yanlış politikaları sorunu vardır. Bugün için göç meselesi ekonomik, sağlık, nüfus, barınma, gıda, eğitim ve insan hakları gibi kavram ve alanlarla tartışılrsa da temelde, Batı ve Doğu arasındaki kronik gerilim ve çatışmaların uzantıları ve yansımaları yatmaktadır. Tüm diğer sorunlar söz konusu gerilim ve çatışmaların sonuçlarından ibarettir. Zira bugün göç dediğimiz hadise dünyanın Doğu yakasındaki insanların Batı'ya gitmek istemesinden ibarettir ve durumun bu minval üzerine olması da tesadüf değildir. Aynı şekilde birlikte yaşamak meselesini, -bugün üzerinden soyutlaştığı alan olarak- Suriye'de sığınmacılar ve dünyanın dört bir tarafında yerlerinden yurtlarından edilmiş insanların üzerinden konuşuyoruz. Birlikte yaşama meselesini, özellikle Batı dışındaki coğrafyada göç etmek zorunda bırakılmış insanları merkeze alarak konuşuyoruz.-Sorun üreten bir kafayla sorun çözmek mümkün değildir. Batının; bu sığınma meselesi, mültecilik meselesi, yerlerinden yurtlarından edilen yersiz-yurtsuzlar meselesinde hem sorunu yaratan hem de sorunun çözüm odağında olması ise tam bir paradoks olarak karşımıza çıkıyor. Hâlbuki sorun üreten bir kafayla sorun çözmek mümkün değildir. Bu çalışmadaki amacımız göç ve mülteci sorununun

baş aktörü olarak gördüğümüz Batı politik sistemini tahkir ve tezyif etmek değil, bilakis Batı düşünce dünyasının göç ve mültecilik meselesinde ne söylediğini ne söylemek istediğini anlamak ve tartışmaya açmaktır. Üstelik konuyu Avrupa ve Avrupalı özne üzerinden tartışmak istememizin bir sebebi var. Zira Avrupalı öznenin “otantik” Üçüncü Dünya yerlilerini ve kültürünü gidip yerinde görme arzusu, aynı grup insanların göçmenler olarak kendi yakınında Avrupa metropollerinde yaşamakta olduklarını düşündüğümüzde karşımıza ister masum anlamda paradoksal isterse ikircikli diyebileceğimiz bir manzara çıkmaktadır.

Uzaktaki yerli keşfedilmeyi bekleyen “hazine” iken yakındaki yerli, kirli, tiksiniç ve Avrupalı öznenin uzak durmak istediği tehlikeli bir alanı ifade etmektedir. Uzaktaki yerli bir büyülenme, haz ve heyecan nesnesine dönüşürken yakındaki yerli bir anda riskli hale gelebilmektedir. Avrupalı turistin egzotik ötekini kendi otantik mekânı içinde görmeye yönelik röntgenci arzusu, Avrupa kentlerinde göçmenlerin varlığını görünmez kılan tüm mekânsal düzenlemeleri hesaba kattığımızda çok daha çarpıcı hale gelmektedir. Buna göre mesela uzaktaki Suriye Avrupalı özne için bir arzu nesnesi iken, Avrupa’ya göç etmeye çalışan, Avrupa sokaklarında yaşamaya çalışan Suriyeliler bir tiksinti ve korku nesnesi haline dönüşebilmektedir.

- Bir arada yaşamak ne siyasi ne ekonomik ne de teknik bir konudur, bir arada yaşamak özünde ahlaki bir konudur. Birlikte ya da tüm farklılıklara rağmen beraber yaşamak kavramı, küreselleşen dünya düzeninin hegemonyası altında kozmopolit bir yaşam süren modern insanlar için ekonomik faydalara haiz, siyasal zorunluluk ve gereklilik, kültürel ve toplumsal çeşitlenmenin imkânı olarak tasavvur edilmektedir. Fiziksel yakınlığın biyolojik varlığına beraber yaşamak denirken, aynı dünyanın ortak kaygılarına sahip ahlaki öznelerin beraber varlıklarına “hayat” denilir. Bu anlamda beraber yaşamak ahlaki kaygılara sahip olanların ideal hayat tasavvurlarını ifade eder. Beraber yaşamak soyut ve düşünsel dünya görüşünün hayat içinde kendinden olmayanlara karşı fiili olarak tezahür ve tecessüm etmesi demektir. Bir seviye, bir duruş ve iddia sahibi olmak demektir. Zira kendi dünya görüşünüzle ilgili varoluşsal ve ahlaki tahkiminiz ne kadar sağlam ise, sizden olmayanların dünya görüşlerine karşı o kadar özgüven içerisinde olursunuz.

Kendinizle ilgili açmazlarınız ve çelişkileriniz varsa sadece sizden olmayanlara karşı kuşkulu ve güvensiz olmaz, sizden olanlara bile bir risk hatta tehdit olarak bakarsınız. Bunun için beraber bir hayat tasavvuruna sahip olmak bir seviye ve duruş meselesidir. Bugünün dünyasında, masa başında çizilen haritalar, uluslararası siyasal çıkar kavgaları geniş ölçekte insanların yerlerinden-yurtlarından başka diyarlara göç etmelerine neden olmaktadır. Modern dünya paradoksal olarak Ortaçağların başka diyarlara seyahat eden özgür insanlarına karşın başka diyarlara göç etmek zorunda kalan mülteci/mahkûm insanlar yaratmıştır. Dünya ölçeğinde hiç de azımsanamayacak miktarda doğduğu büyüdüğü yerlerden ayrılmakta zorunda kalan yersiz-yurtsuz insanlar ortaya çıkmıştır. Bu insanların hayatları demografik dengesizlik, ekonomik yük, demokratik hak meselelerine sığdıramayacak kadar önemli ve hayati bir meseledir. Birlikte yaşamak meselesi bugün özellikle yerinden yurdundan göç etmek zorunda kalmış insanlarla beraber yaşamak olarak tartışılmaktadır. Ancak bu tartışmalarda sayısal veriler, teknik açıklamalar, siyasi dengeler arasında bu insanların kendi iç dünyaları gözden kaçırılmaktadır.-Doğu halkları birer cehenneme çevrilmiş yurtlarından aslında hiç de gönüllü olmadıkları Batı'ya doğru göç etmek zorunda kalmaktadır. Ancak Batı'nın gözünde dün olduğu gibi bugün de göçmenler demografik dengesizlik ve ekonomik yük olarak görülmektedir. Teorilerinde "öteki"yle yaşamak ekonomik faydalara haiz, siyasal zorunluluk ve gereklilik, kültürel ve toplumsal çeşitlenmenin imkânı olarak dile gelse de pratikte "yeteri kadar ekonomik fayda taşımayan" hiçbir göçmenin kendi diyarlarında yaşamalarına imkân yoktur. Çünkü söz konusu göçmenler olduğunda halkından yöneticilerine konuşulan şey sayı ve paradır, insan ve hayat değil. Hâlbuki yerinden-yurdundan göç etmek zorunda kalmış insanlarla beraber bir hayata sahip olmak ne ekonomik imkân meselesi ne de siyasal denge sorunudur. İnsani ve ahlaki bir seviye ve duruş meselesidir.

- Kamplar kültürel uyuma engeldir. Beraber bir hayata sahip olmak sizin yurdunuza göç etmek zorunda kalmış insanları kamplara hapsetmek ve onları şehrin varoluşlarında gettolaşmak zorunda bırakmak değildir. Zira, "Türkiye, mültecileri kabul ettiğinde, onlar için hem zorunlu ihtiyaçlarını tedarik eden hem ev sahibinin hışmı ve hoşnutsuzluğundan hem de dışarının tecrübe edilmiş geçmiş deneyimlerinin karanlık tehlikesinden koruyan bir sığınak hazırlar: Kamplar. Mültecinin kampta idare ve idamesi, konuksevriğin tahrik edilmiş nefret ve tedbir tarafından baskı altına alınmasıyla

dumura uğrar. Mülteci, kampın dışına çıkararak girilen evin içinde serbestçe dolaşmadıkça konukseverlikle karşılanmıyorsa yılmaz. Mülteci kampı, misafir odası hükmündedir. Kampın dışı yoksa konukseverlik de yoktur.-İlticanın anlamı, ev içinde inşa edilir. Mülteci kampta kaldığı müddetçe ne mülteci konukluğu ne de yerel toplum ev sahipliğini deneyimleyebilir. Mülteci için kampın amacı bütün vatan sathıdır. Mülteci kampta kaldığı müddetçe mülteci olamaz. Çünkü mülteci, iltica talebi konukseverlikle kabul görmüş kişidir. Konukseverlik, evin içinde hoş görülmeyi de içerir. Yediğinden yedirmek, giydiğinden giydirmek, haliyle hâllenmek demektir. Siyasal ve hukuki dengeler onların hayatlarını yasalara hapsedebilir, bedenlerini belli mekânlara sıkıştırabilir, ama o yurdun insanların böylesi tutumlara sahip olması o yurdun ahlaki seviyelerini/seviyesizlikleri dışa vurur. Beraber yaşamak meselesi bugünün dünyasında Doğu ve Batı üzerinden tartışılmaktadır.-Göç ve göçmenler gelişmiş toplumlar için zenginliktir. Göçü bir problem, toplumsal birlik açısından bir tehdit unsuru olarak sunan yaklaşımların yerine, göçlerle ortaya çıkan etkileşimin ve bundan doğan zenginliklerin altı daha fazla çizilmelidir! Toplu ve zorunlu göç süreçlerinde bazı olumsuzluklar yaşanabilir. Ancak Suriye, Irak ya da Afganistan örneklerini dikkate alırsak unutmamak gerekir ki ülkemize sığınan bu insanlar çatışmalardan ve ölümden kaçarak ülkemize gelmekte. Burada bizim zaten zor şartlar altında yaşayan ve çeşitli sorunlarla karşı karşıya olan bu sığınmacı ve mültecilerin hayatlarını, yabancı düşmanlığını ve ayrımcılığı pekiştirecek davranış ve söylemlerle daha fazla zorlaştırmamız lazım. Ölümden ve savaştan kaçan insanları toplumsal kargaşa çıkarmakla suçlamak sosyolojik açıdan imkânsızdır.

- Ayrıca Türkiye'nin de göç gönderen bir ülke olduğu gerçeğini de unutmamalıyız!
- Suriyeliler neden yaşıyorlar da savaşmıyorlar sorusu yanlış bir sorudur! Suriyelilerle ilgili yanlış bilinen şeylerin en başında Suriyelilerin savaşmayıp vatanından kaçtığı iddia ediliyor! Doğrusu şu an Suriye'de yaşanan iç savaş. Bu savaşta doğru yanlış birbirine karışmış durumda. Orada olanların çoğu kime karşı savaştığını bile bilmiyor. Tarihi sürece de bakarsak 100 yıl önce Suriye bizim topraklardı. Bugün oluşan şartlardan dolayı Suriyelilerin Türkiye'ye gelmesi kaçmak oluyorsa demek ki o günün şartlarına göre Suriye'yi Fransızlara bırakmamız da bizim kaçmamız oluyor. Hem kaldı ki bugün Suriye'de kalıp savaşanlar, Suriye'den kaçan halkın iki katı.

- Göçmenler üretime dayalı ülkeleri kalkındırır, tüketime dayalı ekonomileri batırır. Göçmenler Avrupa’da gittikleri ülkenin ekonomisini büyütüyor! Türkiye’de neden böyle değil sizce? Üretime dayalı bir ekonomi sistemi oturtamadığımız için olabilir mi?
- Avrupa göçmenler konusunda her gün yeni bir skandala imza atıyor. 40 göçmeni Fransa ve İtalya reddettikten sonra 2 hafta denizde bekletildi ve Tunus tarafından kabul edildi. Bu durum Avrupa Birliği’nde alınan iniş ülkeleri kararının bir sonucu olarak görülüyor. Göçmenleri kabul etmeyi kendilerine yakıştıramayan sevgili gelişmiş(!) ülkeler, umarım bu insanları kendi insanına zor yeten ülkelere çöp gibi atmaya çalışmanın toplumsal ve ekonomik olarak gelecek sonuçlarını tahmin edebiliyorsunuzdur.
- Almanya; Tunus, Fas ve Cezayir’i “güvenli ülke” sınıflandırmasına alarak bu ülkelerden mülteci kabul etmemeyi garantiledi. Geçtiğimiz yıllarda da pek kabul ettiği yoktu. Fazla disiplin ve güvenlik ihtiyacı Avrupa ülkelerini git gide faşist hale getiriyor.
- Dünyanın en büyük ülkesi(!) Amerika’nın ihraç edilecek göçmenlere üstlerini örtmeleri için verdiği malzeme alüminyum folyo!
- Avrupa ülkeleri ekonomik yardımlar üzerinden birbirlerine eşya teslim ediyorlarmış gibi göçmen alışverişi yapıyorlar, bunlar cansız varlıklar değil, insanlar. Hepimiz kadar yaşamayı hak eden, temel ihtiyaçlardan mahrum kalmış insanlar. Artık siyasi politikalar üzerinden insan hayatı ile oynamak bir kenara bırakılmalı ve problemler temelinden çözülmelidir.
- Türkiye’de Suriyelilerin geleceği Türkiye’nin geleceğidir, Türkiye’nin geleceği de Suriyelilerin geleceğidir. Her Suriyeli sığınmacı/mülteci çocuğun eğitimi öncelikle bu çocukların bireysel yaşamları için, sonrasında ise Türkiye’nin ve geleceğin Suriye’sinin sağlıklı, eğitimli bir toplum olabilmesi için oldukça önemlidir. Kaliteli eğitime erişim vasıtasıyla okullaşma, bu çocukların normalleşmesine ve savaşın onlar üzerindeki olumsuz etkilerinin ortadan kalkmasına yardımcı olur ve motivasyonu artan, gelecek için kendilerine hedef koyabilen çocuklar sayesinde Türkiye’de işsizlik ve suç oranı da artmayacaktır.

- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı Mayıs 2018 resmi verilerine göre Türkiye’de geçici koruma kapsamında eğitim alan Suriyeli sığınmacı/mülteci çocuk sayısı 603.929’dur. Fakat okullaşamamış; dil, ekonomik nedenler gibi çeşitli nedenlerden ötürü eğitime erişim sağlayamayan daha binlerce çocuk vardır ve bunların büyük bir çoğunluğunu da kız çocukları oluşturmaktadır.
- Sadece Suriyelilerden uyum beklenmektedir. Göç deneyimi, göç edenlerin ve göç alan toplumun karşılıklı etkileşimlerinin bir sonucu olarak her iki taraf için de kültürleşme olarak tanımlanan bazı değişimleri ve uyum sorunlarını beraberinde getirmektedir. Ama Türkiye’de sadece Suriyelilerden Türkiye’ye uyum sağlamaları beklenirken Türkiye’de yaşayanların Suriyelilere nasıl uyum sağlayacağı ve kabul edeceğine yönelik doğru düzgün bir çalışma yapılmamaktadır.
- Göç tek başına sorun değildir, sorun olan onu nasıl yöneteceğini bilememektir. Göç eylemiyle birlikte farklı kültürlerin karşılaşması söz konusu olmakta ve bu sayede insanların bir arada hayatlarını sürdürme isteği uyum sağlama süreciyle bir arada gerçekleşmektedir. Ancak kimi zaman bu süreç uyumsuzluk ve çatışma boyutuna varabilmekte, kültürler arasında iletişim kopuklukları ortaya çıkabilmektedir. Bu engelleri aşma yolları göç edilen pek çok ülkenin öncelik verdiği konulardan birini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, farklılıklarla baş ederek ve iletişim engellerini aşarak çeşitli nedenlerle gerçekleşen göç eyleminin evrensel boyuttaki sorunları sağlıklı şekilde çözülebilir. Neticede göç olgusu bir sorun değildir. Burada asıl önemli olan sorun belli sayıda kişinin bir yere göç ederek yer değiştirmesinden ziyade göçün toplumsal sonuçlarını tespit edebilmek; gerekli teknik, hukuki vs. altyapıyı oluşturabilmek ve sorunu bu yönde aşabilmeyi sağlamaktır. Bu ise başta birey ve devlet ilişkilerinde entegrasyonunu sağlanabilmesi için doğru iletişim kanallarının varlığını gerekli kılmaktadır.

Göçmenlerle ilgili olarak onların eğitimini, sağlığını, sosyal güvenliğini ve toplumsal dayanışmalarını güçlendirecek ve toplumsal kabul mekanizmasını harekete geçirebilecek yeni sosyal politikaların üretilmesi gerekmektedir. Bu hususta göçmenlere ilişkin olarak yalnızca yardım dağıtmaya ya da yardım olarak geçinebilmelerini sağlayan formülasyonlar yaratmak yerine

onların göç ettikleri toplumla bütünleşerek sorunlarını çözebilecekleri fikrinin aşılması oldukça önemlidir.

- Sosyo-ekonomik uyum/entegrasyon öne çıkarılmalı. Bireyler rasyoneldir, göçmenler de öyledir, kendileri için neyin en iyi olduğunu onlar bilirler. Tabii ki buldukları bir ülkenin dilini öğrenmek, dilini en iyi şekilde konuşmak gerektiğini onlar bizden çok daha iyi bilirler; tabii ki o ülkenin egemen kültürünü, o kültürün kodlarını, normlarını bilmenin onları toplumsal anlamda yukarıya doğru mobilize edeceğini zaten çok iyi bilirler, fakat eğer burada bir sorun varsa, o zaman o sorun, bu insanların kıt akıllı olmalarından, bu insanların -affedersiniz- geri zekalı olmalarından ya da Tilo Sarrazin'in dediği gibi, "Almanya giderek geri zekallaşıyor, çünkü sayıları çok artan Müslümanlar nedeniyle bu" şeklindeki sığ değerlendirmelerin ötesine gidip şunu görmek gerekiyor: Avrupa'da, özellikle barınma anlamında, sağlık anlamında, istihdam anlamında, geride bırakıp geldiği ülkenin kendisine sunamadığı ve yeni ulaştığı ülkede aradığı koşulları sağlayamadığı zaman, bu insanların kendi içine çekildiklerini ve bu kendi içine çekilme psikolojisi içerisinde de sorunlarını dile getirirken, sahip oldukları ve kendilerinden sökülüp alınamayacağını düşündükleri değerlere daha fazla sarılma eğiliminde oluyorlar. Bu etnisite olabilir, bu din olabilir, bu kültür olabilir, bu gelenek olabilir, otantisite olabilir.

I ŞEHİR HAYATI VE GÖÇ(MENLİK)

Ali KILIÇARSLAN

Gazeteci/Yazar

a.kilicarслан@web.de

ÖZET

Sunumumun konusu „Şehir Hayatı ve Göç“ bağlamında iki Almanya'nın birleşmesinden sonra yerleştiğim, en az çeyrek asırlık değişimine ve dönüşümüne tanıklık ettiğim Köln şehridir. Göç(menlik), ilk insanın dünyaya ayak bastığı günden bu yana farklı boyutlarda ve şartlarda devam eden bir süreçtir. BM Mülteci Örgütüne göre 2017 yılı sonu itibarıyla dünyada 25,4 milyon insan mülteci konumundadır. 40 milyon insan kendi ülkeleri içinde yerinden edilmiş ve 3,1 milyon insan sığınmacı statüsünde kayıtlara geçmiştir.¹ Kısaca; 2017 yılında, doğmadıkları ülkelerde yaşayan göçmenlerin sayısı dünya çapında 257,7 milyona ulaşmıştır.²

ALMANYA BİR GÖÇ(MEN) ÜLKESİDİR

Almanya – göç(men) ülkesi mi, değil mi?³ tartışması, ülke gündemini en fazla meşgul eden konulardan biridir. Fakat Almanya, ağırlıklı olarak II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan ve günümüzde daha çok iltica olmak üzere aile birleşimi ve nitelikli iş gücü (Mavi Kart) kapsamında devam eden göçlerle bir göç(men) ülkesine dönüşmüştür. Federal Yabancılar Kayıt Merkezinin (AZR) bilgilerine göre, 2017 yılının sonunda Almanya'daki „yabancı“ sayısı 10.6 milyona ulaşmıştır.⁴ Almanya'da, 2017 verilerine göre 19,3 milyon „göçmen kökenli insan“ yaşamaktadır ve bu toplam nüfusun (82,79) yüzde 23,6'sına tekabül etmektedir.⁵ Almanya artık çok kültürlü, çok dinli, çok dilli, çok renkli, bir göç(men) toplumu olmuştur. Ekonomik İşbirliği ve

1 BM Mülteci Örgütü <https://www.unhcr.org/tr/>

2 Migranten: Im Ausland geborene Bevölkerung in absoluten Zahlen, Anteil an der Gesamtbevölkerung in Prozent, europäische Staaten, 2017 <http://www.bpb.de/nachschlagen/zahlen-und-fakten/europa/70521/migranten>

3 Almanya - göç ülkesi mi, değil mi? <https://www.dw.com/tr/almanya-göç-ülkesi-mi-değil-mi/a-16218802>

4 Wie viele Ausländer leben in Deutschland? <https://mediendienst-integration.de/migration/bevoelkerung.html>

5 Wie viele „Menschen mit Migrationshintergrund“ leben in Deutschland? <https://mediendienst-integration.de/migration/bevoelkerung.html>

Gelişme Örgütü'ne (OECD) göre „Almanya, göçmenler arasında ABD'den sonra en makbul ülkedir. Ancak Almanya'yı bir göç ülkesi kılan şey sadece bu rakamlar değildir. Almanya, son yıllar, hatta onyıllar içinde, ülkede yeni bir hayata başlamayı kolaylaştıran açık bir kültür yerleşirmeyi başarmıştır.“⁶

COLONIA'DAN KÖLN'E, KOLONYA'DAN KÖLÜN'E

Köln, şehir hayatı ve göç(menlik) konusunda tüm Almanya için örnek bir şehirdir. Köln'nün nüfusu 1 milyon 84 bin 795'tir (31.12.2017) ve nüfusun yüzde 19'unu 180'den fazla farklı ülkeden gelen 209 bin 520 yabancı kökenli insan oluşturmaktadır. Köln'de, 2017 yılında 11 bin 784 çocuk doğmuştur. Aynı yıl ölenlerin sayısı ise 9 bin 473'tür. Doğum yoluyla gerçekleşen nüfus artışı sadece 2 bin 311'dir. Köln nüfusunun ortalama yaşı 42 yıl içinde değişmemiştir. Nüfusun üçte biri 30 yaşından küçüktür. Beşte biri (yüzde 18) 65 ve 148 kişi de 100 yaşın üzerindedir.

Köln nüfusunun üçte birinden fazlası, yani 414 bin 789 kişi (yüzde 38) yabancı kökenlidir ve 131 bin 205 kişi çifte vatandaşlık hakkına sahiptir. Köln'de en büyük göçmen toplumu oluşturan Türk kökenlilerin nüfusu 93 bin 698'dir ve 27 bin 224 kişinin çifte vatandaşlığı vardır.⁷

Köln, eski adıyla Kolonya (Latince: Colonia), en çok Türk kökenlilerin yaşadığı Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinin en büyük çok kültürlü şehri ve aynı zamanda sanayi, ulaşım, kültür, bilim, sanat, ticaret, turizm, eğlence ve medya merkezidir. Türk kültürünün bir parçası haline gelen kolonya, ismini ilk kez 1690'da üretildiği Köln şehrinden almıştır. “Kölnisch Wasser” olarak tanınan kolonya, ilk olarak “Eau Admirable” (hayranlık verici su), daha sonra ise tüm dünyaya “Eau de Cologne” (Köln suyu) olarak tanıtılmıştır.⁸

Köln şehrinin son 58 yıllık tarihi, bu şehirde yaşayan Türk kökenlilerin ve diğer göçmenlerin de ortak tarihidir. Özellikle birinci ve kısmen ikinci nesil, şehrin ismini «Köln» yerine daha çok «Kölün» olarak telaffuz etmektedir.

6 Almanya Bir Göç Ülkesi <https://www.deutschland.de/tr/topic/politika/almanya-avrupa/alman-ya-bir-goc-ulkesi>

7 Neue Kölner Statistik -Thema: Bevölkerung: 1 084 795 Kölnerinnen und Kölner im Jahr 2017, Ausgabe 1/2018 23.03.2018 https://www.stadt-koeln.de/mediaasset/content/pdf15/statistik-einwohner-und-haushalte/1084795_koelnerinnen_und_koelner_in_2017_ew_nks_1_2017.pdf

8 Kölnisch Wasser https://de.wikipedia.org/wiki/Kölnisch_Wasser

KÖLN'DE İLK GÖÇMENLER

Göçmenler ilk yıllarda ağırlıklı olarak Köln Merkez Tren İstasyonunun yakınındaki caddeleri tercih etmişlerdir. Tren İstasyonu buluşma noktası işlevine sahip olduğu için tercüme büroları, kahvehaneler, bakkallar, Türk bankaları, fırınlar, lokantalar, seyahat acentaları, tatlıcılar, kuyumcular, berberler, mes-citler en yakın cadde üzerinde açılmıştır.

Örneğin Türkler, Köln'ün ortasından geçen Ren nehrinin hem sağında, «Türk Mahallesi» olarak bilinen Mülheim semtinde, «Küçük İstanbul» olarak tanınan «Türk Caddesi/Keupstrasse»'yi, hem de solunda, Köln Merkez Tren İstasyonunun yakınındaki «Weidengasse»'yi mekan tutmuşlardır. Göçün ilk yıllarında her iki cadde üzerinde açılan işletmelerin bir kısmı günümüze kadar varlıklarını devam ettirmeyi başarmıştır.

Almanya'da 2000-2007 yılları arasında farklı şehirlerde sekizi Türk, 10 insanı katleden ırkçı «Nasyonal Sosyalist Yeraltı - NSU» terör hücreleri tarafından 2004 yılında Türk Caddesi/Keupstrasse'de düzenlenen bombalı saldırıda 22 kişi yaralanmıştır.⁹ Sonraki yıllarda Türk Caddelerine «Venloer», «Frankfurter» gibi başka caddeler de eklenmiştir. Adeta Türkiye'yi andıran bu caddelerdeki işyerlerinin tabelaları çoğunlukla Türkçe'dir.

ŞEHİR HAYATI ev GÖÇ(MENLİK)

Göçten sonra yeni bir süreç başlamaktadır: Mültecilik/Göçmenlik. Bu, sadece şehir yönetiminin değil, mültecilerin/göçmenlerin de yeni ve farklı sorumluluklar üstlendiği bir süreçtir. Şehir hayatının bir düzeni vardır ve şehirde yaşayan herkes bu düzene uymak zorundadır. Bir mülteci/göçmen Almanya'ya ayak bastıktan sonra yapacağı ilk iş, ikamet kaydını yaptırmaktır.

1 Ocak 2005'de yürürlüğe giren Göç Yasasına göre ülkeye gelen her mülteci/göçmen, ülkesinde hiç okula gitmemiş, kendi ana dilini okuyup yazamayan birisi dahi olsa, Almanca öğrenmek zorundadır. Bu, sadece Almanca değil, aynı zamanda mültecinin/göçmenin şehir hayatına uyumunu kolaylaştıracak ilk oryantasyon kursudur. Mülteciler ve göçmenler, kurslarda ve danışmanlık hizmetlerinde kısaca; Almanya'da ikamet, vatandaşlığa kabul şartları, federal anayasa ve eyalet anayasaları, (sosyal) devletin yapısı, işleyişi ve kurumları, siyasi partiler, yasal sağlık sigortası hizmetleri (sağlık ve

9 «NSU Davası Almanya için bir imtihandır» <https://www.ytb.gov.tr/haberler/nsu-davasi-almanya-icin-bir-intihandir>

tıbbi bakım, sosyal sigorta, sosyal sigorta kaydı ve belgeleri), aile hekimliği (koruyucu tıbbi bakım ve aşılar), iş ve meslek hayatı (iş bulma imkanları, çalışma süresi, tatil, işten çıkarma/ayrılma, iş kazaları ve hastalık raporu), vergiler, aile hayatı ve çocuklar (iş ve aile hayatının birlikte yürütülmesi, hamilelik ve annenin korunması, çocuk bakımı, çocuk parası ve aile parası), Alman eğitim sistemi (çocuk yuvaları, okullar, yüksek öğrenim), ulaşım (otobüs, tranvay ve tren), trafik, ticari ve ekonomik hayat, sanat ve kültür, sivil kitle kuruluşları ve gönüllü yürütülen etkinlikler, sosyal ve kültürel hayat (festivaller), dini günler ve tatiller, uyum projeleri, gündelik hayat, ev bulma, banka işlemleri, sendikacılık, kültürel ve sosyal etkinlikler, alışveriş ve tüketicilerin korunması, borçlular danışmanlığı ve bireysel iflas, aile/veli, okul ve ayrımcılıkla mücadele danışmanlığı, kısaca mültecilik/göçmenlikten doğan bütün temel hak ve yükümlülükler hakkında bilgilendirilmektedir.¹⁰

YENİ “MEKAN AİDİYETİ”NDEN “VATAN AİDİYETİ”NE

Farklı hayal ve gayelerle gelinen şehirde yeni bir hayat kurulmaktadır. Yeni bir “mekan aidiyeti”, bir başka deyişle “şehir aidiyeti” veya “şehirlilik bilinci” gelişmektedir. Bu olgu, geçicilik üzerine kurulan hayatı kalıcılığa, mekan aidiyetini vatan aidiyetine dönüştürmektedir. 1950’lili yılların ortasından sonra Köln’e gelen Türk ve diğer göçmenlerin büyük çoğunluğu ülkelerine geri dönmemişler, tam tersine geçen süre içinde, kültürel ve dini değerleriyle Köln’ün ayrılmaz bir parçası haline gelerek tamamen yerleşmişlerdir.

Aslında bu, göçmenlikten vatandaşlığa geçiş sürecidir. Bu süreç aynı zamanda göçmenlerin baskın şehir hayatından, bir başka deyişle başat şehir kültüründen etkilendiği, yerleşik halkın da gündelik hayatı yaşarken göçmenlerden etkilendiği, yani karşılıklı etkileşimin farklı dozlarda yaşandığı yoğun bir süreçtir.

Bu süreçte şehir hayatı sadece göçmenleri değiştirmekle kalmamakta, göçmenler de şehir hayatına zenginlik katmaktadırlar. Bu karşılıklı etkileşim sürecinde, “birlik içinde çokluk” temeline dayalı farklılıkların dikkate alındığı ve kabullenildiği çok kültürlü, çok dinli, çok dilli, çok renkli ve farklı yeni bir şehir hayatı gelişmektedir. Hiç şüphesiz, bu şehir hayatında, göçmenlerin hayatları da, hayat anlayışları ve yaşayışları da yeniden biçimlenmektedir.

GÖÇLE DEĞİŞEN ÇOK KÜLTÜRLÜ ŞEHİR: KÖLN

Köln şehrinin son 58 yıllık tarihine kısaca bir göz atıldığında göçle nasıl değişime ve dönüşüme uğradığını anlamak mümkündür. Bu değişim, şehir hayatının hemen hemen bütün alanlarına kısmen yansımıştır. Göçmenlerin ihtiyaçlarına göre bir yandan yeni politikalar üretilirken, diğer yandan da yeni yapılanmalar hayata geçirilmiştir.

Köln’de ilk Türk derneği, “Köln ve Çevresi Türk İşçileri Derneği” adı altında Türkiye-Almanya arasında “İşgücü Anlaşması” (30 Ekim 1961) imzalandıktan ve resmen Türkler işçi olarak gelmeye başladıktan bir yıl sonra, 1962 yılında kurulmuştur. Almanya’da Türk göçmenler tarafından kurulan çatı kuruluşlarının büyük çoğunluğunun genel merkezi Köln’dedir. Alman WDR Radyoları bünyesinde 1964 yılında, “Köln Radyosu” Türkçe yayına başlamıştır.

Köln’de, 1984 yılında, kısaca “yabancıların” sorunlarına çözüm bulmak gayesiyle kurulan ve üyelerinin yabancı uyruklular tarafından sandıklar kurularak seçildiği “Yabancılar Meclisi”nin ismi, 2004 yılında “Uyum Meclisi” olarak değiştirilmiştir.¹¹ 1990 yılında “DOMIT” adı altında kurulan “Türkiye’den Göçün Dokümantasyon Merkezi ve Müzesi” (Dokumentationszentrum und Museum über die Migration aus der Türkei e.V.) derneği, 2007 yılında göçmenlerin tamamına yönelerek ismini de “Almanya’ya Göçün Dokümantasyon Merkezi ve Müzesi” olarak değiştirmiştir.¹²

Köln’de farklılığından dolayı ırkçılığa, ayrımcılığa, şiddete ve kötü muameleye maruz kalanlara danışmanlık hizmeti sunmak gayesiyle 1995 yılında “Ayrımcılıkla Mücadele Ofisi” hizmete açılmıştır.¹³ Köln’de 180’den fazla ülkeden gelen farklı din ve hayat anlayışlarına sahip insanlar arasında karşılıklı hoşgörü ve kabule dayalı bir temelde, güvenilir iletişim ve işbirliği yapılarının kurulması ve birlikte yaşamı geliştirmek ve güçlendirmek gayesiyle 2006 yılında “Köln Dinler Konseyi” kurulmuştur.¹⁴

11 Selbstverständnis des Integrationsrates Köln <https://www.stadt-koeln.de/leben-in-koeln/soziales/integrationsrat/selbstverstaendnis-des-integrationsrats-koeln>

12 DOMiD - Dokumentationszentrum und Museum über die Migration in Deutschland e.V. <https://www.domid.org/de>

13 Antidiskriminierungsbüro http://www.oegg.de/index.php?de_was-wir-tun

14 Erste Begegnung: Grußwort des Oberbürgermeisters Fritz Schramma zum ersten Treffen des Rates der Religionen <https://www.stadt-koeln.de/leben-in-koeln/soziales/integration/erste-begegnung>

Köln'ün Ehrenfeld semtinde Diyanet İşleri Türk-İslam Birliği¹⁵ (DİTİB) tarafından inşa edilen ve 29 Eylül 2018'de açılışı gerçekleştirilen çift minareli DİTİB-Köln Merkez Camisi¹⁶, tarihi Dom Kilisesi'nden sonra şehrin sembolleri ve dünyanın en güzel camileri arasında yerini almıştır.¹⁷ Artık DİTİB-Köln Merkez Camisi, şehir levhasında ve yolbulda (navigasyonda) «Merkez Camisi» (Zentralmoschee) olarak gösterilmektedir.

Köln Büyükşehir Belediyesi, 1960'lı yılların başında, “Köln Batı Mezarlığı¹⁸”nda Müslümanların da defnedileceği bir yer ayırmıştır. “Müslüman Mezarlığı” olarak bilinen bölüm zaman içinde ihtiyaç artıkcça genişletilmiştir. Günümüzde Köln'ün daha birkaç semtindeki mezarlıklarda “Müslüman Mezarlığı” olarak adlandırılan bölümler tahsis edilmiştir.

Her Ramazan ve Kurban bayramı günlerinde Köln Büyükşehir Belediye Başkanı tarafından bayram mesajları yayınlanmaktadır. Başta Kuzey Ren Vestfalya (NRW) Eyalet Meclisi olmak üzere birçok belediye ve esnaf tarafından sokaklarda, ki bu sokaklardan biri de “Keupstrasse¹⁹”dir, tüm halkın davetli olduğu iftar sofraları kurulmaktadır. Gelenekselleşen iftar yemeği, “Iftar-Essen²⁰” olarak Almanca'da yerini almış, adeta ortak yaşamın bir parçası olmuştur. Kamu okullarında İslam din dersleri ve (seçmeli) Türkçe dersleri verilmektedir. Fakat, İslam din derslerinin hangi kurum ve kuruluşların denetiminde verileceği yönündeki tartışmalar, daha doğrusu hukuki süreç devam etmektedir.

Köln'de 1966 yılında temelleri atılan ve 1972'de kurulan Türk sucuk firması, Avrupa'dan Asya'ya sucuk dağıtımını yapmaktadır.²¹ Almanlar da artık “sucuk” denince ne olduğunu bilmekte, Türk sucuğunun kastedildiğini belirtmek için Almanca “Wurst” kelimesi yerine “sucuk” kelimesini kullanmak-

15 Diyanet İşleri Türk-İslam Birliği <http://www.ditib.de/>

16 DİTİB Köln Merkez Camii dualarla açıldı <https://www.diyamet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/12011/ditib-koln-merkez-camii-dualarla-acildi>

17 Dünyanın En Güzel Camilerden Biri: Köln Merkez Camii <https://www.milliyetemlak.com/dergi/koln-merkez-camii/>

18 Bestattung ausländischer Bürgerinnen und Bürger <https://www.stadt-koeln.de/leben-in-koeln/sozial/sterbefall/bestattung-auslaendischer-buergerinnen-und-buerger?kontrast=weiss>

19 Iftar-Essen in “Klein-Istanbul” in Köln <http://www.trt.net.tr/deutsch/europa/2018/06/09/iftar-essen-in-klein-istanbul-in-koln-989120>

20 Laschet lädt zum Iftar-Essen in die Staatskanzlei <https://www.domradio.de/themen/kirche-und-politik/2018-05-17/laschet-laedt-zum-iftar-essen-die-staatskanzlei>

21 <https://www.egetuerk.de>

tadır. Literatüre giren Türkçe kelime sadece sucuk değildir. Almanca sözlüğe “Dönerkebab” olarak giren döner, orijinal ismiyle her yerde bilinmekte ve tüketilmektedir. Hatta yabancı ülkelerden gelen turistler, döneri Alman yemeği sanmaktadırlar. 2000 yılında Almanya’da gördüğü döner dükkanları dikkatini çeken bir Çinli, Pekin’de “Deutscher Döner”, yani “Alman Döneri” adını verdiği bir dükkan açmıştır.²²

Köln/Almanya’da, 1975 yılında ilk kez “Yabancı Vatandaşlar Günü” adı altında başlatılan etkinliğin ismi 1980’lerin başında “Yabancı Vatandaşlar Haftası”, 1991 yılında ise “Kültürlerarası Hafta” şeklinde değiştirilmiştir. Her yıl Eylül ayının sonunda 500 şehirde düzenlenen “Kültürlerarası Hafta”da beşbinden fazla etkinlik yapılmaktadır.²³

Köln’de 2018 yılında, göçün daha iyi yönetimi ve şekillendirilmesi, uyumun/eşit katılımın daha basit, daha etkili ve sürdürülebilir hale getirilebilmesi, söz konusu alan ile ilgili bütün görevlerin birleştirilmesi, şeffaf, etkili ve istikrarlı yapıların ve ağların oluşturulması için, kısaca göç(menlik)ten kaynaklanan tüm hizmetleri tek çatı altında yürütmek gayesiyle “Uyum ve Çeşitlilik Diarisi” kurulmuştur.²⁴

Belediyelerde, devlet dairelerinde, okullarda, çocuk yuvalarında, hastanelerde ve spor derneklerinde, kısaca bütün kurum ve kuruluşlarda “kültürlerarası açılım” süreci başlamıştır.²⁵ Örneğin, Köln havalimanında ve hastanelerde «mescit» açılması, cezaevlerindeki Müslümanlara “manevi rehberlik hizmeti” sunulması, okullarda ve çocuk yuvalarında müslüman öğrenciler için domuz eti olmayan yemekler hazırlanması vesaire “dini ve kültürel hassasiyeti”n dikkate alındığının bir göstergesidir. Almanya’ya 2015 yılından sonra akın eden özellikle müslüman mülteciler, çok fazla sıkıntı ile karşılaşmamışlardır. Çünkü, başta Köln olmak üzere hemen hemen her şehirde bir cami, Ramazan’da iftar hatta sahur yemeği ikram eden ve

22 Ein cleverer Chinese vermarktet den Kebab als deutsche Spezialität

<https://www.tagesspiegel.de/weltspiegel/ein-cleverer-chinese-vermarktet-den-kebab-als-deutsche-spezialitaet/121774.html>

23 Die Geschichte: Vom Tag des ausländischen Mitbürgers zur Interkulturellen Woche

<https://www.interkulturellewoche.de/die-geschichte>

24 Neues Amt für Integration und Vielfalt

<https://www.stadt-koeln.de/politik-und-verwaltung/presse/neues-amt-fuer-integration-und-vielfalt>

25 Interkulturelle Öffnung der Stadtverwaltung

<https://www.stadt-koeln.de/politik-und-verwaltung/ausschuesse-und-gremien/interkulturelle-offnung-der-stadtverwaltung>

imkanları dahilinde yardımlarına koşan gönüllüler vardır. Köln’de sadece mültecilere hemen hemen her alanda yardım etmek amacıyla 2015 yılının sonunda “Müslümanların Mülteci Çalışmaları” adı altında bir girişim hayata geçirilmiştir.²⁶ Bütün bu değişimler ve yeni yapılanmalar kendiliğinden değil, ortak ihtiyaçlar, anlayışlar ve uzlaşmalar ve en önemlisi, yıllarca süren kararlı mücadeleler sonunda gerçekleşmiştir.

HER GÖÇTEN SONRA YENİ BİR MEDENİYET DOĞAR

Sadece Köln’de değil, artık bir göç(men) ülkesi Almanya’da bir toplumsal değişim süreci yaşanmaktadır. Genelde göçmenler, özelde Türk kökenliler, göçle renklenen ve şekillenen topluma/ülkeye artı değer katmakta, en önemlisi ortak geleceğin inşasına, bir başka deyişle her göçten sonra doğan ve Almanya şartlarında oluşan insan merkezli, çok kültürlülüğü dikkate alan, yeni kurucu kavramlarla anlamlandırılan ve evrensel değerler üzerine inşa edilen yeni medeniyete katkı sağlamaktadırlar.

Türk göçmenler, Almanya’da yerleşik hayata geçmişlerdir, fakat yerleşik hayatın gereklerini tam olarak yerine getirememişlerdir. Türk kökenlilerin bu kadar yoğun yaşadığı Köln şehrinde sadece iki anaokulunda Türkçe kısmen de olsa dikkate alınmaktadır. Bunlardan birinin hamiliğini yapan kuruluş bir Türk’e aittir, diğeri Protestan kilisesi himayesindedir. Halbuki Köln’de İtalyan ve Yunanlı göçmenlerin kendi dilinde eğitim yapan okulları mevcuttur. Çok az sayıda Japon yaşamasına rağmen Düsseldorf’ta Japonca eğitim veren bir Lise vardır. Türkçe-Almanca iki dilli eğitim veren anaokulu veya örgün eğitim kurumları yoktur. Sanat, bir toplumun kendisini en iyi ifade edebileceği bir alan olmasına rağmen, sanat dallarında henüz güçlü bir temsil yeteneğine kavuşulamamıştır. Köln’de 1983 yılında kurulan ve kendisine ait sahnesi olan, Türkçe-Almanca oyunlar sergileyen Arkadaş Tiyatrosu, 31 Temmuz 2017’de maddi imkansızlıklar nedeniyle kapanmıştır.²⁷

Kısaca; Almanya Türkleri, Almanya’yı yeni yurt edinmişlerdir, fakat Türk toplumunun temel yapısını oluşturan ve varlığını koruyarak yarınlara taşıyacak dini, kültürel ve sosyal alanlarda ihtiyaçlara ve şartlara göre kurumsal-laşmalarını tamamlayamamışlardır.

26 Arbeitskreis Muslimische Flüchtlingsarbeit in Köln
<https://www.muslimische-fluechtlingsarbeit-koeln.de>

27 Bühne der Kulturen
https://de.wikipedia.org/wiki/Bühne_der_Kulturen

ALMANYA'DA MÜSLÜMAN KADIN KURULUŞLARININ MÜLTECİ VE GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONU SÜRECİNDEKİ ROLÜ

Ayten KILIÇARSLAN

Müslüman Kadınlar Sosyal Hizmet Derneği Kurucu Başkanı
a.kilicarслан@smf-verband.de

ÖZET

Almanya bir göç ülkesidir. Almanya bu gerçeği, İmparatorluk döneminden kalma ve 1937'den beri kısmen yürürlükte olan Yabancılar Yasasının yerine ikame ettiği Yeni Göç Yasası ile 2005 yılında kabullenmiştir. Bu çalışmada sizlerle Türkiye ve Müslüman kökenli göçmenlerin yaşadığı evreleri, başlıca konu olan süreçlerin daha iyi anlaşılması için kısaca paylaşmak istiyorum.

1950'li yılların sonunda Almanya'da ekonomik ve sosyal refahın artması ve doğan işgücü ihtiyacının yabancı işçilerle karşılanma kararının alınması ile Almanya'ya farklı ülkelerden kitleler halinde yabancı işçi akını başlamıştır. İşgücü veren ülkeler ile Almanya arasında yapılan ikili anlaşmalar, yabancı işçilerin Alman vatandaşları ile eşit haklar edinmeye başlaması sonucunu doğurmuş, göçmenler sosyal devletin bir parçası haline gelmişlerdir. Örneğin, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Federal Almanya arasında 30 Nisan 1964 tarihinde imzalanan ve 1 Kasım 1965 tarihinde yürürlüğe giren Sosyal Güvenlik Sözleşmesi ile her iki ülke vatandaşlarının eşit haklara sahip olacakları garanti altına alınmıştır. Bunu, Avrupa Birliği (AB) ve diğer uluslararası anlaşmaların getirdiği haklar izlemiştir.

1950'li yıllarda başlayan ve 1973 ekonomik krizi nedeniyle Almanya'ya yabancı işçi alımlarının durdurulmasına kadar geçen süreçte "misafir işçilerin" mümkünse bir yıl sonra ülkelere geri dönmelerini esas alan bir yabancılar politikasına şahit oluyoruz. İş piyasasının talepleri doğrultusunda mukavelelerin uzatılması ile kadın ve erkek işçiler yıllara yayılan bir sürede Almanya'da ikamet etmeye başlayınca, 1965 yılında Yabancılar Yasasında yapılan değişiklikle resmen ikamet izinlerinin uzatılması düzenlenmiştir. 1971 yılında en az beş yıl ülkede kalan ve çalışan işçilere beş yıllık çalışma izni başvuru imkânı verilmiş, işsizliğin arttığı 1973 krizinde yabancıların ça-

İşmakta olduğu alanların Alman kökenli işçilerle doldurulamaması üzerine geri dönüş politikası zorunlu olarak uygulanmamıştır. Bunun bir diğer nedeni de hukuken sağlanan güvencelerdir. 1973'ten sonra aile birleşimlerinin başlaması ile, Almanya resmen kabul etmese de, bir göç ülkesine dönüşmüştür. Yabancı işgücü istihdamının ana hedef kitlesi erkekler iken, aile birleşimlerinin gerçekleşmesi ile kadınlar ve çocuklar da yabancı nüfusun ana unsuru haline gelmişlerdir.

FEDERAL HÜKÜMET YABANCI İŞÇİLER VE AİLELERİNİN UYUMU DAİRESİ

1978 yılında “Federal Hükümet Yabancı İşçiler ve Ailelerinin Uyumlu Dairesi” kurularak başına Kuzey Ren Vestfalya Eyaleti eski Başbakanı SPD’li politikacı Heinz Kühn’ün getirilmesi, sembolik de olsa yabancı işçilerin uyumunun bir devlet politikası haline gelmeye başladığını gösterir. Heinz Kühn tarafından 1979 Eylül’ünde kamuoyuna açıklanan ve “Kühn Memorandumu” olarak bilinen öneriler paketinde vatandaşlığın kolaylaştırılmasından, İslam din dersinin okullarda düzenli ders olarak okutulmasına, çocuk ve gençlerin uyumu ve doğumla vatandaşlık haklarına kadar bir dizi öneri yer almaktadır¹. Bu öneriler arasında yer alan vatandaşlık hukukunda temel değişiklikler 2000 yılında hayata geçirilebilmiş, Milli Uyum Planı hazırlamak üzere 2007 yılında toplanan Uyum Zirvesi’nde benzer sorunlar, ancak 28 yıl sonra gündeme alınarak devlet politikası haline getirilmiştir. Bakanlıklar, sivil toplum, üniversiteler, yerel yönetimler, sendikalar, işverenler, göçmen kuruluşları da dahil geniş katılımlı zirvenin çalışma gruplarında hazırlanan Milli Uyum Planının uygulama takibi, federal bakanlıklara devredilmiştir. Uyum kursları, lisan gelişimi, eğitim, yerel uyum, kültürel uyum, spor, medya, gönüllülük, katılımcılık, bilim ve kadın sorunlarını ele alan ana başlıklar arasında en fazla kamuoyunda tartışma yaratan konu ise göçmen kadınlardır.

2005 yılında Almanya’nın bir göç ülkesi olduğunu kabul etmesinden çok daha önce yabancı, mülteci ve göçmen statüsündeki kişi ve grupların Almanya’ya uyumu, katılımcılığı, sosyal hukuk sistemindeki yeri, siyaset, medya ve sosyal bilimlerin konusu haline geldiği anlaşılmaktadır. Yine de 2005 yılı, uyum politikalarının tespiti, göçmenlerin topluma adaptasyonunu sağlayıcı tedbirlerin alınması, hizmet geliştirme ve kaynak oluşturma gibi hukuki, ekonomik ve sosyal sonuçları bakımından önemli bir milattır.

1 Rückblick: 30 Jahre Kühn-Memorandum <http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/newsletter/57143/rueckblick-30-jahre-kuehn-memorandum>

2006 yılında ilk kez toplanan Alman İslam Konferansı ve Alman Uyum Zirvesi, bu sürecin bir devamıdır. Her iki konferansın ana konusu göçmenler ve göçmenlerin uyumu olmuştur. Birinde doğrudan göçmenler, diğerinde ise Müslüman göçmenlerin ve İslam'ın Alman hukuk sistemi ve toplumsal hayatına uyumu temel tartışma konusu olacaktır. Zira İslam, hem Müslümanlar hem de çoğunluk toplum tarafından henüz bir göçmen dini olarak algılanmaktadır.

MÜLTECİLER, GÖÇMENLER VE ÜRETİLEN KORKULAR

Bütün bu tartışmalar dünyadaki gelişmelerden bağımsız düşünülemez. Ekonomik krizler, açlık, var olan siyasi veya ekonomik blokların yer değiştirmesi, savaşlar, insan hakları ihlalleri, siyasi istikrarsızlıklar gibi birden fazla ulusun gündelik hayatını bir anda alt üst edebilen değişimler, insanların yer değiştirme zorunluluklarına ve yeni göç hareketliliklerine sebep olduğu gibi, refah seviyesi oldukça iyi olan ve bu değişimlerden doğrudan etkilenmeyen Avrupa vatandaşlarının refahını kaybetme veya paylaşma korkusu nedeniyle tepkisel grupların oluşmasına da zemin hazırlamıştır. İrkçı veya yabancı düşmanı hareketler ve partiler buna örnek olarak verilebilir. Bu hareketlerin varlıklarına gerekçe olarak öne sürülen “yabancılar”, “etnik gruplar” veya “dini gruplar” sorunun kaynağı değil, ancak gerekçesi olabilirler. Camilere, işyerlerine, yabancı görünümlü insanlara, başörtülü kadınlara yönelik fiziksel ve sözlü şiddetin barınma ve beslenme adresi olan yabancı düşmanı, ırkçı veya islamofobik hareketler, üretilen korkular üzerinden taraftar bulmakta ve ağlarını giderek genişletmektedirler. İrkçı partilerin Avrupa ülkelerinde iktidara yürümelerini kolaylaştıran en büyük etken, ürettikleri korkulardır. Öteki dünyadaki savaş, açlık ve bunlara dayalı göçün kendi ülkelerine doğru hareketliliği, bu tehlikelerin kendi ülkelerini de kaos ortamına çevireceği korkusundan beslenen tepkisel siyasi hareketler, bu ülkelerde yaşamakta olan ve yerleşen göçmen unsurların da kendisini tehlike altında ve öteki hissetmesine neden olmaktadır.

Almanya'da göçmenlerin kendisini ülkenin bir parçası olarak hissedip hissetmedikleri, tam anlamıyla Alman toplumuna entegre olup olmadıkları uzun yılların tartışma konusudur. Ancak ırkçı ve ötekileştiren söylemlerin artması ve sosyal medya ve diğer kaynaklar üzerinden daha reel olarak hissedilmesi ile bu tartışma, sadece sınırlı çevrelerde sürdürülen ve hayata dokunmayan sanal tartışmalar olmaktan çıkmaktadır. Çifte vatandaşlık,

yerel ve genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı, istihdam ve eğitimde fırsat eşitliği, ayrımcılık, ırkçılık ve İslam düşmanlığı gibi bütün toplumsal sorun alanları, göçmenlerin kendilerini toplumun bir parçası olarak hissedip hissetmemelerini etkileyen somut sorunlardır.

Seçim kampanyalarının vazgeçilmez konusu göçmenler, çifte vatandaşlık, güvenlik, öncü kültür, asimilasyon gibi temel konular ve başlıklar altında marjinal ve şiddet yanlısı eylemci grupların türemesinin, güçlenmesinin veya karşı cephele oluşturulmasının ögesi olabilmektedirler. Göçmenler, bir taraftan yanlarında yer alan sosyal demokrat veya muhafazakâr gruplardan güç ve destek alabilirken, diğer yandan da ırkçı ve yabancı düşmanı saldırıların mağduru olabilmektedirler. Eğitim, sağlık, sosyal refah, fırsat eşitliği gibi temel konularda göçmenler toplumun geneli tarafından kabul görmedikleri ve kendilerini yabancı hissetmeye zorlandıklarından şikâyet etmekte, bazı siyaset ve medya organları ise göçmenlerin bu toplumu benimsemedikleri ve bunun için kendilerini ayrıştırdıkları iddiasıyla iki ayrı kutup oluşturabilmektedirler. Sonuç olarak göçmenler, yabancılar, mülteciler, Müslümanlar gibi tanımlamaların ögesi olan insanların, toplumun diğerleri ile birlikte yaşama alanları daha az ayrıştırma, daha az ötekileştirme ve daha çok birlikte yaşama kültürünün oluşturulabilmesi için benimseyici bir dile ihtiyaç vardır.

ALMANYA'DA GÖÇMENLERİN DEMOGRAFİK YAPISI

2017 Microzensus² verilerine göre Almanya'da yaşayan 19,3 milyon insan göçmen kökenlidir. Göçmen kökenli kavramı, bizzat göç yaşamış olanları, bizzat göç yaşamadığı halde yabancı bir ülke vatandaşı olanları ve ebeveynlerinden en az birisi Alman vatandaşı olmadan önce doğan insanları kapsamaktadır. 19,3 milyon göçmen kökenliden 13,6 milyonunu bizzat göç tecrübesi yaşayanlar oluşturmaktadır. 10,6 milyon göçmen ise halen yabancı bir uyruğa sahiptir.³

- 2 Microzensus, Batı Almanya'da 1957, birleşmeden sonra ise Almanya'nın tamamında 1991 yılından bu yana her yıl uygulanan ve Almanya'da yaşayan hanelerin yüzde birini kapsam alanına alan bir zorunlu istatistik sistemidir. Katılımın zorunlu olduğu istatistikler sosyal ve ekonomik durumu inceleyen sorulardan oluşur. Toplumun tamamı hakkında bilgi vermesi sağlanacak şekilde rastgele ancak bütün katmanlar dikkate alınarak seçilen hanelerde dört yıl art arda gerçekleştirilerek oluşturulan bir veri tabanıdır. Kanunla düzenlenir, ağırlık konuları değişebilir.
- 3 Bevölkerungstand <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Bevoelkerung/Bevoelkerungsstand/Bevoelkerungsstand.html>

Almanya’da en yoğun nüfusa sahip göçmenler sırasıyla yüzde 14,5 Türkler (2,8 milyon), yüzde 11 Polonyalılar (2,1 milyon), yüzde 7 Ruslar (1,4 milyon), yüzde 6 Kazaklar (1,2 milyon) ve yüzde 4,5 Romenler (0,9 milyon), yüzde 4 Suriyeliler (0,8 milyon) şeklinde sıralanabilir. Göçmenler arasında Müslümanların oranı yüzde 24,5 civarındadır. Müslümanların toplam nüfusa oranı ise en fazla yüzde 5,7’ye ulaşmıştır. Türkiye kökenli Müslümanlar, mevcut Müslüman nüfus içinde son gelen mülteci dalgasına rağmen çoğunluk olarak dikkat çekmekte, ancak Türkiye Müslümanlarının oranı giderek azalmaktadır. 2011 yılında Türkiye kökenli Müslümanlar, Müslümanların yüzde 66,3’ünü oluştururken, bu oran 2015 yılında yüzde 50,1’e gerilemiştir.

ALMANYA MÜSLÜMANLARI

Ortadoğu krizleri ile başlayan göç dalgası, Balkan Müslümanları ile benzer dindarlık anlayışına sahip Türkiye Müslümanlığının, Almanya’daki sayısal üstünlüğünü görünür şekilde azaltmıştır. Türkiye ve Balkan Müslümanlarının, Müslümanlar içindeki oranı 2011 yılında yüzde 76,2 iken, bu oran 2015’de yüzde 61,8’e gerilemiştir. Bu demografik değişim, genel olarak Avrupa’da, özelde ise Almanya’da yıllar içinde gelişecek olan Müslümanlık anlayışının hangi gelenekten daha fazla etkileneceği hakkında fikir verebilir. Elbette demografik yoğunluk, bu etkileşimin tek unsuru olmayacaktır. Müslümanlık anlayışının gelişmesi Müslümanların yerelliği, yaşadıkları topluma hangi katkıları sunacak güce sahip oldukları, yazılı ve sözlü kaynakları üretme ve oluşturma güçleri, eğitim ve medya alanındaki etkileri, insanlık anlayışı ve bu anlayışın insanlar arası ilişkiye olan yansıması, iletişim, örgütlenme, katılımcılık, akademik birikim, değerlerin tanımlanması ve yaşanması gibi birden fazla etkene ve bu etkenlerin toplumsal hayatta sahip olduğu kalite ve etkileme gücüne bağlıdır.

Almanya’da gelişecek olan Müslümanlık anlayışı, aynı zamanda yeni bir kültür ortaya çıkaracaktır. Kültür dinamik bir kavrama işaret eder ve devletler tarafından oluşturulamaz. Bilakis kendisini o kültüre ait hisseden insanlar tarafından birlikte yaşadıkları toplum ve tüketilen değerler ile etkileşim halinde gelişirler. Bu bağlamda “Alman İslam’ı, Almanya Müslümanlığı” gibi kavramların muhatabı olan Müslümanlar, ortaya çıkması muhtemel ortak kültürü, yukarıda değinilen unsurlara bağlı olarak tanımlarken, belki de gelecekte Alman İslam’ı veya Almanya Müslümanlığı kavramlarını kullanacaklardır. Almanya Müslümanlarının dini anlama ve yaşama biçiminin tanımla-

masını yapacak ve oluşacak kültürel kimliğin içini dolduracak olanlar, farklı etnik ve kültürel arka planlara sahip Müslümanların kendisi olacaktır.

Gerek göçmen kökenli gerek Almanya kökenli Müslümanların Alman toplumunun bir parçası olmaları, Almanya'ya ait toplumsal olaylara ve sorun alanlarına yönelik kendilerine özgü bir duruş belirlemelerini ve cevaplar bulmalarını zorunlu kılmaktadır. Göç ve Mültecilik de bu toplumsal sorun alanlarından. Müslümanlık, demografik yapısı itibarıyla halihazır bir göçmen dinidir.

Federal Göç ve Mülteciler Dairesi'nin (BAMF) verilerine göre 2015'ten Eylül 2018'e kadar yapılan sığınma başvurularının toplamı 1.563.869'dur. 10 Kasım 2015 tarihinde gerçekleşen 3. Alman İslam Konferansı İdare Komisyonu (Lenkungs Ausschuss) toplantısında, dönemin Federal İçişleri Bakanı Thomas de Maiziere, 2015 yılı göç dalgasını ve Müslümanların toplumun bir parçası olarak üstlendikleri ve üstlenebileceği sorumlulukları gündeme getirdiği konuşmasında, Almanya'ya gelen mültecilerin yüzde 70'inin müslüman kökenli olduğunu belirtmişti. 2018 yılında sığınma başvurularında bulunanların yüzde 69'unun Müslüman ülkelerden gelmiş olmaları, bu durumun hâlâ geçerli olduğunu göstermektedir. 2018 yılı Ocak-Eylül aralığında sığınma başvurularının yüzde 27,2 Suriye, yüzde 10,1'i Irak, yüzde 6,5'i Nijerya, yüzde 6,2'si Afganistan, yüzde 6,1'i Türkiye, yüzde 5,9'u İran, yüzde 3,7'si Eritre, yüzde 3,4'ü Somali kökenliler tarafından yapılmıştır. Son gelenleri de mevcut istatistiklere eklediğimizde Almanya'da yaşayan Müslümanların oranı artarken, Türkiye Müslümanlığının etkisinin daha da azaldığı anlaşılacaktır. Demografik yapıyla ilgili bu veriler, evrensel bir din olan İslam'a mensup Müslümanların uzun vadede mono kültürel bir yapıya ve anlayışa sahip olamayacaklarına işaret etmektedir. Almanya Müslümanları birden fazla kültürden etkilenecek dini hayatlarını ve yaşantılarını şekillendirecek ve etnik kökenlerini bir zenginlik olarak görerek ortak paydalar üzerinden yeni kimlikler inşa edeceklerdir.

Günümüzde daha çok "göçmen dini" olarak görülen Müslümanlık, gelecek yüzyıllarda yerlilerin dini, yani Almanya'ya ait bir din haline gelecektir. Göç politikaları, göçmenlerin uyumu, İslam politikaları ve Müslümanların uyumu gibi birbirinden bağımsız gibi görünen konuların, birden fazla kesişme noktası bulunan konular olarak politik ve toplumsal arenada sık sık birbiriyle

ilintili olarak gündeme gelmesi, biraz da bu öngörünün bir sonucudur. Müslümanların köken ülkelerinin bu grupları “diaspora” olarak nitelendirerek bağlarını devam ettirme arzusu, aynı zamanda bu grupların köken ülkeler ile Almanya arasında köprü vazifesi görme imkânı sunmasındandır. Ancak köken ülkeler perspektifinden bakıldığında belki diaspora (kopuntu) topluluğunu oluşturan Müslüman göçmenler, kendi perspektifinden ne göçmen ne de diaspora değil, Almanya Müslümanları veya Almanya Türkleri gibi tanımlamalarla anılmak istemektedirler.

Almanya Müslümanları ile köken ülkeleri arasında alt-üst ilişkisi şeklinde değil de eşit göz hizasında gerçekleşmesi gereken iletişim ve iş birlikleri, Almanya Müslümanlarının “vesayet altında göçmenler” olarak değerlendirilmelerinin önüne geçebilecektir. Almanya Müslümanlarının yerli Müslümanlar olarak toplumsal hayatı şekillendirme iddiasında olmaları halinde İslam’ın Almanya’ya ait olması süreci de hızlanacaktır.

Almanya Müslümanları bugün ve gelecek tasavvurlarını, kültürel ve tarihi değerlerinden kopmadan, bugünün şartlarına uygun olarak şekillendirme ve özgün bir kimlik oluşturma sürecindedirler. Köken ülkeleri ve göç ettikleri ülke ile olan ilişkileri nesillere ve sosyal şartlara göre şekil değiştirmektedir. Dört nesilden bu yana devam eden göç sürecinin ardından daha çok gündelik hayata ve geleceğe yönelik planlar yapmakta ve altyapılar oluşturmaya tercih etmektedirler. Bunun sebebi, etnik kökeni ret veya geçmişten kopma arzusu değil, kendilerinden önceki nesiller gibi geri dönüş hayalleri kurmanın gerçekçi olmadığını görmeleri ve geçmişten güç alarak ve kalıcılığı esas almak suretiyle geleceğe yönelik planlar yapmayı daha reel bulmalarıdır. Bu tavır kimlik tanımlamalarına da yansımaktadır.

Almanya Müslümanlarının birinci, ikinci ve hatta üçüncü nesil kimlik tanımlaması köken ülkeye bağlı bir kimlik tanımlamasıdır. Ancak giderek bu eğilimin değiştiği, bir yandan köken ülkeye gönderme yapılırken, diğer yandan da kimlik tanımlayıcı kavramların yaşanılan coğrafyaya doğru kaymaya başladığı gözlemlenmektedir. Çok farklı kökene mensup olan Müslüman gençler, sorunlarını çözme ve gelecek kurma çabası içine girdiklerinde, etnik kökenlerinden çok inançları ve ortak paydalarını öne çıkarma, yakınlaşma ve Müslümanlar arasında dayanışma sergileme arzusunu dile getirirken, gündelik hayatta kimliklerini yaşadıkları şehre göre tanımlayabilmekte, ya da hem Alman hem göçmen kökenli, sadece Alman, sadece göçmen

kökenli, sadece Müslüman, hem Müslüman hem Alman gibi çeşitli kimlikler ortaya çıkabilmektedir. Söz konusu hibrit kimliklere, göçmen gençler hakkında son yıllarda yapılan araştırmalarda sık sık rastlanmaktadır ⁴.

MÜSLÜMAN MÜLTECİLER ve ALMANYA'DA MÜSLÜMAN KADINLAR

Toplumsal değerlerin korunması ve geleneklerin nesiller üzerinden geleceğe taşınmasında daha detaycı olan kadınların kimlik tanımlamaları ise birlikte yaşadıkları toplumla olan iletişim derecesine göre şekillenmektedir. Özellikle annelerin, geleneklerin korunmasında etkili olan detaycılıklarını⁵ muhafaza etmeleri yanında, çocuklarının gündelik ve toplumsal sorunlarına daha yakından şahit olmaları, kadınları sorun çözümünde ve kimlik tanımlamasında daha pragmatik düşünmeye itebilmektedir. Ayrıca iletişim konusundaki atılganlıkları, onları diğer kültür ve coğrafyalardan gelen insanlara ve hemcinslerine karşı daha açık hale getirebilmekte ve kolay iletişime geçmelerini sağlamaktadır. Kadınların bu özelliklerini, evleri ve yakın çevreleri dışında aktif olmaya başladıktan sonra daha da geliştirdiklerini gözlemleyebiliyoruz.

Dernekleri (cami dernekleri de buna dahil) ilk kuranlar genellikle erkeklerdir. Kadınlar o dönemlerde sosyal hayatta çok da aktif değillerdir. En azından daha çok kadın kadına sosyalleşmeyi tercih etmektedirler. Ancak 1990'lı yıllardan sonra bazı tabuların yıkılmaya başladığını ve kadınların cami dernekleri de dahil, toplumsal hayata aktif katıldıklarını ve 2000'li yıllarda da sadece kadınlar arasında kalmak veya mutfak eksenli çalışmalarda var olmak yerine, hayatın diğer alanlarında görünür olduklarını ve sorumluluklar aldıklarını görüyoruz.⁶

Kadınların sosyal hizmet alanlarında ve özellikle yeni gelen göçmenlerin topluma adaptasyonunda üstlendikleri belirleyici rol de, muhtemelen bu özelliklerinin ve göç sürecinde gelişen özgüvenleri ve sosyalleşme becerilerinin bir yansımasıdır. Almanya'ya son yıllarda gelen mültecileri yalnız bırakmayan ve daha önce yaşadıkları göç tecrübesini yeni gelen göçmenlere aktararak ev sahipliği yapan göçmen kökenli Müslümanların, yeni gelenlerle iletişimlerinde, insani ve vicdani duyarlılıklar yanında, bahsi geçen hibrit

4 Sosyoloji alanında yapılan araştırmalara kaynakçada topluca yer verilecektir.

5 Doğum, kız isteme, sözlenme, nişan, nikah, düğün, mevlit, cenaze gibi beraberinde bohça, takı, protokol gibi her türlü detayı barındıran tavır, geleneklerin sembolik olarak sürdürülmesini sağlamakta ve kadınların daha korumacı ve detaycı özellikleri bu prosedürlerde belirginleşmektedir.

6 Ayten Kılıçarslan, "Göç Sürecinde Almanya'da Birinci ve İkinci Nesil Türk Kadınları" ISBN: 9789077814178

kimliklerin ve ümmet anlayışının da kolaylaştırıcı bir unsur olduğunu iddia edebiliriz. Buna rağmen etnik kimliklerin zaman zaman ümmet anlayışının ve/veya insani değerlerin önüne geçtiği veya etnik kimliklerin ümmet anlayışı ve/veya insani değerler karşısında daha önemsiz hale geldiğini gösteren örnekler de mevcuttur. Bu örneklerin tartışılması, sadece kimlik tartışması ile de sınırlı olmamalıdır. Kadınların bu süreçlerdeki davranış biçimlerindeki farklılıklar da önemli veriler içerebilmektedir. Ancak, bilimsel veriler bulunmadığı için burada vereceğim örneklerin karşılaştırmasını gözlemlerime dayandıracam. Göç ve mültecilik bağlamında iki ayrı dönemde yaşanan iki ayrı örnek üzerinden gitmek istiyorum.

1- 1992-95 yılları arasında Bosna-Hersek'te yaşanan soykırımdan kaçan Müslüman kökenli mültecilerin Almanya'ya göçü,

2- 2015-2017 aralığında yoğun olarak yaşanan ve hâlâ azalarak da olsa devam eden Suriye, Irak başta olmak üzere Ortadoğu'da yaşanan savaşlardan dolayı gelişen mülteci akını.

1992-95 aralığında Bosna-Hersek'ten gelerek Almanya'ya sığınan 350.007 insanın büyük bir bölümünün savaş sonrası geri döndürüldüğü veya başka ülkelere göçtüğü bilinmektedir. Bu göç sırasında o dönemlerde Almanya'da Türkler üzerinde etkisi olan Türkçe medya tarafından soykırım hakkında en detaylı bilgiler verildiği ve Bosna-Hersek'te yaşananlar herkesi çok derinden etkilediği halde, Bosna-Hersek'e yardım toplamak için birbiriyle adeta yarışan hayırsever insanlar, aynı heyecan ile Boşnak mültecilerle ilgilenmemiştir. Bu ilgisizlik kadınlar ve erkeklerde birbirinden çok farklı değildir. Boşnak Müslümanların kendi verilerine göre⁸ 1992 yılında Almanya'da 20 Boşnak camisi var iken, bu sayı 1994 yılında 50'ye yükselmiştir. Ekim 2018 itibarıyla Boşnak Müslümanların kendi çatı örgütlerine bağlı 76 Boşnak camisi bulunmaktadır. Bu sayısal değişim, Müslümanların hangi sebeple bir ülkeye göç ederlerse etsinler, öncelikle ve yoğunlukla cami etrafında örgütlendiklerini göstermektedir. Bir diğer gerçek de savaş öncesi 113.000 Bosna-Hersek kökenlinin Almanya'da yaşadığı düşünüldüğünde, öncelikle Boşnak Müslümanların kendi soydaşlarından himaye gördükleri ve/veya diğer örgütlenmelerde yer edinemedikleri için kendi cami ve diğer örgüt-

7 Bosnier in Deutschland: Eine zweite Heimat
<https://www.dw.com/de/bosnier-in-deutschland-eine-zweite-heimat/a-16475659>

8 Islamische Gemeinschaft der Bosniaken in Deutschland
https://de.wikipedia.org/wiki/Islamische_Gemeinschaft_der_Bosniaken_in_Deutschland

lenmelerini oluşturdukları düşünülebilir. Boşnak Müslümanları Almanya'ya sığınmaya zorlayan acı olaylar ve bu olayların mağdurlarının kadınlar olması, hemcinsler arasında kadın dayanışması olmasını gerektirdiği halde, etnik kökenleri aşan bir dayanışma kamuoyunda dikkat çekmemektedir.

2015-2016 yılları arasında Suriye ve diğer Müslüman ülkelerden ikinci mülteci akını gerçekleşmiştir. Bu defa gelenler, sayısal olarak Boşnak mültecilerden en az dört kat daha fazlaydılar. Ancak bu defa gönüllü Almanlar yanında göçmen kökenli Müslümanların, özellikle de kadınların, mültecilere yardımcı olmak için yoğun gayret sarf ettiklerini görüyoruz. Cami eksenli gerçekleşen bu yardımlaşma organizelerinde kadın ve çocuklara öncelikli olarak ulaşmaya çalışanlar arasında kadınlar özellikle dikkat çekmektedir. Binlerce insan, oyuncak, giyecek ve yiyecek toplayıp ulaştırarak, Ramazan ayında her gün binlerce mülteciye camilerde iftar yemekleri vererek büyük dayanışma örneği göstermişlerdir. Sınırlarda veya tren istasyonlarında mültecileri hazırladıkları içecek ve yiyeceklerle, battaniyelerle karşılayan ve istasyonlarda nöbetleşerek geceleyen ve mültecilere yardımcı olmaya çalışanlar, her ne kadar esas itibarıyla yerli Almanlar ise de aralarında az sayıda Müslümanın da bulunması, bu konuda 20 yıl öncesinden daha farklı bir yaklaşım tarzı geliştiğini de göstermektedir.

2015 yazında gelen on binlerce insanın yerleştirilmesi sorumluluğu belediyelere nüfus oranlarına göre dağıtılmıştır. Mültecilerin kapalı alanlarda barınması için belediyeler önce ellerindeki bütün mülteci kamplarını doldurmuş, okulların spor salonlarını, boş binaları, belediyeye ait ve kullanılabilecek bütün binaları mültecilerin barınması için hızla hazırlamaya başlamış ve başta kiliseler olmak üzere sivil topluma ve sosyal hizmet sunan bütün kurum ve kuruluşlara başvurarak ellerindeki boş binaları mülteciler için belediyelere kiralamalarını talep etmişti. Bu bağlamda cami derneklerinden de yardım istenmiş, binaların bulunmadığı durumlarda konteynerlerin konulması, otellerin yüksek kiralar ödenerek belediyeler tarafından kiralanması veya geçici çadır kurulması söz konusu olmuştur.

Camiler, Müslüman mültecilere yerli insan perspektifinden bakarak yardım etmeyi ve kardeşlik ilişkisi içinde olmayı insani ve vicdani bir görev kabul etmişlerdir. Çok sayıda giysi, oyuncak ve gıda toplayarak kamplara ve belediyeler tarafından kiraları ödenerek yerleştirilen yurt ve evlere bunları da-

ğitmişler, bazı yerlerde kendilerine kamplara girmelerine izin verilmemiş, yer yer mekanlar yardımları kaldıramayacak kadar dolmuştur. Hatta normalde mültecilere belediyeler tarafından her türlü yardımın yapıldığı Almanya’da, bazı cami derneklerinin kamyon tutarak mobilya mağazalarından satın alma veya hibe suretiyle ev eşyaları toplayıp mültecilerin evlerini kurmalarına yardımcı oldukları da vakidir. Cemaat de kullanmadıkları veya hediye etmek istedikleri mutfak eşyalarını ve mobilyalarını vermek suretiyle destek vermiştir. Bütün bu destekler, gerek örgütlü gerekse bireysel yardımlar, genellikle sivil cami yönetimlerinin ve özellikle kadınların inisiyatifi ile gerçekleştirilen, sivil duyarlılıkla sürdürülen çalışmalar olmuştur.

Kamplarda kalan mülteciler otobüsler tutularak, ya da cemaat tarafından özel arabalarla taşıma organizeleri yapılarak Cuma namazlarına veya iftarlara taşınmıştır. Hatta kamplarda yemek saatleri oruç tutan mültecilerin iftar ve sahur saatlerine uyarlı olmadığı için bazı kamp idarecileri her gün iftar ve sahur veren camileri tespit ederek, önceden irtibata geçmek suretiyle kamplarında kalan insanları bizzat camilere taşıdıkları olmuştur. Camiler, her yıl düzenlenen iftar yemeklerinin kapasitesini yer yer iki kat artırmış, kadınlar ihtiyaca cevap verebilmek için ikindiden itibaren kazanlarla yemek pişirmeye başlamışlardır.

Cami örgütlerinde kadınlar tarafından organize edilen bayramlaşma programlarında mülteci çocukların oyuncaklar ve benzeri hediyelerle sevindirilmesi için haftalar öncesinden hazırlıklar yapılan organizeler ve imece usulü sürdürülen yardımlar kayda değerdir. Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (DİTİB) camilerinde teşkilatlanan Eyalet Kadın Birlikleri, kadınları mültecilere destek için örgütleyerek kampanyalar yapmış, mülteci kadınların daha ziyade başörtüsü, uzun kadın kıyafetleri gibi özel taleplerini yerine getirmek üzere sadece bu kıyafetlerin toplandığı ve butik kalitesinde sunumlarla dağıtımının yapıldığı organizelerde bulunmuşlar, aşure, bayram yemeği gibi özel günler tertiplenmiş, doğum yapan kadınlar ziyaret edilerek bebek kıyafetleri ve eşyaları toplanmıştır. Diğer cami kuruluşlarında da benzer faaliyetler zaman zaman dikkat çekmektedir.

Ancak burada sayılan bu çabaların süreklilik arz eden organizelere veya kalıcı bazı hizmetlere dönüşmesi maalesef gerçekleşmemiştir. Camilerde büyük bir heyecan ve Allah rızası için yapılan bu takdire şayan çalışmanın,

üç yaşındaki Suriyeli bebek Aylan Kurdi'nin Bodrum açıklarında kıyıya vuran cesedinin kamuoyunda paylaşılması ile daha da hızlandığı, ancak daha sonra aynı hızla yorgunluğa yol açtığı gözlemlenmiştir.

Sistematığı ve sürekliliği olmayan, kalıcı etkiler yaratmaya programlanmamış bu aksiyonların sistematik hale getirilmesi ve mülteci akınının Müslüman kitle açısından kalıcı dayanışma ve “fayda”ya dönüştürülmesi, en azından yarı profesyonel bir altyapı gerektirmektedir.

SOSYAL HİZMET ÖRGÜTÜ (WOHLFAHRTSVERBAND)

Bu gereklilik aynı dönemde Alman İslam Konferansının iki ana konusundan biri olan Müslümanların sosyal hizmet çatı örgütü (Wohlfahrtsverband)⁹ kurarak profesyonelleşmeleri ve ayrılmış bütçelerden faydalanarak sisteme adapte olmaları için oluşması gereken altyapı müzakereleri ile örtüşüyordu. Zira mülteci çalışmaları da sosyal hizmetlerin bir konusu idi. Gelen mültecilerin büyük bir bölümünün Müslüman olması, 3. Alman İslam Konferansını bu noktada harekete geçirmiş, somut bir adım olarak mültecilere yönelik çalışmalar İslami Wohlfahrt Çalışma Komisyonunun ana konularından biri hâline dönüşmüştür. Müslümanların kurumlaşması, ya da yerleşmesi için atılacak adımları müzakere etmek ve devletin bu sürecin gerçekleşmesinde sunabileceği katkıları somutlaştırmak üzere kurulan Alman İslam Konferansı, kapalı oturumlarına ve zirvesine mülteci destekleri ve Müslüman çatı örgütlerinin bu konuyla ilgili gerçekleştirdikleri gönüllü çalışmalar ve devletten talepleri taşınmıştır. Federal İçişleri Bakanı'nın idaresinde, Wohl-

9 Almanya sosyal hizmetleri kendisi sunmaz. Sosyal hizmetlerin prensiplerini ve hukuki normları belirleyerek bazı hizmetleri eyaletlere, bir kısmını yerel kurumlara, bir bölümünü de federal kurumlara bütçe ayırmak suretiyle belirlenen şartları yerine getirebilen sivil kurum ve kuruluşların bu hizmetleri üstlenmesini teşvik ederek bütçelerden faydalandırır. Sosyal hizmetler, kişinin kendi ayakları üzerinde duramadığı, aileden başlayarak yakın çevrenin karşılayamadığı hizmet alanlarının örgütlü olarak üstlenilebilmesini sağlamayı hedefler ve gönüllü çalışmayı da destekler. Esas olan toplumun sosyal katılımını desteklemektir. Almanca “Subsidiarität” prensibi olarak adlandırılan bu anlayış ile çalışan ve federal düzeyde örgütlenmiş olan tanınmış 6 sosyal hizmet çatı örgütü (Wohlfahrtsverband) bulunmaktadır. Bu çatı örgütleri: Katolik kilisesi ile çalışan Caritas, ağırlıklı olarak Protestan kilisesi ile çalışan Diakonie, Alman Kızılhaç'ı (DRK), SPD'den doğan Arbeiterwohlfahrt, Yahudi cemaati ile çalışan Zentralwohlfahrtsstelle der Juden in Deutschland ve seküler derneklerin oluşturduğu Paritätische Wohlfahrtsverband (DPWW)'dir. Söz konusu sosyal hizmet çatı örgütleri anaokullarından hastanelere, danışma merkezlerinden sığınma ve barınma yurtlarına kadar pek çok hizmeti sunmakta ve yaklaşık 45 milyar Euro bütçe ile sosyal hizmet alanında en büyük işveren konumundadırlar. Bu kuruluşlar, Alman İslam Konferansı'nda Müslümanların kendi özgün Wohlfahrtsverband kurma taleplerini desteklediklerini beyan etmişlerdir. Bu önemli bir kazanımdır. Çünkü şimdiki kadar Müslümanların buna muktedir olmadıkları ve mevcutlar ile birlikte çalışmalarının daha faydalı olacağı ifade edilmekte idi.

fahrt çalışmalarından sorumlu Federal Aile, Sosyal, Kadın, Gençlik ve Yaşlılar Bakanı ve Federal Göç ve Uyum Bakanının bizzat katılımı ve sağlık başta olmak üzere göçmenlerin sorunlarıyla ilgili bakanlıkların ve Belediyeler Birliğinin sorumlu üst düzey bürokratlarının katılımıyla gerçekleşen 10 Kasım 2015 tarihli konferansta, sekiz çatı örgütünün hayata geçirdiği çalışma grubunun talepleri dile getirilmiştir.¹⁰ Burada bir bütçe ayrılması ve çalışmalara başlanması konusunda sağlanan mutabakat sonrası mültecilere yönelik bazı projeler hayata geçirilebilmiştir.

2016 Mart ayında başlanan bir projede toplam 41 personel istihdam edilerek camilerde görev alacak 481 gönüllü mülteci sorumlusu yetiştirilmiş ve başvuran camilerde mültecilerle küçük çaplı projeler gerçekleştirilmiştir.

Wohlfahrt prensiplerinin camilere anlatılması, yöneticilerin konuya ısındırılması ve projelerin hazırlanması sürecinde bizzat görev ve sorumluluk aldığım, birden fazla çatı kuruluşunun katılımıyla uygulamaya konulan projelerin camilerde özellikle kadınlar tarafından daha hızlı ve daha aktif uygulamaya sokulabilmesi, Müslüman kadınların sosyal hizmette profesyonelleşme potansiyelini göstermektedir.

Bilindiği gibi Almanya’da camiler, ibadethane olmanın yanında çoğunlukla sivil toplum örgütü fonksiyonu üstlenen etnik kökenli örgütlenmelerdir. Ancak bu göç dalgaları, homojen etnik cami örgütlenmelerini birinci derecede ibadethane olmaları nedeniyle en azından cemaati bakımından heterojen hale getirmiştir. Göçmen Müslümanların göç ettikleri dönem, ihtiyaçları ve imkanları dikkate alındığında, göçün ilk yıllarında kurulan bu camilerin etnik dernek işlevine sahip olması da tabiidir.

KADINLARIN TOPLUMSAL HAYATA KATLIMLARI

Almanya’da, 1960’lı yılların başından sonra camiler, önce “işçi dernekleri” ve “kültür dernekleri” olarak kurulmuştur. 1962 yılında işçi deneği olarak kurulan ve günümüzde cami olarak çalışmalarını devam ettiren dernekler mevcuttur. Cami dernekleri, kuruluş yıllarında Cuma ve bayram namazı gibi toplu ibadetlerin icrası için önemli bir ihtiyacın giderilmesinden doğan derneklerdir. Kurucuları ve üyeleri de işgücü göçünün ana hedef kitlesini oluşturan erkekler olmuştur. Cuma namazının sadece erkeklere farz olduğunu

¹⁰ <http://fluechtlingshilfe.ditib.de/de/stellungnahmen/> (DIK-Lenkungsausschuss 10.11.2015 tarihli PDF dosyası).

var sayan bir kültürden gelen, kadınların toplumsal hayata katılımına alışık olmayan ve yadırgayan insanların bir araya gelme ve ibadet yanında sohbet ve boş zaman değerlendirme ihtiyaçlarını gidermek amacıyla kurdukları camiler, 80'li yıllara kadar kadınların zaman zaman temizlik yapmak ya da vaaz, mevlit gibi nedenlerle toplandıkları mekanlar olmaktan öteye gidememiştir. 1990'lı yıllarda kadınların camilerde daha sık görünmeye başladığına şahit oluyoruz.

Müslüman kuruluşların teşkilat yapılarını incelediğimizde kadın örgütlenmeleri bağlamında şu tespitlerde bulunabiliriz:

- DİTİB'e bağlı müstakil kadın örgütlenmeleri yoktur. Kadın örgütlenmeleri 2018 yılı itibarıyla yeniden "kol"a dönüşmüştür.
- İslam Kültür Merkezlerinin müstakil kadın dernekleri yoktur.
- Milli Görüş Kadın Teşkilatı kendi tanımlamalarında müstakil gibi görünmektedir. Ancak bilinen, seçimle değil, atama ile başkanlıklar belirlenmektedir.
- ATİB (Avrupa Türk-İslam Birliği)'in müstakil kadın örgütlenmeleri yoktur.
- Almanya İslam Konseyi (Islamrat) içinde Milli Görüş en büyük üyesi olmak üzere irili ufaklı kuruluşlar barındıran bir üst kuruldur. DİTİB'den sonra en büyük dört kuruluş arasında sayılır. Ancak bu irili ufaklı dernekler arasında müstakil Müslüman kadın dernekleri bulunmamaktadır.
- Almanya Müslümanları Merkez Konseyi (ZMD), ATİB'in de üyesi olduğu irili ufaklı derneklerden oluşan bir çatı örgütüdür ve üyeleri arasında herhangi bir müstakil kadın derneği yoktur.
- Almanya Faslı Müslümanlar Merkez Konseyi (ZRMD) yeni bir kuruluştur ve müstakil kadın örgütlenmesi yoktur.
- Almanya İslami Boşnak Cemaati'nin (IGBD) müstakil kadın örgütlenmesi yoktur.
- Şiiler İslam Cemaati'nin (IGS) de müstakil kadın örgütlenmesi yoktur.

Bu örnekler bize, islami çatı örgütlerinin, erkek egemen yapılarını dönüştürerek müstakil kadın örgütlerine veya yapılanmalarına henüz alan açmadıklarını göstermektedir.

SOSYAL HİZMET AĞI

Diğer yandan, mevcut islami çatı örgütleri, Almanya sosyal hizmet ağına da henüz yer alamamışlardır. Göçmen ve mültecilerin topluma uyum sağlamasını kolaylaştıracak adımları mülteci akınının ilk yıllarında gönüllülük esasıyla atan bazı kuruluşlar, bu konuda hükümetin profesyonelleşme çabalarına katkı olarak sunduğu bütçelerden de sonuna kadar faydalanamamıştır. Teknik sorunları bir yana bırakırsak, bunun en önemli nedenleri kanaatimce, zihinsel olarak hazır olunmaması, çıkan sorunlarda kriz yönetimi becerisine sahip olunamaması, özeleştirici ve değişime açık yapılar oluşturulamadığı için gelişmelere hızlı ve uygun cevaplar üretilememesi, tavan ve taban arasında kopukluk, Müslümanlar arası ortak stratejilerin oluşturulamaması ve şüpheli bir yaklaşımın hâkim olmasıdır.

Mevcut Müslüman kuruluşlar, profesyonel ve yerel bir anlayışla kalıcı çözümler üretmek ve bu amaçla özgün alt yapılar oluşturmak isteyen tabanın, toplumsal sorunların çözümünde aktif olma arzu ve eğilimlerini yeterince değerlendirememektedir. Sonuç olarak söz konusu sosyal hizmetler olduğunda, bu profile sahip kişiler cami örgütlenmeleri dışında hizmet alanları aramak, yoksa oluşturmak durumundadırlar. Camilerde yer almakta iken oradan ayrılarak dini nitelikli çalışmalarını sürdüren ve bunu yaparken etnik kimlikleri değil, Müslümanlık ve kadınlık ortak paydasını öne çıkaran bazı örnekler bulunsa da, bu dernekler göçmen ve mültecilerin topluma uyumunda roller üstlenen sosyal ve hizmet üreten dernekler değildir. Almanya’da sosyal hizmetlerde etkin olan iki Müslüman Kadın Derneği mevcuttur:

MÜSLÜMAN KADINLAR DANIŞMA VE EĞİTİM MERKEZİ

Müslüman kadınlar tarafından kurulduğu ve Müslüman kadınlar tarafından yönetildiği veya çalışanlarının Müslüman kadınlar olduğu bilgilerini isimleri ile çağrıştıran iki dernek, diğer örneklerden ayrılmaktadır. 1996 yılında kurulan ve çalışmalarını sadece Köln’de sürdüren, şubeleri bulunmayan, Müslüman Kadınlar Danışma ve Eğitim Merkezi (Begegnungs- und Fortbildungszentrum muslimischer Frauen-BFmF e.V.) Almanya çapında örnek gösterilen bir kadın derneğidir. Bu derneğin kurucuları, yönetimi ve çalışanları müslüman kadınlardır. Son yıllarda ihtiyaç duyulan alanlarda az sayıda erkek istihdam etmesi istisnadır. Eyalet eğitim yasasına göre resmen tanınan ve finansman alan üç ayrı eğitim merkezi, resmen tanınan ve bunun sonucu

olarak finansal destek verilen bir anaokulu, farklı bütçelerden faydalanarak finanse edilen işsizlik danışmanlığı, göç danışmanlığı, mülteci danışmanlığı, borçlular ve iflas danışmanlığı, her biri 15-20 öğrencisi bulunan ve sayıları 23 ilâ 30 arasında değişkenlik gösteren ve ilgili dairece finanse edilen Almanca uyum kursları, dışardan ortaokul ve ilkokul 10. sınıf diploması kazandıran ve finanse edilen iki ayrı sınıfı ve sınırlı sürelerde devam eden projeleri ile türünün bir başka örneği olmayan bir dernektir. Alman, Türk, Arap ve diğer farklı etnik kökenlerden kadınların kurduğu ve yönettiği bu dernek, Almanya içinden ve dışından farklı kesimlerin ilgi odağıdır.

MÜSLÜMAN KADINLAR SOSYAL HİZMET DERNEĞİ

Almanya çapında faaliyet gösteren ve şimdiden 7 şehirde temsilciliği bulunan Müslüman Kadınlar Sosyal Hizmet Derneği (Sozialdienst Muslimischer Frauen-SmF e.V.)'dir. Müslüman Kadınlar Sosyal Hizmet Derneği, sosyal hizmet alanında Müslüman kadınların sorumluluk aldığını ve aktif roller üstelenebilecek nitelikte olduğunu kamuoyuna göstermek ve farkındalık oluşturmak istemektedir. Bunu yaparken de kadınların toplumu dönüştürebilme potansiyel ve becerisini harekete geçirecek, mesleğe yeni atılan sosyal hizmet uzmanlarına, eğitimci ve psikologlara yeni perspektifler sunmak, yeni istihdam alanları yaratmak ve kendi ayakları üzerinde durabilmelerini sağlamak arzusundadır. Toplumun eski göçmeni yeni yerlisi olan Müslüman kadınların, yeni gelen göçmen ve mültecilere önderlik ve ev sahipliği yaptığı bir ortamda, yeni gelen göçmenler arasında yer alan Müslüman kadınların bu süreçlere zaman kaybetmeden dahil olmasını sağlamak mümkündür.

Delmenhorst, Freiburg, Kempten, Köln, Krefeld, Neumünster şehirlerinde birer şubesi ve Stuttgart'ta proje koordine merkezi bulunan SmF, 2018 yılı itibarıyla mültecilere ve sosyal uyum sorunu yaşayan göçmenlere destek vermek isteyen ve 38 farklı şehirden gelen 337 gönüllüyü koordine ederek 2.154'ü aktif 2.189 kişiyle kardeşlik ilişkileri kurmalarını sağlamıştır. Almanya Federal Aile, Sosyal, Kadın, Gençlik ve Yaşlılar Bakanlığı tarafından desteklenen projenin amacı, çocuk ve gençlerin okul, eğitim, meslek edinme ve toplumsal katılım potansiyellerini artırıcı çalışmalar yapmak, bu çocuk ve gençlerin ailelerini kazanarak onları eğitim vazifelerini yerine getirebilmeleri maksadıyla desteklemek, ev bulma, iş hayatına katılım, dil öğrenme süreçlerinde göçmenleri yalnız bırakmamaktır. Bu çalışmanın yanı sıra dernek her şehirde personelin yetkinliğini ve hedef kitlenin ihtiyaçlarını

dikkate alarak sosyal hizmet alanında altyapılar oluşturmaya çalışmaktadır. Dernek, ilk Müslüman Kadın Sığınma Evi kurmak için yer ve kaynak arayışını da sürdürmektedir. Çocuk ve gençlerin cinsel şiddet de dahil şiddetten korunma konsepti, Müslüman Kadın Sığınma Evi konsepti, 3-6 yaş arası okul öncesi Müslüman çocukların değerler ve dil gelişimini artırıcı eğitim konsepti gibi farklı konseptler geliştirmekte, dernekler ve gruplar için eğitim ve gelişim seminerleri sunmaktadır. SmF'in bir diğer amacı da Müslümanların orta vadede bir "Wohlfahrtsverband" kurabilmeleri için gerekli alt yapıyı hazırlamak üzere mevcut kuruluşları desteklemek ve oluşacak iş birliklerine katkı sağlamaktır.

Gerek BFmF, gerekse SmF, özellikle göçmenlerin sosyal hizmet alanında var olan ihtiyaçlarını kadın profesyonelliği, perspektifi ve pragmatizmi ile karşılamak üzere kurulmuş ve hedef kitlesi tarafından kabul gören, kendilerini din hizmetinde değil, sadece sosyal hizmet alanında gören ve dini aidiyet ve kimliklerinin Almanya için bir zenginlik olduğuna inanan ve bu şekilde değerlendirilmek isteyen özgün kuruluşlardır.

SONUÇ

İçinde bulunduğumuz süreç, uzmanlık alanlarının ayrışması, camilerin bir dini cemaat gibi hareket ederek din hizmetinde kalite artırımına yoğunlaşması, camilerde kimlik bulan ve sosyal hizmetlerde profesyonel yapılar oluşturmak isteyenlerin camilerle iş birliklerini profesyonel bir çerçeveye oturtmak suretiyle sosyal hizmet altyapısını kurması ile sonuçlanabilir. Böylece camilerin farklı profesyonellikler gerektiren çok fazla alana dağılmadan, din hizmetlerinde oluşan ihtiyacı çağın ihtiyaçlarını dikkate alarak yenilemesi ve derinleşmesi kolaylaşabilir. Bu öngörünün tersine, camilerin “Wohlfahrt” yapılanmasında mevcut altyapılarını kullanarak profesyonelleşmeye gitmek istemesi de düşünülebilir. Ancak bu durumda ilahiyat birikimi ve deneyiminin tek başına yeterli olmadığı, sosyal hizmetlerin farklı bir anlayış, yapılanma ve profesyonelleşme gerektirdiği kabul edilerek cami dernekleri dışında ek oluşumlara gidilmesi gerekecektir.

Nitekim kiliseler, “Caritas” ve “Diakonie” örneklerinde görüldüğü gibi, sosyal hizmet ve din hizmeti sunan yapıların çalışma alanlarını net çizgilerle ayırmıştır. Bu ayırım, ayrı sorumluluk alanlarının, ayrı yapılar ve daha fazla toplumsal katılım, daha fazla profesyonellik, daha fazla iş birliği ve kadınların ve örgütlenmelerinin bu yapılanmada daha fazla sorumluluk alması anlamı taşımaktadır. “Wohlfahrtsverband” yapılanmaları, hizmetleri ile toplumun tamamına hitap etmek zorunda olan kuruluşlardır. Buna rağmen hedef kitlelerini sunacakları hizmetlere göre tanımlayabilirler. Burada önemli olan, göçmenlerin uyumunu kolaylaştırma özelliği de bulunan bu hizmetlerin prensip olarak herkese açık olması ve kalitesidir. Müslümanlar nasıl kiliselerin ve diğer kuruluşlarının sosyal hizmetlerinden faydalanabiliyorlar ise, Müslüman olmayanlar da Müslüman kuruluşların bu hizmetlerinden faydalanabilmelidir. Birlikte yaşama kültürü ve yerleşme de bunu gerektirir. Devlet, hizmet çeşitliliğini korumak ve herkesin seçme hakkını kullanabilmesine imkân tanımak durumundadır.

Sosyal hizmet alanında yer edinmek isteyen Müslüman Kadın Kuruluşları, yaklaşımları, konseptleri ve uzmanlık alanları ile benzer kültür ve değerler sistemine sahip göçmenlerin ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebilme iddiasındadırlar. Bu tür kuruluşlar Müslümanların göçmelikten ev sahipliğine geçişinin de birer göstergesidirler.

KAYNAKLAR:

1. Arim Soares do Bem, Das Spiel der Identitäten in der Konstitution von "Wir"-Gruppen, Frankfurt/M. 1998.
2. Ayten Kılıçarslan, Göç Sürecinde Almanya'da Birinci ve İkinci Nesil Türk Kadınları. Amsterdam 2012. ISBN: 9789077814178
3. Bundesagentur für Arbeit, BA startet Sofortprogramm für jugendliche Migranten. Presse Info 058 vom 15.8. 2006, in: www.arbeitsagentur.de/nn_124484/zentraler-Content/A01-Allgemein-Info/A011-Presse/Presse/2006/Presse-06-058.html.
4. Cornelia Spohn (Hrsg.), "Zweiheimisch". Bikulturell in Deutschland, Bonn 2007.
5. Franco Cardini, Europa und der Islam. Geschichte eines Missverständnisses, München 2000.
6. Homi Bhabha, Die Verortung der Kultur, Tübingen 2000
7. Isabel Schäfer, Vom Kulturkonflikt zum Kulturdialog? Die kulturelle Dimension der Euro-Mediterranen Partnerschaft (EMP), Baden-Baden 2007.
8. Jochen Dreher/Peter Stegmaier (Hrsg.), Zur Unüberwindbarkeit kultureller Differenz. Grundlagentheoretische Reflexionen, Bielefeld 2007.
9. Julia Gerlach, Zwischen Pop und Dschihad, Berlin 2006.
10. Jytte Klausen, Europas muslimische Eliten, Bonn 2007.
11. Kerstin Hein, Hybride Identitäten. Bastelbiografien im Spannungsverhältnis zwischen Lateinamerika und Europa, Bielefeld 2006.
12. Oliver Hämmig, Zwischen zwei Kulturen. Spannungen, Konflikte und ihre Bewältigung bei der zweiten Ausländergeneration, Opladen 2000.
13. Tarik Badawia, "Der Dritte Stuhl" - Eine Grounded Theory-Studie zum kreativen Umgang bildungserfolgreicher Immigrantengrundlicher mit kultureller Differenz, Frankfurt/M. 2002.
14. Vgl. Josef Berghold, Feindbilder und Verständigung. Grundfragen der politischen Psychologie, Opladen 2002.
15. Wilhelm Heitmeyer (Hrsg.), Deutsche Zustände: Folge 6, Frankfurt/M., 2008.
16. <http://www.smf-verband.de>
17. <http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/newsletter/57143/rueckblick-30-jahre-kuehn-memorandum>
18. <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Bevoelkerung/Bevoelkerungsstand/Bevoelkerungsstand.html>
19. <https://www.dw.com/de/bosnier-in-deutschland-eine-zweite-heimat/a-16475659>
20. https://de.wikipedia.org/wiki/Islamische_Gemeinschaft_der_Bosniaken_in_Deutschland
21. <http://fluechtlingshilfe.ditib.de/de/stellungnahmen/>

GÖÇMEN VE MÜLTECİLERİN ÜLKELERİNDE KALAN HAKLARINI KORUMAK

Murat LEHİMLER

İstanbul Rumeli Üniversitesi
hmurat.lehimler@rumeli.edu.tr

Dr. Süleyman ÖZMEN

İstanbul Rumeli Üniversitesi
suleyman.ozmen@rumeli.edu.tr

Dr. Fatih Turan YAMAN

İstanbul Rumeli Üniversitesi
fturan.yaman@rumeli.edu.tr

ÖZET

Suriyeli Sığınmacılar Sorunu, Suriye iç savaşıyla birlikte, ortaya çıkmıştır. Suriye’de başlayan iç karışıklık ve rejim aleyhtarı gösteriler kısa sürede hem Suriye’yi hem de çevresindeki ülkeleri derinden etkilemiş ve sonunun nereye varacağı belli olmayan bir dönemi başlatmıştır.

Sığınmacıların ne kadarının kalıcı olduğu; geri gönderilme aşamasına gelinemediğinde ne kadarının dönebileceği ve ülkemize getirdiği sosyal, ekonomik, kültürel maliyet belirsizdir.

Göçmenler açısından da durum belirsizliğini korumaktadır. Varış ülkesi olarak Türkiye’de veya başka bir ülkede kalma hatta vatandaşlığa geçme kararı vermeleri, onlara yönelik entegrasyon politikalarını gerektirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suriye, Göç, Düzensiz Göç

1. GİRİŞ

Göç olgusu, kavram olarak, insanlık tarihi kadar eskidir ve bunun sonucunda, insan hareketliliklerinin karmaşık ve geniş bir tarafını oluşturmaktadır.

Göç, tarihsel yönü açısından bakıldığında; toplayıcılık ve avcılık döneminin antropolojik mirasıdır. Ancak insanoğlu, yerleşik hayata geçtikten sonra da göç eylemselliklerinden vaz geçmemiş; bilakis keşif, ticaret, turizm, istila gibi birçok türüyle devam ettirmiştir.

Göç hareketliliklerinin nedenleri, coğrafi yönelimleri, türleri gibi incelenmesi gereken birçok konu bulunmaktadır. Bu konuların tamamı, paradigmalar ve varyasyonlar ortaya çıkarmaktadır. [1]

Bir coğrafyanın doğal kaynaklarının azalması, insan yaşamını zorlaştıran iklim değişikliği coğrafyanın insanlarını daha iyi koşullara sahip coğrafi alanlara göç etmeye zorlarken, varış yerinde yığılma, yağma ve nihayet kaynakların azalması gibi sonuçlara neden olabilmektedir. Paradigma olarak göç, yeni kaynak alanlarının göçmenin geldiği coğrafya koşullarına indirgenmesine neden olabilir. [2]

Diğer yandan göçmenin geldiği coğrafyaya uyumda gösterdiği başarı ve nihayet orada ulaştığı yaşam koşullarının iyi olması, daha fazla göçmeni cezbeden yeni göç varyasyonlarına sebep olmakta; gelenekselleşen bir göç varış noktası ortaya çıkarmaktadır.

Göç hareketliliklerinin insanlık tarihine etkisi açısından Doğu'dan Batı'ya bir göç geleneğinin oluştuğundan bahsetmek mümkündür. [3] Coğrafi keşiflerle Kuzey ve Güney Amerika'ya yapılan askeri seferler, yeni yerleşimleri ortaya çıkaran göç hareketlerini başlatsa da Doğu – Batı eksenli geleneksel göç hareketleri günümüze kadar devam etmiştir.

Göçün gelenekselleşmesi, Robert Park tarafından kiteselleşmeye geçişin gereği olarak ele alınmaktadır. Ona göre belirli alanda nüfus artışı ile (doğal ya da endüstriyel nedenlerle artış) artık yetmemeye başlayan kaynaklar, başka mekanlara doğru büyüme (yeni semt ve yerleşimlerin ana yerleşime eklenmesi) ve göçe neden olmaktadır. [4]

Toplumdaki değişimlerin, yabancılaşma, şiddete maruz kalma, dışlanma veya ayrımcılık sonucunda kitlesel kopuşları başlatması ile de göç ortaya çıkmaktadır. [5] Ancak bu şekilde göçe eden kitlelerin önemli bir kısmı, toplumla aynı mekanları paylaşırken göç kararı alan ama bunlardan bir kısmının fiziksel yer değiştirme, göç yolculuğu fırsatı elde edebilenler olduğu söylenebilir. Varoş, getto, dış semt, gecekondu semt benzeri anomali mekansallıklar, muhtemel göç kaynakları olarak da ele alınabilmektedir.

2. DEĞİŞEN KÜRESEL SİYASAL DÜZEN VE GÖÇ

Göç potansiyelinin hangi toplumsal olgulardan kaynaklandığı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşleri dönemsel olarak üç farklı şekilde incelemek mümkündür:

Birinci dönem, toplum bilimlerinde, 18 ve 19 yy. Avrupa’da Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan değişimleri ele alan yeni yaklaşımlardır. Geleneksel sosyolojiden sonraki bir aşama olarak, içtimai kurumların ve olguların açıklanmasında, kent kimliği ve kentleşme öne çıkarılmaya başlamıştır. [6] Göç hareketliliklerinin iç göç, kıta içi göç ve nihayet kıtalar arası göç olarak eş zamanlı yoğunlaşmasını anlamaya çalışan yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. İkinci Dönem ise Avrupa dışında kalan ülkelerde (A.B.D, Kanada, Japonya, Çin) beliren yeni siyasal ve toplumsal yapılanmanın, mevcut göç hareketlerine eklenmesiyle ortaya çıkmıştır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı ile ortaya çıkacak üçüncü evrenin öncülü olan bu dönemde dünyada 174 devlet bulunmaktadır. Dönemin öne çıkan özelliği, 1789-1914 yılları arasında bu devletlerden sadece 28’i ayakta kalabilmiştir.

148 devletin tarih sahnesinden silinmesi, yaşanan dönemin ne kadar istikrarsız ve çalkantılı bir dönem olduğunu göstermektedir. Bu siliniş aslında yüzyılları bulan siyasal devrimin ortaya çıkardığı yerel – coğrafi iktidarların ve siyasi otoritelerin çok kısa sürede yok oluşunu göstermektedir. 1900 yılında mevcut 174 derneğin %83,9’u (146 devlet) 20.yy’da ortadan kalkmıştır. Bunlardan 121’i 1950 yılından önce ortadan kalkmıştır.

On Yıllık Dönemlere Göre 20. Yy’da Yıkılan Devlet Sayıları					
Dönem	Afrika	Amerika	Asya	Avrupa	Okyanusya
1900-1910	16	3	6	6	4
1910-1920	8	0	2	35	0
1920-1930	3	1	4	1	0
1930-1940	2	0	1	3	0
1940-1950	0	0	24	2	0
1950-1960	0	1	1	0	0
1960-1970	7	0	10	0	2
1970-1980	0	0	2	1	1

1900 yılında mevcudiyetini koruyan 174 devletten çoğu uzun süre ayakta kalmıştır. MS 948 yılında kurulmuş olanların da bu bulunduğu devletlerin 20. yy. başına kadar varlıklarını koruduktan sonra, 20.yy. başlarında, 10-30 yıllık kısa bir dönemde art arda yıkılması söz konusudur.

Kıta	Ülke Sayısı	En Eski Kuruluş	En Yeni Kuruluş
Afrika	37	948	1884
Amerika	21	1776	1953
Asya	51	751	1975
Avrupa	56	301	1882
Okyanusya	9	1700	1900
	174	1095	1919

Tabloda görüldüğü gibi devletlerin en fazla olduğu kıtalar, Asya ve Avrupa'dır. Amerika'da yer alan devletlerin çoğu Güney Amerika'dadır. Afrika kıtasında ise 37 ülke bulunmaktadır. Devletlerin yüzlerce yıl ayakta kaldıktan sonra, 1789 – 1900 yılları yıkılmaya başlamaları ve 20. yy. ilk çeyreğinde bunlardan geriye sadece 28'inin kalması söz konusudur. Kıtalar bazında değerlendirildiğinde, bu yıkıma maruz kalan devletlerin kıtasal dağılımı oransal olarak şu şekildedir.

Devam Eden Ülkelerin Oranı			
Kıta	Ülke Sayısı	Devam Eden	%
Afrika	37	1	3
Amerika	21	17	81
Asya	51	0	0
Avrupa	56	8	14
Okyanusya	9	2	22
	174	28	16

Tabloda görüleceği üzere Asya ve Afrika kıtalarında, 1900 başına kadar ayakta kalmış, bazıları yüzyıllarca yıl yaşamış devletlerin neredeyse tamamı yıkıma uğramıştır. Asya kıtasında, 1900 yılına kadar ayakta kalabilmiş devletlerin tamamı; Afrika kıtasında %97'si 20.yy. ilk çeyreğinde yıkılmaktan kurtulamamıştır.

Ortadan kalkan devletlerin ve aralarında oluşan siyasal nizamın çöküşü, dünya için önemli sorunları miras bırakmıştır:

20. yy'da siyasal rekabetin yarattığı gerilim sonucunda iki dünya savaşı, bir soğuk savaş ve sayılamayacak kadar çok bölgesel kriz ve çatışma meydana gelmiştir. Bu kaotik ortam sonucunda toplumların siyasal sistemleri bozulmaktadır. Ancak siyasal sistemin 20.yy başlarında kurgulanan yapısında modern devletlerin ortaya çıktığı ve ulus devletlerin aynı ırktan ve dinden olan insanların oluşturduğu toplumlara sahip olması amaçlanmıştır. Böylece ırk ve din birliğine sahip toplum sayesinde, siyasal birlik ve istikrarın sağlanacağı varsayılmıştır. [7]

Dünyanın 20.yy'da ortaya çıkardığı siyasal tablo, 1789-1914 arası dönemde ortaya çıkan siyasal ve sosyo ekonomik değişimlerin sonucudur. [8] Zira 1789 Fransız İhtilali ile başlayan süreç; merkantilizmi zemin yapan Rönesans [9] ve Reform hareketleri ve Sanayi Devrimi'nin eşlik ettiği yeni fikir ve akımlar, devlet-toplum ilişkilerini yeniden düzenleme talebiyle ortaya çıkmış, kitleleri etkilemiştir. [10] [11] 1789 Fransız İhtilali ile birlikte, insan hakları, hukukun üstünlüğü, kanun devleti, emeğin kutsallığı, milletin egemenliği, milli bağımsızlık, vatandaşların eşitliği, düşünce ve ifade özgürlüğü gibi birçok yeni kavram bireyi ve toplumları değiştirmeye başlamıştır. [12]

Önceleri mutlakiyeti, meşrutiyete dönüşmeye zorlayan genel dönüşüm talepleri; sahaya çıkan işçi sınıfı, entelektüeller ve kent burjuvazisi tarafından kendi sosyal sınıfsal haklarını temsil eden parti ve örgütleri ortaya çıkarmış, demokrasi hedefli siyasi rekabet başlamıştır. [13] Yine bu dönemde, dini farklılıklarını da referans kabul eden Milliyetçilik akımlarının güçlenmiştir.

1789-1914 arası dönemde hayatın her alanında ortaya çıkan baş dönürücü gelişmeler karşısında monark ve aristokrasinin merkezde olduğu tüm kadim imparatorluklar, bir taraftan içeride yeni siyasal aktörlerin kendi iktidarlarına ve birbirlerine karşı sergiledikleri rekabeti yönetmeye çalışırken hem de uluslararası alanda aralarındaki ezeli rekabeti sürdürme çabasında olmuşlardır. [14]

Eric Hobsbawm'ın "Devrim Çağı" [12] olarak nitelediği, ulus devlet kavramının ortaya çıkmaya başladığı bu kaotik dönem aynı zamanda, ekonomi ve teknoloji üzerinde sadece monarkın tahakküm kurduğu dönemlerin de

sonudur. Zira yeni siyasal sınıflar ile kendilerini siyasal akım ve partilerle ifade eden kitleler yakaladıkları ekonomi ve teknolojiye faal, etkin, egemen olabilmek fırsatını değerlendirebilmek için söylem ve eylemlerini sertleştirme yolunu seçtiler. Bu dönemde Sanayi Devrimi'nin rekabete etkisi, uluslararası rekabetin yol açtığı savaş ve çatışmaların yıkıcılığını artıran teknolojik yenilikleri ortaya çıkarması ve dünyada yaygınlaşmasıdır. [12], [15] Yaygınlaşma, "cephe" kavramını da değiştirmiş, kadim savaşlarda cephe ve cephe gerisi sivil alanlar kavramı, ülkelerin tüm toplumsal ve coğrafi alanlarını kapsamaya başlamıştır. Özellikle 19.yy'dan itibaren topyekûn savaş, orduların tahribat alanlarını sivil halkın yaşam alanlarıyla eşleştirmiştir. [16]

3. DEĞİŞEN SAVAŞLAR VE DEĞİŞEN GÖÇ OLGUSU

Tarihsel gelişmeler, insanlık tarihi boyunca, uygarlıkların ortaya çıkmasına katkıda bulunan göç olgusunun seyrini de etkilemeye başlamıştır.

Göç, nihai olarak bir coğrafyayı yurt edinen topluluğun veya bireylerin başka bir coğrafi bölgede yaşama durumunu ifade eder. [1] Ya da Göç bazen isteğe bağlı bir şekilde gerçekleşirken (sosyo-ekonomik kaygılar), bazen ise zoraki nedenlerden (savaş, doğal afet, siyasal baskılar vb.) dolayı meydana gelen bir süreci ifade eder. Göçmen; genel anlamda kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek ya da çalışmak amacıyla başka bir ülkeye ya da kendi ülkesinin herhangi bir noktasına göç eden kişi olarak ifade edilebilir. Göçmen kavramı genellikle "daha iyi yaşam koşullarına kavuşma" ümidiyle isteğe bağlı olarak gerçekleşir ve bu istek belirli hazırlık sürecinden sonra göç kararı vermek olarak şekillenir. Mülteci; Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMMYK) 'nın tüzüğündeki kriterlere uygun olan Mültecilerin sosyal hukukuna ilişkin 1951 sözleşmesi veya 1967 protokolüne göre taraf olan ülkede bulunup bulunmaması veya bu hukuki belgeler uyarınca ev sahibi ülke tarafından mülteci olarak tanınıp tanınmaması fark etmeksizin Yüksek Komiserlik tarafından sağlanan Birleşmiş Milletler korumasından yararlanmaya hak kazanan kişidir. Mültecilerin Hukuki Statüsü'ne ilişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi 2-25 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre'de düzenlenen Mültecilerin ve Vatansız Kişilerin Statüsü Hakkındaki Birleşmiş Milletler Konferansı'nda kabul edildi. Sözleşme 22 Nisan 1954'te yürürlüğe girmiştir. [17]

Avrupa Birliği ile başlatılan “Vize Muafiyeti” olarak kamuoyunda bilinen müzakerelerde, 1967 New York Protokolü’ne koyduğumuz “coğrafi kısıtlama” çekincesi kaldırılmak zorunda kalınmıştır. [18]

Göçün tarihsel değişiminde mutlaka savaşlar etkilidir. Kadim savaşların çok azında zafer kazanan ordular vatanlarına geri dönmüştür. Ekserisinin amacı zafer elde edilen toprakların istilasıdır. Bunun için de ele geçirilen topraklara göç edilir ve yenilen toplumun önemli bir kısmı, hatta tamamı göç ettirilir. Ama ekonomik nedenler ve güvenlik kaygısı gibi pek çok neden insanların buldukları mekânları kitleler halinde terk etmelerine neden olmuştur.

Göçlerin nedenleri, süreci ve sonuçları bakımından her ne kadar karmaşık bir olgu olsa da temelinde yatan ana unsurlar genel olarak ekonomik faktörler, doğal afetler ve siyasi sorunlardır. Göçün (mülteciliğın ve sığınmacılığın) türleri konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. [19]

Göçün siyasal rekabetin ve askeri çatışmaların sonucu olarak ortaya çıkması yani “savaşların önlenemez sonucu” olmaktan çıkıp, “nüfus ve yayılma politikası için göçmenleştirme politikası” olmaya dönüşmesi tarih boyunca sık rastlanılan bir durumdur. Ancak 19 ve 20.yy’da dünya nüfusunun artması ve kaynakların azalmaya başlamasıyla birlikte genellenebilir olmaya başlamıştır. Bu politikaların tipik örneği, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemidir. Cevat Geray şu bilgileri vermektedir. “1923-1960 döneminde Türkiye’ye “göçmen” ve “mübadil” ve “sığınanlar” olarak gelenlerin sayısını 1.204.205 olarak vermektedir. Bunlar arasında (384 bini “mübadil” olan) Yunanistan göçmenlerinin sayısı 407 bin 788 (%33,9), Bulgaristan göçmenlerinin 374 bin 478 (%31,1), Yugoslavya Makedonya göçmenlerinin 269 bin 101 (%22,4), Romanya göçmenlerinin ise 121 bin 351 (%10)’dir.” [20] Türkiye, özellikle son yüzyıl içerisinde, göç hareketlerinin geniş ölçüde cereyan ettiği bil ülke olmuştur. XIX. yy’ın ikinci yarısından itibaren, Kırım Savaşı sonrasında, Kafkasya’dan başlayan göç dalgasını, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’ndan sonraki Rumeli göçleri takip etti. Balkan Savaşı sonunda yine batıdan hızlanan göç hareketleri I. Dünya Savaşı’ndan sonra ve cumhuriyetin ilk yıllarında da yoğunluk kazanmıştır. [2] [21] Halen devam eden Suriye kitlesel göç hareketliliği, göçün siyasal ve güvenlik nedenli türü olarak, Türkiye göç tarihinde dönüm noktası niteliği taşımaktadır.

4. HUKUK VE GÖÇ

Göç ve göçmenlik uluslararası hukukta ilk olarak 1892 yılında Uluslararası Hukuk Enstitüsü Cenevre Toplantısı'nda yabancılar başlığı altında dile getirilmiş ve incelenmiştir. [22] Buna göre yabancılar “buldukları devletin uyruğunda olmayanlar” kistasıyla ele alınmış ve şu statülere yer verilmiştir. [23] Tanımlar sonraki yıllarda yapılan düzenlemelerle evrenselleşmiştir.

a- Birden çok uyruğa sahip olan kişi: 1930 tarihli Lahey Sözleşmesi'nin 3. maddesi [24] ve Türkiye tarafından imzalanmayan Avrupa Konseyi Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ile birden fazla uyruğa sahip kişi yabancı sayılmaktadır.

b- Vatansız: Birleşmiş Milletler'in (BM) 1954 tarihli Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşmesi'nde “kendi yasalarının işleyişi içinde hiçbir devlet tarafından vatandaş olarak sayılmayan bir kişi” olarak tanımlanmıştır. [25] Ayrıca 1961 tarihli, Türkiye'nin taraf olmadığı Vatansızlığın Azaltılmasına Dair BM Sözleşmesi [26] ve Türkiye'nin 1975 yılından beri taraf olduğu Vatansızlık Hallerinin Sayısının Azaltılmasına Dair Sözleşme [27] ile düzenlenmiştir.

c- Mülteci: Mültecilerin Statüsü İle İlgili Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nde [28] “1 Ocak 1951 den önce meydana gelen olaylar neticesinde ve ırkı, dini, uyruğu, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve korumasından yararlanamayan ya da böyle bir korku nedeniyle bu korumadan yararlanmak istemeyen; ya da uyruğu olmayan ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi “ olarak tanımlanmıştır. [29] Türkiye, 1 Ocak 1951 sınırını kabul etmekle beraber, sadece Avrupa'dan mülteci kabul etmektedir.

d- Göçmen: Uluslararası literatür ile Türk hukuku arasında tanım farklılıkları bulunmaktadır. Şöyle ki; uluslararası literatürde göçmen ““bir başka ülkeye kalıcı olarak yaşamak amacıyla giden kişi” olarak tanımlanmaktadır. 5443 sayılı İskân Kanunu'nda ise göçmen “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlar” olarak tanımlanmaktadır.¹

1 <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5543.pdf>

e- Yerleşik Yabancı: Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Yabancıların Yerel Düzeyde Kamusal Yaşama Katılımına Dair Sözleşme² ile tanımlanmıştır. Buna göre yerleşik yabancı “yerleşik yabancı, devletin uyruğu olmayan ve bu devletin topraklarında yasal olarak ikamet eden kişi” olarak kabul edilmiştir. Bu tanımlama daha sonra 2003 tarihli 2003/109/EC Direktifi ile yenilenmiş ve yerleşik yabancının statüsü “üçüncü ülke uyrukluğuna sahip uzun dönemli yerleşik” olarak daraltılmıştır.³

f- Azınlık: Hukuki bir statüye tekabül etse de literatürde Giddens, azınlık grubundan anlaşılması gerekenin sayısal bir ifadeden ibaret olmadığını ve toplum içinde ikincil konumda olan grubu (sadece etnik değil kadınlar, eşcinseller de olabilir) tanımlamak için kullanılması gerekliliğinden bahsetmektedir. [30]

BM raportörü Capotti'nin adıyla anılan 1977 tarihi rapora göre ise “çoğuluktan çeşitli bakımlardan farklı olmak, ülke genelinde sayıca az olmak, başat olmamak, vatandaş olmak azınlık sayılmanın genel şartı kabul edilmektedir. [24]

g- Geçici Sığınmacı: Türk hukukunda göçmenlerin durumuyla ilgili genel hükümler içeren yasal düzenleme bulunmuyordu. Bakanlar Kurulu Kararnamesi ve özel kanunla belli ülkelerden gelenlerin göçmen kategorisi içerisine alınması söz konusu olmuştur. Bunun dışında yasal olmayan yoldan Türkiye'ye giriş yapmış olan kişi kaçak olarak adlandırılmıştır. Özellikle Suriye krizi ile birlikte ülkemize gelenlere Türkiye Ekim 2011'de açık kapı politikası uygulanacağını ilan etmiş ve daha sonra, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesine istinaden çıkarılan 22/10/2014 tarihli ve 29153 numaralı Geçici Koruma Yönetmeliği ile geçici koruma statüsü verilmeye başlanmıştır.

Bu tasnife göre göç olgusunun; göç etme gerekçesi, yönelimi, süresi gibi açılardan hukuksal durumları ifade etse de özellikle özel hukuk alanlarında uluslararası hukukun yeterli düzenlemeler yaptığı söylenemez.

2 <http://debis.deu.edu.tr/DEUWeb/Icerik/Icerik.php?KOD=10468>

3 http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf

5. GÖÇ VE TOPLUM

Göç, bir mekândan başka bir mekâna yönelimi ifade etmekten öte, karmaşık bir süreçtir ve göçmenin (sığınmacı, mülteci vb) kendi hayatıyla sınırlı olmayan bir etki alanını ifade etmektedir. Sosyolojik, iktisadi, kültürel ve daha birçok açıdan ele alındığında, sahip olunan değerler, haklar, kimlikler de göç sürecinden etkilenmektedir. Göçün ilk bakışta haklar alanı dışında kaldığı düşünülse de etkilediği konular şu şekilde sıralanabilir.

a- Göç ve Terk Edilen Mekan:

Göç, yetişkin eylemi olarak kabul edilir. Buna göre genellikle reşit bireyler, yalnız başlarına veya aileleriyle birlikte hareket ederler. Bu kararın verildiği ana kadar, yaşadıkları toplum ve yerleşim alanında birey, vatandaş olarak hak ve sorumlulukları bulunmakta, yerelde sosyal ilişkilerin ve toplumun parçası olarak yer almaktadırlar. Hayatları yerel koşullara göre bir düzen içinde seyretmektedir. Sosyal yapıyı oluşturan ilişkiler içinde meslekleri, kimlikleri, kültürleri, becerileri ve toplumun diğer bireyleri ile ailevi ya da sosyal yakınlıkları ile bir yer işgal etmektedirler. Örneğin oğul, baba, kuzen, arkadaş, komşu olarak; ya da terzi, muhtar, avcı, güreşçi olarak; ya da malik, kiracı olarak, kısacası eylemsel ve durumsal sıfatlarla cemiyeti tamamlamaktadırlar.

Göç, bireyi cemaatten ayırdığı andan itibaren, tek bir bireyin ölmesi, hastalanması veya yaralanması gibi toplumun diğer üyelerinin kayıtsız kalamayacağı duygulanım sorunları, travmalar yaratır. Bireyin bir daha geri gelme olasılığının az ya da hiç olmadığı bu durum, toplum psikolojisinde güvensizlik sendromu ortaya çıkarır.

Ayrıca bireyin sıfatlarının, mesleğinin, becerilerinin etkisine bağlı olarak cemaat hayatında aksamalara, sarsılmalara yol açar. Örneğin ekonomik nedenlerle meslek ve becerileri olan insanların göç etmesi yerelde ekonomik durgunluğa, üretim ve hizmetlerde azalmaya yol açacaktır. İktisadi yapının güvensizleşmesi, göç eden bireylerin yaptıkları işlere ve kimlikleriyle orantılı olarak artacak, geride kalanların panik haline girmesine, göç kararı almalarına yol açacaktır.

b- Göç ve Geride Bırakılan Haklar, Statüler

Göçle birlikte göçmen (mülteci, sığınmacı vb) geride birçok soyut ve hukuksal haklar, durumlar ve ehliyetler bırakmaktadır. Hayatın olağan akışında uhdesinde bulunan taşınır ve taşınmaz mallar, kiracılık veya zilyetlik hakları, alacak hakları, borçlar ve edim sorumlulukları; babalık, velayet, nafaka borçları ve alacakları; sigorta, miras, tazminat, emeklilik, prim gibi hak ve sorumluluklar da göçle birlikte geride bırakılmaktadır.

Göç, mültecilik, sığınmacılık durumlarının çoğunda bireyin yaşadığı yerlerden ayrılma kararı öngörülemez süreçlerden doğmaktadır. “Ayrılma” çoğunlukla, çok kısa zaman aralığında ve aniden ortaya çıkan somut tehdit veya tehdit algısına karşı gösterilen ani reaksiyon hali olarak ortaya çıkmaktadır.

Birey bu durumda, geride bıraktığı varlıkları, hakları, sorumluluklarıyla ilgili hukuki ve idari işlemleri yapma fırsatına sahip değildir. Malvarlıklarını elden çıkarma, geri dönebildiğinde haklarını dermeyeran edebileceği akitleri gerçekleştirme, satma, kiraya verme, emanet etme gibi işlemleri yapabilmeme fırsatı bulunmamaktadır. Öte yandan “kaçma” psikolojisinin yoğunluğu, içinde bulunduğu koşullarda bu tür eylem ve işlemler için gerekli ortamdan uzaklaşmasına neden olmaktadır. Çoğu göçmen, sadece hak sahipliklerine ilişkin kimlik belgesi, ehliyet, tapu, kontrat, pasaport ve benzeri belgeleri yanlarına alabilmelerine fırsat bulamayabilmektedir.

Göç güzergahında ve nihayet hedef ülkede ye varışlarında kendilerini bekleyen belirsizlik sürecinde güvenebilecekleri haklar, mamelek ve statülerden mahrumiyet, sefalet ve çaresizliğe yol açmaktadır. Göç güzergahında transit ülke veya varış ülkesi durumunda bulunan ülkelerde bu hakların tespiti ve belgelendirilmesi için bir çalışma yapmamaktadır.

Bu yoğun sorun kümesini dikkate alan veya tedbirler içeren tek bir çalışmanın ortaya konulmamış olması, uluslararası siyaset ve uluslararası hukukun en büyük eksikliğidir.

c- Göçmen Profiline Alt Grupları

Göçmen profili, cinsiyete, yaşa, sağlık durumuna, inanç ve kültüre göre farklı durumda bireylerden oluşmaktadır. Ancak gerek hukuksal yaklaşımlar ve gerekse uygulama, “yetişkin, erkek, sağlıklı birey” olarak ele alınmaktadır.

Oysa hayatın olağan akışında cemiyet hayatında yaşlılar, çocuklar, gençler ve yetişkinlerden oluşan yaş kümeleri; kadınlar gibi cinsiyet kümeleri, kronik hastalar, engelliler gibi sağlık kümeleri bulunmaktadır.

Göç sürecinden en fazla etkilenen nüfus kümelerini sadece “yetişkin, sağlıklı, erkek birey” profiline indirgemek suretiyle göç olgusunu ele alma tercihi aslında, göçün çok unsurlu insan hakları ihlaline dönüşmesi eğilimini de artırmaktadır.

Çocuklar

UNICEF’in (9/2016) sayılı basın bildirisinde, 2016 yılı itibariyle yaklaşık 50 milyon çocuğun göç ve mülteci olarak yaşadığı bildirilmektedir. UNICEF tarafından açıklanan Köklerinden Koparılanlar: Mülteci ve Göçmen Çocukların Giderek Ağırlaşan Krizi başlıklı raporda “10 milyon çocuk mülteci dâhil olmak üzere, 28 milyon çocuk şiddet ve çatışmalar yüzünden ya kendi ülkelerinde başka yerlere giderek ya da sınır ötesine geçerek yerlerinden edilmiştir.” denilmektedir. Raporda ayrıca 1 milyon çocuğun göçmen ya da mülteci statüsü belirlenmeden, sığınmacı olarak bulunduğu açıklanmaktadır.⁴

Göçmen çocuk kümesi için bir başka durumda ebeveynlerinden ayrı kalma, kaybolma durumudur. EUROPOL ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği verilerine yer veren BBC haberinde, Avrupa’da ebeveynlerini kaybeden 100 bin çocuğun, göçmen ve mülteci başvurusunda bulunduğunu, EUROPOL kayıtlarına göre ise 10 binin üzerinde çocuğun kayıp olduğunu bildirmektedir.⁵ Yine medyaya yansıyan UNICEF açıklamalarında, özellikle kaçak göç sürecinde, sadece Akdeniz’de 400 çocuğun öldüğü bilgisini vermektedir.⁶

4 <http://www.unicef.org.tr/basinmerkezidetay.aspx?id=22688>

5 https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/01/160131_europol_10_bin_kayip_cocuk

6 <https://www.birgun.net/haber-detay/50-milyon-cocuk-zorla-goc-ettirildi-197550.html>

Kadınlar

Göç ve mültecilik olgusunda kadınlar da benzer hak ihlallerine ve mağduriyetlere uğramaktadır. Suriye göçü bağlamında ele alındığında, 3,5 milyon sığınmacının %46,8'i kadınlardan oluşmaktadır.

Kadınların göç sürecinden daha fazla olumsuz etkilenmesinde, göçmenlerin tamamına yakınının geri kalmış ve az gelişmiş ülkelerden gelmeleri temel faktör durumundadır. Bu ülkelerde geri kalmışlık, olağan hayatlarında ikinci planda kalan ve sosyal alanda kısıt nüfus kategorisinde yer alan kadınların, göç sürecinin yoğun kötü koşullarında ayakta kalmalarını zorlaştırmaktadır.

6. SURİYE GÖÇ SORUNUNUN KRONİKLEŞMESİ

İl adı	Toplam nüfusu	İlçe	İl adı	Toplam nüfusu	İlçe
Dera	992.000	3	Kuneytire	81.000	2
Deyrizor	1.200.500	3	Lazkiye	1.278.486	4
Halep	3.234.560	10	Rakka	919.000	3
Hama	2.125.856	5	Rif Şam	2.831.738	9
Hasiçi	1.272.207	4	Süveyde	364.000	3
Humus	1.762.500	6	Şam	2.211.042	F
İdlip	2.100.794	5	Tartus	80.000	5
		36			26

Suriye etnik yapısı Ortadoğu'nun genel yapısını yansıtmaktadır ve gerek kökenler ve gerekse inançlar açısından çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik Suriye iç savaşında neredeyse tüm grupların yer değiştirmesine, ülke içi ve dışı göçlere yansımıştır.

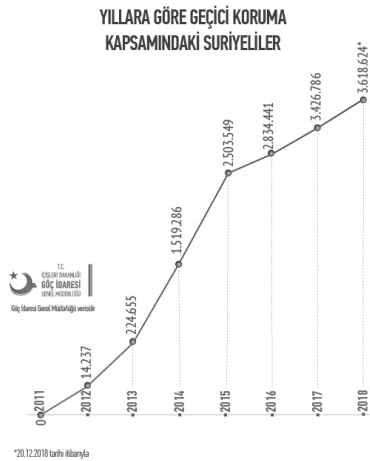
İllerin köken ve inanç çeşitliliği yanında gelişmişlik düzey-

leri açısından farklı profiller bulunmaktadır ve bu farklılıklar ülkemize gelen sığınmacılara da yansımıştır.

Suriye, 185.180 Km2 alanda 22 Milyon nüfusa sahiptir. Bunların dağılımı şu şekildedir: %77-83 Arap, % 7-8 Kürt, % 5-6 Türk, % 2 Ermeni, % 1 Çerkez, % 1 diğer, ayrıca Filistinli ve Iraklı mülteciler. Bu nüfus içinde dini kesimler ise Dini gruplar: Sünni (%74), Nusayri (%12), Hristiyan (%10), Dürzî (%3) ve az sayıda diğer Şiî İslami hizipler (İsmailî, Câferî), çok az sayıda da Yahudi ve Yezidi olarak dağılmaktadır. Suriye Arap Cumhuriyeti Devleti, karmaşık ve sorunlu bir ülke olarak bir asırdır varlığını sürdürmektedir ve bunun asıl nedeni olarak Sykes-Picot Anlaşması gösterilmektedir. Anlaşma'nın bugüne kadar Ortadoğu coğrafyasındaki karışıklıklara kaynaklık yapmasının nedeni olarak görülmesinin gerekçesi, Osmanlı İmparatorluğu döneminde bölgenin etnik, kültürel ve sosyal nitelikleri dikkate alınarak yüzyıllarca süren deneyimlerle ortaya çıkarılan idari sisteminin dikkate alınmamasıdır. [31] [32] Örneğin Osmanlı İmparatorluğu döneminde Suriye, Trablusşam, Bağdat, Basra, Musul, Rakka, Lahsa eyaletleri olarak düzenlenmiştir. [33] , [34]

- a) Suriyeli sığınmacıların ikinci ve sonraki kuşaklarının “kalıcılık” durumuna bağlı olarak Suriye’ye yöneltebilecekleri politik talepler (Veraset nedeniyle ebeveynlerine ait mülk ve hakların talep edilmesi)

7. TÜRKİYE’NİN ARTAN GÖÇ TRAFİĞİ

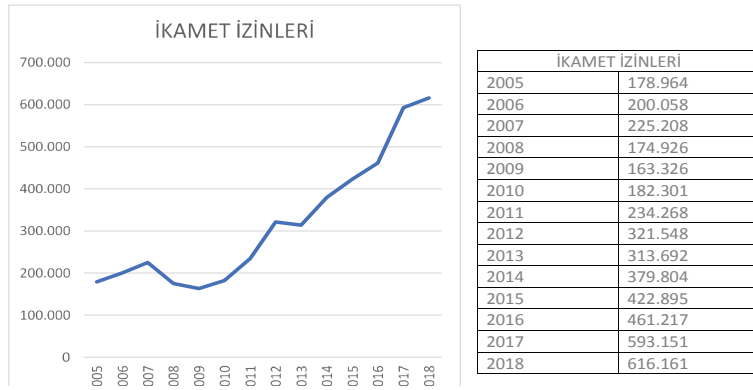

Dünyada son yıllarda çoğalan göç hareketliliği içinde gerek transfer-geçiş ülkesi ve gerekse hedef ülke olarak göç trafiğinde Türkiye'nin göç trafiği de artmıştır.

2011 yılında Suriyeli sığınmacılarla birlikte kamunun farkına vardığı bu durum, 2000'li yılların başından beri sürmektedir.

Örneğin Türkiye 2005-

2018 yılları arasında 3.258.257 kişiye ikamet izni vermiştir. (Türkiye’de ikamet izinleri “kısa dönem ikamet izni, aile ikamet izni, öğrenci ikamet izni, uzun dönem ikamet izni, insani ikamet izni ve insan ticareti mağduru ikamet izni” olmak üzere altı farklı şekilde verilmektedir.)

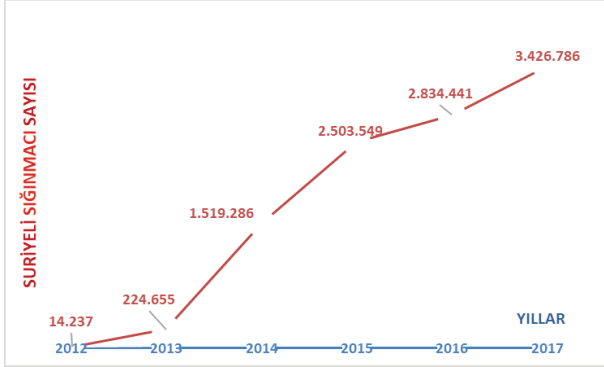
8. TÜRKİYE’DE SIĞINMACI SURIYELİLERİN DEMOGRAFİK PROFİLİ

Aralık 2017 tarihi itibarıyla 3.424.237 Suriyeli sığınmacı kayıt altına alınmıştır. 1.571.674 kişisi kadınlardan oluşmaktadır. Suriyeli sığınmacı kitlesinde kadın ve çocukların sayısal varlığı, onlara yönelik çalışmaların da önemini ortaya koymaktadır. Sayısal yoğunluklara bakıldığında özellikle kadın doğurganlık yaş aralıkları ve çocuk yaş aralığındaki yoğunluk şu şekildedir:

- Doğurganlık yaş aralığında bulunan 554.589 kadının, kadın nüfus oranı % 35,28’dir. (Yerel geleneklerde doğurganlık yaş aralığı 15 ile başlamaktadır. Bu durumda doğurganlık yaş aralığında bulunan 684.518 kadının, kadın nüfus içindeki oranı % 47.89 olmaktadır.)
- Çocuk (0-18 yaş) yaş grubunda bulunan, kayıt altına alınmış Suriyeli sığınmacı sayısı 1.622.590’dır. (%47,38)

Bu demografik özellikler, halihazırda olduğu kadar, geleceğe yönelik olarak da değerlendirmeler yapılmasını gerekli kılmaktadır. Göç olgusu gerek Suriye ve gerekse Türkiye için önemli oranda nüfusu ortak payda yapmış durumdadır.

Nüfus Projeksiyonları

Sığınmacı akınının başladığı 2011 yılında Suriye nüfusu 21.124.000; Türkiye nüfusu 74.724.269 olarak gerçekleşmiştir. 2011 yılı baz alındığında Suriye, toplam nüfusunun %16,21'ini kaybetmiş gözükmektedir. Aynı yıl dikkate alındığında Türkiye, nüfusunun %4,59 'u kadar sığınmacıyı kabul etmek zorunda kalmıştır.

Şekil 1 : Suriyeli Sığınmacı Sayısı [35]

Bu iki faktör dikkate alındığında, demografik açıdan her iki ülkede meydana gelen değişimin, sonraki yıllarda etkisini artırarak sürdüreceği öngörülebilir. 2011-2016 yılları arasında Türkiye'de yaklaşık 200 bin Suriyeli çocuk doğmuştur. Suriye'de 2014 yılı doğurganlık hızı 2,68, 2015 yılı doğurganlık hızı 2,55 dir. Suriye'de 2014 yılı verilerine göre kızların %13,3'ü 18 yaşından önce evlenmektedir. 15-19 yaş grubunda doğurganlık oranı 40,02'dir. [36]

Nüfus artış hızları dikkate alındığında, komşu ülkeler arasında olsa bile birbirlerinden sosyo-ekonomik ve kültürel açılardan oldukça uzak noktalarda nüfus kümelerinin teması söz konusudur. Nüfus projeksiyonu ortaya çıkarmaya dönük araştırmalarda görülmeye başlanılan Suriyeli sığınmacı nüfus kümesinin Suriye açısından bir alan boşalmasına neden olacağı ortadır. Projeksiyon açısından ele alındığında, 2018-2030 yılları arasında Suriye projeksiyonundan boşalan demografik kütle Türkiye'ye transfer olmakta ve 2011 yılında, Suriye'den sığınmacı alınmadığı dönemde yapılabilen nüfus projeksiyonunu değiştirmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan analizde, 2011 yılında itibariyle binde 12,8 olarak hesaplanan nüfusa artış hızı, 2019'a gelindiğin-

de ilk kez binde 10'un altına düşeceği öngörülmüştür. Buna göre 2019'da Türkiye nüfusunun binde 9,9'luk artış hızıyla 80 milyon 983 bin kişiye ulaşacağı kabul edilmiştir. Aynı projeksiyon analizinde; nüfus artış hızının 2025 yılına gelindiğinde binde 7,7'ye gerileyeceği, Türkiye nüfusunun 85 milyon 407 bin olacağı sonucuna varılmıştır. TÜİK Nüfus projeksiyonuna göre 2022 yılında ülke nüfusunun 83.540.000 kişi olacağı tahmin edilmiştir. 2017 yılında ülke nüfusu 79.814.871 kişi olarak sayılmıştır. 3.424.237 Suriyeli sığınmacı ile birlikte nüfus, 2022 yılından beş yıl önce 83.239.108 ile projeksiyon hedefine ulaşmıştır.

Projeksiyon hedefe 5 öncesinden ulaşılmaktadır. Tali olarak, Suriyeli sığınmacı nüfusunun demografik özellikleri, doğurganlık oranları ve çocuk – genç nüfusun toplam sığınmacı nüfus içindeki oranları da dikkate alındığında, Suriyeli sığınmacıların yaklaşık 30 yıllık zaman diliminde 5 milyona yakın bir nüfus kütlesi oluşturacağı ve yarıya yakın oranda çocuk ve gençlerden oluşarak, TÜİK tarafından 2018-2080 arası için öngörülen nüfus projeksiyonunda⁷ 2040 yılı için, toplam nüfusun %5,5 – 7 arasında bir dilimini temsil edeceği söylenebilir.

	Türkiye Nüfus (%o12,8/Yıl)	Sayısal Artış	Suriyeli Sığınmacı Nüfus (%o26,8 Yıl)	Sayısal Artış
2018 Mevcut Nüfus	81.867.223		3.424.237	
2040 Projeksiyon Nüfus	100.331.233	18.464.010	6.127.068	2.702.831
Fark (%)		22,6		78,9

7 <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30567>

Suriyeli Sığınmacıların önümüzdeki yıllarda Türkiye’de yaşamaya devam etme durumlarına bağlı olarak, demografik, sosyal, kültürel özelliklerini de sürdürme taleplerinin ortaya çıkması ve yeni bir göç yönetim politikası aşamasına geçilme zarureti önemli bir konudur. Ancak bu taleplerin tümünde karşılaşılabilecek temel sorunlardan biri gerek Türkiye’nin ve gerekse Suriyeli sığınmacıların uzlaşabilecekleri entegrasyon zemininin ne olacağıdır. Halihazırda öncelikli olarak yaşamsal, insani ihtiyaçların karşılanması ve kamusal hizmetlerin sunulmasına dayalı sistemde belediyeler önde durmakta, merkezi hükümet kurumları kamusal koordinasyon ve finansman çalışmalarıyla süreci desteklemektedir. Geçicilik üzerinden 2011-2018 arasında oluşturulan mental yaklaşımın, “kalıcılık” üzerinden geçireceği değişimle, Suriyeli sığınmacıların “göçmen” ve “vatandaş” statüsü ile ortaya koyacakları talepler de değişecektir.

Bu sürecin ilerlemesi, fiili olarak Suriye’den ayrılma kararı veren Suriyeli sığınmacıların, Suriye kökenli nüfus kütlesi içindeki oranlarının azalması sonucunu dikkate almayı gerektirmektedir: Türkiye’de doğan, çocukluğu ve gençliği Türkiye’de geçen Suriye kökenlilerin sayısının artması, ilk kuşağınkinden farklı ihtiyaçların doğması, taleplerin ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Öncelikli olarak “kalıcılık” durumlarına karşılık gelecek “göçmen” veya “vatandaşlık” statülerinin talep edilmesi kaçınılmaz olacaktır.

9. KRONİKLEŞMENİN OLASI SONUÇLARI

Suriye krizinin (veya iç savaşının) Filistin veya Kıbrıs benzeri kronik bir soruna dönüşme potansiyelinin bulunduğuna yönelik görüşler dikkate alındığında; hangi kuşağın hangi muhataba ne tür talepler sunacağı konusu tartışılmalı, projeksiyonlar üretilmelidir:

- b) Suriyeli sığınmacıların ilk kuşağının “kalıcılık” durumuna bağlı olarak Türkiye’ye yöneltebilecekleri talepler yalın talepler (göçmenlik veya vatandaşlık statüsüne geçme talepleri):

Suriyeli sığınmacıların önemli bir kısmının Suriye sorununun çözülüp çözülmemesine bağlı olmadan, Türkiye’de kalmaya devam etme konusunda istekli olduğuna ilişkin çok sayıda görüş bulunmaktadır. Kalıcılık, sığınmacılık statüsü yerine iskân hukuku anlamında göçmen statüsü ve nihayet vatandaşlığa geçişe yönelik bir talep için gerekçe olmaktadır. Bugüne kadar 300.000 Suriyeli sığınmacı bu süreç sonunda vatandaşlık talebinde bu-

lunmuş, kabul edilmişlerdir. Vatandaşlığa alınma kararı verilenlerin, kararlarla birlikte vatandaşlığa geçme hakkı elde eden eşleri, çocuklarının bu sayıya dahil olup olmadığı konusunda bilgi bulunmamaktadır.

- c) Suriyeli sığınmacıların ilk kuşağının “kalıcılık” durumuna bağlı olarak Türkiye’ye yöneltebilecekleri talepler politik talepler (dil, inanç, gelenek, kültürü yaşatma, politik haklar):

Suriyeli sığınmacı nüfus, komşu ülke ve coğrafyadan gelmiş olmalarına rağmen ülkemiz toplumsal yapısı ile dil, inanç, gelenek ve kültür konularında farklılıklara sahiptir. Suriye kentlerinin kırsal alanlarından, küçük yerleşim yerlerinden gelenler, oransal olarak en büyük grubu oluşturmaktadır. Bu alanlarda ağırlıklı olarak Ortadoğu feodal toplumsal yapısının geleneksel özellikleri yaşanmaktadır. Bu kültürün somut görünümü olarak -örneğin- kadınların küçük yaşta evlendirilmesi, çok eşlilik, dini nikah, kadın-erkek hak eşitliğinin olmaması, yüksek doğurganlık meşru olarak kabul edilen durumlardır. Dahası, bu gelenekler, kültür ve inanç ile gerekçelendirilmektedir. Kültürel hakların tanınması bağlamında sunulacak taleplerin hukuk ve politika alanlarında sorunlar doğurması muhtemeldir.

- d) Suriyeli sığınmacıların ilk kuşağının “kalıcılık” durumunu kabullenmek yerine ülkelerine, yaşadığı kentlere dönmek, yerleşmek talepleri

Suriyeli sığınmacıların ilk kuşağının bu yöndeki taleplerinin varlığı ile ilgili projeler bulunmaktadır. Bu girişimlerin sayısı, geri dönenlerin karar verme gerekçeleri, geri döndükten sonra tekrar Türkiye’ye dönüş yapan olup olmadığı gibi hususlarla ilgili genel veriler bulunmamakta, münferit projelerin kamuoyuna açıklanan sonuçları medyada yer almaktadır.

Suriyeli sığınmacıların Suriye’den geldikleri kent ve kasabalara dönme koşullarının iyileştirilmesi konusunda politikalar geliştirilmeye çalışılmaktadır. Ancak, yerleşim yerlerinin yeniden inşa ve imarı, kamusal hizmetlerin sunulması, güvenliğin yeniden tesis edilmesi gibi iyileştirmelerin koordinasyonu ve finansmanı konusunda uluslararası iş birliği oluşturulamamıştır.

- e) Suriyeli sığınmacıların ikinci ve sonraki kuşaklarının “kalıcılık” durumuna bağlı olarak Türkiye’ye yöneltebilecekleri yalın talepler (göçmenlik veya vatandaşlık statüsüne geçme talepleri)

Suriyeli sığınmacı profilinin ikinci ve sonraki kuşaklarının kalma isteklerinin göçmen veya vatandaşlık taleplerini doğurması ve bu statülerin kendilerine verilmesi durumunda, “Suriye kökenlilik” toplumsal yaşamda kimliğe dönüştürebilecektir. Bu durumda Türk hukuk sistemi içinde göçmenlere veya vatandaşlara yönelik düzenlemelere tabi olacaklardır. Ancak ebeveynlerinin ve/veya murislerinin tabi olduğu Suriye hukuku ile ilgileri devam edecektir. Suriye devleti ile vatandaşlık bağlarının devam edip etmeyeceği, ebeveynlerinin ya da murislerinin Suriye’de bıraktıkları haklar ve mamelekin üzerindeki hakların tanınması ve varis olarak onlara intikali sorunları ortaya çıkabilecektir.

- f) Suriyeli sığınmacıların ikinci ve sonraki kuşaklarının “kalıcılık” durumuna bağlı olarak Türkiye’ye yöneltebilecekleri politik talepler (dil, inanç, gelenek, kültürü yaşatma, politik haklar)

10. SİĞINMACILARIN GERİDE BIRAKTIKLARI HAKLARIN ENVANTERİNİN ÖNEMİ

Türkiye’de ki Suriyeli sığınmacıların karşılarında bulunan en büyük sorun; statülerindeki ve geleceklerindeki belirsizliktir. Buna paralel olarak bu sorunlar Türkiye içinde söz konusudur. Sığınmacılar her geçen gün daha fazla hayal kırıklığı yaşamaktadır. Bunun sonucu olarak, kendilerine ve Türkiye’ye fayda sağlayacak projelerde yer alma motivasyonları azalma riski ile karşı karşıyadır.

Bu zorlukların aşılmasını güçlendiren en önemli neden, sorunun aniden ve yoğun olarak bastırmasından dolayı geri planda dikkate alınmak zorunda kalınan, tasnif sorundur.

“Suriyeli Sığınmacı” kimliği 3.800.000 sığınmacının tamamını içine alan verilerin bulunduğu, kesin bir envantere dayanmamaktadır.

Hangi sığınmacının Suriye’de hangi yerleşim yerinde ikamet ettiği, ailesinin nerede yaşadığı, nerde hangi varlıklara ve haklara sahip olduğu, etnik grubu, dilsel farklılıkları, eğitimi, mesleki becerileri ile ilgili sayıların elde edilmesi, illere ve kamplara göre değişik düzeylerde dir. Kamp dışında yaşayan, yan ülkenin neredeyse tümüne yayılan Suriyeli sığınmacılara ilişkin ise bu derleme – belirleme faaliyeti çok düşük düzeylerde kalmıştır.

Bunun görünen nedeni, sığınmacıların barınma, beslenme, sağlık gibi birincil derecede hayati ihtiyaçlarının giderilmesindeki aciliyettir. Bunlar sağlandıktan sonra, yeni, ikinci kuşak, sivil ve bürokrat görevlilerin bu verileri derlemeye ilişkin tarama – kayıt çalışmaları yapması gerekmektedir. Çoğu kampta ya da kentte bu ikinci kuşak görevlilerin istihdamı, ayrı yazışmalar ve ayrı bütçe külfeti gerektirdiğinden ertelenmektedir.

Suriyeli sığınmacılara yönelik sorumluluk projelerinin neredeyse tamamı, barınma, beslenme, sağlık ve yeni yeni eğitimle ilgili projelerden oluşmaktadır. Bu durum anlaşılabilir bir zorunluluğa dayansa da Suriyeli sığınmacı kimliğinin belirlenmesi tarama çalışmalarının, geçirilen beş yıl sonunda artık başlaması gerekmektedir.

Bunun üç önemli nedeni bulunmaktadır:

- İç hukukta ve uluslararası hukukta, hakların dermeyanı uzun sayılabilecek işlemler, tanzimler, onaylar ve nihayet bunların daha da uzamasını engelleyen zamanaşımı sürelerine tabidir. Tarama sonucunda derlendiğinde ve işleme bağlandığında, dermeyanı ya da icrası hukuken imkânsız haklar ortaya çıkabilir. Bu haklar kaybolabilir.
- Suriyeli sığınmacıların ülkemizde göçmen, mülteci statüsü ile kalmaları veya bir kısmının Türk vatandaşlığına geçmesi, Suriye’de bıraktıkları varlıklarla ilgili hakların takibi, değerlendirilmesi, talep edilmesi veya tasfiye edilmeleriyle ilgili, yeni ve karmaşık sorunlara neden olabilir. Kişiler ve devletimiz açısından önemli mali kayıplar yaşanabilir.
- Halen devam eden Suriye İç Savaşı sonunda, haritaların değişmesine yönelik niyetler bulunduğu, çalışmalar yapıldığı, müdahil tarafların özellikle bazı yerleşim yerlerinin Türk ve Arap nüfus yapısı aleyhine, nüfus yapısını değiştirmeye dönük girişimlerde bulunduğu iddiaları, iç ve dış basında sık sık yer almaktadır. Tarama çalışmalarıyla, bu tartışmalı alanlardan ne kadar insanın ülkemizde bulunduğu belirlenmiş; ülkemizin politikalarıyla bu yerler arasında ilinti kurulabilmiş olacaktır. [37] , [38]

11. SURİYE SORUNU BAĞLAMINDA SIĞINMACILARIN GERİDE BIRAKTIKLARI HAKLAR ALANI

Suriye Göçü, kısa, orta ve uzun vadede Türkiye için önemli sonuçları söz konusu olan önemli bir konudur. Göçü, kısa vadede, sığınmacıların Türkiye'ye giriş yaparken, "iç savaştan kaçma" ve "ölüm ya da rehin kalma korkusuyla kaçanlara insani amaçlı, sınır kapılarını açma" anlayışıyla ele almak gerekmiştir. Bu nedenle, hukuki, idari ve teknik açıdan detaylı bir mekanizma kurulması, konunun aciliyeti nedeniyle atıya bırakılmıştır. Son iki yılda sığınmacılar hakkında kapsamlı veriler elde edilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Sığınmacıların sağlık, beslenme, barınma, eğitim gibi somut ihtiyaçlarının karşılanması halen daha önceliklidir.

Ancak bu önceliklerin ortaya çıkardığı gündemin ardında kalan konular da orta ve uzun vadede görülecek başka sorunlar için şimdiden çözüm arayışlarının başlamasına engel olmamalı, öncelikli çalışmalarla birlikte, uyumlu ve eş zamanlı başlatılmalıdır.

Orta ve uzun vadede Suriyelilerin önemli bir kısmının Türkiye'de daha uzun süre kalacak olmaları veya Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçme ihtimalleri önemli yapısal değişikliklere neden olacaktır:

Suriyelilerin geldikleri kasaba ve kentlerde bulunmadıkları dönemde, orada önemli bir nüfus seyrelmesi söz konusudur. Bu boşluk, iç savaşa müdahil olan ve ülkemiz için ciddi tehdit oluşturan odaklar tarafından, "nüfus yapısının değiştirilmesi" amacını gerçekleştirebilmeleri için fırsat vermektedir.

- Suriyeli sığınmacıların ülkelerinde, geride bıraktıkları mallar ve haklar bu odaklar tarafından gasp edilmektedir. Burada önemli bir talan ekonomisi doğmakta ve daha şiddetli düşmanlıklar için kaynak oluşturmaktadır.
- Suriyeli sığınmacıların geri dönüş istekleri, geri, döndüklerinde mallarına ve haklarına kavuşma olasılıklarının azalması nedeniyle akamete uğramaktadır.
- Suriyeli sığınmacıların ülkemizde kalış sürelerinin uzaması veya vatandaşlığa geçmelerine bağlı olarak devletimizin mali yük ve sorumlulukları artmakta; aktarılan kaynaklar nedeniyle zarar görmektedir.

Oysa, Suriyeli sığınmacıların bıraktıkları mal ve hakları korumak için başlatmaları çalışmaları, yukarıda anılan riskleri azaltabilecek öneme sahiptir.

Devletimiz, risklere karşı tedbir ve telafi sağlayan fırsatları değerlendirebilecek; sığınmacıların ve devletin haklarını gözeten girişimlerde önemli ilerlemeler sağlamış olacaktır.

12. SURIYE'DE, GERİDE BIRAKILAN HAKLAR

Suriye sorunu bağlamında ve emsal vakalarda dikkate alınabilecek bir model üretilmesiyle, sığınmacı, göçmen ve mültecilerin geride bıraktıkları haklar konusunda ilerleme sağlanması gerekmektedir.

Birinci kuşak ile sonraki kuşakların hak alanlarını da kapsayan bu alanda diplomatik ve hukuki alanda mekanizma oluşturulmasıyla, sığınmacı, göçmen ve mülteciler için olduğu kadar onları ağırlayan, kabul eden toplumlar, devletler lehine de reel entegrasyon çalışmalarını ortaya çıkarmak mümkün olabilecektir.

Göç ve sığınmacılık tarihi açısından, geride bırakılan hakların korunurluğunun sağlanması iki açıdan önemlidir:

1- Göçmenleştirmenin Ülkeler İçin Müeyyidesiz Kalması

Göç, sığınmacılık ve mültecilik devletlerin göçe sebep olma, göç üretme ve vatandaşlarının geride bıraktıkları haklarıyla bağlarının kopmasına neden olma eylemlerini müeyyidesiz bırak bir zemine doğru evrilmiştir.

Öyle ki göçmenleri varış noktası ya da geçiş güzergahı olarak kabul eden ülkeler, uluslararası kuruluşlar, devletler bu süreçte büyük sorumluluklar alır ve yükümlülükler alırken, göç ve mülteci akınının kaynağı olan ülkelerin hiçbir müeyyide ile karşı karşıya kalmaması, benzer potansiyele sahip ülkeler için özendiricidir.

Gelecekte, herhangi bir sorunlu nüfus kümesinden kurtulmak isteyen devletlerin “göçmenleştirme”⁸, “mültecileştirme” politikası izlemelerinin önünün açılıp açılmayacağı tartışılmalıdır.

2- Göçmenleştirmenin Demografik Yapının Değiştirilmesi İçin Araca Dönüşmesi

Göç sürecinin yönetilmesinde tartışılmasında ikinci önemli konu da geride bırakılan hakların gerek göçmenleştirme ülke ve gerekse göçe sebep olan sorunlara taraf üçüncü ülkelerce “demografik yapının değiştirilmesi” amaçlarına hizmet etmesidir. Nitekim Suriye rejimi tarafından dünya kamuoyuna Nisan 2018’de duyurulan ve 10 numaralı kanun olarak açıklanan yasal düzenleme ile bir ay içinde ülkelerine dönmeyen göçmen, sığınmacı ve mültecilerin mal varlıklarına el konulacağı açıklanmıştır.⁹

3 - Yapılabilecekler Tartışması

Göç sürecinde göçmenlerin (sığınmacıların, mültecilerin), koruma sağlayan ülkelerin ve varış ülkelerinin haklarını korumaya yönelik tedbirler alınması gerekmektedir. Bu tedbirlerin göçmenleştirmeyi önleme, göçmenlerin birinci ve sonraki kuşaklarının haklarını koruma, transfer ülke ve varış ülkelerinde uyum ile entegrasyon süreçlerini destekleme gibi konularda mekanizmalar ortaya çıkarması gerekmektedir. İdari, adli, mali ve insani yönden çalışmaların senkronizasyonunu sağlayacak bu tür çalışmaları şu şekilde sıralayabiliriz;

- Göçmenler, Mülteciler ve Sığınmacıların Geride Bıraktıkları Haklar Tarama Araştırması

Suriyeli sığınmacılar başta olmak üzere ülkemize kabul edilen sığınmacıların ülkeye kabul aşamalarında, Suriye’de bıraktıkları haklar, mamelek ve diğer kayıtlarına ilişkin tabu, ruhsat, sicilname ve diğer vesikaların kayıt altına alınabilmesi için araştırma yapılması gerekmektedir.

- Göçmenler, Mülteciler ve Sığınmacılar Hak ve Mallar Sicil Kütüğü

Göçmenler, mülteciler ve sığınmacıların Suriye’de bıraktıkları haklar ve mallarının durumunu bildiren bilgi ve belgelerin bir merkezde toplanmakla görevli Suriyeli Sığınmacılar Hak Ve Mallar Sicil Kütüğü oluşturulması gerekmektedir. Bu sicil uluslararası kuruluşlar ve BM UNCHR uzmanlarının da bulunduğu uzman kurulların raporlarını kontrol ederek onaylayan bir mahkemenin yetkilendirilmesi şeklinde yapılandırılabilir. Bu yolla zamanaşımına uğrama, belgelerin yıpranması veya kaybolması, hakların korunabilmesi için gerekli tenfiz ve icra işlemlerinin yürütülebilmesi sağlanmış olacaktır.

9 <https://www.haberturk.com/esad-rejimi-milyonlarca-suriyelinin-mallarına-el-koymaya-hazirlaniyor-1908570>

- Uluslararası Suriyeli Sığınmacıların Suriye Hakları Konferansı ve Haklar Bil-dirisi

Göçmenler, mülteciler ve sığınmacıların ülkelerinde bıraktıkları haklar ve varlıkların korunması uluslararası hukuk sorunu olarak ele alınmak zorunda-dır. Zira göçün sürekli artış göstereceği beklentisinin yükseldiği çağımızda sorunun bir yüzü insani yardımların ivedilikle göç mağdurlarına ulaştırılma-sı olmakla beraber, geride bırakılan hakların korunması ve göçmenleştiren devletin sorumluluğunun teyit edilmesi, sorunun öteki yüzüdür.

Hiçbir ülke göçmenleşen kitlelerin geride bıraktıkları hakları koruma sorum-luluğundan kaçınmamalı, bu haklar ve malların korunması, korunamadığı durumlarda hak sahipliğine ilişkin sicillerin muhafaza edilmesi ve talep ha-linde iadesinden veya tazmininden sorumlu tutulabilmelidir.

Göçmenleştirme, bir ülkenin demografik yapısını değiştirme, istikrarsızlaş-tırma gibi sebeplerle ortaya çıkarılabilen bir savaş metoduna dönüşme-melidir. Aksi durumda, ancak bir soykırımla elde edilebilecek, coğrafyanın insansızlaştırılarak ele geçirilmesi ve yeni etnik yapılar oluşturulması için de facto durumlara fırsat verilecektir.

Uluslararası hukuk, bir başka ülkenin yoğun göç akımlarına maruz kalarak iktisadi, siyasal, sosyal sisteminin tıkanmasını önlemek ve bu yola başvu-ran eylemleri yasaklamak zorundadır.

Göçmenlerin geçici veya vatandaşlığa geçerek daimi surette yerleştikleri ülkelerdeki hukuksal rejimler ile geride bıraktıkları ülke ve burada bıraktıkları mallar ve hakların tabi olduğu hukuksal rejim farklılıkları, sistematik engele dönüşmemelidir.

Diğer bir husus, göçmenlerin geride bıraktıkları haklar ve malların sadece mamelek olmadığı, kültürel ve etnik kimliğin aidiyetini temsil eden kamusal niteliğe sahip olmasıdır. İçsavaş, savaş, kıtlık, doğal afetler gibi nedenlere dayanan göç hareketinin sebepleri ortadan kalktıktan sonra, göçmenlerin dönebilecekleri kendi yerleşim yerlerinin tanınması açısından durum önem-lidir. Göç nedeniyle azalan nüfustan boşalan yerlere farklı etnik, dini, kül-türel grupların iskân edilmesi suretiyle siyasal düzenlemelere girişilmesinin bölgesel barış ve istikrarın sağlanmasına engel teşkil edileceğini uluslararası camianın kabul etmesi gerekmektedir.

Balkan Harpleri ile Kıbrıs sorununda ortaya çıkan, mübadele, malların tazmini ve hakların tenfizi sorunları göçmenlerin haklarını korumaya ilişkin olmakla beraber sorunların kronikleşmesine yol açan etkene dönüşmektedir.

13. SONUÇ

Dünya tarihinin göç olgusu ile ilişkisi, insanoğlu gezegende yaşadıkça devam edecektir. Göçün doğal, siyasal veya toplumsal nedenlerle zorunlu hale dönüşümü; afetler, savaşlar, siyasal krizler, yayılmacılık ya da ayrımcılık nedeniyle göçmenleştirme politikalarının sonucuna dönüşmesi, dünya barışını şimdiden tehdit etmeye başlamıştır.

Göçün insanlık açısından trajediye dönüşmesi ve salgınlaşarak dünyanın tüm coğrafyalarına yayılması söz konusudur ve böyle bir değişimin gerektirdiği yapısal, sürdürülebilir, reel çalışmaların üretilebilmesi için başta uluslararası kuruluşlar ve insani yardım örgütleri olmak üzere kurumların kapasitelerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

İnsani yardım boyutu ile birlikte zorunlu göç ve yer değiştirmelerinin ortaya çıkaracağı sosyal, siyasal, iktisadi yıkımların önlenmesine yönelik tedbirlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu tedbirlerden bir de anlayış ve bakış değişikliğidir. Göç, siyasal ve askeri hareketliliklerin sonucu olarak 20.yy'da küresel kronik krize dönüşmüş durumdadır. İklim değişikliği, çevre felaketleri ile birlikte bu durumun 21.yy'da daha da artacağı öngörülmektedir. Kitlesele göç hareketliliklerinin yıkıcı etkisinden yararlanma güdüsüyle kendi sorunlarını başka ülkelere transfer etme veya siyasal rekabet içinde olduğu hedef ülkenin iktisadi, sosyal, siyasal sistemini kitlesele göç ihraç ederek felç etme girişimleri, yeni bir savaş stratejisi ve küresel yıkımı getirebilecek potansiyele sahiptir.

Göç sorununun yönetiminde, bir politika gereği ya da istemeden göç üreten ülkelerin sorumluluğunun artırılması caydırıcı bir etki olabilir mi? Henüz uluslararası hukukun denemediği ve tartışmadığı bu konuda girişimlerin başlaması gerekmektedir. Suriye başta olmak üzere göç üreten ülke ve coğrafyaların geçiş ve hedef ülkesi durumunda bulunan Türkiye'nin yaklaşık iki aşırı bulan göç yönetim deneyimlerinin bu değişimleri dikkate alarak güncellenmesi, göç üreten ülkelerin sorumluluğunu uluslararası alanda artıran girişimleri başlatması gerekmektedir.

Bu çalışmada, Suriyeli sığınmacılar bağlamında göç yönetim stratejilerine yönelik bir değişim tartışılmakta; Suriyelilerin geride bıraktıkları haklar ve malların korunmasına yönelik bir düzenleme ile mekanizmanın gerekliliği, önerilerle birlikte tartışılmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların göçmen, mülteci, vatandaş gibi statülere erişimi ile transit olarak veya varış ülkesi olarak bir ülkede yaşamayı seçmelerinin ortaya çıkardığı durumlardan bir incelenmiştir.

Onların seçtikleri yerde hayatlarını yeniden kurmaya çalışmaları hem kendileri hem de buldukları ülke açısından insani yardımlarla desteklenmelerinin dışında gerçekçi politika ve eylemleri gerektirmektedir. Dönmeyecek bile olsalar geride bıraktıkları haklar, mamelek ve statülerin evrensel hukuk açısından temel insan hakları bağlamında korunmasının gerekliliği üzerinde görüş birliği bulunmaktadır.

Ancak bu hakların korunmasına ilişkin münhasır, kapsamlı ve etkin uluslararası hukuk düzenlemeleri ve mekanizmalar bulunmamaktadır. Bu alanın sadece iç hukuklarla ve siyasi olarak ele alınmasına devam edilmektedir. Oysa geride bırakılan haklar bugün ve gelecekte ülkeler, göçmenler (sığınmacılar, mülteciler) ve göçmenlerin ikinci ve sonraki kuşakları için çok önemlidir.

- İradesi dahilinde veya dışında göçmenleştiren ülkenin bu haklar ve mamelekten sorumlu tutulmaması, gelecekte göçmenleştirme politika ve uygulamalarını daha da özendirilen bir müeyyidesizlik durumu doğuracaktır.
- Göçmenleştirmenin göç üreten ülke için kolaylaşması karşısında kabul eden ülkeler için sosyal ve siyasal yıkıma kadar giden sonuçları olduğunu gören ülkeler veya siyasi güçler için kitlesel göç akımları, komşu ülkelerin veya bölgelerin istikrarsızlaştırılması için stratejik araca, silaha dönüşecektir.
- Göçmenleştirme sonrası, göç eden kitlelerin terk ettikleri alanlarda demografik yapının değiştirilmesi için yapılan operasyonlarla, geleceğin sorun alanları ortaya çıkarılacak, kültürel soykırımların önü açılacaktır.

- Başka bir ülkede yeniden hayat kurmaya çalışan göçmenler ve onların çocukları, geride bıraktıkları haklardan sağlayabilecekleri gelir ve güvencelerden mahrum olacaklardır.
- Terk edilen ülke ile yerleşilen veya kalınan ülkelerin hukuk sistemlerinin farklılığı karşısında, zamanında alınmayan tedbirler, zamanında dermeyan edilmeyen talepler; ispat, tanınma, tenfiz sorunlarını ortaya çıkaracaktır.

Yapılabilecekler başlığı altında: Göçmenler, Mülteciler ve Sığınmacıların Geride Bıraktıkları Haklar Tarama Araştırması; Göçmenler, Mülteciler ve Sığınmacılar Hak ve Mallar Sicil Kütüğü; Uluslararası Suriyeli Sığınmacıların Suriye Hakları Konferansı ve Haklar Bildirisi çalışmaları ile göç yönetimi çalışmalarında göz ardı edilen, geride bırakılan haklar konusunda ilerleme sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

[1]	N. ABADAN UNAT, Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa, İstanbul: İstanbul Bilge Üniversitesi Yayınları, 2002.
[2]	E. M. -. A. KAYA, Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.
[3]	H. İNALCIK, Devlet-i Aliyye – Seçme Eserler II, T.İş Bankası Yayınları, 2017, pp. 40-41.
[4]	R. -. B. E. PARK, Pınar Kayalığı, Heretik Yayınları, Ankara., Ankara: Heretik Yayınları, 2015.
[5]	S. DÖNMEZER, Toplum Bilim, Ankara: Seçkin Yayınevi, 1999.
[6]	M. KIRAY, Kentleşme Yazıları, Ankara: Bağlam Yayınları, 1998.
[7]	E. J. HOBSBAWM, Sermaye Çağı: 1848-1875, Ankara: Dost Kitabevi, 1998.
[8]	G. PARKER, Cambridge Savaş Tarihi, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2014.
[9]	L. FEBVRE, “Tanrı Yönünde Çaba”, Rönesans İnsanı, Ankara: İmge Yayınevi, 1995.
[10]	C. TILLY, Zor, Sermaye ve Avrupa Devletlerinin Oluşumu, Ankara: İmge Yayınevi, 2001.
[11]	M. SARICA, 100 Soruda Fransız İhtilali, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1995.
[12]	E. J. HOBSBAWM, Devrim Çağı: 1789-1848, Ankara: V Yayınları, 1989.
[13]	H. L. ., j. WEISS, Devletler ve Ekonomik Kalkınma, Ankara: Dost Kitabevi, 1999.
[14]	J. BOURKE, Öldürmenin Mahrem Tarihi, İstanbul: Om Yayınları, 2001.
[15]	J. BLACK, Drenot, Tank ve Uçak: Modern Çağda Savaş Sanatı: 1815-2000, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2003.
[16]	M. MANN, Devletler, Savaş ve Kapitalizm: Politik Sosyoloji İncelemeleri, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2013.
[17]	R. PERRUCHOU, Uluslararası Göç Hukuku, Göç Terimleri Sözlüğü NO:31, 2 dü., Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009.
[18]	M. AKKARACA KÖSE, «Geri Kabul Anlaşması ve Vizesiz Avrupa: Türkiye'nin Dış Politika Tercihlerini Anlamak,» Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, cilt 3, no. 2, pp. 195-220, 2015.
[19]	R. KELEŞ, Kentleşme Politikaları, Ankara: İmge Yayınevi, 1996.
[20]	C. GERAY, «Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmelerin Yerleştirilmesi,» Amme İdaresi Dergisi, cilt 1, no. 1-4, pp. 8-36, Aralık 1970.
[21]	O. SANDER, Siyasal Tarih (1918- 1994), 18 dü., Ankara: İmge Yayınları, 2009.
[22]	Y. ALTUĞ, Yabancıların Hukuki Durumu, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1963.
[23]	R. AYBAY, Yabancılar Hukuku, 2 dü., İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.
[24]	B. ORAN, Türkiye’de Azınlıklar: Kavramlar, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat, Uygulama, İstanbul: Tesev Yayınları, 2004.

[25]	M. BM Enformasyon, «Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme,» 11 6 2018. [Çevrimiçi]. Available: http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin127.pdf .
[26]	N. ÖZBEK HADİMOĞLU, «VATANSIZLIĞIN AZALTILMASINA DAİR BM SÖZLEŞMESİ (1961) KARŞISINDA TÜRK VATANDAŞLIĞI KANUNU,» TBB Dergisi, no. 107, pp. 221-244, 2013.
[27]	R. AYBAY, «İnsan Hakları Açısından Vatandaşlık,» Cogito Dergisi, no. İnsan Hakları Sayısı, pp. 179-194, 2000.
[28]	(. v. G. D. D. SGDD, «Türkiye’de İltica Süreci,» SGDD Web Sitesi, p. 5.
[29]	A. ÇELİKEL ve G. GELGEL, Yabancılar Hukuku, 11 dü., İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2004.
[30]	A. GIDDENS, Sosyoloji, Ankara: Ayraç Yayınevi, 2005.
[31]	E. SAİD, Şarkiyatçılık: Batı'nın Şark Anlayışları, 2 dü., İstanbul: Metis Yayınevi, 2001.
[32]	D. FROMKIN, Barışa Son Veren Barış, Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı-1914-1922, İstanbul: Sabah Kitapları, 1993.
[33]	H. ÖZDEMİR, Atatürk ve İngiltere (Bir Barışmanın Diplomatik Tarihi), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2004.
[34]	R. E. KOÇU, Osmanlı Muahedeleri ve Kapitülasyonlar (1300-1920) ve Lozan Muahedesi, İstanbul: MUALLİM AHMET HALİT KÜTÜPHANESİ, 1934.
[35]	M. ERDOĞAN, Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018.
[36]	E. KARAKAYA, «Suriyeli Mülteci Kadınların Doğurganlık Özellikleri ve Etkileyen Faktörler: Kalitatif Bir Çalışma,» Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, cilt 10, no. 48, 2017.
[37]	C. BEHAR, «Nüfusbilimin Nesnesi,» Toplum Ve Bilim, no. 17, 1982.
[38]	Ş. YILDIRIM, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 6 dü., Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.
[39]	M. WEBER, Hukuk Sosyolojisi, 2 dü., Yarn Yayıncılık, 2016.
[40]	[Çevrimiçi].
[41]	A. M. KAYA ERDOĞAN, Türkiye'nin Göç Tarihi, 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.
[42]	N. ABADAN UNAT, Bitmeyen Göç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002.

THE REFUGEES' RIGHT TO THE CITY: STATE-RUN CAMPS VS COMMON SPACES IN ATHENS AND THESSALONIKI

Charalampos TSAVDAROGLOU

University of Thessaly

savdaroglou.ch@gmail.com

INTRODUCTION

The moving populations that derive from the recent conflict areas in the Middle East and North Africa are a central issue to the growing socio-political debate about the different aspects of contemporary crisis. While borders, in the era of globalization, constitute porous passages for capital goods and labor market, at the same time they function as new enclosures for migrant and refugee populations. Nevertheless, the newcomers contest border regimes and exclusionary policies and create a nexus of emerging common spaces.

A noticeable body of literature is currently emerging, exploring aspects of social philanthropy, NGOs' activities and State immigration policies related to the ongoing refugee crisis (Gabiam, 2012; Ihlen, et al 2015; Reimann, 2006). In this literature refugees are often seen as passive recipients of State, NGO or philanthropy led practices. However, there is little attempt to research how the refugees themselves self-organize, and enact the production of collective housing and shared common spaces based on principles of self-organization and mutual help.

Following the recent spatial approaches on "commons" and "enclosures" (Harvey, 2012; Stavrides, 2016; Tsavdaroglou, 2018) in this statement it is emphasized the forms and modes of refugee led solidarity housing commons, and compare and contrast these with State-run refugee camps.

The statement focuses empirically on Greece and in particular, in Athens and Thessaloniki. These cities are at the epicentre of the refugee crisis. Since, March 2016, when the borders in Balkan countries were closed for

all third-country migrants and the EU-Turkey deal was signed (European Commission, 2016), thousands of refugees were trapped in Greece. Athens is the main refugee transit city in Greece with almost 20 thousand refugees and Thessaloniki is the city with the highest ratio of refugees per residents across the EU (Coordination Centre for the Management of Refugee Crisis, 2016). Most of the refugees are settled in State-run camps in the outskirts of the cities, however a growing amount is accommodated in self-organized occupied buildings in the urban core.

The Right to the City and Mobile Common Spaces

In order to explore the refugees' right to the city I draw attention on Henri Lefebvre's work "The Right to the City" (1996[1968]). In the late 60's Lefebvre wrote his famous book the "The Right To The City". The publication of the book in 1968 coincided with the 100th anniversary of the publication of Marx's Capital, and came just before the revolutionary outbreaks in Paris, Prague, the rest of Europe and the US. The right to the city was influential for several radical scholars and urban social movements. One of the basic theses and point of departure of Lefebvre was that "the city [is] a projection of society on the ground that is, not only on the actual site, but at a specific level, perceived and conceived by thought, [...] the city is the place of confrontations and of (conflictual) relations (...), the city [is] the 'site of desire' (...) and site of revolutions" (Ibid., 109). In the previous quote Lefebvre demonstrated the trialectical character of space as conceived, perceived and lived, or physical-mental-social space, spatial practice-representations of space-representational space, which he farther analyzed in his later work "The Production of Space" (Lefebvre, 1991b[1974]). In addition, for Lefebvre the right to the city goes beyond "the rights of ages and sexes, rights of conditions, rights to training and education, to work, to culture, to rest, to health, to housing" (Lefebvre, 1996[1968], 157). Furthermore, Lefebvre argues that the right to the city is not a typical right but it "is like a cry and a demand" (Ibid., 173). Indeed, in this statement it will be shown the refugee despair upon arrival to Athens and Thessaloniki and their demand to right to city. Finally Lefebvre's concept of the right to the city challenges the notion of the citizen. By bringing to surface people as protagonists of the production of city space he gave a new meaning to citizenship. In his thought, citizenship is not

defined by membership in the nation-State but is based on membership in inhabitation, thus on the everyday production of city space. As Purcell (2003: 577) notes “everyday life (...) is the central pivot of the right to the city: those who go about their daily routines in the city, both living in and creating space, are those who possess a legitimate right to the city (Lefebvre, 1991a[1947])”.

Recently the notion of the right to the city is enriched with the concept of the common space. Following several critical scholars analyses (Caffentzis, 2010; De Angelis, 2007; Dellenbaugh, et al., 2015), conceptualizing the commons involves three things at the same time: a common pool of resources, community, and commoning. “Commons” don’t exist per se but they are constituted through the social process of commoning. The people who, through commoning, constitute communities that self-organize sharing common resources, in non-commercial ways, are called “commoners”. According to Harvey (2012, 73) the common is constructed as an unstable and malleable social relation between “a particular self-defined social group and those aspects of its actually existing or yet-to-be-created social and/or physical environment”. In addition, several scholars (De Angelis, 2017; Federici, 2011; Hardt and Negri, 2009) make the point that the commons have to be separated from the dipole of private or state management. In this brief review on the commons a point worth mentioning is Blomley’s (2008, 320) proposal that “the commons, (...), is not so much found as produced, (...) the commons is a form of place-making.” Finally, Stavrides (2014, 548) suggests that the spaces of common emerge as “thresholds”, which are “open to usage, open to newcomers”.

Moreover, in order to conceptualize the various and complex power relations in the production of the common space, we build on postcolonial urban theory approaches, which seek to highlight the various “subaltern” agents while surpassing the dichotomies West-East or North-South and to focus on the examinations of the hybrid intermediate forms of production of space (McFarlane, 2006; Robinson, 2011; Roy, 2011). Within this framework, several scholars (De Genova et al., 2015; Nyers, 2015; Papadopoulos and Tsianos, 2013) suggest the so-called “autonomy of migration”, According to the “autonomy of migration” the focus has to be shifted from the apparatuses of control to the multiple and diverse ways in which

migration responds to, operates independently from, and in turn shapes those apparatuses and their corresponding institutions and practices. Moreover the approaches of “migration autonomy”, examines how the migrant populations often develop survival strategies, activate subjective capabilities, share information and knowledge, engage in social relations with other migrants, and rely on emerging networks of solidarity that they encounter on their journey. At this point, mobile commons are emerging as those collective forms of communication of moving populations based on selforganization, mutual help and the negotiation of their various identities. It is these forms of social organization and action that may destabilize State-immigration policies (Mezzadra and Neilson, 2013) and acquire a character of spatial disobedience (Garelli, and Tazzioli, 2017) in their move to claim and create common spaces (Trimikliniotis, et al., 2015).

From this point of view, contemporary refugee housing common spaces could be seen as open communities of commoners, which through their spatial practices of commoning destabilize the State-led policies as well as the multiply and intersected power relations and seek to (re)claim both the physical and the social space producing unique collective common spaces. Such a framework seems adequate to analyse the newcomers’ right to the city and to explain the hybrid spatialities of recent refugee common spaces.

State-Run Refugee Camps in Athens and Thessaloniki

Several international organizations and governments during the last decades adopt the rhetoric on the refugee right to the city and to housing. After the WWII, refugees’ right to adequate housing was recognized as part of the “right to an adequate standard of living” in the 1948 Universal Declaration of Human Rights (U.N., 1948) and in the 1966 International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (U.N., 1966). Furthermore, the United Nations Committee on Economic, Social and Cultural Rights has underlined that the right to adequate housing should not be interpreted narrowly (U.N., 2009b). Rather, it should be seen as the right to live somewhere in security, peace and dignity. Moreover, the European Council (ECRE, 2007) recognizes that the living environment and conditions in terms of housing are key to the integration of refugees and migrants. Only by making housing equally accessible to refugees,

migrants and national citizens, as well as stimulating multicultural living environments integration will succeed (ECRE, 2007). Since 2007 Greece has adapted the Council Directive for the minimum standards for the reception of refugees (Presidential Decree, 220/2007). Finally according to the UNHCR policy on refugee protection and solutions in urban areas the refugees right to the city can be assessed on the basis of certain indicators which include the extent to which refugees are threatened (or not) by refoulement, eviction, arbitrary detention, deportation, harassment or extortion by the security services and other actors; enjoy freedom of movement and association and expression, and protection of their family unity; have access to livelihoods and the labour market and are protected from exploitative treatment by employers, landlords and traders; enjoy adequate shelter and living conditions; are able to gain legal and secure residency rights and are provided with documentation; have access to public and private services such as healthcare and education; enjoy harmonious relationships with the host population, other refugees and migrant communities; and, are able to benefit from the solutions of voluntary repatriation, local integration and resettlement (U.N., 2009a).

According to the above statements the characteristics of the refugee right to adequate housing must meet the following criteria: security of tenure, availability of services, materials, facilities and infrastructure, affordability, habitability, accessibility and cultural adequacy. Finally, it is emphasized that housing is not adequate if it is cut off from employment opportunities, health-care services, schools, childcare centers and other social facilities, or if it is located in polluted or dangerous areas.

In contrast to the above criteria, a large number of refugees, in the cases of Athens and Thessaloniki are forced to live in camps that are located in abandoned industrial sites and military camps far from the urban area and thus the refugees, exposed to inadequate and undignified housing and harsh weather conditions. The State-run refugee camps in the case of Athens and Thessaloniki are mostly overcrowded dilapidated factories and old military bases, where a dire lack of amenities has prevailed such as running water, and derelict warehouses in filthy conditions that appear unfit for habitation. In most of the cases there is no access to health and security services and facilities. According to several NGOs' reports (Amnesty

International, 2016; International Rescue Committee, 2016; Médecins Sans Frontières, 2016), the report of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe (2016) and the report of U.N. (2016b) the camps do not meet international standards. They are located in extremely polluted and dangerous environments, close to or inside industrial zones, oil refineries, gaseous fuel depots, and pesticides facilities (General Plan for Major Chemical Accidents Response, 2009). According to the Regulatory Urban Plan of Athens and Thessaloniki Metropolitan Areas (2014), the majority of the State-run refugee camps in Athens and Thessaloniki are located in areas where the permitted land uses are “medium or high disturbance productive activities”, and there is no provision for residential areas. In most of the State-run camps in Athens and Thessaloniki infrastructures, schools, supermarkets and social life are remote and most of the camps are not connected with public transportation. The reports reveal dirt-strewn warehouses lined with tents pitched on filthy concrete floors. Thus, the refugees have to survive in inhuman, appalling and precarious housing conditions, against the cold or hot weather, the illnesses, the psychosocial distress, the lack of food, energy and water supplies.

Refugee Common Spaces Towards a Solidarity Right to the City

In recent years the greek cities have been hit by an unprecedented turmoil that is expressed socially, economically and spatially (Arampatzi, 2017; Hadjimichalis, 2011). One of the main consequences of the socio-spatial crisis was that several public (schools, hospitals) and private buildings (houses, hotels) were abandoned in the center of the city (Vatavali and Siatitsa, 2011; Ministry of Environment & Energy, 2014). During the period of 2015-2018 refugees' solidarity groups occupied several of these empty buildings and turned them into housing projects for hundreds of newcomers.

The self-managed housing projects, as opposed to the State-run camps, are located in the urban fabric and near or in the center of Athens and Thessaloniki. Their spatial position is of particular importance to their inhabitants as they have access to the social life, health services, education and more favorable access to employment opportunities. Collective kitchens, kindergartens, medicine and clothes stores set up in the self-managed structures. The occupied refugee shelters, managed

as commons through participatory processes, locals and refugees take decisions together; they recognize each other's culture and customs and they try to overcome preconceptions and stereotypes.

According to the Housing Squat for Refugees and Immigrants Notara 26, (2016, 2):

“We are squatting an empty public building in Athens, 26 Notara Str., in order to territorialize our solidarity towards refugees/immigrants to cover their immediate needs (shelter, food, medical help). This project doesn't stand for philanthropy, state or private, but rather for a self-organized solidarity project, wherein locals and refugees-immigrants decide together. The decisive body is the squat's open assembly where everyone is welcome to participate with no exclusions.”As outlined by the Solidarity Initiative to Economic and Political Refugees (2016), which supports the refugee accommodation center City Plaza, refugee families from different nationalities are working collectively and in solidarity with other on the cleaning, repairing, and organization of several occupied spaces. They can be seen therefore as projects of self-organization and solidarity, as centers of struggle against racism and exclusion, for the right to free movement, decent living conditions and equal rights.

According to our personal interviews and participation as well as several reports and scholars (Christodoulou, et al. 2016; Karyotis, 2016; Squire, 2018) the occupied refugee shelters are managed as commons through participatory processes. The residents of the self-organized housing projects take decisions together in direct-democratic assemblies, which usually make decisions by consensus. Finally, it is worth noting that in the housing commons solidarity people with the refugees seek to ensure basic dignity issues of vulnerable groups such as women, homosexuals, children, disabled people, creating “awareness groups” and “safe spaces”. These self-organized places are for many of the refugees the only option to openly express their cultural practices and gender identities.

Conclusion: Refugee Common Spaces vs State-Run Camp

This statement focuses on three main implications that are considered of critical political and theoretical importance to the housing policies of

refugees in Athens, and Thessaloniki. Firstly, the enclosed spaces are territories in which relations of oppression, discrimination and exclusion are expressed in terms of ethnicity, gender, class, age, disability, culture, etc. Through the prism of the dialectic common space-enclosed space in this statement it is sought to approach the refugee housing conditions in Athens and Thessaloniki. In the State-run camps it is monitored a considerable deprivation of materials, services, methods and conditions that could not offer to the refugees security, sense of belonging and ensure their physical and mental health. Conversely, in the self-organized housing structures, the commoning processes are based on the multitude of solidarity gestures, the emotional, communicative, cultural and aesthetic interactions, which seek to overcome the normative dipoles of native-foreign, young-elderly, male-female, homosexual-heterosexual, Greek speakers-Arabic speakers and so forth. Secondly, refugees' housing commons enrich the concept of the common space with the plethora of human rights, which are inseparable, interconnected and included in the right to the city. The violation or restriction of the right of refugees to an acceptable dwelling as expressed by the housing policies of State-run camps may affect a wider set of rights. Access to accepted housing is a prerequisite for a range of rights related to work, health, privacy, transportation, sexual orientation and education. The right to housing does not simply mean that housing construction should be appropriate but requires non-discriminatory access to facilities that are important for health, safety, nutrition as well as freedom of expression and assembly.

Finally, it should be stressed that the refugee commoning practices are not only linked to housing needs and their personal space, but also linked to the claim to the right to the city, meaning the right to the multiple dimensions of everyday life, such as the public and political sphere, the social and cultural relations even in the sphere of imagination and representation. So the idea behind self-organized housing is not only to provide shelter but also to track the possibility of spatial justice as well as the pursuit of political and social rights. Therefore, the emerging housing communities of the migrating populations can be seen as potential hybrid territorial thresholds as open communities in motion that constantly negotiate the various social identities and collectively seek and re-invent the culture of togetherness and coexistence.

REFERENCES

1. Amnesty International, 2016. *Trapped in Greece: refugees stranded in dire conditions as Europe drags its heels*. [Available at: www.amnesty.org/en/latest/news/2016/07/trapped-in-greece-48000-stranded-in-dire-conditions/ (20.8.2018)].
2. Arampatzi, A., 2017. The spatiality of counter-austerity politics in Athens, Greece: Emergent “urban solidarity spaces”. *Urban Studies* 54(9), 2155-2171.
3. Blomley, N., 2008. Enclosure, common right and the property of the poor. *Social & Legal Studies*, 17(3), 311-31.
4. Caffentzis, G., 2010. The Future of “The Commons”: Neoliberalism’s ‘Plan B’ or The Original Disaccumulation Of Capital? *New Formations*, 69(1), pp. 23-41.
5. Christodoulou, Y., Papada, E. Papoutsi A. and Vradis, A., 2016. Crisis or Zemblanity? Viewing the ‘Migration Crisis’ through a Greek Lens. *Mediterranean Politics*, 21(2), pp. 321-5.
6. Coordination Centre for the Management of Refugee Crisis in Greece 2016. Summary statement of refugee flows at 12.08.2016 [Available at: <http://www.media.gov.gr/> (20.8.2018)].
7. De Angelis, M., 2007. *The Beginning of History*. London & Ann Arbor: Pluto Press.
8. De Angelis, M., 2017. *Omnia Sunt Communia. On the Commons and the Transformation to Postcapitalism*. London: Zed Books.
9. De Genova, N., Mezzadra S. and Pickles, J., 2015. New keywords: Migration and Borders. *Cultural Studies*, 29(1), pp. 55–87.
10. Digidiki, V. and Bhabha, J., 2017. *Emergency within an Emergency. The Growing Epidemic of Sexual Exploitation and Abuse of Migrant Children in Greece*. FXB Center for Health and Human Rights, Harvard University.
11. ECRE, 2007. ‘ECRE Policy Briefing on Housing for Refugees and Migrants in Europe’, Available at: http://www.epim.info/wp-content/uploads/2011/02/ECRE-Policy-Briefing_Housing.pdf
12. European Commission, 2016. ‘First Report on the progress made in the implementation of the EU-Turkey Statement’, COM(2016) 231, final report, Brussels 20.4.2016.
13. Federici, S., 2011. Feminism and the Politics of the Commons. *The Commoner*, other articles in commons.
14. Gabiam, N., 2012. When “humanitarianism” becomes “development”: The politics of international aid in Syria’s palestinian refugee camps. *American Anthropologist*, 114(1), pp. 95-107.
15. Garelli, G. and Tazzioli, M. 2017. Choucha beyond the Camp: Challenging the Border of Migration Studies. In De Genova, *Borders of “Europe”*, pp. 165–84.
16. *General Plan for Major Chemical Accidents Response*, 2009. General Secretariat for Civil Protection, Athens. [in Greek].
17. Hadjimichalis, C., 2011. Uneven geographical development and socio-spatial justice and solidarity: European regions after the 2009 financial crisis. *European Urban and Regional Studies*, 18(3), pp. 254–74.
18. Hardt, M. and Negri, A., 2009. *Commonwealth*. Cambridge: Harvard University Press.
19. Harvey, D., 2012. *Rebel Cities: From the Right to the City to the Urban Revolution*. London & New York: Verso.

20. Housing Squat for Refugees and Immigrants Notara 26, 2016. *Let's make the refugees' Odyssey of survival a journey of humanity towards freedom*. Athens.
21. Ihlen, Ø., Ustad Figenschou, T. and Grøndahl Larsen, A., 2015. Behind the Framing Scenes: Challenges and Opportunities for NGOs and Authorities Framing Irregular Immigration. *American Behavioral Scientist*, 59(7), pp. 822–38.
22. International Rescue Committee, 2016. *IRC deeply concerned over poor humanitarian standards at refugee transit sites in Greece* [Available at: <http://www.rescue.org/blog/refugee-crisis-latest-updates-storify> (20.8.2018)].
23. Karyotis, Th. 2016. Criminalizing solidarity: Syriza's war on the movements. *Roar Magazine*, [Available at: <https://roarmag.org/essays/criminalizing-solidarity-movement-refugees-greece/> (20.8.2018)].
24. Lefebvre, H., 1996[1968]. *Writings on Cities*. Oxford: Blackwell.
25. Lefebvre, H., 1991a[1947]. *Critique of Everyday Life*. Verso: London.
26. Lefebvre, H., 1991b[1974]. *The Production of Space*. Oxford: Blackwell.
27. McFarlane, C., 2006. Crossing borders: development, learning and the North – South divide. *Third World Quarterly*, 27(8), pp. 1413–37.
28. Médecins Sans Frontières, 2016. *Greece: Involuntary eviction from Idomeni creates further hardship for refugees*. [Available at: <http://www.msf.org/en/article/greece-involuntary-eviction-idomeni-creates-further-hardship-refugees> (20.8.2018)].
29. Mezzadra, S. and Neilson, B., 2013. *Border as Method, or, the Multiplication of Labour*. Durham: Duke University Press.
30. Ministry of Environment & Energy, 2014. *Draft Law: Settings for abandoned, empty and unidentified buildings, Intervention procedures in selectable areas* [Available at: <http://www.tovima.gr/files/1/2014/11/kena%20ktiria.pdf> (20.3.2017)]. [in Greek]
31. Nyers, P., 2015. Migrant Citizenships and Autonomous Mobilities. *Migration, Mobility, & Displacement*, 1(1), pp. 23-39.
32. Parliamentary Assembly of the Council of Europe, (2016), Refugees at risk in Greece. *Report by Tineke Strik*. [Available at: <http://assembly.coe.int/nw/xml/News/News-View-EN.asp?newsid=6208&lang=2&-cat=134> (20.8.2018)].
33. Papadopoulous, D. and Tsianos, V., 2013. After citizenship: Autonomy of migration, organisational ontology, and mobile Commons. *Citizenship Studies*, 17(2), pp. 178–96.
34. Purcell, M., 2003. Citizenship and the right to the Global City: Reimagining the Capitalist world order. *International Journal of Urban and Regional Research*, 27(3), pp. 564–90.
35. Refugee Accommodation Center City Plaza Hotel. 2016. What is City Plaza? [Available at: <http://solidarity2refugees.gr/city-plaza-leaflet/> (20.8.2018)].
36. Regulatory Urban Plan of Athens and Thessaloniki Metropolitan Areas. 2014. Draft Law New Regulatory Urban Plan of Athens and Thessaloniki Metropolitan Areas. [Available at: <http://www.opengov.gr/minenv/?p=5935> (20.8.2018)]. [In Greek]
37. Robinson, J., 2011. Cities in a World of Cities: The Comparative Gesture. *International Journal of Urban and Regional Research*, 35(1), pp. 1–23.

38. Roy, A. 2011. 'Slumdog Cities: Rethinking Subaltern Urbanism', *International Journal of Urban and Regional Research*, 35(2), pp. 223-238.
39. Solidarity Initiative to Economic and Political Refugees, 2016. *Three reasons for expressing our solidarity to Refugee Accommodation Center City Plaza in Athens*. [Available at: <http://solidarity2refugees.gr/293-2/> (20.8.2018)].
40. Squire, V., 2018. Mobile Solidarities and Precariousness at City Plaza: Beyond Vulnerable and Disposable Lives. *Studies in Social Justice*, 12(1), pp. 111-132.
41. Stavrides, St., 2014. Emerging common spaces as a challenge to the city of crisis. *City*, 18(4-5), pp. 546-50.
42. Stavrides, St. 2016. *Common Space. The City as Commons*. London: Zed Books.
43. Trimikliniotis, N., Parsanoglou, D. and Tsianos, V., 2015. *Mobile Commons, Migrant Digitalities and the Right to the City*, New York: Palgrave MacMillan.
44. Tsavdaroglou, Ch. 2018. 'The Ecumenical "Right To The City": Urban Commons and Intersectional Enclosures in Athens and Istanbul'. In Paola Alfaro d'Alençon P., Claudia Cardoso A. and Horn Ph. (eds) *Emerging Urban Spaces: A Planetary Perspective*. New York: Springer, pp. 21-41.
45. U.N., 1948. *The Universal Declaration of Human Rights. United Nations General Assembly in Paris on 10 December 1948*. [Available at: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/> (20.8.2018)].
46. U.N., 1966. *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)*. [Available at: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx> (20.8.2018)].
47. U.N., 1991. General Comment No. 4: The Right to Adequate Housing, Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR) (Art. 11 (1) of the Covenant). *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights*. [Available at: <http://www.refworld.org/docid/47a7079a1.html> (20.8.2018)].
48. U.N.H.C.R., 2009a. *UNHCR policy on refugee protection and solutions in urban areas*. [Available at: <http://www.unhcr.org/4ab356ab6.pdf> (20.8.2018)].
49. U.N.H.C.R., 2009b. The right to adequate housing. Fact Sheet No 21. *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights & UN Habitat* [Available at: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FS21_rev_1_Housing_en.pdf (20.8.2018)].
50. U.N.H.C.R., 2016a. Refugee/Migrants Emergency Response – Mediterranean. *The UN Refugee agency* [Available at: <http://data.unhcr.org/mediterranean/country.php?id=83> (20.8.2018)].
51. U.N.H.C.R., 2016b. GREECE: UNHCR concerned at conditions in new refugee sites and urges that alternatives be found. *Report from UN High Commissioner for Refugees*, 27.05.2016 [Available at: http://data.unhcr.org/mediterranean/flash_read.php?ID=125 (20.8.2018)].
52. Vatavali, F. and Siatitsa, D., 2011. The housing "crisis" and the need for new housing policies. *encounter Athens*. [Available at: <https://encounterathens.files.wordpress.com/2011/05/politikes-gia-thn-katoikia-11mai11.pdf> (20.8.2018)].

RELIGION AND MIGRATION IN A GLOBALIZED WORLD: RELATING GLOBAL TRENDS TO MIGRANTS AROUND THE EASTERN MEDITERRANEAN

Eric M. TRINKA

The Catholic University of America
35trinka@cua.edu

SUMMARY

Like other aspects of their cultural identities, humans carry their religious identities with them as they traverse geographies. While many elements of cultural identity appear to be placed on-hold during life-threatening experiences of relocation, only to emerge later in settled conditions, religion defies this tendency. This is a new recognition of migration scholars who have previously spent much energy analyzing the religious lives of migrants after their arrival. This project responds by examining the role played by religion in the lives of migrants while planning to make the journey and while the journey is underway. It looks specifically at the roles religion plays in the lived-experiences of Mediterranean migrants where in the cases of migratory decision making and travel, religion functions as a responsive and often hybrid set of practices and beliefs. Moreover, I examine the changing manifestations of religious identity in light of the realities of a globalizing world that are both speeding up and condensing the profane and sacred realms of human existence. This study helps us better account for the cultural responses observed in spaces of migration where religion functions both as a source of control and as a resource employed to engage various power structures throughout one's journey.

Keywords: *Migration – Religion – Religiosity – Decision-making – Cultural Resources*

Introduction:

In their search for cogent theories of migrational behavior, social scientists of have rightfully examined and explained migration from macro-analytical perspectives. The compilation of data to identify large-scale trends should, for many reasons, remain a goal of migration researchers who must assess

migrational patterns in order to predict hotspots and future movements. The more recent methodological turn-to-the-migrant has, however, illuminated many places where macro-theories fall short. For instance, primacy has often been given to economic models that present human choice in terms of costs and benefits. While such models can certainly speak to the social realities of economic exchange, they frequently fail to account for the complexities of human decision-making processes that rely on social networks and social capital. Neglecting these realities, even unintentionally, reduces a migrant's set of choices to an economic equation and fails to give a textured account of their experience. Moreover, these cost-basis models inhibit the vision of those hoping to understand the intricacies of migrational activity, causing them to lose sight of the migrant as an active agent in a complex milieu of socio-cultural, political and economic factors (Boswell and Mueser, 2008: 519-29; Cohen and Sirkeci, 2011: 20-37; Gebrewold and Bloom, 2016: 1-17).¹

Method:

I offer here, a response to this over-focus on economic models of analysis and argue that migrants' religious identities must be included in the discussion. This pursuit includes deepening our understanding of migrant religiosity as a toolkit that migrants enact throughout all stages of the migration process as well as accounting for religion as a complex set of social forces that maintain causative influence over the lives of migrants. In addition to evidence from recent research on Middle East North Africa (MENA) populations, I integrate ethnographic analogues from the work of anthropologists cataloguing the role of religion in the lives of Latin American, Asian, and Sub-Saharan African migrants. Migrants from these different regions share a similar set of emigrational factors. Moreover, many of the Sub-Saharan and some of the central Asian migrants considered here actually end up as Mediterranean migrants.

Identifying a "typical" migrant who originates or passes through the MENA region is difficult. The reasons given for making the journey are as numerous and diverse as the migrants themselves. The majority of these migrants are men, and even though women and children have historically been the ones to remain behind, they are increasingly joining those on the move. Expulsive forces include war, political hardship, famine, economic

hardship, persecution, and natural disasters. Those dislocated by these catalysts are often simultaneously drawn to new locations by the anodynes of safety, security, full bellies, economic opportunities, stability, and the freedom of political and religious expression.

As humanity moves further into the 21st Century, neither human migration nor religiosity appear to be losing any momentum. The assumption that the growing secularization of society through modernization would continue with the end result of religion's disappearance has not come to fruition. This is not only apparent in the United States, but throughout the 2/3s world, and even in parts of Europe, like Norway, where the theory maintained much traction in the last decades (Cherry, 2016, 196). Thus, I argue that we cannot fully engage the issues that arise from and accompany humans on the move without accounting for the role played by religion in their lives.

Findings and Discussion:

Religion functions differently for different migrants. Yet, across physical and chronological boundaries, one can recognize religion as a source of emotional resiliency, individual and corporate support, a medium of identity negotiation and expression, and a means by which movers meet physical and spiritual needs (Goździak and Shandy, 2002: 129-35; Knott, 2016; Vásquez and Knott, 2014). I proceed with an understanding of religion as a dynamic set of practices, beliefs, and values that, in the case of migratory decision-making and travel, includes ritual or petitionary behaviors enacted to access and marshal supernatural entities, as well as engagements with religious professionals or humans who have achieved a level of deified status, like venerated ancestors, for purposes that include, but are not limited to, acquiring supernatural indications or affirmations of human action, obtaining safety or health benefits, engaging religiously-affiliated social networks and sacred spaces, regulating emotion, and providing psycho-social support through cognitive frameworks that express and interpret the spectrum of experiences encountered along the way (Smith, 2017: 22; Stump, 2008: 7).²

Over-focus on macro models has kept researchers from exploring religion's role in both preparatory and journeying stages of the migratory expe-

rience. Understanding how and to what degree individuals integrate or assimilate to new settings is imperative in any coherent representation of the fullness of migrational journey. Trouble arises, however, when explanations of migrants' religious identities only consider the role of religion at the final stage of their journeys. To do so suggests that migrants somehow place their religious identities on hold while moving, only to resume them later in presumably less chaotic contexts. Such assumptions of migrant religious behavior falsely atomize migrant identities.

While there is a decline in traditionally-measurable modes of religious behavior like weekly religious service attendance or participation in officially-sanctioned religious events among migrants, that does not equate to a decline in religiosity. On the contrary, it reveals that the common benchmarks by which religiosity is measured are limited. Thus, what is often wrongly described as a lack of religiosity among migrants is actually the result of the shortcomings of our analytics frameworks. It is imperative, therefore, that migration researchers turn their attention to the growing body of anecdotal and ethnographic data indicating that religion remains profoundly important throughout the migration experience. When we do, we see that certain patterns in migrant behavior can be better understood by accounting for the various ways that religious belief can overwhelm and restructure the priorities of potential migrants.

Timing and self-evaluations of agency are integral aspects of the migrational experience. Among the most influential factors motivating movement are threats of physical endangerment, however, other variables unassociated with immediate impingements on personal safety also influence the decision-making processes of potential migrants, sometimes in ways that subvert conventional expectations (Groenewold, et. al., 2012). Within this complex evaluative process, a migrant's religious worldview offers both individual and socially-located criteria by which one constructs a schema for determining if and when departure is necessary. Thus, understanding any migrant's decision to move on from a place of settlement, be it their home country or a location along their route, requires a reevaluation of the categories of *place utility* and *duration dependence* in light of data on religion and religiosity (Fellmann, Getis, and Getis, 2005: 88-95). This is true even for migrants who do not practice or profess any religion since much of the

socio-cultural and political realms that have purchase on migrant decision-making are shot through with implicit and explicit religious elements.

Religion can function as a catalyst for both movement and non-movement. Like many environmental factors affecting human decision-making processes, events or systems considered to be push factors for one person may indeed be pull factors for another. For some, strong religious affiliation in a place of origin can override desires to leave, even in situations where departure is a reasonable expectation (Neudörfer and Dresdner, 2014). For others, robust religiously oriented sending structures instigate and accommodate the movements of individuals and provide systems of social support, meaning-making frameworks, and means of attaining desired spiritual and physical goods.

Most MENA migrants are Muslim or Christian in their religious affiliation (Pew Research Center, 2012a: 24, 53-55; 2012b: 45-50). Autochthonous North African and Levantine migrants practice majoritively Muslim expressions of faith. Sub-Saharan populations also remain predominantly Muslim, but their numbers include more Christians than do those populations migrating westward from the Levantine and inland Middle Eastern regions (Adogame, 2007; Pace, 2004). Enclaves of other minority religious groups remain, but only compose a fraction of the total population. Internal diversity is ubiquitous throughout each religious group. Aside from the larger differences between Sunni and Shi'ite, Coptic, Greek Orthodox, Catholic, or Protestant, one finds a variety of practices and beliefs that are shaped by the geographic origins, educational levels, and economic statuses of their adherents (Stump, 2008: 188-218; Amjad-Ali, 2014).

One's identity as a migrant can be informed, in part, by their perceived social location within the historical narrative(s) of their faith. When describing the intersections of religion and migration in the MENA region, it is important to account for the influence of religious history and shared memories of religiously-attached or -oriented events that took place in the past on the landscapes that migrants presently traverse and inhabit. The symbolic freight of these locations is interpreted by migrants in varying ways. As Levitt reminds us, "We must therefore examine the ways in which believers use symbols and ideas to imagine and locate themselves

within religious landscapes and analyze how religious and political geographies overlap with one another.” (Levitt, 2003, 861). We must remain cognizant of the ways migrants might envision their journey as part of a larger historical dispensation or as a symbolically repetitive act associated with a significant event in their religious tradition. For Muslim migrants, the journey might awaken memories of the prophet Mohammad’s escape from Mecca to Yathrib (Medina), known by many as *Hijra*, or of Ishmael’s mother Hagar, the maidservant of Abraham’s wife Sarah (Netton, 1993; Stump 2008: 68). Likewise, the tropes of Exodus, Exile, and Diaspora have loomed large in the minds of Jews, Christians, and Mormons through thematic associations with their own journeys (Netton, 1993; Padilla and Phan, 2014; Posman, 2016: 175-94; Trevisan Semi 2016: 213-21). Overlap and contradiction are two aspects of religio-spatial associations. Different groups can appropriate the same narrative in drastically different ways. For example, African slaves in the American South maintained the account of Israel’s exodus from Egypt as their story of coming salvation while the very colonists and slave owners subjugating them and wiping out native Americans often interpreted their existence as a mirror of Israel’s entry into the Promised Land with a mandate to rid the it of idolatrous and morally destitute inhabitants.

While religion is not primarily a set of meaning-making structures, it does offer a means by which sense can be derived from and made throughout the migrational process. Many migrants characterize their experience of relocation as a spiritual journey. The perils encountered along the way are accounted for in spiritual terms, and moments of rescue are often identified as miraculous occurrences (Hagan, 2008b). This can also be seen in the way that many migrants planning to relocate to leading western nations speak of their abilities to obtain visas using the terminology of “divine” intervention or purpose (Obadare and Adebawwi, 2010: 32).

Attaining both spiritual and physical goods is not a passive endeavor. Many migrants take it upon themselves to actively secure the approval and support of religious leaders, sending communities, and the divine throughout their journeys. Potential migrants can position themselves by becoming part of transnational digital communities prior to their departure or by joining online prayer groups (Obadare and Adebawwi, 2010). Such pra-

yer groups are not only realities in cyberspace though, as Kalu's research shows that for many Nigerian migrants, "The journey begins with prayers in Pentecostal churches and prayer camps for travel visas, to prayers in immigrant churches for everyday survival needs such as working permits, employment, and money for rent mortgage, health insurance, and other bills." (Kalu, 2007: 282).

Hagan and Ebaugh's research has found similar outcomes among Latin American migrants of both Mayan and Guatemalan heritage that are considering whether to migrate (Hagan and Ebaugh, 2003: 1149-53). Across various journal articles, book chapters, and monographs Hagan and others repeatedly identify the ways such migrants instrumentalize their religious networks and identities for the purpose of discerning the way forward at important junctures of the migration experience. Throughout, they report that for many migrants, movement is dependent on an affirmative response either directly from God or from a religious leader. The migrants surveyed actively sought out the counsel of religious leaders or intermediaries and participated in prayer and blessing ceremonies before the trip. (Hagan, 2002; 2008a; 2008b; 2016; Hagan and Ebaugh, 2003; Sarat, 2013; Van Dijk, 1997: 35-59).

In the last two decades, many scholars have turned their attention to the intersections of religion and globalization. There is no question that globalization is increasing both the volume and fluidity of travel around the globe. A higher percentage of the total human population can and does travel more now than ever before. Significant variables in the migratory process have changed. Trips are shorter than before. Impacts of far-away events are felt sooner and often with increased force. Transmission of religious information travels more quickly and more broadly. The intensification of movement leads to an intensification of interactions within a larger pool of individuals. Increased exposure to more diverse networks of actors informs religious understandings and diversifies worldviews. Migrants can respond to all of these forces in a variety of ways that include syncretistic behaviors aimed at assimilation or isolationist behaviors intended to preserve identity.

Globalization offers increasing means for migrants to remain transnationally connected to their sending communities. The ubiquity of digital communications allows more frequent contact with trusted advice givers, friends, and families. Cellular phones and the Internet provide a range of avenues for low-cost and free communication between migrants and other assistive agents, including such religious leaders and members of their home communities. Online communities that providing information for migrants broadens the network of resources for navigating decision-making processes (Halperin, 2018). The distinctly transnational nature of these kinds of resources keeps migrants in touch with those they already know and provides opportunities to engage in other meaningful relationships that may prove helpful along their journey. Several such networking resources are directly oriented toward migrants' religious needs. Assuring words from preferred pastors and imams are never more than a few clicks away as migrants access spiritual resources like webcasts of sermons or a weekly *khuṭbah* (Sheringham, 2013). In addition to didactic resources, many versions of sacred texts are available for free or for nominal fees online. Electronic or audio versions of the Bible and Qur'an are easily accessible by cellular device. Likewise, daily text services exist whereby migrants can sign up to receive notes of inspiration and support as part of large digital communities of followers.

While the digital sphere of religious involvement is growing, migrants also continue to make use of traditional modes of religious interface. They frequent mosques and churches as places of refuge, sustenance, and continued spiritual guidance. Migrant camps often maintain several make-shift religious structures. In the midst of the turmoil of constant movement and directionlessness, these spaces are for many migrants, places of hope, rejuvenation, and divine affirmation that they will too make it to the end of a sometimes treacherous journey. These more traditional religious institutions also play fundamental roles as repositories of transitional resources. Churches in both sending and receiving countries play important roles in settling immigrants, providing basic social services for them, and assisting them in establishing reliable social networks (Hagan, 2002: 83-88). Religious organizations taking on an increasing role a advocates of immigrant rights in the midst of situations where basic rights are often jeopardized or neglected. Amidst these efforts, organizations are able to

draw on common faith resources of the predominantly Muslim and Christian faith traditions to assert the value of human life and imperatives to protect the marginalized.

Religious identities of many modern migrants in and around the Mediterranean are influenced by the global nature of the religions they practice. Both Christian and Muslim adherents can identify with a sense of universality that knits the various unique expressions of these faiths together despite geographic variabilities. For Christians, a general sense of the larger Church or Body of Christ is often apparent. Likewise, for many Muslims, the notion of the *umma* provides a sense of connection among followers living in disparate geographies (Bowen, 2004: 879-94). These elements of transnationality have long-existed as part of these religious expressions and have provided grounding cognitive and theological frameworks for migrants to envision movements within and beyond places of origin. Even so, the distance gap between religious communities around the globe is closing. This brings both positive and negative outcomes. While migrants might feel a stronger sense of solidarity among their co-religionists, global religious conflict is also coloring the interactions of migrants in more profound ways leading to fractious encounters between migrants of different faiths. Thus, globalization also functions to increase occurrences of conflict between different migrant populations (Hamood, 2014: 41).³

Two additional trends can be seen amidst the accumulating research. The first is that modes of religiosity are influenced by the large-scale technological and social change. Second, and intertwined with the first, is a preference among many migrants for experientially-oriented religious encounters. Even though migrant populations around the Mediterranean are demographically varied, growing numbers are coming from contexts where such experiential religiosity is the norm. Migrants increasingly represent the predominant religious demographics of the global South. Growing global Pentecostalism and the expansion of experiential religious praxis in other non-Christian religions reify José Casanova's claim that "religious traditions throughout the world are refusing to accept the marginal and privatized role which theories of modernity as well as theories of secularization had reserved for them." (Casanova, 1994: 5). In light of these trends, I posit that globalization actually fosters increasing tension

between traditional forms of religiosity and less-traditional experientially-oriented expressions of the same faiths. On the whole, globalization is both intensifying religious identity and condensing the world in which religious experience takes place.

Plasticity of religious experience and expression is indeed a hallmark of many migrants. The pressing task for social scientists is to understand the ways religious plasticity is evolving with the increasing intensity and pervasiveness of globalization. Even for migrants who practice more conservative modes of religiosity, the boundaries of orthodoxy and tradition are easily blurred in moments when life-altering decisions need to be made. In attempts to gain access to supernatural for the purpose of safety or for insight at a moment of decision-making, adoptive and adaptive tendencies are common among many migrants. Ultimately, much of the research is showing that “For many would-be migrants, the primary concern is what ‘works,’ meaning that there is a greater concern with which religious authority is putatively acclaimed to guarantee success...rather than his or her denominational identity.” (Obadare and Adebani, 2010: 33-34; Picard, 2013: 43-59). Even among individuals hoping to maintain a sense of religious purity, there is a propensity to rely on the religious structures and practices that they experience as most efficacious along their journey. As Linda Woodhead puts it, this globalized age has meant that “rituals, beliefs, and symbols are cut loose from their old containers and become free-floating as never before.” (Woodhead, 2016: 20). For some migrants, this has meant that the boundaries of their religious experience are upon their arrival to a new place quite different from those they held at the place and time of their departure. Such discrepancies can cause integrative hiccups when they attempt to join established religious networks in their destinations. Additionally, over time, migrants who have broadened their own

spectrums of practice can influence the composition of religious groups in sending and receiving communities. We witness such cultural mutability occurring at the global intersections of traditional African religions and larger universalizing traditions like Christianity and Islam.

Conclusions:

In sum, present research indicates that migrants around the world instrumentalize religion in similar ways. Key among these is a propensity for migrants to reach out to religious leaders as conduits of divine affirmation and assistance. Further petitionary activities are often aimed at gathering information regarding the many unknown variables of the migration experience. Formal and informal religious structures help migrants navigate the complex realities faced along the way by providing for both physical and psychological needs. Around the world, there is a growing presence of religious agents in the migrational infrastructure. States recognize the valuable assistance these formal and informal agents provide and are therefore cooperating with them more than before.

Several factors associated with technological advances are changing processes of religious interaction and influence. Migrants' abilities to remain connected with social and religious structures in their places of origin is increasing through broader access to communication technologies. Through such mediums, migrants also rely on sacred texts, the help of religious leaders, and the support of others to whom they have access through electronic and inter-personal social networks.

The effects of a globalization frequently converge to heighten the intensity of religious expression and identity in the lives of many migrants. Thus, the religious lives of many Mediterranean migrants are shaped by globally-witnessed trends toward increasingly experientially-driven religion and charismatic dispositions that often blur the borders between private and public expressions of faith. While migrants might face a broad spectrum of religious diversity along their journeys, their interactions within such diverse contexts are mitigated in new ways. On the one hand, globalization has resulted in a wider spectrum of exposure to different modes of religiosity. This has sometimes included exposure to extremist ideologies. On the other, the evidence suggests that experiential and even extremist

religiosity is kept in tension with more orthodox expressions. Likewise, the increasing reach of centralized religious structures that can pull migrants back to orthodox forms of belief and praxis is growing ever present as centralized religious institutions become major players in the field of migrational relief infrastructure. This means that even though migrants often come from environments in which experiential religiosity is more common, the agencies they interact with represent the more traditional expressions of the associated faith communities. That said, while many external influences over migrants' instrumentalization of religion can be identified, the complex relationship between migrants and their social environments will continue to render different outcomes for each person.

Religion remains an integral part of human experience. It is as such, for many migrants, a key source of "psychological, as well as social and spiritual support at all stages of the migration process," and an integral part of their public identity that informs their interactions with others along the way (Eppsteiner and Hagan, 2016: 50). This is no less true for Mediterranean migrants. While one can surmise that religiosity is in some respects facing a process of polarization between experientialism and traditionalism on the global scale, it can also be seen that the forces of globalization allow these different expressions of religiosity to remain simultaneously present and viable within the same religious contexts. The result for migrants is a wider range of potential resources for the preparation and assistance throughout the decision-making process. At present, it appears that neither end of the religious spectrum is in danger of being eliminated. It remains to be seen, though, how the relationship between these polarized expressions of religiosity will play out in the future. For the moment they are both, even if unintentionally so, working for the benefit of the migrants who are able to selectively use resources along the spectrum for support at different points of their journeys.

BIBLIOGRAPHY

1. Adogame, Afe. (2007) "Sub-Saharan Africa," Peter Beyer and Lori Beaman (Eds.) *Religion, Globalization, and Culture* (pp. 527-48). Leiden: Brill.
2. Amjad-Ali, Charles. (2014) "Challenges of Diversity and Migration in Islamic Political Theory and Theology," Padilla and Peter C. Phan (Eds.) *Theology of Migration in the Abrahamic Religions*. (pp. 187-208). New York: Palgrave Macmillan.
3. Boswell, Christina and Peter R. Mueser. (2008) "Introduction: Economics and Interdisciplinary Approaches in Migration Research," *Journal of Ethnic and Migration Studies* 34:4, pp. 519-29.
4. Bowen, John R. (2004) "Beyond Migration: Islam as a Transnational Public Space," *Journal of Ethnic and Migration Studies* 30:5, pp. 879-94.
5. Casanova, José. (1994) *Public Religions in the Modern World*. Chicago: University of Chicago Press.
6. Cherry, Stephen M. (2016) "Exploring the Contours of Transnational Religious Spaces and Networks," Jennifer B. Saunders et al. (Eds.) *Intersections of Religion and Migration: Issues at the Global Crossroads*. (pp. 195-224). New York, NY: Palgrave Macmillan.
7. Eppsteiner, Holly Straut and Jacqueline Hagan. (2016) "Religion as Psychological, Spiritual and Social Support in the Migration Undertaking," Jennifer B. Saunders, Elena Fiddian-Qasmiyeh, and Susanna Snyder (Eds.) *Intersections of Religion and Migration: Issues at the Global Crossroads*. (pp. 49-70). New York: Palgrave Macmillan.
8. Fellmann, Jerome D., Arthur Getis, and Judith Getis. (2005) *Human Geography: Landscapes of Human Activities*, 8th Edition. Boston: McGraw-Hill.
9. Gebrewold, Belachew and Tendayi Bloom. (2016) "Introduction: Understanding Migrant Decisions: From Sub-Saharan Africa to the Mediterranean Region," Belachew Gebrewold and Tendayi Bloom (Eds.) *Understanding Migrant Decision: From Sub-Saharan Africa to the Mediterranean Region* (pp. 1-17). London: Routledge.
10. Goździak, Elżbieta M. and Dianna J. Shandy. (2002) "Editorial Introduction: Religion and Spirituality in Forced Migration," *Journal of Refugee Studies* 15:2, pp. 129-35.
11. Groenewold, George et. al. (2012) "Psychosocial Factors of Migration: Adaptation and Application of the Health Belief Model," *International Migration* 50:6. pp. 211-31.
12. Hagan, Jacqueline Maria. (2002) "Religion and the Process of Migration: A Case Study of a Maya Transnational Community," Helen Rose Ebaugh and Janet Chafetz (Eds.) *Religion Across Borders: Transnational Religious Networks*. (pp. 75-92). Walnut Creek, CA: Alta Mira Press.
13. _____. (2008a) "Faith for the Journey: Religion as a Resource for Migrants," Daniel G. Groody and Giocchino Campese (Eds.) *A Promised Land, A Perilous Journey: Theological Perspectives on Migration*. (pp. 3-19). Notre Dame, IN: University of Notre Dame Press.
14. _____. (2008b) *Migration Miracle: Faith, Hope, and Meaning on the Undocumented Journey*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
15. _____. (2013) "Religion on the Move: The Place of Religion in Different Stages of the Migration Experience," Steven J. Gold and Stephanie J. Nawyn (Eds.) *The Routledge International Handbook of Migration Studies*. (pp. 260-68). New York: Routledge.
16. Hagan, Jacqueline and Helen Rose Ebaugh. (2003) "Calling Upon the Sacred: Migrants' Use of Religion in the Migration Process," *The International Migration Review* 37.4 pp. 1145-1162.

17. Halperin, Amira. (2018) *The Use of New Media by the Palestinian Diaspora in the United Kingdom*. Newcastle upon Tyne, UK: Cambridge Scholars.
18. Hamood, Sarah. (2014) *African Transit Migration through Libya to Europe: The Human Cost*. Cairo: The American University of Cairo Press.
19. Hollenbach, David. (2014) "Religion and Forced Migration," Elena Fiddian-Qasmiyeh, et. al. (Eds.) *The Oxford Handbook of Refugee and Forced Migration Studies*. (pp. 447-59). Oxford: Oxford University Press.
20. Kalu, O.M. (2007) "The Andrew Syndrome: Modes of Understanding Nigerian Diaspora," J.K Olupona and R. Gemignani (Eds.) *African Immigrant Religions in America*. (pp. 61-85). New York: New York University Press.
21. Knott, Kim. (2016) "Living Religious Practices," Jennifer B. Saunders et al. (Eds.) *Intersections of Religion and Migration: Issues at the Global Crossroads*. (pp. 71-90) New York, NY: Palgrave Macmillan.
22. Levitt, Peggy. (2003) "'You Know, Abraham Was Really the First Immigrant': Religion and Transnational Migration," *International Migration Review* 37:3. pp. 847-73.
23. "Migrants killed in 'religious clash' on Mediterranean Boat," BBC News (April 16, 2015).
24. Netton, Ian Richard. (1993) *Golden Roads: Migration, Pilgrimage, and Travel in Mediaeval and Modern Islam*. Richmond: Curzon.
25. Neudörfer, Pablo and Jore Dresdner. (2014) "Does Religious Affiliation Affect Migration?" *Papers in Regional Science* 93:3. pp. 577-94.
26. Obadare, Ebenezer and Wale Adebani. (2010) "The Visa God: Would-Be Migrants and the Instrumentalization of Religion." Afe Adogame and James V. Spickard (Eds.) *Religion Crossing Boundaries: Transnational Religious and Social Dynamics in Africa and the New African Diaspora*. (pp.31-48). Leiden: Brill.
27. Pace, Enzo. (2014) "Religion in Motion: Migration, Religion and Social Theory." Helena Vilaça et. al. (Eds.) *The Changing Soul of Europe: Religions and Migrations in Northern and Southern Europe*. Farnham, UK: Ashgate.
28. Padilla, Elaine and Peter C. Phan, Eds. *Theology of Migration in the Abrahamic Religions*. New York: Palgrave Macmillan, 2014.
29. The Pew Research Center. (2012a) "Religion on the Move: The Religious Affiliation of International Migrants."
30. The Pew Research Center. (2012b) "The Global Religious Landscape: A Report on the Size and Distribution of the World's Major Religious Groups as of 2010."
31. Philpott, M. Toft and T. Shah. (2011) *God's Century: Resurgent Religion and Global Politics*. New York: W.W. Norton.
32. Picard, Julie. (2013) "Religious Mobilities in the City: African Migrants and New Christendom in Cairo," Nadia Marzouki and Oliver Roy (Eds.) *Religious Conversions in the Mediterranean World*. (pp. 43-59). New York: Palgrave Macmillan.
33. Posman, Ellen. (2016) "Home and Away: Exile and Diaspora as Religious Concepts," Jennifer B. Saunders et al. (Eds.) *Intersections of Religion and Migration: Issues at the Global Crossroads*. (pp. 175-94). New York: Palgrave Macmillan.
34. Sarat, Leah. (2013) *Fire in the Canyon: Religion, Migration, and the Mexican Dream*. New York: New York University Press.

35. Sheringham, Olivia. (2013) *Transnational Religious Spaces: Faith and the Brazilian Migration Experience*. New York: Palgrave Macmillan.
36. Smith, Christian. (2017) *Religion: What It Is, How It Works, and Why It Matters*. Princeton: Princeton University Press.
37. Stump, Roger. (2008) *The Geography of Religion: Faith, Place, and Space*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
38. Trevisan Semi, Emanuela. (2016) "From a Mythical Country of Origin to a Multi-Diaspora Country: The Case of Israel and the Moroccan Jewish Diaspora," Elana Ambrosetti, et. al. (Eds.) *Migration in the Mediterranean: Socio-economic Perspectives*. (pp. 213-21). London: Routledge.
39. Van Dijk, Rijk A. (1997) "From Camp to Encompassment: Discourses on Transsubjectivity in the Ghanaian Pentecostal Diaspora," *Journal of Religion in Africa* 27.1. pp. 35-59.
40. Vásquez Manuel A. and Kim Knott. (2014) "Three Dimensions of Religious Place Making in Diaspora," *Global Networks* 14.3. 326-47.
41. Woodhead, Linda (2016) "Tactical and Strategic Religion," Nathal M Dessing et al. (Eds.) *Everyday Lived Islam in Europe*. (pp. 9-22). London, UK: Routledge, 2016.

Notes:

- 1 Several social scientists have recognized the shortcomings of economic models of migrational explanation. Rather than discard them altogether, though, they have worked to show that economic data, when carefully integrated with other socio-theoretical models of human behavior, can indeed provide a more holistic picture of human experiences of movement. Focus has therefore shifted from thinking about migration-related decisions as household decisions rather than individual decisions. Thus, even though migrants are recognized as autonomous individuals, their actions must also be understood within the contexts of their social relationships.
- 2 Following Christian Smith, I proceed with the understanding that religion is primarily a set of practices aimed at the access of and alignment with supernatural powers that can affect goods and help humans avoid bads. This aligns with Roger Stump's definition of religion as "a compelling set of beliefs and practices whose truth is presupposed by faith and that ultimately relate to superhuman entities postulated by adherents to possess transcendent attributes or powers superior to those of ordinary mortals... Whatever form they take, these entities are considered by adherents to exert crucial influences, directly or indirectly, for good or for ill, within and beyond the realm of human affairs."
- 3 See also news coverage of such events, "Migrants killed in 'religious clash' on Mediterranean Boat," BBC News (April 16, 2015).

ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK - DIALOG VE EĞİTİMDE ÇAĞRILAR VE ÇELİŞKİLER

Xatire QULIYEVA

Azerbaycan Bilimler Akademisi
multikult@mail.ru

ÖZET

İlk olarak olarak belirtmeliyiz ki, Türkiye Cumhuriyeti Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin desteği ile "Göç, Mültecilik ve İnsanlık" konusunda düzenlenen Kartepe ZİRVESİ Projesi bilimsel olduğu gibi Kürselleşme döneminin siyasi ve ekonomik, psikolojik ve sosyal- felsefi, kültürel ve genel olarak antropoloji problemlerini kapsamakla deneysel anlamda da büyük önem taşıyor. Öyle ki, modern dünyada tarihsel bir anlam olan göç olayının günden güne çevresini genişletmesi, aynı zamanda savaş meydanlarının yarattığı bu sorun, vatanını, kutsal topraklarını terk etmek zorunda kalan milletlerin kaderi, göç ve mültecilik ile ilgili ikili standartların ortadan kaldırılması, ayrıca da sıradan çıkmakta olan Ahlak ve İnsanlık sorununun çözülmesi beşeri mesele gibi düşündürüyor. Elbette ki, her dönemde olduğu gibi Kürselleşme döneminde de alımların, düşünce sahiplerinin bir araya gelerek bu sorunu da çözmesi zorunluluktur ve tarihsel hafızanın bilge yolu kültürlerarası diyalog ve hoşgörü gelenekleri bu çözüm konusunda önde duruyor.

Bu bakımdan en önemli sorunlardan biri de , göç süreçlerinde çocukların ve gençlerin eğitimidir. "BM Uluslararası Çocuk Fondu - UNICEF'e göre dünya nüfusunun yaklaşık üçte birini oluşturan çocukların 28 milyonu savaş nedeniyle evlerinden mahrum olmuşlar. Raporu göre, göçmen çocukların yüzde 45'i Suriye ve Afganistan'dan geliyor"¹.

Böyle bir durum, elbette, dünyadaki 28 milyon vatandaşın eğitimsiz bırakıldığını ve dolayısıyla okuma-yazma bilmeyeceğini gösteriyor.

1 UNICEF: dünyada 28 milyon uşaq müharibeler sebebinden evlerini terk edib https://azertag.az/xeber/UNICEF_dunyada_28_milyon_usaq_muharibeler_sebebinden_evlerini_terk_edib-990494

En tehlikelisi şu 28 milyonluk eğitimsiz çocuk ve gençlerin hak ve özgürlüklerinden habersiz yetişeceyi, arka sokakların - karanlığın peşinden sürüklenmesi ve toplumun suç unsurlarına dönüşmesi faktördür. Ayrıca, genel olarak göçmen ve mültece çocuk ve gençlerin kayıp olma ihtimali de inkar edilemez.

Öte yandan, hiçbir devletin milyonlarca eğitim döneminde olan mültecileri ve göçmenleri karşılamak, onların okul, öğretmen ve ya eğitim kaygılarıyla başa çıkma planları yoktur. Bu nedenle hem mülteciler kendileri ve hem de gitdikleri ülkeler böyle bir sorunla karşı karşıyadır.

Buna ek olarak, çocuklar ve gençler, yerel ve çeşitli milletlere uyum sağlamaya, diğer dillerde okumaya, konuşmaya, başka dinlerin “içinde erimege” , böylelikle çok kültürlülüğe ve hoşgörüyeye uyum sağlamaya zorlanırlar ki, bu da kısa ve kolay bir süreç değildir. Biz bu güncel konuları **“Çok kültürlülük - dialog ve eğitimde çağrılar ve çelişkiler”** konuşmamızda incelemeye çalışacağız.

İlk önce belirtmeliyiz ki, çağdaş dünyanı düşündüren **“Çok kültürlülük - dialog ve eğitimde çağrılar ve çelişkiler”** mövzusu - bu en kürsel problemin tarihi minyillar evele söykenir. Başka tür söylersek bu problem dünyanın özü kadar kadimdir. En azından okuma-yazma – okul yaranandan və insan “meskunlaşdığı yerden” başka yerə göçmeyi düşündüğü zamandan bu problem yaranmıştır.

Gitmek başkaları, biz olmayanlar təsəvvürünü ifade eder. “Başkası” sözünün mahiyyəti ise bilincin kimlik – identiklik şüurunu öne çeker. Gitmek – kendisile bir ulusa, bir halka mensub kimliyi taşıyıp aparmak və gitdiyi yerlerdeki başka kimlik mensupları ilə təbii və ya korrtəbii suretde dialogu şartlandırıyor.

Çağdaş dönemde “Gitmək” şüuru esasen Avrupa ölkələrini ehate ediyor. Son 10 yılda Türkiye Cumhuriyeti’ne göç eden göçmen ve mülteci sayısının, Avrupa’ya seyahat gidenlerin sayısından az olmadığı göz önündedir. Ancak göçmen, mülteci söz konusu olduğunda ilk önce Avrupa ülkelerinin haritası öne çekiliyor.

Neden farklı nedenlerle “gitmeye” karar veren göçmenler, mülteciler Avrupanı düşünürler? Çok önemli ve ilginç bir soru ve bu sorunun tek bir cevabı var: Avrupa’da yüksek yaşam koşulları. Ancak, uzak geçmişte, yüzyıllardır Avrupa’ya dönüşenlerin, Müslümanların sadece fayda sağlamak için değil, aynı zamanda inşa etmek ve yaratmak için de sığındıkları gerçeğini derinden ima ettikleri gerçeğidir.

Ancak, uzak geçmişte, yüzyıllardır Avrupa’ya dönüşen Müslümanların, sadece fayda sağlamak için değil, aynı zamanda inşa etmek ve yaratmak için de gettikleri gerçeğini derinden doğruluyor .

Örneğin Arap komutanı Tarık bin Ziyad’ın 711 yılında Kuzey Afrika’dan İspanya’ya geçmesi ve İspanya’da çok zayıflamış Vestgot krallığını, daha sonra Priney Yarımadası’nı feth etmesiyle İspanya’da Kurtuba devleti kurulmuş ve 300 yılı aşkın bir sürede kendi varlığını koruyan bu Arap hilafeti Arap İspanyası adına tutmuş kentlerin sayısının Sanat, ticaret ve bilim, eğitim ve kültüre dönüşümü ile tarihini hızla genişletmiştir. Tarihçilerin de belirttiği gibi, “Çölün ekonomik sonuçlarında da kültürel bir artış oldu. Cordoba kütüphanesi ve üniversitesi daha da belirginleşti. Burada tıp, matematik, coğrafi ve felsefe önemli ölçüde gelişmiştir. Avrupa ülkeleri, Analus kültürüyle Arap, Yunan ve Latin düşünürlerinin eserlerini tanımışlardır. Müslüman mimarlığın nadir incilerin inşası devam ediyordu. Qranada hakimlerinin Sarayı Əlhambra (XIII-XV yüzyıllar), Sevilyada Əlkəsar saray-Kalesi (XII yy) beledlerinden idi”(8).

Söz konusu olduğunda, yaklaşık 14 asırdır Avrupa’da ayak basan Arap-Müslüman göçmen Eğitimi, üniversiteleri ve kütüphaneleri bile düşünmüş ve hatta yaratmıştır.

Öte yandan, modern çağda Avrupa’ya akın edenler belki de, yüzlerce yıl önce o topraklara gedib yerleşmiş atalarının etnojenik farkındalığı ile yola çıktılar. Konu psikolojik-antropoloji kapsamında ilgi çekicidir.

Soruna derinlemesine baktığımızda arkada kalmış binyıllar boyunca Avrupa’ya gelmiş müsəlmanların- İslam insanların nesil devamları artık aynı toprakların, aynı devletin ve aynı kültürün sahibi olma hakkı taşırlar.

Bu da bir gerçektir ki, istatistikler ne kadar gizledilse de bugün dünyada, gezegenin her tarafında Müslümanların sayı artımı gözlem olunaqdadır. Özde olan istatistiklere dayanan demografların tahminlerine göre şu anda tüm dünyada 1.8 milyar Müslüman vardır (24 faizdir) ve 2025 yılında büyümeye devam eden Müslümanlar dünya nüfusunun yüzde 30'unu teşkil edecektir. Örneğin, son 20 yılda başka dinlerden olan insanların yıllık artış sayısı 0.7 faiz teşkil etmişse, müslümanlarda bu rakam 1.5 gibi kayda alınmıştır. Burdan da yapıldı diyebiliriz ki, tüm dünya nüfusunun payına Avrupalılar da içerir ki, onların tüm maddi ve manevi değerlerini paylaştıkları Araplar bu mirasa onlar kadar aynı hukukta sahip vatandaşlardır.

Buna dayanarak söyleye biliriz ki, Avrupa'ya seyahat eden Müslüman göçmenler ve mülteciler artık karaya yabancı değiller. Onlar,711'de, kuzey Afrika'dan İspanya'ya geçmiş ve müsliman İspanyasını yaratmış komandan Tarık bin Ziyad'ın soyağacından hesap oluna bilirler ve hemçinin de zaman zaman Avrupa ülkelerinde doğan ve ölmüş olan "7. nesil" Avrupa vatandaşlığına-fransız, ingilis ve s.kimliklere sahiplenmiş Müslümanlardır. Bu mantikle çağdaş göçmenlere şimdi akın ettikleri Avrupa hiç de yabancı bir yer değil "akrapbalarının" on-onbeş nesil kök attdıkları anavatanlarıdır. Azerbaycan'da deyim vardır: "Ot kökü Üzerinde biter". Fakat bir gökyüzü altında çeşitli bölgelere dağılmış beşerin tek gelişme çizgisinde birleşmesi amaçlı Küreselleşmenin, aynı zamanda Küresel kültürün Devlet ve Milletler çıkarları ile aslında toqquşmasının gerçek sonucu olarak daha da güçlenen etnomilli identiklik ve çok kültürlülük olayı son dönemde dünyadaki istikrarsızlığın devamı olarak Avrupa'da yaşayan İslam inançlı halk kitleler ve genel olarak göçmenlere karşı tutum. Aynı zamanda bu ciddi siyasi, demografik, psikolojik sorun çeşitli alan bilim adamlarının dikkatini celb etmekle fennlerarası bilimsel araştırmalar doğrultusunda farklı konulara yol açıyor ve kendi bilimsel ilgi alanını gündend güne genişletiyor.

Esas Kısım

Böyle düşündüren konulardan biri de küresel kültürün meydana çıkardığı genelin parçalanması düzleminde dünyada göçmen sayısının Müslümanların hesabına il-ilden genişlemesi, gelişmiş ülkelerde, özellikle Avrupa'da ulusal nüfus kontenjanının azalması faktörleri ile ifade edilir. Tanınmış siyasilerin, filosofların, qlobalist analistlerin tahlilleri merkezinde duran asimilasyiya, izolasyon sorunları doğrudan ve dolaylı olarak Müslüman "ağırlığının" dünyanın siyasi hakimiyetinde güçlenmesi risklerinden haber verir.

Bizim “Çok kültürlülük - dialog ve Eğitimde çağrılır ve çelişkiler” makalamızda konumuz doğal olarak kendi vatanlarından savaşlar başta olmak üzere bu gibi sebeplerden dolayı dünya devletlerine, özellikle Avrupa’ya akın eden insanlar olduğundan bunun en temel unsuru çokkültürlülüğ, onun da əsasında din, dil farklılığı sorununu gözetmeden bu problemin mahiyetini anlamak mümkün değıil. Yani Göç eden eğitim dönemi yaşında olan tabakanın Müslüman - İslam dini mensubu olması amili eğitimin kalitesini belirler. Müslüman ailelerinin eğitim almalı çocukları öncelikle diline göre sorunlarla karşılaşır. Məlumdur ki, her devletin ana dili onun eğitim sisteminde önde dayar. Deməli, göçmenler şu ana dilde eğitim almaya mecburdurlar. Onların yarışları da bu süreçte fazla sorun yaratmaz. Şimdi ki, dönemde yerel Afrikalı müsliman herhangi bir Avrupa okulunda eğitimini belki sart şartlar değil de, nasılsa sıkıntılı, yerel cocuklardan farklı devam etdiyi halda Göçmen ve mülteciler gelince fobiyaları güçlendiriyor. Hatta göçmen cocukların çok kardeşlerinin olması bile yerel halkda fobiyaları artırır. Siyasiler de bu çoksaylı ailelerin gelişimle hakimiyete yüksele bilecekleri gibi daha ciddi fobyaya kapılırlar. Bundan ise dünyanın gelecegi olan insanlar-cocuklar ve gençler acı çekiyorlar. Onların eğitim konularında karşılaştıkları ayrımcılık yaklaşımı sadece eğitimebağıli olmayıp, her alanda hayata başlamalarına engel olmak üzere ve bu eğitim dönemi insanların cocukluklarında aldıkları psikolojik travmalar ömürlerinin sonuna kadar hafızalarından silinmeyecek duygulara neden olur.

Avrupa’da, genel olarak Müslümanlara karşı bir kaç örnek ve mülteci eğitiminin nasıl derin bir kıtlık ile karşı karşıya olduğuna dikkat çekmek isterim.

Böyle ki, çok tanınmış siyasətşünaslardan Giovanni Sortari “Plyuralizm, multikulturalizm ve yabancı torpaqlılar” eserinde Avrupa’nın günümüzde en ileri devleti sayılan Almanya’da cereyan eden demografik durumu açık olarak yorumluyor ve en esas da “bu devletten ulusal kimlik taşıyıcısı yerel nüfus “yok oluyor” ve yerel bir topluma dönüşen yaşlanan müslümanlar büyümeye, çokalmaya devam ediyor” yazıyor(22).

Diğer bir siyasi yorumcu Tilo Sarratsin de “Almanya sıradan çıkıyor” eserinde (başı çok belalar çekse de) devletin tarihi demokratik siyasi geleneklerine, multikulturalizm, hoşgörü politikasına, plyuralizmə, liberalizminə karşı

çıkıyor, Arap ve Türk (demek ki müslüman) Entegrasyonu meselesini öne çekerek almanya siyasi liderliğini sert bir şekilde eleştiriyor. Sarratsin şöyle yazıyor: “Arap ve Türk göçmenler Alman toplumunun üyesi olamaz.” Bunu yapmak bile istemiyorlar Entegrasyon kendi başına bir konudur. Bu konuda bir şey yapmayanlara katlanmak zorunda değilim. Çocuklarının eğitimine önem vermeyen, bu dünyadan hiç vazgeçmemiş ve bu dünyaya girmek istemeyenlere katlanmak zorunda değilim”(21)

Almanya Başbakanı Angela Merkel, ilk olarak T. Sarratsi’yi kabul etmeyen Alman politikacıların yanı sıra, onunla açıkça anlaştı: “Gerçekte, kimse inanmayacak. Ama biz zaten Almanya’da çok kültürlülük kavramına sahip değiliz. Neden sorusunun cevabını 2. dünya savaşından sonra demokratik gelişme yolunu tutmuş ve büyük başarılarla imza atmış Almanya’nın göçmen akımının pryualizm prensipleri ile siyasi iktidara kadar gelip çıkması, hegiomonluk seviyesini elde etmek derecesine gelmesi sorununda buluna bilir”(21).

A.Merkelin Almaniyada müsəlmanların yerel halkı arkada qoyarak siyasi hakimiyyətə yüksəle bilecegi ve bundan sonra baş vere bilecek sorunlara bağlı fobiyasını T. Sarratsi böyle inceleyir: “Alman ulusal nüfusun yüzde 20 oranında azalacağını - 88 milyondan 66 milyona, bu da genç ve emek yoğun bir grubun sonucuna” işaret ediyor. Çocuklar ve 20 yaşındakiler yüzde 40 oranında azalacak. 50 yaş grubundaki yaşlıların sayısı yüzde 14’ten fazla olacak, 2005’te bu oran daha başarılı oldu. Ayrıca, nüfusun yüzde 20 oranında azaltılması emeklilerin sayısını artıracaktır. Böylece Almanya eski bir toplum haline gelecek. Henüz bir felaket değil. Asıl bela Alman ailelerinde çocuk doğumunun aşağı inmesi ve göçmenlerin ise geleneksel çocuk istekli olmaları, hem de çok cocuklu ailelere ayrılan sosyal yardımlar mäsələsidir.Beləcə Alman okullarının küçük sınıflarında Alman çocuklarından çok Arap ve Türk çocukları oxuyur”(21).

Beləcə T.Sarratsine göre “Almanya’nın nüfusu azalıyor, almanlar məzmləşir ve səfəhləşirlər, hem de bu hızla gerçəkləşiyor, bu geleneği tersinə çevirmək mümkün olacaq mı?”(21)

Son 15 yılda Almanya’ya gelen ve kendi topraklarına bu ve ya başka sebepten dolayı geri dönmeyen 20 binden fazla göçmenin ise Alman dili ile beraber, bu ülkede kalmanın gerçek yolu olarak alman kadınlarla evlenmek

mecburiyetini yaşaması zaten Sarratsinin de belirttiği gibi sıradan çıkmakta olan Almanya'nın şimdi genetik kodunun karışık kan biçiminde, başka bir deyişle, Müslümanlaşma sorunu. Avrupa'da İslami krizi koşullayan bu faktörler, şu anda dünyanın önde gelen tüm Avrupa ülkelerine yansıyor. Bir tarafta tarihi tecrübenin dikte ettiği beşeri diyalog gelenekleri, diğer yandan İslamofobi dünyanın genel düzen haline keskin, bu sırada da eğitime etki gösterir. Humanizm ideyalarına darbe vuran bu bileşik, zidiyyətli durum halkalar arasında dostluk-kardeşlik ilişkisine ciddi zarar verir. En acısı eğitimsiz gelecek korkusu yaradır.

Hiç de tesadüfi değildir ki, "AB'nin son toplantılarından birinde üye devletlerin temsilcileri miqrantlarla bağlı kota müzakerelerinde birbirlerini rencide etmekten bile çekinmeyibler. Ülkelerden birisinin girişimi için kvotası var, ancak diğerleri buna karşı çıktı. İtalya ve Yunanistan'ın Afrika'dan Akdeniz üzerinden kontrolsüz halde gelen miqrantlara karşı tek başına mücadele verdiği bir dönemde, onların komşuları kendi sınırlarını korumaya öncelik tercih etdi."(6). Burada, Avrupa'ya, çok kültürlülüğüne, hoşgörü, karşılıklı saygı, dostluk, sevgi ruhuyla kaçan göçmenlerin maddi ihtiyaçları ile ilgili ciddi bir sorun var. Bir ülke devlet düzeyinde çok kültürlülük ve hoşgörüyü desteklemiyorsa, mültecilerin ve ÜİYOK'lerin eğitimi nasıl gerçekleşebilir? Ülkelerinde tutuşan savaşların etkisiyle baş alıp nereye geldi giden mültece, göçen sayı artmakla artık 66 milyona ulaşmış bu tabakanın yüz tuttıkları devletlerin sokaklarında bile yaşam - sokak ekonomisi düşünmekten başka bir yolları da görünmüyor. Bu ise ukul dönemi insan sayının eğitimi unutulması ile şartlanır. Demek eğitim ekonominin kurbanına dönür.

Maalesef. soyut mahiyette olan bu durum -Vahid dünya düzeni denilen sistemin işlendiği iddia olunan, ayrıca küreselleşmenin yetiştirdiği multikültüralizm - yani çoxmədəniyyətlik, onun bir parçası olan hoşgörü ilkelerinin tebliğ, telkin edildiği bir zamanda cereyan etmektedir. Daha da kötüsü, Avrupa Komisyonu Akdeniz'den kaçan ve Avrupa Birliği'ne girmeye çalışan göçmen işçilerin akışını önlemek için 10 maddelik bir eylem planı açıkladı. "Amaç, AB'yi, özellikle de Yunanistan ve İtalya'ya güneydeki göçmenleri kontrol etmek ve kayıtlarını güçlendirmektir. Plan ayrıca insan tacirlerinin kurtarma operasyonlarını artırmasını talep ediyor. Bu tehlikeli yolda genellikle göçmenler öldürülür, teknelerdeki çocuklar boğulur "(6).

Fransada da mülteci kampları yakıldı, 10 bin civarında mülteci geri döndü, Sınırlarını aşan göçmenler Avusturya ve İsviçre ülkelerinden de kovuldu. “Avrupa, olanların yalnızca İtalya’nın sorunu olduğunu düşünürse, sorunu bağımsız olarak çözeceğiz. Ancak, yenilginin tarafı tek bir Avrupa fikri olacak” “(8)., “dedi Başbakan Mateo Rengi. Avropaya yönelik böyle birbaşa, açık tehditler söz konusu olduğunda göçmenlerin ve mültecilerin eğitim hayatı göz önüne apaçık gelir.

Bu, elbette, her şeyden önce, göçmenler ve mülteciler için, çalışma sırasında çocuklar dahil olmak üzere büyük bir tehdittir. Yukarıda da belirtildiği gibi, Avrupa’daki daimi sakinlerin İslamofobi’den muzdarip olsalar bile, eğitim alanındaki mültecilerin ve ÜİYOK’lerin rahatsızlıklarını hayal etmek zor değildir. Bu basit bir sorun değildir ve milyonlarca insan artık dünyanın en ciddi zihniyetiyle küresel eğitimden yoksun olma, kaliteli eğitimden yoksun olma ve gelecekte de toplumun yararına olan bir tehlike olarak ilgilenmektedir. Bu nedenle, ÜİYOK’lerin ve mültecilerin eğitim kaderi sorunu, bugün farklı ülkelerdeki birçok bilim insanının ve üniversitenin birlikte çözmeyi denediği eğitim sorunlarının önündedir.

Yeri gelmişken Azerbaycan Cumhur başkanının birinci yardımcısı, YUNESCO ve ISESCO-nun iyi niyet elçisi Mehriban Aliyeva henüz 2006 yılında Azerbaycan’da “Azerbaycan: Kültürlerarası diyalogun geçmişi ve bu günü” konusunda düzenlenen uluslararası simpoziumda geniş içerikli konuşmasında dünyanın yüzlerce siyasetçisine, bilim insanına eğitim meselelerine özel olarak dikkat ayrılması için muracıatda bulunmuş, tüm insanlığı diyaloga teşvik etmiştir: “... diyalogun gerçekleşmesi için her bir ülkede özel çalışmalar yapılmalıdır. Biz çok iyi biliyoruz ki, toplumda olan ortam, şekillenen gelenekler insanları birbirine karşı ya düşman, ya da dost kapasitesine sahiptir. Bu yönde eğitim ve kültürdeki en önemli faktörleri vurgulamak istiyorum. Bugün öyle bir eğitim sistemi kurmaya çalışmalıyız, modern dünyada iyi yaşamak mümkün olan, hümanizm ve barış ilkelerine sadık olan vatandaş terbiye edilebilek “(3).

“Çok kültürlülük - dialog ve eğitimde çağrılar ve çelişkiler” makalamızı aydınlanmanın tarihsel merkezlerinden biri – Türkiye Cumhuriyetindeki bu duruma, küresel probleme munasibet incelemekle sonuçlamak istiyoruz. Dünya Göçmen ve Mülteci Haritasına baktığımızda,

Evela Türkiye ve Azerbaycan Bağımsız Cumhuriyeti'nin daha büyük bir ölçekte olduğunu görüyoruz. Böyleki, istatiklerin gösterdiği rakamlara dayanarak söyleye biliriz ki, 2011 yılının ilk aylarından başlayarak bu günümüze gibi yaklaşık 2 milyon 555 binden çok Çocuk dahil olmak üzere 5 milyon 500 bin Suriyeli vatandaş savaş yüzünden ülkelerini terk ederek farklı ülkelere göç etmişdirse bu Göçmen ve mültecilerin 3 milyon 300 binden çokunun Türkiye'ye sığınması, bunun da 1 milyon 500 binden çokunun çocuk olması apaçık Türkiye Cumhuriyeti'nde göçmen çocuk problemini gündeme getirmiştir(15).

Her şeyden önce, 1 milyon 500 bin öğrenciye yeni okullar inşa etmek, yeni öğretmenler atamak, ağır bir yük taşımak. Ancak Türkiye Cumhuriyeti bu zor durumda başarılı oldu. Türkiye'de sığınan Suriyeli mültecilerin ve ÜYÖK'lerin sosyal ve kültürel sorunlarına ilişkin eğitim kaygıları da ortadan kaldırıldı.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 5 milyon 500 bin Suriyeli mülteci ve göçmeni başarılı bir şekilde uygulamak, bu çeşitli milletlerin barış içinde bir arada yaşamına nail olmak dahil, bir milyon beş yüz binden fazla çocuk ve gencin eğitimini başarı ile yönetmekle hem de çok kültürlülük, hoşgörü geleneklerinin koruduğunu açık kanıtlamıştır. Bu dünya ülkeleri için güzel bir örnektir.

Bu problemlerin resmi çok tanıklık. Azerbaycanın Dövlət Bağımsızlığına kavuşması Karabağ Savaşı, vatan topraklarımızın 25 faizinin Ermeniler tarafından işgalı, bunun da neticesinde 1 milyondan fazla mülteci ve zorunlu köçkünün acı tale ile karşılaşması dönemine rastlar. Bu arada, dünyadaki her 135 kişiden biri mülteci yaşıyorsa, 9 milyon nüfusa sahip Azerbaycan'da her sekiz kişiden biri mülteci.

Şunu da belirtelim ki, dünyada Mülteci ve göçmenlere hususi dikkate göre örnek gösterilen Azerbaycan Cumhuriyeti'nde doğma vatan topraklarından göç düşürülmüş soydaşlarımızın kaderi ile ilgili ilertilen Devlet politikasının esası Ulu Önder Haydar Aliyev tarafından konulmuştur. Halkımızın Ulu Önderi Haydar Aliyev'in siyasi ve gerçek varisi Ülke Cumhurbaşkanımız sayın İlham Aliyev mülteci ve zorunlu göçmenlerin yaşam düzeyini kapsayan Devlet politikasını daima dikkatte tutarak bu hassas kütlenin refahının yükselişi amacıyla 2003-2017 yıllarında 55 ferman ve emir imzalamış,

böylece genel olarak onlar için Yaklaşık 100 yerleşim yapılmış, 150'den fazla okul, yaklaşık 100 kültür kuruluşu, sağlık merkezi ve diğer altyapı tesisleri inşa edilmiştir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde Köçmenler arasındaki yoksulluk oranının yüzde 75'den yüzde 12'ye düşmesi bir kanıt.

Sonuç

Bu da bir gerçektir ki, modern dönemin bu geniş içerikli yazılım - projesi olan "Kültürlerarası Diyaloga dair Beyaz kitab-" onurlu eşit uyum "belgesinde ileri sürülen beş siyasi yaklaşımın üç bendi -" 4.3.2 İlk ve orta eğitim 4.3.3 Yükseköğretim ve araştırma 4.3.4 yaygın ve informal eğitim "somut olarak, diğer bentler ise -" "Kültürlerarası diyalogun desteklenmesine beş siyasi yaklaşım: 4.1 kültürel çeşitliliğin demokratik yönetimi 4.1.1 Çeşitliliğe siyasi kültürel değerlendirilmesi 4.1.2 İnsan hakları ve temel Özgürlükler 4.1.3 Eşit haklara eşit erişim. 4.2 Demokratik Vatandaşlık ve Katılım 4.3 Kültürlerarası Bilginin Okunması ve Öğretimi 4.3.1 Temel Yeterlilik Alanları: Demokrasi, Vatandaşlık, Dil, Tarih. 4.3.5 Liderlerin rolü 4.3.6 Aile ortamı 4.4 Kültürlerarası diyalog alanları 4.5 Uluslararası ilişkilerde kültürlerarası diyalog" doğrudan eğitim ile ilgilidir (7).

"Kültürlerarası Diyalog Üzerine Beyaz Kitap" - "Dürüstlikle Bütünlük içinde Birlikte Yaşamak" başlıklı belgede bizim bu makalede incelemeye çalıştığımız Çok Kültürlülük Bağlamında Göç ve Eğitim meselesi böyle açıklanmıştır:

"Çokkültürlü Avrupa'da eğitim sadece işgücü piyasasına hazırlık, kişisel gelişim, geniş bir bilgi tabanının gelişimini desteklemekten ibaret değildir: okullar aktif yurttaş olarak gençlerin eğitiminde önemli bir rol oynamaktadırlar, diğer kültürlerde gerçek bir uyarım ve çeşitliliğin temeli olan insan haklarına saygıya büyük önem vermektedirler. (7) Toplumun yaşam koşullarının gelişiminde ve ilerlemesinde gençlerin, yaşamı destekleyen değerlerin algılanması ve kazanılması için fırsatlar yaratılması ve onların başarılarının tüm yönleri ve yöntemleri ile desteklenmesi ve rehberlik edilmesi toplumun sorumluluğundadır "(7).

Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi'nin Görüş ve Kararlarında 807 (1983) Avrupa İşbirliği Üzerine Karar; "Göçmen Çocukların Eğitimine İlişkin Görüş 1093 (1989)"; "Eğitimde Avrupa'nın önemi 1111 (1989)"; "Eğitimde Cinsiyet Eşitliği Görüşü 1281 (1995)"; "1283 (1996) 'da tarih ve Avrupa

tarihini öğretme düşüncesi”; “Yükseköğretime Azınlık Erişimi hakkındaki Görüş 1353 (1998)”; “Dilsel çeşitlilik Görüşü 1383 (1998)”; “Fransa’da Dini Azınlıklar ve Dini Özgürlük Üzerine 1309 (2002) sayılı Karar”; “Avrupa Konseyi’nin Avrupa Yüksek Öğrenim Alanına Katkısı Üzerine Görüş 1620 (2003)”; “Mültecilere ve IDP Eğitimine İlişkin Görüş 1652 (2004)”; “Diaspora kültürü hakkındaki görüş 1688 (2004)”; “Mücadele ve Avrupa: Göç ve Entegrasyon Üzerine 1437 (2005) Kararı”; “Eğitim ve Din Görüşü 1720 (2005)”; “Akademik (Eğitim) Özgürlük ve Üniversite Özerkliği Görüşü 1762 (2006)”; “Ekstremizmle karşı karşıya olan Avrupa Müslüman Topluluklarının Meseleleri” nin yanı sıra, 1605 (2008) ve 1831 (2008) sayılı kararlar da, toplumun hak ve özgürlüklerinin korunmasında teşvik edilmekte ve korunmaktadır. ”(7)

Ancak gerçek şu ki, bütün bu yasal eylemlere rağmen, Avrupa da dahil olmak üzere ne deplasman, ne mülteci, ne de bu sınıfın devam eden eğitim kaygıları sona ermez. Böylece, göç, mültecilik ve farklı ülkelerdeki eğitim çağındaki çocuklar ve gençler, büyük maddi ve manevi (kendi zihniyetleri, milli kimlik, dil ve din) geleneklerinin kaderinin karmaşıklığı ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Maalesef soyut mahiyette olan bu durum -Vahid dünya düzeni sisteminin işlendiği iddia olunan, ayrıca küreselleşmenin yetiştirdiği multikulturalizm-yani çokkültürlük, onun bir parçası olan hoşgörü ilkelerinin tebliğ, telkin edildiği bir zamanda cereyan etmektedir. Daha da kötüsü, Avrupa Komisyonu Akdeniz’den kaçan ve Avrupa Birliği’ne girmeye çalışan göçmen işçilerin akışını önlemek için 10 maddelik bir eylem planı açıkladı. “Amaç, AB’yi, özellikle de Yunanistan ve İtalya’ya güneydeki göçmenleri kontrol etmek ve kayıtlarını güçlendirmektir. Plan ayrıca insan tacirlerinin kurtarma operasyonlarını artırmalarını talep ediyor. Bu tehlikeli yolda genellikle göçmenler öldürülür, tekneler boğulur ”(6).

Burada, Avrupa’ya, çok kültürlülüğüne, hoşgörü, karşılıklı saygı, dostluk, sevgi ruhuyla kaçan göçmenlerin maddi ihtiyaçları ile ilgili ciddi bir sorun var. Bir ülke devlet düzeyinde çok kültürlülük ve hoşgörüyü desteklemiyorsa, mültecilerin ve ÜYÖK’lerin eğitimi nasıl gerçekleşebilir? Ülkelerinde tutuşan savaşların etkisiyle baş alıp nereye geldi giden mültece, göçmen sayı artmakla artık 66 milyona ulaşmış bu tabakanın yüz tuttıkları devletlerin

sokaklarında bile yaşam - sokak ekonomisi düşünmekten başka bir yolları da görünmüyor. Bu ise okul dönemi insan sayının eğitimi unutulması ile şartlanır. Demek eğitim en uygun halde ekonominin kurbanına döner. En uğursuz halleri ise

Aslında onların toplu şekilde eğitimden uzaklaşması, sağlıkları, sosyal hayatları, ahlak durumları, maneviyatları, siyasi akideleri, millilik, kimlik hisleri, psikolojik durumu, yaşadıkları ve çalıştıkları ortamdaki çevresel durumları ciddi toplum sorunlarından haber verir. Genel olarak, bu sorun sadece bir savaş meselesi değil, aynı zamanda onların şüurlu olarak sokak ekonomisiyle ilgilenen bir sistemin kurbanına dönmeleridir. Bu ise kuşkusuz küresel bir sorun. yönetsel bir hal gibi düşündürür.

Ayrıca itiraf edilmelidir ki, deplasman, göç, mültecelik mahrumiyeti dolayısıyla okul, litse dönemli toplumlar modern dünyanın ekstrimist güçlerinden, yasadışı mal ticaretçilerinden, uyuşturucu taşıyıcıları ve satıcılarından, radikal dindarlardan, organ mafyasından, hatta terörist grupların etkisinden “sığortalanmamışlar”. Bu nedenle, bu katman bilinçsiz ya da bilinçsizce bir tehdittir.

Bütün bunlar bir daha Eğitimin önemini öne çeker. Demek ki, çağdaş dönemin en üstün siyaseti geleceğin siyasilerinden tutmuş, bütün alanlarda aparıcı gücü olan çocuk ve gençlerin eğitim hayatına devletin ve alakadar kurumların hayat-ölüm meselesi gibi bakmalarındadır. Göç ve eğitim ise bu mustavide daha ağırlı-acılı, hallini bekleyen bir problemdir. Dünya şöhretli siyasetçi, Sülh mükafatçısı Henri Kissenger adından derin mənalar ucalan sonuncu “Dünya nizamı” kitabında irəli sürdüğü fikirlərlə xalqları, millətləri, əslində qan-qan deyən liderləri Sülhə. dialoqa, əməkdaşlığa səsleyir.

“Biz Dünyada tekbaşına ne yapa biliriz?” yazıyor. Hangi değerleri yaya bilerik? “-sualı somut olarak NATO'nun eski Genel Sekreteri Anders For Rasmussen'in ibarəsincə desək, dünya polisi gibi görünen ABD'yi tasarlanmış tutsa da içeriği açısından tüm ülkelerin politikalarına ve elbette ki, siyasetçilerine, hatta filozoflara “yıkılan dünya ile beraber , imha edilen ahlak, demek ki insan, vatandaşlık-maneviyat hakkında düşünmek için konu”-çok değerli Diyalog teklifi gibi önem arz etmektedir.

Böylelikle, biz Kürselleşme döneminde çokkültürlülük cemiyyetinde çokkültürlü bir toplum kavramının diyalog olduğunu düşünüyoruz. İnsanlar diyalog yoluyla ilerleyebilirler ve tüm dünya, kültürlerarası, dinlerarası ilişkilerin istikrarı bağlamında İnsanlık İttifakındaki göç, mülteci ve eğitim sorunlarını çöze bilir.

Sonuc olarak ben bildiririk ki, dialoq, dialoq, dialoq. Bu XXI əsrin həyat-yaşam manifestidir. “Göç, Mültece ve İnsanlık” konusunda düzenlenen Kartepe Zirvesi’nde **Çok kültürlülük - dialog ve eğitimde çağrılar ve çelişkiler” konuşmamda paylaştığım çağrılarını iletıyorum:**

1. Avrupa Birliği’ne Üye Olan 118 Devlet’in Kültür Bakanı’nın 2008 yılında kabul ettiği “Kültürlerarası Diyalog Üzerine Beyaz Kitap “Haysiyetle Eşit Yaşam”, ikinci ismi “Avrupa’ya Açılan Kapı - program kitap, hukuki bağlamda olduğu gibi, asıl insanlık manifestosu gibi değerlidir. Ben tavsiye ediyorum ki, Kartepe Zirvesi bu kitabı yeniden değerlendirilerek, dünyanın bütün ülkelerinin kabul etmesi için Çağrıda bulunsun.

2. Çok kültürlülük, tarihsel olarak insanın yaşam felsefesidir. Tavsiye ediyorum ki, çokkültürlülük ve hoşgörü felsefesi bütün dünyada ilkokullardan başlayarak, tüm eğitim sisteminde programlara dahil edilsin. Bilim enstitülerinde bölümleri açılsın.

3. 3-cü Çaörım odur ki, tarihsel olarak, toplumların yönetiminde filozoflar önde olmuşlardır. Şimdi görünüyor ki, tüm dünyanın parlamentolarında, Milli Meclislerinde felsefeciler hiç gözükmemektedirler. Böylelikle de, düzgün kararların kabul edilmesi için, idrak alanı insanları –felsefecilerin- öne çıkarılması bir şart olarak dikkate alınmalıdır.

EDEBİYYAT:

1. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Ümumdünya Mədəniyyətərarası Dialoq Forumunda nitqi. 07-09 aprel 2011-ci il. <http://president.az/articles/1845>
2. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin IV Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumunun rəsmi açılış mərasimindəki nitqi. http://azertag.azxeber/Prezident_Ilham_Aliyev_Multikulturalizm_Azərbaycan-da_heyat_terzidir-918878
3. Azərbaycan Respublikasının Birinci Vitse-Prezidenti Mehriban Əliyevanın Azərbaycan: sivilizasiyalararası dialoqun keçmişi və bu günü beynəlxalq konfransda çıxışı. <https://heydar-aliyevoundation.org/az/content/view/54/2121/%22Az%C9%99rbaycan%3A-sivilizasiyalararas%C4%B1-dialoqun-ke%C3-%A7mi%C5%9Fi-v%C9%99-bu-g%C3%BCn%C3%BC%22-m%C3%B6vzusunda-beyn%C9%99lxalq-konfrans>
4. Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin 2017-ci ilin Azərbaycan Respublikasında "İslam Həmrəyliyi İli" elan edilməsi haqqında Sərəncamı <https://www.president.az/articles/22420>
5. Kissincer.H.Yeni Dünya Nizamı" .<http://news.mill.az/world/330506>.
6. Miqrant problemi Avropanı parçalayır info@anspress.com
7. Mədəniyyətərarası Dialoqa dair Ağ kitab-"Ləyaqətlə bərabər hüquqlu birgə yaşama.https://www.coe.int/t/dg4/intercultural/Source/Pub_White_Paper/WhitePaper_ID_AzerianVersion.pdf
8. İspaniya ərəblərin hakimiyyəti altında.Üm.tar. <http://tarix.info/umumitarix/orta-esrler/2648-spaniya-rblrin-hakimiyyti-altndamtar.html>
9. UNICEF: dünyada 28 milyon uşaq müharibələr səbəbindən evlərini terk edib. <http://www.azerbaijan-news.az/index.php?mod=3&id=104574>
10. Quliyeva X. Ethics of multiculturalism as consepition of progress" ("Multikulturalizm etikası-tərəqqi konsepsiyası") AMEA Məruzələr jurnalının 2016-cı il I nömrəsi.
11. Quliyeva X. "Azərbaycanın Qobustan qayaüstü Abidələrində Qədim Türk Ailəsinin "Dialoq Fəlsəfəsi" (Multikulturalizm Kontekstində).Türkiyə, Akademik tarix və düşüncə dergisi<http://www.akademiktarihvedusunce.org/atdd/index.php/atdd/article/view/281>,səh.73-86.
12. Quliyeva X. "Avropada identiklik, İslam və Demokratiya" məruzəsi ilə çıxış etmişəm.Məruzəm maraqlı qarşılanıb və mənə konfransın Sertifikat, Diplom və hədiyyəsi təqdim olunub.Həmçinin Məruzəm Konfransın E.Kitabında dərc olunub. https://drive.google.com/file/d/1JqakzKJZqnmTpz2ur1zpvU_5kGgY9qUF/view.Səh.472-483.
13. Quliyeva X. Qloballaşma dövründə Qlobal antiatika məsələləri və problemin həllində ortaq türk ailəsi modeli. <http://sempozyum.ohu.edu.tr/tudas2017/files/IV.CiltIV.pdf> .
14. Khatire Guliyeva. Scientific - Metodological Aspects for Application of Multiculturalism to "Dialogue Philosophy" (formulation of the problem) Philosophi and international journal N 1/2(1)2018 İSSN 2181<http://tadqiqot.uz/wp-content/uploads/2018/08/falsafa/falsafa-2018-1-contents-01-10.pdf>
15. Gencer Tahir Emre..Göç və eğitim ilişkisi üzerine bir degerlendirme:Suriyeli cocukların eğitim gereksimi ve okullaşma süreçlerinde karşılaştıkları güçlükler. http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt10/sayi54_pdf/6ikisat_kamu_isletme/gencer_tahiremre.pdf
16. «Диалог культур» (Библер В.С., Курганов С.Ю.) <http://psyvision.ru/help/pedagogika/43-ped-tech20/484-ped-tech7>.

17. Кукатас Чандрани. Теоретические основы мультикультурализма <http://polit.ru/article/2007/05/27/multiculturalism/>.
18. Иванов А. Н. Развитие идеи диалога в западноевропейской философии http://www.zpu-journal.ru/zpu/2008_4/ivanov.pdf.
19. Месаровича М. и Пестеля Е. Человечество на перепутье». <http://ifreestore.net/4790/13/>
20. Печчеи Аурелио. Человеческие качества. <http://igrunov.ru/cat/vchk-cat-bibl/articles/peccei/>
21. Sarrazin Thilo Deutschland schafft sich ab. https://www.randomhouse.de/leseprobe/Deutschland-schafft-sich-ab-Wie-wir-unser-Land-aufs-Spiel-setzen/leseprobe_9783421044303.
22. Sortari Giovanni Ce facem su strainii ? Pluralizm vs multikulturalism tradusere de Geo Vasile Editura Humanitas Bucuresti,, 2007. 174 pag. <http://www.humanitas.ro/humanitas/ce-facem-cu-strainii>
23. Фишман Л.Гю Изчезнетли мораль 2011, N:2 <https://cyberleninka.ru/article/n/ischeznet-li-moral>.

KARTEPE SUMMIT

DEKLARASYON

KARTEPE ZİRVESİ 2018 DEKLARASYONU

Kartepe Zirvesi; “Göç, Mültecilik ve İnsanlık” temasıyla 26-28 Ekim 2018 tarihleri arasında Kartepe, Kocaeli, Türkiye’de toplandı. Bilim insanları, politikacılar, medya mensupları, uluslararası kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin temsilcileri zorunlu göç başta olmak üzere göç çevresinde gelişen bütün durumları, sorunları ve çözüm önerilerini kamuoyu ile paylaştılar. 44 Panel Toplantı, 12 Akademik Oturum, 11 Vaka Kritik Toplantısı ve 2 Çalıştayın gerçekleştirildiği Zirve, konu hakkında yapılan en kapsamlı uluslararası entelektüel çalışmalardan birisi olarak tarihe geçti. Kayıt altına alınan bütün toplantılar web sitesi ve sosyal medya mecralarından dünya kamuoyuna sunuldu. Aşağıda yer verilen deklarasyon, Zirve’de yapılan tespit ve öneriler ışığında hazırlandı.

5 Milyonu aşkın sığınmacıya kucak açan Türkiye’den

“GÖÇÜ YÖNETEMEYEN DÜNYAYA İNSANLIK ADINA”

İNSANLIK ONURUNU YAŞATMAK

1. Göçmenler sorun değildir, sorun yaşayan insanlardır. Göçmenlerin sorunlarının çözümü öncelikle bir insanlık meselesidir.
2. Göç, göçmenlik, mültecilik ve sığınmacılık kavramlarını rakamsal ve istatistiki verilerle değerlendirmek, göçmenin insan olarak yaşadığı sorunu gölgeler bir nitelik taşımaktadır.
3. Uluslararası toplum göçün sebeplerine yoğunlaşmalı, sorunu sebepleri ile birlikte çözmeye çalışmalıdır. Bu çerçevede göçmenliğe zorlayan koşulları ortadan kaldırmaları için küresel ölçekte adalet ve barışın tesis edilmesi, yaşadığımız yüzyılın temel politik sorumluluğudur.
4. Yaşamı tehdit altında olduğu için göç etmeye mecbur kalan göçmenlerin ayrımcılık, dışlanma, yabancılaşma, sefalet ve dolaylı ölüm tehdidinde maruz kalması, insanlığın ve dünya düzeninin şahit olduğu en önemli insan hakları ihlalidir. Bu yönüyle göç, bütün insanlık için bir sorumluluk alanıdır. Bu anlayışın yerleştirilmesi uluslararası toplum ve hükümetlerin görevidir.
5. Hükümetler ülkelerindeki mülteciler için güvenli ortam, çalışma imkânı, eğitim, sağlık gibi hizmetlere erişim yollarını açık tutmakla yükümlüdür.

6. Mülteciler, vatandaşı oldukları ülkedeki statülerine bakılmaksızın insan haklarından ayrımsız yararlanmalıdır. Sığınmacı, göçmen ve mültecilerin temel insan haklarına erişimini kısıtlayan iç hukuk ve uluslararası hukuk engelleri kaldırılmalıdır. Uluslararası toplum, mültecilerin bu hakkının tesisinde birinci derecede yükümlüdür.
7. Göç ve çevresinde oluşan kavramlar; göçmenlerin, sığınmacıların ve mültecilerin haklarını garanti altına alacak şekilde uluslararası hukuk ve ulusal hukuk sistemlerinde net olarak tanımlanmalıdır. Kavramların ve çevresinde gelişecek hukukun netlikle tanımlanması uluslararası toplumun ödevidir.
8. Göçmen ve mültecilere yönelik ayrımcılık, nefret ve evrensel hukukun ifade özgürlüğü kapsamında görmediği, ayrımcılık yasağının ihlali ve suç olarak tanımladığı türden politik beyan, program ve eylemlere göz yumulmamalı; bu kırılgan gruplara yönelik olarak belirginleşen ve genellikle beraberinde şiddeti getiren ifade ve eylemlere ilişkin suçlar etkili bir biçimde cezalandırılmalıdır.

GÖÇÜ YÖNETMEK

1. Uluslararası toplumun göçü iyi yönetememesi yalnızca sınır ülkeler için bir problem değildir. İyi yönetilmemiş zorunlu göç, dünyadaki bütün ülkeler için orta ve uzun vadede yapısal bir sorun oluşturma potansiyeline sahiptir.
2. Göçün yönetimi ve zorunlu göçle ortaya çıkan sorunların çözümü için her ülke, küresel refahtan aldığı pay oranında, göçmenlerin insani şartlarda yaşamaları için gereken bütçeye katkı üretmelidir.
3. Göç yönetimi, göçün kaynağı olan ülkelerden başlamalıdır. Uluslararası toplumun hakemliğinde; göçe neden olan sosyal, ekonomik, coğrafi ve idari çatışmaların kaynağında çözüme kavuşturulması esastır. Bu bölgelere yönelik olarak sürdürülebilir insani kalkınma programları planlanmalı, projelendirilmeli ve uygulanmalıdır.
4. Demokrasi, güvenlik, insan hakları, sağlık, çevre konularında gittikçe derinleşen adaletsizlik, zorunlu göç ve bağlı olarak gelişen sorunları derinleştirmektedir.
5. Göç konusunda insani yardım faaliyetleri çok önemli ve değerli olmakla beraber, sorunun çözümü bakımından yeterli değildir.

6. Göçü yönetebilmek; göçle oluşan sosyolojik değişimi pozitif bir mecraya yöneltmek ve yeni durumun beraberinde getirebileceği sorunların üstesinden gelebilme kapasitesini geliştirmek için yeterli çabayı sarf etmekle mümkündür.
7. Göç ve göçmenlik konusunun muhatabı olan bütün ülkeler, idari yapılanmalarına uygun göçü yönetecek kurumlar ihdas etmelidir. Uluslararası camia ve ev sahibi ülke hükümetleri, göç bağlamındaki karar ve politikalarına göçmenlerin de katılımını sağlamalıdır.
8. Birleşmiş Milletler organizasyon ve koordinasyonunda 6 aylık periyodlarla Uluslararası Göç Bakanları toplantısı yapılarak sorunlar ele alınmalı, çözüm politikaları oluşturulmalıdır.
9. Göç ve göçmenle ilgili farkındalığın oluşturulması, göçe bağlı sorunların şiddetini azaltacak ve önleyebilecek bir nitelik taşımaktadır. Bu bağlamda sivil toplum ve bilim camiasının göç ve mültecilikle ilgili çalışmaları desteklenmeli, teşvik edilmelidir.
10. Eğitim müfredatlarından etnosentrik, zenofobik, dışlayıcı, ötekileştirici, ayrımcı, kin ve nefret uyandıran ifadeler ayıklanmalıdır.
11. Göç bir vatandaşlık dersi olarak eğitim müfredatlarına dahil edilmelidir. Göç ve mülteciliğin insanlık tarihine katkıları iyi örneklerle toplumlara aktarılmalı, eğitim müfredatlarında ve iletişim içeriklerinde bu örneklerden faydalanılmalıdır.
12. Zorunlu göçleri engellemek üzere ülkelerin sınırlarına kurulan duvar, tel örgü gibi fiziki engeller sorunu derinleştiren bir nitelik taşımaktadır; kurulanlar kaldırılmalı yenileri kurulmamalıdır. Kaçınılmaz bir fenomen olan göçün güvenlik merkezli engelleme politikaları ile yönetilmesi mümkün değildir.
13. Sınırlarını göçmenlerden korumak için duyarlılık gösteren politikacılar, göç veren ülkelerdeki savaş, sömürü, çatışma, terör, istikrarsızlaşma politikalarına karşı da duyarlılık geliştirmelidir.
14. Uluslararası kuruluşların göç ve mültecilik alanlarında etkinlik ve müdahale kapasitelerinin artması için finansman yapıları güçlendirilmelidir.
15. Global Compact, Budapeşte Süreci, Astana Süreci, New York Deklarasyonu ve Marakeş *Göç Paketi ile uluslararası toplumun ortaya* koyduğu iyi niyet ve çaba, göçün tarafı olan ülkelerin azami katılım ve katkısıyla uluslararası göç ilkelerine dönüştürülmelidir.

16. Demokrasi, insan hakları, özgürlük söylemleri özünden koparılarak çıkarlar için yapılan uluslararası müdahalelerin bir aracına dönüşmüştür. İnsanlığın geliştirdiği bu kavramlara itibarlarının iadesi kaçınılmaz bir ihtiyaçtır.
17. Bazı ülkelerin vatandaşlarının bütün dünyada serbestçe dolaşımı, bazı ülkelerin vatandaşlarının ise uluslararası seyahat özgürlüğünün yok düzeyinde olması, vicdani olmadığı gibi adaletli de değildir.
18. Dünyadaki mültecilerin yarısından fazlası Filistin, Suriye ve Afganistan kaynaklıdır. Küresel aktörlerin bu ülkelerdeki sorunları çözüme kavuşturması düzensiz göç probleminin çözümü için yaşamsal önem taşımaktadır.
19. Geri dönsün ya da dönmesin, göçmenlerin ülkelerindeki hakları uluslararası koruma altına alınmalı, bu haklarına erişimleri ve kullanmaları temin edilmelidir.
20. Göçmenlerin hem varış ülkelerinde hem de geldikleri ülkelerdeki haklarını en üst düzeyde savunabilmeleri ve koruyabilmeleri için çifte vatandaşlık yasalarının kolaylaştırılması için düzenlemeler yapılmalıdır.

VARIŞ ÜLKESİNDE HAYAT

1. Varış ülkelerinde göçmenler için barınma, güvenlik, eğitim, sosyalleşme imkânları uluslararası toplumun katkılarıyla geliştirilmeli, göçmenlerin entegrasyonu, eğitim ve mevzu atla teşvik edilmelidir.
2. Varış ülkelerinde göçmenlere; sağlık, eğitim, çalışma, seyahat gibi temel hakları hakkında bilgilendirme yapılmalıdır. Göç ile yoğun olarak karşılaşan ülkelerin memur, öğretmen, idari yöneticileri de göçmen sorunları hakkında eğitimden geçirilmelidir.
3. Göçmenlere karşı işlenen suçlarla mücadele altyapısı uluslararası iş birliği ile oluşturulmalı, geliştirilmelidir.
4. Mültecileri hedef alan, yabancı düşmanlığına dayanan ırkçı ve dışlayıcı söylemlere yönelik yaptırımlar caydırıcı olacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.
5. Zorunlu göçe maruz kalanlara ev sahipliği yapan ülkeler, konuyla ilgili uluslararası kuruluşlarda etkin temsil edilmeli, uluslararası politikalar bu ülkelerin deneyimleri ışığında geliştirilmelidir.
6. Varış ülkelerindeki yerel yönetimlerin tabi oldukları mevzuat ve icraat kabiliyetleri göç etkisi dikkate alınarak düzenlenmelidir.

7. Göçmen ve mültecileri kabul eden ülkelerin mali kapasiteleri güçlendirilmeli, uluslararası camianın katkısıyla bu güce süreklilik kazandırılmalıdır.
8. Ev sahibi ülkede göçmenler için eğitim imkânı sağlanması, göçe bağlı problemleri gidermenin olmazsa olmazıdır.
9. Göç ve mültecilik ile ilgili kültür sanat çalışmaları ile göçmenler tarafından üretilen değerler; yerel yönetimler, hükümetler ve uluslararası camia tarafından desteklenmelidir.
10. Mülteci ve göçmenin kabulü süreçlerinde pragmatik amaçlar ve seçicilik ivedilikle terk edilmeli, insani ve ahlaki kurallar geliştirilmelidir.
11. Göçün varış ülkesi için bir duruma dönüşmesini takiben yapılması gereken, göçmenin bir dünya vatandaşı hüviyetiyle bütün insan haklarını kullanabildiği bir kimliğe kavuşturulması dır.
12. Göçmenlerin yerleşimi varış ülkesinde yaygın alanda planlanmalı, uygulanmalıdır.
13. Zorunlu göçe maruz kalan ülkelerin katkı ve katılımıyla göçün tartışıldığı ve çözümlerin geliştirildiği uluslararası bir konferans toplanmalıdır.
14. Bir ülkede bir süredir yerleşik hale gelmiş olan göçmenlerin diaspora olarak tanınarak grup haklarına erişimlerine izin verilmelidir.

MEDYADA GÖÇ

1. Göçmenleri konu alan medya dili, pek çok ülkede uyum problemlerini tahrik edecek nitelik taşımaktadır. Medya kuruluşlarının medya dilini, sorunu derinleştirecek değil çözüm üretecek şekilde kurallara bağlaması etik bir sorumluluktur.
2. Medya ve habercilik alanında bilgi dezenformasyonunu önlemeye yönelik mesleki etik geliştirilmeli, bu konuda yapılan çalışmalar teşvik edilmelidir.
3. Medya yöneticileri, eşik bekçileri ve gazetecilerin toplanacak konferansa katılımıyla medya sektörünün göç olgusuna dair bilinçlenmesi sağlanmalıdır.
4. Sosyal medya mecralarının ayrımcılık ve ön yargıyı yaygınlaştırıcı yayınlarına karşı hem söz konusu mecralar hem de kamu otoriteleri tarafından etkin bir biçimde mücadele verilmelidir.

ÇOCUKLAR VE KADINLAR

1. Çocuklar, kadınlar, dezavantajlılar ve yaşlılar göçün negatif etkisini şiddetli yaşayan toplum kesimleridir. Bu kesimlere karşı işlenen suçlar, ceza artırıcı bir etken olarak ceza hukuklarında yer almalıdır.
2. Zorunlu göçe maruz kalan çocuk, kadın ve yaşlıların yaşadıkları travmaları kontrol altına alıp, ortaya çıkan rahatsızlıklarını giderecek sağlık hizmetlerini sunmak uluslararası toplum ve ev sahibi ülkenin görevidir.
3. Göçle ortaya çıkan şartlardan faydalanarak faaliyet gösteren suç şebekelerine yönelik etkin bir mücadele programı başlatılmalıdır.
4. Göç yollarında ve varış ülkelerinde kaybolan ya da haber alınamayan çocuk ve kadınların takibine ağırlık verilmelidir.
5. Dezavantajlı gruptaki göçmenlerin, göç yollarından başlayarak güvenliklerinin sağlanmasına yönelik politikalar geliştirilmelidir.

Yüzyılların birikimi olarak süregelen göçmen merkezli sorunların artarak devam etmemesi, ortadan kaldırılabilmesi, yeni insanlık dramlarının yaşanmaması için, dünyamızda güzel bir gelecek için dünya kamuoyuna saygıyla.

KARTEPE ZİRVESİ
DÜZENLEME KURULU

KARTEPE SUMMIT

DECLARATION

KARTEPE SUMMIT 2018 DECLARATION

Kartepe Summit has been convened with the theme of “Migration, Asylum and Humanity”, between 26-28 October 2018 in Kartepe, Kocaeli, Turkey. Scientists, politicians, media members, representatives from international and non-governmental organizations shared with the public all the cases and problems developed around migration, first and foremost forced migration, and their suggestions for solution. 44 Panel Meetings, 12 Academic Sessions, 11 Case Critical Meetings and 2 Workshops were held as part of the Summit and it went down in history as one of the most comprehensive international intellectual endeavors on the subject. All recorded meetings were presented to the public on a website and via social media channels. The following declaration was prepared in the light of the findings and recommendations presented at the Summit.

From Turkey, **which embraced over 5 million refugees**,
“TO THE WORLD THAT CANNOT MANAGE MIGRATION,
FOR THE SAKE OF HUMANITY”

SUSTAINING HUMAN DIGNITY

1. Migrants are not problems, those who have problems are humans. Solving the problems of migrants is primarily a matter of humanity.
2. Evaluating the concepts of emigration, immigration, asylum and refugee, with numerical and statistical data, has a potential in nature to shadow the problem that the migrant experiences as a human being.
3. The international community should focus on the causes of migration and try to solve the problem with its causes. Within this framework, the establishment of justice and peace in global scale to eliminate the conditions compelling migration is the basic political responsibility of the century we live in.
4. The fact that migrants who are obliged to migrate because their lives were threatened are exposed to the threats of discrimination, exclusion, alienation, misery and indirect death, is the most important human rights violation that the world witnesses. In this respect, migration is a field of responsibility for all humanity. Maintaining this understanding is the duty of the international community and governments.

5. Governments are liable to keep access to services, such as safe environment, employment, education and health, open for refugees in their countries.
6. Refugees should be able to benefit from human rights without distinction regardless of their status in their countries of nationality. The domestic and international legal barriers that restrict access of asylum seekers, migrants and refugees to basic human rights should be lifted. The international community is primarily responsible for the establishment of this right of refugees.
7. Migration and the concepts developed around it; must be clearly defined in international law and national legal systems to guarantee the rights of migrants, asylum seekers and refugees. Clear identification of the concepts and the law to be developed around it is the duty of the international community.
8. Discrimination, hatred and the political statements, programs and actions that are not regarded within the freedom of expression and that are identified as violation of the prohibition of discrimination and as a crime should not be tolerated; the crimes against these fragile groups that become evident and often bring about violence, should be effectively punished.

MANAGING MIGRATION

1. The inability of the international community to manage migration well is not only a problem for border countries. Ill-managed forced migration has the potential to create a structural problem in the medium and long term for all countries in the world.
2. For the management of migration and the solution of problems arising from forced migration, each country must contribute to the budget required for migrants to live in humanitarian conditions in proportion to their share of global welfare.
3. Migration management should start from countries that are the source of migration. It is essential that the social, economic, geographical and administrative conflicts that cause migration are resolved at their sources with the arbitration of the international community. Sustainable human development programs should be planned, designed and implemented for these regions.
4. Deepening injustice on issues of democracy, security, human rights, health

and environment, deepens the forced migration and the problems developed depending on it.

5. Although humanitarian aid activities are very important and valuable in terms of migration, they are not sufficient to solve the problem.
6. Managing migration is possible by making enough efforts to be able to direct the sociological change resulting from migration to a positive course and to improve the capacity to overcome the problems that may be brought about by the new situation.
7. All countries, which are the subject of emigration and immigration, should establish institutions that will manage migration in accordance with their administrative structures. The international community and the host country governments should ensure the participation of migrants in their decisions and policies in the context of migration.
8. The problems should be discussed and policies should be established for solution by convening International Migration Ministerial meetings every 6 months by the organization and coordination of the United Nations.
9. Establishing awareness of migration and migrants is capable of reducing and preventing the severity of migration-related problems. In this context, works of civil society and the scientific community on migration and refugees should be supported and encouraged.
10. Ethnocentric, xenophobic, exclusionary, alienating, discriminatory statements and the ones inciting hate and hatred should be cleared of the educational curricula.
11. Migration should be included in the education curricula as a citizenship course. The contributions of migration and refugees to human history should be explained to the societies with good examples, and these examples should be used in educational curricula and communication contents.
12. The physical obstacles such as walls and wire fences, which are constructed on the borders of countries in order to prevent forced migration, are capable of deepening the problem; the constructed ones should be removed and new ones should not be constructed. It is not possible to manage migration, an inevitable phenomenon, through security-based prevention policies.
13. Politicians who are sensitive to protect their borders from migrants should also develop sensitivity to the policies of war, exploitation, conflict, terror and destabilization in the emigration countries.

- 14.** Funding structures of international organizations should be strengthened in order to increase their effectiveness and intervention capacities in the areas of migration and refugees.
- 15.** The goodwill and effort put forward by the international community with the Global Compact, the Budapest Process, the Astana Process, the New York Declaration and the Marrakech Migration Pact, should be transformed into the principles of international migration, with the maximum participation and contribution of the countries of migration.
- 16.** Democracy, human rights and freedom discourses are separated from their essence and transformed into an instrument of international interventions made for interests. It is an inevitable need to restore the honor of these concepts developed by humanity.
- 17.** It is both unfair and unconscionable that the citizens of some countries are free to travel all over the world whereas the citizens of some other countries have scarcely any freedom of international movement.
- 18.** More than half of the world's refugees are from Palestine, Syria and Afghanistan. Global actors' provision of solution to these countries' problems is vital for solving the problem of irregular migration.
- 19.** Whether they return or not, the rights of migrants in their countries must be taken under international protection, their access to and use of these rights must be ensured.
- 20.** Arrangements should be made to ensure that immigrants can defend and protect their rights both in their countries of destination and in their countries of origin at the highest level, as well as to facilitate the laws of dual citizenship.

LIFE IN THE COUNTRY OF DESTINATION

- 1.** The opportunities for housing, security, education and socialization need to be developed for migrants in the countries of destination with the support of the international community; integration of migrants should be encouraged by education and legislation.
- 2.** In the destination countries, migrants should be informed about their basic rights such as health, education, work and travel. The civil servants, teachers and administrative executives of the countries that intensely face with migration should be trained about migrant problems.
- 3.** The foundations to combat crimes against migrants should be established and developed through international cooperation.

4. The sanctions against racist and exclusionary rhetoric based on xenophobia, which is aimed at refugees, should be rearranged in a way to render them deterrent.
5. Countries hosting the displaced persons who were exposed to forced migration should be effectively represented in relevant international organizations and international policies should be developed in light of the experience of these countries.
6. The legislative and executive capacities of local governments in destination countries should be regulated by taking into account the impact of migration.
7. The financial capacities of the countries that accept migrants and refugees should be strengthened and this power should be sustained by the contribution of the international community.
8. Providing educational opportunities for migrants in the host country is an essential part of addressing the problems associated with migration.
9. Cultural art work on migration and refugees as well as the values produced by migrants, should be supported by local governments, governments and the international community.
10. Pragmatic objectives and selectivity in the process of adoption of refugees and migrants should be abandoned urgently and human and moral rules should be developed.
11. What should be done following the transformation of migration into a situation for the country of destination is that the migrant must be provided an identity to be able to use all human rights as a citizen of the world.
12. The placement of migrants should be planned and implemented in a wide area in the country of destination.
13. With the contribution and participation of countries exposed to forced migration, an international conference should be convened where migration will be discussed and solutions will be developed.
14. Migrants who have been settled in a country for some time should be recognized as diaspora and allowed to access group rights.

MIGRATION IN MEDIA

1. The media language for migrants has the capability of provoking adaptation problems in many countries. It is an ethical responsibility for media organizations to arrange the media language with rules with a view to produce solutions, rather than deepening the problem.

2. Professional ethics should be developed in order to prevent disinformation in the areas of media and journalism, and studies on this subject should be encouraged.
3. The awareness of media sector should be raised with regard to the phenomenon of migration with the participation of media managers, gatekeepers and journalists to a conference to be convened.
4. The feed of discriminatory nature that increase prejudice through social media channels, should be fought against by both the aforementioned media channels and public authorities.

CHILDREN AND WOMEN

1. Children, women, the disadvantaged, and the elderly are the segments of society that experience the negative impact of migration severely. The crimes against these groups should be included in the criminal law as a penalty-increasing factor.
2. It is the duty of the international community and the host country to control the traumas experienced by children, women and the elderly people who are exposed to forced migration and to provide health services that will eliminate their discomfort.
3. An effective combat program should be initiated against criminal networks that operate by benefiting from the conditions arising from migration.
4. The follow-up of children and women who are either lost or not heard of on the migration routes or in countries of destination should be given weight.
5. Policies should be developed to ensure the safety of migrants within disadvantaged groups starting from the migration routes.

Respectfully presented to the world public for the migrant-centric problems, which have come to being as an accumulation of centuries, not to increasingly continue, for the elimination of these problems, for not to facing new humanitarian plights and for a bright future in our world.

KARTEPE SUMMIT
ORGANIZING COMMITTEE

KARTEPE SUMMIT

年宣言

卡尔特普峰会 2018年宣言

主题为“迁移，难民和人道”的卡尔特普峰会，于2018年10月26-28日在土耳其科贾埃利省卡尔特普市召开了。科学家，政治家，媒体成员，国际组织和非政府组织的代表与公众分享了强迫迁移，迁移的情况，问题和解决方案。44次小组会议，12次学术会议，11次病例关键会议和2次研讨会举办的该峰会是关于这一主题的最全面的国际知识研究之一。所有录制的会议都在网站和社交媒体上向公众展示。以下宣言是根据峰会上提出的调查结果和建议编写的。

从收容5百万多难民的土耳其
“到无法管理移民的世界”

保护人的尊严

1. 移民不是问题，他们是遇到问题的人。解决移民的问题是全人类的问题。
2. 通过数字和统计数据评估迁移，移民和难民概念，使得很难理解移民作为一个人的问题。
3. 国际社会应该把重点放在移民的原因上，并尽力解决问题。在这方面，在全球范围内建立正义与和平，以消除迫使移民的条件，这是我们生活的这个世纪的基本政治责任。
4. 因生命受到威胁而被迫移民的移民面临歧视，排斥，异化，痛苦和间接死亡的威胁是人类和世界秩序所见证的最重要的人权侵犯。在这方面，移徙是全人类的责任领域。这种理解的放置是国际社会和政府的责任。
5. 各国政府有义务为其本国的难民提供安全的环境，就业，教育和保健等服务。

6. 无论国籍如何，难民都应享有人权。应取消国内法和国际法限制寻求庇护者，移民和难民获得基本人权的障碍。国际社会主要负责确立这一难民权利。
7. 应在国际法和国家法律制度中明确界定移徙及其环境的概念，以保障移徙者，寻求庇护者和难民的权利。概念和围绕它制定的法律是国际社会的责任。
8. 不应容忍对移民和难民的歧视，仇恨和政治表达，方案和行动。该行动按普遍法不属于言论自由和违反禁止歧视及其所描述的罪行。对于这些弱势群体，与表达和行为有关的犯罪应该受到有效惩罚。

管理移民

1. 国际社会无法很好地管理移徙不仅是边境国家的问题。不好管理的强迫迁移有可能在中长期内为世界所有国家制造结构性问题。
2. 对于移徙管理和强迫移徙引起的问题，每个国家都必须按照全球福利的比例，为移民生活在人道主义条件下所需的预算作出贡献。
3. 迁移管理应从作为迁移源的国家开始。在国际社会的仲裁中；至关重要的是，导致移徙的社会，经济，地理和行政冲突从源头得到解决。对于这些地区，应该规划和实施可持续的人类发展计划。
4. 民主，安全，人权，健康，环境方面的不公正加深了强迫迁移和新出现的问题。
5. 虽然慈善活动在移徙方面非常重要和有价值，但它们不足以解决问题。
6. 通过能够将迁移引起的社会变化引向积极的环境，做出足够的努力来提高克服问题的能力，可以管理迁移。

7. 所有对移民和移民产生影响的国家都应建立能够管理适当移民得政结构机构。国际社会和东道国政府应确保移民参与移民背景下的决策和政策。
8. 在联合国的组织和协调下，国际移民部长会议应在6个月内举行，应解决问题并制定解决方案政策。
9. 建立对迁移和移民的认识是减少和防止移民相关问题严重性的一种性质。在这方面，应支持和鼓励民间社会和科学界关于移徙和难民的工作。
10. 应从教育课程中提取种族中心主义，仇视主义，排他性，疏远主义，歧视主义，仇恨和仇恨表达。
11. 移民应作为公民课程纳入教育课程。移民和难民对人类历史的贡献应该通过良好的例子传达给社会，这些例子应该用在教育课程和交流内容中。
12. 为了防止强迫迁移，建立在国家边界上的诸如墙壁和金属丝网等，以加深问题。建立的这些障碍应该被删除，不应该安装新的。移民是一种不可避免的现象，无法通过基于安全的预防政策来管理。
13. 对保护边界不受移民影响的政治家应该对原籍国的战争，剥削，冲突，恐怖和不稳定政策产生敏感性。
14. 应加强国际组织的筹资结构，以提高国际组织在移徙和难民领域的效力和干预能力。
15. 全球契约，布达佩斯进程，阿斯塔纳进程，纽约宣言和马拉喀什移民契约以及国际社会提出的善意和努力，应该通过作为移徙国家的最大程度的参与和贡献，转变为国际移民的原则。
16. 民主，人权和自由话语与其本质是分开的，并转化为国际利益干预的工具。回归人类所发展的这些概念的尊严是不可避免的需要。

17. 世界上一些国家的公民可以自由地到世界各地旅行，一些国家的公民没有国际旅行自由是不适合的良心，并不公平。
18. 世界上半以上的难民来自巴勒斯坦，叙利亚和阿富汗。全球行动者解决这些国家的问题是对不规则迁移问题的解决方面非常重要。
19. 无论他们是否回国，移民在本国的权利应受国际保护，并确保其获取和使用他们的权利。
20. 应作出安排以促进双重国籍法，以移民在其原国和目的地国保护和他们的权利。

在目的地国家的生活

1. 在目的地国，应在国际社会的贡献下发展移民的住宿，安全，教育和社会化机会，应通过教育和立法，鼓励移民融合。
2. 在目的地国家，应向移民通报健康，教育，工作和旅行等基本权利。面临移民问题的国家的公务员，教师和行政管理人员应接受有关移民问题的培训。
3. 应通过国际合作建立和发展打击针对移民的犯罪的基础设施。
4. 应该重新制定针对基于仇外心理的种族主义和排他性言论的制裁，以阻止威慑。
5. 主办移民的国家应在有关国际组织中有效代表，并根据这些国家的经验制定国际政策。
6. 应通过考虑移徙的影响来规范目的地国家地方政府的立法和行政能力。
7. 应加强接受移民的国家的财政能力，并应通过国际社会的贡献确保这种能力。

8. 东道国对移民提供教育机会是解决移民问题的重要部分。
9. 关于移民和庇护的文化和艺术研究和移民产生的价值观，应由地方政府，政府和国际社会支持。
10. 应该紧急放弃在收养难民和移民的过程中务实的目标和选择性，并应该制定人道主义和道德规则。
11. 在移民转变为目的地国的情况之后，移民必须能够将所有人权用作世界公民。
12. 移民的安置在目的地国应该广泛规划和实施。
13. 应召集国际会议，让受到强迫迁移的国家作出贡献和参与，讨论移民问题并制定解决方案。
14. 在一个国家的移民应被视为侨民，并允许其获得团体权利。

在媒体的迁移

1. 移民的媒体语言在许多国家产生出现移民融合问题。媒体组织的媒体语言不会加深问题，并解决问题是一种道德责任。
2. 在媒体和新闻领域，应该制定职业道德，以防止虚假信息，并应鼓励对这一主题进行研究。
3. 在会议的参与下，媒体经理和记者应了解媒体部门的移民现象。
4. 必须积极处理社交媒体和公共当局，反对促进歧视和偏见的社交媒体出版物。

儿童和妇女

1. 儿童，妇女，弱势群体和老年人是最容易受到迁移负面影响的社会阶层。针对这些群体的犯罪应作为惩罚因素纳入刑法。
2. 国际社会和东道国有责任控制遭受强迫迁移的儿童，妇女和老年人所经历的创伤，并提供保健服务以消除他们的不适。
3. 应该对于因受益于移徙条件而从事经营活动的犯罪网络启动一个有效的战斗计划。
4. 在移民路线和抵达国家中丢失或未被识别的儿童和妇女应给予重量。
5. 应制定政策，确保在移民路线的弱势群体移民的安全。

我们希望随着几个世纪的积累，以移民为中心的问题不要增加，并解决。防止新的人类悲剧，为了我们这个世界的美好未来。顺致敬意。

卡尔特普峰会
管理委员会

KARTEPESUMMIT

بيان

بيان قمة كارتبة 2018

لقد تم عقد قمة كارتبة في منطقة كارتبة التابعة لبلدية كوجالي بتركيا في الفترة من ٦٢-٨٢ أكتوبر تحت عنوان «الهجرة واللجوء والإنسانية»، وقد شارك في هذا الاجتماع كل من العلماء والسياسيين والإعلاميين، وممثلي المنظمات الدولية والمجتمع المدني وشاركوا الرأي العام جميع الظروف والمشاكل التي ظهرت نتيجة الهجرة - على رأسها الهجرة القسرية - ومقترحاتهم لحلها. وتعتبر هذه القمة - التي أجرت ٤٤ ندوة و ٢١ جلسة أكاديمية و ١١ اجتماعاً للحالات الحرجة بشأن قضية الهجرة، إضافة لورشتي عمل في إطار جلسات القمة، وتعد تاريخياً واحدة من أكثر المجهودات الدولية الفكرية شمولاً بشأن هذا الموضوع. تم تقديم فاعليات القمة المسجلة للرأي العام من خلال الموقع الإلكتروني وشبكات التواصل الاجتماعي، وقد أعد هذا البيان المذكور في الاسفل في ضوء المقترحات التي أجريت خلال القمة.

من تركيا التي فتحت أعضائها لأكثر من ٥ مليون لاجئ "إلى العالم الذي لم يستطع إدارة عملية الهجرة.. من أجل الإنسانية"

الحفاظ على الكرامة الإنسانية

1. المشكلة ليست في المهاجرين، فأولئك الذين يعانون من المشكلات هم البشر أنفسهم؛ إن حل مشكلة المهاجرين هي بالأساس قضية إنسانية.
2. إن عملية تقييم مفاهيم الهجرة والنزوح واللجوء بالبيانات الرقمية والاحصائية فقط تحمل في طياتها إمكانية التعتيم على المشكلات التي يعانيها المهاجر كإنسان.
3. يجب على المجتمع الدولي التركيز على أسباب الهجرة والعمل على حل المشكلة والاسباب التي أدت إليها. وفي هذا الإطار فإن إقامة العدل والسلام على نطاق عالمي من أجل القضاء على الظروف التي تفرض الهجرة هي مسؤولية سياسية في القرن الذي نعيش فيه.
4. إن حقيقة أن المهاجرين الذين يجبرون على الهجرة بسبب أن حياتهم مهددة أو تعرضوا إلى مخاطر التفرقة أو الإقصاء أو التهميش أو البؤس، وإلى الموت غير المباشر، هي من أكبر انتهاكات حقوق الإنسان التي يشهدها العالم. وبهذا الصدد فإن الهجرة تقع مسؤوليتها على كافة الإنسانية، وترسيخ هذا المفهوم هو وظيفة المجتمع الدولي والحكومات.
5. ضرورة إتاحة الحكومات للخدمات مثل الصحة والتعليم وتوفير فرص العمل والبيئة الآمنة للاجئين في بلدانهم
6. ينبغي أن يكون اللاجئون قادرين على الاستفادة من حقوق الانسان دون تفرقة بغض النظر عن وضعهم في الدولة التي هم مواطنون فيها. كما يجب إزالة عوائق القانون المحلي والدولي التي تعيق وصول طالبي اللجوء والمهاجرين واللاجئين الى حقوق الانسان الاساسية، وإن المجتمع الدولي مكلف بالدرجة الاولى بتأمين هذه الحقوق للاجئين،

7. يجب أن تكون الهجرة والمفاهيم التي تدور حولها واضحة في القانون الدولي والنظم القانونية القومية بشكل يضمن حقوق المهاجرين وطالبي اللجوء واللاجئين. إن توضيح المفاهيم والحقوق الواجب تطويرها في هذا الإطار هو واجب المجتمع الدولي.
8. يجب ألا يغض الطرف عن التفرقة وخطابات الكراهية والبيانات السياسية والبرامج والأفعال التي لا تعتبر ضمن حرية التعبير والتي تعرف على أنها انتهاكات لمنع التفرق واعتبار كل ذلك جرائم يجب ألا يتسامح معها. فالجرائم ضد تلك الفئات الضعيفة والتي بدت واضحة والتي عادة ما يصاحبها عنف يجب أن يتم عقابها بفاعلية.

إدارة الهجرة

1. عدم استطاعة المجتمع الدولي إدارة الهجرة بشكل جيد ليس فقط مشكلة دول الجوار، فالهجرة القسرية المدارة بشكل سيئ تحمل بين طياتها إمكانية وقوع مشكلة بنيوية على المديين المتوسط والبعيد لكل بلدان العالم.
2. يجب على كل البلاد المساهمة في الميزانية المطلوبة لمعيشة المهاجرين في ظروف انسانية بما يتناسب مع حصة مساهمتهم في الرفاهية العالمية، وذلك من أجل إدارة الهجرة وحل المشاكل الناتجة عن الهجرة القسرية.
3. إن إدارة عملية الهجرة يجب أن تبدأ من البلاد التي هي مصدر للهجرة. ويجب حل المشاكل المسببة للنزاعات الاجتماعية والجغرافية والإدارية والاقتصادية التي تسبب الهجرة في إطار تحكيم المجتمع الدولي. كما ينبغي تخطيط برامج التنمية البشرية وانشاء مشاريع وتنفيذها بشكل مستمر في هذه الاطار.
4. إن الظلم السائد في مواضيع الديمقراطية والامن وحقوق الانسان والصحة والبيئة يعمق مشكلة الهجرة القسرية وما ينتج عنها.
5. بالرغم من أن أنشطة المساعدة الإنسانية في موضوع الهجرة تعتبر مهمة وقيمة جدا إلا أنها غير كافية لحل المشكلة.
6. نستطيع إدارة الهجرة فقط مع توفر الجهود لتحويل التغييرات الاجتماعية الناتجة عن الهجرة الى وضع ايجابي وبذل جهد كافي من أجل تحسين القدرة على التغلب على المشاكل التي يمكن أن تنشأ عن الوضع الجديد.
7. يجب على جميع البلاد المعرضة لمشكلات الهجرة أن تنشئ مؤسسات تدير الهجرة وفقاً لهياكلها الإدارية، ويجب على المجتمع الدولي والحكومات المستضيفة ضمان إشراك المهاجرين في السياسات والقرارات المتعلقة بالهجرة.
8. ينبغي عقد الاجتماع الوزاري للهجرة الدولية بفترة 6 شهور تحت رعاية وتنسيق الامم المتحدة والوقوف على المشاكل والعمل على إيجاد حلول لها.
9. ان التوعية بالهجرة والمهاجرين سوف يعمل على تقليل حدة المشاكل المتعلقة بالهجرة ومنعها، وينبغي على المجتمع المدني والمتقف دعم وتشجيع الدراسات المتعلقة باللجوء والهجرة .

10. يجب أن يتم تخليص المناهج التعليمية من تعبيرات التمركز حول الذات والعداء للأجانب والاستبعاد والتمييز والحدق والكرهية.
11. يجب أن تحتوى المناهج التعليمية على درس للهجرة كدرس وطنى. ويجب نقل الامثلة الجيدة للهجرة والمهاجرين التي ساهمت في تاريخ الإنسانية وأن يستفاد من هذه الامثلة في محتويات الاتصال وفي مناهج التعليم.
12. ان الحواجز المادية مثل الجدران والأسلاك الشائكة التي تضعها البلاد على حدودها لمنع الهجرة القسرية هي أفعال تعمق المشكلة، لذا يجب إزالتها وعدم إقامة غيرها، فالهجرة وهي ظاهرة حتمية يمكن ادارتها بسياسات المنع التي تتمحور حول الامن.
13. ينبغي على السياسيين الذين لديهم حساسية لحماية حدودهم من المهاجرين أن يكون لديهم نفس الحساسية ضد سياسات الحرب والاستغلال والاشتباكات والارهاب وزعزعة الاستقرار الموجودة في البلدان التي يهاجر منها الناس.
14. ينبغي تعزيز هياكل التمويل من أجل زيادة تأثير المؤسسات الدولية وقدرتها على التدخل في مناطق اللجوء والهجرة.
15. إن النوايا الطيبة والجهود التي قام بها المجتمع الدولي في إطار الميثاق العالمي للهجرة، وعملية بودابست، وعملية أستانا، وإعلان نيويورك، وميثاق مراكش للهجرة، يجب تحويلها إلى مبادئ للهجرة الدولية، مع أقصى مشاركة ومساهمة من جانب بلدان الهجرة.
16. لقد تم فصل خطابات الديمقراطية وحقوق الانسان والحرية عن جوهرها، وتحولت إلى اداة للتدخلات الدولية من أجل المصالح. لذا أصبح من الضروري اعادة القيم لهذه المفاهيم التي طورتها الإنسانية.
17. ليس من الانصاف أو العدل أن تكون هناك حرية لتجول مواطني بعض الدول بحرية في جميع أنحاء العالم في حين أن مواطني بعض الدول الأخرى ليس لديهم حرية السفر الدولي.
18. ان أكثر من نصف اللاجئين في العالم هم من فلسطين وسوريا وأفغانستان. ان شروط الجهات الفعالة العالمية لحل مشاكل تلك البلاد هي أمر ضرورى من أجل حل مشاكل الهجرة غير النظامية.
19. يجب وضع حقوق المهاجرين في بلدانهم تحت الحماية الدولية ويجب تأمين الوصول لهذه الحقوق واستخدامها سواء عادوا إلى بلدانهم أم لا.
20. يجب اتخاذ الترتيبات لمضمان أن المهاجرين يستطيعون الدفاع وحماية حقهم في كل من البلدان التي يتوجهون إليها أو في بلدانهم الأصلية وبأعلى المستويات، بالإضافة إلى تسهيل قوانين ازدواج الجنسية.

الحياة في البلاد التي يتوجهون اليها

1. يجب تحسين فرص الإقامة والتعليم والتنشئة الاجتماعية للمهاجرين في البلاد التي يقصدونها وذلك بمساهمة المجتمع الدولي وتشجيع دمج المهاجرين في التعليم والتشريع.
2. ينبغي تعريف المهاجرين في البلاد التي يقصدونها على الحقوق الأساسية مثل الصحة والتعليم والعمل والسياحة، ويجب تثقيف الموظفين والمدرسين ومديرين الإدارات بشأن مشاكل المهاجرين في البلاد التي يكثر فيها الهجرة.
3. يجب انشاء وتطوير أسس مكافحة الجرائم التي تمارس ضد المهاجرين عبر آليات التعاون الدولي.
4. يجب اعادة ترتيب العقوبات بشكل رادع تجاه خطابات الاقصاء والعنصرية المعتمدة على معاداة الاجانب والتي تستهدف اللاجئين.
5. يجب أن تمثل البلاد التي تستضيف المهاجرين الذين يتعرضون للهجرة القسرية بشكل فعال في المؤسسات الدولية المختصة بالموضوع ويجب أن تتطور السياسات الدولية في إطار خبرات هذه الدول.
6. يجب تنظيم القدرات التشريعية والتنفيذية للحكومات المحلية في بلد المقصد مع مراعاة تأثير الهجرة.
7. يجب تعزيز القدرة المالية للبلاد التي تقبل المهاجرين واللاجئين والمحافظة عليها بمساهمة المجتمع الدولي.
8. ان توفير فرص التعليم للمهاجرين في البلاد المضيفة هو جزء اساسي من تذليل المشاكل الخاصة بالهجرة.
9. يجب دعم الأعمال الفنية والثقافية بشأن المهاجرين واللاجئين، بالإضافة إلى القيم التي يطورها أولئك المهاجرون، يجب أن تدعمها الإدارات المحلية والحكومات والمجتمع الدولي.
10. يجب التخلي عن الاهداف البراجماتية والانتقائية على الفور في عملية قبول اللاجئين والمهاجرين، ويجب تطبيق وتطوير القوانين الإنسانية والأخلاقية.
11. ما يجب عمله بعد السماح بتحويل المهاجر إلى حالة لبلد المقصد هو أنه يجب إمداد المهاجر ببطاقة هوية لكي يستطيع أن يستخدم كافة حقوق الإنسان كمواطن في هذا العالم.
12. يجب التخطيط لتسكين المهاجرين وتنفيذ ذلك على نطاق واسع في بلد المقصد.
13. ينبغي عقد مؤتمر دولي بمساهمة ومشاركة البلاد المعرضة للهجرة القسرية لمناقشة الهجرة والحلول المقدمة.
14. يجب الاعتراف بالمهاجرين الذين استقروا في بلد ما لبعض الوقت على أنها بلد المهجر لهم، ومن ثم يجب أن يسمح لهم بالوصول إلى حقوق التجمعات المهاجرة.

الهجرة في الإعلام:

1. إن لغة الإعلام المتعلقة بالمهاجرين لديها القدرة على إذكاء المشكلات المتعلقة بالتأقلم في العديد من البلدان، ومن ثم فإنه من المسؤولية الأخلاقية على المؤسسات الإعلامية أن تضبط وتنظم لغات الإعلام بقواعد ورؤى تستطيع إنتاج الحلول بدلا من تعميق المشكلات.
2. يجب تطوير الأخلاق المهنية لمنع المعلومات المضللة في مجال الاعلام والصحافة وتشجيع الدراسات التي تعقد في هذا الموضوع.
3. يجب توفير التوعية حول ظاهرة الهجرة في قطاع الإعلام بمشاركة مدراء الإعلام ومسؤولي المواقع الإلكترونية والصحفيين في المؤتمر الذي سيتم تنظيمه.
4. يجب محاربة الاتجاهات التي تغذي الطبيعة التمييزية التي تزيد المظالم عبر وسائل الإعلام الاجتماعي، وذلك بواسطة كل من مسؤولي قنوات الإعلام سالف الذكر وكذلك السلطات العامة على حد سواء.

الاطفال والنساء

1. إن الاطفال والنساء وذوي الاحتياجات الخاصة والمسنين هم شرائح المجتمع التي تتأثر بشدة بشكل سلبي من الهجرة، وينبغي ان تكون عقوبة الجرائم ضد تلك الفئات مضاعفة في القانون الجنائي.
2. من مسؤولية المجتمع الدولي والدول المستضيفة للاجئين أن يقللوا من الآلام التي يعانيها الأطفال والنساء وكبار السن الذين يتعرضون للهجرة القسرية، وأن يوفر لهم الخدمات الصحية التي تقضي على تلك الآلام النفسية والجسدية.
3. يجب البدء في برامج مكافحة فعالة تجاه الشبكات الاجرامية التي تقوم بأنشطة تستفيد من الظروف التي ظهرت نتيجة للهجرة.
4. يجب تكثيف البحث عن الاطفال والنساء الذين فقدوا او لم يسمع عنهم خيرا في طريق الهجرة إلى البلاد المقصودة.
5. يجب تطوير السياسات لضمان سلامة المهاجرين في الفئات الضعيفة وذلك بدءاً من أول طريقهم للهجرة .

نقدم هذا بكل الاحترام للرأي العام العالمي فيما يتعلق بمشكلات الهجرة، من أجل مستقبل أجمل في عالمنا وكذلك لعدم استمرار المشاكل التي تتمحور حول المهاجرين وزيادتها والتي تراكمت لقرون عديدة والقضاء عليها، وعدم التعرض للمآسي الإنسانية الجديدة.

قمة كارتبه
اللجنة المنظمة

KARTEPE SUMMIT

DÉCLARATION

DECLARATION DE SOMMET DE KARTEPE 2018

Sommet de Kartepe; s'est réuni à Kartepe, Kocaeli, Turquie parmi les dates 26-28 Octobre sous le titre de "migration, immigration et humanité". Les hommes de science, les politiciens, les membres de média et les représentants des organismes internationaux et des organisations qui ne sont pas gouvernementaux sont partagés en premier la migration et tous les états y entourés, problèmes et leurs offres de solution avec l'opinion publique. Il y a eu 44 panels de réunion, 12 débats académiques, 11 réunions critiques de cas et 2 séminaires. C'était l'un des travaux intellectuels internationaux plus large réalisés à ce sujet jusqu'aujourd'hui. Toutes les réunions enregistrées sont présentées à l'opinion publique mondiale par voie de média social et de site de web. La déclaration ci-dessous a été préparée sous la lumière des propositions et évaluations réalisées au sommet.

De Turquie, **qui a ouvert ses bras au plus de 5 million de réfugiés,**

“AU MONDE QUI N'EST PAS CAPABLE DE DIRIGER L'IMMIGRATION, AU NOM DE L'HUMANITE”

DE FAIRE VIVRE L'HONNEUR DE L'HUMANITE

1. Les réfugiés ne sont pas un problème mais ce sont des humains vivant un problème. La solution des problèmes des réfugiés est avant tout un problème humanitaire.
2. D'analyser les mots comme migration, immigration, réfugié, par des statistiques en chiffre va sombrer le problème vécu par l'immigré en tant qu'un humain
3. La communauté internationale doit se concentrer sur les raisons de l'immigration et essayer de résoudre ce problème avec ses raisons. Dans ce cadre, afin de supprimer les conditions forçant les gens à s'immigrer, il faut établir la justice et la paix au sens global, c'est la responsabilité politique de notre ère où nous vivons.
4. Les immigrants doivent immigrer car leur vie est en danger mais ils subissent des discriminations, des exclusions, d'alinéation, de pauvreté et menace de mort indirecte. Ce sont la plus grave violation des droits d'homme témoigné par l'humanité et l'ordre du monde. De ce point l'immigration est une zone de responsabilité pour toute l'humanité. La communauté internationale et les gouvernements doivent étendre cette pensée.

5. Les gouvernements sont responsables d'ouvrir aux voies d'accès aux réfugiés dans leur territoires comme un milieu en sécurité, possibilité de travailler, éducation, santé.
6. Les réfugiés doivent servir des droits d'homme sans prendre en considération leur pays d'origine. Il faut enlever les obstacles juridiques internes ou internationales limitant les immigrants à accéder aux droits d'homme. La communauté internationale est premier responsable à établir ces droits des réfugiés.
7. Les notions composées dans le cadre de l'immigration et à ses alentours; doivent être définis nettement dans des systèmes juridiques internationaux et en droit international garantissant les droits des réfugiés et des immigrants. La définition nette des notions et de droit développé à ses alentours est le devoir de la communauté internationale.
8. Il ne faut pas pardonner des actions, programme ou déclaration politique défini en tant qu'un crime et violation de l'interdiction de discrimination contre les réfugiés et les immigrants. La discrimination et la haine ne sont pas considérés comme liberté de parole en droit universel.

DE DIRIGER L'IMMIGRATION

1. De ne pas bien diriger l'immigration par la communauté internationale n'est pas un problème seulement pour des pays partageant la même frontière. L'immigration forcée qui n'est pas bien dirigée aura un potentiel qui va probablement créer un problème structurel à moyen et long terme pour des pays dans le monde entier.
2. Pour bien diriger l'immigration et résoudre les problèmes apparus par l'immigration forcée chaque pays doit attribuer un support au budget nécessaire pour faire vivre les réfugiés dans des conditions humanitaires au prorata de sa part obtenu dans la prospérité globale.
3. L'administration de l'immigration doit commencer par des pays à l'origine. Il faut résoudre les problèmes sociaux, économiques, géographiques et administratives qui sont la raison de l'immigration à sa ressource sous l'arbitrage de la communauté internationale. Il faut faire des plans et des projet de développement humaine poursuivable dirigés à ces régions et il faut aussi les appliquer.
4. L'injustice qui devient de plus en plus, plus profonde aux sujets de démocratie, sécurité, droit d'homme, de santé et de l'environnement font l'immigration forcée et les autres problèmes y attachés plus graves.
5. Les activités d'aide humanitaire au sujet de l'immigration sont très importants et précieux mais ils ne sont pas suffisants pour régler le problème.

6. Afin de diriger l'immigration, il faut bien s'efforcer, orienter le changement sociologique apporté avec l'immigration vers un sujet positif et développer le capacité pour résoudre les problèmes emmené par ce nouvel état.
7. Les pays qui sont objets des réfugiés et de l'immigration doivent former des établissements, conforme à leur structures administratifs et capable de diriger l'immigration. La société internationale et gouvernements des pays concernés doivent assurer la participation des réfugiés à leur politiques et décisions au sujet de l'immigration.
8. Sous la coordination et organisation des Nations Unies, tous les 6 mois, il faut organiser des réunions des ministres de l'immigration internationale et prendre en considération les problèmes en préparant des politiques de solution.
9. Il faut avoir la conscience concernant l'immigration et les immigrés, ceci va réduire les problèmes attachés à l'immigration et les empêcher. A ce titre, il faut supporter et encourager les travaux de société de science et des organisations civiles au sujet de l'immigration et de s'immigrer.
10. Il faut éliminer des mots comme ethnocentrisme, xénophilie, dédaigneux, marginalisation, discrimination et les autres mots de haine de curriculum.
11. L'immigration doit inclure aux curriculums en tant qu'un cours de citoyenneté. Il faut transmettre les profits et les intérêts de l'immigration à l'histoire humaine par de bons exemples et il faut en servir dans les curriculums et aux contenus de communication.
12. Des obstacles physiques comme des murs, des toiles métalliques construit aux frontières des pays afin d'empêcher les immigrations forcées ont un sens faisant le problème plus grave. Il faut les abolir et reconstruire. Il est impossible de diriger l'immigration par des politiques d'empêchements sécurisé car c'est une phénomène inévitable.
13. Les politiciens sensible à protéger leur frontières contre les réfugiés il faut monter la même conscience aux politiques de guerre, d'exploitation, des conflits, du terrorisme et de déstabilisation des pays d'où venaient les immigrés.
14. Il faut renforcer les structures de financement afin d'augmenter les capacités d'intervention et d'efficacité dans les domaines de l'immigration des organismes internationaux.
15. L'effort et bonne volonté de la communauté internationale par Global Compact, Période de Budapest, période d'Astana, déclaration de New York et Entente d'Immigration de Marrakech doivent être convertis aux principes d'immigration internationale par le support et participation maximum des pays, parties de l'immigration.

16. Les discours de démocratie, droits d'homme et de liberté ont quitté leur essence et ils sont convertis en un outil des interventions internationales faites pour des intérêts. Il faut évidemment retourner ces valeurs à ces notions à nouveau développés par l'humanité.
17. Ce n'est pas juste et consciencieux que les citoyens de certains pays dans le monde a le droit de circuler librement pendant que les autres n'en a pas les même droits.
18. Plus de moitié des réfugiés dans le monde entier viennent de Palestine, Syrie et Afghanistan. Les acteurs globaux donc doivent résoudre les problèmes dans ces pays qui ont une importance vitale pour l'immigration.
19. Soit ils retournent ou pas, il faut protéger les droits des immigrés dans leur pays et assurer à atteindre et utiliser les dits droits.
20. Il faut faciliter le droit de double nationalité afin que les réfugiés protègent leur droit dans les pays d'arrivé et dans leur propre pays.

LA VIE DANS LE PAYS D'ARRIVE

1. Il faut développer des possibilités d'être abrité, de sécurité, d'enseignement, de socialisation par des supports de communauté internationale et il faut encourager l'intégration des réfugiés par des règlements et d'enseignement.
2. Il faut informer les réfugiés dans leur pays d'arrivé sur leurs droits principaux comme la santé, l'enseignement, le travail et le voyage. Les dirigeants administratifs, des enseignants et des employés officiels des pays croisés à l'immigration doivent prendre une formation sur les problèmes d'immigration.
3. L'infrastructure de combat contre les crimes commises aux réfugiés doivent être établis et développés par la coopération internationale.
4. Il faut régulariser les lois sur la haine contre les étrangers et l'xénophobie d'une façon efficace
5. Les pays acceptant les immigrés doivent être représentés efficacement chez des organismes internationaux concernés et les politiques internationales doivent être développés sous la lumière des expériences de ces pays.
6. Les capacités d'exécution et la régulation auxquels les administrations locales sont soumises dans les pays d'arrivé doivent être régularisés prenant en considération l'effet d'immigration.
7. Il faut renforcer les capacités financiers des pays acceptants des réfugiés et accélérer ce processus par le support de communauté internationale.

8. Il faut certainement assurer des possibilités d'enseignement pour des réfugiés dans le pays d'arrivé, ceci est surement nécessaire pour supprimer les problèmes attachés à l'immigration.
9. Les valeurs fabriqués par des réfugiés et les travaux d'art et de culture concernant l'immigration et les immigrés doivent être supportés par des administrations locales, des gouvernements et la communauté internationale.
10. Il faut absolument quitter des buts pragmatiques et la sélectivité aux processus d'acceptation des réfugiés et développer des règles morales et humanitaires.
11. Quand un réfugié arrive à un pays il faut d'abord le considérer en tant qu'un citoyen de monde et le donner une identité laquelle il sera capable de servir ses droits d'homme.
12. Il faut bien organiser et faire des plans sur l'installation des réfugiées dans le pays d'arrivé.
13. Une conférence internationale par la participation et le support des pays soumis à l'immigration forcée où l'on discute l'immigration et des solutions pour cela.
14. Il faut permettre aux réfugiés en les connaissant en tant qu'un diaspora qui sont résident depuis un certain temps dans un pays.

IMMIGRATION DANS LE MEDIA

1. Langue de média est irritante les problèmes de concordance dans plusieurs pays. Les organismes de média doivent attacher la langue de média aux règles en résolvant le problème au lieu de l'approfondir.
2. Il faut développer une éthique professionnelle dirigé à empêcher la désinformation de dans le secteur de média et encourager les travaux exécutés à ce sujet.
3. Les dirigeants de média, les gardiens et les journalistes doivent devenir en conscient de concept d'immigration en participant à des conférences qui seront organisés
4. Il faut se battre efficacement contre les publications des préjudices et discrimination des canaux de média social par des autorités publiques et par des dits canaux.

LES ENFANTS ET LES FEMMES

1. Les enfants, les femmes, les désavantagés et les vieux sont la partie vivante extrêmement des effets négatifs de l'immigration. Il faut augmenter les amendes des crimes commis contre eux.
2. Il faut supprimer les effets traumatiques de l'immigration forcée auxquelles les enfants, les femmes et les vieux sont soumis et les contrôler en fournissant le service de santé nécessaire. C'est l'emploi principal de pays d'arrivée et de la communauté internationale.
3. Il faut se battre efficacement contre les organisations de crime en profitant des conditions d'immigration.
4. Il faut bien suivre les enfants et les femmes perdus dans le voie d'immigration dans le pays d'arrivée.
5. Il faut développer des politiques afin d'assurer la sécurité de groupe de réfugié dans les voie désavantagés en commençant par les voies d'immigration.

Nous le présentons à l'ordre de jour mondial avec un grand respect afin de mettre une fin aux problèmes dans lesquels les réfugiés se trouvent au milieu depuis des siècles, de supprimer ces problèmes, de ne pas vivre nouvelles catastrophes humanitaires et pour un bel avenir dans le monde entier.

SOMMET DE KARTEPE
CONSEIL D'ORGANISATION

KARTEPE SUMMIT

ДЕКЛАРАЦИЯ

ДЕКЛАРАЦИЯ САММИТА КАРТЕПЕ 2018

Саммит Картепе был проведен 26-28 октября 2017 года под названием «Миграция, Беженцы и Человечество» в городе Картепе (провинция Коджаэли, Турция). В Саммите приняли участие ученые, политики, представители средств массовой информации, представители международных и в том числе неправительственных организаций, чтобы обсудить ситуацию и вопросы, связанные с миграцией, особенно вынужденной, а также поделиться с общественностью способами решения этих вопросов. Всего было организовано 44 групповых заседания, 12 академических сессий, 11 тематических встреч и 2 семинара, что сделало Саммит одним из самых всеобъемлющих международных интеллектуальных событий по данной теме. Все встречи были записаны и были доступны мировой общественности через вебсайт и социальные сети.

От лица Турции, **открывшей свои двери более чем 5 миллионам лицам, ищущих убежище**

“ОТ ВСЕГО ЧЕЛОВЕЧЕСТВА МИРУ, КОТОРЫЙ НЕ МОЖЕТ РЕГУЛИРОВАТЬ МИГРАЦИЮ”

БЕРЕЧЬ ПРИНЦИПЫ ЧЕЛОВЕЧЕСКОЕ ДОСТОИНСТВА

- 1.** Мигранты не являются проблемой, это проблемы людей. Решение проблем мигрантов является прежде всего задачей всего человечества.
- 2.** Оценка понятий как миграция, беженство и лица, ищущие убежище, через цифры и статистические данные препятствует рассмотрению проблем мигрантов через «человеческую» призму.
- 3.** Международное сообщество должно сосредоточиться на причинах миграции и рассматривать ее вместе с вопросами и проблемами, связанными с миграцией. В этом контексте, для устранения условий, побуждающих вынужденную миграцию, установление справедливости и мира в глобальных масштабах является основной политической задачей века, в котором мы живем.
- 4.** Дискриминация, отчуждение, исключение, угроза и косвенная угроза смертью в адрес мигрантов, которые были вынуждены мигрировать, потому что их жизни угрожает опасность, является наиболее важным нарушением прав человека для всего человечества и мира. Таким образом, этот аспект

миграции является зоной ответственности для всего человечества. Укрепление этого понимания является обязанностью международного сообщества и государств.

5. Страны обязаны обеспечить безопасную окружающую среду для беженцев, а также доступ к рабочему рынку, системе образования и здравоохранения включительно.
6. Независимо от статуса беженцев в стране, гражданами которой они являются, беженцы должны иметь возможность воспользоваться правами человека без какой-либо дискриминации. Следует устранить препятствия в виде национальных и международных законов, ограничивающие доступ просителей убежища, беженцев и мигрантов к основным правам человека. Международное сообщество обязано обеспечить все условия, чтобы беженцы имели на это право.
7. Миграция и концепции, связанные с ней – права мигрантов и беженцев – должны быть четко определены в международных и национальных правовых системах. Четкое определение и разъяснение концепций и законов, которые будут разработаны вокруг них, является обязанностью международного сообщества.
8. Дискриминация и ненависть в отношении мигрантов и беженцев, не должны рассматриваться в рамках универсального права на самовыражение, а также не следует мириться с нарушением запрета на дискриминацию и политическими заявлениями, программами и действиями такого рода. Преступления, которые часто сопровождаются насилием в отношении этих уязвимых групп должны быть эффективно наказаны.

УПРАВЛЕНИЕ МИГРАЦИЕЙ

1. Неспособность международного сообщество хорошо управлять миграцией является проблемой не только для приграничных стран. Недостаточно хорошее управление вынужденной миграцией имеет потенциал создать структурную проблему в средне-и долгосрочной перспективе.
2. Для управления миграцией и проблемами, возникающими в связи с вынужденной миграцией, каждая страна должна вносить вклад в бюджет, пропорционально доле глобального благосостояния, необходимый для того, чтобы мигранты жили в гуманитарных условиях.
3. Управление миграцией должно начинаться со стран, откуда происходит миграция. Под руководством международного сообщества, крайне важно,

чтобы социальные, экономические, географические и административные конфликты, которые инициируют миграцию были разрешены у их истоков. Программы устойчивого развития человеческого потенциала в этих регионах должны планироваться, разрабатываться и осуществляться.

4. Усугубление несправедливости в сферах демократии, безопасности, прав человека, здоровья, экологических проблем только усугубляют проблемы, связанные с вынужденной миграцией.
5. Несмотря на то, что гуманитарная помощь очень важна и ценна с точки зрения миграции, она недостаточна для решения проблем.
6. Управление миграцией возможно при приложении достаточных усилий, чтобы суметь направить в позитивное русло социологические изменения, вызванные миграцией, а также развить способность преодолевать проблемы, которые могут возникнуть в свете новых изменений и ситуаций.
7. Все страны, которые связаны с миграцией и мигрантами, должны создать институты, соответствующие своим административным структурам, которые будут заниматься управлением миграции. Международное сообщество и правительства, принимающих стран должны обеспечить участие мигрантов в принятии решений и политике, связанной с миграцией.
8. Международные встречи с участием Министров по Миграции, организованные и скоординированные Организацией Объединенных Наций, должны устраиваться с периодичностью раз в шесть месяцев, где будут обсуждаться вопросы и создаваться политика решений.
9. Установление осведомленности о миграции и мигрантах имеет целью уменьшить и предотвратить серьезность проблем, связанных с иммиграцией. Соответственно, деятельность гражданского общества и научного сообщества в области миграции и по работе с беженцами должна поддерживаться и поощряться.
10. Материалы, побуждающие этноцентричные, ксенофобские, исключаящие, отчуждающие, дискриминационные, ненавистнические и ненавистные выражения должны быть извлечены из учебных программ.
11. Миграция должна быть включена в учебную программу как урок по гражданству. Вклад миграции и беженцев в историю человечества должен быть передан обществу с хорошими примерами, и эти примеры должны быть использованы в учебных программах и в коммуникации.
12. Стены и проволочные сетки, установленные на границах стран, являются физическим препятствием для предотвращения вынужденной миграции и только усугубляют эту проблему. Уже установленные препятствия долж-

ны быть убраны, а новые предотвращены. Миграция является неизбежным феноменом и это не представляется возможным применять превентивную политику, функционирующую через призму безопасности.

- 13.** Политики, которые чувствительны к защите своих границ от мигрантов, должны развивать чувствительность также и к политикам войны, эксплуатации, конфликтов, терроризма и дестабилизации в странах откуда исходит миграция.
- 14.** Структуры финансирования должны быть усилены, чтобы повысить активность и возможности вмешательства международных организаций в области миграции и беженцев.
- 15.** Глобальный договор, Будапештский процесс, Астанинский процесс, Нью-Йоркская декларация и Марракешский Миграционный пакт, с помощью доброжелательности и усилий международного сообщества, и с максимальным участием и вкладом стран, поддерживающих миграцию, должны быть преобразованы в международные миграционные принципы.
- 16.** Дискурс о демократии, правах человека и свободе был отделен, для получения каких-то выгод, от своей сути, а также превращен в инструмент международного вмешательства. Таким образом, существует неизбежная необходимость вернуть важность этих концепций, созданных человечеством.
- 17.** Когда граждане одних стран имеют возможность передвигаться по всему миру, а для граждан других стран свобода международных путешествий находится на уровне полного отсутствия, эти условия как нечестны, так и несправедливы.
- 18.** Более половины беженцев в мире выходцы из Палестины, Сирии и Афганистана. Для решения проблем, связанных с «нерегулярной» миграцией, перед глобальными игроками стоит жизненно важная задача - решение проблем в этих странах.
- 19.** Независимо от того, вернутся ли или нет, права мигрантов в их странах должны быть взяты под международную защиту, а также, мигрантам должны быть предоставлены доступ к этим правам и на их использование.
- 20.** Следует принять меры для облегчения законов о двойном гражданстве, чтобы мигранты могли защищать свои права лучшим образом как в странах откуда они приехали, так и в странах прибытия.

ЖИЗНЬ В ПРИНИМАЮЩЕЙ СТРАНЕ

1. В странах назначения при содействии международного сообщества следует создать возможности для мигрантов в области обеспечения жильем, безопасностью, образованием и возможности социализации; следует поощрять интеграцию мигрантов с помощью образования и законодательства.
2. В странах назначения мигранты должны быть проинформированы об их основных правах, таких как здравоохранение, образование, работа и право на передвижение. Государственные служащие, учителя, административные руководители, часто сталкивающиеся с вопросами миграции, должны пройти обучение о проблемах мигрантов.
3. Инфраструктура по борьбе с преступлениями против мигрантов должна быть создана, а также развиваться в рамках международного сотрудничества.
4. Меры против расистских и отчуждающих дискурсов, основанные на ксенофобии, и направленные против беженцев, должны быть изменены таким образом, чтобы они стали обязывающими.
5. Страны, принимающие людей, подвергшихся вынужденной миграции, должны быть эффективно представлены в соответствующих международных организациях, чтобы международная политика и решения разрабатывались с учетом опыта этих стран.
6. Законодательные и исполнительные возможности местных органов власти в странах назначения должны быть урегулированы согласно влиянию миграционной ситуации.
7. Финансовые возможности стран, принимающих мигрантов и беженцев, должны быть укреплены, а также с вкладом международного сообщества эти возможности должны приобрести постоянный характер.
8. Предоставление возможностей получения образования для мигрантов является неотъемлемой частью решения проблем, связанных с миграцией.
9. Работы в области культуры и искусства, связанные с темой «миграции» и «беженства», и ценности созданные мигрантами должны поддерживаться местными органами власти, правительствами и международным сообществом.

10. В процессе принятия мигрантов и беженцев следует сразу отказаться от прагматических целей и селективности, и вместе с тем необходимо разработать правила, соответствующие человеческим и моральным ценностям.
11. После того, как миграция стала реальностью для страны назначения, мигрант(ка) должен(на) иметь возможность воспользоваться всеми правами человека как гражданин мира.
12. Размещение мигрантов в стране назначения должно планироваться и осуществляться.
13. Должна быть организована международная конференция при участии стран, подверженных вынужденной миграции, с целью обсуждения миграции и разработки решения проблем, связанных с ней.
14. Мигранты, которые находятся определенный срок и осели в стране назначения, должны быть признаны диаспорой и иметь доступ к групповым правам.

МИГРАЦИЯ В СРЕДСТВАХ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ

1. Язык, использующийся в средствах массовой информации для описания мигрантов, имеет характерность провоцировать проблемы адаптации во многих странах. Для организаций средств массовой информации является этической обязанностью связывать язык медиа и информации с правилами, которые будут выработать решения, а не усугублять проблемы.
2. Профессиональная этика должна развиваться и соблюдаться с целью предотвращения дезинформации в средствах массовой информации и журналистике, а также следует поощрять исследования по этому вопросу.
3. Осведомленность сектора средств массовой информации о миграции должна быть обеспечена через организацию конференции с участием медиа-менеджеров, гейткиперов и журналистов.
4. Как средства массовой информации, так и органы государственной власти должны эффективно бороться с распространением дискриминации и стереотипов в социальных сетях.

ДЕТИ И ЖЕНЩИНЫ

- 1.** Дети, женщины, находящиеся в неблагоприятном положении и пожилые люди — это слои общества, которые подвергаются серьезным негативным последствиям в процессе миграции. Преступления против этой группы людей должны быть включены в уголовное законодательство как фактор, усиливающее наказание.
- 2.** Долг международного сообщества и принимающей страны состоит в том, чтобы обеспечить медицинскими услугами детей, женщин и пожилых людей, подвергшихся вынужденной миграции, для контроля травм и устранения проблем, связанных со здоровьем.
- 3.** Должна быть инициирована эффективная программа для борьбы с преступными сетями, которые появились в условиях миграции.
- 4.** Следует уделить особое внимание отслеживанию детей и женщин, потерявших или с которыми был потерян контакт на пути или в странах назначения.
- 5.** Должна быть разработана политика для обеспечения безопасности мигрантов из неблагополучных групп, начиная с миграционных маршрутов.

Обращаемся с уважением к мировому сообществу ради прекращения и устранения увеличивающихся, и веками накопившихся, проблем, ориентированных на мигрантах, предотвращения новых человеческих трагедий, а также ради прекрасного будущего.

САММИТ КАРТЕПЕ
ОРГАНИЗАЦИОННЫЙ КОМИТЕТ

KARTEPE SUMMIT

DECLARACIÓN

DECLARACIÓN DE CUMBRE DE KARTEPE, 2018

La Cumbre de Kartepe; se celebró en Kartepe, Kocaeli, Turquía entre los días 26-28 de octubre de 2018 con el tema de “La migración, el Asilo y la Humanidad. Científicos, políticos, miembros de la prensa, los representantes de las organizaciones internacionales y organizaciones no gubernamentales compartieron con el público especialmente la migración forzada, todos los problemas, y propuestas de soluciones que se desarrollaron en torno a la migración. La cumbre en la que realizado 44 paneles, 12 sesiones académicas, 11 reuniones de evaluación de caso y 2 seminarios hicieron historia como uno de los estudios intelectuales internacionales más comprensivos sobre el tema. Todas las reuniones grabadas se presentaron al público mundial por la pagina web y redes sociales. La siguiente declaración se preparó a la luz de las conclusiones y recomendaciones formuladas en la Cumbre.

De Turquía; **acogida de más de 5 millones de refugiados** Al Mundo; que no puede gestionar la migración, en nombre de humanidad.

HACER VIVIR LA HONOR DE LA HUMANIDAD

1. Los migrantes no son problemas, son personas que tienen problemas. La resolución de los problemas de los migrantes es principalmente una cuestión de humanidad.
2. La evaluación de los conceptos de migración, inmigración, emigración y asilo con datos numéricos y estadísticos, sombrea el problema que el migrante vive como un ser humano,
3. La comunidad internacional debe centrarse en las causas de la migración e intentar resolver el problema con sus causas. En este contexto, la responsabilidad política básica del siglo en que vivimos es establecer justicia y paz a escala global para la eliminación de las condiciones que obligan a la migración.
4. Estando expuestos a discriminación, exclusión, alienación, miseria y muerte indirecta, migrantes que se han obligados a emigrar por la vida bajo amenaza, es la violación más importante de los derechos humanos en

testimonio de la humanidad y el orden de la vida. En este sentido, la migración es un área de responsabilidad para toda la humanidad. La colocación de este entendimiento es una misión de la comunidad internacional y los gobiernos.

5. Los gobiernos están tienen responsabilidad de mantener el acceso a servicios tales como un ambiente seguro, empleo, educación y salud para los refugiados en sus países.
6. Mülteciler, vatandaşları oldukları ülkedeki statülerine bakılmaksızın insan haklarından ayrımsız yararlanmalıdır. Sığınmacı, göçmen ve mültecilerin temel insan haklarına erişimini kısıtlayan iç hukuk ve uluslararası hukuk engelleri kaldırılmalıdır. Uluslararası toplum, mültecilerin bu hakkının tesisinde birinci derecede yükümlüdür.
7. Los refugiados deben poder beneficiar de los derechos humanos sin excepción y sin importar la estatus en su países. Los obstáculos legales nacionales e internacionales que limiten el acceso a derechos humanos básicos de los refugiados y inmigrantes deben ser eliminados. La comunidad internacional es la responsable principal del establecimiento de este derecho de los refugiados.
8. La migración y sus conceptos; se deben definir claramente para garantizar los derechos de migrantes, solicitantes de asilo y refugiados en el derecho internacional y en los sistemas legales nacionales.

GESTION DE LA MIGRACION

1. No se deben tolerar las declaraciones políticas, programas y acciones contra migrantes y refugiados como la discriminación, el odio y que no se evalúa como la libertad de expresión y se ve como la violación de la prohibición de discriminación y delincuencia por el derecho universal ; Crímenes que suelen ir acompañados de violencia y expresiones contra estos grupos frágiles deben castigar efectivamente. Por no poder gestionar la migración por comunidad internacional no es solo un problema para los países fronterizos. La migración forzada no gestionada correctamente, tiene potencia de crear un problema estructural a medio y largo plazo para todos los países del mundo.
2. Todos los países por la gestión de la migración y la solución de problemas derivados de la migración forzada, debe contribuir al presupuesto nece-

sario con porcentaje recibida de bienestar global para que los migrantes vivan en condiciones humanitarias.

3. La gestión de la migración debe comenzar desde los países que son fuente de la migración. arbitrada por la Comunidad internacional es esencial resolver los conflictos sociales, económicos, geográficos y administrativos que causan la migración en la fuente. Para estas regiones debe planificar y implementar los programas de desarrollo humano sostenible.
4. La injusticia profundizando sobre democracia, seguridad, derechos humanos, salud, medio ambiente profundiza la migración forzada y los problemas que surgen debido a ella.
5. Las actividades humanitarias son muy importantes y valiosas pero no es suficiente para la solución del problema. Poder gestionar la migración es posible con dirigir el cambio sociológico causado por la migración a un ambiente positivo y hacer suficientes esfuerzos para superar problemas asociados a la nueva situación.
6. Todos los países que son objeto de migración y migrantes deben establecer instituciones en sus estructuras administrativas para gestionar la migración. La comunidad internacional y los gobiernos de los países anfitriones deben asegurar la participación de los migrantes en sus decisiones y políticas en el contexto de la migración.
7. En la organización y coordinación de Naciones Unidas, se deben evaluar los problemas y buscar políticas de solución celebrando reuniones de ministros de migración en períodos de 6 meses.
8. La creación de conciencia sobre migración y migrantes tiene característica de prevenir y reducir la gravedad de los problemas relacionados con la migración. En este contexto, se deben apoyar y promover los estudios sobre migración y refugiados de la sociedad civil y comunidad científica.
9. Las expresiones deben extraerse de los currículos educativos como etnocéntricas, zenófobas, excluyentes, alienantes, discriminatorias y expresiones que activa el odio y resentimiento.
10. La migración debe incluirse en los planes de estudios como un curso de ciudadanía. Las contribuciones a la historia de los seres humanos de migración y refugiado se deben transferir a las sociedades con buenos ejemplos y aprovechar de estos ejemplos en el currículo educativo y en los contenidos de la comunicación.

- 11.** Los obstáculos físicos, como la pared y la red de alambre, que se establecen en las fronteras de los países a fin de evitar la migración forzada, han profundizado el problema; Los establecimientos deben ser removidos y establecer otros nuevos. No es posible gestionar la inmigración, un fenómeno inevitable, con las políticas de prevención basadas en la seguridad.
- 12.** Los políticos que son sensibles a proteger sus fronteras de los inmigrantes deben desarrollar sensibilidad a las políticas de guerra, explotación, conflicto, terror y desestabilización en los países de origen.
- 13.** Las estructuras financieras de las organizaciones internacionales se deben fortalecer para aumentar la efectividad y capacidad de intervención en las áreas de migración y refugiados.
- 14.** La buena voluntad y el esfuerzo de la comunidad internacional con el Pacto Mundial, el Proceso de Budapest, el Proceso de Astana, la Declaración de Nueva York y el Pacto de Migración de Marrakech, deben transformarse en los principios de la inmigración internacional, con la máxima participación y contribución de los países de inmigrantes y emigrantes.
- 15.** La expresión de la democracia, los derechos humanos, la libertad se ha transformado en una herramienta de intervenciones internacionales para los intereses separando de su esencia.
- 16.** Es una necesidad inevitable de devolver su reputación a estos conceptos desarrollados por la humanidad.
- 17.** No es justo ni conciente los ciudadanos de algunos países viajando libres por todo el mundo en otro lado los ciudadanos de algunos países casi no tiene libertad de viaje internacional.
- 18.** Más de la mitad de los refugiados del mundo son de Palestina, Siria y Afganistán. Es vital resolver problemas en estos países por los actores globales tiene importancia vital para resolver el problema de la migración irregular.
- 19.** Regresan o no regresan los derechos de los migrantes en sus países orígenes deben estar en bajo protección internacional y deben ser proporcionados el acceso y uso de estos derechos.
- 20.** Se deben hacer regulaciones para facilitar las leyes de doble ciudadanía para que los migrantes puedan defender y proteger sus derechos al más alto nivel, tanto en los países de origen como en los países de destino.

LA VIDA EN EL PAIS DE DESTINO

1. En los países de destino se deben desarrollar oportunidades de vivienda, seguridad, educación y socialización para los inmigrantes con la contribución de la comunidad internacional, se debe promocionar la integración de los inmigrantes con la educación y la legislación.
2. Los migrantes en países de destino deben ser informados sobre los derechos básicos como salud, educación, trabajo, viajes. Los funcionarios públicos, maestros y administradores de los países que se han enfrentado intensamente con la migración deben ser educados sobre los problemas de los migrantes.
3. La infraestructura de combatir los crímenes contra los migrantes se debe establecer y desarrollar por la cooperación internacional.
4. Las sanciones contra las expresiones racistas y excluyentes contra los refugiados, basadas en la xenofobia, se deben reorganizar para disuadirlos.
5. Los países anfitriones de los que están expuestos a la migración forzada deben estar representados efectivos en las organizaciones internacionales, las políticas internacionales se deben desarrollarse a la luz de la experiencia de estos países.
6. Las capacidades legislativas y ejecutivas de los gobiernos locales en los países de destino deberían regularse teniendo en cuenta el impacto de la migración.
7. Se debe fortalecer la capacidad financiera de los países que aceptan migrantes y refugiados. Con la contribución de la comunidad internacional se debe dar continuidad a esta fuerza.
8. Proporcionar oportunidades educativas para los migrantes en el país de acogida es una parte esencial para abordar los problemas asociados con la migración.
9. Estudios de arte cultural sobre migración, refugiados y valores producidos por migrantes debe ser apoyado por los gobiernos locales, los gobiernos y la comunidad internacional.
10. Los objetivos pragmáticos y la selectividad se deben abandonar rápidamente y desarrollar reglas humanas y morales en el proceso de adopción de refugiados y migrantes.

11. Tras la transformación de la inmigración para el país de destino como una situación, el inmigrante se debe poder utilizar todos los derechos humanos como ciudadano del mundo.
12. La residencia de los inmigrantes en el país de destino debe ser planeada e implementada en la área amplia.
13. Se debe organizar una conferencia internacional con la contribución y participación de los países expuestos a la migración forzosa, donde se discutan la migración y se desarrollaran soluciones.
14. Los inmigrantes que se han establecidos en un país durante por un tiempo deben ser reconocidos como diásporas y deben tener acceso a los derechos de grupo.

LA MIGRACIÓN EN LA PRENSA

1. El lenguaje de los medios, sobre los migrantes, tiene la especificación de provocar problemas de adaptación en muchos países. Es una responsabilidad ética para los medios de comunicación que produzcan reglas en lenguaje mediático para producir soluciones en el lugar de profundizar el problema.
2. La ética profesional para prevenir la desinformación de la información en los medios de comunicación y el campo del periodismo se debe desarrollar y los estudios sobre este tema se debe animar.
3. Con la participación de los gerentes de medios, los guardabarreras y los periodistas en la conferencia, se debe hacer el sector de los medios más conscientes sobre el concepto de migración.
4. Tanto los medios de comunicación como las autoridades públicas se deben luchar efectivo contra la difusión de la discriminación y los prejuicios en los canales de las redes sociales.

NIÑOS Y MUJERES

1. Los niños, las mujeres, las personas desfavorecidas y las personas mayores son los segmentos de la sociedad que se sienten los efectos negativos de la migración. Los crímenes contra estos grupos se deben incluir en el derecho penal como un factor penalizador.
2. Es responsabilidad de la comunidad internacional y del país anfitrión controlar los traumas que sufren los niños, las mujeres y los ancianos que están expuestos a la migración forzada y brindar servicios de salud.
3. Se debe iniciar un programa de lucha efectiva contra las redes criminales que actúan beneficiándose de las condiciones derivadas de la migración.
4. Se debe dar una gran importancia a los niños y mujeres desaparecidos, en las rutas de migración y en los países de destino.
5. Desarrollar políticas para garantizar la seguridad de los migrantes en el grupo desfavorecido a partir de las rutas de migración.

Por no seguir los problemas aumentando centrados en los inmigrantes que han continuado como la acumulación de siglos y por no experimentar nuevas tragedias humanas; un futuro hermoso por el mundo, al público mundial con respeto.

CUMBRE DE KARTEPE
COMITÉ DE ORGANIZACIÓN

Kurumlar ve katılımcılar alfabetik sıralanmıştır.
Institutions and participants were listed in alphabetical order.

KARTEPEZİRVESİ

